ګ

څلوېښت کاله په توپان کې

عبدالکریم خرم

څلوېښت کاله په توپان کې

لیکوال: عبدالکریم خُرم

خپرندوی: اکسوس کتابپلورنځی

ډیزاین: حسیب‌الرحمن ساحل

چاپځی: وایګل چاپ

چاپ وار: دویم «له جزوي تصحیح سره»

چاپ کال: ۱۳۹۸ / ۲۰۱۹

بیه: ۴۷۰ ؏

پته: افغانستان-کابل، درېیمه ناحیه، د دهبوري پارک جنوبي دروازې ته مخامخ

ISBN: 978-9936-653-22-1

د دې کتاب د هر ډول چاپ او خپرولو حقوق له خپرندوی سره خوندي دي.

اهدأ

هغوی ته چې په دې اوږدو توپاني کلونو کې په پردیو فکرونو، زر، مقام، او آرام ژوندانه دوکه نه شول، له زوره ونه وېرېدل، بلکې د ژوند تر وروستۍ شېبې ټینګ ودرېدل او پر مخ لاړل.

پلار او مور ته مې چې هغوی هم له همدې ډلې وو.

لیکلړ

سریزه ۹
لومړۍ برخه ۱۲
د ماشومتوب دوره او کورنۍ ۱۳
ښوونځی: ۱۵
د ۱۳۵۷ د غویي کودتا: ۱٦
د سیاسي فعالیت پیل: ۱۹
د سیاست نړۍ ته څه ډول ورننوتم؟ ۲۱
له کودتا یو کال وروسته: ۲۳
د مخالفتونو پیل او د پاڅونونو آوازې: ۲۵
د منظم فعالیت پیلول: ۲۷
د مرغومي شپږمې پېښه او د کب د درېیمې پاڅون: ۲۸
د کابل پوهنتون او ښوونځیو لاریونونه: ۳۰

دوهم څلې زنداني کېدل او په وردګو کې پټېدل: ۳۵
لومړی ځل په وردګو کې پټېدل: ۳۹
درېیم ځل بندي کېدل: ٤٤
د نیول کېدو جریان: ٤٦
پلچرخي زندان: ٥٦
په زندان کې ستونزې: ٦١
له زندانه خلاصون: ٦٧
وردګو ته تګ: ۷۲
د پېښور په لور خوځېدل: ۸۳
د پېښور ژوند: ۹۰
د حزب په فرهنګي دفتر کې د کار پیل: ۹۳
د لوړو زده کړو د دوام لپاره پاریس ته سفر: ۹۸
په پېښور کې د سیاسي ژوند نوی پړاو ۱۰۷
د وطن مجلې پیل: ۱۱۳
په افغان پوهنتون کې استادي: ۱۱۵
سیاسي فعالیتونه: ۱۱۷
د قبرس په غونډه کې ګډون: ۱۱۹
کابل ته سفرونه: ۱۲۹
د سپټمبر پېښې او د بن کنفرانس ۱۳۸
امریکا او د پایپ لاین دیپلوماسي: ۱٤۳
اسامه داسې زوی چې له نورو سره یې توپیر درلود: ۱٤۸
د بن کنفرانس: ۱٥۱
لنډمهالې ادارې ته د واك لېږدول: ۱۷۰

کابل ته راستنېدل او په هېواد کې د کار پیل:..... ۱۷۵
د واک له انتقال وروسته د هېواد اداري او سیاسي وضعیت..... ۱۸٤
په ارګ کې د کار پیل:..... ۱۹۰
په اطلاعات او کلتور وزارت کې کار:..... ۱۹۸
د ملي راډیو ټلویزیون د برخلیک مسأله:..... ۲۰٤
د ملي راډیو- ټلویزیون دننه ستونزې:..... ۲۰٦
د پالیسي او عمل ګروپ یا Policy Action Group (PAG): ۲۱٤
د اړیکو د همغږۍ ملي مرکز (NCCC) جوړېدل:..... ۲۲۰
د پوهنتون او دانشګاه مسأله:..... ۲۳۰
د سریالونو جنجال:..... ۲٤۱
عمومي فرهنګي وضعیت او په دې برخه کې د وزارت هڅې:..... ۲٤۷
د رسنیو قانون او په ولسي جرګه کې زما د استیضاح مسأله:..... ۲٦۳
د ۲۰۰۹ کال د ولسمشرۍ انتخابات:..... ۲٦۸
دویمه برخه..... ۲۸۵
ارګ ته بیا راستنېدل..... ۲۸٦
له حامد کرزي سره کار کول:..... ۲۹۲
د ۲۰۱۰ ز کال د پارلماني انتخاباتو لانجې:..... ۲۹۸
د کابلبانک مساله:..... ۳۰۳
بګرام، هغه زندان چې امریکایان یې تړلو ته حاضر نه وو ۳۱۲
په افغانستان کې د امریکایي زندانو په تړاو د تفاهم‌لیک لاسلیک:..... ۳۲۵
د ځایي خلکو پاڅون او د وردګو له نرخ نه د امریکایي ځانګړیو ځواکونو وتل:..... ۳٤۷
د بهرنیانو د پټو زندانو کشفیدل:..... ۳۵۲

د زندانونو مساله کرار کرار حل شوه!..... ۳۵٦
له امریکا سره د اوږد مهاله ستراتیژیکې ملګرتیا د تړون پر سر خبرې . ۳٦۰
په ایبټ آباد کې د اسامه وژل کېدل: ۳٦۵
د ستراتیژیک تړون پر سر د خبرو دوام: ۳٦۹
افغانستان ته د اوباما راتګ ۳۸۹
ارګ ته د اوباما راتلل او په نیمه شپه کې د تړون لاسلیک: ۳۹۳
ملکي مرګ ژوبله او له تړون وروسته ستونزې:..... ۳۹۵
د هغې سولې لپاره هڅې چې تر پایه په لاس را نغله: ٤۰۲
د افغانستان سوله له امریکا او پاکستان سره برمته:..... ٤۰۵
کابل ته د سید یوسف رضا ګیلاني مهم سفر: ٤۰۷
له استاد رباني وروسته د سولې برخلیک او د سولې عالي شورا وضعه: ٤۲۳
د قطر د دفتر د پرانیستلو پېښه: ٤۲۸
امریکا ته وروستی سفر: ٤٤۷
دوحې ته سفر او د قطر له امیر سره لیدل:.....٤٦۱
په بروکسل کې درې اړخیزه غونډه: ٤٦۵
د بروکسل سفر: ٤۷۰
په ناټو کې د امریکا د سفیر په کور کې درې اړخیزې خبرې: ٤۷۸
بالاخره د قطر دفتر پرانیستل شو: ٤۹٤
له حزب اسلامي سره د سولې هڅې:..... ۵۰٦
د امریکا او افغانستان تر منځ امنیتي او دفاعي تړون..... ۵۱٤
کابل ته د جان کیري سفر او د امنیتي تړون پر سر خبرې ۵۳۸
له امریکا سره د امنیتي او دفاعي تړون په تړاو مشورتي لویه جرګه: ۵۷۹
د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره د کورنیو او بهرنیو فشارونو دوام: ۵۹۹

د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ پر انتخاباتو ځغلند نظر او د واک لېږد:.....٦١٤
انتخاباتي قوانین او د کمېسیونونو د نویو غړیو ټاکل:..... ٦١٧
د نوماندانو د لست نهایي کېدل:..... ٦١٩
حامد کرزی باید ولسمشر پاتې شي:..... ٦٢٣
د انتخاباتو ترسره کېدل او تر هغو وروسته لانجې:.....٦٢٦
د ا مریکا علني مداخله او کابل ته د جان کیري سفر:..... ٦٣٩
ولسمشر اشرف غني ته د واک لېږد: ٦٥١

سریزه

کله چې شاته ګورم، پر تېرو څلوېښتو کلونو کې، وینم چې مبارزه مې کړې نه سیاست. له ماسره د ارګ په ماڼیو کې هماغه احساس ؤ چې د څرخي پله زندان په پنجرو کې ؤ.

متاسفانه افغانستان له څلوېښتو کلونو را هیسې له یوه اشغال نه پر بل او له یوه بحران نه پر بل اوښتی او د زوال په لوري یې مزل کړی.

البته د انسان د ژوند له لومړنیو پړاوونو تر ننه پورې د تاریخ د یرغلګرو منطق او چلن داسې اړخونه درلودلي دي چې ډېر پرې دوکه شوي او یا یې پر خلاف د درېدو توان له لاسه ورکړی.

یو وخت یې موږ ته مرتجع عناصر ویل چې په اصطلاح د «تاریخ د جبر» پر وړاندې ولاړ وو او «بې ځایه لاس او پښې» مو غورځولې چې د بشریت د پرمختګ د حرکت مخه ونیسو او د «نړیوال کارګري انقلاب» د بریا مانع شو.

بل وخت یې موږ «پوپولیست» او د توطیې پر تیورۍ باوري بللو چې د «ترهګرۍ پر خلاف د آزادۍ او بشري حقونو د علمبردارانو پر صادقانه مبارزه» مو شک کړی ؤ.

خو زه ځان د هغه اروپایي فولکلوریکې کیسې ماشوم په شان ګڼم چې په یوې لویې، حیرانې او دوه زړې غونډه کې یې غږ کړی ؤ چې «پاچا بربنډ دی!» له دنیاوي او مادي اندېښنو نه فارغ ضمیر، انسان ته خامخا دا فرصت ورکوي چې داسې غږ اوچت کړای شي.

کلونه مخکې یې چې زه د استیضاح لپاره پارلمان ته ور بللی وم د استعمار او د هېواد پر رسنیو یې د نفوذ او له هغو د وسیلې په توګه د کار اخیستلو خبره مې وکړه. هغه وخت یو شمېر و نه پوهېدل چې څه مې وویل، ځینو په

هغه او دغه نومونو تورن کړم او د امریکا په سفارت کې یې پرېکړه وکړه چې زه یې «دوست» نه یم، کله مې چې وغوښتل په افغانستان کې د امریکا د نویو او منعه شویو وسلو د کارولو او د هغو د بدو اغېزو مساله مطرح کړم زه یې له «وسله‌والو مخالفینو» سره پر همکارۍ تورن کړم او د بګرام زندان په لانجه کې د درېدو په پار یې توهین کړم. تر ټولو په زړه پورې دا چې هغو کسانو هم دغه کار کاوه چې غازي امان الله خان یې خپل اتل باله او تصویرونه به یې په خپلو دفترونو کې راځړولي وو.

باور مې دی چې که همدغه کسان له انګریزانو سره د افغانانو د لومړۍ جګړې پر مهال اوسېدای دوی به د محمد شاه خان بابکرخېل پر ځای د ولي محمد خان لاټې په څنګ کې ولاړ وو.

ما ته داسې مشورې راکړل شوې چې په لومړي ګام کې د دې کتاب له لومړۍ برخې تېر شم چې زما د شخصي ژوند او جهاد دوران پکې رانغښتی دی، خو داسې مې ونشو کولای، ځکه چې د جهاد دوره زموږ د هېواد د تاریخ له مهمو دورو څخه ده. باید هغه څه مې چې د جهاد د صفونو د یوه وړوکي سرتېري په توګه پکې لیدلي وو ویلي واي. ځکه خو هغه څوک چې د ولسمشر کرزي د حکومت د وروستیو کلونو له تودو سیاسي جریاناتو سره لېوالتیا لري کولای شي د کتاب په دویمه برخه کې یې ولولي.

ما هڅه کړې هغه څه چې مې لیدلي او اورېدلي دي له کمي او زیاتي پرته یې کټ مټ ولیکم. ښکاره ده چې زه د پېښو د یوې برخې شاهد وم نه د ټولو، ځکه خو د پېښو په روایت کې هر ډول نیمګړتیا قصدي نه بلکې ښایي زما د ناخبرۍ په سبب وي. په ځینو برخو کې مې ډیالوګونه راوړي دي. له دې نه مې دوه هدفونه وو: یو دا چې په روایت کې امانت رعایت شي او

دوهم دا چې د هغې غونډې فضا پکې انځور کړای شم کوم کار چې په عادي نقل قول سره ممکن نه دی.
زه د دې کتاب په لیکلو کې د ډېرو دوستانو، د هغوی له جملې څخه د حمید ناصري، نذیر احمد سهار او جاوید کوټوال له همکارۍ او مهربانۍ څخه برخمن وم چې له ټولو مننه کوم.
په ځانګړې توګه له خپلې خور لیلا خُرم، زوی مې عبدالله او لور مې عایشه جانې څخه مننه چې د دوی له همکارۍ پرته دا کار ناشونی ؤ.
له ګران دوست محمد زبیر شفیقي څخه چې د پښتو متن په لیکلو کې یې راسره همکاري وکړه مننه کوم.

درنښت
عبدالکریم خُرم
کابل- پروان مېنه
چنګاښ ۱۳۹۸

لومړی برخه

د ماشومتوب دوره او کورنۍ

ما په ۱۳۴۲ لمریز کال په یوه نسبتاً سوکاله کورنۍ کې د کابل په پروان مېنه کې نړۍ ته سترګې وغړولې، پلار مې دولتي مامور ؤ او هغه مهال چې زه لا ماشوم وم د ښکار پر مهال یې په یوې پېښې کې خپل ژوند له لاسه ورکړ، د پلار له وفات وروسته مې مور زما له تره عبدالغفور خُرم سره واده وکړ، تره مې د پلار له وفات څخه مخکې هم او تر هغه وروسته هم زما او زما د ورور او خویندو د روزنې مسوولیت پر غاړه اخیستی ؤ. زه چې په ژوند کې څه لرم د هغه له برکته دي، تره مې یو مهربانه، وطندوست او زیارکښ سړی ؤ چې ډېر زر یې دولتي کار پرېښود او په خپل شخصي کاروبار کې یې چې پیل کړی ؤ ښه پرمختګ وکړ. هغه یو وخت د سید احمد ګیلاني او یوه لبناني سوداګر سره یو ځای یو شرکت جوړ کړ او د «NCR» نمایندګي یې ترلاسه کړه او لومړی ځل یې کمپیوټري ماشینونه چې ډېر لوی لوی وو افغانستان ته راوړل او لومړی ځل یې د باولینګ کلپ جوړ کړ دغه شرکت د ایسکریم ماشینونه هېواد ته وارد کړل. که څه هم د ده پانګونې او سوداګري دوه ځله یو ځل د چنګاښ د ۲٦مې د سردار داود خان له کودتا سره او بل ځل د غویي د اوومې له کمونیستي کودتا سره سختې ضربې ولیدې، خو بیا هم مایوس نه شو. تر دې چې د ډاکتر نجیب د واکمنۍ پر مهال مجبور شو چې کور، کلی او کاروبار هر څه زما مشر ورور او د هغه کورنۍ ته پرېږدي او له کورنۍ سره له کابله پېښور ته هجرت وکړي. په دې کتاب کې چې تر دې وروسته هر ځای د «پلار» یادونه کوم، هدف مې تره دی- هغه څوک چې د وطندوستۍ لومړنی درس یې راښودلی دی.

مور مې د یوه متقي سړي لور وه چې د خپل ژوند زیاته برخه یې له انګریزانو سره د خپلواکۍ په جهاد کې د جنوب په جبهه کې تېره کړې وه. د پلار له

لوري مې بابا د وردګو د سیدآباد او د مور له اړخه بابا مې د چك ولسوالۍ ؤ، چې په کابل کې د پیر سید احمد ګیلاني د پلار نقیب صاحب په دربار کې یو له بل سره آشنا شول او وروسته یې دغه پېژندګلوي په خپلوۍ بدله کړه.

د پلار له لوري نیا مې د مشرقي او د ساپي له قوم څخه وه او د مور له لوري نیا مې د وردګو د دراني ټبره وه.

څرنګه چې هغه مهال د وردګو په کلیو کې د نجونو ښوونځي نه وو، مور مې د عربانو درې د کوډۍ کلي له ملا عبدالغني اخوندزاده نه سبقونه ویلي دي. هغه د ژور نظر خاونده او پر ټولنیزو بدلونونو خبره وه. شعري طبعه یې هم درلوده، کله یې چې په کابل کې ژوند پیل کړ د هغه مهال جریدې او اخبارونه به یې مطالعه کول. پر هېواد د شوروي تر یرغل، په تېره زما تر بندي کېدو وروسته یې د خپلې شعري قریحې له مخې د شعر په ویلو پیل وکړ، داسې شعرونه چې د مجاهدینو په ستاینو او د یرغلګرو د غندنې په باب وو. د هغو شعرونو کتابچه یې د خاد غړیو زموږ د کور د تلاشي پرمهال ورسره یووړه. د هجرت پرمهال یې هغه شعرونه چې په یاد پاتې وو له سره ولیکل چې اوس د «کړاو» په نوم په وړوکې ټولګه کې چاپ او خپاره شوي دي. مور مې زما مشره خور ملالۍ سلیمي چې په وردګو کې زیږېدلې وه له خپلې غېږې ببله کړه او کابل ته یې واستوله چې دلته ښوونځی ووایي، خور مې چې د ملالۍ لېسې له ممتازو شاګردانو څخه وه د کابل د طب پوهنځی یې بشپړ کړ هلته په کدر کې شامله شوه او درس یې هم ورکړ.

دوهمې خور مې ګلالۍ خُرم د لېسې له زده کړو وروسته لږ وخت لوړو زده کړو ته دوام ورکړ بیا د کور په کار بوخته شوه. درېیمه خور مې چې تر ما کشره ده شاعره او لیکواله ده، هغې د حقوقو پوهنځي وروستی کال له

مجبورې پرېښود او له کورنۍ سره پېښور ته مهاجره شوه. لیلا خُرم په پښتو او دري دوې شعري ټولګې، یوه د مقالو ټولګه او یوه د طنزونو ټولګه چاپ کړي دي. په پېښور کې هغه لومړی «د پیام زن مسلمان مجلې» او «نسأ» جرېدې مسوله مدیره وه او وروسته د «وطن» مجلې مسوله مدیره چې موږ په ګډه د یو شمېر لیکوالو دوستانو په قلمي همکارۍ خپروله.

ورور مې عبدالرحیم خُرم د کابل له انجنیرۍ پوهنځي څخه فارغ شو. د سردار محمد داود خان د حکومت پر مهال عسکري خدمت ته لاړ، هلته د احتیاط له یو شمېر نورو عسکرو سره په دې جرم چې له عسکري قوانینو یې سرغړونه کړې او په اعتراض یې لاس پورې کړی شپږ میاشتې زیات په عسکري خدمت کې پاتې شو او په جزایي ډول د کونړ سرکاڼو ته واستول شو، چې د ثور له کودتا څه لږ مخکې یې ترخیص واخیست.

ښوونځی

ما لومړنۍ زده کړې د پروان مېنې په رابیا ښوونځي کې چې زموږ کور ته نږدې ؤ سر ته ورسولې. پلار مې هیله درلوده چې نورې زده کړې د هغه مهال تر ټولو په غوره ښوونځي کې چې استقلال لېسه وه وکړم. استقلال لېسې چې زیاتره د اشرافي کورنیو زامنو پکې درس وایه سخت شرطونه درلودل.

هغو ته د شاملېدو لپاره زده کوونکي باید کانکور ازموینه ورکړې وای او د نورو لېسو پر خلاف چې د بریا نومره پکې له سلو نه ۳۵ نومرې وې، دلته زده کوونکي باید لږ تر لږه پنځوس نومرې ګټلې وای.

زموږ له ښوونځي نه یو ګروپ نجونې او هلکان ورغلو او په کانکور کې مو ګډون وکړ، له لسګونو تنو څخه په هلکانو کې موږ دوه تنه بریالي

شوو چې استقلال لېسې ته لاړو او له نجونو څه دوې تنې بریالۍ شوې چې ملالۍ لېسې ته شاملې شوې. استقلال او اماني هغه دوې لېسې وې چې بهرنیانو اداره کولې.
استقلال فرانسویانو اداره کوله، پر عادي ورځنیو درسونو سربېره، موږ په اونۍ کې دوې ورځې له ماسپښین وروسته فرانسوي ژبه ویله او د ژمنیو رخصتیو پر وخت هم، په ځانګړې توګه د اووم ټولګي له پیلېدو مخکې فرانسوي ښوونکیو موږ ته د ژبې درس را کاوه. د لسم ټولګي له پیل سره ټول ساینسي مضامین په فرانسوي ژبه وو او فرانسوي ښوونکیو یې درس ورکاوه، په استقلال لېسه کې د درس نظم او ترتیب، ورزش او فرهنګي فعالیتونو ډېر ارزښت درلود. فرانسویانو هڅه کوله چې استقلال لېسه د افغانستان د راتلونکیو نخبه ګانو د ځانګړې روزنې ښوونځی شي.
په نظر کې وه چې پر ١٣٥٧ لمریز د نا پېیلو هېوادونو کنفرانس په افغانستان کې جوړ شي، ارګ او بهرنیو چارو وزارت ته د نږدې والي په دلیل د دې کنفرانس یوه برخه په استقلال لېسه کې جوړېده. له همدې امله د لېسې په ودانۍ په ځانګړې توګه په ادیتوریم کې تیاری نیول کېدو، ټولو زده کوونکیو به په تلوسه هغو ته کتل، خو د غوبې پر اوومه کودتا وشوه او دغه کنفرانس د افغانستان پر ځای په کیوبا کې تر سره شو.

د ١٣٥٧ د غوبې کودتا

د پنجشنبې ورځ وه پلار مې د پخوا په څېر سهار په خپل موټر کې ښوونځي ته ورسولم. زه د نهم ټولګي زده کوونکی وم، درسونه مو پیل شول، ښه مې په یاد پاتې نه دي چې د کوم مضمون ساعت ؤ، خو ښایي د غرمې لس بجې به وې چې یو ډول غږونه اوچت شول. ورو ورو غږونه

زیات شول، ما فکر کاوه چې د کابل ولایت ودانۍ ته څېرمه پوستین ګنډونکي دي چې معمولاً به یې د حیواناتو څرمنې دربولې، ځکه چې دوی د پوستین له ګنډلو مخکې دا کار کاوه، خو غږونه نور هم زیات شول. نه پوهېږم چې په څه ډول وو خو په ټولګي کې اوازه خپره شوه چې کودتا شوې ده، که څه هم د کودتا نوم مې په ۱۳۵۲ لمریز کې هم اورېدلی ؤ او آن چې ټانکونه او پوځیان مې هم لیدلي وو چې اوسپنیزې خولۍ یې پر سر کړې وې. هغه مهال مې هم لیدلي وو چې د ښار په بېلابېلو برخو په تېره د باغ بالا د غونډۍ د لارې په مخه کې درېدلي وو، خو هغه مهال مې د ډزو غږ نه ؤ اورېدلی، د غږونو له زیاتېدو چې اوس مو فکر کاوه د ټوپکو ډزې دي په ټولګي کې وضعه یو څه بدله شوه، څرنګه چې زموږ ټولګي د ارګ لوري ته کړکۍ نه درلوده نه پوهېدو چې د ارګ په برجونو کې پوځیان تیارسئ شوي دي که نه؟ ښایي چې زموږ ټولګیو ته به د کودتا اوازه له هغو ټولګیو راغلې وه چې ارګ لوري ته یې کړکۍ درلودې، یا به ښایي په ښوونکیو او زده کوونکیو کې هم داسې څوك وو چې له سیاسي وضعې خبر وو.

د غویي له اوومې یوازې څو ورځې وړاندې زموږ په کور کې هم د «کیڼ اړخو» د لاریون خبره شوې وه، په یاد مې دي چې هغه مهال مې هم له خپل پلار نه وپوښتل چې دا کیڼ اړخي څوك دي؟ هغه په ځواب کې راته ویلي وو چې کیڼ اړخي کمونیستان او د شوروي اتحاد پلویان دي. دا چې په دې برخه کې پر څه نه پوهېدم او له چا نه مې تفصیلي ځواب هم نه ؤ اورېدلی، نور مې پوښتنه ونه کړه، خو د کیڼ اړخو نوم را ته عجیب ښکارېدو، په ځانګړې توګه دا چې ویل کېدل چې کیڼ اړخو شبنامې

خپرې کړې دي، زه ترې ووېرېدم، ځکه داسې څوک مې په ذهن کې انځور شول چې د شپې له لوري خطرناک کارونه کوي. د شاهي حکومت پر مهال کله چې بېلا بېلو ګوندونو د محصلینو په منځ کې ښکاره فعالیت کاوه او لاریونونه به یې کول، مشر ورور او خور مې په انجنیري او طب پوهنځیو کې درس وایه او کله کله به یې د خپلو درسونو له ځنډېدو شکایتونه کول، خو څرنګه چې هغوی له سیاست سره لېوالتیا نه درلوده د لاریونونو له جریانه به یې کیسې نه کولې زه هم نه پوهېدم چې څوك په وطن کې څه کوي.

کله چې سردار داود خان په ۱۳۵۲ لمریز کودتا وکړه او سیاسي فعالیتونه یې منع کړل، زه د ښوونځي په درېیم ټولګي کې وم. تر هغو وروسته د ګوندونو فعالیتونه او لاریونونه منع شوي وو، په همدې دلیل زه هم و نه توانېدم چې هغوی وپېژنم.

د غویي کودتا مې په مغزو کې زنګ وواهه، پوښتنې یې را سره پیدا کړې او همدې پېښې د سیاسي نړۍ دروازه زما پر مخ پرانیسته.

د پلټنو په پایله کې وپوهېدم چې له کیڼ اړخو مشرانو څخه یو تن د میر اکبر خیبر په نامه د غویي له اوومې څو ورځې وړاندې وژل شوی ؤ، وروسته خلقیانو او پرچمیانو د ده د جنازې د ښخولو په مراسمو کې لاریون وکړ، د ده د وژلو تور یې پر دولت پورې کړ او د کسات اخیستو شعارونه یې ورکړي وو.

کله چې د ډزو غږونه زیات شول، که څه هم د رخصتۍ وخت لا نه ؤ را رسېدلی د ښوونځي ادارې را ته وویل چې رخصت یاست او خپلو کورونو ته لاړ شئ. چې د باندې راووتو پلار مې ولید چې له موټر سره یې ما ته انتظار دی. زه به له رخصتۍ وروسته معمولاً په ملي بس کې کور

ته تلم. کله مې چې پلار ولید، هغه هم تر رخصتۍ وړاندې، وپوهېدم چې وضعه عادي نه ده، د ښوونځي په مخه کې د لوکسو او د هغه مهال په اصطلاح د تورو شپږ گزه موټرونو اوږد کتار درېدلې ؤ چې د حکومت د جگپوړیو غړیو زامن چې زیاتره د استقلال لېسې زده کوونکي وو کورونو ته ورسوي.

په هر صورت موږ خپل کور ته راغلو، د ډزو غږونو دوام وموند او د ټوپکو پروړو ډزو د درنو وسلو ډزې هم ور زیاتې شوې. له غرمې وروسته جیټ الوتکې چې د جشن له مراسمو پرته موږ د هغو الوتل نه وو لیدلي راپورته شوې پر ارگ یې دورې پیل شوې، موږ د خپل کور له بامه دغه ننداره کوله، مازدیگر مهال الوتکو پر ارگ بمونه وغورځول، له کابل راډیو نه مازدیگر مهال ملي نغمې پیل شوې، ماښام مهال ؤ چې راډیو اعلان کړه «د نادري کورنۍ واکمني د تل لپاره پایته ورسېده» د درنو وسلو ډزې د شپې هم روانې وې چې ډېره وېروونکې فضا یې جوړه کړې وه. سبا ته د جمعې ورځ وه، د جمعې ورځې په بهیر کې هم د ډزو تیت او پرك غږونه او د جیټ الوتکو الوتنو دوام درلود. په دې ډول د غویي کودتا بریالۍ شوه.

د سیاسي فعالیت پیل

زه په داسې کورنۍ کې ستر شوم چې هم یې د اطراف یانې د کلیو له وطني خلکو سره سروکار ؤ او هم یې د ښاري لوېدیزپالو اشرافي خلکو سره. له دغو دوو متفاوتو دنیاوو سره اړیکې زما د ذهن او نظر د پراخۍ سبب کېدې. د ظاهر شاه او وروسته د سردار محمد داود خان په دوره کې افغانستان داسې پلازمېنه درلوده چې ډېره گړندۍ غربي کېدله، خو کابل په تېره د شتمنو او

لوړو زده کړو خاوندانو سیمې د یوې داسې وړوکې جزیرې حیثیت درلود چې د دودیزو سخت پر دین پابندو بې وزلو خلکو د سمندر په منځ کې پرته وه. سیاستوالو او د زده کړو خاوندانو له عامو خلکو څخه بېله دنیا درلوده، آن تر دې چې هڅه یې نه کوله چې شریکه ژبه ور سره ولري.
د افغانستان وګړو د تیمور شاه او وزیر فتح خان د کورنیو له انقلابونو او خپلمنځي جګړو نه جبرانېدونکي ګوزارونه لیدلي وو، د ظاهرشاه د پاچاهۍ له ټینګېدو او د هغو د تره د کلکې ادارې له برکته یې د ژوند آرامې ورځې شپې تېرولې. خو د ژوند په ډېرو اړخونو کې د هېواد وروسته پاتې والي، سیاسي مشران او د زده کړو خاوندان دې ته اړ کړي وو چې سیاسي فعالیتونه ولري. د پاچهۍ د حساب وړ دوره له دوهمې نړیوالې جګړې وروسته د سړې جګړې او د نړۍ د دوه قطبي کېدو په دوران کې راتله. افغانستان چې د هند نیمې وچې ته د لویې بریتانیا له ننوتلو او د کابل له حکومت سره یې له اړیکو سره د روسیې او بریتانیا د سیالۍ او کړکېچ په ډګر بدل شوی ؤ. د نړۍ له دوه قطبي کېدو او د دواړو ښکېلو لوریو تر منځ د هغو له وېش سره افغانستان د خپل سیاسي او ټولنیز ثبات شپې ورځې تېرولې .
د نړۍ په کچه دغه دوره د ایډیولوژیو د حاکمیت او د دوو متضادو او متفاوتو نظریو دوره وه چې هرې یوې غوښتل خپله مدینهٔ فاضله (ایډیال ټولنه) جوړه کړي او د نړۍ ډېره برخه په هغو کې ورګډه کړي. دغه دوې بېلې دنیاوې او دوې متفاوتې نظریې یوه سوسیالیستي نړۍ وه چې مارکسیزم- لیننیزم یې تر شا ؤ او بل د لوېدیز پانګوال نظام ؤ چې د لیبرال ډیموکراسۍ پر نظریې ولاړ ؤ.

د افغانستان پاچهي نظام چې په ذهن او انګېرنو کې يې لوېديز ته تمايل درلود د جيو پوليتيک جبر له مخې يې له شوروي اتحاد سره ښې اړيکې ساتلې وې.
بل لور ته د افغانستان جغرافياوي موقعيت د دې سبب شوی ؤ چې د امريکا متحده ايالات چې د لوېديز لېبرال جهان مشري يې په اوږو وه، په افغانستان کې ډېرې مداخلې ته لېوالتيا و نه ښيي، ځکه خو د امريکا د ملاتړ په لاسته راوړو کې په تېره په پوځي برخه کې د افغانستان د حکومت هڅو کومه پايله نه درلوده او هغه هېواد د «سيټو» او «سياتو» تړونونو پر بنسټ عملاً په دې سيمه کې ايران او پاکستان خپل متحدين غوره کړل .

د سياست نړۍ ته څه ډول ورننوتم؟

د غويي کودتا بريا او په هېواد کې د نظام بدلون ګواکې زه له خوبه را ويښ کړم، بل لور ته د دې کودتا پر مهال زه د عمر په داسې پړاو کې وم چې ځوانان په هغو کې يا سياست ته مخه کوي، يا لوبو او سپورت او يا کومې ځانګړې هنري ځانګې ته.
کله چې د کودتا له بريا وروسته ښوونځي ته لاړو ډېر بدلونونه مو هلته وليدل، يو شمېر ښوونکي او شاګردان چې پخوا زموږ په څېر ښکارېدل، د خلق او يا پرچم ډلو غړي را ووتل او د ښوونځي په چاپېريال کې د هر ډول فعاليتونو واکداران وګرځېدل.
زموږ په نصاب کې سياسي درسونه شامل شول، چې په هغو کې زياتره له د باندې څخه راغليو آن د غير تعليمي ادارو غړيو، د پينځو تاريخي دورو، د تاريخ جبر او د تاريخي ماټريالیزم او ډيالکتيک درسونه ورکول. زموږ د

ښوونځي مدير چې له دې مخکې د ټولنې له مخورو څخه ؤ او فرانسوي مېرمن يې درلوده له دندې ګوښه شو، ځای يې د ځوړندو بريتونو خاوند يوه خلقي ونيو. ورو ورو په سرو ټوکرانو شعارونه د ښوونځي پر دېوالونو را وځړېدل، آن تر دې چې د استقلال لېسې د ښکلي اډيټوريم دننه پر دېوالونو يې هم ميخونه ټک‌وهل او د خلق ديموکراتيک ګوند انقلابي شعارونه يې پرې را وځړول. په دې شعارونو کې مې داسې کليمې، اصطلاح ګانې او مفاهيم ليدل چې ذهن مې يې خوځاوه او پوښتنې يې را سره پيدا کولې. مثلاً پر يوه شعار ليکل شوي وو:

«مرګ د ايران پر رژيم، دا په سيمه کې د امپرياليزم ژاندارم او نوکر»!

د سيمې ژاندارم او امپرياليزم او نورې هغه اصطلاوې وې چې زه نوی ورسره اشنا کېدم.

ځينې ټولګيوال مې چې يا يې پلرونو او يا مشرانو ورونو او د کورنۍ غړيو د خلق او پرچم له ډلو سره اړيکې درلودې، د خلق ديموکراتيک ګوند د ځوانانو په سازمان کې شامل شول، هغوی د نورو شاګردانو په جذب او جلب لاس پورې کړ. همدغه وخت د هغې ناحيې د لومړني سازمان دفتر چې استقلال لېسه پکې شامله وه زموږ ښوونځي ته را ولېږدول شو او زموږ کفيتريا د لومړني سازمان په دفتر بدله شوه. د ځوانانو سازمان غړيو د ګوندي غونډو او نورو فعاليتونو تر څنګ د شاګردانو راپورونه هم سازمان ته ور وړل .

په ياد مې دي چې د ځوانانو سازمان يوه غړي چې زموږ همدوره ؤ يو زده کوونکی په دې ګناه چې ويلي يې وو، موږ په کور کې بي بي سي راديو اورو د لومړني سازمان دفتر ته بوتلو، هلته يې به آبګرمۍ هغه شکنجه کړ تر

څو د خپلې کورنۍ پر «انقلاب ضد» نورو فعالیتونو اعتراف وکړي، دغه سازماني اوس په یوه اروپایي هېواد کې ژوند کوي .
د کودتا له بریا وروسته یې زده کوونکي هر سهار ټولګی ټولګی په کتار کې درول، د ملي سرود او انقلابي ترانو له خپرېدو وروسته به د ښوونځي مدیر لنډه وینا کوله او سازماني هلکانو به توند او تېز شعارونه بدرګه کول او «هورا» نارې به یې وهلې، موږ ټول مجبور وو چې انقلابي نارې په هورا نارو بدرګه کړو .
یو سهار «رام پردېش» زموږ هندو ټولګیوال چې له موږ سره یې په پروان مېنه کې ژوند کاوه او له اوږدې مودې مو انډیوالي وه، په دې ګناه چې ما هورا نارې نه دي کړې تر لاس یې ونیولم په کشولو یې له کتاره وایستلم غوښتل یې چې د لومړني سازمان دفتر ته مې بوځي، نورو ټولګیوالو مې ډېرې زارۍ او عذرونه وکړل او زه یې ترې وژغورلم. خدای پوهېږي چې که یې سازمان ته بېولی وای له څه برخلیک سره به مخ کېدم.

له کودتا یو کال وروسته

له کودتا یو کال تېر شو، نوی بیرغ، نوی ملي سرود او نوی سیاسي او ټولنیز فرهنګ منځته راغی، خلکو د خلقیانو او پرچمیانو له ظلم نه ورځ تر بلې زیات شکایت کاوه.
د فرانسوي ښوونکیو شمېر مو په ښوونځي کې کرار کرار مخ پر کمېدو ؤ، د فرانسوي ښوونکیو له تلو سره د درسونو سویه هم ښکته راغله. له کودتا وروسته زموږ سازماني ټولګیوال څو ځلې په ما او نورو ټولګیوالو پسې راغلل هڅه یې وکړه چې سازمان ته مو ورجذب کړي، یو شمېر یې د تاریخي ماټریالیزم فلسفه او د تاریخ جبر د خپلې پوهې په حدودو کې یاد

کړي وو، موږ ته به يې تشريح کول، يو شمېر نورو يې د سرو او شنو باغونو په راښودولو چې دوی په خپل سازمان کې ليدلي وو هڅه کوله چې موږ سازمان ته ورجذب کړي .

د تلوسې حس زه هڅولم چې کمونيستي نظريه مطالعه کړم، په نړۍ کې انقلاب راوستل، په ټولنه کې د عدالت ټينګول او له کمزوريو هېوادونو په نړيواله کچه دفاع هغه ټکي وو چې زه يې ور جلبولم، خو له خدای او د اسلام له دين نه انکار د دې خنډ شو چې زه د مارکسيزم د نظريې پيروي وکړم. په همدې سبب زه د داسې مفکورې په لټه کې شوم چې په ټولنه کې له بې عدالتۍ سره مبارزه وکړي، د ښکېلاکګرو ظالمو هېوادونو پر خلاف ودرېږي او هممهاله پر يکي يو خدای او اسلام باور ولري .

د ښوونځي غير سياسي فضا ډېره ګړندۍ مخ پر سياسي کېدو روانه وه، سازمانيان چې د زده کوونکيو پر جلب او جذب او د نورو فکرونو د خاوندانو پر وېرولو او ګواښلو بوخت وو، پخپله د دې سبب شول چې د مخالفينو ډلې په ښوونځي کې سره منظمې شي، ورو ورو مې هغه زده کوونکي هم وپېژندل چې ويل يې موږ هم مارکسيستان يو خو طريقه او چلن مو له خلقيانو او پرچميانو سره توپير لري، شوروي له کمونيزم سره خيانت کړی. دغه ډله کمونيستان د چين پلويان وو چې په شعليانو مشهور وو. شعليان د شمېر په حساب زموږ په ښوونځي کې لږ وو او ډېر زر تيت او پرک شول ځينې يې بهر ته لاړل. لومړنی کتاب چې مارکسيزم او لينيزم يې رداوه او اسلام يې د ژغورنې لار ګڼله و مې لوست، «هزار و يک دليل» يې نوم ؤ، تر هغه وروسته مې ټولګيوال او نږدې انډيوال «احمد نواز» د علي شريعتي، سيد قطب او مطهري کتابونه را ته راوړل. ما هغه ولوستل او پر دې باوري شوم چې اسلام زموږ په ټولنه کې تحريف شوی دی، که رښتينی

انقلابي اسلام زموږ په ټولنه کې پلی شوی وای هېڅکله به پرديپال کمونيستان دلته واک ته نه وو رسېدلي، نه يوازې زموږ هېواد بلکې ټول اسلامي هېوادونه به د پرمختګ لوړو پوړيو ته ختلي وو .
زموږ د ټولګيوالو او ملګريو تر منځ بحثونه هره ورځ روان وو او په ټولنه کې لوی بدلون راغلی ؤ چې دا د دې سبب کېده چې هر څوک په دې تړاو خپل دريځ او ځای روښانه کړي. هر څوک د يوه فکري او سازماني چوکاټ په لور تلو تر څو هلته خپل ځای ثابت کړي.

د مخالفتونو پيل او د پاڅونونو آوازې

د خلق ديموکراتيک ګوند او ايډيولوژۍ د تپلو او مطلق حاکميت په اړه د خلقيانو او پرچميانو ماشومانه چلن ورو ورو په خلکو کې د مبارزې او مقاومت د را ټوکېدو سبب شو. ظلم او مطلق استبدادي نظام په ټولنه کې د حکومت پر خلاف حساسيتونه را پيدا کړل. مسلماني او له «خلقي مفکورې» سره نه جوړېدل جرم بلل کېدو او دغه ډول خلک د «انقلاب ضد» په نوم زندان ته اچول کېدل. په هره کچه چې په هېواد کې د مبارزې او مخالفت اغېزې را څرګندېدې زموږ په ښوونځي کې سازمانيان لا بد ګوزاره کېدل .
د سردار داود خان د حکومت په وروستيو کلونو کې د لېسو ازموينې مياشتنۍ شوې او د کال په پای کې يوازې يوه کلنۍ ازموينه اخيستل کېده، د ۱۳۵۸ د لمريز کال دوبی و، موږ مياشتنۍ ازموينه درلوده، له معمول سره سم زده کوونکي د مېزونو تر شا ناست او يو له بل نه بېل وو، زما ميز د ټولګي دروازې ته نږدې و. دروازه وازه وه، هر څوک د خپلو سوالونو پر

حل کولو بوخت وو او پر ټولګي چوپتيا خپره وه، ناڅاپه د لېسې مدير «سميع کاريار» په دروازه کې را ښکاره شو.
فکر مې کاوه چې د ازمويني جريان به ګوري، د لېسې مدير د «ملي بس» يو وړوکی ټکټ له جيبه راويوست او وې ويل عبدالکريم څوک دی؟ ورته و مې ويل زه يم! وې ويل چې له ازمويني وروسته زما دفتر ته راشه، دا بده نښه وه، هره ورځ په ادارو او دولتي دفترونو کې کسان په همدغه ډول لومړنيو سازمانونو او يا د دوی دفترونو ته ور بلل کېدل او بيا به تري تم کېدل. ما غلي خپلو ځينو انډيوالانو ته وکتل، ټول را ته په اندېښنه کې وو، په هر صورت د ازمويني له پايته رسېدو وروسته مديريت ته لاړم.
د ښوونځي مدير د ده د ميز مخې ته پر اېښې چوکۍ د کېناستلو را ته وويل، بيا يې خپله تومانچه له ملا نه پرانيسته او پر ميز يې کېښودله، وې ويل: ولې انقلاب تخريبوې؟ ځواب مې ورکړ چې هېڅکله مې دا کار نه دی کړی. بيا يې وويل ته دا تبليغ کوې چې شاوخوا ته مجاهدين پيدا شوي دي، جګړه او مقاومت يې پيل کړی دی، انکار مې وکړ، وې ويل شاهد لرم که غواړې راځي او شاهدي دربانديې وايي، ما بيا انکار وکړ. زنګ يې وواهه، چپراسي ته يې وويل رحمت الله او محب الله راوله. دا دواړه زما ټولګيوال او انډيوالان وو او دواړه سازمانيان وو، محب الله رانغی، رحمت الله راغی شاهدي يې ورکړه. مدير مننه ترې وکړه او رخصت يې کړ. بيا يې ما ته مخ را واړاوه وې ويل :
همدا اوس دې پلچرخي ته استولی شم چې بيا دې د کور مخ هم و نه وينې، خو دا ځل فرصت درکوم بيا داسې ونه کړې!.

په هغه ورځ ډېر ناوخته کور ته راستون شوم، مور مې ډېره اندېښمنه وه، زما په راتلو یې سترګې روښانه شوې. کیسه مې ورته وکړه، بیا بیا یې را ته وویل، زویه ډېر پام کوه، ډېر پام کوه، دغه خلک ډېر ظالمان دي .

د منظم فعالیت پیلول

په هره کچه چې خلقیانو او پرچمیانو خپل چلن سختاوه او نوي فرمانونه یې صادرول د خلکو حساسیتونه ورسره ډېرېدل. ما د خپلې شخصي مطالعې تر څنګ اراده وکړه چې د رژیم پر خلاف عملي مبارزه پیل کړم، په پیل کې موږ څو تنو انډیوالانو او ټولګیوالو په خپلو کې غونډې پیل کړې. خو له دې سره هممهاله مو هڅه وکړه چې د مجاهدینو له یوه تنظیم سره ځانونه تنظیم کړو چې په پېښور کې فعال شوي وو او نومونه یې په کابل او شاوخوا سیمو کې مشهور کېدل.

ما د محمد انور ماما له لارې چې زموږ خپلوان و، د کابل د منډوي په یوه سرای کې له استاد اکبر سره ولیدل او رسماً له حزب اسلامي افغانستان سره ملګری شوم .

استاد اکبر پر بایسکل سپور د لیدو ځای ته راغی، قره قلي خولۍ یې پر سر وه او ظاهراً یې څېره د اوړو او وریجو یوه عمده پلورونکي دوکاندار ته ورته وه، استاد اکبر په کابل کې د حزب اسلامي د زده کوونکیو او محصلینو د فعالیتونو مسوول و، د یوه جدي او انقلابي شخصیت په څېر راته ښکاره شو چې هېڅ وېره یې په زړه کې نه وه، وروسته مې تبلیغاتي پاڼې «د غړیو د مسوولیتونو» وړوکې رساله او د سید مودودي، سید قطب او ... کتابونه مې له هغه تر لاسه کړل او رسماً مې فعالیت پیل کړ.

د خلقیانو او پرچمیانو تر منځ مخالفت مخ پر زیاتېدو و، پرچمیان گوښه کړای شول، ځینې یې ان د حکومت پر مخالفینو او منتقدینو بدل شول، کارمل او نږدې ملگري یې د سفیرانو په توگه بهر ته تبعید شول، ډېره موده نه وه تېره شوې چې د تره‌کي او حفیظ الله امین تر منځ هم اختلاف راغی. دغه اختلافات زیات شول تر دې چې د امین له لوري د تره‌کي په بندي کېدو او وژل کېدو تمام شو. دې پېښې د کمونیستانو په منځ کې نوي درزونه واچول او یو شمېر د تره‌کي پلویان له گونده ووتل، زموږ په ټولگیوالو کې هم داسې کسان وو چې نور گوندي غونډو ته نه ورتلل او په گوندي فعالیتونو کې یې برخه نه اخیستله.

د مرغومي شپږمې پېښه او د کب د درېیمې پاڅون

د نور محمد تره‌کي له وژل کېدو وروسته حفیظ الله امین د حزب او دولت په بلا تنازع حاکم بدل شو.

نوموړی له ارگه د تاج‌بیك غونډۍ ته ولېږدېد. د پرچمیانو او خلقیانو او د خلقیانو د دوو اړخونو تر منځ خپلمنځي مخالفتونه د هرې ورځې په تېرېدو زیاتېدل، ځینې کسان یې د څرخي پله زندان ته هم واستول شول، یو شمېر یې د کودتا په گناه ونیول شول او ښه وربېرول شول، له دې سره هممهاله د جهادي گوندونو فعالیتونه هم چې ځینې یې نوي جوړ شوي وو زیات شول. د ۱۳۵۸ لمریز د مرغومي له شپږمې څو ورځې وړاندې د شبنامو په څېر پاڼې د حکومت له لوري خپرې شوې، په هغو کې د کابل خلکو ته یو شمېر هدایات لیکل شوي وو. د مثال په توگه دا چې د شپې له لوري مو د کوټو پر کړکیو پردې واچوئ، له کوره مه راوځئ او داسې نور. له دې سره د بار وړونکیو او ترانسپورتي الوتکو الوتنې پیل شوې چې څو شپې ورځې یې پرلپسې دوام درلود. د مرغومي په شپږمه د درنو زغره والو موټرو او ټانکونو

غږونه اوچت شول، د زره پوښونو يو اوږد کتار زموږ د کور له مخې د باغ بالا د (دهن نل) په لور تېر شو چې ظاهراً د ميرويس ميدان په لور لاړ. د شپې د ازبکستان له راديو نه د ببرک کارمل غږ اوچت شو چې د امين د واکمنۍ پای او د «ثور انقلاب د نوي پړاو پيل» يې اعلان کړ، سبا ته د کابل واټونه او بازارونه د شوروي پوځ ټانکونو او زرهپوښونو نيولي وو، حفيظ الله امين د شپې په بهير کې د روسي پوځيانو په لاس وژل شوی و، پر ځای يې د خلق ديموکراتيک ګوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا د عمومي رييس په توګه د شورويانو لخوا ببرک کارمل ټاکل شوی و. په دې ډول حکومت له خلقيانو څخه واخيستل شو او پرچميانو ته ورکړل شو .

د نوي پړاو له پيل او د پرچميانو له واک ته رسېدو سره د حکومت په چلن کې يو لړ بدلونونه راغلل، د هغو له جملې څخه له محاکمې پرته د خلکو وژل او محاکمه کول يو څه کم شول، خو د شورويانو لخوا برالا د هېواد نيول او ښکاره تېري د مجاهدينو ارادې نورې هم ټينګې کړې، تر دې چې هغو کسانو هم چې تر اوسه بې پرې وو هڅه وکړه چې له مجاهدينو سره ملګري شي او د وطن له آزادۍ او عقيدې څخه دفاع وکړي .

د کب په درېيمه ورځ د کابل دوکانونه بند وو او د شپې د کابل خلک په داسې حال کې چې نېغ د «خاد» د څارګرې ادارې او K.G.B تر «تېغ» لاندې وو را پورته شول او د شپې له لوري د خپلو کورونو بامونو ته وختل، د شوروي د يرغل پر خلاف يې د «الله اکبر» شعارونه بدرګه کړل. زموږ په کوڅه کې زما ورور لومړنی کس و چې بام ته وخوت او د «الله اکبر» نارې يې اوچتې کړې. د الله اکبر نارو د کابل فضا سر تاسره ډکه کړې وه، له څو ساعتونو وروسته زه او ورور مې زموږ د محلې جومات ته لاړو، هلته خلک راټول شوي وو تکبيرونه يې ويل، که به کوم دولتي موټر له هغه سيمې

تېرېده په ډېرو او لرګیو به یې پرې برید کاوه، یو دولتي جیپ چې تر برید لاندې راغی پر خلکو یې ډزې وکړې خو له نېکه مرغه څوک پکې ضایع نه شول .

د هغې شپې په سبا خلک کوڅو او واټونو ته راووتل، د حکومت او بهرنیو یرغلګرو پر ضد یې شعارونه ورکړل، د ښار په ځینو برخو کې یې د پولیسو ماموریتونه ونیول، ما د خپلې محلې د کورونو پر دېوالونو پر سکرو د حکومت او شورویانو پر ضد شعارونه ولیکل او خپل نور انډیوالان او دوستان مې هم وهڅول چې دوی هم هر یو دا کار وکړي.

حکومت د دې پاڅون پر ځپلو لاس پورې کړ، تر دې چې جنګي الوتکې یې را پورته شوې، یو شمېر پاڅونوال شهیدان کړای شول او زیات شمېر زندانونو ته ولوېدل.

د کب د درېیمې پاڅون د کابل د خلکو ډېر مظلومانه او سپېڅلی اعتراض و. د مجاهدینو ګوندونو چې مرکزونه یې په پېښور کې وو په دې پاڅون کې چندان ونډه نه درلوده، د یوه ظالم او یرغلګر ځواک تر ملاتړ لاندې د حاکمیت په مرکز کې دغه پاڅون ښایي په ۱۹مه پېړۍ کې د انګلیسي یرغلګرو پر خلاف د کابل د خلکو د پاڅونونو په شان ثبت شي.

د کابل پوهنتون او ښوونځیو لاریونونه

د پسرلي له را رسېدو او د نوي تعلیمي کال له پیلېدو سره په کابل پوهنتون او لېسو کې خوځښتونه پیل شول، دغه خوځښتونه د رژیم او شوروي پر خلاف د لاریونونو سبب شول.

هره ورځ به نوي ښوونځي له هغو لېسو سره ملګري کېدل چې لاریونونه یې کول، د استقلال لېسې زده کوونکي تر دغه وخته پر لاریون کوونکیو نه وو ور شریک شوي خو تیاری یې د پیل لپاره روانې وې. یوه ورځ سهار له

معمول سره سم زه خپل پلار په موټر کې ښوونځي ته ورسولم، چې له موټره ښکته شوم او موټر روان شو پخوا تر دې چې ښوونځي ته ننوځم د ځوانانو سازمان یو غړی را نږدې شو، له لاسه یې ونیولم را ته ویل یې راځه چې د سازمان ملګریو ته غوښتی یې. زه یې د سازمان اولیه دفتر ته بوتلم چې د ارګ تر څنګ د کفتریا په پخوانۍ ودانۍ کې و. هلته یې څو پوښتنې را نه وکړې، وې ویل ته زده کوونکي لمسوې او لاریون ته یې هڅوې، ما انکار وکړ، انتظار مې هلته اوږد شو، د ښار له منځه غږونه راتلل دا یې ښودله چې لاریون روان دی او خلک شعارونه ورکوي. روسي جیپانو پرلپسې هغه ځوانان چې په ښار کې نیول شوي وو د سازمان اولیه دفتر ته راوستل، د هغوی په منځ کې د استقلال لېسې زده کوونکي ډېر لږ وو، دوولس بجې شوې، بیا تر دوولسو هم واوښتې، زما برخلیک معلوم نه و. یو شمېر کسان یې په جیپانو کې بل ځای ته لېږدول، ویل کېدل چې هغوی صدارت ته وړي .

زه مې کورنۍ په تېره مور ته په اندېښنه کې وم چې په څه وضعه کې به وي؟ نږدې مازیګر مهال یې زه هم په روسي جیپ کې سپور کړم او صدارت (د خاد نظارت خونې) ته یې یووړم. په صدارت کې یې یوې زړې ودانۍ ته یووړم چې نه پوهېدم په کومه برخه کې وه. دغه پخوانۍ ودانۍ ډېره ښکلې وه خو اوس ډېره ورسته شوې وه، یوه لوی اطاق ته چې ښایي تر پنځوسو ډېر کسان پکې وو ور وستل شوم. هغوی ټول محصلین او زده کوونکي وو، هغوی زما په څېر د داسې څه په انتظار وو چې ښایي ډېر خطرناک وي. شپه شوه، ډوډۍ یې راوړه، ښوروا وه، د ډوډۍ له خوړلو وروسته د نومونو اخیستل پیل شول، په ترتیب سره یې یو یا دوه تنه تحقیق ته وربلل، زما نوبت نیمه شپه را ورسېد. په یوه وړوکې خونه کې چې په دوهم پوړ کې وه یوه

ځوان مستنطق تحقیق را نه پیل کړ. یوه بل تن ورسره ملګرتیا کوله، لومړی یې زما شهرت واخیست بیا یې پوښتنې پیل کړې :
ځوانان دې ولې لاریون ته هڅول؟
له چا نه دې دستور اخیستی؟
له چا سره اړیکې لرې... او داسې نور!
د مستنطق له چلن نه وپوهېدم چې حکومت خبره ډېره جدي او سخته نه ده نیولې، شپه تېره شوه سبا ته هم تر څه ساعته په صدارت کې پاتې شوم، وروسته یې ټول کسان له اطاق نه د باندې بوتلو، کاغذونه یې په مخ کې را ته کېښودل او وې ویل: ولیکئ چې بیا به داسې کارونه نه کوئ او لاسلیک یې کړئ.
ما ولیکل چې نه مې پخوا کوم خلاف کار کړی او نه به یې تر دې وروسته وکړم. بیا یې څو څو کسان د صدارت له دروازې نه را اېستل او خوشي یې کړل. زه له هماغه ځایه د میرویس میدان-باغ بالا د لین په بس کې سپور شوم او کور ته راغلم.
د کور غړي زما په لیدو خوشاله شول، په تېره مور او پلار چې په ورکېدو مې ډېر په اندېښنه کې وو. په توقیف کې له یوې شپې تېرولو وروسته چې یو ځل بیا کور ته راستون شوم یو عجیب احساس را سره پیدا شو. له را خوشي کېدو وروسته خبر شوم چې یوه د ښوونځي زده کوونکې د «ناهید» په نوم په لاریونونو کې د دولت د کسانو لخوا شهیده شوې ده .
تحقیق او بندي کېدو مې په فعالیتونو کې هېڅ بدلون را نه ووست، هم مې په ښوونځي او هم په هستوګنځي کې حزب ته د ځوانانو جلب او جذب ته دوام ورکړ، له دې سره جوخت مې د کتابونو لوستلو ته زور ورکړ او د سید

قطب، محمد قطب، علي شريعتي، مطهري، مودودي، انجنير عمر او حکمتيار له انقلابي آثارو مې خوند اخيست .
د جلال الدين فارسي «درسهای دربارۀ مارکسيزم» نومي کتاب له سازمانيانو سره په بحثونو کې ډېره مرسته را سره کوله، هر څه به مو چې لوستي وو د خپلو انډيوالانو په منځ کې به مو بحث پرې کاوه.
موږ يو گروپ وو، فکري او عقيدوي دوامداره بحثونه به مو درلودل او کتابونه به مو يو بل ته ورکول. په دې منځ کې احمد نواز چې وروسته انجنير شو فلسفې او تصوف ته ډېر ور مات و او ما ته بيا د انقلابي او مبارزو ليکوالانو آثارو ډېر راښکون درلود، د هغوی په نظرياتو کې مې د اسلامي انقلاب د جوړولو او د رښتيني اسلامي حکومت ټينگولو لارې چارې لټولې. د نن ورځې په څېر پښتني بانک ته څېرمه د سرک پر سر کتاب پلورنځي وو، يو چا ما ته د سرک پر سر د يوه کتاب پلورنځي ادرس راکړ چې اسلامي آثار يې پلورل. څرنگه چې د دغسې آثارو پلورل او لوستل منعه وو او جرم گڼل کېدل بايد هغه خاص شفر او رمز د چا زده وای چې وروسته به کتاب پلورونکي پرې اعتماد کاوه او کتابونه به يې ورته را اېستل. زه ورغلم شفر مې ورته ووايه، کتاب پلورونکي وويل کوم کتابونه غواړې؟ د ځينو ليکوالانو نومونه مې ورته واخيستل، د ځينو نورو هغه مشوره راکړه، په ايران کې د تازه چاپ شويو کتابونو څخه مې وپېرل چې په هغو کې د ايراني او عربي ليکوالانو آثار وو. کارتن مې د بايسکل تر شا وتاړه او د کور په لور روان شوم، يو عجيب احساس را سره و، هره شېبه مې فکر کاوه چې د «خاد» کسان راپسې دي او و به مې نيسي. له نېکه مرغه روغ رمټ کور ته ورسېدم، تر دې وروسته مې د کتابونو د را نيولو لړۍ دوام درلود. ډېر کتابونه

مې وپېرل او پټ کتابتون مې شتمن کېدو. حکومت ته دغه هر یو کتاب، د ماین او ټوپک حیثیت درلود .

موږ خپل انډیوالان چې د مبارزې او فکر ملګري وو هر مازیګر سره راټولېدو او د باغ بالا غونډۍ ته به چې زموږ د کوڅې له پایه پیلېده ورتلو، بحثونه مو کول، مشاجرې به مو کولې او د یوې ایډیال ټولنې او اسلامي عادلانه نظام خوبونه به مو لیدل. زموږ په نظر زموږ پخوانیو خلکو، علماؤ او سیاستوالو پر رښتیني اسلام عمل نه و کړی چې افغانستان پر داسې برخلیک واوښت تر دې چې شوروي پرې یرغل راوړ او و یې نیو.

د اسلامي نهضت د مسلمانو ځوانانو د تقوا کیسې به کېدې، په ځانګړې توګه د هغوی چې پخپل وخت کې یې د کمونیزم خطر درک کړی و او د شاهي نظام او سردار داود د حکومت پر خلاف یې مبارزه کړې وه، هره ورځ به د مجاهدینو د نویو بریاوو یادونه کېده چې خلک به نوي پرې خبرېدل او ټولو به یې د بري لپاره دعاګانې کولې .

ما د ځوانانو د جلب او جذب تر څنګ، عقیدوي غونډې جوړولې، هغه شبنامې او اعلامیې مې چې حزب خپرولې وېشلې او په ډېره بې باکۍ مې دغه کارونه کول .

په یاد مې دي چې یو ځل سهار وختي د لمانځه پر وخت ما باید د خپل کور شاوخوا محله کې چې د «خاد» ځینې دفترونه هم هلته وو شبنامې خپرې کړې وای، ځینو کوڅو ته شبنامې و نه رسېدې، بېرته کور ته ستون شوم، نورې شبنامې مې را واخېستې او بیا مې یې پر وېشلو پیل وکړ. په داسې حال کې چې هوا ډېره روښانه شوې وه .

دوهم ځلې زنداني کېدل او په وردګو کې پټېدل

زه چې کله د دوولسم ټولګي زده کوونکی وم، د خاد لخوا دوهم ځلي ونیول شوم او اته ورځې مې په خاد شش‌درک کې تېرې کړې. د ۱۳۶۰ لمریز کال د پسرلي موسم او د جمعې ورځ وه، د فزیک د درس د تکرار لپاره باغ بالا ته لاړم. د انټرکانتیننتل هوټل لاندې غونډۍ د ناجو د جګو ونو لاندې په شنه چمن کې چې نوې یې ځوکې وهلې وې ناست وم او د فزیک درسونه مې تکرارول. د ورځې رڼا او د باغ بالا په زړه پورې هوا په بدن کې د کار او خیال ځواک ته شیمه ورکوله. یوه ورځ وړاندې یې زما ټولګیوال او مبارز ملګری عمر زر شویی «خاد» بندي کړی و. شاوخوا یوولس بجې وې د کور په لور روان شوم، تر دغه وخته د باغ بالا تر غونډۍ لاندې د هستوګنې کورونه نه وو جوړ شوي او له هغه ځایه زموږ کوڅه ښکارېدله .

د کوڅې په خوله کې مې پام شو چې ورور مې له دوو تنو نا آشنا کسانو سره ولاړ دی او ما ته اشاره کوي چې ورشم. زه وپوهېدم چې څه پېښه شوې خو بیا هم ډاډه نه وم، په هر صورت زر تر زره مې ځان ور ورساوه. له سلام وروسته مې ورور وویل دغه دوه تنه انډیوالان دې کور ته راغلي وو، ته نه وې څه احوال یې راوړی او ځواب دې غواړي، ما ورته وویل چې دا زما انډیوالان نه دي، نه یې پېژنم، په همدې خبرو کې یو تن چې دریشي یې په تن وه له موږ نه د پنځوس مترو په واټن لرې د یوه تبنګ والا سره ولاړ و او چغندر یې خوړل، په ډېره چټکۍ یې تومانچه را وېستله او زما په لور یې راواړوله وې ویل لاسونه پورته کړه! دوه تنه چې ځانونه یې زما انډیوالان معرفي کړي وو، ساده کمیسونه او پرتوګونه یې اغوستي او په پټو ګانو کې نغښتي، هغوی هم لاس په کار شول، ورور مې حیران او وارخطا شو، زما وضعې ته اندېښمن شو، هڅه یې وکړه چې د خاد له کارکوونکیو سره خبرې

وکړي، دلیل ورته ووایي او هغوی وپوهوي چې ما کوم ناوړه کار نه دی کړی، خو هغوی تومانچه زما په لور نیولې وه او امر یې وکړ چې د ښکته کوڅې په لور لاړ شم. ورور مې بیا هڅه وکړه، نه یې غوښتل چې ما ترې بوځي، هغه د دریشۍ خاوند یوه کلکه څپېړه پر مخ وواهه. دا لومړی ځل و چې ما مې ورور لیدو چې یو څوک یې پر مخ په څپېړه وهي. یو عجیب احساس را سره پیدا شو، دواړه یې کوزنۍ کوڅې ته بوتلو، ځینو ګاونډیانو ولیدو چې موږ وسله‌والو کسانو لادا او جیپ موټرونو ته چې د کوڅې په سر کې زموږ په انتظار وو ور وستو .

نه پوهېږم چې ورور مې څه شو، خو زه یې په یوه لادا موټر کې سپور کړم، دواړو لوریو ته مې د خاد وسله‌وال کسان کېناستل او یو روسی جیپ راپسې و. څرنګه چې د جمعې ورځې په سرکونو بېروبار نه و ډېر زر شش‌درک ته ورسېدو. د شش‌درک خاد ډېر مشهور و، زه یې په یوه دهلېز کې ودرولم. بیا یې د تحقیق لپاره یوه دفتر ته بوتلم، څو څپېړې یې راکړې او د تحقیق لړۍ پیل شوه، کله چې تحقیق ختم شو او له کوټې نه دهلېز ته را ووتم، هلته مې پلار او ورور ولیدل چې دواړه یې راوستي وو. فکر مې کاوه چې ټوله کورنۍ مو برباده شوه. له هغوی سره مې خبرې ونه کړای شوې، یوې تاکاوۍ ته یې بوتلم، هلته ډېر وړوکي اطاقونه وو چې پنجره دارې دروازې یې درلودې. زه یې یو اطاق ته ننه ویستم او دروازه یې را پسې قلف کړه، په اطاق کې دوې خیرنې اسفنجي توشکې پرتې وې، یو ځوان تر ما مخکې په دې پنجره کې اوسېده، په چورتونو کې ډوب شوم، پر کورنۍ مې چې کومه ټکه رالوېدلې وه د ځان غم یې را نه هېر کړ. هره شېبه مې کور، مور او خویندې سترګو ته ولاړې وې، نه پوهېدم چې هغوی به له کوم برخلیک

سره مخ شوي وو. پلار به مې په څه حالت و او له ورور سره مې يې څه وکړل.
د اطاق ملګري ځوان را ته وويل چې زه نن يا سبا ته خلاصېږم، که چا ته څه احوال لرې او ملګريو ته دې کوم پيغام استوې را ته ووايه، فکر مې وکړ چې دا جاسوس نه وي او په دې ډول به غواړي زما نور ملګري پيدا کړي، مننه مې ترې وکړه او ورته مې ويل چې هېچا ته هېڅ پيغام نه لرم.
اټکل مې رښتيا و هغه ځوان ناڅاپي له اطاقه بې درکه شو، سبا ته يې يو بل سړی زما اطاق ته راوست، توره قره قلي يې درلوده، دريشي يې اغوستې وه، ښايي چې د ۴۵ کلونو په شاوخوا کې عمر به يې و، راته وې ويل چې نوم مې «خوشه‌چين» دی او د حبيبيې په لېسه کې ښوونکی يم، مجلسي سړی و او ښکلي شعرونه يې را ته ويل. ما يې احترام کاوه ځکه هغه ښوونکی و او زه زده کوونکی. پر دې ونه پوهېدم چې پر کوم تور يې نيولی دی، فکر کوم چې تر ما مخکې خوشی شو په نورو اطاقونو کې هم بنديان وو. د ډوډۍ د وېش پر مهال او يا تحقيق ته د بېولو پر مهال مې يې غږونه اورېدل. کله به يې چې موږ تشناب ته بېولو موږ پوهېدو چې دلته نور کسان شته، خو له اطاقونو به ګړندي تېرېدو د هېڅ کوم څېره يې را ياده نه ده.
دوه ځله نور يې هم زه تحقيق ته بوتلم، پوښتنې او تحقيق په نسبتاً لوکسو دفترونو کې تر سره کېده، هغه چا چې ځانته د شش‌درک د رياست مرستيال وايه او يو ځل پخپله رييس چې ښايي جلال رزمنده و له ما نه تحقيقات وکړل. زه به يې په ځورولو او شکنجه ګواښلم، خو له سوکانو، څېړو او لغتو پرته يې زه نور شکنجه نه کړم، آن د ويښ پاتې کېدو لپاره يې دهلېز ته يو نه وړم.

د پلار او ورور برخلیک زیات ځورولم، د ریاست رییس را ته وویل چې پلار او ورور مو دې خوشي کړل. سره له دې چې د دوی پر خبره باور کول گران وو خو د دې خبرې په اورېدو مې روحي فشار را کم شو. له هغو پوځیانو مو چې موږ ته یې ډوډۍ راوړه او یا به یې تشناب ته بېولو پوښتنې کولې چې آیا پلار او ورور مې په نورو اطاقونو کې شته که نه. هغوی په آسانه ځواب نه راکاوه، خو داسې مې احساسوله چې هغوی دلته نشته او بیا به لږ هیله را سره پیدا شوه.

له څو پړاوونو تحقیق او اتو شپو وروسته، مازدیگر مهال و چې زه یې یوه دفتر ته ښایي د رییس له دفترونو څخه به یو و ور وبللم. را ته وې ویل: موږ ته ثابته ده چې مجرم یې، له کوره دې تومانچه هم پیدا شوې ده، خو خوشی کوو دې، پام کوه چې بیا دا کار ونه کړې، کومه تومانچه چې دوی یادوله له پخوانیو تومانچو څخه وه چې له پخوانیو کلونو زموږ په کور کې وه.

د پسرلي په زړه پورې هوا، د شش‌درک پاک واټ او د ونو گلونو خوږې وږمې مې د شپږم ریاست او یا د شش‌درک ریاست د باندې هېڅ له یاده نه وځي.

زه او عمر یې یو ځای خوشي کړو، باور مې نه راتلو، ولې یې موږ خوشي کړو. د وېرې له احساس سره د خوښیو هممهاله احساس مې پر ذهن یو عجیب حالت راوستلی و، زه او عمر د شش‌درک له واټه راووتو او د صدارت تر څلور لاري پورې په چکر او کیسه ویلو راغلو. وېره مې له دې وه چې په آزادۍ کې ښایي د «خاد» تر سختې څارنې لاندې وم تر څو زما ملگري او فعالیتونه له ټولو جزئیاتو سره را پیدا کړي.

کله چې کور ته ورسېدم نږدې ماښام و، دا دوهم ځل و چې له بندي کېدو وروسته بیا کور ته راتلم، فکر کوم چې هېچا به ژوند او کور دومره ښکلي

نه وي ليدلي. پلار او ورور مې يې په هماغه ورځ پرېښي وو، کور مو نه يوازې خاد تلاشي کړی و بلکې هغه پيسې او نور سامان مو چې د ساتنې لپاره له شرکت نه راوړي وو، مثلاً د کاغذونو بنډولونه له هغې تومانچې سره يې ټول شش‌درک ته وړي، هغه پيسې او نور شيان يې زما د پلار له بيا بيا غوښتنې سره بېرته را و نه سپارل او چې پلار مې د خاد د کارکوونکيو له لوري وګواښل شو بيا يې د پيسو او مال احوال وا نه خيست.

شپه مې په خپل اطاق او بستره کې تېره کړه، ډېره خوندوره وه، سهار مې چې سترګې وغړولې مور مې وليده چې سر ته مې ناسته ده او له سترګو يې د خوښۍ اوښکې بهېږي. بيا ښوونځي ته لاړم خو پخپلو حزبي او سياسي چارو کې مې ځنډ راوست، پام مې کاوه او هر چا ته مې د شک په نظر کتل.

لومړی ځل په وردګو کې پټېدل

له څه مودې وروسته مې بيا د کمونيستي رژيم او شورويانو پر خلاف مبارزه او فعاليتونه لا ګړندي پيل کړل. ګوندي کار، د کتابونو او رسالو مطالعه او له همفکره او مبارزو انډيوالانو سره بحثونو دوام درلود. څه موده وروسته يانې د همدغه کال په اوړي کې ملي راديو تلويزيون اعلان کړه چې استاد اکبر (استاد حميدالله) د امنيتي ځواکونو لخوا وپېژندل شو او ووژل شو. د استاد اکبر شهادت د حزب پر فعاليتونو او د هغو ځوانانو پر روحيه سخت ګوزار و چې هغه يې د مبارزې بېلګه باله. استاد اکبر يو متقي، فقير مشربه او با شهامته شخصيت و، چې د حزب اسلامي د محصلينو او زده کوونکيو فعاليتونه يې د کابل په ښار کې په ډېرو سختو شرايطو کې له خاد او کا جي بي سره په نا برابره مقابله کې رهبري کول.

استاد اکبر، نصیر چې وروسته په نصیر عبدالرحمان مشهور شو او په پېښور او کابل کې یې سبا او میوند خپرندویې موسسې جوړې کړې، ما ته را معرفي کړ چې له هغه نه هدایات واخلم.
د استاد اکبر د شهادت له پېښې وروسته موږ ته دستور راکړل شو چې خپل فعالیتونه خپ کړو او تر یوې مودې پټ شو.
له محمد انور ماما سره مې اړیکه ونیوه، پر هغه هم د استاد اکبر له شهادت وروسته په کابل کې د فعالیت ساحه محدوده شوې وه. له کورنۍ سره په مشوره مې اراده وکړه چې دواړه وردګو ته لاړ شو او زه تر یوې مودې پورې هلته ځان غلی کړم. له لرې د کابل وضعه وڅارم او بیا د راتلونکي په اړه تصمیم ونیسم.
په دې ورځو کې «نعیم مصطفی» هغه څوک چې وروسته یې د حزب اسلامي په سیاسي کمېټه کې مهم مقامونه درلودل او په پېښور کې یې وروسته له یو شمېر نورو فرهنګیانو سره په ګډه د «سهار ورځپاڼې» بنسټ کېښود، د استاد اکبر پر ځای د حزب اسلامي د محصلینو او زده کوونکیو مسوولیت اخیستی و.
له «مصطفی» سره مې اړیکه ونیوه، هغه د حزب د مرکزي حوزې له لوري معرفي خط راکړ، مور مې لیک د چای په قطي کې ځای پر ځای کړ او له محمد انور ماما سره مې په میرویس میدان کې د وردګو د موټرو په اډه کې وعده کېښوده. سبا ته مې د سهار له لمانځه وروسته له مور او پلار سره چې زه یې په موټر کې تر اډې رسولم روان شوم او اډې ته ورسېدو.
کله مې چې د وردګو په لیني موټرو کې ځای ونیو، له مور او پلار مې دعا واخیستله او خدای پاماني مې ورسره وکړه، هغوی ډېر په تشویش کې وو، زموږ د موټر تر روانېدو پورې یې انتظار کاوه او تر کمپنۍ پورې یې زموږ

موټر بدرګه کړ. د وردګو نارنجي رنګه لیني زاړه موټر وو چې پر سپرلیو سربېره به یې د خلکو خوراکي توکي او نور اړتیا وړ شیان هم لېږدول چې دوکاندارانو به په کابل کې پېرل او وردګو ته به یې وړل، د ساري په توګه د هرې چوکۍ لاندې به بوجۍ اېښې وې. موټر له سپرلیو ډک و او ورو ورو روان و له ارغندۍ د وردګو تر چک پورې باید تر زیاتو کوتلونو اوښتی وای.

په هغه وخت کې د چک ولسوالۍ موټر یوازې تر «انبو خاک» پورې تلای شوای او تر هغو وړاندې یې د تلو اجازه نه درلوده.

مجاهدین چې ورځ په ورځ پیاوړي شوي وو او د وردګو ولایت نږدې ټوله ساحه یې تر واک لاندې راوستلې وه، د موټرو په سرکونو یې ماینونه ښخ کړي وو، تر څو سیمې ته د دولت د پوځي قواو د ننوتلو مخه ونیسي.

د وردګو ولس د خلقیانو د واکمنۍ پر مهال پاڅون وکړ، کله چې د هزاره جات ولس د حکومت له اطاعت نه سرغړونه وکړه، حفیظ الله امین امر وکړ چې د وردګو خلکو ته د هغوی پر خلاف وسلې ورکړي او هزاره ګان پرې وځپي. د همدې لپاره د چک په ولسوالۍ کې لویه غونډه جوړه شوې وه، له غونډې وروسته چې د هزارهؤ پر خلاف د خلکو احساسات ولمسول شول، په زرګونه میله وسلې پر خلکو ووېشل شوې، خلکو له حکومت نه مرمۍ او ټوپک واخیستل خو له هزاره ګانو سره د جګړې پر ځای غرونو ته وختل او د کمونیستي رژیم پر خلاف یې پاڅون پیل کړ.

د پاڅونوالو له قومي مشرانو څخه یو تن حاجي احمد جان و، هغه څوک چې اوس یې د عربانو په دره کې د مجاهدینو مشري پر اوږو وه، زه همده او د خپلې مور د کاکا زوی ته چې بزګر و او د منو ښکلي باغونه یې درلودل، ورتلم.

زموږ موټر چې د کابل-کندهار له پاخه سرکه د چک ولسوالۍ په لور وګرځېد خام سرک ته ووت. لږ فاصله وه خو د غرمې ۱۱ بجې به وې چې د «انبو خاك» کلي ته ورسېدو انبو خاک د موټرو وروستی تمځای و، له هغه وروسته به مو پلي سفر ته دوام ورکاوه، چې له موټر نه ښکته شوو د یوه ګروپ مجاهدینو را ته پام شو، څو تنه یې وړاندې راغلل او زموږ د هویت پوښتنه یې وکړه چې څوک یو. د دوی هدف زه وم ځکه چې لیدل یې چې زه د دې ځای نه یم، ما سمدستي هغه معرفي خط چې په کابل کې یې راکړی و د چایو له قطي څخه را وکېښ او ور و مې ښود، په دې لیک کې زه د حزب اسلامي د مرکزي حوزې فعال غړی معرفی شوی وم.

د لیک له لوستلو وروسته مجاهدینو د انبو خاک په دوکانونو کې د چایو ست را ته وکړ، ما مننه ترې وکړه ورته و مې ویل چې اوږده لاره مو په مخه کې ده رخصت مو ترې واخیست. غرمه مو د لارې په اوږدو کې ډوډۍ او غوښه چې مور مې را ته تیاره کړې وه او په یوه دسمال کې یې را ته غوټه کړې وه وخوړه، په یوه جومات کې مو د ماسپښین لمونځ ادا کړ چای مو وڅښه، ما چې په دې سفر کې له چای څښلو خوند اخیستی بیا مې په هېڅ ځای کې نه دی اخیستی.

دا زما لومړنی پلی سفر و، په هره دمه کې چې خلکو چای او شیریني راوړه زموږ سترګیا به یې لرې کوله. د وردګو په کلیو کې د دوبي په وروستیو کې د فصلونو په منځ کې، د ویالو او سیند پر غاړه سفر ځانګړی خوند درلود. وطني مېنې نوې پخې شوې وې، د هغو هغه ځانګړي وږم یو عجیب احساس را ته پیدا کاوه.

هره شېبه مو چې غوښتلای مېنې مو را شکولای شوای چې د ویالو په رڼو او پاکو اوبو یې ومینځو او له خوراکه یې خوند واخلو. شپه مو د چک له

بازار نه بره په یوه وړوکي جومات کې شوه، جومات د یوې لویې کلا دننه و. د کلا خاوند ماښام مهال موږ ولیدو، د شپې ډوډۍ یې قروت او زیړ غوړي له چایو او شیریني سره راته راوړل، سهار مو له چایو وروسته بیا مزله ته دوام ورکړ. د فصلونو په منځ کې سوي ټانکونه لیدل کېدل چې مجاهدینو له منځه وړي وو، کمونیستانو هغه پرېښي وو او دوی ماته خوړلې وه او له سیمې تښتېدلې وو، کله د ګڼو ونو په منځ کې، کله د ویالې پر غاړه او کله د سیند پر غاړه موږ مزله ته دوام ورکړ.

یو وخت مو د کلاشینکوف د ډزو غږونه واورېدل، لږ وارخطا شوو، محمد انور ماما د سیمې له یوه تن څخه پوښتنه وکړه چې څه خبره ده؟ هغه ځواب راکړ چې مجاهدین دي نښه ولي. همدغه مهال دوه تنه ساه نیولي په منډه په موږ پسې را ورسېدل، وې ویل چې تاسو څوک یاست او چېرته درومئ؟ هغوی ویل چې د جمعیت قوماندان مولوي شیرین موږ له لرې لیدلي یو او غواړي وپوهېږي چې موږ څوک یو. موږ خپل لیک ور وښود، هغوی لیک مولوي شیرین ته ور ووړ، غوښتل یې چې هغه د مجاهدینو د شورا مشر ته هم ور وښیي. نوموړی ویده و، په هر صورت زموږ له لوري ډاډه شول، معرفي خط یې بېرته راکړ او اجازه یې راکړه چې خپل سفر ته دوام ورکړو، ماسپښین مهال د عربانو درې ته چې زموږ د سفر منزل و ورسېدو، په بهادر خان کلي کې مو په ژیړو غوړیو کې هګۍ نوش جان کړې او بیا زما د مور کلي ته چې کوډۍ نومېږي لاړو.

ما یوه اونۍ هلته تېره کړه، هم مجاهدینو او هم مې د مور کلیوالو ډېره مېلمه پالنه وکړه. په وردګو کې چې پاتې وم زما د مور د کاکا د زوی مستو خان مېلمه وم. له یوې اونۍ وروسته مې تصمیم ونیو چې بېرته کابل ته لاړ شم، فکر مې کاوه چې خطر لرې شوی دی. حاجي صاحب احمد جان په ټینګار

را ته وویل چې مه ځه، که دا ځل بندي شوې بیا به دې پرېنږدي، خو زه باید کابل ته تللی وای. محمد انور ماما په وردګو کې پاتې شو او حاجي صیب تر انبوخاکه را سره ملګری و، پر هماغه لاره چې له دې اړخه تللی وم بیا روان شوم. مستو خان ماما د دې لپاره چې پلی مزل راته اسانه شي خپل یوه جوړه نوي ساقدار بوټونه راکړل. چې انبو خاک ته ورسېدو یوه له بوسو (وښو) ډکه لارۍ کابل ته په روانېدو وه، حاجي صیب د موټر چلوونکي نوم ورسره ولیکه او ورته وې ویل چې دغه ځوان به روغ رمټ کابل ته رسوې. موټر چلوونکي وعده ورکړه او زه یې تر څنګ په سیټ کې کېناستم او د کابل په لور وخوځېدو.

مازدیګر مهال میرویس میدان ته را ورسېدم، نری نری باران اورېدو، ټکسي مې ونیو او کور ته راغلم، د کور زنګ مې وواهه، پلار مې راووت او ټینګ یې په غېږ کې ونیولم، یو ځل بیا د کور تودې غېږې ته راستون شوی وم.

درېیم ځل بندي کېدل

کابل ته له راستنېدو سره مې لیدل چې د نیولو او ټکر ګواښ ډېر را ته نشته او نه «خاد» زما په لټون پسې زموږ کور ته راغلی دی، ځکه خو څه نا څه ډاډمن شوم او حزبي فعالیتونه مې کرار کرار له سره پیل کړل، «مصطفی» او «نصیر» یو پر بل پسې را پیدا شول او زموږ فعالیتونه بیا پیل شول، خو د استاد اکبر ځای هماغسې تش و. د استاد اکبر اتلولي، زړورتیا او مهرباني ټولو هغو ځوانانو ته یوه بېلګه وه چې د کابل په سختو شرایط کې یې مبارزه کوله.

د حزب اسلامي د مرکزي حوزې (کابل) اړوند ګروپ له نیول کېدو وروسته چې «خاد» ته یو لړ اسناد په لاس ورغلل، یو ګروپ ځوانانو پېښور ته هجرت وکړ او یو لږ شمېر یې په کابل کې پټ شول.

هغه ځوانان چې پېښور ته يې هجرت وکړ زياتره يې محصلين او زده کوونکي وو، يو شمېر يې هلته په نظامي برخه کې وروزل شول او له څو مياشتو وروسته په پټه له جعلي اسنادو سره بېرته ښار ته راننوتل، څرنګه چې په کابل کې مجاهدينو نشوای کولای چې مرکز ولري، دغه کسان به د حزب د نورو غړيو په کورونو کې اوسېدل او هره شپه به يې خپل ځای بدلاوه.
دغو ځوانانو د چريکې جګړو زده کړې کړې وې، د کابل ښار دننه به تل پر بايسکل ګرځېدل او تومانچې به ورسره وې، له دې ډلې څخه عبدالرحمان چې د خالد په فرعي نوم يې فعاليت کاوه وروسته د پنجشير والي شو. قاسم چې وروسته ونيول شو او په څرخي پله کې په دار شو او نصير زموږ کور ته ډېر تګ راتګ درلود، کله به چې زه په کور کې نه وم، مور به مې په ډېرې مهربانۍ د هغوی مېلمه پالنه کوله او په کور کې يې د دوی د اسنادو او خطرناکو شيانو د پټولو لپاره ځانګړی ځای جوړ کړی و.
په مرکزي حوزه يانې کابل کې چې د حزب اسلامي فعاليتونو ته درنه ضربه ورسېده هغه د قاري عبد الحی مسأله وه، قاري عبدالحی د حزب اسلامي له ارکانو څخه و چې له لېستونو او مهمو اسنادو سره يو ځای له يو فعال حزبي ګروپ سره د «خاد» په واسطه ونيول شول. د دولت جاسوسي اداره وتوانېده چې په اوپراتيفي فعاليت دغه شبکه په نښه او په دام کې يې وغورځوي.
د «خاد» په لاس کې د دغه اسنادو او مهمو حزبي فعاليتونو له لوېدلو سره د دې زمينه برابره شوه چې د حزب يوه برخه فعاليتونه افشا شي او د يو شمېر نورو کسانو د نيول کېدو سبب شي.
قاري عبدالحی او د استاد اکبر ورور نجيب وروسته د حزب اسلامي له يو شمېر نورو غړيو سره په څرخي پله کې په دار شول. که څه هم زه د قاري عبدالحی له نيول کېدو وروسته سمدستي و نه نيول شوم، خو لکه چې

مخکې مې یادونه وکړه د «خاد» لاسته د مهمو اسنادو له لوېدو سره د دې زمینه برابره شوه چې دغه سازمان پېښه پسې تعقیب کړي او د اوپراتیفي کار له لارې ډېرې پټې شبکې په کابل ښار کې وپېژني.

د نیول کېدو جریان

هر ځل چې حزب په کابل کې ضربه خوړه او کدرونه یې له لاسه ورکول زما د مسوولیت ساحه ورسره زیاتېدله او مسوولیت مې لویېدو، پر ۱۳٦۱-۱۳٦۰ لمریز کلونو کې زه د کابل پولي تخنیک انستیتیوت د منهدسۍ د څانګې محصل وم. دغه وخت د کابل د یو زیات شمېر ښوونځیو او د کابل پوهنتون یو شمېر محصلین له ما سره په اړیکو کې وو او ما د هغوی د تنظیم او رهبرۍ د چارو مسوولیت درلود، جهاد په ټول هېواد کې ډېر پیاوړی شوی و او مجاهدینو په ولایاتو کې سترې بریاوې لاسته راوړې وې، دا د دې سبب شو چې په کابل کې د «خاد» فعالیتونه ډېر زیات شي.

د ۱۳٦۱ لمریز د سنبلې میاشت وه، هوا لږ سړه شوې وه، ما د پولیتخنیک انستیتیوت صفري سمستر پای ته رسولی و او د انجنیري پوهنځي د مهندسۍ څانګې ته شامل شوی وم. موږ د مهندسۍ د هغې څانګې لومړنۍ ډله محصلین وو چې د انجنیرۍ په پوهنځي کې نوې پرانیستل شوې وه، د افغاني استادانو تر څنګ روسي استادانو هم موږ ته درس راکاوه، یو شمېر د ښوونځي ټولګیوال مې چې زیاتره وخت به مو یو ځای تېرېده. په پولیتخنیک انستیتیوت کې هم راسره یو ځای وو. دوه تنه یې په مهندسۍ څانګه کې هم را سره وو، د هغوی چې کورونه په پروان مېنه کې وو هر سهار به زموږ کور ته راتلل، دا چې زموږ کور د باغ بالا په لمن کې و او زموږ د کور له دروازې نه یو ځای د باغ بالا غونډۍ ته تلو او له هغه ځایه به پولیتخنیک ته ور ښکته کېدو.

د نیمې شپې شاوخوا درې بجې وې چې د جیپ موټرو غږ مې واورېد چې زموږ په کوڅه کې ښکته پورته ګرځېدل، زما خونه په دوهم پوړ کې وه چې له کړکۍ نه یې د کور بهرنی دېوال ښکارېدو.

د موټرو غږونه غیر عادي وو، په بیړه له بسترې را جګ شوم او د کړکۍ په لور مې منډه واخیسته و مې لیدل چې درې څلور تنه عسکر پر دېوال را پورته شوي دي، یو تن یې نورو ته وایي: «سپی نه لري ټوپ وهه» او بیا هر یوه ځانونه حویلۍ ته راوغورځول، زه پوهېدم چې هر څه دي هدف یې زه یم، ما په بیړه کورتۍ واغوستله او ښکته پوړ ته مې منډه واخیسته، کتابونه او یو شمېر پاڼې مې په یوه الماری کې اېښي وو په بیړه مې هغه را واخیستل. دغه مهال زموږ د کور زنګ پرلپسې کړنګېده، ورور مې چې له وضعې خبر نه و د دهلېز دروازه یې پرانیستله او همدلته د خاد له وسله‌والو کسانو سره مخامخ شو. هغوی زما ورور څنګ ته ټېل واهه او کور ته په منډه را ننوتل، پلار، مور او خویندې ټول په وار خطایی له خونو راووتل او د لومړي پوړ په دهلېز کې را ټول شول. زه په زینه کې په بیړه پاس ختلم دوو تنو را باندې حمله وکړه وې ویل «خاینه چېرته ځې!» کتابونه او کاغذونه یې په زور زما له لاسه والوځول، د کورتۍ په جیب کې مې وړوکې کتابچه وه چې په هغو کې مې د لیدنو وعدو او د هغو کارونو لېست و چې په راتلونکیو ورځو کې مې باید کړي وای. په هغو کې لیکنې ټولې زما په خپل شفري لیک وې، په همدې لانجو کې مې څو پاڼې ترې را وشکولې او په ژوولو مې یې پیل وکړ. نه پوهېږم چې څو تنه را باندې راټول شوي وو، یوه تر مرۍ ونیولم، بل پر سر په سوکانو وهلم او ټولو ویل «مه پرېږدئ چې پاڼې تېرې کړي او اسناد له منځه یوسي!» مور، پلار، خویندو چې هر څه وکړل چې د خاد د کسانو لخوا زما د ډبولو مخه ونیسي، ګټه یې ونه کړه او په غوسه به له هغه

ځایه لرې شړل کېدل، ما کاغذونه وژوول چې کله یې زما له خولې را وویستل هېڅ پکې د لوستلو پاتې نه وو. زه یې په بیړه له زینو را کوز کړم او د کورنۍ په مخ کې یې پر مخ په لغتو او سوکانو او پر شا د ټوپکو په کنداغونو وهلم. بربنډې پښې یې له کوره را وېستلم، د باندې مې د موټر په څراغونو کې ولیدل چې زموږ کوڅه له موټرو ډکه ده.

زه یې یو لنډروور موټر ته ور پورته کړم، دغه یوه تن یوه جوړه چپلکې راوړې وې ویل «مور یې ډېر ټینګار کاوه چې دغه چپلکې ورکړئ». په داسې حال کې چې یو روسی جیپ مو مخکې او بل وروسته وو وخوځېدل. زه د شا په څوکۍ کې د خاد د دوو وسله‌والو کسانو په منځ کې ناست وم، موټر له باغ بالا او پولي تخنیک نه تېر شو او وړاندې لاړ، تر دې چې د دارلامان سرک ته ور ننوت. وپوهېدم چې ما د خاد پینځم ریاست ته بیایي. د هغو کسانو په منځ کې چې په کابل کې یې مبارزه کوله پینځم ریاست، د خاد خطرناک ریاست ګڼل کېدو، سره له دې چې د هغوی فعالیتونه د اطرافو پر جبهو متمرکز وو خو د فعال او ظالم ریاست په نوم پېژندل کېدو.

له څو دقیقو وروسته موټر یوې ودانۍ ته ننوت، دغه ځای ته یې د «سید کیان کور» وایه. زه یې په منډو منډو نېغ له اصلي ودانۍ د باندې پیاده خانو په لور بوتلم چې د کابل د معمولي کورونو په څېر جوړ وو. کومو کسانو چې زه تر دې ځایه راوستلی وم بیا بیا یې ویل چې ما باید روغتون ته بوځي چې معده مې ومینځي ځکه ګواکې مهم اسناد مې تېر کړي وو.

اطاق ته ورسېدو، دوه یا درې ډېر عادي د کار مېزونه او یو کټ هلته اېښودل شوي وو، خو فرش یې نه درلود. اطاق ته له ننوتلو سره مې په مخ څېپړې را حواله شوې، او څو سپورې کنځلې یې را ته وکړې.

زه يې چې اطاق ته بوتلم له هماغې شېبې پوښتنې پيل شوې، را ته ويل يې، ووايه «نصير» چېرته دی، «مصطفی» چېرته دی، د ښځو په شبکه کې څوک څوک دي... چې زما له انکار سره به مخ شول پر مخ به يې په سوکانو او لغتو وهلم، بالاخره يې وويل «پهلوان راولئ!» يو نسبتاً چاغ سړی چې دريشي يې پر ځان وه راغی، خو د پوځيانو په څېر يې عسکري تعظيم ونه کړ. فکر کوم چې د افغانستان د شمال له ازبکانو څخه و. څو تنو په بيړه زه پر ځمکه څملوم، يوه تن مې پښې ونيوې، بل تن مې پر اوږو کېناست او «پهلوان» په لرګيو پر ملا، پښو او شا وهلم.

پهلوان ستړی شو او بيا بل کس ګوزارونو ته دوام ورکړ. له دوه درې لرګيو ماتېدو وروسته يې را جګ کړم وې ويل «د باندې يې چار نعل ودروئ!»

سهار نږدې شوی و، له خونې نه د باندې يې په يوه دهلېز کې ودرولم او را ته وې ويل چې پښې دې له يو بله لرې او لاسونه دې له غاړې سره موازي ونيسه، وپوهېدم چې چار نعل مانا څه ده.

له څو دقيقو وروسته مې نور د لاسونو د پورته نيولو توان نه درلود، لاسونه به مې ښکته راغلل هغه پهره دار چې ما ته نږدې پر يوه چوکۍ ناست و او پرلپسې يې سګرټ دودول د سګرټو سکروټې به يې په لاسو را کېښوده او زه به يې بيا دې ته اړ کړم چې لاسونه پورته کړم. سهار شو، هوا رڼا شوه، د حويلۍ له هغه لوري څخه چې څو ختېنې کوټې ښکارېدلې يو تن راغی، له پهره دار سره يې د پوښتنې او سوال او ځواب نه وپوهېدم چې آشپز دی. له پهره دار نه يې پوښتنه وکړه «دا څوک دی؟» پهره دار وويل « اشرار دی له لويانو څخه يې دی، ګلبدينی دی، يو څو لښتې يې نه وهې؟»

آشپز د يوه پلاستيکي پايپ يوه ټوټه چې هلته لږ لرې پرته وه را پورته کړه او د دود لپاره يې څو کلکې ضربې راکړې، څرنګه چې څو ساعته وړاندې

د لرګیو ګوزارونو زما بدن ټپي کړی و د هغه پایپ په ګوزارونو مې ډېر زیات درد او څړیکې احساس کړې. کله چې لمر را وخوت، زه یې یو ځل بیا د تحقیق اطاق ته بوتلم. څو پوښتنې یې وکړې بیا یې وویل چې ټوله کورنۍ دې راولو، تاسو ټول د انقلاب ضد یاست. بیا یې زه د اصلي ودانۍ تاکاوۍ ته بوتلم. په تاکاوۍ کې یو اوږد دهلیز و چې د ډېر شمېر پنجرو دروازې ورته را وتلې وې. څو تنه په دهلیز کې ولاړ وو، وروسته وپوهېدم چې هغوی هر یو یې بې خوبه کاوه.

د دهلیز په یو کونج کې یو میز اېښی و، د هغو تر شا دوه تنه عسکر ناست وو او یو لوی ټیپ ریکارډر یې په مخ کې اېښی و. هغوی د بېلا بېلو سندرغاړو کستونه یو پر بل پسې ور اچول، په دې ډول پرلپسې په لوړ غږ موسیقي د تاکاوۍ په دهلیز کې پخپله په یوه عذاب بدله شوې وه، ځینو بندیانو ویل چې عسکر دغه کار د دې لپاره کوي چې څوک تر عذاب لاندې د زندانیانو د ژړا او فریاد غږ وا نه وري او کوم کسان چې باید بې خوبه کړای شي، د ساز غږ هغه ویښ وساتي.

زه یې یوې ډېرې وړوکې پنجرې ته یووړم چې یوازې یو دوه پوړه کټ پکې ځای شوی و، دغه وړوکی اطاق د پاسني اطاق تر تشناب لاندې و، کله چې زه ورننوتم احمدشاه (عوض الدین صدیقي) مې ولید، چې د کټ پر دوهم پوړ پروت و او زما له ور ننوتلو سره کېناست.

احمدشاه د مرکزي حوزې له فعالو ځوانانو څخه یو و او د نادریې لېسې زده کوونکی و، ما هغه پېژانده خو اړیکې مې ورسره نه درلودې. هغه د ځائیو ولسوالۍ د یوې روڼاندې کورنۍ غړی و چې په آریانا مېنه کې اوسېدل. زه ډېر ستومانه او بې خوبه وم، بدن مې خوږېده او پر شا نشوای پرېوتلای، له

احمد شاه سره مې جوړ تازه وکړل او بیا پر عسکري کمپله په څنګ ور ولوېدم.
هغه وویل چې ورونه او د تره زامن یې هم راوستلي دي چې دلته په نورو پنجرو ته ورته کوټو کې پراته دي، د ورځې په اوږدو کې یې هم زه او احمد شاه تحقیق ته بوتلو.
د «رفیق فدا» په نوم یو تن راغی چې له ما نه پوښتنې او تحقیق وکړي. رفیق فدا یو وړوکی سړی و، لنډۍ ونه او په تور مخ یې ببر بریتونه راځړېدل. نوموړی تر ټولو ډېر بې رحمه مستنطق و چې تر اوسه مې لیدلی و، هغه له پوښتنو ډک کاغذونه زما مخې ته کېښودل.
ښایي د لومړۍ شپې په اوږدو کې مې هم لیدلی وي. هغه ډېر توند چلن کاوه، چې تحقیق د ده په خوښه پر مخ نه ولاړ او څه یې لاسته ورنغلل نو امر یې وکړ «هنډلکي تیلفون» راوړي او ما پر ځمکه څملوي، پښې مې یې په روجایي وتړلې، یوه سرباز مې پښې کلکې ونیوې او «پهلوان» مې پر سر ګونډه ووهله، یوه بله روجایي یې زما پر خوله را واچوله، یوه بل تن مې لاسونه کلک ونیول. له هنډلکي تیلفون نه راوتلي سیمونه یې زما د پښو پر ګوتو وپېچل او د رفیق فدا په امر یوه تن څارنوال د تیلفون هنډل تاو کړ.
نړۍ مې تر سترګو تیاره شوه، داسې مې وګڼله چې څو انچه میخونه مې د پښو پر ګوتو ننوځي او بیا دغه میخونه پورته لوري ته حرکت کوي، له څو ځله هنډل وهلو وروسته پهلوان د کړکۍ له تاخچې نه چاینکه راوړه چې اوبه او یا سوړ چای یې زما پر پښو را تش کړ او بیا یې د تیلفون د هنډل په تاوولو پیل وکړ، رفیق فدا چې هر څومره په غوسه کېدو سګریټ به یې ډېر دوړول او د شرابو بوتل به یې چې د کار پر میز اېښی و، را واخیست او پر سر به یې واړاوه. د شکنجو په وقفه کې به مې کله کله فکر کاوه چې ښایي

دغه کسان مې کله په ښار کې، په پلي لاره لیدلي وي او فکر به مې کړی وي چې دوی هم زموږ په څېر انسانان دي.
د څارنوالانو ګواښونه، د پوښتنو نامنظم بهیر چې کله به د ورځې په اوږدو کې او کله په نیمه شپه کې تر سره کېده، د شپې او ورځې توپیر را ته ګران کړی و.
په دوو ورځو کې یې درې ځله ما ته د برېښنا ټکانونه راکړل، دوه ځلې د پښو په برخه کې او یو ځل د لاسونو په ګوتو کې، تر دې مهاله مې له مجاهدینو او حزب سره له اړیکو انکار کړی و، ښایي د تحقیق درېیمه ورځ وه له پوښتنو وروسته چې په آرامۍ تېرې شوې او زه یې بېرته د زندان پنجرې ته وړم. چې له اطاقه را ووتلم او وړوکي دهلیز ته راغلم له مخامخ اطاق نه مې چې دروازه یې خلاصه او پرده پرې راځړېدلې وه د خپلې کشرۍ خور غږ واورېد چې د څارنوالانو ځوابونه یې ورکول، نړۍ مې پر سترګو تیاره شوه او وپوهېدم چې د څارنوالانو ګواښونه دروغ نه وو، هغوی مې د کورنۍ غړي هم راوستلي وو. دا ځل یې چې تحقیق ته بوتلم ور ته و مې ویل چې زه د اسلامي حزب د مرکزي حوزې غړی یم، هغه اسناد چې کتابونه، مجلې، د مسوولیت‌های عضو رسالې، کارتونه، جریدې او نور وو او زموږ له کوره یې د تلاشۍ پر مهال تر لاسه کړي وو، و مې منل چې دا ټول زما وو او نور څوک ترې خبر نه وو. څارنوالان حیران شول چې دا څه وشول، ما تر شکنجې لاندې له ټولو انکار کاوه او اوس مې په آرامه پر فعالیتونو او غړیتوب اعتراف کاوه. زموږ یو ځوان ګاونډي چې پوهېدم پرچمي دی خو چا ګومان نه کاوه چې د خاد غړی به وي، له ما او زما له کورنۍ سره ډېره مرسته وکړه. زما له کوره یې یوه جوړه پاکې جامې، برس او د غاښو کریم او صابون را ته راوړل.

کله مې چې خپلې خیرنې جامې ورکولې چې زما کور ته یې یوسي څو دقیقې مې یې په وینو ککړې برخې پر دېوال او ځمکه وموښل چې وینې ترې پاکې شي، چې د کورنۍ او مور د زیات ځور او آزار سبب نشي.

نورې غرفې (پنجرې) هم له بندیانو ډکې وې، زیاتره یې ما نه پېژندل، وروسته وپوهېدم چې زیاتره یې زموږ د دوسیې اړوند وو، ما ته یې د بېخوبۍ جزا هم راکړه. په دهلیز کې د بېخوبۍ درې درجې عذابول عملي کېدل، یو شمېر یې حق درلود چې پر چوکۍ کښېني خو د خوب اجازه یې نه درلوده، یو شمېر نور درېدلي وو او طبعاً د خوب اجازه یې نه درلوده. د بېخوبۍ هغه تر ټولو سخته جزا یې بیا دا وه چې چار نعل باید بېخوبه ولاړ وای، ما داسې یو څوک هم ولید چې په دهلیز کې څو شپې ولاړ و، پښې یې وپړسېدې او له ډېرې بېخوبۍ ولوېد او په بې سده حالت کې د ادارې ډاکتر ته ور وړل شو. سپکاوی او پوچې خبرې د خاد د سرتېرو عادت ګرځېدلی و.

موږ په یوه شواروز کې دوه ځله تشناب ته د تلو حق درلود چې د حویلۍ په کونج کې و. د ۱۵ ورځو په بهیر کې چې په پینځم ریاست کې مو تېرې کړې اختر را ورسېد، د اختر په ورځ یې د تاکاوۍ د غرفو بندیان ټول دهلیز ته راوستل. یو تلویزیون یې هم را ته راوړ، کله چې ټول سره یو ځای شوو هلته وپوهېدو چې ۲۲ تنه یې یوازې زموږ له کوره راوستلي وو.

کله یې چې ونیولم خاد یوه اونۍ زموږ په کور کې کمین نیولی و. دوی په دې لټه کې وو چې د مرکزي حوزې مهم غړي چې د دوی په ګومان به خامخا هلته راتلل ونیسي. مور مې پخوا ویلي وو چې کله خطرناک حالت راشي، د دوهم پوړ په یوه کړکۍ کې به یو ټوکر را وځړوو چې له لرې ښکاري. دغه رمز مو هغو کسانو ته ورښودلی و چې زموږ کور ته به راتلل. په همدې دلیل زموږ د شرکت له شخصي مامورینو، زما له ټولګیوالو چې

هر سهار به زموږ کور ته راتلل او بیا به پلي پولیتخنیک ته تلو او د هغوی د کورنیو له غړیو پرته چې د خپلو عزیزانو له بې درکه کېدو نه په اندېښنه کې وو او زموږ کور ته راغلي وو، نور څوک د خاد په دام کې و نه لوېدل. د دې ټولو دوستانو په لیدو عجیب احساس را سره پیدا شو. دې کسانو ته به یې «ټک ټکیان» ویل، یانې هغه کسان چې زموږ د کور دروازه یې ټک ټک کړې وه او خاد هغوی بندیان کړي وو. زیاتره یې له یوې اونۍ وروسته بېرته خوشي شول. کوم کسان چې په اصلي دوسیه کې شامل وو له پینځلس ورځو وروسته د صدارت نظارت خانې یا د «خاد» نظارت خانې ته ولېږدول شوو.

کله یې چې زه په روسي جیپ موټر کې له پینځم ریاست نه صدارت ته وړم، د کابل ښاروالۍ مخې ته مې نعیم نومی خپل یو ټولګیوال ولید چې د پوهنې وزارت ودانۍ شا ته د میرویس میدان د بسونو تمځای ته روان ؤ چې پوهنځي ته لاړ شي. زه چې د نامعلوم برخلیک په لور روان وم پوهېدم چې تحصیل نور را نه پاتې دی، خو هدف مې تر هغو ډېر لوی و چې د پښېمانۍ احساس را سره پیدا کړي. ما له یوه پلوه د وطن د آزادۍ لپاره مبارزه کوله او په دې لاره کې مې قرباني ورکوله، بل لور ته مې په هېواد کې د یوه عادلانه نظام د راتلو لپاره هلې ځلې کولې.

د صدارت په نظارت‌خانه کې دوه نیمې میاشتې پاتې شوم. لومړی یې داسې خونې ته بوتلم چې تر ما مخکې دوه تنه نور هم پکې پراته وو، یو یې یو ځوان پولیس منصبدار و بل یې د امریکا د سفارت یو کارکوونکی.

په صدارت کې د تحقیق جریان له شکنجو پرته دوام کاوه، کله کله به یو روسی سلاکار هم راغی او له څارنوالانو سره به یې خبرې کولې، «خاد» د تحقیق لپاره بېلا بېل ډولونه ټاکلي وو هر «ډول» د بېلو ګوندونو او یا

ځانګړیو موضوعاتو لپاره و. حزب اسلامي د لومړي ډول اړوند و. خاد دغه کار د دې لپاره کړی و چې څارنوالان په یوه ځانګړې ساحه کې معلومات او تخصص تر لاسه کړي. موږ په څلورویشت ساعتونو کې دوه ځله تشناب ته د تلو اجازه درلوده، د خوراک، څښاک او پایوازی شرایط په صدارت کې ښه وو.

په دوو اونیو کې یې یو ځل ما ته له کوره پاکې جامې راوړې، اجازه مو درلوده چې له کورنۍ نه لنډ لیک تر لاسه کړو او په ځواب کې یې دعا و سلام او د جامو له رسېدو ډاډ ورکړو. د صدارت په نظارت‌خانه کې بندیزونه ډېر سخت وو، د امنیت د ټینګښت لپاره روسي پوځیان له خپلو زرهپوښونو سره د صدارت په انګړ کې ګومارل شوي وو.

یو ایرانی ځوان چې له مجاهدینو سره د مرستې په تور د افغانستان دننه نیول شوی و کله به چې تشناب ته بېول کېدو د پوځیانو له حکم نه د سرغړونې په دود به یې د پنجرې له شا نه غږ کړ «دا کوم ځای دی؟» بیا به یې پخپله ځواب ورکړ «د زمري پنجره». د نور محمد تره‌کي د استخباراتي ادارې «اکسا» مشر اسدالله سروري هم په همدې نظارت‌خانه کې بندي و. په کومه احاطه کې چې موږ وو اطاقونه ترې را چاپېر وو او په منځ کې یې نسبتاً یو لوی میدان و.

له څه مودې تېرولو وروسته یې زه یوې بلې پنجرې ته بوتلم چې تر پخوا تنګه او تیاره وه، چې «کوټه قلفي» یې ورته ویل، څرنګه چې تشناب د کوټې دننه و، نو نه مې شو کولای چې د څو شیبو لپاره هم لمر ووینم، په دې پنجره کې د ارغندۍ یو مهربانه سپین ږیری او د وردګو یو د ښوونځي ځوان زده کوونکی هم وو.

له دوه نیمو میاشتو تېرولو وروسته چې تحقیق مو پای ته ورسېد، زه او یو شمېر نور بندیان یې په هغو موټرو کې چې «دیگ بخار» یې ورته ویل پلچرخي زندان ته یووړو. «دیگ بخار» هغه بنز موټر و چې هېنداري یې نه درلودې، یوازې یو وړوکی سوری یې په چت کې درلود او بس! له دوو ځلو څخه یو ځل چې موږ یې له پلچرخي نه محکمې ته را وستلو، د ځای د تنگوالي او تودوخې د زیاتوالي په سبب زموږ د دوسیې یو تن په لاره کې بې سده شو.

پلچرخي زندان

له غرمې مخکې څرخي پله زندان ته ورسېدو، هغه ورځ او شین اسمان مې نه هېرېږي. کله چې له موټر نه ښکته شوو څومره مې چې کولای شو د اسمان ننداره مې وکړه او خوند مې ترې واخیست، د پلچرخي په آزاده هوا کې مې نفس تازه کړ، ټول ځایونه را ته لوی او پراخ ښکارېدل. موږ یې کتار ودرولو د دوهم بلاک دننه یې بوتلو. زه نه پوهېږم څو ځایه مو نومونه ولیکل شول، څرخي پله زندان ته زموږ سپارلو زیات وخت ونیو. زموږ تصویرونه یې واخیستل او هر یوه ته یې دوسیه جوړه کړه، بیا یې په بېلا بېلو اطاقونو ووېشلو، زه او څو تنه نور یې د دوهم پوړ یوې پنجرې ته یووړو. په پنجره کې د بندیانو شمېر زیات و. په څنډو او منځ کې یې څو دوه پوړه کټونه اېښودل شوي وو، په دې ډول یو وړوکی دهلېز جوړ شوی و چې مرکز یې د پنجرې له څنډو بېلاوه. د څرخي پله زندان لوی او عمومي اطاقونه د پنجرې په نوم یادېدل، په هره پنجره کې له دوو تر درې سوو تنو پورې ساتل کېدل. هرې پنجرې یوازې دوه تشنابونه او یو ځای د حمام لپاره درلود، باشي ما ته یو کټ را وښود.

پر څنګ تر څنګ اېښودل شويو دوو دوه پوړه کټونو بايد شپږ کسان ويده شوي وای. څوک به چې نوی راغی طبعاً به په منځ کې ځای ورکول کېدو، د خوب پر مهال به د دوو چپرکوټونو په منځ کې په عذابېدو.
په پينځم رياست کې د پينځلسو ورځو او د صدارت دوه نيمو مياشتو پر مهال مې ډېره اندېښنه د کورنۍ په اړه وه. په ډېر زحمت را ته معلومه شوه چې زموږ له کوره يې يوازې زما کشره خور «ليلا خُرم» تحقيق ته را وستلې وه، خاد ته يې د راوستلو پر مهال يوه ټولګيواله ورسره ملګرې وه چې د سازمان غړې وه او له څلورو ورځو او درې شپو تېرولو وروسته بېرته خوشې شوه او کور ته يې استولې وه، ډېرې ورځې به مې له ځانه سره چورتونه وهل چې کله يې زما خور له کوره بېوله مور او پلار به مې په څه حالت کې وو؟ د صدارت په نظارت خونه کې مې چې ورور لومړی د ليک ټوټه له پاکو جامو سره را واستوله په شفر يې را ته ليکلي و چې ټول په کور کې يو! له دې سره مې آرامه ساه واخيستله، بيا به مې کله له ځانه سره ويل چې دا يې زما د تسلې لپاره نه وي ليکلي.
په پنجره کې له ځای پر ځای کېدو وروسته، باشي را ته وويل چې له ده سره ملګری شم او له کانتين نه خپل د ضرورت وړ شيان را ونيسم. ډېر ضروري توکي څو شيان وو: پلاستيکي کاسه، کاشوغه، ګيلاس او پلاستيکي کوزه. پلاستيکي کوزه ډېره مهمه وه ځکه چې تشناب ته د تلو او اوداسه لپاره مو بايد نوبت نيولی وای. کله کله به د تشناب په مخه کې له ۳۰-۴۰ کوزو پورې نوبت ته اېښودل شوې وې. ترموز په څرخي پله زندان کې بل د ډېرې اړتيا وړ شی و. چايدار باشي به په پلاستيکي کوزو کې په دوو آبګرميو اوبه اېشولې او هر دلګي ته به يې چې لس نفره به پکې وو جوش اوبه ورکولې. ډېرې مياشتې په يو شواروز کې زموږ استحقاق يو ګيلاس جوش اوبه وې.

چای، بوره، او مېوه د زندان د ادارې له لوري په غیر منظم ډول په ډېره لږه اندازه راکول کېدل.

د څرخي پله په زندان کې په دوو اونیو کې یو ځل زموږ پایواز راتلو، د بې سرنوشتۍ په موده مو د خپلې کورنۍ له غړیو سر ه د لیدو اجازه نه درلوده. ما یو کال د زندان په دوهم بلاک کې په بې سرنوشتۍ کې تېر کړ. له یوه کال پوره کېدو نه لږ مخکې هغه وخت چې لا بې برخلیکه وم وتوانېدم د څو دقیقو لپاره له خپل مور او پلار سره وګورم، هغوی د ټولې کورنۍ له ډېرو هڅو او د ځینو جګپوړیو چارواکیو له واسطه کولو وروسته دا اجازه تر لاسه کړې وه چې له ما سره څو دقیقې وګوري.

د مور او پلار د سپینو ویښتانو په لیدو چې دوی په دې یوه کال کې ډېر عذاب لیدلی و ما ټکان وخوړ، دوی زما په لیدو ډېر خوښ وو، خو ژور غمونه یې په څېرو کې ښکارېدل. په هغه ورځ لمر ډېر ځلانده ؤ او موږ د دوهم بلاک د احاطې په یوه ګوښه کې د یوه عسکر په حضور کې څو دقیقې ولیدل.

د یوه کال په اوږدو کې یې زه دوه ځله محکمې ته یووړم، دا چې په سرپټې موټر کې به یې بېولو، نه پوهېدو چې محکمه چېرته وه، خو د بندیانو په منځ کې ویل کېدل چې د «ځانګړې انقلابي محکمې» ځای چې سیاسي جرمونه یا «انقلاب ضد» جرمونه یې څېړل په صدارت کې ؤ. د بندیانو لپاره د محکمې شتون خپله یو بدلون ؤ چې دغه بدلون د ببرک کارمل له واک ته رسېدو سره چې ده او د خلق دیموکراتیک ګوند هغو ته «د ثور انقلاب تکاملي او نوی پړاو» ویل، منځته راغلی ؤ. خو په واقعیت کې محکمه، قاضي او څارنوال هسې ظاهري تشریفات وو، د ساري په توګه په دواړو وارو چې موږ هلته یووړل شوو او دوه یا درې تنه به قاضي ته ور وړاندې

کېدو له کنځلو پرته مو له قاضي نه څه وا نه وریدل، زه په دوهم ځل وپوهېدم چې څارنوال څوک دی، ځکه په هر ځل یوازې قاضي ؤ چې یو سپین سری سړی ؤ موږ ته به یې د انقلاب دښمنان او د وطن خاینان ویل او د محاکمې بهیر به له څو دقیقو زیات دوام نه کاوه.

د بې سرنوشتۍ په بهیر کې یانې تر هغه وړاندې چې موږ ته د محکمې حکم واورول شي، بیا بیا یې زموږ د اطاق ملګري را نه بوتلل او په دار یې کړل، زیاتره به یې د شپې له لوري کسان اعدام ته بېول.

هغه څوک به یې چې بل اطاق ته له بدلېدو پرته او د محکمې له حکم پرته ویوست، د دې نښه وه چې په دار کوي یې.

تر یوه کال او څه مودې تېرېدو وروسته بالاخره ما ته د ابلاغ پاڼه راغله او زه د انقلابي ضد فعالیتونو او له انقلاب ضد ګوندونو سره د اړیکو په جرم په پینځه کاله تنفیذي بند محکوم شوم.

تر هغه وروسته چې برخلیک مې معلوم شو زه یې د بې برخلیکو له پنجرې را وایستلم او هغه پنجرې ته یې بوتلم چې د بند سزا پرې ختلې وه. هلته موږ تلویزیون درلود او کولای مو شوای چې د میاشتې یو ځل له خپلو کورنیو سره وګورو. په هغه موده کې چې په صدارت او پلچرخي کې بندي وم ورور مې مجبور ؤ چې پرلپسې په پایوازۍ زما لیدو ته راشي. هغه مجبور ؤ چې د سهار له لمانځه مخکې له کوره ووځي او په انتظار د نوبتونو د نیولو لپاره په اوږده لین کې ودرېږي له څو تلاشیو نه ډوډۍ، مېوه او پاکې جامې چې په کور کې به یې را ته تیارول راوړي او په یوه لیک کې د کورنۍ احوال را ته راوړي.

پایوازان د پلچرخي د زندان د مامورینو له سپک او بد چلن سره مخ وو، ځکه چې دوی هر یو د کوم «ضد انقلاب عنصر» له نږدې خپلوانو او د کورنۍ له غړیو څخه ؤ.
زموږ په منځ کې داسې کسان هم وو چې پایواز یې نه درلود، د هغوی وضعه ډېره خرابه وه، دوی پیسې نه درلودې چې خپل د اړتیا وړ شیان له کانتین نه وپېري، باید دوی پخپله خپلې جامې په پنجره کې دننه مینځلې وای. خو نورو بندیانو به ورسره مرسته کوله، د توشکو او کمپلو وضعه په تېره د بې برخلیکۍ په موده کې ډېره خرابه وه، ځکه هره ورځ به نوي بندیان راتلل او پخواني بندیان به یا بدل شول، یا به خوشي کېدل او یا به یې برخلیک ټاکل کېدو، دې کار د خوب بسترو نظافت ناممکن کړی ؤ.
هغه بندیان به چې د زندان د ادارې له لوري خطرناک وګڼل شول، هم به د باشیانو او جاسوسانو لخوا تر سختې څارنې لاندې وو او هم به تر نورو ډېر زر له یوه اطاق نه بل ته بدلېدل. بدلېدل د زندان د ساتونکیو له لوري د یوې روحي شکنجې په توګه کارېدل، په هر ځل بدلېدو به مو باید خپله کاسه، کوزه او بستره راټولول او په شا به مو وړل. په همدې دلیل مو هڅه کوله چې کالي او سامان مو لږ وي چې په بدلېدو کې له جنجال سره مخ نه وو. زه به په هر ځل د اطاق له بدلېدو او له نویو کسانو سره د آشنا کېدو پر مهال له هماغومره روحي فشار سره مخامخ کېدم لکه د نیول کېدو په پیل کې چې ورسره مخامخ شوی وم. تر هغه وروسته چې زموږ برخلیک معلوم شو او په بند محکوم شوو، دا اجازه مو درلوده چې له کور نه ځینې کتابونه را وغواړو او مطالعه یې کړو. زندان هم یو کتابتون درلود چې یوازې مارکسیستي آثار پکې موندل کېدل. ما به د غني خان د اشعارو له ټولګې (د غني پلوشې) ډېر خوند اخیست، زما د ټینګار او غوښتنې له امله چې د جلال الدین فارسي

د «درسهایی از مارکسیزم» ټول ټوکونه یو ځل بیا ولولم، ورور مې مجبور شو چې دغه «منعه شوی» کتاب د یو بل کتاب په پوښ کې ځای پر ځای کړي او را یې وړي، د څرخي پله په تلاشیو کې «دغه خطرناک شی» کشف شو، ورور مې یې تحقیق ته بوتلو، زه یې هم سوال او ځواب ته ور وبللم، وضعیت ډېر خطرناک شو. ما ځان پر دې ډېر ملامت کړ چې یو ځل بیا مې خپله کورنۍ له اضافي مشکلاتو سره لاس او ګرېوان کړه، ورور ته مې یې ماښام مهال اجازه ورکړه چې کور ته لاړ شي. د زندان څو تنه منصبداران زموږ پنجرې ته راغلل او بندیانو ته یې د کتاب په ورښودلو ګواکي زما د جرم ژوندی سند ور وښود. له ډېرو پوښتنو، ګواښونو او تحقیق وروسته دولت کتاب ضبط کړ او زه وتوانېدم چې بېرته پنجرې ته راشم.

په زندان کې ستونزې

د پلچرخي زندان ادارې ته د جاسوسۍ به سبب یو شمېر بندیان په دې وتوانېدل چې یو څه خاص امتیازات تر لاسه کړي. هغوی چې د باشي په نوم په هره پنجره کې ټاکل کېدل او د خپلو اطاقونو مسوولیت یې پر اوږو ؤ، دوی د بندیانو او د بلاک د قوماندانې تر منځ د اړیکو ټینګولو دنده درلوده. باشیانو له اطاق نه د باندې په وتلو او خوراک کې تر نورو امتیاز درلود، د بې سرنوشتۍ په موده کې د باشیانو رول ډېر ؤ، ځکه چې د محکمې د وروستي حکم له صادرېدو وړاندې دوی هر بندي څاره او کړه وړه یې کنترولول.

په یوه ډېر ساړه ژمي کې چې په تلویزیون کې د دولت د اعلان پر بنسټ د یخنۍ سړه څپه له سایبریا نه راغلې وه، د اسلامي ګوندونو د غړیو او ماؤیستانو تر منځ د شخړې له پېښېدو وروسته موږ څو تنه د یوه تش بلاک

وروستي پوړ ته ولېږدول شوو او هر یو په یوه انفرادي پنجره کې واچول شول. د دهلېز پنجرو هېنداري نه درلودې، په کوټو کې فرش، توشکې او کمپلې هم نه وې، هر یو له ډېرې یخنۍ تر سهاره پر پښو ولاړ وو او ګرځېدو. دا چې د یو بل غږونه مو اورېدای شوای، پرېکړه مو وکړه چې د دې جزا پر خلاف به په اعتراض کې د ډوډۍ نه خوړلو اعتصاب کوو. د اعتصاب له پیل سره د زندان اداري زموږ پر خلاف توند غبرګون وښود، له صدارت نه پلاوي راغلل موږ ته یې ګواښ وکړ چې پر دوسیو به مو له سره غور وکړو او له سره به تحقیقات در نه پیل شي. څرنګه چې د کب له درېیمې سره په تصادفي توګه زموږ اعتصاب پیل شوی ؤ، خاد فکر کاوه چې موږ اصلاً د کب د درېیمې په یاد اعتصاب کړی دی. چې دا روښانه شوه چې زموږ اعتراض د غیر انساني شرایطو او موږ ته د جزا په تړاو ؤ نو زموږ د دوسیو له بیا غور نه تېر شول او موږ یې لومړي بلاک ته ولېږدولو. په لومړي بلاک کې یې موږ هر یو د خلق دیموکراتیک ګوند د حفیظ الله امین د ډلې له یوه تن سره په یوه اطاق کې واچولو. په لومړي بلاک کې بندیزونه ډېر وو، د حفیظ الله امین د کورنۍ غړي هم په یوه وړوکې احاطه کې بېل په همدې بلاک کې ساتل کېدل. زه یې داسې پنجرې ته یوړم چې هلته د امین له کلکو پلویانو څخه یو تن، عبیدالله محک د خلق دیموکراتیک ګوند د ښځو د سازمان رییسې دلارا محك مېړه اوسېدو.

ما او محك په زړه پورې بحثونه درلودل. هغه د خلق ګوند پخوانی غړی او زه یو مسلمان انقلابي ځوان وم چې د بهرني ښکېلاك له منګولو نه د هېواد د ژغورنې او عادلانه اسلامي نظام ټینګولو لپاره مې مبارزه کوله.

په څرخي پله زندان کې د جهادي ګوندونو پر غړیو او عامو افغانانو سربېره چې په مرکز او اطرافو کې له مجاهدینو سره همکار وو، یو لږ شمېر د حفیظ

الله امین د ډلې د خلق دیموکراتیك گوند غړي او یو شمېر ماؤیستان هم بندیان وو.
د مجاهدینو په برخه کې یې زیاته برخه عام خلك وو، چې د اتحاد شوروي د یرغلگر پوځ او د هغوی د لاسپوڅي حکومت پر خلاف یې د وطن د آزادۍ لپاره مبارزې کولې او د «خاد» لخوا نیول شوي وو او زندان ته لوېدلي وو.
په محصلینو او د زده کړو خاوندانو مجاهدینو کې بیا ډېری برخه د حزب اسلامي او جمعیت اسلامي غړي وو. علما زیاتره له حرکت انقلاب اسلامي سره د غړیتوب په تور بندیان شوي وو، د حزب اسلامي د غړیتوب په تور په بندیانو کې درې تنه سیکان هم وو.
د تحصیل په خاوندانو کې یو شمېر داسې وو چې د افغانستان جهاد یې نه یوازې د آزادۍ جگړه بلله بلکې دا یې د اسلامي حکومت راوستلو لاره هم بلله.
دغه ډله چې زه هم له هغوی څخه وم پر دې باوري وه چې موږ په تېرو اوږدو کلونو کې د اسلام له واقعي روح څخه لرې شوي وو، زموږ نظام له اسلامي اصولو څخه پیروي نه کوله؛ په همدې دلیل زموږ حکومتونه ناکام او له خلکو څخه منزوي شوي وو. همدغه سبب ؤ چې کمونیستي گوندونو وده وکړه، د اتحاد شوروي نفوذ زیات شو او بالاخره هېواد د سرو پوځونو لخوا ونیول شو. زموږ افغانانو په اند موږ باید د اسلام لومړیو وختونو ته ورگرځېدلي وای او رښتینی اسلامي نظام جوړ شوی وای. د اسلام په باب دا نوی نظر طبعاً د اسلام له دودیز تعبیر سره مخالف ؤ. همدغه د نظر او انگېرنې اختلاف د دې سبب شو چې زه او یو شمېر بندیان په بېلا بېلو نومونو مثلاً پنج پیري، وهابي او نورو وکوبل شو. دغه دننه اختلاف زه د «خاد» له

شکنجو او عذابونو زیات ځورولم. زموږ پر خلاف چې کوم چلن غوره شوی ؤ یو یې دا ؤ چې له موږ سره اړیکې پرې شي. خبرې راسره بندې شي. په داسې حال کې چې زموږ ټول ژوند د زندان په یوه پنجره کې را ایسار شوی ؤ، دغه ګوښه کېدل ډېر عذاب ؤ.

د یوه اطاق بندیان د باشي لخوا په دلګیو وېشل کېدل چې حساب کتاب او قروانه یې ښه تنظیم کړای شي. پر دلګي سربېره د یوې طبعې او سره نږدې بندیانو په خپلو کې نور ګروپونه هم جوړول چې «انډیوالي» بلل کېده.

د انډیوالي غړیو به ډوډۍ یو ځای خوړله او د یوه کور د غړیو په څېر به یې خپل هست او بود سره شریکول.

په یاد مې دي چې یو وخت د درېیم بلاک د لومړي پوړ په پنجره کې زما په انډیوالۍ کې ۱۴ تنه وو، ټول مې ډېر ګران ملګري وو، د «اړیکو پرېکون» د سیاست په بهیر کې ټول اړ شول چې له ما سره اړیکې غوڅې کړي، ورو ورو زه په انډیوالۍ کې یوازې پاتې شوم. دا ډېره دردوونکې وه او په یوه پنجره کې دننه ژوند یې ناممکن کاوه. دغه مهال زموږ د اطاق درې تنه د اهل تشیع بندیان چې د نصر سازمان او حرکت اسلامي په تور بندیان شوي وو، د مهربانۍ له مخې یې د تجرید او پرېکون د حکم پروا ونه کړه او بلنه یې راکړه چې زه د دوی د انډیوالۍ غړی شم، زه د دوی دغه مینه او مهرباني نشم هېرولای. کوم چا چې په دغه ډول نویو نظریاتو کې ډېر شهرت وموند د حزب اسلامي غړی حاجي محمد امین فروتن ؤ. نوموړی وروسته په پېښور کې د «شهادت» جریدې مرستیال شو او تر هغه وروسته چې د حزب له مشرتابه سره یې اختلاف راغی د مولوي نصرالله منصور ګوند ته ورغی او د هغه مرستیال شو. محمد امین فروتن نوموړي ګوند ته د ایران د ملاتړ په ترلاسه کولو کې مهم رول ولوباوه. وروسته نوموړی د پېښور په حیات آباد

کې تر برید لاندې راغی، په داسې حال کې چې دوې مرمۍ یې پر سر لګېدلې وې روغتون ته یووړل شو چې وروسته د درملنې لپاره هالنډ ته واستول شو.

د یادونې وړ ده چې د نویو نظریاتو لرونکي د دوو تنو غوره علماؤ هر یوه مولوي عرب (مولوي کوچی) او مولوي عبدالرشید (حاجي آغا) له معنوي ملاتړه برخمن وو چې د دغو دوو درنو علماؤ ملاتړ عملاً د دودیزو ملایانو د توند لارو پیروانو فشار پر موږ کم کړی ؤ.

د دربیم بلاک د لومړي پوړ په پنجره کې د سنتي ملایانو یوه توند لاري ګروپ غوښتل چې ما د تفریح پر مهال د قدم وهلو پر وخت ووهي، زما نویو انډیوالانو په تېره ډاکتر سخي چې د افغانستان د تکواندو له اتلانو څخه یو ؤ ما ته ډاډ راکړ چې د تیري په صورت کې به له ما نه دفاع کوي، په هغه ورځ ډاکتر سخي خپلو شاګردانو ته د تکواندو تمرین ور نکړ او له ما سره یو ځای یې قدم واهه، د ده په لیدو هغه ګروپ جرئت ونه کړ چې پر ما لاس اوچت کړي.

مثلث د پلچرخي د ادارې په وینا د درې «وېنګونو» د بلاکونو تر منځ ایساره درې کونجه ساحه وه، د تفریح پر مهال مو د ورځې یو ساعت په همدې ساحه کې قدم واهه، د مثلث په کونج کې د والیبال یو میدان هم جوړ شوی ؤ چې یو شمېر بندیانو به د تفریح پر مهال هلته والیبال کاوه.

کله به مو چې له خپلې کورنۍ سره د لیدو اجازه تر لاسه کړه، په همدې مثلث کې به د یوې کمپلې له غوړولو سره د کورنۍ له غړیو سره کېناستلو او روغبړ به مو کاوه.

دغه جشن موږ ته په میاشت کې یو ځل برابرېدو، په یاد مې دي چې له هر ځل لیدو وروسته به چې په تیاره دهلیز کې د خپلې کورنۍ له غړیو نه بېلېدم

او خپلې تیارې پنجرې ته به تلم له ژونده ستومانه شوې مور به مې سوړ اسویلی وکېښ او ویل به یې: «زویه هلته ژوند ډېر درته سخت دی؟» هر څومره به مې چې ورته وویل چې په زندان کې کومه ستونزه نه لرم، باور به یې نه کېدو.

د یادونې وړ ده تر کومه وخته چې زه بندي وم مور مې د کور له خونې د انګړ چمن او باغچې ته نه وه وتلې، ځکه چې زه په زندان کې وم. یو وخت د هغو بلاکونو مسوولیت چې برخلیک یې معلوم شوی ؤ له «خاد» نه کورنیو چارو وزارت ته وسپارل شو. له دې بدلون سره زموږ په ژوند کې بدلونونه راغلل، د مثال په ډول مېوه موږ ته منظمه او ډېره رسېدله، په قروانه کې د غوایه د غوښې ځای د چرګ غوښې ونیو. بندیانو په دوهمه ورځ د چرګ د غوښې له خوړلو انکار وکړ او هغه چرګان به چې راوړل کېدل ټول به د پنجرې په کونج کې د کثافاتو لپاره اېښودل شوي بېلر ته ورغورځېدل. دغه کار په ټولو اطاقونو کې کېده، د بندیانو په منځ کې آوازه خپره شوې وه چې په قوي احتمال رښتیا هم وه چې د وارسا تړون هر غړي هېواد د پولیسو او ملي اردو او له جملې څخه د بندیانو د لګښتونو یوه برخه په غاړه اخیستي وو. په دې لړ کې بلغاریا د کورنیو چارو وزارت خوراکي لګښتونه په غاړه اخیستي وو، پلچرخي بندیان چې اوس د کورنیو چارو وزارت اړوندوو خوراکي لګښتونه یې د بلغاریا پر اوږو وو. ځکه خو هغه هېواد افغانستان ته د چرګانو غوښې را استولې- هغه غوښې چې د بندیانو له نظره حلالې نه وې. له څو ورځو تېرېدو وروسته چې له پنجرې نه د چرګانو له غوښو ډک بېلرونه ووتل یو جګپوړی پلاوی راغی او موږ یې وهڅولو چې له زندان نه د باندې چا ته د چرګانو غوښه نه رسېږي او تاسو دلته هغه په کثافاتو کې غورځوئ، دغه غوښه تاسو ته ښه ده وې خورئ! بندیانو استدلال وکړ چې دا حلاله نه

ده موږ یې نه خورو. پلاوي گواښ وکړ خو کار یې ور نه کړ، بالاخره د زندان اداره دې ته اړه شوه چې زموږ د قروانې پخوانۍ مینو را ته حواله کړي. د کورنیو چارو وزارت غوره نظم لنډ مهاله ؤ او له یوې مودې تېرېدو وروسته بېرته بې نظمي او کمبود په هر څه کې را ښکاره شو. دې کار پر بندیانو زیات اغېز نه درلود ځکه چې موږ له حکومت څخه زیاته تمه نه درلوده. د څرخي پله زندان مجاهدینو ته د مدرسې حیثیت درلود.

له ډېر لږ وخت څخه چې لاسته راتلو او وړوکی کتاب به چې کوم زنداني ترلاسه کاوه له هغو نه به ډېره گټه اوچتېده. د قرانکریم د حفظ، تجوید، احادیثو او فقې درسونه پرلپسې روان وو.

له زندانه خلاصون

د هر کال په تېرېدو پر حکومت او بهرنیو ملاتړ کوونکیو یې فشارونه زیاتېدل. د مجاهدینو نړیوال ملاتړ مخ پر زیاتېدو ؤ او د حکومت تر کنترول لاندې ساحه مخ په کمېدو وه. حکومت د ببرک کارمل په مشرۍ د هغې جگړې د پایته رسولو لپاره چې ورځ تر بلې یې دوی د دوام ورکولو توان له لاسه ورکاوه د خپلو هڅو په لړ کې د پلار وطنې ملي جبهې په جوړولو لاس پورې کړ او د لومړي ځل لپاره یې یوه لویه جرگه را وبلله.

موږ په خپله پنجره کې د تلویزیون له لارې د لویې جرگې د جریان ننداره کوله. د جرگې یو شمېر غړي د خپلو مېزونو د پاسه ودرېدل او ببرک کارمل ته یې د بندیانو د ښښنې او د سزا د کمولو غوښتنلیک وړاندې کړ. موږ د دولت د نورو ژمنو په څېر دې ته هم تمه نه درلوده. خو واقعیت دا دی چې د بندیانو شمېر ډېر زیات شوی ؤ او زندانونه له ځوانانو او بوډاگانو نه ډک شوي وو. دولت غوښتل چې د ښه نیت په دود هغوی خوشي کړي او د

خلکو زړونه لاسته راوړي. زموږ د تمې پر خلاف د بندیانو د وضعې ارزونه پیل شوه. زموږ کورنیو د ملاقات په ورځو کې د هغو د پرمختګ له بهیره خبرولو. دې پروسې ډېر وخت ونیو. بالاخره هغه بندیان چې تر پینځو کلونو پورې بند پرې ختلی ؤ د هغو درېیمه برخه موده وبښل شوه. څرنګه چې پر ما پینځه کاله بند ختلی ؤ او تر نیمایي زیاته موده مې تېر کړی ؤ باید حکومت بښلی وای او له زندان نه به خوشی کېدم.

د حکومت د بښنې او تخفیف د فرمان عملي کېدو دومره وخت ونیو چې فکر مو کاوه چې دا کار به و نه شي. په یوه «ملاقات» کې مې پلار په خوشالۍ ډاډ را کړ چې ډېر زر به خوشی شم.

بالاخره د څو ادارو یو ګډ پلاوی د څرخي پله زندان ته راغی او د هغو کسانو د خوشي کولو پروسه یې پیل کړه چې په بښنه کې شامل وو.

نوموړی پلاوی زموږ پنجرې ته له نیمې شپې وروسته را ورسېد او هغه کسان چې د خوشي کېدو پرېکړه یې شوې وه د اتهام له یادولو سره یې نومونه واخیستل شول. زما تور یې د «ګلبدین» په بانډ کې غړیتوب یاد کړ، ما په لوړ غږ وویل: «د ګلبدین بانډ نه، حزب اسلامي!» دوستانو مې هڅه وکړه چې منعه مې کړي، وې ویل «لیونی شوی یې، اوس خوشی کېږې او ته داسې خبرې کوې». په هر صورت د خپل اطاق له انډیوالانو سره مې خدای پاماني وکړه، د کالیو او سامان یوه برخه مې همدې انډیوالانو ته پرېښوده او نور مې را سره را واخیستل او له پنجرې نه راووتو. هغه پروسه چې باید تر سره شوې وای، ډېر وخت یې ونیو، د تلاشۍ له بېلابېلو پړاوونو تر تېرېدو وروسته د هویت او نامه تطبیق، د انتظار په اوږده کتار کې تر اوږده ځنډ وروسته د تنکۍ غرمې لس نیمې بجې د زندان له دروازې راووتو.

د ډېرو بندیانو چې په کابل کې یې ژوند کاوه خپلوان او د کورنۍ غړي د دوی هرکلي ته راغلي وو، پلار، مور او ورور مې زما په انتظار وو، ورور مې په منډه لاړ او خپل موټر یې راوست، یو عجیب حالت ؤ، فکر مې کاوه چې خوب وینم.

معمولاً به یې هغه بندیان چې د بند موده به یې بشپړوله له زندان نه به یې د ملي اردو د جلب او جذب مرکزونو ته بېول او د ناامنو ولایاتو کومې پوځي قطعې ته به یې معرفي کول. څرنګه چې موږ د بښنې او تخفیف د فرمان اړوند وو، یوازې دومره اجازه یې راکړه چې دوې ورځې بشپړ آزاد وو. په همدې سبب د څرخي پله له زندانه تر پروان مېنې پورې پر هېڅ تلاشۍ ور برابر نه شوو او نه یې د عسکرۍ اسناد را نه وغوښتل.

موټر د وزیر اکبر خان مېنې او نوي ښار نه تېر شو، ما ښار له درې کلونو وروسته لیدو. ټول ځایونه را ته زاړه او وراسته ښکارېدل. کله چې هغې کوڅې ته ننوتو چې زه پکې را لوی شوی وم، کورونه او دېوالونه مې تر نظره ټیټ او وړوکي راغلل. کور ته له راتلو سره جشن جوړ شو. ګاونډیان او دوستان د کلچو او شیرني له پتنوسونو سره راتلل، ځینو به د خیرات لپاره ډوډۍ راوړې وه، موږ تر څو ورځو پورې د خپلې کوڅې په مخ کې په تېر شوي سرک پر تېرېدونکیو خلکو همدغه ډوډۍ وېشلې.

مور مې له راتلو او خوشي کېدو سره داسې شوک وخوړ چې هغو ته یې تاب را نه وړ او یوه اونۍ په بستره کې پرېوته. زموږ ټول دوستان او ګاونډیان نه یوازې زما پر خوشي کېدو خوښ وو بلکې ما ته یې د یوه اتل په سترګه کتل.

له حکومت نه کرکه ورځ تر بلې زیاتېدله، څوک چې له دوی سره په مقابله کې زندان ته تللي وو او د دوی پر خلاف یې مبارزه کړې وه د ټولو په نظر

کې مجاهد او اتل ښکارېدو. لومړی شپه چې خپل اطاق ته لاړم او څراغ مې گل کړ له خوشالۍ تر سهاره خوب رانغی.
په کور کې مې له درې کلونو وروسته د دوو نورو شیانو مزه هم ولیده، یو د یخو اوبو څښل او بل په داسې خونه کې خوب چې څراغ یې مړ وي. له کورنۍ سره د یو ځای کېدو بې پایه خوند و نه توانېد چې زما په وجود کې یو بل عجیب احساس له منځه یوسي. د هغه کار احساس چې نیمگړی پاتې ؤ او باید تر سره کړی مې وای. زه د دې لپاره زندان ته نه وم تللی چې وروسته بیا فکر وکړم چې هدف ته ورسېدم، برخلاف، هدف مې له هېواده د یرغلگرو شړل، د دوی د لاسپوڅي حکومت را پرځول او د یوه اسلامي نظام ټینگول وو چې تر اوسه لاسته نه وو راغلي. په همدې دلیل مې د ناکرارۍ احساس کاوه او په دې هڅه کې وم چې بیا به مبارزه پیلوم.
دا چې اسناد مې نه درلودل له کوره نشوای وتلی، ځکه چې هره شېبه او په هره گوښه کې کېدای شول چې د عسکري د تلاشیو په دام کې را گیر شم. په هغو ورځو کې حکومت د عسکرو له کمبود سره مخ ؤ او د ښار په هره برخه کې یې د تلاشۍ پوستې جوړې کړې وې، هغه ځوانان چې د محصل، یا د زده کوونکي او یا ترخیص اسناد به یې نه درلودل له ځانه سره به یې بېول او عسکري خدمت ته به یې استول.
دولت آن د خلکو کورونه تلاشي کول چې کوم ځوان پیدا کړي او عسکرۍ ته یې واستوي. کله کله به یې زده کوونکي او محصلین هم چې اسناد به یې درلودل عسکرۍ ته استول.
څو ځلې مې وکولای شول چې جعلي اسناد جوړ کړم او له کوره ووځم. یو ځل له انجنیر نواز سره تپې ته لاړم چې له بندي کېدو څخه مخکې به مې ورسره تل د باغ بالا په سمسور، له خوږو وږمو ډک او ارواپال چاپېریال کې

خواږه فلسفي بحثونه درلودل. د تپې په لیدو مې جټکه وخوړه، نور نه هغه سمسورتیا وه او نه تازګي، د تپې پر سر پلې لارې یې کانکریټ کړې وې او اوسپنیزې پنجرې یې ترې راګرځولې وې. باغ بالا وچ او له ګردونو ډک ؤ، خپه شوم او هڅه مې وکړه چې زر بېرته کور ته راستون شم.

پلار مې لاره راته جوړه کړه چې د جلال‌اباد او تورخم له لارې پېښور ته لاړ شم. په کور کې مو ټول حیران وو چې ولې داسې یو ګوند چې د ځواک او نظم آوازې یې تر هر ځایه رسېدلې دا توان نه لري چې خپل یو فعال غړی له کابله وباسي. د عسکرۍ د سند د تر لاسه کولو لپاره مې د اوښې «ډاکتر غلام سخي سلیمي» په مرسته چې په څلور سوه بستریز روغتون کې ډاکتر ؤ او په بېلا بېلو وختونو کې یې مرستې را سره کړې وې، د لویو لارو په ۲۲مه لوا کې د «سرتیري» په توګه شامل شوم، څو ورځې وروسته مې رخصت واخیست او له پلار سره مې جلال‌اباد ته لاړم. پلار مې یوه لار بلد حاجي صاحب ته وسپارلم او پخپله کابل ته ستون شو.

زه یوه اونۍ د نوموړي په شخصي کور کې په انتظار پاتې شوم، له تورخم سره نږدې جګړه پیل شوې وه، و مې نشو کولای چې پېښور ته لاړ شم بېرته مې کابل ته د راستنېدو اراده وکړه، په یاد مې دي چې د لغمان د سرخکانو په برخه کې مجاهدین د تلاشۍ لپاره عمومي سرک ته راوتلي وو، د مینې‌بس له سپرلیو یې چې زه هم پکې وم د مجاهدینو لپاره مرسته وغوښتله. ما تر نورو ډېرې پیسې ورکړې، دې کار د هغوی پام ما ته را واړاوه، را باندې شکمن شول او له موټره یې ښکته کړم. غوښتل یې چې ما د حزب اسلامي د قوماندان ناصر مرکز ته بوځي. زه وار خطا شوم، ځکه چې ټول پلانونه مې سره ګډوډ کېدل، هغوی زه هېڅ نه پېژندلم او تر څو چې موضوع روښانه کېدای نو ډېره موده به وتله.

زما لار بلد حاجي صاحب او د موټرو سپرلۍ له مجاهدینو وغوښتل چې ما پرېږدي. هغوی ومنله او موږ سفر ته دوام ورکړ. څو سوه متره وړاندې د حکومتي عسکرو تلاشي وه، حیران شوم چې په دومره لږ فاصله کې دوه دښمن ځواکونه څه ډول په یوه وخت کې تلاشي کوي.

د کابل-جلال‌اباد لارې نور هغه پخوانۍ ښکلا له لاسه ورکړې وه، په پخوا وختونو کې به د ژمي له پیل سره د کابل سیند پر غاړه په کاږه واږه سرک موږ خوندور سفرونه پیلول او جلال‌اباد ته به تلو، تر څو د یخنۍ موسم په جلال‌اباد کې په خپل کور کې تېر کړو. خو اوس د کابل- جلال‌اباد د لارې په اوږدو کې د روسي او افغان ځواکونو زیات شمېر پوستو او د سرک ویجاړتیا ناوړه ننداره ښودله او د ټانکونو او زرهپوښونو لیدو سفر په وېروونکي بهیر بدل کړی ؤ.

افغانستان نور هغه هېواد نه ؤ چې ما درې کاله پخوا لیدلی ؤ. جګړې هر څه بدل کړي وو، سرک، هوا، خلک، دودونه او عادتونه او هر څه. افغانستان په یوه بېل هېواد بدل شوی ؤ، چې کله کور ته ورسېدم ټول حیران شول، په لیدو مې خوشاله شول، خو د راتلونکې اندېښنو بیا د ټولو پر فکرونو چپاو راوړ. په دې ډول د اوسني حکومت د حاکمیت له دایرې نه زما د وتلو لومړنۍ هڅه بې پایلې شوې وه. باید بله لاره مې لټولې وای.

وردګو ته تګ

تر دې وروسته چې د جلال‌اباد له لارې پېښور ته پر تلو بریالی نه شوم، یوازینۍ بله لاره چې را ته پاتې وه وردګو ته تګ ؤ. په کور کې مو پرېکړه وکړه چې لومړی وردګو ته لاړ شم او له هغه ځایه بیا پېښور ته روان شم.

د چک په ولسوالۍ کې حزب اسلامي ځواکمنې جبهې درلودې او زه باید د چک ولسوالۍ د عربانو درې ته چې زما د مور خپلوان پکې اوسېږي تللی

وای. د هغه ځای یوه سپین ږیري «شاه ولي ماما» دا دنده واخیستله چې تر هغه ځایه را سره ملګرتیا وکړي.
سهار د لمانځه پر وخت له کوره وخوځېدو، له پلار او مور سره مې د شاه ولي ماما سره په ګډه له کوره ووتو او د میرویس میدان یا کوټه سنګي مخه مو ونیوله، دا دی پر هماغه لاره بیا روان شوم چې څو کاله پخوا پرې تللی وم.
د چک د لین موټرو اډې ته ورسېدو. د ورځې یو بس موټر ولسوالۍ ته تلو، موټرونه او سپرلي یې هماغه څه ته ورته وو چې څو کاله پخوا مې لیدلي وو، البته له یوه توپیر سره، چې بې وزلي، نهیلي او وېره په خلکو کې زیاته شوې وه.
د ارغندۍ په سیمه کې زموږ موټر تلاشي شو. دغه ځای په سخته تلاشۍ مشهور ؤ، په خیر ترې تېر شوو، دوهمه تلاشي په میدان ښار کې وه، د «خاد» او پوځ کارکوونکي بس ته راننوتل، له ځینو یې د اسنادو پوښتنه وکړه، له نېکه مرغه ما ته یې پام نه شو، موټر بیا روان شو.
له میدانښاره لږ لرې له غزني لوري یو اوږد پوځي کتار راغی، موږ او یو شمېر نور موټر چې د کابل له لوري د دوی مخالف لور ته روان وو له مجبورۍ ودرېدل، تم کېدو ډېر وخت ونیو، ځینې سپرلۍ له دې وېرې چې د روسي عسکرو تر برید لاندې را نشي وړاندیز یې کاوه چې میدانښار ته بېرته ور وګرځو. زه ډېر په اندېښنه کې شوم، له ځانه سره مې فکر کاوه چې که هلته له سره تلاشي وکړي زه به یې په دام کې ولوېږم. بالاخره پرېکړه پر دې شوه چې میدان ته نه ورګرځو، د شوروي پوځ ټانکونه او زرهپوښونه زموږ له دواړو لوریو ډېر ګړندي تېرېدل، تر دې چې کتار ختم شو.

موږ د چک ولسوالۍ په لور خپل سفر ته دوام ورکړ، د خوښۍ ځای دا ؤ چې له دې ځایه وروسته نور دولت حاکمیت نه درلود او هېڅ تلاشي مالاشي نه وې.

دا ځل چې د وردګو په ولایت کې د مجاهدینو بشپړ حاکمیت ټینګ شوی ؤ اجازه یې ورکړې وه چې د مسافر وړونکي موټر د ولسوالۍ تر مرکزه چې اوس حکومت خوشې کړې وه او د چک د برېښنا بند ته نږدې وه لاړ شي.

د خوات په سیمه کې زموږ د سپرلۍ موټر مجاهدینو ودراوه، یو سپین پوستی د سرې ږیرې خاوند چې د مجاهدینو قوماندان ښکارېده، د موټر له مخکې دروازې نه را وخوت. ما ته یې اشاره وکړه چې ښکته شم، له هغه سره څو تنه وسله‌وال هم وو، وې ویل زه د دې سیمې د جمعیت اسلامي قوماندان یم. له ما نه یې پوښتنه وکړه چې څوک یم او چېرته ځم؟

ورته و مې ویل «زه تا ته څه نه نشم ویلی، مهرباني وکړه ما د دې سیمې د حزب اسلامي قوماندان ته چې په معلم خمیني مشهور دی وسپاره. زه یوازې هغه ته ځان ور پېژندلی شم. که زما په باب څه شکونه در سره وي، بیا د هغه په مخ کې ستاسو د هر ډول پوښتنې ځواب ته حاضر یم».

دا چې ږیره مې خرېیلې وه او روسۍ خولۍ مې پر سر وه، آوازه خپره شوه چې قوماندان (مامور صادق) یو پیلوټ چې له کابله راغلی ؤ بندي نیولی دی. دوی قوماندان خمیني ته زما له سپارلو انکار وکړ او زه یې خپل مرکز ته چې په «شېرخانه» مشهور ؤ بوتلم.

سبا ته یې یو تن راوست چې څارنوال صاحب یې ورته ویل او له ما نه یې پوښتنې پیل کړې، څرنګه چې د تحقیقاتو بشپړه تجربه مې درلوده پوښتنو ته مې یې لنډ ځوابونه وویل، د تحقیق په بهیر کې څه لاسته ورنغلل.

کله چې زه د جمعیت اسلامي کسانو خپل مرکز ته بوتلم، شاه ولي ماما لاړ چې د عربانو درې مجاهدین پر دې پېښه خبر کړي.
د عربانو د مجاهدینو رییس حاجي احمد جان ؤ چې پخوا یې نوم یاد شوی دی او تر دې مخکې هم زه یو ځل هلته تللی وم او هغه مې په سیمه کې لارښود ؤ. د دې خبر له اورېدو سره حاجي صاحب احمد جان په بیړه ځان د شېرخانې مرکز ته را رسولی ؤ چې ما د جمعیت اسلامي له مجاهدینو څخه بوځي، دوی هلته زما له شتون څخه منکر شوي وو.
موضوع د حزب اسلامي او جمعیت اسلامي د مجاهدینو تر منځ لفظي ناندریو ته رسېدلې وه، بله ورځ سهار یې چې د جمعیت اسلامي عمومي قوماندان (ملا سید جان) هم حاضر ؤ پرېکړه یې وکړه چې ما د «سیاو» مرکز ته بوزي له دې ځایه تر سیاو پورې اوږده لاره په مخکې وه، باید له یوه اوږده کوتل نه اوښتي وای. ما د پلي تګ عادت نه درلود او دغه لاره مې په سختۍ ووهله.
شپه مو د «سیاو» د یوه خان په کور کې چې د جمعیت اسلامي غړی ؤ تېره کړه، خان صاحب د قوماندان سید جان تود هرکلی وکړ او د شپې یې موږ ته مکلفه ډوډۍ له ښوروا او د لاندي له غوښې سره راوړل.
د ماسخوتن له لمانځه وروسته د خوب تیاری ونیول شو او اریکین ګل شو چې ناڅاپه دروازه ټک ټک شوه، وسله‌وال کسان ور ووتل چې وګوري څوک دي، بېرته راغلل وې ویل دوه تنه وسله‌وال مجاهدین له عربانو راغلي او یو لیک یې راوړی دی. ملا سید جان له بسترې را جګ شو وې ویل مجاهدین راولئ، لیک یې پرانیست او په لوستلو یې پیل وکړ له څو شېبو وروسته یې لیک ما ته راکړ وې ویل «حزبیانو ډېرې توندې خبرې لیکلې، که حوصله ونه کړم د حزب او جمعیت تر منځ به ټکر راشي.» وروسته

وپوهېدم چې احمد جان په خپل مکتوب کې لیکلي وو «که زموږ د حزب غړی زر تر زره موږ ته و نه سپارې، موږ به له زور نه کار واخلو او بیا به یې مسوولیت ستاسې پر غاړه وي.»

په هر صورت د حزب اسلامي هغو مجاهدینو ته چې ما هم پېژندل او اوږده لاره یې وهلې وه او ستومانه وو ملا سید جان بلنه ورکړه چې ویده شي، سهار به خبرې کوو، د حزب مجاهدینو وویل «نه! موږ ته امر شوی چې ځواب زر ور ورسوو» ملا سید جان وعده ورکړه چې «سړی مو سبا درته سپارم اوس ویده شئ».

بېرته څراغونه مړه شول او هر څوک په خپله بستره کې پرېوتل.

سهار د چایو پر وخت د «بیکسمند» په دره کې د جمعیت اسلامي قوماندان «گلالی» چې زموږ له خپلوانو څخه ؤ په اس ځان را ورساوه. د جمعیت مجاهدینو ته یې وویل چې کوم څوک مو چې له موټره راکوز کړی او بندي کړی دی مجاهد دی او ډېر زحمتونه یې گاللي. قوماندن گلالي له ما نه وغوښتل چې له ده سره لاړ شم.

ملا سید جان واک ما ته وسپاره چې له هر چا سره درومې خپله خوښه دې. ما له «قوماندان گلالي» نه له مننې وروسته وویل چې غواړم عربانو درې ته خپلو حزبي همسنگرو ته لاړ شم. د جمعیت له قوماندان او د کور له خاوند نه مو رخصت واخیست او درې تنه د غرونو له لارې د عربانو درې په لور روان شوو، له ډېر مزله وروسته چې په لاره کې ځینې ځایونه واورې هم وې، په «بهادر خان» کلي کې د حاجي احمد جان د خسر کور ته ورسېدو. نور نو ټول له ما سره بلد وو او ډېر تود هرکلی یې را ته ووایه.

په هماغه ورځ د غرمې له ډوډۍ وروسته د خپلو ماما خېلو کلي «کوډۍ» ته وخوځېدو، هلته له رسېدو سره د کلي یو شمېر خلک او مجاهدین زما

هرکلي ته راوتلي وو او زموږ په لیدو یې د خوښۍ ډزې وکړې، زه یې د کلي جومات ته چې هلته سپین ږیري پکې راټول شوي وو بدرګه کړم، «حاجي عبدالقیوم» چې د کلي له مشرانو څخه یو ؤ، په اوږدو خبرو کې زموږ د کورنۍ او زما د مبارزو او جهاد ستاینه وکړه او له نورو یې پوښتنه وکړه چې زه به چېرته اوسېږم؟

«انجنیر مؤمن» چې زما د مور د کاکا لمسی ؤ او له پولیتخنیک انستیتیوت څخه تر فراغت وروسته د خپل پلار په هدایت کلي ته راغلی ؤ او دلته په بزګرۍ بوخت ؤ، هغه وویل چې تر څو چې زه په وردګو کې وم نو دی به زما مېلمه وي. زه تر یوه کال لږه موده هلته پاتې شوم، انجنیر مؤمن، مېرمن او مور یې تر وروستي حده زما مېلمه پالنه وکړه، د انجنیر مؤمن کور زما دوهم کور ؤ.

کومه ورځ به چې له حاجي صاحب او نورو مجاهدینو سره د «بوم تنګي» او یا کوم بل مرکز ته نه وم تللی، نو له انجنیر مؤمن سره به یې باغونو او فصلونو ته تلم.

کوم وخت چې زه په وردګو کې اوسېدم هغه یو ځانګړی پړاو ؤ، له کابل سره اړیکې په وروستۍ کچه وې، وردګ بشپړ د مجاهدینو په لاس کې ؤ. پر ۱۳۵۹ لمریز د شوروي او افغان پوځونو یوې ګډې قوې پر وردګو یرغل ور وړی ؤ، د سیمې د خلکو په منځ کې هغه په «ستره قوه» یادېده، سترې قوې د وردګو په درې ولسوالیو کې (چک، دایمیرداد او سیدآباد) کې درانه ځاني او مالي زیانونه واړول. په دغه قوه کې شوروي پوځ په زیات شمېر له هر ډول وسلو څخه کار واخیست. مجاهدینو د پخوا په څېر خپل مورچلونه ساتل او مخامخ جګړې ته چمتو وو، خو روسانو له نوي تاکتیک نه کار واخیست چې کوم ځای ورسره مقاومت وشو دوی شا ته په هلیکوپترو کې

کوماندو ورته کوز کړل او مجاهدین به کلابند شول. په دې قوه کې په درېیو ولسوالیو کې ټولټال تر (۱۲۰۰) تنو پورې وسله‌وال مجاهدین او عام خلک د ښځو او ماشومانو په شمول شهیدان شول. د ۱۳۵۹ کال د زمري پر دوهمه د وردګو پر ولایت یرغل ښایي د افغان – شوروي د جګړې له سترو جګړو څخه یوه وي.

روسانو د نورو جنایاتو تر څنګ په دې جګړه کې د جوماتونو حرمت تر پښو لاندې کړ، څو ځایه یې په جوماتونو کې سپي وژلي وو.

په ستره قوه کې روسانو کورونه هم ویجاړ کړل او یو شمېر درمندونه یې هم وسوځول. د وردګو د سیدآباد په اونخي او تنګي درو کې او د چک ولسوالۍ تقریباً په ټولو جهادي مرکزونو کې سختې جګړې وشوې، روسانو ته هم درانه تلفات واوښتل او د مجاهدینو د څو قوماندانانو په شمول جهادي جبهې د لنډې مودې لپاره ړنګې شوې.

د همدې سترې قوې په سبب د وردګو ولایت په سلګونو کورنۍ هجرت ته اړې شوې، د کورمې په اړولې او د کوېټې به سرخاب او پشین کمپونو کې یې واړول.

ستره قوه له څو ورځو وژنو او ورانولو وروسته بېرته ورټوله او کابل ته ستنه شوه او مجاهدین بېرته خپلو سیمو ته را ستانه شول. په بله وینا د یو شمېر خلکو له وژلو او عامه شتمنۍ او کورونو ته له زیان اړولو پرته یې هېڅ لاسته راوړنه نه درلوده، یوازې د څو تنو کمونیستانو کورنۍ یې چې مجاهدینو کابل ته د تلو اجازه نه ورکوله دوی کابل ته بوتلې. له دې یرغل وروسته دولت منلې وه چې نشي کولای د چک ولسوالي اداره کړي، سره له دې چې د ولسوالۍ په نوم د پنه په نامه یوه کلي کې دوې وړوکې غونډۍ نیولې وې. خو سیمه بشپړه د مجاهدینو په لاس کې پاتې شوه.

د عربانو درې د مجاهدینو عمومي مرکز په «بوم تنگي» کې ؤ، د حزب اسلامي، حرکت انقلاب اسلامي او جمعیت اسلامي مجاهدینو دلته مرکزونه درلودل. بوم یو وړوکی کلی ؤ چې اصلي اوسېدونکي یې د شاهي او سردار داود خان په جمهوري دورو کې په کابل کې د لویو پوځي او ملکي چوکیو خاوندان وو، دغه کلی د دوو غرونو تر منځ پروت دی.
سمسور باغونه چې د دې غرونو په لمن کې د وړوکي سیند په رڼو اوبو غوړېدلي وو، له دې وړوکي سیند نه څو لښتي هر لور ته بهېدل.
طبیعت د بوم تنگي ته د یوه ډېر کلک مورچل بڼه ورکړې وه. په همدې دلیل کله چې جهاد پیل شو مجاهدینو دغه کلی د خپل مورچل په توگه غوره کړ، د بوم تنگي د عربانو درې او هغو نورو درو د دروازې حیثیت درلود چې تر عربانو پورته پرتې وې او تر هزاره جات پورې غځېدلې، د بوم کلی د روسانو له لوري څو ځلې بمباري شو. روسانو هلته لوی لوی بمونه وغورځول او ټولې کلاگانې یې ویجاړې کړې.
په بوم کې هېڅ کور روغ پاتې نه ؤ او هر لوري ته کنډوالې ښکارېدې، د بوم اصلي اوسېدونکي چې یو شمېر یې د جهاد پر مهال له مهمو کسانو څخه شمېرل کېدل د جنرال عبدالرحیم وردگ په څېر یا په پېښور او اسلام‌اباد کې اوسېدل او یا اروپا او امریکا ته مهاجر شوي وو.
هغه مهال چې زه په وردگو کې اوسېدم، د خلکو د ژوند طریقه د سل او دوه سوه کلونو پخوا ژوندانه ته ور گرځېدلې وه. له دې سببه چې له کابل سره اړیکې لږ او آن بشپړې شلېدلې وې، خلکو د خپلو نیکونو په څېر ژوند غوره کړی ؤ، هرې کورنۍ هڅه کوله چې له خپلې ځمکې، باغ او څارویو سره په ځان بسیا ژوند جوړ کړي، یوه نارنجي بس موټر به لږ شمېر د چک ولسوالۍ مسافرین دوې یا درې ورځې وروسته او یا د اړتیا پر وخت هره ورځ له

میرویس میدانه د چک ولسوالۍ تر بازاره پورې وړل راوړل، په دې موټر کې یې د غوړیو پیپونه، د وریجو بوجۍ، د گوگړو قطي، د تېل‌خاک بوشکې، تار، ستنې، مالگه، بوره او نور شیان سیمې ته وړل، څو کورنیو به یو تن سپین ږیری کابل ته استولو چې د اړتیا وړ شیان ورته وپېري. پر دې سربېره په هر کلي کې یو یا دوه دوکانونه پرانیستل شوي وو. ځوانو دوکاندارانو هم خپل د اړتیا وړ شیان د سپین ږیرو په واسطه له کابل نه راوړل.

خلکو خپلې ټولې اړتیاوې د ځمکې له حاصل څخه پوره کولې، چا چې کافي ځمکه نه درلوده او یا به ځوانانو کوژده کوله او باید د ولور پیسې یې گټلې وای د مزدورۍ لپاره به کوټې او یا ایران ته تلل، هغوی مجبور و چې ډېرې ورځې پلي مزلونه وکړي او ډېر ځله به په لارو کې د روسانو او یا دولتي ځواکونو پر کمین ور برابر شول او ژوند به یې له لاسه ورکاوه.

که څه هم د خلکو ژوند د سل دوه سوه کاله پخوا خلکو ژوند ته ورته ؤ، نور له ښار سره د اړیکو هېڅ څرک نه لگېده، خو پاکي او وطني صداقت، د جهاد جذبې او له وطن نه دفاع یو سپېڅلی او د دوستۍ له احساسه ډک چاپېریال جوړ کړی ؤ. د کلیو خلک بې وزله وو، د کرنې ځمکه یې لږه وه، خو کورونه یې پاک او کندوان یې ډک وو، ځکه ټولو له قناعت سره ژوند کاوه، غوښه په خاص خوراک کې شمېرل کېده، چې د ډېر گران مېلمه قدر به یې په ښوروا او لاندي کاوه. رسم او رواج به کله کله فلمي بڼه خپله کړه، چې په هغو کې به یې گواکي د څو زره کاله پخوا آریایانو ژوند نندارې ته وړاندې کاوه. د نجونو او هلکانو ترمنځ اړیکې ساده، معصومانه او له صمیمیته ډکې وې، د پاخه عمر ښځې تر کابل ډېرې له رعب او اتوریتي

برخمنې وې. په ځینو کلیو کې داسې ښځې وې چې نورو یې د خبرو او پرېکړو متابعت کاوه او عملاً د کلي مشرانې ګڼل کېدې.
د وردګو د کلیو سپېڅلی او سوچه طبیعت د ژمي د واورو ښکلې منظرې او د دوبي سمسورتیا او ښکلا انسان ته وجد او خوښي وربښله.
یوه ورځ د سهار له لمانځه وروسته له انجنیر مؤمن سره د «چارشنیې» غره ته روان شوم. موږ د دې لپاره چې څارویو ته د ژمي خوراک «بېده» ټوله کړو غره ته لاړو. چې له کلي ووتو، نوې د لمر وړانګې، د ختیځو غرونو له څوکو د ونو او بوټو پر سرونو چې لا د پرخې رڼه غمي پرې ځلېدل ولګېدې. هوا دومره صافه او بې وزنه وه چې ساه مو په ګرانه اخیستله.
له حکومت سره جګړې او د اړیکو شلېدو د وردګو ولایت په شمول د ټول هېواد د زده کړو نظام ګډوډ کړی ؤ. له لېسو او ښوونځیو د خلقیانو او پرچمیانو لخوا د سیاسي او ایډیولوژیکو موخو لپاره ناوړه ګټه اخیستل د دې سبب شول چې په لومړیو کې عام خلک او مجاهدین ښوونځي د کمونیستانو د روزنې مرکزونه او د حاکم ګوند سازماني دفترونه وګڼي، همدغه سبب و چې په ځینو ځایونو کې پر ښوونځیو بریدونه وشول او ځینې ښوونځي وسوځول شول. خو ډېر زر مجاهدینو تر خپل واک لاندې سیمو کې بېرته ښوونځي پرانیستل او خلکو خپل ماشومان ور واستول.
د عربانو په دره کې لومړنی ښوونځی بیا فعال شو، د لېسې زده کوونکي چې د جګړو په سبب یې په درسونو کې ځنډ راغلی ؤ او د ښوونځي ودانۍ یې ورانه شوې وه، د ښوونکیو، ځای او درسي موادو د کمبود په سبب و نه توانېدل چې زر تر زره یې بیا درسونه پیل شي. زده کوونکیو، د بمبارۍ له وېرې په یوه ثابت ځای کې درس نه وایه، دوی کله چېرته د ونو تر سیوري لاندې او کله د غره په لمن کې پر ځمکه کېناستل او درسونه یې زده کول.

ښوونکي به د ژمي په موسم کې معمولاً پېښور ته تلل چې له یوه پلوه خپل یو کلنی معاش له خپلو اړوندو ګوندونو او یا له بهرنیو مؤسسو لکه سویډن کمېټه لاسته راوړي او بل لوري ته د راتلونکي کال لپاره کتابونه او درسي مواد ور سره راوړي.

په هغه کال د ژمي له تېرېدو او د نوي تعلیمي کال له پیل سره د امنیتي ستونزو او د روسي او افغان ځواکونو د پرلپسې هوایي بمباریو په سبب د مجاهدینو او ښوونکیو کاروانونه پر خپل وخت زیاترو ولایاتو ته و نه رسېدای شول.

د سیمې مشرانو او د ښوونځي مسوولینو له ما نه وغوښتل چې د ښوونکیو تر را رسېدو زده کوونکیو ته درس ووایم. ما په خوښۍ دا ومنله، زما شاګردان له لومړي تر پینځم ټولګي زده کوونکي پورې وو. هغوی له لرې او نږدې کلیو راتلل، ډېر د استعداد او ښه ذکاوت خاوندان زده کوونکي وو او له درسونو سره یې ښه مینه درلوده، ما به په ترتیب سره کله یوه او کله بل ټولګي ته درس ورکاوه، د تورې تختې، قلمونو، کتابچو او کتاب کمبود زموږ لویه ستونزه وه.

کله چې څو کاله وروسته د عربانو درې ته لاړم او خبر شوم چې ځینو زده کوونکیو مې درسونه پرېښي او ایران او پاکستان ته د مزدورۍ لپاره تللي دي ډېر خپه شوم. په ځانګړې توګه چې یو شمېر یې ډېر د لوړ استعداد خاوندان وو او د خپلو ټولګیو اول او دوهم نومره ګان وو.

د چک د برېښنا بند ته له نږدې څو کلیو پرته د ولایت نورې برخې د پخوا په څېر له برېښنا څخه محرومې وې، که څه هم دا نوې خبره نه وه، له شوروي پوځونو سره د جګړې په کلونو کې د تېلو د کمبود او د بمباریو له وېرې له اریکین او د تېلو له څراغونو ګټه اخیستل هم ډېر کم شوي وو.

خلکو د تېلو او لاسي څراغونو په کارولو کې ډېر پام کاوه، چې دې کار د وردګو شپې ډېرې تياره او له ستوريو ډکې کړې وې.

د پېښور په لور خوځېدل

په وردګو کې زما د هستوګنې شپې ورځې زما د ژوند يوه خوږه دوره وه. زه د خلکو له بې کچې مينې برخمن وم، چې چا به په کور کې ښه خواړه پخ کړي وو خامخا يې د شپې ډوډۍ ته مېلمه کولم. مجاهدين به د روسي او دولتي الوتکو د بمباريو پر مهال زما په غم کې وو، په ياد مې دي يو ځل يوه اونۍ شپه او ورځ بمباريو دوام درلود. په «خواجه انګور» کلي کې د هستوګنې کورونه هم بمباري شول. له نېکه مرغه د دغه بمباريو او توغنديو مرګ ژوبله ډېره لږه وه. زه د دې عملياتو په سبب نه پوهېدم خو مجاهدين په دې نظر وو چې د کابل-کندهار سرک په ځينو ځايونو کې نظامي پوستې جوړېږي او دغه بمبارۍ د مجاهدينو د بوخت ساتلو لپاره دوام لري چې و نه کولای شي د دولت د دې کار مخه ونيسي.

د ۱۹۸۵ کال د مني په يوه شپه د سهار له لمانځه نه مخکې زه له حاجي صاحب احمد جان او د هغه له دوو وړو ماشومانو سره، له دوو کرايه وړونکيو سره چې اسونه ور سره وو د کوډۍ له کلي د جغتو ولسوالۍ په لور روان شوو، لومړۍ شپه مو د «مورو» کلي ته يوه جومات ته ورسوله چې د کابل – کندهار له عمومي سرک نه ډېر واټن نه لري. د «ګوربت» له مشهور غره نه چې راښکته شوو مازديګر مهال دې کلي ته را ورسېدو. مجبور وو چې سبا ورځ هم دلته ايسار شو او بيا په شپه کې له سرکه تېر شو ځکه د ورځې په رڼا کې له عمومي سرک نه تېرېدل خطرناک وو.

په همدې مازدیګر د ټانکونو او پوځي موټرونو یو کاروان د غزني په لور تېر شو. د سیمې خلکو ویل چې کله کله د کاروان له تېرېدو وروسته سرک ته نږدې دولتي قواوې په شېلو او کندو کې کمین نیسي. په همدې سبب کله چې د شپې له را رسېدو سره د سرک پر لور وخوځېدو سرک ته تر رسېدو مخکې مو د یوه کور دروازه وټکوله اود کورونو له خاوندانو مو پوښتنه وکړه چې دلته به شاو خوا چېرته عسکرو کمین نه وي نیولی؟ هغوی موږ ته ډاډ راکړ چې کتار غزني ته تېر شو او هېڅ خطر نشته، موږ هم ډاډه پر سرک واوښتو.

د سپوږمۍ په رڼا کې په شپه کې چې زموږ د اسونو د پښو غږ پاخه سرک ته له ور ختو سره اوچت شو سړي به د خطر احساس کاوه. له سرک نه چې واوښتو جټکه مې وخوړه، ناڅاپه مې سپوږمۍ د یوه زرهپوښ په هېنداره کې ولیده، فکر مې کاوه چې په کمین کې ولوېدو، له ځانه سره مې ویل چې دا ځل به له زندانه را خوشی نه شم. دوهم او درېیم زرهپوښ مې ولیدل. خو سمدستي مې پام شو چې د زرهپوښ دوهمه هېنداره نشته، لږ ځیر شوم درې واړه زرهپوښونه ویجاړ او نیم سوځېدلي وو. دغه زرهپوښونه پخپله د مجاهدینو د کمین قرباني شوي وو، آرامه ساه مې واخیستله او د خدای شکر مې ادا کړ.

د «جنجای» کلی چې د سیدآباد ولسوالۍ اړوند دی نږدې ؤ دلته د دوو قوماندانانو سره په جنجال کیوزو.

کله چې وپوهېدل چې له چک ولسوالۍ نه راغلي یو د سفر اجازه یې راکړه، موږ په دې تنګو درو کې، د لښتیو په غاړه چې شاوخوا ته یې چمنونه را شنه وو د پرښو په منځ کې کاږه واږه ښکته لوېدل. پورته د غره په لور روان وو. د اوبو شرهار د شپې سکوت ماتاوه، له ځانه سره مې ویل چې که سوله او

آرامي وي او سړی د ورځې په لمرينه رڼا کې دلته راشي څومره خوند به واخلي. په داسې حال کې چې په هغه شپه د بمبارۍ او کمين له وېرې هغه ښکلې منظره په يوه وېروونکي انځور بدله شوې وه.
د غره څوکې ته له رسېدو وروسته د لوګر د خروار ولسوالۍ «قلعهٔ سبزي» کلي ته ور ښکته شوو. د شپې په وروستيو کې يوه جومات ته چې يو سماوار يې هم تر څنګ و ورسېدو، تر اوسه لا هوا تياره وه.
چې کوټې ته ور ننوتلو په زحمت مو ځانونه ځای کړل، د مجاهدينو يو کاروان چې له وسلو سره له پېښوره راغلي وو په کوټه کې ويده وو. موږ څو شېبې آرام وکړ، ښايي تر يوه ساعت به لږ موده ويده وو، ورځ مو په خروار کې تېره کړه او مازديګر مهال مو مزله ته دوام ورکړ، ځکه چې له خطرناکو سيمو او هغو ځايونو چې دولت لاسرسی ور ته درلود بايد په تياره کې تېر شوي وای. له هغو کاروانو څخه چې له پېښوره راتلل او په لاره کې ورسره مخامخ کېدو موږ د لارې د وضعيت په اړه پوښتنه کوله، د هغوی د معلوماتو په رڼا کې مو خپل لوری او لاره غوره کول.
«زرمت» ولسوالۍ ته بايد له «يکپايه کوتل» نه تېر شوي وای، دغه کوتل ډېر خطرناک ځای و، ويل کېدل چې کله کله روسي پوځيان دلته خطرناک کمينونه نيسي. کله چې د کوتل سر ته ورسېدو، شپه نيمايي اوښتې وه. ناڅاپي د مړو اوښانو له پاتې شونو سره مخ شوو، شمېر يې ډېر و، له هر يوه سره په څنګ کې د مرميو اوسپنيز او د لرګي صندوقونه ګډوډ پراته وو. د ښځو او نارينه ؤ جامې هر لوري ته تيت پرتې وې، خو د کوم انسان په مړي مو سترګې و نه لګېدې، زموږ ملګريو ويل چې دغه کاروان خامخا له ګرديز نه د توپونو تر ډزو لاندې راغلی دی، له جامو او پر ځای پاتې سامان څخه

ښکارېدله چې دا د همغو کورنیو کاروان دی چې د شمال له کوم ولایت نه راغلی او هیله یې وه چې پېښور ته لاړ شي.
وېروونکې ننداره وه، د سپوږمۍ رڼایي هیبت نور هم زیات کړی ؤ، هڅه مو وکړه چې زر تر زره له دې ځایه تېر شو. دغه پېښه به یوه یا دوې شپې مخکې تېره شوې وه، د کمین له وېرې چې دلته چېرته نیول شوی نه وي، نور هم ګړندي شوو.
یکپایه کوتل د زرمت لور ته تونده شېوه لاره لري. له کوتل نه تر راکوزېدو وروسته د زرمت هوارې او پراخې سیمې ته ننوتلو، چوپتیا پر هر لوري حاکمه وه، یوازې د سپیو غپا اورېدل کېدله، پاتې شپه مو د یوې کلا په جومات کې شوه چې غولی یې په وچو وښو پوښل شوی ؤ.
ورځ مو په زرمت کې تېره شوه، زرمت د څلور لارې حیثیت درلود. د مجاهدینو ځینې ګروپونه له پاسه ښکته، یانې پېښور ته تلل او له زرمت نه تېرېدل او ځینې نور به له ښکته راغلي وو او له زرمت نه د مرکزي یا شمالي ولایاتو په لور روان وو.
د زرمت زیاتره کلي او کورونه له اوسېدونکیو تش وو، اوسېدونکي یې د ډېرو جګړو له شره پېښور ته په هجرت مجبور شوي وو.
تش کورونه او باغونه د شیشکو کورونه ښکارېدل، د مجاهدینو په منځ کې دغه خبره ډېره مشهوره شوې وه چې هغه زرمتیان چې تر اوسه یې هجرت نه دی کړی له دولت سره یې همکاري درلوده، ځکه خو هغو ته د شک په سترګه کتل کېدل. موږ مازیګر مهال وخوځېدو چې خپل سفر ته دوام ورکړو، د مجاهدینو نور ګروپونه هم څوک پلي څوك زموږ په څېر له اسونو سره روان شول، له پینځه سوه متره مزله وروسته ناڅاپه د ټوپکو ډزې وشوې، زموږ نه مخکې د مجاهدینو ګروپ شا ته منډې پیل کړې وې ویل «قوه

راغله» موږ هم منډه واخیسته، څو دقیقې چې تېرې شوې څو تنه په کلاشینکوفونو وسلهوال راغلل وې ویل «هېڅ خبره نشته، موږ خپل مدعي وواژه، تاسو مو خپله لاره وهئ». لږ وړاندې د یوه تن مړی د لارې تر څنګ په یوه ژوره کې پروت ؤ، نوموړی پر یوه ژېړ اس سپور څو دقیقې مخکې تر موږ مخکې شو، کلاشینکوف هم ورسره ؤ، کلاشینکوف یې قاتلانو وړی ؤ او اس یې هم تر څنګ ورسره مړ پروت ؤ. د شپې چې «ځدرانو» سیمې ته ورسېدو آرامه ساه مو واخیسته، د ځدرانو په سیمه کې د حکومت او روسانو د کمین او جاسوسانو درک نه ؤ، په ډاډه زړه مو خپل مزله ته دوام ورکړ.

د «فخریو» کوتل پر سر مو پر خاورینه لاره په نیمه شپه کې مزل کاوه ځکه دغه ځنګلي سیمه یوه ورځ وړاندې روسي الوتکو بمباري کړې وه، ټول ځایونه یې سوځېدلي وو او پر ځینو ونو لا تر اوسه اورونه بل وو، د سیمې خلک او مجاهدین د تیت او پرك سامانونو او هغه لرګیو په را ټولولو بوخت وو چې له بمباری روغ پاتې وو له دې سره یې «غرنۍ» غمګینې سندرې زمزمه کولې.

په هغه سیمه کې چې د «بېلرونو دوکانونه» په نوم یادېده یو وړوکی بازار ؤ، چې دلته را ورسېدو ناڅاپه جېټ الوتکې راغلې او ډېرې ټیټې په یو کړس زموږ پر سر تېرې شوې، هر څوک پر یوه لور وتښتېدل چې ځان په ډبرو کې پناه کړي، د جېټ الوتکو له دې دورې وروسته چې کله ټول ډاډه شول چې خطر نشته په لسګونو نا آشنا کسانو په خپلو ملګریو پسې چیغې وهلې، ټولو هڅه کوله چې خپل ملګري را پیدا کړي او خپل سفر ته دوام ورکړي.

د شپې تیاره، د الوتکو وحشت او ژړا او ساندو ته ورته غږونو مې په ذهن کې د محشر ورځ انځوروله. ما هم خپلو د سفر انډیوالانو ته چیغې وهلې تر دې چې را پیدا مې کړل.
د سفر په بهیر کې چې نږدې ټول د شپې په تیارو کې ؤ، د «تنیو» په سیمه کې چې د خوست ولایت اړونده ده له غلو سره مخامخ شوو چې په کمین کې را ته ناست وو. دا چې موږ یوازې یو کلاشینکوف درلود، دا ناشونې وه چې مقابله ورسره وکړو، زموږ بخت ویښ ؤ چې کومه شېبه هغوی غوښتل له خپلو مورچلو را ووځي له ښکته لوري د مجاهدینو د کاروان د اوښانو او اسونو د پښو ترپهار او شور اوچت شو چې وسلې پرې بار وې. د کاروان له را نږدې کېدو سره غله وتښتېدل او موږ یې له شره بې غمه شوو. د وردګو او لوګر له سرحده تر خوسته په دښتو او شېلو کې، د کوتلونو پر سرونو ځای ځای ډبرې انبار وې چې ځینې ځایونه یو وړوکی بیرغ هم پرې رپېدو، زموږ لار بلدو چې پر لارو باندې ډېر ځله تللي او راغلي او له هرې ګوښې سره یې آشنا وو، کیسې به یې کولې چې دلته فلانی شهید په کمین کې راګیر او شهید شو او دلته فلانی چې د مزدورۍ لپاره ایران او پاکستان ته تلو د روسانو په کمین کې ووژل شو.
دغه قبرونه د هغو کسانو وو چې زیاتره یې د روسانو په کمین کې شهیدان شوي وو، ملګرو یې دا فرصت نه ؤ موندلی چې جنازې یې ولېږدوي یا به داسې کسان وو چې هېڅوک به یې نه درلودل او یا به یې څوک ژوندي پاتې نه وو، چې په راتلونکیو ورځو کې د نورو مجاهدینو ګروپونه راغلي او پر هغوی یې ډبرې راټولې کړې او یو دسمال یې پرې راځړولی دی، تر څو ټول وپوهېږي چې دلته تر دې ډبرو او خاورو لاندې یو شهید ښخ دی. دغه د ډبرو انبارونه چې تر هر یو لاندې یو ځوان پروت ؤ د مظلومیت او وحشت

هممهاله یو انځور یې وړاندې کاوه او هر لیدونکي ته یې دا احساس ورکاوه چې کېدای شي همدغه برخلیک ورته په انتظار وي.
ښايي له نیمې شپې وروسته به دوې یا درې بجې وې چې د شمالي وزیرستان سرحد ته ورسېدو، نور مو د اتو شپو ورځو بېخوبي او ستوماني پای ته رسېدلې وه، همدغسې وړاندې روان وو چې د پیک اپ موټرو اډې ته ورسېدو. دغه پیکپونو ستومان مسافر د میرانشاه ښار ته رسول، یوه موټر هم د روسي او افغان هوايي ځواکونو د بمباریو له وېرې څراغونه نه روښانه کول، زموږ دوه د لارې ملګري پر خپلو اسونو میرانشاه ته روان شول، زه او حاجي صاحب له دوو زامنو سره یې په موټر کې سپاره شوو او په مړو څراغونو د میرانشاه په لور وخوځېدو. موټر چې میرانشاه ته ورسېدل څراغونه یې روښانه کړل. موږ د یوه هوټل مخې ته ښکته شوو، په هغه شپه چې ما د موټر له سپرلۍ کوم خوند واخیست بیا مې په ژوند کې و نه لید.
سهار د پېښور د موټرو اډې ته لاړو، مازدیګر نژدې و چې پېښور ته ورسېدو، موږ ته یې وویل چې اوس د حزب اسلامي مرکز نصرت مېنې ته چې په «شمشتو» کې دی لېږدېدلی دی. ماښام شمشتو ته ورسېدو او د حاجي صیب احمد جان د یوه آشنا د کور پوښتنه مو وکړه. شپه مو له «ډاکتر محمد خان» سره چې د حزب اسلامي له پخوانیو ارکانو څخه دی، وکړه. هغوی موږ ته تود هرکلی ووایه او زموږ د اته ورځني سفر جامې یې را ته ومینځلې. هغه مهال د شمشتو د نصرت مېنې زیاتو اوسېدونکیو د خپلو ولایتونو له مجاهدینو څخه تود هرکلی کاوه او په ورین تندي یې چې هر څه درلودل هغوی ته یې پر دسترخوان اېښودل.

د پېښور ژوند

کله مې چې لومړی ځل د «نصرت مېنې» نوم واورېد لا په وردګو کې وم، په ذهن کې مې دا د مدینۀ فاضله هغه رښتینې کوچنۍ بېلګه وه چې موږ باید جوړه کړې وای. خو کله چې دلته راغلم او و مې لیده نهیلی شوم. د حزب د دفترونو وضعه دولتي غوندې وه، یوازې په ظواهرو کې یې مذهبي عصبیت ور زیات کړی ؤ. بې مسوولیتي تر دې بریده وه چې ما غوندې یو چا چې په کابل کې یې د «K.G.B» تر تېغ لاندې مبارزه کړې وه او څو کاله بندي شوی وم د دفتر او سوابقو د نشتوالي په سبب مې باید له حزب سره د نوي ملګري شوي کس په څېر ثبت‌نام کړی وای، خو که مې واسطه درلودای کولای مې شوای چې په مهمو مقامونو وګومارل شم.

سبا ته موږ د حزب اسلامي دفتر ته لاړو چې په یوه پراخه ساحه کې په یو پوړیزه ودانۍ کې ؤ، دفتر رنګ شوی نه ؤ خو منظم ؤ. د مرکزي دفتر او د ډاکتر محمد خان د کور تر منځ یوازې یو سرک تېر ؤ.

زه تر ټولو مخکې د «ارشاد او فرهنګ ریاست» په لټه کې شوم تر څو خپل د زندان د وخت دوست چې زه یې له اخلاصمندانو څخه وم پیدا کړم. ما ته ویل شوي وو چې «حاجي امین فروتن» همدلته په کار بوخت دی.

هلته خبر شوم چې نوموړی د حزب اسلامي خپرنیز ارګان «شهادت جریدې» د مرستیال په توګه دنده تر سره کوي. په دې ورځو کې د حزب د خپرنیز ارګان له نورو مسوولینو سره په لاهور کې و چې مجلې او نورې خپرونې چاپ کړي. موږ دغه مهال معمولاً د «ورسک» په غونډ کې چې د پېښور له ښاره د باندې ؤ او د حزب اسلامي د مجاهدینو لپاره ځانګړی شوی ؤ ژوند کاوه، دغه کمپ د یوه غره په لمنه کې پروت ؤ- کله به چې په ورسک کې وم، داسې مې ګڼله چې د افغانستان په هوا کې ساه اخلم د

سرتاسر هېواد مجاهدینو هلته د لنډې مودې لپاره ژوند کاوه، دې ته یې دوهم نمبر غونډ وایه، په غونډ کې د هر ولایت د مجاهدینو ځای ټاکل شوی ؤ، زیاتره مجاهدینو په خېمو کې ژوند کاوه، خو د بېلا بېلو ولایتونو لپاره د ځانګړیو اطاقونو د جوړولو کار پیل شوی ؤ، موږ په هغو اطاقونو کې ژوند کاوه چې نوي جوړ شوي وو او د میدان وردګو ولایت اړوند وو. د ورسك په لومړي لمبر غونډ کې هغه مهاجرین اوسېدل چې کلونه پخوا مهاجر شوي وو او هلته یې ختینې جونګړې جوړې کړې وې، کله کله به مې په شمشتو کې د حزب اسلامي د قضایي کمېټې د رییس «ځارنوال نقیب الله» په کور کې شپې کولې، نوموړی زموږ له خپلوانو څخه ؤ.
مرکزي دفتر ته له دوو اونیو پرلپسې ورتلو مې بالاخره ښاغلی فروتن پیدا کړ. هغه نوی له لاهور نه راستون شوی ؤ. زما په لیدو خوښ شو او بې له ځنډه یې زه خپل کور ته ورسره بوتلم.
د نوموړي کور دوې خونې، یو پخلنځی او یو تشناب درلودل چې د «نعمت محل» په نامه پېښور پوهنتون یا په اصطلاح «اسلامیه کالج» ته نږدې محله کې ؤ.
دغه اطاقونه په دوهم پوړ کې وو، د کثافاتو د ډېران تر څنګ یوه لرګینه زینه ور ختلې وه چې پر هغو باید کور ته ورختلي وای. د خپل انډیوال د ډېر ټینګار په سبب مې له حاجي احمد جان نه په نعمت محل کې د اوسېدو اجازه واخیستله او خپلې جامې مې چې په یوه وړوکي بکس کې ځای پر ځای وې هلته راوړې.
په نعمت محل کې له ځای پر ځای کېدو مخکې مې لویه ستونزه د جامو مینځل او حمام ؤ. زه په ورسك کې وم یوه شپه مې د ماسخوتن له لمانځه وروسته ځان خوب ته چمتو کاوه چې د وردګو نویو راغلیو مجاهدینو له

کوره لیك راته راوړ. په لیك کې مې د ورور د کوژدې او واده مراسمو یادونه شوې وه چې ډېر پرې خوښ شوم، ځکه چې ورور مې ویلي وو تر څو زه له زندانه خوشی نشم واده به نه کوي.

ما او حاجي امین فروتن اوږده بنډارونه وکړل، د زندان خاطرې مو بیا را تازه کړې او د حزب له وضعې مو ګیلې او شکایتونه وکړل. نوموړي ما ته مشوره راکړه چې د حزب په دفترونو کې د دندې پر ځای پر یوه پراخ فرهنګي کار په ګډه لاس پورې کړو، چې خپلو انقلابي ارمانونو ته د رسېدو لپاره اغېزناك کار وکړای شو. ما یې دغه سلا ومنله. هماغه ؤ چې په لومړي ګام کې مو په «شاهین ټاون» کې په هغه محله کې چې د حضرت صاحب په کوڅه مشهوره وه یو کتابپلورنځی پرانیست، اراده مو دا وه چې په دوهم ګام کې یوه فکري – سیاسي خپلواکه جریده خپره کړو.

کتابونه مو ټول د ایران له فرهنګي مرکز نه راوړل، ځکه چې ښاغلي فروتن له هغه هېواد سره ډېرې نږدې اړیکې درلودې. د کتابپلورنځي نوم مو «ابوذر غفاري» کېښود. ما دغه کتابپلورنځی د آزادو او ګوندي خپرونو د پلور په مرکز بدل کړ، د بېلا بېلو نظریاتو لرونکیو افغانانو خپلې خپرونې د پلورلو لپاره موږ ته راوړې او زیاتو لیکوالانو خپل چاپ شوي کتابونه د پلورلو لپاره زموږ کتابپلورنځي ته راوړل.

تر یوه کال زیاتې مودې له تېرېدو وروسته په بېلابېلو عواملو زما او زموږ د زندان د وخت د یو شمېر نورو دوستانو او ښاغلي فروتن ترمنځ اختلافونه راغلل، کتابپلورنځی وتړل شو او د خپرونې د چاپ فرصت مو و نه موند.

د حضرت مجددي کورنۍ او امنیتي کسانو یې فکر کاوه چې دغه کتابپلورنځی د دوی د کورنۍ او فعالیتونو د څارنې لپاره د حزب اسلامي د اطلاعاتو لخوا یو پوښ دی، په داسې حال کې چې اصلاً د دغه مرکز

جوړول د حزب د حاکم وضعیت پر خلاف یو اعتراضي حرکت ؤ او د حزب له هېڅ دفتر سره یې هم اړیکه نه وه.
زه چې په دې بهیر کې د حزب اسلامي له فرهنګي څېرو لکه محمد نذیر بشارت د شهادت ورځپاڼې مسوول مدیر چې هغه مهال اونیزه وه، د هغه همکار محمد زبیر شفیقي، د شفق مجلې له مسوول مدیر محمد معروف فروغګر، زمرك عابد او نورو سره آشنا او انډیوال شوی وم. د دوی لخوا وهڅول شوم چې د حزب په فرهنګي څانګه کې کار پیل کړم. دا هغه مهال و چې ښاغلی فروتن له حزبه ګوښه شوی ؤ او د پلچرخي د زندان د یو شمېر دوستانو په ملتیا یې چې د فکر او نظر خاوندان ځوانان وو د «قسط مجلې» او وروسته د «کوثر» جریدې په خپرولو پیل وکړ.
ښاغلی فروتن همدغه مهال له «مولوي نصرالله منصور» سره ملګری شو او د هغه د ګوند د مرستیال په توګه یې کار ورسره پیل کړ، نصرالله منصور چې د هېواد د اسلامي مبارزې له مخکښانو څخه ؤ مخکې د «مولوي محمد نبي محمدي» څخه بېل شوی او د خپل ګوند بنسټ یې کېښود. څرنګه چې د پاکستان حکومت له دغه نوي ګوند سره له مرستې ډډه وکړه مولوي منصور اړ شو چې د ایران له اسلامي جمهوریت څخه مرسته ترلاسه کړي او ښاغلي فروتن چې له هغه هېواد سره نږدې اړیکې درلودې کولای یې شول چې په دې برخه کې مرسته ورسره وکړي.

د حزب په فرهنګي دفتر کې د کار پیل

سره له دې چې له زندان څخه تر راوتلو وروسته مې چې د حزب د واقعیتونو او خپلو خیالونو او ایډیالونو تر منځ توپیرونه ولیدل زړه مې ډېر سوړ شو،

خو له ښاغلي فروتن سره په اصطلاح د انقلابي کار ناکامې تجربې زه دې ته اړ کړم چې د حزب په دفترونو کې رسماً کار پیل کړم .
لومړنۍ دنده مې په ارشاد او فرهنګ ریاست کې د مطبعې مدیریت ؤ. له همایون جریر سره مې چې اړیکې زیاتې شوې و مې کولای شوای چې پرمختګونه وکړم .
همایون جریر چې وروسته د حزب د امیر زوم شو نوښتګر او هڅاند سړی ؤ، د خپل رییس پر خلاف نوموړی په وړوکیو مادي امتیازاتو قانع نه ؤ، یوه ورځ یې ما ته وویل: « راځه چې په ګډه د حسینیه ارشاد په څېر یو شی جوړ کړو.» زه په همدې ریاست کې د هنر او فرهنګ د نوې جوړې شوې څانګې آمر شوم .
د دغه دندې پر مهال مې هڅه وکړه چې د حزب اسلامي د (سید جمال الدین افغان لېسې) د زده کوونکیو په ملتیا د ځوانانو تیاتر جوړ کړم، په دې کار کې د حزب د نورو ادارو د ناغېړۍ په سبب بریالی نه شوم، خو وتوانېدم چې د لومړي ځل لپاره د افغانستان د جهاد هنري فلم جوړ کړم چې «اولین پیروزي» نوم مو پرې کېښود. د دې فلم هدایات د یوه ځوان «زبیر فرغند» په اوږو وو، د هنري فلم جوړول هغه مهال ستر نوښت ؤ. تر هغو مخکې یوازې د مجاهدینو د جګړې له ډګر څخه فلمونه اخیستل کېدل چې هېڅ پیغام به یې نه درلود، زموږ له فلم وروسته دغه لړۍ پیل شوه او نور فلمونه هم جوړ شول. «اولین پیروزی» فلم له ډېر تاوده هرکلي سره مخ شو. وروسته بیا زه د شفق مجلې مرستیال وټاکل شوم .
په ارشاد او فرهنګ ریاست کې دوه نظره وو، د یوې یې همایون جریر مشري کوله او دوهمه یې هغه کسان وو چې د شهادت ورځپاڼې مسوول مدیر محمد نذیر بشارت ته نږدې وو .

کله چې محمد معروف فروغګر له مجلې څخه استعفا وکړه، زه ښاغلي بشارت ته د نږدې توب له امله ونه توانېدم چې د فروغګر ځایناستی شم. سره له دې چې د مجلې د مرستیال په توګه مې د مجلې چارې پرمخ بېولې. د دغو دوو لوریو تر منځ اختلاف د هرې ورځې له تېرېدو سره زیاتېدو، د دې اختلاف د له منځه وړو په موخه موږ څو تنه د ځاځیو په سپینه شګه کې پوځي غونډ ته د حکمتیار لیدو ته ورغلو، خو دې هڅې مو ګټه ونه کړه او د ښاغلي جریر فشارونه پر موږ کم نه شول، تر دې چې پرېکړه مو وکړه چې په ارشاد او فرهنګ کې له خپلو دندو استعفا وکړو. زموږ اتو تنو د استعفا خبر د جمعیت اسلامي خپرنیز ارګان «مجاهد جریدې» ډېر تود خپور کړ.

څه موده وروسته مې مور او پلار په هغه بس موټر کې چې د کابل – پېښور تر منځ یې تګ راتګ کاوه زما لیدو ته راغلل. په پام کې وه چې موږ کراچۍ ته لاړ شو. پیر سید احمد ګیلاني چې زما د پلار د ماشومتوب له ملګرو څخه ؤ او زموږ د کورنیو تر منځ ډېرې دوستانه اړیکې وې، زما له پلار څخه یې وغوښتل چې اسلام‌اباد ته د هغه لیدو ته ورشي. په اسلام‌اباد کې د شپې له تېرولو وروسته سهار د پیر صاحب لیدو ته د هغه کور ته ورغلو، دا لومړی ځل ؤ چې د جهاد له پیل وروسته مې ورسره لیدل، په خوښۍ یې زموږ هرکلی وکړ او له ما سره یې په مینه چلن کاوه. په ګیله منه لهجه یې را ته وویل چې ولې یې تر ننه لیدو ته نه وم ورغلی، هغه وویل چې خبر وم چې په پېښور کې یې، خو نه پوهېدم چې څنګه دې پیدا کړم. په همدې سفر کې مې مور او پلار ډېر ټینګار را باندې وکړ چې باید خپلې لوړې زده کړې سر ته ورسوم، څومره مې چې توان و د دوی د دې غوښتنې په مخکې ودرېدم ځکه چې ما ته د جهاد او هجرت له چاپېریال څخه ځان اېستل ګناه

ښکارېده، پلار مې وویل چې د لوړو زده کړو په باب دې پیر صاحب ته خبره کوم چې په فرانسه کې درته زمینه برابره کړي.
وروسته چې دوی سره ولیدل له نوموړي نه یې همدغه غوښتنه وکړه او پیر صاحب هم منلې وه، د پیر صاحب وړاندیز هم دا ؤ چې ما په استقلال لېسه کې په فرانسوي ژبه درس لوستی ښه به دا وي چې فرانسې ته لاړ شم او خپلو لوړو زده کړو ته دوام ورکړم.
موږ اتو تنو چې له ارشاد او فرهنګ نه استعفاوې ورکړې وې، خپله ملګرتیا مو وساتله خو د وخت د شرایطو له مخې د مجاهدینو په بېلابېلو ادارو کې بوخت شوو. ما او محمد نذیر بشارت بېرته د حزب په سیاسي ریاست کې کار پیل کړ. زه وروسته په افغان خبري اژانس کې چې د حزب اسلامي اړوند ؤ او مسوولیت یې د استاد قریب الرحمان سعید پر اوږو ؤ بوخت شوم. له یو نیم کال وروسته مې د ارواښاد صدیق سلجوقي په لاس د زده کړو د بورس په اړه د فرانسې له بهرنیو چارو وزارت څخه مثبت ځواب ترلاسه کړ. پر ۱۹۹۰ کال له هجرت وروسته دوهم ځلي وردګو ولایت ته لاړم او هلته مې د حاجي احمد جان له لور سره واده وکړ. دغه مهال مې کورنۍ په پېښور کې اوسېدله او کور او اور یې په کابل کې پرېښي وو. سره له دې چې زما له مشرې خور او د هغې له دریو کوچنیو زامنو پرته د کورنۍ له غړیو څخه نور څوك را سره نه وو، د کوډۍ اوسېدونکیو چې واده مې هلته کړی ؤ په هېوادنۍ مینه په ټولو چارو کې راسره مرسته وکړه، دا ځل په دوو شپو ورځو کې له وردګو نه د ډېورنډ کرښې بل لوري پېښور ته ورسېدو. مجاهدینو نور د ډېورنډ له پورې غاړې په موټرو کې مزلونه کول او د کمونیستي حکومت او د دوی د بهرنیو ملاتړو طلسم د ماتېدو په حال کې ؤ.

د پېښور او یا د هغه مهال په دودیزې اصطلاح د هجرت پر چاپېریال واکمن وضعیت داسې ؤ چې زه یې سوکه سوکه د لوړو زده کړو لپاره بهر تلو ته چمتو کولم. محمد امین فروتن به کله کله په ټوکو ویل چې زندان د یخچال په څېر دی، انسان چې زندان ته ولوېد تر خلاصون وروسته هماغه ډول وي چې زندان ته د ننوتلو پر مهال وي. دغه خبره بلکل رښتیا وه، کله چې زه بندي کېدم مجاهدین په کلك ایمان او پیاوړې اراده د ډېرو ستونزو په زغملو له یوه نړیوال پوځي ځواك سره په ډغرو او مقابله بوخت وو، هغوی ډېر مظلومانه او فقیرانه ژوند درلود او قوماندانې له ډېر خطر سره د ټکر او قربانۍ ته د وړاندې کېدو په مانا وه، کله چې له زندان څخه راووتم د «وسله پلورلو» له اصطلاح سره آشنا شوم. په پېښور کې مې لوی موټر پلورنځي ولیدل چې د جهاد د قوماندانانو وو، رهبران او قوماندانان مې ولیدل چې په گرانبیه موټرو کې گرځېدل او په ښکلیو ماڼیو کې یې ژوند کاوه، هغوی د شتمنیو خاوندان شوي وو او په خلیجي او لوېدیزو هېوادونو کې یې پانگونې او کاروبارونه پیل کړي وو. هغوی خپل زامن او کله کله خپلې لورانې بهر ته استولې البته کله کله د زده کړو لپاره. د چارو واگې د رهبرانو کورنیو ته د لېږد په حال کې وې. د مجاهدینو لوېدیزو ملاتړو او پاکستاني منصبدارانو د پیسو او وسلو د مرستو په بدل کې له جهادي مشرانو نه رشوتونه ترلاسه کول، ورو ورو عادي مجاهدین د ځایي قوماندان او یا (نوي خان) او یا مشر په نوکر او خدمتگار بدلېدل، چې لاس به یې بر شو پخپله به یې د پیسو د لاسته راوړو لارو چارو ته لاس اچاوه.

داسې قوماندانان هم وو چې له میرانشاه، وانه، باجوړ او ترې منگل نه وړاندې نه تلل او په دې بازارونو کې به د وسلو، مرمیو او خوراکي موادو له پلورلو وروسته بېرته پېښور او اسلام‌اباد ته راستنېدل، په پېښور کې د غیر

دولتي موسسو بازار هم ډېر تود ؤ. يو شمېر کسان له دې لارې هم د ډېرو شتو خاوندان شول. له دې انجي او ګانو څخه يې يو شمېر لوېديزو هېوادونو ته عملاً په جاسوسي فعاليتونو بوختې وې، په داسې حال کې چې يو شمېر نورې يې په رښتينې مانا په خدمت بوختې وې. لنډه دا چې د لوېديز د پانګوالۍ نظام د فساد کلتور ورو ورو جهادي ګوندونو ته ور ننوت.

د لوړو زده کړو د دوام لپاره پاريس ته سفر

پر ۱۹۹۱ کال د خپل ژوند د سترې پېښې شاهد وم، مور مې په پېښور کې د سرطان په ناروغۍ اخته شوه. هغې له دغه بې رحمه ناروغۍ سره تر شپږ مياشتنۍ مقابلې وروسته د سرطان د مياشتې په يوه سوځنده شپه روح حق ته وسپاره او موږ يې د تل لپاره يوازې پرېښودو. دغه پېښه زموږ مهاجرې کورنۍ ته ستر روحي ګوزار ؤ. مور مې حساسه ښځه وه، زما په بندي کېدو يې ډېرې ستونزې وګاللې، د بهرنيو پوځونو يرغل او د هېواد لاندې کولو يې اروا ډېره ستومانه کړه، همدغه سبب ؤ چې دردناك شعرونه يې وويل، د هجرت ستونزو چې د ژوند عادي بهير يې ګډوډ کړی ؤ هغه ډېره ځوروله. زه مجبور وم چې د مور له وفات نه څو ورځې وروسته فرانسې ته لاړ شم. پلار مې چې له ماشومتوبه د پير سيد احمد ګيلاني د لوبو ملګری او انډيوال ؤ دغه مهال د اسلامي ملي محاذ د مالي او اداري چارو د رييس په توګه په کار بوخت ؤ. که د نوموړي هڅونې او ډاډګيرنې نه وای ښايي فرانسې ته مې د تلو زړه نه وای ښه کړی. کله چې د اسلام‌اباد له هوايي ډګره زموږ الوتکه پورته شوه داسې مې ګڼله چې زړه مې د سينې له قفسه را و ووت او شاته پاتې شو. د الوتکې له بدلېدو وروسته مو نيمه شپه د پاريس په لور الوتکه والوته، سهار د فرانسې پر وخت له لمر ختلو مخکې پاريس ته ورسېدم. پاسپورت مې نه درلود، د فرانسې ويزه يې د سفر د سند (Laissez

Passer) پر یوه تخته کاغذ راکړې وه، د ۱۹۹۱ کال د اکتوبر په میاشت کې پاریس ته ورسېدم. د (CROUS) لوړو زده کړو د بورسونو په ارګان کې له نوملیکنې وروسته هغه انستیتوت ته چې باید درس مې پکې ویلی وای لاړم، د (ILERI) «د نړیوالو مطالعاتو انستیتوت» یوه خصوصي د زده کړو اداره وه چې مشر یې د فرانسې یو پخوانی صدراعظم ؤ.

هغه مهال چې «ژېس کاردستنګ» د فرانسې ولسمشر ؤ «ریمون بار» د ده د صدراعظم په توګه دنده سرته رسوله، نوموړی د خپل هېواد له نومیالیو اقتصاد پوهانو او د درناوي وړ شخصیت ؤ، د انستیتوت ادارې دې ته په پام چې د درسونو له پیل څخه تر دوو اونیو ډېرې ورځې تېرې شوې وې، پر دې سربېره چې معلومه شوه زما فرانسوي ژبه د درسونو د بهیر لپاره کافي نه وه، دولت ته یې وړاندیز وکړ چې ما د بهرنیانو لپاره د فرانسوي ژبې د زده کړو خاص مرکز ته واستوي. دغه مرکز پاریس ته نږدې د «ویشي» په ښار کې ؤ. ویشي وړوکی ښار دی چې په څو شیانو مشهور دی: یو د معدني اوبو پرېمانه چینې چې آن د خلکو په شخصي کورونو کې بهېدې، دوهم د المان لخوا د فرانسې د نیولو پر مهال د فرانسې د پلازمېنې په توګه، یانې د «مارشال فېلېپ پتن» د حکومت پر مهال چې د دوهمې نړیوالې جګړې پر وخت له نازي المان سره همکار ؤ «ویشي» یې خپله پلازمینه وټاکله او د CAVILAM یا د بهرنیانو لپاره د فرانسوي ژبې د تدریس همدغه اداره او سیاحت.

کله چې وپوهېدم باید یو کال نور هم په فرانسه کې پاتې شم، ډېر خپه شوم. دا راته سخته وه چې کورنۍ مې له وطنه لرې د مور د وفات غم ته یوازې پرېښې وه.

تر یوه کال لږه موده په «ویشي» کې وم، یوازې ما او یوه جاپاني ټولګیوال مې وکولای شول چې ټول لازم دیپلومونه لاسته راوړو. په هغه شپه چې د فراغت جشن ؤ په ډېره عجیبه آرامۍ کې د سندرو او تمثیلي پارچو نندارې ته ناست وم.

د لومړي کال د درسونو لپاره تیاریو پرېښودم چې رخصتي مې له کورنۍ سره تېره کړم، درسونه مې په پاریس کې پیل شول. له ښوونکیو او ټولګیوالو مې ډېرې ښې خاطرې لرم. ټولو راسره مهرباني کوله، زه مې له ټولګیوالو لس کاله مشر وم، هغوی په داسې عمر کې وو چې هغه مهال زه نوی زندان ته لاړم، په فرانسه کې محصلین وایي «کله چې د پوهنځۍ دوهم ټولګی بریالی پایته ورسوې نور نو نه ناکامېږې» چې د دوهم ټولګي د فراغت سند مې ترلاسه کړ یو ځل بیا مې د آرامۍ احساس کاوه. د درېیم ټولګي په پای کې د لیسانس سند ترلاسه کېږي او د څلورم کال په پای کې Maitrise یا ماستري لاسته راځي. چې په دیپلوماسۍ او نړیوالو اړیکو کې مې ماستري ترلاسه کړه، غوره مې وبلله چې یو کال نور هم لوړو زده کړو ته دوام ورکړم، په هغو کلونو کې دې د ماسترۍ او دکتورا ترمنځ باید یو کال درس نور ویلی وای چې DEA (د ژورو مطالعاتو دیپلوم) یا DESS لاسته راوړې. لومړی سند زیاتره اکاډمیکو څېړنو ته لار هواروي او دوهم سند بیا محصل مسلکي ژوند ته ورننوتلو ته ښه چمتو کوي.

زه له یوه کال وروسته د «رنه دکارت» په پوهنتون کې د صادراتو د حقوقو په څانګه کې د DESS (د تخصصي عالي مطالعاتو دیپلوم) پر لاسته راوړلو بریالی شوم. په پاریس کې د زده کړو په بهیر کې له لومړي کال پرته هر کال د رخصتیو تېرولو لپاره پېښور ته خپلې کورنۍ ته راتلم. په پاریس کې د هېوادوالو شتون په څانګړې توګه ښاغلی توخی، ظاهر غوث، ډاکتر ولي

حاتم، فتاح جان او ډاکتر اکبر ستایلي له وطن او کورنۍ نه د لرې والي ستوماني او خپګان راته کم کړی ؤ.
فرانسې ته زما د تلو کال نه و پوره شوی چې د ډاکتر نجیب حکومت رانسکور شو او د مجاهدینو حکومت راغی، دغه پېښه متأسفانه په داسې ډول وشوه چې د مجاهدینو او عامو خلکو هغه لږ هیلې یې هم په نهلیۍ بدلې کړې، هغه وخت کې له انټرنېټ نه ګټه اخیستل عام شوي نه وو. ما د کابل کوڅه په کوڅه جګړې د فرانسې د تلویزیونونو پر پرده لیدلې او پرې ځورېدم. د هېواد له وضعې د خبرېدو لپاره مې د لنډو څپو لرونکې غوره راډیو وپېرله، نهیلۍ ورځ په ورځ زیاتېدې او پېښو ښودله چې په کابل کې چارواکي له بربادۍ نه د هېواد د ژغورلو کافي سیاسي هوښیاري نه لري.
زه لا په فرانسه کې وم چې د طالبانو تحریك را پیدا شو او بالاخره یې په کابل کې واك ترلاسه کړ. ما د هېواد پېښې منظمې څارلې او ځینې یادښتونه مې هم نیول. په همدې کلونو کې مې په هغو سیمیناروونو کې برخه اخیستله او ویناوې مې کولې چې زیاتره به د افغانستان په اړه د ایرانیانو لخوا دایرېدل. کله کله به مې لیکنې پېښور ته استولې چې زما دوست ښاغلي شفیقي به په سهار ورځپاڼه کې خپرولې. له دغو لیکنو څخه یوه د تاپې د پروژې، د هغو ارزښت او د هغو پر خلاف د ایران د احتمالي دریځ په اړه وه، فکر کوم تر هغه وخته پورې په دې موضوع په دومره تفصیل بحث نه ؤ شوی.
ما فرانسې ته تر تلو وړاندې چې مطالعه درلوده زه یې د افغان سید جمال الدین، افکارو او د ملا صدرا او آیت الله تالقاني فلسفې ته ور مات کړم، د «سن توماس داکن»، «مونتسکیو»، «توماس هابس» او «جان لاك» د نظریاتو مطالعې زما فکر او نظر نور هم پیاوړی کړ، دغه نظریات او فکر زیاتره د ارسطو له فلسفې او د مسلمانو پوهانو د طلایي دورې له فکري پنځونو

خړوبېدو. له مطالعې وروسته تر پخوا زیات پر دې باوري شوم چې سیاست یو شریف مسلک دی او موخه یې د ټولنې روزنه او لارښوونه ده.
سیاست زما د ژوند په ټولو پړاوونو کې د پرمختګ په لور د ټولنې د روزنې او رهبرۍ هنر دی. له همدې سببه په سیاست کې زما چلن په افغانستان کې له دودیز سیاسي چلند او سیاسي لوبو سره توپیر لري. په حقیقت کې په دنیا کې له ایمان سره نېك کړه وړه او غوره اعمال په اخرت کې د جنت دریڅه او خدای ته د رسېدو لاره ده، په همدې دلیل د دولت له مهمو دندو څخه یوه د داسې شرایطو او فضا برابرول دي چې په هغو کې انسان وغوړېږي او نېك کړه وړه تر سره کړي.
د افغانستان پېښې او د سیمې او ګاونډیو هېوادونو لاسوهنې د دې سبب شوې چې د لیسانس مونوګراف مې د ایکو (ECO، د اقتصادي همکاریو سازمان) په باب ولیکم. په فرانسه کې د دې موضوع لپاره د کافي اسنادو او سرچینو موندل ډېر ګران وو. ما په دې سند کې هڅه وکړه وښیم چې د ایکو سازمان غړي هېوادونه یو د بل بشپړوونکي دي، دوی له یو بل سره د ملګرتیا په لړ کې کولای شي چې د اروپایي اتحادیې په څېر خپلې ورانوونکې سیاسي ستونزې شاته کړي او د اقتصادي ودې د پراختیا او غوړېدا لاره غوره کړي. زما مطالعې دا ښودله چې همدغه سیاسي سیالیو او مخالفتونو د اقتصادي همکاریو لارې تړلې دي چې له بده مرغه دغه وضعیت تر ننه دوام لري.
د نړیوالو اړیکو د مطالعاتو په انستیتیوت کې زما وروستی یانې څلورم کال ؤ چې وا مې وربدل یو افغان نوی د لومړي کال محصل شوی دی. نوموړی «میرویس» نومېده چې وروسته په افغانستان کې خلکو هغه د «میرویس صادق» په نوم وپېژاند، هغه د جمعیت اسلامي د مشهور قوماندان (وروسته

د هرات والي او د اوبو او برېښنا وزیر) محمد اسماعیل خان مشر زوی ؤ. میرویس د ښاغلي توخي په واسطه پیغام را واستاوه چې د درسونو په باب مشوره ورکړم.

زه پوهېدم چې په ډېرو دلایلو لومړی کال ډېر له ستونزو ډک کال وي ومې غوښتل چې د خپلو تجربو کیسه ورته وکړم او لازمې مشورې ورکړم. له توخي سره یو ځای د پاریس په څنډه کې د هغه اپارتمان ته ورغلو. نوموړي زما په څېر د محصلینو په شان ژوند نه درلود، په یوه مناسب اپارتمان کې یې له مېرمنې سره اوسېدو. ډېر مفصل ورسره وغږېدو. چې پر کومو شیانو پوهېدم هغه مې ورته وویل آن چې د ازموینو بڼه او د استادانو خوی او عادت مې ورته بیان کړل. ژمنه مې ورسره وکړه چې هرچېرته له ستونزې سره مخ شي مرسته به ورسره وکړم.

میرویس په بېلا بېلو دلایلو و نه کولای شول چې آن لومړی کال بشپړ کړي، هغه بېرته مشهد ته ستون شو. دوهم ځلي مې هغه د ۲۰۰۱ کال په وروستیو کې د بن په کنفرانس کې ولید چې له هغه ځایه په لنډ مهاله اداره کې د وزیر په توګه ترې راووت تر دې چې ژوند یې په هرات کې په یوه پېښه کې له لاسه ورکړ.

د ماستری تر دورې پورې هر محصل پر دې مکلف ؤ چې پر «فرانسوي چې محصلینو ته مورنۍ ژبه وه» سربېره دوې بهرنۍ ژبې زده کړي. ما دا اجازه واخیسته چې د خپل هېواد د یوې ژبې درسونه د فرانسې په یوه پوهنتون کې ووایم او دا ما ته له بهرنیو ژبو څخه یوه حساب شي، ځکه چې فرانسوي ما ته دوهمه بهرنۍ ژبه وه، هماغه ؤ چې د «ختیځو ژبو او تمدنونو په ملي انستیتوت» (INALCO) کې چې په «سوربن سه» پوهنتون کې ؤ ما نوم ولیکه او د پښتو ژبې پر زده کړه مې پیل وکړ. پښتو ژبه د انستیتوت د

«ایرانو - ایراني» دیپارتمنت اړوند وه. د جګړې د کلونو په اوږدو کې د افغانستان لپاره ځانګړی دیپارتمنت له منځه تللی ؤ او د افغانستان برخه یې د ایراني فرهنګ او تمدن د ژبو په ټولګه کې لوستله، ایرانیانو د افغانستان د دولت له غیابت نه ډېره ګټه اوچتوله او هڅه یې کوله چې د افغانستان تاریخ، کلتور او ژبه د پروني فارس او نني ایران اړوند وښیي. د پښتو ژبې مسوول له فرانسوي اوچتو پروفیسرانو څخه یو تن ؤ چې «دانیل سپتفاند» نومېدو، نوموړی پر پښتو ګرامر تر هر چا ښه پوهېدو او د «اورمړي ژبې» په اړه یې یو معتبر څېړنیز اثر لیکلی ؤ.

له «مریم ابوذهب» سره همدلته آشنا شوم چې د ځوانۍ په عمر کې د فرانسې له کینې اړخو ښځو څخه یوه وه، د فلسطینیانو سره یې اوږه په اوږه مبارزه کړې وه او اوس مسلمانه شوې وه.

«مریم ابوذهب» افغانستان پېژندونکې وه او وروسته یې د پاکستان د شیعه ګانو پر ټولنه تحقیقاتو ته پام واړاوه. د پښتو څانګې په وړاندیز د افغانستان د سیاسي او ټولنیزو بدلونونو په باب د INALCO له لوري یو ټولګی جوړ شو او له ما نه یې وغوښتل چې د قراردادي استاد په توګه په هغو کې درس ورکړم، یو کال مې هلته درس ورکړ.

پر ۱۹۹۵ کال مې د «الیویه روه» افغانستان پېژندونکي فرانسوي کتاب د « سیاسي اسلام ماته» تر عنوان لاندې چې په دري مې ژباړلی ؤ په پېښور کې چاپ کړ. په پېښور کې تر دغه عنوان لاندې له داسې منځپانګې سره د کتاب چاپول آسانه خبره نه وه، آن هغه خطاط چې باید د کتاب د پښتنۍ عنوان یې لیکلی وای دوه زړی ؤ چې و یې لیکي که نه! ویل یې چې ښایي په ژباړه کې تېروتنه شوې وي، هغه زما په ډېر ټینګار عنوان ولیکه، په اسلام‌اباد کې د فرانسې سفیر هم له ما نه وپوښتل چې آیا د دې کتاب له

چاپه نه وېرېږم؟ کله چې ژباړه له چاپه راووته یو ټوك مې د ځاځیو په «سپینه شگه» کې په «الفتح غونډ» کې انجنیر گلبدین حکمتیار ته په خپل لاس ډالۍ کړ، دا هغه مهال و چې نوموړي د طالبانو له بریدونو څخه شاتگ کړی ؤ او چارآسیا یې پرېښې وه. دا وروستی ځل ؤ چې ورسره و مې لیدل، تر دې وروسته مو بیا لیدل په ۲۰۱۷م کال په کابل کې د ده په هستوگنځي کې وو، هغه مهال چې له حکومت سره د سولې د تړون له لاسلیك وروسته کابل ته راغی، د کتاب بل ټوك مې په وزیر اکبر خان مېنه کې احمدشاه مسعود ته ورکړ، دغه وخت مې لنډ لیده کاته ورسره وشول او بالاخره د ژباړې یو ټوك مې په پغمان کې استاد عبدالرب رسول سیاف ته ډالۍ کړ، دا هغه مهال ؤ چې د استاد سیاف کور د میدان له لوري د پغمان له غرونو څخه د طالبانو تر بریدونو لاندې راتلو.

د «د سیاسي اسلام ماته» کتاب ډېر زر په بازار کې ورك شو، حزبیان، جمعیتیان او پخواني کمونیستان یې له مهمو لوستونکیو څخه وو. همدارنگه په پېښور کې د ایران قونسلگرۍ زیات شمېر وپېرل. د دې کتاب ژباړه د ایران په ځینو پوهنتونونو کې تدریس هم شوه.

په ۱۹۹۶ کال مې د « پاسکال بونیفاس» اثر «قدرت های بزرگ در تلاش بی قدرتی» هم له فرانسوي نه په دري وژباړه او په پېښور کې مې چاپ کړ. پاسکال بونیفاس د « ستراتېژیکو او نړیوالو اړیکو د انستیتیوت» (IRIS) رییس او د اتم پاریس په پوهنتون کې د اروپایي مطالعاتو استاد دی. د عنوان له ټکي پر ټکي ژباړې سره د هغو راښکون کم شو، ښایي دا به غوره وای چې «له سړې جگړې وروسته نړیوال نظم» مې عنوان غوره کړی وای ځکه چې د کتاب موضوع همدغه وه.

دغه کتاب مې داسې مهال چاپ کړ چې طالبان پر کابل واکمن وو. زما دوست «احمد وحید مژده» چې په بهرنیو چارو وزارت کې جګپوړی چارواکی ؤ، دغه کتاب لوستی او خوښ کړی ؤ. «شېر محمد عباس ستانکزی» دغه مهال د بهرنیو چارو وزارت معین ؤ، غوښتل یې چې زه د کتاب د منځپانګې په باره کې د دوی مامورینو ته لېکچر ورکړم، خو وزیر د دې کار اجازه نه وه ورکړې.

له «رنه دکارت» پوهنتون نه د DESS دیپلوم له ترلاسه کولو سره مې په فرانسه کې لوړې زده کړې بشپړې کړې او د ۱۹۹۷ کال د ډسمبر پر ۲۵ مه د پېښور په لور والوتم.

په پېښور کې د سیاسي ژوند نوی پړاو

د سیاسي ژوند د نوي پړاو پیل مې د ۱۹۹۸ میلادي کال له پیل سره هممهاله ؤ. د افغانستان سیاسي وضعه هغه وخت ډېره نهیلې کوونکې وه، طالبان سره له دې چې د جګړې په بېلا بېلو ډګرونو کې پر مخ روان وو او کله کله به په شا هم راتلل خو په ټوله کې یې د واکمنۍ ساحه ټول افغانستان ته رسېدلې وه.

اوس یې نو پلازمېنه هم په لاس کې وه. د استاد رباني حکومت د کابل له پرېښودو وروسته د هېواد په شمال کې دوام درلود خو هلته یې هم سختې ماتې وخوړې تر دې چې مزارشریف او تالقان یې هم له لاسه ورکړل.

انجنیر ګلبدین حکمتیار چې په وروستیو کې د صدراعظم په توګه د استاد رباني له حکومت سره ملګری شوی ؤ، دغه حکومت چې کابل پرېښود لومړی یې د هېواد شمال او وروسته بیا ایران ته پناه یووړه.

څو حاکمیتونو عملاً افغانستان په څو برخو وېشلی ؤ تر دې بریده چې هر حاکمیت خپل ځانګړی بیرغ او سکه درلوده، مور او پلار نه پوهېدل چې اولادونو ته څه ووایي چې د هېواد رسمي بیرغ یې کوم یو دی!

د اوږدو جګړو، وچکالۍ او ناوړه اقتصادي وضعې له امله زیات شمېر مهاجرین ایران او پاکستان ته واوښتل.

هغوی په دې دوو هېوادونو کې ډېر محرومیتونه او سپکاوي وزغمل. داسې حکومت نه ؤ چې د هغوی له حقونو دفاع وکړي، دوو ډلو چې هرې یوې ځانته د افغانستان قانوني حکومت وایه خپل مخالف لوري ته د ماتې ورکولو او د زیاتو امکاناتو تر لاسه کولو لپاره لاسونه د ښکېلو هېوادونو لمنې ته اچولې وو. په هېواد کې درې ډوله پیسې وې: د استاد رباني د حکومت پیسې، دوستمي پیسې او د طالبانو د حکومت پیسې. د پوځي

ځواکونو د تخریب او د سپکو او درنو وسلو د لوټ او تالان لړۍ چې د ډاکتر نجیب له ماتې وروسته پیل شوې وه په دې پړاو کې ډېره ګړندۍ شوه. اوس نو افغانانو یوازې کلاشینکوف، ماین او سپك توغندي درلودل چې د ورور وژنې لپاره بس وو.

زیاتره جنګي الوتکې یا ګاونډیو هېوادونو ته یوړل شوې او یا ورستې شوې او د بیا ترمیم د شرایطو د نشتوالي په سبب له کاره ولوېدې.

د هېواد معدنونه په غیر مسلکي او خپلسري ډول ایستل کېدل او پیسې یې یا د زورواکو شخصي جیبونو ته لوېدې او یا د وسلو د پېرلو لپاره لګېدلې.

د افغانستان د پوهنې بهیر وروستۍ سلګۍ وهلې. خلك مجبور وو له خپلو خپلوانو سره چې په بهر کې یې ژوند کاوه د یوې تېلفوني اړیکې لپاره پېښور، کویټې او مشهد ته لاړ شي. لرغوني آثار او موزیمونه چې د نجیب له را نسکورېدو وروسته په بهر کې د پلور لپاره تالا او لوټ شول، دا دي اوس یې د طالبانو څېړه هم په مخ خوړله، طالبانو دغه آثار د بت پرستۍ د زمانو پاتې شوني بلل او له منځه یې وړل.

ماهرو کارګرانو هره ورځ وطن پرېښودو او په ګاونډیو هېوادونو کې یې په سختو شرایطو کې د ودانیو کار کاوه. په هېواد کې دننه د ډېرو ساده ناروغیو درملنه هم ګرانه شوې وه، داسې ښکارېدله چې القاعده په افغانستان کې یوازې هغو کسانو ته اړتیا درلوده چې یا یې دوی ته د نوکر په څېر کار کاوه او یا به یې د مورچلونو او سمځو د جوړولو بدني وړتیا درلوده. شرایط داسې برابر شول چې نور خلك باید له هېواده ووځي.

په سیاسي ډګر کې د روم پروسه د ساه ایستلو تر کچې پاتې وه او کله کله به یې نوم واورېدل شو، وروسته د قبرس پروسه هم پرې ورزیاته شوه، د روم پروسه چې د پخواني پاچا په مشرۍ یې فعالیت کاوه د لوېدیزوالو له نیمچه

ملاتړه برخمنه وه او د قبرس پروسې د ایران د اسلامي جمهوریت ملاتړ درلود.

دوې سیاسي او روحاني څېرې، پیر سید احمد ګیلاني او حضرت صبغت الله مجددي، نه له طالبانو سره وې نه د استاد رباني له حکومت سره او نه په دغو دوو یادو شویو بهیرونو کې شامل وو، خو په پېښور کې یې تر یوه بریده خپل سیاسي شتون ساتلی ؤ.

افغانانو په پېښور کې چې ما هم هلته ژوند کاوه د ښوونځیو، پوهنتونونو، اتحادیو، شوراګانو جوړولو ته مخه کړې وه او بېلابېلې خپرونې یې درلودې. زما پلار هم د هغوی په ډله کې آرام نه ؤ ناست د یو کار د ترسره کولو په هیله یې له هر فرصت نه ګټه اوچتوله، کله د تفاهم شورا په چوکاټ کې کله د سولې او ملي وحدت ټولنې. نوموړی په بېړنۍ لویه جرګه کې هم د غړي په توګه ټاکل شوی ؤ چې د ناروغۍ له امله یې پکې ګډون ونکړای شو. افغانانو په اقتصادي برخه کې هم مهم نوښتونه کړي وو چې کله کله به یې ښې پایلې ترلاسه کولې.

ما چې د شوروي اتحاد له تېري څخه د هېواد په ژغورنې او د یوه اسلامي حکومت د جوړولو لپاره مبارزه کړې وه او په دې لار کې مې زیات زحمتونه ګاللي وو د خپلو خوبونو شاهد وم چې اوبو وړل. د افغانستان جهاد چې د پېړۍ ستره حماسه وه د پېړۍ په غمیزه بدل شو. د سرو لښکرو له وتلو وروسته هېواد ته د نورو ډېرو هېوادونو لاسونه را اوږده شول. جنایتکارو مافیایي باندونو د پرهېزګاره مجاهدینو ځای ونیو. خلکو پر جهادي ګوندونو باور له لاسه ورکړی و او اوس یې د طالبانو تر متروکو لاندې د خپګان ورځې تېرولې. افغانستان نور په بشپړه مانا «حکومت» نه درلود.

په زړه پورې دا وه چې طالبان کابل ته تر رسېدو پورې د «نجات پرښتې» یادېدې او وخت پر وخت به لوېدیزو رسنیو دوی د ظاهر شاه د پوځ په نامه معرفي کول، خو چې کله یې کابل ونیو او د هېواد شمال لور ته یې پرمختګونه پیل کړل د لوېدیزو هېوادونو په تېره امریکا لهجه د دوی په اړه بدله شوه. تر دې چې د «چرګانو جنګول» او د «مړزانو جنګولو» مخنیوی هم د دوی د ظلم او زور بېلګه یاد شول او له «له بشري حقونو د سرغړاوي» پر دوسیه یې هره ورځ نوې پاڼې ور زیاتې کړې. داسې ښکارېدله چې امریکایان خوښ نه وو چې د افغانستان په ټوله خاوره یو حکومت واکمن شي.

د کېنیا او تانزانیا له چاودنو وروسته چې د امریکا سفارتونه پکې نښه شوي وو او پر اسامه بن لادن په هغو کې د لاس درلودو له تور لګېدو وروسته د امریکایانو او طالبانو په اړیکو کې ستونزې زیاتې شوې. امریکا پر طالبانو اقتصادي بندیزونه ولګول او پر خوست یې کروز توغندي و اورول.

کله چې طالبانو په شمال کې پرمختګ وکړ درې هېوادونو یانې سعودي عربستان، پاکستان او متحده عربي اماراتو د دوی حکومت په رسمیت وپېژاند، خو دغه پرمختګ پر همدې ځای ودرېد او هېڅ کوم بل هېواد د طالبانو د حکومت په رسمیت پېژندلو ته چمتو نه شو. د نړیوالې ټولنې دغه دریځ په طالبانو کې د توندلارو دریځ پیاوړی کاوه او هغوی یې نور هم توندو کړو وړو ته هڅول. دغه لړۍ آن له سیکانو او هندوانو سره د توپیري چلن، له ښځو سره تاوتریخوالی او له کار او زده کړو څخه د هغوی د محرومېدو او بالاخره په بامیانو کې د بودا د لویو مجسمو د ورانولو سبب شوه. په دې ډول طالبان ورځ تر بلې په نړیواله ټولنه کې منزوي کېدل او

دغه انزوا د پاکستان په ګټه او پر طالبانو د اسلام‌اباد د نفوذ د زیاتېدو پایلې درلودې. ..

زه چې پېښور ته را ورسېدم پیر صاحب سید احمد ګیلاني را نه وغوښتل چې ورسره همکار شم، په دې تړاو مو پخوا هم خبرې شوې وې. ما د ده غوښتنه ومنله او په فرهنګي او سیاسي چارو کې یې سلاکار شوم.

دا چې د نړیوالو اړیکو او د صادراتو د نړیوالو حقوقو په څانګو کې مې تازه لوړې زده کړې پایته رسولې وې، ډېره تلوسه مې وه چې په خپل هېواد کې دننه کار وکړم.

په فرانسه کې د لوړو زده کړو په وروستیو کلونو کې زموږ ټولګیوالو هر یوه خپل راتلونکی پروګرام طرحه کاوه، له هغوی نه یو شمېر د اروپایي اتحادیې په بېلا بېلو ادارو کې د شاملېدو تیاری نیولو، یو شمېر نورو یې په نړیوالو سازمانونو لکه د نړیوالې سوداګرۍ سازمان، ملګري ملتونه او نورو کې د کار کولو علاقه درلوده. ځینو غوښتل په لویو څو ملیتي شرکتونو او یا د خپل هېواد په بهرنیو چارو وزارت کې په کار وګومارل شي. هغوی مجبور وو چې دې ادارو ته د ورننوتلو لپاره بېلا بېلې ازموینې ورکړي او د ستاژ دورې تېرې کړي. زه د ۱۹۹۷ کال په وروستیو کې له یوه بهرني هېواد څخه بل بهرني هېواد ته لاړم چې له خپلې مهاجرې کورنۍ سره یو ځای شم. په داسې حال کې چې هېواد مې د کورنۍ جګړې په اور کې سوځېده او د ملکي اداري او پوځي ځواك څخه یې مهم شی پاتې نه وو.

سره له دې چې د طالبانو د ادارې له بنې او هغه نظام سره چې دوی جوړ کړی و موافق نه وم بیا مې هم هیله درلوده چې د داسې چا په توګه چې په بهر کې یې لوړې زده کړې وې خپل هېواد ته کار وکړم کېدای شي چې یو ځای ګټور ثابت شم. خپلو زده کړو ته په پام په دوو ځایونو کې را ته کار

کول مناسب وو: یو د بهرنیو چارو وزارت او بل د پلان وزارت (اوسنی اقتصاد وزارت) پرېکړه مې وکړه چې کابل ته لاړ شم او د کار لپاره غوښتنه وکړم. له پېښور نه کابل ته د ورور او د هغه د کورنۍ د لیدو په نیت وخوځېدم. راتلونکی سهار د خپل انډیوال وحید مژده په همکارۍ چې بهرنیو چارو وزارت جګپوړی مامور ؤ هغه وزارت ته لاړم. ملا محمد حسن اخوند د دې وزارت سرپرست ؤ، د هغه سکرتریت ته ورغلم، د دفتر رییس یې یو ځوان با نشاطه طالب ؤ، زما یې د مېلمه پالنې په دود تود هرکلی وکړ. د ځان په باب مې معلومات ورکړل او خپله سي وي مې ورکړه ورته و مې ویل چې غواړم د بهرنیو چارو وزارت په کومه برخه کې خدمت وکړم. هغه دا ټول معلومات د وزیر صاحب خدمت ته یووړل او زما له ارادې یې خبر کړ. بهرنیو چارو وزارت په یوه چوپه ودانۍ بدل شوی ؤ. مېزونه، کرسۍ، موټر او نور وسایل یې ډېر وراسته شوي وو. برېښنا نه وه او په دهلېزونو کې مامورین کوزه په لاس ښکته، پورته ګرځېدل، د وزیر د دفتر رییس د چایو ست راته وکړ او دواړه زما د لوړو زده کړو او د هېواد او نړۍ په وضعه وغږېدو، خو انتظار مې ډېر اوږد شو، خبره له ۱۲ بجو واوښته، له ډېر انتظار وروسته مې د وزیر ځواب ترلاسه کړ چې نه غواړي راسره وګوري، آن دا چې نه یې غوښتل ما کومې بلې ځانګې او یا کوم مسوول ته ورمعرفي کړي. د وزیر د دفتر رییس چې په ښکاره له دې ځوابه خواشینی شوی ؤ د ښښې تر څنګ یې خپل د دفتر موټر چې تور مرسدیز بنز ؤ زما په واك کې راکړ چې کور ته مې ورسوي.

له دې وضعې وپوهېدم چې هر څومره ځان د طالبانو له نظام سره جوړ کړم بیا هم د هېواد په ادارو کې د کار فرصت نه لرم، دا په داسې حال کې وه چې افغانستان د زده کړو خاوندانو کدرونو ته زیاته اړتیا درلوده، وزارتونو زیاتره

خپل کدرونه له لاسه ورکړي وو او زه د جهاد د بهیر د گوتو په شمار د لوړو زده کړو خاوندانو له جملې څخه وم چې بېرته خپل هېواد ته راستون شوی وم. زه داسې وخت دغه وزارت ته د کار لپاره ورغلم چې د زده کړو خاوندان مامورین یې هره ورځ له هېواده د تېښتې په حال کې وو، په ډېر خپگان او د نهیلۍ په اوج کې وپوهېدم چې طالبان نه غواړي چې د هېواد اداره د نورو هېوادونو په څېر جوړه شي، د دوی په اند د هېواد د ادارې لپاره همدغه طالبي نظام بس ؤ. په داسې حال کې چې په نړۍ کې تازه په تازه د تکنالوژۍ انقلاب راغلی ؤ او په دې برخه کې حیرانوونکي پرمختگونه کېدل، طالبانو افغانستان په منزوي شوې او بې دولته جغرافیه بدل کړی ؤ.
زما باور دی چې د طالبانو په اداره کې داسې کسان وو چې نه یې غوښتل پخواني تجربه لرونکي کدرونه او د لوړو زده کړو خاوندان په حکومت کې پاتې شي او یا نوي کدرونه جذب شي. دغه ډول فکر که له یوه پلوه د طالبانو د وړوکي نړۍ لید زېږنده ؤ بل لور ته د پاکستان پیاوړی لاس هم پکې څرگند ؤ چې په دې ډول یې غوښتل له افغانستان نه یوه بې دولته خاوره جوړه کړي او وروسته یې دوی په نړیواله ټولنه کې استازي او قیم شي.

د وطن مجلې پیل

د ۱۹۹۹ ز د جنورۍ په میاشت کې د وطن مجلې لومړۍ گڼه په پېښور کې له چاپه راووته، په اروپا کې د اوسېدو په وروستیو کلونو کې مې له ډاکتر محمد قاسم همت سره د یوې معیاري ورځپاڼې او یا مجلې د خپراوي پر اړتیا ډېر اوږده بحثونه او مجلسونه درلودل. ډاکتر همت چې د جهاد په بهیر کې په المان کې د مجاهدینو استازی ؤ د پوهې او نظر خاوند او هڅاند

سړی ؤ. نوموړي ژمنه راسره وکړه چې په اروپا کې د افغان مهاجرینو له مرستې څخه د یوې مجلې د چاپ لګښت تر هغه پورې پیدا کړي چې مجله د ګډون بیې له لارې له مرستو بېغمه شي.
وطن مجلې د لیلا خُرم په مدیریت په لږه موده کې د پېښور او اروپا په افغانانو کې ځانګړي لوستونکي او مینه وال په خاصه توګه په هغو افغانانو کې، چې د افغانستان او نړۍ پېښو ته یې په ژور نظر کتل او د علمي تحلیلونو تږي وو وموندل. پیاوړیو لیکوالانو له اروپا، پېښور او د هېواد دننه څخه له دې مجلې سره قلمي همکاري کوله.
طالبانو هم له دې مجلې سره علاقه درلوده او په منظم ډول یې یو شمېر ګڼې هره میاشت د الیاس «وحدت» په واسطه ترلاسه کولې، نوموړی د دې کرښو د لیکلو پر مهال د پکتیکا والي دی او هغه مهال د اطلاعاتو او کلتور وزارت په استازیتوب پېښور ته راتلو. دغه څو ګڼې طالب چارواکیو ته رسېدلې خو عامو خلکو ته نه. متأسفانه طالبانو په کابل او نورو ولایتونو کې د دې مجلې د عام وېش اجازه رانکړه. د دې ستونزې د حل لپاره کابل ته لاړم او په وزیر اکبر خان مېنه کې مې د طالبانو د اطلاعاتو او کلتور له وزیر امیر خان متقي سره د ده په کور کې ولیدل، وروسته مې د وزارت له معین رحیم الله زرمتي سره ولیدل، په دې تړاو مې هڅو کومه پایله نه درلوده، ښاغلي زرمتي په مجله کې د عکسونو خپرېدو ستونزه یاده کړه. په ځواب کې مې ورته وویل چې له عکسونو پرته مجله نشي کولای چې خپل پیغام بشپړ ورسولای شي، هغه غوښتل د ستونزې حل لاره پیدا کړي، ځکه یې وړاندیز وکړ چې چېرته د یوه ژوندي شي عکس چاپولو ته اړتیا وي باید سر یې له تنې څخه بېل چاپ کړو، خو ښکاره وه چې پر عکسونو سربېره د مجلې منځپانګه هم د طالبانو ادارې ته د منلو وړ نه وه، ځکه مجلې د خپل ملي دریځ له مخې د

جګړې پر دواړو ښکېلو لوريو نيوکې کولې شعار يې د افغاني نشنليزم پياوړتيا او د يوه ځواکمن او خپلواك افغانستان جوړول وو. يو ځل همدغه دريځ د دې سبب شو چې د پاکستان د پوځي استخباراتو ادارې (ISI) موږ ته اخطار راکړ، زه بېله ځنډه افراسياب ختټك ته ورغلم چې هغه مهال د دې مجلې يو لوستونکی او د پاکستان د بشري حقونو د کميسيون رييس ؤ. له هغه نه مې د ISI د کوم اقدام په صورت کې د ملاتړ غوښتنه وکړه، افراسياب ختټك ډاډ راکړ چې که د پاکستان د دولت له لوري څه خنډونه جوړ شول دی به زموږ ملاتړ کوي.

موږ په وطن مجله کې هڅه کوله چې پر روانو سياسي جرياناتو سربېره د افغانستان تاريخ او فرهنګ ته هم پام واړوو، ځکه کوم وضعيت چې پر هېواد حاکم ؤ د تاريخ او فرهنګ د تدريجي مرګ په مانا ؤ. وطن مجله دوه نيم کاله خپره شوه، وروستۍ ګڼه يې د بن له کنفرانس وروسته په هېواد کې د لنډ مهالې ادارې له جوړېدو سره راووته. ما له «سهار» ورځپاڼې سره هم چې په پېښور کې يوازينۍ آزاده افغاني ورځپاڼه وه او د هېواد د نوموتي شاعر او ليکوال محمد زبير شفيقي په مديريت خپرېده قلمي همکاري درلوده. يو شمېر ليکنې مې په دې ورځپاڼه کې په خپل اصلي او فرعي نامه خپرې شوې دي.

په افغان پوهنتون کې استادي

د جهاد پر مهال بېلا بېلو ګوندونو د ښوونځيو، لېسو، ديني مدرسو او پوهنتونونو په جوړولو لاس پورې کړ، د ډاکتر نجيب د رژيم له را نسکورېدو او د جهادي ګوندونو ترمنځ د ګوندي جګړو له پيل سره له يوه پلوه زياتره د ښارونو اوسېدونکي په تېره د کابل اوسېدونکي پېښور، اسلام‌اباد او کويټې

ته مهاجر شول. بل لور ته جهادي ګوندونو سوکه سوکه د خپلو تعلیمي ادارو دروازې وتړلې. په دې پړاو کې د مهاجرینو ژوند له پخوا سره توپیر درلود. ګوندي اړیکې ډېرې تټې او پیکه شوې او د ژوند ژواك لپاره په ځانګړیو فعالیتونو کې زیاتوالی راغی. د زده کړو ځانګه یوه له اړتیاوو او هغه برخې څخه وه چې افغانانو پکې پانګونه وکړه، زیاتو کسانو د تعلیمي ادارو په جوړولو لاس پورې کړ.

د پاکستان حکومت کله کله د دغو ادارو په مخ کې خنډونه جوړول تر دې چې د افغانانو د ټولو پوهنتونونو د تړلو حکم یې صادر کړ، دغه ګام د هغو کورنیو لپاره چې د اولادونو راتلونکې یې تیاره کوله ډېر له وحشته ډك ؤ، د علمي او سیاسي شخصیتونو او مدني فعالانو له زیاتو هڅو وروسته حکومت ومنله چې په پېښور کې یوازې یو افغاني پوهنتون جوړ شي په دې شرط چې په مشرتابه کې به یې یو تن پاکستانی هم وي. هماغه ؤ چې د نجونو او هلکانو لپاره «افغان پوهنتون» جوړ شو، چې وداني یې د پېښور د «بورډ» په سیمه کې وه.

د «استاد ګلرحمان قاضي» چې وروسته یې په کابل کې د اساسي قانون پر تطبیق د څار کمیسیون د رییس په توګه هم دنده ترسره کړه، د افغان پوهنتون د حقوقو پوهنځي ریاست پر غاړه ؤ. د استاد قاضي د پاملرنې او له تدریس سره زما د مینې په سبب پر دې وتوانېدم چې د اداري پړاوونو له تېرولو او د استادۍ د شرطونو له پوره کولو وروسته په دې پوهنتون کې د استاد په توګه شامل شم.

په یاد پوهنځي کې مې د «اساسي حقوق» او «د سیاسي افکارو تاریخ» مضمونونو درس ورکاوه. د هغو محصلینو له جملې څخه چې ما ورته د

درس ورکولو ویاړ درلود یو شمېر د دې کرښو د لیکلو پر مهال مهمې حکومتي او غیرحکومتي دندې لري او په بریا یې پرمخ وړي.

سیاسي فعالیتونه

د جهاد په پیل کې چې زه په کابل کې زده کوونکی وم تر ټولو فعال او بانظمه جهادي ګوند، په ځانګړې توګه په کابل کې حزب اسلامي ؤ. حزب اسلامي هم پیاوړي او مبارز کدرونه درلودل او هم یې معلومه ایډیالوژي لرله چې د جوړېدو له مهاله یانې د ظاهر شاه د پاچاهۍ له وخته یې د هغو پر بنسټ مبارزه کوله. په همدې دلیل د غوایي کودتا له بریا وروسته حزب اسلامي چې له پخوا څخه فعال ؤ یوازې د فعالیتونو په بڼه کې یې لازم بدلونونه راوستل او تر نورو ټولو مخکښ شو.

پنځوسمه او شپېتمه او تر څه حده اویایمه میلادي لسیزه د درېیمې نړۍ د مبارزو لسیزې وې چې که په سوسیالیستي بڼه وې او که په نشنلستي.

نړیوال اسلامي غورځنګ هم په یوه بڼه د درېیمې نړۍ په غورځنګونو کې شامل ؤ. د دوی ترمنځ په موخو کې دومره نږدې والی ؤ چې ځینو التقاطي ګوندونو د مارکسیزم او اسلام په ګډولې لاس پورې کړی ؤ.

په اویایمه میلادي لسیزه کې د افغان جهاد پیل او د ایران د اسلامي انقلاب بریا د مسلمانو هېوادونو په ځوانانو کې یوه نوې ولوله او جذبه را وټوکوله. د مسلمانو عربي نړۍ هېوادونو او د درېیمې نړۍ نورو هېوادونو چې د فرانسې او انګلیس له زاړه او د متحده ایالاتو د نوي میدان ته راوتلي استعمار سره د مقابلې لپاره یې د هیلې سترګې د شوروي اتحاد په لور اړولې. هیله یې درلوده چې د اسرائیلو او لوېدیز ښکېلاك پر خلاف مبارزه کې به یې هغه ملاتړ وکړي، دغه مهال نور نهیلي شوي وو.

شوروي اتحاد د يوه نړيوال ځواك په توګه په نړيواله کچه په خپلو سياسي معاملو کې بوخت ؤ ستره موخه يې پراختيا غوښتنه او د برلاسۍ ساتنه وه، که به ورته اړينه ښکاره شوه د هېوادونو او مبارزو سازمانونو پر سر يې معاملې هم کولې، پر افغانستان د شوروي اتحاد يرغل هغه څه را ښکاره کړل چې د درېيمې نړۍ مبارزين له يوې مودې راهيسې د زړه له کومې پر هغو پوهېدل او د مسکو په اړه بدګومانه شوي وو.

د افغانستان جهاد او د ايران د اسلامي انقلاب بريا د مسلمانو هېوادونو مبارزو ځوانانو ته د هېلو نوې کړکۍ پرانيسته، ځکه دا دواړه د «نه شرقي نه غربي» او د «عادلانه اسلامي نظام جوړول» شعارونو پر محور راڅرخېدل. ما په دغسې فضا کې د سياست او يا په غوره وينا د مبارزې پر ډګر پښه کېښوده. خو کله چې له فرانسې نه راستون شوم نور نه د هغو شعارونو درك ؤ او نه هغه انقلابي جذبې او ولولې پاتې وې. د افغانستان جهاد په کورنۍ جګړه بدل شوی ؤ او طالبان له هغو نه زيږېدلي وو چې اوس يې پر کابل واکمني کوله، په ايران کې هم اسلامي انقلاب په مذهبي او نشنلېستي خول ننوتلی ؤ. په ياد مې دي کله چې مجاهدين کابل ته ننوتل او له يو بل سره ونښتل د کابل د کوڅه په کوڅه جګړو ننداري هره شپه د فرانسې له تلويزيوني چينلونو ښودل کېدلې، نو زما يوه ټولګيوال چې د مالي هېواد ؤ راته وويل: «موږ د افغانستان له جهاد او حکمتيار نه ډېرې هيلې درلودې او هغه مو ځانته بېلګه ګڼلی ؤ، دا څه شی ستاسو په هېواد کې روان دي، جهاد څه شو؟»

له فرانسې نه زما د ستنېدو پر مهال چې پر افغانستان کومه فضا حاکمه وه، تر ټولو بېړنی کار چې بايد شوی وای دا ؤ چې هېواد د پاکستان د ظالمانه او پټ تسلط او بې وزلۍ او ناپوهۍ له منګولو وژغول شي. افغانستان په «مدينه

فاضله» نه بلکې لږ تر لږه په یوه عادي هېواد بدل شي چې ماشومان یې ښوونځیو او ځوانان یې پوهنتونونو ته لاړ شي او خلك یې د ټېلفون او یا د ډېرو ساده ناروغیو د درملنې لپاره ګاونډیو هېوادونو ته لاړ نشي او بالاخره افغانستان د یوه بیرغ او یوې پیسې (سکې) خاوند شي! لنډه دا چې افغانستان د یوه دولت په توګه پاتې شي او له منځه لاړ نشي.

زما تشخیص دا ؤ چې له پیر سید احمد ګیلاني سره همکاري دې موخې ته د رسېدو لپاره تر ټولو غوره لاره وه. پیر صاحب د روم پروسې د غړیو په څېر د افغانستان له واقعیتونو نه ناخبره او پردی نه ؤ، نوموړی ډېرو طالبانو ته د درناوي وړ ؤ چې تر اوسه یې هغه لومړی نسل یانې د افغانستان له کلیو نه راپورته شوی نسل شته، پیر صاحب له لوېدیز او پاکستان سره چې پر کابل د حاکمو طالبانو ملاتړ یې کاوه ښې اړیکې درلودې او بالاخره پیر صاحب یو منځلاری شخصیت ؤ چې په کورنیو جګړو کې یې برخه نه درلوده. زه راغلم او له هغه سره همکار شوم.

پېښور ته زما له راتلو وړاندې پیر سید احمد ګیلاني او حضرت صبغت الله مجددي د یوې سیاسي ټولنې په جوړولو لاس پورې کړی ؤ چې د ځینو مسایلو پر سر د نه تفاهم په سبب له فعالیته لوېدلې وه. دغه دوه مشران چې د جهاد پر مهال له لږو امکاناتو او واك څخه برخمن وو په دې وروستیو کې په پاکستان کې د مهاجرو افغانانو او په هېواد کې دننه د هغو افغانانو لپاره په سیاسي مرجع بدل شوي وو چې له طالبانو سره نه وو.

د قبرس په غونډه کې ګډون

د «قبرس غونډو» څلورم پړاو د ۲۰۰۰ کال د سپتمبر له ۱۵ تر ۱۷مې پورې د دغه هېواد په مرکز نیکوسیا کې ترسره شو. د قبرس پروسه هغه مهال پیل

کړای شوه چې د روم بهیر و نکړای شول چې په سیاسي ډګر کې پاموړ پرمختګ وکړي.

د قبرس پروسې مشري د همایون جریر پر غاړه وه، د ده تر څنګ نور شخصیتونه لکه عبدالحق شفق، ډاکتر عزیزالله لودین، ډاکتر امیریار، استاد محمد زمان مزمل، سید اسحق ګیلاني، حاجي روح الله، پوهاند عبدالاحد جاوید، ډاکتر بصیر انور، قاضي محمد حکیم حکیم، انجنیر احسان الله مالیار، مېرمن صدیقه بلخي، سلیمان یاري او نور هم وو. ما د پیر سید احمد ګیلاني له لوري دنده واخسته چې د سید محمد ګیلاني تر څنګ د څلورم پړاو په غونډه کې ګډون وکړم. په دې غونډه کې تر ۷۰ زیاتو کسانو ګډون درلود.

زموږ د اوسېدو او غونډو ځای هېلتون هوټل ؤ. د غونډې جوړوونکیو د دغه ځای د انتخاب لپاره دوه دلایل ویل، یو یې موقعیت ؤ چې له افغانستان، ایران، پاکستان او همدارنګه اروپا او امریکا څخه راتګ ورته آسانه ؤ. دوهم یې د دې هېواد د ویزې د ترلاسه کولو آسانتیا وه. د قبرس د غونډو لګښتونه ایرانیانو ورکول.

د قبرس بهیر څلورم پړاو غونډه په داسې شرایطو کې جوړه شوه چې په هېواد کې د جګړې لمبې بلې وې او طالبانو په شمال کې ګړندي پرمختګونه کول. انجنیر رحیم د استاد رباني په استازیتوب په دې غونډه کې ګډون درلود خو طالبانو د پلاوي له رالېږلو ډډه کړې وه.

څه موده وړاندې د قبرس د غونډو په استازیتوب یو پلاوی طالبانو ته ورغلی ؤ. هغوی یې ادبانه هرکلی وکړ، سره له دې چې د قبرس پروسې ملا محمد عمر اخوند ته د امیرالمؤمنین لقب منلو ته لېوالتیا ښودلې وه خو طالبانو دې پلاوي ته له هر ډول ژمنې ځانونه تېر کړل.

د قبرس په غونډه کې ما د لومړي ځل لپاره په ایران کې له مهاجرو افغانانو سره د روغبړ او خبرو فرصت وموند.

د لومړي ځل لپاره د دوبۍ په یوه هوټل کې له هغوی سره مخامخ شوم، د دوی جامو او د خبرو لهجې ما ته جټکه راکړه، وروسته په قبرس کې خبرې او بحثونه په ځینو اړخونو کې تر هغو ډېر رېږدوونکي، د هغو ښاغلیو او مېرمنو له ډلې څخه یې یو شمېر اوس د هېواد په مهمو دندو ګومارل شوي دي. هلته مې هغه ترخه واقعیتونه درك کړل چې موږ افغانانو ته د کلونو کلونو جګړې دوام راوړي وو، موږ افغانانو د هجرت په بېلا بېلو چاپېریالونو کې د بېلا بېلو کلتورونو په فضا کې ژوند وکړ او له هغوی څخه اغېزمن شوو. دغه مسأله زموږ راتلونکیو نسلونو ته تر پخوا هم سخته وه، هغوی په بېلا بېلو چاپېریالونو کې وزیږېدل یا رالوی شول او زده کړې یې وکړې. د یوه ولس په وګړیو کې دغه ټول توپیرونه د ښې راتلونکې نښه نه ده.

په پوره باور به هغوی ته موږ تر ځانونو په همدې پیمانه بدل ښکارېدو، نه مې هېرېږي چې د پرېکړه لیك په چمتو کولو کې د لغتونو د کارولو په اړه د ښاغلو سید عسکر موسوي، مولایي او سید اسحق ګیلاني ترمنځ د نظرونو اختلاف په یوه لنډه لفظي شخړه بدل شو. په هر صورت دا زموږ د ژوند واقعیت ؤ چې اوس هم شته.

څرنګه چې طالبانو ځانونه د جګړې د ډګر فاتحان بلل او پاکستان د دوی تر شا خپل ستراتېژیك اهداف تعقیبول داسې نه ښکارېدله چې د روم او قبرس غونډې به کومه لاره لنډه کړي، خو بیا هم دغه ډول سیاسي خوځښتونه بې ګټې نه وو.

ما یو ځل بیا د پیر صاحب په ملګرتیا د قبرس په غونډه کې ګډون وکړ، حضرت صبغت الله مجددي له ډنمارکه راغلی ؤ او په هغو کې یې ګډون کړی ؤ. ښاغلي ګیلاني د غونډې له پایته رسېدو وړاندې د قبرس غونډه پرېښوده او د روم له لارې اسلام‌اباد ته ستون شو.

ښاغلي جریر د قبرس په غونډو کې د دغو دوو مشرانو پر ګډون ډېر ټینګار کاوه، ځکه چې د دوی ګډون د دغو غونډو اعتبار زیاتاوه.

کله چې زه له قبرس نه بېرته ستون شوم په اسلام‌اباد کې مې له ښاغلي پیر ګیلاني او د ده له مشر زوی سید حامد ګیلاني سره د دوی په کور کې ولیدل، د سفر د راپور د ورکولو ترڅ کې مې ورته وویل:

«د ایران هېواد د جګړې په جبهو کې د طالبانو پر خلاف د شمال جبهې ملاتړ کوي خو له دې سره یې هممهاله د سیاسي خبرو اترو لپاره د قبرس پروسه د سیاسي حل لارې د موندلو لپاره پیل کړې ده، دې ته په پام چې پاکستان د جګړې په ښکېلو لوریو کې د طالبانو فعال ملاتړ کوي او دا ناشونې ده چې تر ابده د سیاسي طرحې له نشتوالي پرته جګړې دوام وکړي. نو تاسې (پیر صاحب) دې ته په پام چې له پاکستان سره ښې اړیکې لرئ، دوی ته وړاندیز وکړه چې د قبرس د پروسې په څېر د یوه جریان ملاتړ وکړي، چې ستاسو په مشرۍ دغه پروسه یوه د منلو وړ سیاسي طرحه د جګړې د پایته رسولو لپاره وړاندې کړي.»

ښاغلي ګیلاني دغه مفکوره خوښه کړه او هماغه وو چې د «د سولې او ملي یووالي ټولنې» د بېرته فعالولو لپاره چټک کار پیل شو، مخکې مې یادونه وکړه چې دغه ټولنه پخوا جوړه شوې وه خو د پیر صاحب او حضرت صاحب ترمنځ اختلافونه د دې سبب شوي وو چې غیر فعاله پاتې شي.

د «سولې او ملي یووالي ټولنې»د بیا جوړېدو پر مهال ښاغلی مجددي په ډنمارك کې اوسېده او ډېر لږ پېښور ته راتلو.
هغه وخت چې زه لا په فرانسه کې په زده کړو بوخت وم، چې کله به په رخصتیو کې پېښور ته راغلم خامخا به مې کابل ته هم سفر کاوه، په دې موده کې دوه ځله داسې وخت کابل ته راغلم چې طالبانو پرې حکومت کاوه، هر ځل مې دې ته پام شوی چې د هېواد ټول حکومتي بنسټونه او ادارې د ملي اردو په شمول له منځه تللي دي. د دې تر څنګ طالبانو چې کوم زور زیاتی او بد چلن غوره کړی ؤ د مدني فعالیتونو لپاره یې هېڅ فضا نه وه پرېښې، بې وزلۍ او ناداری خلك دې ته اړ ایستي وو چې یوازې د ژوندي پاتې کېدو په فکر کې شي نور د ځان او خپلې کورنۍ په اړه له هر ډول فکر او تدبیر نه محروم شوي وو، لنډه دا چې له هغه وضعې څخه د راوتلو پوځي لاره نور پاتې نه وه. له همدې سببه زه یو ځل (له روانې وضعې او د عقیدوي بېلاریو له ستونزو د وتلو لار) تر عنوان لاندې د بحث لپاره په «هجرت کلي» کې د فرهنګي مرکز لخوا وبلل شوم، ښاغلي «مزمل اسلامي» دغه بحث چلاوه، مولوي قیام الدین کشاف او یو شمېر نورو علماؤ هم په دې بحث کې ګډون درلود. ما پر هېواد له حاکمې وضعې څخه د ژغورنې لاره د «مدني ټولنې» پر پیاوړتیا ټینګار وکړ، یانې دودیزه مدني ټولنه او د غیر دولتي ادارو په بڼه مدني ټولنه پیاوړې شي. دا یوه اوږده لاره وه خو زما په اند یوازینۍ لاره همدغه وه. د بحث ځینو ګډونوالو زما له خبرو نه داسې انګېرلې وه چې ګواکې ما یوه غیر اسلامي حل لاره وړاندې کړې وه.

وروسته مې د سپټمبر له يوولسمې لږ وړاندې د «يونسما» (UNSMA) يا د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو ځانګړي ماموريت له پلاوي سره چې په پېښور کې به يې کله کله له ما سره ليدل همدغه وړانديز وکړ، کله چې د بن کنفرانس جوړ شو نو ملګرو ملتونو د سياسي اړخ د پلاوو تر څنګ د مدني ټولنې استازي هم ور وبلل.

د همدې واقعيتونو په رڼا کې زه پر دې باور وم چې که د هېواد دننه او په پېښور کې هستوګن سياستوال چې د خپلې ټولنې واقعيتونو ته ډېر نږدې دي، پر دې وتوانېږي چې د پاکستان پښه يوه سياسي بهير ته ور دننه کړي، وژل او مرګونه پای ته ورسوي او د هېواد د لا زيات ورانېدو مخه ونيسي، له دې سره هممهاله افغانان د بامسوليته مدني ټولنې د پياوړي کولو هڅې وکړي کېدای شي چې هغه د غميزو د دوام وضعه پای ومومي. پير سيد احمد ګيلاني زما په اند د دې خوځښت د مشرۍ لپاره تر ټولو مناسب شخصيت ؤ. همدغه موضوع مې د سوات په يوه سفر کې له ډاکتر بصير انور، اسدالله فلاح او مولوي فضل الهادي شينواري سره په ګډه د مولوي محمد يونس خالص له مرستيال او د مجاهدينو له يوه مشر حاجي دين محمد سره مطرح کړه.

موږ ګومارل شوي وو چې نوموړي ته ورشو او هغه د سولې او ملي يووالي ټولنې سره يو ځای کېدو ته راوبولو، حاجي دين محمد دې نظريې ته او په دې خوځښت کې د پير صاحب په رول ډېر په ملنډو او مرموزه موسکا ځواب راکړ، هغه مهال نوموړی د خپل ورور په منځګړيتوب له احمدشاه مسعود سره په اړيکه کې ؤ.

د سولې او ملي يووالي ټولنه ډېر زر په يوه ځواکمن سياسي خوځښت بدله شوه، د شمالي ټلوالې جبهه چې ځانته يې قانوني حکومت وايه له

بد وضعیت سره مخ وه او ورځ تر بلې یې وضعه خرابېده، دې جبهې په څو ځله ماتو او شاتګ تر خپل کنټرول لاندې زیاته خاوره له لاسه ورکړه. له همدې سببه کوم ګوندونه چې د استاد رباني په حکومت کې شامل وو هغوی همدې «ټولنې» ته خپل استازي را واستول. د ساري په توګه د جمعیت اسلامي په استازیتوب انجنیر ایوب چې په انجنیر لالا مشهور ؤ، د اتحاد اسلامي په استازیتوب موسی خان اکبرزاده، د وحدت اسلامي په استازیتوب ښاغلی عارفي، د نجات ملي جبهې په استازیتوب اسدالله فلاح، د افغان ملت په استازیتوب کله انوارالحق او کله سید هاشم فولاد ګډون کاوه. خپلواك شخصیتونه لکه پوهاند نعمت الله شهراني، مولوي فضل الهادي شینواری او یو شمېر نورو هم د دې ټولنې غړیتوب درلود. د « سولې او ملي یووالي ټولنه» دوهم ځل د ۱۹۹۹ ز کال د جنوري پر ۴مه د پېښور په کبابیانو کې د پیر سید احمد ګیلاني په کور کې رسماً اعلان شوه. ۱۸ ډلو او مهمو سیاسي او جهادي شخصیتونو یې غړیتوب درلود. «ټولنې» ډېره هڅه کوله چې د پخواني پاچا په مشرۍ د روم پروسې سره په ګډه کار وکړي. د همدې لپاره ښاغلي ګیلاني هڅې پیل کړې چې په سویس کې د «روم بهیر» او «ټولنې» ګډه غونډه جوړه شي. د محمد ظاهر شاه پر شاوخوا راټولو کسانو نه غوښتل چې په ګډه کار وکړي د پاچا د ناروغۍ په پلمه یې په غونډه کې له ګډون ډډه وکړه، د سویس حکومت دې چمتو شو چې یوه امبولانس الوتکه روم ته واستوي چې نوموړی ژنیو ته راوړي او هلته یوه روغتون ته لنډ دولتي مېلمستون ورته ځانګړی کړي چې له انټرکانټیننټل هوټل نه لرې نه وي. د دغه هوټل غوره کول هم مانا دار وو، ځکه د یو شمېر نړیوالو لانجو مهمې خبرې

اترې په همدې هوټل کې ترسره شوې وې او ښې پایته رسېدلې وې. خو پر دې ټولو سربېره د پاچا شاوخوا کسانو په یوه ګډه غونډه کې له ګډون ډډه وکړه، سویس ښاغلي ګیلاني ته آشنا ځای ؤ. کوم وخت چې د کابل کمونستي حکومت د مجاهدینو د ورځ په ورځ زیاتېدونکي فشار له امله دې پایلې ته ورسېد چې نور پخوانی چلن ورته ناشونی دی، د وخت ولسمشر ډاکتر نجیب الله له سیاسي او جهادي مشرانو سره اړیکې پیل کړې او ځینو ته یې لیکونه واستول. په دې ډله کې یې له پیر صاحب سره اړیکه ونیوه او د لیدو غوښتنه یې وکړه، ښاغلي ګیلاني بلنه ومنله او د لیدو ځای یې سویس غوره کړ. د ده په نظر سویس یو بې طرفه هېواد ؤچې په افغانستان کې ځانګړې ګټې او خاصه اجنډا یې نه درلوده. بالاخره د ډاکتر نجیب الله او پیر سید احمد ګیلاني ترمنځ په سویس کې خبرې وشوې. پیر صاحب چې ما ته د دې لیدو کیسه وکړه، ډاکتر نجیب الله هڅولی ؤ چې مجاهدین کابل ته راشي او د یوه پراخ بنسټه حکومت مشري په غاړه واخلي تر څو هېواد او پیاوړی پوځ یې له پاشل کېدو وژغورل شي. ښاغلي ګیلاني په ځواب کې ورته ویلي وو چې روم او پېښور ته ځم چې له نورو مشرانو سره مشوره وکړم، خو ډاکتر نجیب په ځواب کې ورته ویلي وو چې که روم ته له ظاهر شاه سره د مشورې لپاره ځې نو دا بې ګټې دي، ځکه هغه د ډاکتر نجیب پر بیا بیا اړیکو سربېره هېڅ له ځایه نه ؤ خوځېدلی. بیا هم ښاغلی ګیلاني روم ته لاړ او له هغه ځایه پېښور ته راغی او له جهادي مشرانو سره یې له ډاکتر نجیب سره د لیدو او د هغه د وړاندیز خبره شریکه کړه. ښاغلي ګیلاني ویل چې پاکستان د ده په دې کار سخت خپه شوی ؤ. نوموړي د مشرانو د غبرګونونو کیسه وکړه چې استاد رباني پخپله د ده دغه کار ستایلی ؤ او

په دې برخه کې یې د هر ډول مرستې ژمنه ورسره کړې وه. انجنیر گلبدین حکمتیار د مولوي سرفراز په واسطه پیغام ور استولی او د پیر صاحب دغه اقدام یې ستایلی ؤ او ملاتړ یې کړی ؤ. یوازیني مشر چې دغه کار یې غندلی ؤ او تر ډېره وخته یې له ښاغلي گیلاني سره له خبرو ډډه کوله استاد عبدالرب رسول سیاف ؤ....

د «ټولنې» عادي غونډې د پیر سید احمد گیلاني په کور کې چې په کبابیانو کې ؤ کېدلې، وړوکې غونډې د نوموړي د اسلام‌اباد په کور کې او کله د صبغت الله مجددي په کور کې کېدلې. ما د «ټولنې» په فرهنگي او سیاسي څانگه کې فعالیت کاوه.

دې «ټولنې» په پېښور کې دوې لویې غونډې جوړې کړې، یوه لویه غونډه د پېښور په نشر هال کې او تر هغې وړوکې بله غونډه د ۲۰۰۱ د اگست پر ۱۵مه د پېښور په پرل کانټیننټل هوټل کې وه. په دې غونډه کې په پېښور کې او د افغانستان دننه څخه گڼو کسانو گډون کړی ؤ. په دې دواړو غونډو کې ښاغلي گیلاني د «ټولنې» د رییس او نورو غړیو او خپلواکو شخصیتونو په توگه ویناوې وکړې.

لکه چې له نامه څخه یې ښکاره وه دې «ټولنې» افغانان سولې او یووالي ته رابلل، د جگړې پایته رسېدل او د یوه پراخ بنسټه حکومت جوړېدل یې هیله او غوښتنه وه.

هغه وینا چې ښاغلي گیلاني په پېرل کانټیننټل هوټل کې واورواله ما لیکلې وه. په دې وینا کې داسې راغلي وو: «موږ نن یوې شریکې ستونزې سره راټول کړي یو. له ۲۳ کلونو راهیسې په هېواد کې جگړه او وینې تویېدل دوام لري، د خلکو کورونه ویجاړېږي اقتصادي سرچینې مو د بربادۍ په

حال کې دي، ماشومان مو يتيمان کېږي او بشري ځواك مو د له منځه تلو په حال کې دی.
بې اعتمادي او دښمني زموږ د بدمرغيو اصلي سبب دی. موږ په دې باور يو چې د افغانستان ستونزه پوځي حل نه لري، يوازينۍ حل لاره تفاهم او سوله ده. (...) نو راځئ چې لاسونه سره ورکړو، د جهاد لاسته راوړنې او حرمت خوندي کړو او خپل مظلوم او مجاهد ولس ته دا حق ورکړو چې خپل برخليك پخپله وټاکي. (...) گوښه کړای شوی افغانستان گاونډيو، مسلمانو هېوادونو او نورې نړۍ ته خطرناك دی. دغه ټولې ستونزې د جوړ جاړي، مشترك کار، اعتماد او بالاخره د لويې جرگې په جوړولو حل لارې پيدا کولای شي. د لويې جرگې په بريا کې د طالبانو تحريك، متحدې جبهې او ټولو سوله خوښوونکيو افغانانو رول ډېر مهم دی. هيله ده دوی په دې لار کې د دې واقعيت په درك کولو سره داسې گامونه اوچت کړي چې د افغانستان په تاريخ کې د دوی د ويار په توگه ثبت شي. (...) »
پخوا هم د ښاغلي گيلاني دريځ همدغه ؤ. کله چې د طالبانو تحريك کندهار ونيو او د واکمنۍ ساحه يې ورځ په ورځ پراخېدله، له جهادي مشرانو څخه درې تنه، مولوي محمد نبي، مولوي محمد يونس خالص او پير سيد احمد گيلاني کندهار ته لاړل او د طالبانو د تحريك له مشر ملا محمد عمر سره يې وليدل. هغه مهال ښاغلي گيلاني ملا محمد عمر ته وړانديز کړی ؤ چې لويه جرگه دايره کړي او هڅه دې وکړي چې ټول افغانان داسې په واك کې شريك کړي چې څوك په نظام کې د محروميت احساس و نه کړي. خو متأسفانه دغه کار د طالبانو د حکومت تر پايه پورې و نه شو! ما په هغه مرکه کې چې پر ۱۹۹۹ کال کې په کابل کې د طالبانو د اطلاعاتو او کلتور له وزير امير خان متقي سره د وطن مجلې

لپاره وکړه، له هغه د لويې جرګې په اړه پوښتنه وکړه. هغه په ځواب کې را ته وويل: «(...) هغه کسان اوسمهال لويه جرګه غواړي چې له ولس نه لرې شوي دي. (...)» هغه د طالبانو له حکومت نه د باندې هر ډول سياسي هڅې د ولس لپاره توطيه وبلله او وې ويل چې تر دوه زره تنو زيات عالمان په کندهار کې را ټول شول او اميرالمؤمنين يې وټاکه. هغه څه چې د تاريخ په اوږدو کې لويو جرګو ترسره کړي دي، په همدې دليل نوموړي د بلې لويې جرګې جوړول بې ضرورته او بې ځايه وبلل.
د هرې ورځې په تېرېدو چې د روم او قبرس پروسو خپله ناتواني او کمزوري ښودله د افغانانو او بهرنيانو پام «ټولنې» ته زيات ور واوښت. ټولنې ته د استاد رباني پيغامونه هم ډېر هڅوونکي وو.

کابل ته سفرونه

د طالبانو تحريك چې کله سياسي صحنې ته راغی د جګړې پر ډګر يې پام‌وړ پرمختګونه وکړل خو پر دې و نه توانېدل چې د کابل پر نيولو سربېره د استاد رباني حکومت بشپړ له منځه يوسي. ولسمشر برهان الدين رباني، صدراعظم ګلبدين حکمتيار، د دفاع وزير احمد شاه مسعود او د حکومت نور جګپوړي غړي د طالبانو له ننوتلو مخکې د ۱۹۹٦ کال د سپتمبر پر ۲٦ مه له کابل نه ووتل او د پنجشېر او شمال په لور شا ته لاړل. لوېديز هېوادونه په تېره د امريکا متحده ايالات چې په لومړيو کې د طالبانو د ملاتړ ګومان پرې کېده د کابل له نيولو وروسته د طالبانو پر توندو مخالفينو بدل شول. دغه مخالفت له استخباراتي لوبو سره جوخت د دې سبب شو چې طالبان نور هم توندلاري شي او د دوی مهم شخصيتونه يې د پاکستان غېږې ته ور وغورځول. او بيا په تېره د سپتمبر

له ۱۱ مې وروسته پېښو وښودله چې د افغانستان په اړه د امریکا د هغه مهال سیاست د بې علاقه‌گۍ، له طالبانو سره په داسې بڼه مخالفت چې حکومت یې رسمیت او مسوولیت و نه موندلای شي او له پاکستان سره په گډه د استخباراتي لوبو گډوله سیاست ؤ چې د منظم پروگرام له مخې عملي کېدو څو بالاخره د دې زمینه برابره شي چې امریکا زموږ په هېواد کې نېغ په نېغه پوځي مداخله وکړي، خو په دې منځ کې بنسټیز زیان زموږ ولس او دولت ته واوښت. د طالبانو د حساب وړ پوځي پرمختگونو تر پایه هېڅ درد دوا نه کړ بلکې د خلکو په منځ کې یې اختلاف واچاوه، له نهیلۍ او بې وزلۍ پرته یې د هېواد خلکو ته بله پایله نه درلوده.

د ا روښانه ده چې د استاد رباني تر مشرتابه لاندې حکومت چې کومه گډوډي او انارشي راوسته، هغه د مجاهدینو د کورنۍ جگړې له دوام سره د طالبانو د تحریك د راپورته کېدو سبب شوې وه.

«د سولې او ملي یووالي ټولنه» د پیر سید احمد گیلاني په مشرۍ د مجاهدینو په خپلمنځي جگړې کې ښکېل نه وه، د دې پلوي وه چې د لویې جرگې له لارې د ټولو ډلو په گډون یو حکومت جوړ شي.

البته که طالبانو له دې طرحې سره توافق کړی وای نو په طبیعي ډول به یې د واك لویه ونډه په لاس کې پاتې وه، ځکه چې دوی د شمال له څو گوتو په شمار ولایتونو پرته پر ټول افغانستان حاکمیت درلود.

یوه پراخ حکومت ته د طالبانو د رابللو او د واك د انحصار د پایته رسولو لپاره موږ هېواد ته سفرونه وکړل. هر ځل مو په دغو سفرونو کې د پلاوي مشري د پیر صاحب مشر زوی سید حامد گیلاني کوله.

لومړی سفر مو د ۲۰۰۱ کال په پسرلي کې جلال‌اباد ته ؤ. ټاکل شوې وه چې په دې سفر کې د ننگرهار له والي او د ختیځ زون له تنظیمیه رییس

او د وزیرانو شورا له مرستیال مولوي عبدالکبیر او د ده له مرستیال مولوي صدراعظم سره وګورو.
سهار له پېښوره وخوځېدو. چې د تورخم له دروازې تېر شوو د طالبانو یو شمېر ملکي او پوځي چارواکیو زموږ هرکلی وکړ. د دوی له ډلې شېر خان چې د طالبانو د یوې قطعې مسوول او پخوا د ملي اسلامي محاذ غړی و، موږ یې له خپلو یو شمېر وسله‌والو سره د جلال‌اباد تر ارګه بدرګه کړو، د لارې په اوږدو کې له تورخم تر جلال‌اباده په غونډیو وسله‌وال کسان لیدل کېدل چې زموږ د وړوکي کاروان د امنیت د ساتنې لپاره ولاړ وو. طالبانو زموږ د اوسېدو لپاره د جلال‌اباد ماڼۍ یا ارګ غوره کړی ؤ. ما دغه ښکلې ماڼۍ او لوی بڼ یې د لومړي ځل لپاره لیدل. ښایي په ماشومتوب کې هغه مهال چې موږ په جلال‌اباد کې کور درلود او ژمی به مو هلته تېراوه د ارګ بڼ ته راغلی وم خو ماڼۍ مې دننه هېڅ نه وه لیدلې. د دې ودانۍ اصلي برخه د عبدالرحمان خان د واکمنۍ پر مهال جوړه شوې وه. وروسته یې د ظاهرشاه پر مهال نورې برخې پرې ور زیاتې کړې وې او هغه یې د ورځې په ضروري وسایلو سنبال کړې وه. د امیر عبدالرحمان د وخت اصلي تالارونو دېوالونه په نقاشۍ او میناتورۍ ښکلي شوي وو او د ارګ د باغچې کوټۍ ته ډېر ورته وو چې تر هغه وخته ما هغه هم نه وه لیدلې. د اوبو او برېښنا نشتوالی او د تشنابونو له کاره لوېدلو د طالبانو د حکومتولۍ د بې پروایۍ کیسې کولې. د ارګ بڼ د مغولي بڼونو په بڼه ؤ چې ونې او لارې یې ډېر منظمې جوړې شوې وې او په منځ کې یې د اوبو حوض ؤ چې پر سر یې چت درېدلی و.

د جلال‌اباد خوږبويه فضا ما ته د خپل ماشومتوب خاطرې را يادې کړې. خو د ارگ او بڼ شړېدلي حالت چې هېڅ پاملرنه ورته نه وه شوې د هېواد د عامې وضعې څېره ښودله چې د هر انسان زړه يې ماتاوه او نهيلی کاوه يې. په پام کې وه چې د شپې ډوډۍ پر مهال له مولوي عبدالکبير او مولوي صدراعظم سره ليده کاته ولرو، هغوی احوال راکړی ؤ چې ليدو ته مو راځي. وروسته احوال راغی چې د شپې له ډوډۍ وروسته راځي، ډوډۍ وخوړل شوه، له څو ساعتونو تېرېدو وروسته مولوي صدراعظم راغی او د خپل آمر مولوي عبدالکبير عذر يې وغوښت. گواکې نوموړی په څه ضروري کار بوخت ؤ او و يې نشو کړای چې جلال‌اباد ته راشي. مولوي صدراعظم يو وچوړی د ژيړې ږيرې خاوند سړی ؤ. هغه لږ خبرې کولې. په دې ليدو کې څه مهمې خبرې و نه شوې. زموږ د پلاوي مشر او غړيو دوی ته د هېواد وضعه تشريح کړه او په حکومتولۍ کې يې د ټولو افغانانو د شريکېدو خبره وکړه.

سبا ته له چايو وروسته ښار ته ووتو. د غازي امان الله خان قبر ته لاړو او دعا مو وکړه، زه لاړم چې له کلونو وروسته د ماشومتوب د يادونو لپاره خپل کور ووينم چې مرستون ته مخامخ ؤ او پخوا مو پلورلی ؤ.

حيران شوم گورم چې آن دروازه يې په هماغه پخواني شنه رنگ پاتې وه او د دومره کلونو په بهير کې چا نه ؤ ترميم کړی.

له مولوي صدراعظم سره مو ژمنه پر دې شوه چې اړيکې به سره ساتو او د زياتو خبرو لپاره بايد کابل ته لاړ شو چې د طالبانو د تحريك او حکومت له نورو مشرانو سره خبرې اترې وکړو.

د جلال‌اباد په سفر کې استاد دين محمد گران، وکيل اکبرزی، عبيدالله برهاني او يو شمېر نورو برخه درلوده...

د ۲۰۰۱ کال د اګست په نیمایي کې د پېښور د پرل کانټیننټل هوټل له غونډې ورسته مو کابل ته سفر وکړ. په دې سفر کې هم مخکني یاد شوي کسان شامل وو. د قوماندان شېر خان وسله‌وال کسان او د طالبانو یو شمېر چارواکي تورخم ته زموږ هرکلي ته راغلي وو.

دې ته په پام چې لاره ډېره خرابه او کنډوکېر وه له جلال‌اباد تر کابله په څو ساعتونو کې ورسېدو. حکومت انترکانټیننټل هوټل زموږ د اوسېدو لپاره په پام کې نیولی ؤ.

انترکانټیننټل هوټل غمونکی حالت درلود، له پینځه ستوري هوټل سره یې هېڅ ورته والی نه درلود، تر ډېره د کابل د عادي مېلمستونونو په څېر ؤ.

د خوب چپرکټونه او د تشناب وسایل زاړه او وراسته شوي وو، خدمتګاران او کارکوونکي یې له اوږدو ږیرو سره په خیرنو او زړو دریشیو کې ګرځېدل. شپه تېره شوه، د چایو لپاره ټول په لومړي پوړ کې رستورانت ته راټول شوو. خدمتګارانو ډېره صمیمانه مېلمه پالنه کوله. خو سهار چای د حکومتي واکمنو له سلیقې او د هېواد له بې وزلۍ کېسې کولې. پاکستاني جوس چې په پاکستان کې یې زیاتره ماشومان څښي، د ملایي له پاکټونو، د ډوډۍ له ټوټو او چای او بورې سره یې د میز پر سر کېښودل. په هوټل کې د اوسېدو پر مهال مو له یو دوو مېلمنو پرته څوك و نه لیدل. دوه ځله مو داسې کسان ولیدل چې د طالبانو امنیتي یا ملکي چارواکي به وو او څو تنو به بدرګه کول. د طالبانو یو ګروپ تل هلته اوسېدو چې د هوټل د امنیت مسوولیت یې پر غاړه ؤ. د هغوی قوماندان د حوض چارې هم اداره کولې. هره ورځ یو شمېر طالبان او یا عادي

خلك هلته راتلل او له پړسولیو پرتوگونو سره به یې د هوټل په حوض کې لامبو وهله. په هوټل کې د هغو طالبانو له شور پرته چې کله کله به یې له یو بل سره ټوکې او خنداوې کولې نور هېڅ غږ نه اورېدل کېدو. د هوټل پخواني کارگران ډېر خپه او بې وزلي ښکارېدل. زه او استاد دین محمد گران په یوه دوه نفره اطاق کې اوسېدو. یوه ورځ مې د هوټل په لابي کې د استخباراتو مشر قاري احمدالله او د هغه کسان ولیدل، نوموړی د جگ قد او ښکلې څېرې خاوند ؤ. له سید حامد گیلاني سره د لیدو لپاره راغلی ؤ. په دې لیدنه کې د پلاوي بل چا گډون نه درلود، د ملاقات د تفصیل په اړه هم موږ ته معلومات را نه کړای شو. د دغه پینځه ورځني سفر په بهیر کې یو ځل د ملي امنیت ریاست ته لاړو او د دغه ریاست له مرستیال مولوي محمد وثیق سره مو ولیدل، تر ټولو مهمه لیدنه مو د سفر پر وروستۍ ورځ وه. د اگست پر ۲۳مه پلاوی ارگ ته لاړ او د سرپرستې شورا له مرستیال ملا محمد حسن سره یې ولیدل. نوموړي د ملا محمد رباني پر ځای د دولتي چارو سرپرستي کوله. دغه لیدنه په ارگ کې په هغه ودانۍ کې ترسره شوه چې د دې کرښو د لیکلو پر مهال د ملي امنیت شورا دفتر پکې دی او د گلخانې مانۍ شا ته ده.

ملا محمد حسن اخوند سپینه لونگۍ پر سر کړې وه او د خپل کار د میز شا ته یې په یو نفره کوچ کې چې یو شین رنگه جاینماز هم پرې غوړېدلی ؤ ډډه اچولې وه. د اطاق دواړو لوریو ته عادي کرسۍ ایښې وې چې مخې ته یې مېزونه پراته وو، څلور پینځه تنه د ملا صاحب همکاران هم پر کرسیو ناست وو او په بحث کې شریك وو. یوه تن یې له ډیجیټل تیلفون سره لوبې کولې، ناڅاپه یې گوته د تیلفون پر لاوډسپیکر ولگېده، د غږ له اوچتېدو سره یې زموږ مجلس چې هسې هم چندان تود نه ؤ د

څو شېبو لپاره ګډوډ کړ. په دې مجلس کې ما (لیکوال)، استاد دین محمد ګران او ډاکتر عبیدالله برهاني د سید حامد ګیلاني ملګرتیا کوله. د پلاوي رییس ښاغلي حامد ګیلاني ملا محمد حسن اخوند ته وویل: «(...) له وضعې ښکاري چې امریکایان به په افغانستان کې یو څه وکړي. داسې پېښه نشي چې دا نن چې موږ او تاسو دلته ناست یو او له یو بل سره روغبړ کوو بیا به یو بل پیدا نه کړای شو. بندیزونو او ستونزو عام خلك ډېر په عذاب کړي، خلك ډوډۍ نه لري، ډېر بې وزله شوي دي، زه دغه خبرې د دې لپاره کوم چې زموږ (مجاهدینو) پر سر دغه تجربه تېره شوې ده، موږ غواړو له تاسو سره مرسته وکړو، متخصص کسان راولو او ستاسو له حکومت سره مرسته وکړو چې د افغانانو او نړیوالو لپاره د منلو وړ شئ او له نړۍ سره د تفاهم ژبه پیدا کړئ. اوس چې کوم وضعیت دی نړیوالو ته د منلو نه دی، موږ له تاسو سره همکار یو چې په ګډه یو وړ حکومت جوړ کړو. (...)»

د سید حامد ګیلاني له خبرو اورېدو وروسته ملا محمد حسن اخوند د زردالیو او الوګانو ډکو قابونو ته چې تازه یې راوړي او زموږ مخې ته ایښي وو چې اوبه ترې څڅېدلې اشاره وکړه وې ویل: « الحمد لله مېوه هم لرو » د اسلام د پیغمبر په زمانه کې چې د مکې مشرکینو مسلمانان شعب ابو طالب ته تبعید کړل خلکو به وچې څرمنې ټوټه کولې او خوړلې یې، موږ الحمد لله هر څه لرو. (...) موږ له امریکا نه وېرېږو چې هر څه یې په وس کې وي لاس یې خلاص» هغه زیاته کړه: ورشئ امریکا ته ووایئ: امریکا ته چیش یې؟ (امریکا ته څه شی یې؟) هر څه دې چې په توان کې وي و یې کړه!

له دې لیدنې وروسته چې د ملا محمد حسن اخوند له تروش تندي سره له مخامخ کېدو پیل شوه او د ده په وروستۍ ګواښنده خبره پای ته ورسېده موږ د طالبانو د حکومت د سرپرست له دفتره راووتو، په خپلو موټرونو کې چې لاندې ولاړ وو را سپاره شوو او د ارګ له اصلي دروازې را ووتو د څرخي پله لار مو ونیوله. شاوخوا د غرمې ۱۱بجې وې. بیا مو په څو ساعته مزله د کابل-جلال‌اباد لاره ووهله، شپه مو سرخرود ته ورسوله او د پیر صاحب په کور کې مو سوځنده او ګرمه شپه تېره کړه سبا ته د پېښور په لور وخوځېدو.

دغه سفر زما ټولې هیلې چې د «ټولنې» له فعالېدو سره راسره پیدا شوې وې له خاورو سره برابرې کړې. له ځانه سره مې ویل لکه چې افغانستان نور له لاسه وتلی دی. افغانستان د خاورو په ډېرۍ بدل شوی چې نهیلیو او بې وزلو انسانانو پکې ژوند کاوه. داسې حکومت چې خلکو ته خدمت وکړي نه و. یوازې یوې ډلې وسله‌والو چې نړۍ یې نه پېژندله پر دوی د ټوپک او متروکې په زور حکم چلاوه. بل لوري ته په دغه وچکالۍ ځپلي او له خاورو او دوړو ډکې خاورې کې یو شمېر بهرنیانو چې زیاتره یې عربان وو هم ژوند کاوه. هغوی چې د سوځنده دښتو اوسېدونکي وو له افغانستان نه یې د یوې بې قانونه مرکز په توګه په نړۍ کې د پوځي عملیاتو لپاره کار اخیست. موږ د دوی څو تنه هغه مهال چې پېښور ته تلو د لارې پر سر چې د مولوي محمد یونس خالص لیدو ته ورتلو ولیدل. مولوي یونس خالص دغه مهال ډېر زهیر او بوډا شوی و. نوموړی په خپل خام کور کې چې د مولوي خالص په فامیلیو کې او د جلال‌اباد په هډه سیمه کې و اوسېده. زموږ وړوکي د موټرو کاروان لاره ورکه کړه. دغه مهال یو (ټاون اس) ډوله موټر په وار خطایۍ راپسې راغی

چې په افغاني جامو کې خلک پکې سپاره وو. هغوی په عربي او گوډې ماتې پښتو خبرې کولې. موږ د مولوي خالص د کور پوښتنه ترې وکړه. دوی لاره را وښودله. په لاره کې مو یو کانکریټي کور ولید چې رنگ شوی نه و. چې په هغه وچه دښته کې یې ونې له لرې ښکارېدلې. یو چا وویل دا د اسامه بن لادن کور دی. کومو کسانو چې موږ ته لاره را ښودله د همدې کور ساتونکي وو .

مولوي خالص چې ډېر په زحمت خبرې اورېدې په خپل مېلمستون کې د لرگي په چوکۍ ناست و. شاوخوا ته یې په رنگ الوتو او زړو توشکو خلک راټول وو. داسې ښکارېده چې هغه له وضعې خوښ نه و او هغه څه چې په هېواد کې تېرېدل دی یې اندېښمن کړی و .

مولوي صاحب هیله وښوده چې زموږ هڅې ښې پایلې ولري. له چای او روغبړ وروسته مو ترې رخصت واخیست او د تورخم لاره مو ونیوه.

د سپټمبر پېښې او د بن کنفرانس

د سپټمبر پېښې

د کابل وروستی سفر او د طالبانو د حکومت له سرپرست سره مو لیدل ډېر مایوسوونکي وو، داسې چې فکر مې کاوه ښايي بیا افغانستان ته رانشم. ورځې تېرېدې او د «ټولنې» کارونه هماغسې روان وو. د سپټمبر پر ۹ مه مهمه پېښه وشوه. خبرونه خپاره شول چې احمدشاه مسعود په تخار کې په یوه چاودنه کې سخت ټپي شوی دی. ویل کېدل چې نوموړی له دوو عربي ژورنالیستانو سره د مرکې پر مهال د فلمبرداری کامرې د چاودنې له امله ټپي شوی دی. په دې اړه چې هغه څه ډول ټپي شوی او روغتیايي وضعه یې څنګه ده ضد او نقیض خبرونه خپرېدل.

احمد شاه مسعود د همدې کال د اپرېل پر ۳ مه فرانسې ته سفر وکړ، نوموړي لومړی د فرانسې د بهرنیو چارو له وزیر، د ملي شورا د دواړو مجلسونو له مشرانو او د اروپا د پارلمان له مشرې «مېرمن فانتن» سره لیدلي وو. وروسته بیا بلژیک ته لاړ او د اروپايي اتحادیې د بهرنیو اړیکو له مسوول سره یې ولیدل. احمد شاه مسعود ته د یوه سیاسي مشر په توګه هرکلی وشو. کله چې د فرانسې د پارلمان ودانۍ ته لاړ د اټکل پر خلاف یې هلته وینا ونه کړه، خو د پارلمان د تالار له دوهم پوړ نه یې د پارلمان غړیو ته لاس وخوځاوه، په ځواب کې وکیلان ودرېدل او د ده په ویاړ یې لاسونه وپړکول.

احمد شاه مسعود اروپا ته د سفر پر مهال مرستې وغوښتې بېله دې چې د دې مرستو څرنګوالی معلوم کړي. خو هغه مهال یې چې د پارلمان د کمېسیونونو له یوه غړي سره وکتل، نوموړي په ګیلو خوله خلاصه کړه او

وې ویل چې څوک مرسته نه ورسره کوي تر دې چې اوس د خپلو څرخیو الوتکو د ترمیم توان هم نه لري. اروپا ته د احمد شاه مسعود سفر داسې مهال تر سره شو چې نړۍ له طالبانو نه د ستړیا احساس کاوه، سره له دې چې د امریکا متحده ایالاتو د قوماندان احمد شاه مسعود څو پلاویو ته چې هغه هېواد ته یې د واشنګټن د ملاتړ ترلاسه کولو په موخه سفرونه کړي وو هېڅ ځواب نه و ورکړی، خو له لوېدیزوالو سره د طالبانو د بدیل د موندلو خبره اوس ډېره مطرح وه. همدغسې ناخوښۍ مسعود او د ده نږدې کسان لکه «روان فرهادي» چې په ملګرو ملتونو کې د استاد رباني د حکومت استازی او په فرانسه کې د احمد شاه مسعود ترجمان و دې ته وهڅول چې ووایي: «د یونوکال د تېلو شرکت د طالبانو د جګړې د لګښتونو پیسې ورکوي.»

د مسعود د سفر پر مهال له روم نه یو پلاوی فرانسې ته راغی او ده ته یې د لیدو په ترڅ کې بلنه ورکړه چې له محمد ظاهر شاه سره وګوري، خو دغه وړاندیز د ده لخوا رد شو.

یو شمېر سیاسي شنونکیو هغه مهال ویل چې مسعود غالباً د اروپایي هېوادونو له استخباراتي چارواکیو سره لیدلي دي او د دوی ترمنځ یو لړ تړونونه شوي دي. داسې ښکارېدله چې اروپا د احمد شاه مسعود د پلاوي له څو قومي ترکیب نه یادونه کوله او هغه ته یې د طالبانو د بدیل په نظر کتل. احمد شاه مسعود پخپله هم یو ځل وویل چې په تېر وخت کې د دوی د مشرتابه مشروعیت کمزوری و او تر دې وروسته دی اراده لري چې سیاسي او پوځي مشري دواړه په لاس کې واخلي.

د تخار ولایت په خواجه بهاوالدین کې د سپټمبر د نهمې له پېښې وروسته د احمد شاه مسعود د مرګ او ژوند په اړه ضد او نقیض خبرې کېدې. د برهان الدین رباني له خولې چې ځان یې د افغانستان برحال ولسمشر باله واورېدل شول چې نوموړی په تاجکستان کې هغه روغتون ته ورغلی چې مسعود پکې بستر دی، له هغه سره یې خبرې کړې. استاد رباني هېوادوالو ته د خپل قوماندان د روغتیا په باب ډاډ ورکړ. په داسې حال کې چې وروسته «ستیو کول» امریکایي لیکوال د «CIA» د اسنادو له مخې ولیکل چې د متحدې جبهې پر دې غوښتنې سربېره چې د احمد شاه مسعود د مرګ خبره پټه وساتل شي د امریکا حکومت دغه خبر خپور کړ.

کله چې دغه خبر خپور شو ما د وطن مجلې د هماغې میاشتې د ګڼې په سرمقاله کې د «احمد شاه مسعود: هستی ایکه مانند هستی های دیگر از دست رفت» تر عنوان لاندې داسې ولیکل: «ستر جهادي قوماندان احمد شاه مسعود بالاخره له هغو ټپونو چې ور رسېدلي وو له نړۍ سترګې پټې کړې. هغه څوک چې تر دوو لسیزو زیاته موده د افغانستان د سیاسي او پوځي میدان له اصلي لوبغاړو څخه شمېرل کېدو بالاخره په یوه ځانمرګي برید کې د دوو عربو ژورنالیستانو له خوا ووژل شو. که څه هم د نیویارک او واشنګټن پېښو له تبلیغاتي اړخه پر دغه لویه پېښه سیوری وغوړاوه خو اهمیت یې په هېڅ صورت کم نه کړ. احمد شاه مسعود له هغو استعدادونو څخه و چې افغانې خاورې وخت پر وخت روزلي او نړۍ ته یې وړاندې کړي دي. افغان جهاد وښودله چې د دې خاورې په ګوټ ګوټ کې څه ډول استعدادونه وو او د دې ملت په ماغزو او متو کې څومره ځواک پټ دی. د دې جهاد په بهیر کې مسعود او نور نومیالي قوماندانان چې تر ده هېڅ کم نه وو زموږ د بشري ارزښتناکې شتمنۍ

حیثیت وموند. په داسې حال کې چې د احمد شاه مسعود پلویان دې ته هېڅ چمتو نه دي چې څوک له ده سره برابر وبولي. مخالفین یې بیا هغه د هر ډول بدیو سرچینه بولي. د افغانانو دغې ځانګړتیا له جغرافیاوي جوړښت سره لاس ورکړی او د دې سبب شوي چې افغانستان د شتمنیو، استعدادونو او اتلانو له درلودو سره تل له خپلو هستیو څخه بې برخې پاتې شي.

افغانستان د پېښو او حوادثو وطن، اتل پالونکی او د متفکرو ماغزو روزونکی دی، خو پر دې ټولو سربېره بیا هم ظاهراً یو وروسته پاتې هېواد، بې ازښته او د مهمو شخصیتونو څخه تش معرفي شوی دی. دا لومړی ځل نه دی چې افغانستان د نړۍ له سیاسي ډګره ورکېږي. استعدادونه او بشري ځواک یې د دغه او هغه بیرغ لاندې سره تیت او پرک کېږي او اتلان یې په کورنیو جګړو کې ښکېل او د ملي خاینانو او د پردیو جاسوسانو په نامه پېژندل کېږي. نن افغان پوهان په بهرنیو لابراتوارونو کې په ارزښتمنو څېړنو بوخت دي. زموږ د ځوانانو ځواک د ایران او پاکستان په ښارونو کې د کورونو او ودانیو په جوړولو لګول کېږي او د جګړې مېړونه مو په داسې حال کې پخپلو کې سره لوېدلي چې خپل سیال لوری د بهرنیانو په نوکرۍ تورنوي. که یوازې له روسانو او هندوستانیانو سره د تړاو په چوکاټ کې د احمد شاه مسعود شخصیت مطالعه کوو دا به تاریخي تېروتنه وي. هماغسې لکه چې طالبان د پاکستان لاسپوڅي او روزل شوي بلل تېروتنه ده.

افغانان باید د خپلو شخصیتونو په اړه د خپلو قضاوتونو په څرنګوالي کې بدلون راولي. ځکه چې نه شخصیتونه په مطلق ښه او بد وېشل کېږي او نه سیاسي جریانات یوازې تور او یا یوازې سپین دي.

هوکې احمد شاه مسعود د جهاد روزل شوی د افغانستان هستي وه، داسې هستي لکه د نورو په څېر چې د بې تفاوتۍ په دوړو او لوخړو کې هره ورځ زموږ له لاسه وځي او ضایع کېږي. هغه شتمنۍ چې یا په خاورو کې پټېږي او یا د هېواد په ورانولو کې کارول کېږي. موږ افغانان زیات امتیازات لرو، خو ولې په داسې برخلیک اوښتي یو؟ که د هر شي پړه د بهرنیانو پر اوږو ور اچوو دا به د اصلاح او سمون مخه ونیسي او په موږ کې به د بدلون همت او شیمه له منځه یوسي. آیا نور هغه مهال نه دی را رسېدلی چې موږ پخپله فکر وکړو، خپلو نیمګړتیاوو ته پام وکړو او د ځانونو د اصلاح هڅه وکړو؟»

د احمد شاه مسعود له ترور دوې ورځې وروسته د سپټمبر پر یوولسمه د امریکا متحده ایالاتو دننه پېښې وشوې چې د نوموړي ترور پېښه یې تر سیوري لاندې را وستله، په دې ورځ د امریکا د هوایي چلن مسافر وړونکیو الوتکو په واسطه په نیویارک او واشنګټن کې ځانمرګي بریدونه وشول چې تر درې نیم زره زیاتو کسانو د وژنې سبب شول.

د سپټمبر د یوولسمې په ماښام زه د کار له دفتره کور ته راستون شوم، د امریکا له پېښو هېڅ خبر نه وم. پلار مې د تلویزیون په ننداره بوخت و ویل یې:

«سي ان ان» وښودل چې یوه مسافر وړونکې الوتکه د نړیوال سوداګریز مرکز له یوه برج سره ټکر شوه. د همدې خبرو په بهیر کې بله الوتکه راغله

له برج سره ولګېده، وروسته پر پنټاګون برید وشو. په دې ډول هغه پېښې چې د نړیوال بدلون پیل شوې، پېښې شوې.
دا د چا کار و؟ د هغو مسلمانانو کار چې د اسرائیلو پر خلاف یې مبارزه کوله. د القاعده کار و، د اسرائیلي یهودانو کار و او که د امریکا د ښي لاسو توند لارو؟ واشنګټن ډېر زر د سپټمبر د یوولسمې د بریدونو پړه پر القاعده ور واچوله چې مشري یې د اسامه بن لادن پر غاړه وه. نوموړی پر ۱۹۹٦ کال د استاد رباني د حکومت پر مهال له کورنۍ سره له سوډان څخه افغانستان ته راغی او دلته اوسېده.
هماغه و چې د تلپاتې آزادۍ یا Enduring Freedom Operation عملیاتو ته لاره برابره شوه.
د طالبانو او القاعده پر خلاف د امریکا د پوځي عملیاتو له پیل سره ظاهراً هغه اټکلونه او شکونه غلط ښکاره شول چې په افغانستان او مرکزي آسیا کې د امریکا د لویو اقتصادي موخو په اړه را پیدا شوي وو.

امریکا او د پایپ لاین دیپلوماسي

«احمد نادر نادري» په هغه لیکنه کې چې د وطن مجلې د ۲۰۰۱ کال د اګست او سپټمبر په ګڼه کې خپره شوه، په افغانستان کې د سترو نفتي کمپنیو پر سیالیو رڼا اچولې چې هرې یوې یې غوښتل د منځنۍ آسیا د تیلو او ګازو سرچینې را وباسي او د افغانستان له لارې یې تېرې کړي. په دې لیکنه کې راغلي چې د ارجنټاین بریډاس (BRIDAS) د تېلو شرکت له ۱۹۹۱ کال راهیسې د افغانستان له لارې د آسیا جنوب او جنوب ختیځ ته د ترکمنستان د ګازو د لېږد نظریه د ترکمنستان له حکومت سره مطرح کړې وه. د هغه پایپ لاین طرحه چې د ترکمنستان غاز یې باید له دې

لارې لېږدولی وای د بریډاس رییس «بولګرني» د پاکستان د پټرولیم او طبیعي سرچینو له وزیر «انور سیف الله خان» او د ترکمنستان د تېلو او ګازو د وزارت له مرستیال «نیازوف اوزار» سره په مخامخ ناسته کې د نقشو او چارتونو په مرسته تشریح کړه او د هغو د جوړولو لپاره یې د دوه میلیارد ډالرو وړاندیز وکړ. د امریکا متحده ایالاتو د منځنۍ آسیا له تېلو او ګازو سره علاقه ومونده او د «یونوکال» کلیفورنیایي کمپنۍ یې دې لوبې ته را وړاندې کړه.

«یونوکال» د سعودي عربستان د ملاتړ ترلاسه کولو او د هغوی له لارې پر طالبانو د نفوذ لپاره د سعودي «دلتا اویل» شرکت هم ورسره شریک کړ. یونوکال سره له دې چې په افغانستان کې جګړې دوام درلود په قزاقستان، ازبکستان، ترکمنستان، پاکستان او هند کې دفترونه پرانیستل او د امریکا پخوانی د بهرنیو چارو وزیر «هنري کسینجر» په اسلام‌اباد کې د امریکا پخوانی سفیر «رابرت اوکلي»، «زلمی خلیلزاد» او د قفقاز د چارو یو متخصص د «جان مارسکا» په نوم یې وګومارل. د دې په مقابل کې «بریډاس» د کابل په کلوله پشته کې خپل دفتر پرانیست او د پاکستان د صدراعظمې «بې نظیر بوټو» ملاتړ یې خپل کړ.

په یاده لیکنه کې راغلي دي چې احمد شاه مسعود د «یونوکال» کمپنۍ د طالبانو پلوي بلله او «بریډاس» ته یې ښه نظر درلود. «یونوکال» پر ۱۹۹۷ کال یو نړیوال ځواکمن کنسرسیوم جوړ کړ چې د سعودي، جاپان، ترکمنستان، کوریا، پاکستان او روسیې شرکتونه پکې شامل وو، دوی اعلان کړه چې د هغه پایپ لاین کار به چې تر هند پورې به وغځول شي پر ۱۹۹۸ کال پیل او تر ۲۰۰۱ کال پورې بشپړ شي.

په داسې حال کې چې طالبانو له «بریډاس» کمپنۍ سره په کابل کې هوکړه لیک لاسلیک کړ او د هغو د وروستي کولو لپاره ارجنټاین ته روان وو، د پاکستان پوځي استخباراتو پر دوی فشار راوړ چې لومړی د امریکا متحده ایالاتو ته سفر وکړي. هماغه و چې د طالبانو یو پینځه کسیز پلاوی د «ملا محمد غوث» په مشرۍ تکزاس ته لاړ خو ناکام راستون شو. په داسې حال کې چې ترکمنستان امریکایي شرکت د قرارداد ګټونکی اعلان کړ.

یونوکال پر ۱۹۹٦ کال د طالبانو په لاس د کابل نیولو هرکلی وکړ، ځکه دغه شرکت په دې باور و چې دا کار به د پایپ لاین د غځولو لګښت را ټیټ کړي. «یونوکال» او «دلتا اویل» د پایپ لاین غځولو پروژه افغانستان ته د سولې را وستونکې بلله او د WFP سازمان له لارې یې د پایپ لاین په بهیر کې د ماین پاکۍ له پروژو سره د وندې اخیستلو، د بشري مرستو برابرولو او د کار د پیل لپاره د زمینې برابرولو هڅې پیل کړې.

«یونوکال» پر ۱۹۹۷ کال په نبراسکا پوهنتون کې د افغانستان د مطالعاتو مرکز په چوکاټ کې د نهه سوه لکه ډالرو په لګښت پروژه پیل کړه. د دې پروژې موخه د ملکي زده کړو او روزنې پروګرام و چې څلور سوه تنو افغانانو ته د بریښنا، ترکاڼۍ او نورو څانګو روزنه ورکړي چې د پایپ لاین په جوړولو کې ورته ضروري بلل کېدل.

د یادونې ده چې د سپټمبر د یوولسمې له پېښو مخکې، د ۱۹۹۸ کال په اګست کې پر افغانستان د امریکا توغندویي بریدونو او د طالبانو پر حکومت د بندیزونو لګولو د پایپ لاین دغه پروژه له جدي ستونزو سره

مخ کړې وه. «یونوکال» په همدې کال له کنسرسیوم نه ووت او مشري یې «دلتا اویل» په لاس کې واخیستله.

د ۲۰۰۱ کال د فبروري په میاشت کې یانې جورج بوش ته د امریکا حکومتي اداري له سپارل کېدو ۱۵ ورځې وروسته د «لیلا هلمز» افغان توکمې اوس د CIA د پخواني مشر «ریچارد هلمز» مېرمن په هڅو «رحمت الله هاشمي» د «ملا محمد عمر مجاهد» ځانګړی استازی واشنګټن ته لاړ چې د امریکا له نوي حکومت سره د خبرو لړۍ پیل کړي.

د امریکا نوې حکومتي اداره د «بل کلنتن» تر ادارې زیاته د تېلو د نړۍ له کړیو سره نږدې وه. پخپله «جورج ډبلیو بوش» چې پخوا د تکزاس والي و او د ده کورنۍ له دې کړیو سره ډېرې نږدې اړیکې درلودې. زیاتره د شاوخوا کسانو یې دغه اړیکې درلودې. د ساري په توګه د ده مرستیال «ډېک چیني» د ملي امنیت نوې سلاکاره «کنډولیزا رایس»، «دونا ایوانس»، «سپانسر ابراهام»، «کارتین کوهر» او «زلمی خلیلزاد» له هغو کسانو څخه وو چې د ګازو او تېلو په ساحه کې یې فعالیت کاوه. د ساري په توګه «ډېک چیني» اوږده موده د «هالیبرتون» شرکت مشر و، «کنډولیزا رایس» پوره نهه کاله له «شیورون» شرکت سره کار کړی و او «زلمي خلیلزاد» له ۱۹۹۵ کال څخه تر ۱۹۹۸ پورې د «یونوکال» شرکت سلاکار و او د پایپ لاین د جوړولو په تړاو یې له طالبانو سره څو ځله خبرې کړې وې.

«ژان شارل بریزارد» او «ګیوم داسکبي» د «بن لادن ممنوعه حقیقت» کتاب لیکوالانو لیکلي وو چې د «جورج بوش» ادارې د سپټمبر د یوولسمې له پېښو مخکې د «اف بي آی» د ترهګرۍ ضد فعالیتونو مخه

نیولې وه، ځکه چې حکومت یې له طالبانو سره د یوې لویې معاملې پر سر خبرې کولې. دغه خبرې اترې زیاتره د تېلو د لویو شرکتونو تر فشار لاندې تر سره کېدلې. خو له ۱۹۹۸ کاله امریکایان پر دې باوري شوي وو چې د طالبانو بشپړه بریا ناشونې ده، ځکه خو واشنګټن په خبرو اترو کې پر دوو ټکیو ټینګار کاوه:

یو د اسامه بن لادن سپارل، دوهم د یوه پراخ بنسټه حکومت جوړول. خو د امریکایانو په اند به په دې حکومت کې طالبانو د «زمري ونډه» درلودای. په دې لړ کې وروستۍ اړیکه د ۲۰۰۱ کال د اګست پر دوهمه د بهرنیو چارو د نوې مرستیالې «کریستینا روکا» چې د CIA پخوانۍ ماموره وه او په اسلام‌اباد کې د طالبانو د سفیر «ملا عبدالسلام ضعیف» ترمنځ وشوه. چې یو ځل بیا د اسامه بن لادن د سپارلو، د لویې جرګې د جوړولو او د ظاهر شاه د ونډې په اړه خبرې پکې مطرح شوې.

بل لوري ته ملګرو ملتونو سازمان د خپل استازي «فرانسس ویندرل» له لوري په دې برخه کې فعال و. نوموړي پر دې سربېره دا هڅې کولې چې د روم او قبرس پروسې هم سره نږدې کړي. د همدې لپاره د ۲۰۰۱ کال د جولای له ۱۷ مې تر ۲۰مې په برلین کې یوه غونډه جوړه شوه، امریکایانو په دې غونډه کې ژمنه وکړه چې د یوه پراخ بنسټه حکومت له جوړېدو سره به افغانستان ته زیاتې نړیوالې مرستې پیل او د پایپ لاین غځولو کار به شروع کړي. خو «نیاز نایک» چې په دې غونډه کې د پاکستان استازیتوب کاوه د امریکا استازي سفیر «تام سیمون» له قوله وویل چې که داسې ونشي نو امریکا چمتو ده چې پوځي ځواک وکاروي. دا په دې مانا ده چې واشنګټن د سپټمبر د یوولسمې له پېښو

پخوا هم د دې امکان لیدو چې په افغانستان کې مداخله وکړي او د طالبانو پر خلاف له ځواکه کار واخلي.
په هر صورت د سپټمبر پېښې دا هر څه ګډوډ کړل او ظاهراً یې د منځنۍ آسیا د انرژۍ له سرچینو سره د امریکا په ډېره لېوالتیا پرده واچوله. د سپټمبر د یوولسمې له پېښو وروسته په افغانستان کې د امریکا متحده ایالاتو پوځي شتون ظاهراً له منځنۍ آسیا سره هېڅ تړاو نه درلود. ځکه دوی د القاعده د ترهګرو مرکزونو او د هغوی د ملاتړو د طالبانو حکومت له منځه وړو لپاره دلته راغلي وو. د سپټمبر د یوولسمې پېښو چې کومه عاطفي څپه رامنځته کړه د دې سبب شوه چې آن د امریکا مخالف هېوادونه هم له دې هېواد سره ملګرتیا ته چمتو شي.
په دې ډول یې له ټولې نړۍ سره په توافق د یوه «مشروع» هدف ترلاسه کولو لپاره خپل پوځونه افغانستان ته را وستل.

اسامه داسې زوی چې له نورو سره یې توپیر درلود

اسامه بن محمد بن عواد بن لادن پر ۱۹۵۵ کال وزیږېد. نوموړی د سعودي عربستان د یوې شتمنې کورنۍ د ۲۰ تنو زامنو تر ټولو ځوان زوی و. د بن لادن پلار د یمن و چې سعودي عربستان ته لاړ او هلته مېشت شو. نوموړي د یوه ودانیز شرکت د جوړولو له لارې زیاته شتمني وګټله. د اسامه پلار پر ۱۹٦۸ کال د یوې هلیکوپترې د لوېدو په پېښه کې خپل ژوند له لاسه ورکړ.
اسامه خپلې زده کړې د ملک عبدالعزیز په پوهنتون کې پر ۱۹۷۹ کال بشپړې کړې. په همدې کال دریو مهمو پېښو اسامه ته جټکې ورکړې. یو د مصر او اسرائیلو ترمنځ د سولې تړون، دوهم د شوروي پوځونو لخوا پر

افغانستان یرغل او د هغو خلاف د افغان ولس جهاد، درېیم د ایران د اسلامي انقلاب بریا او د پاچا را نسکورېدل.
اسامه له «القدس العربي» ورځپاڼې سره په یوه مرکه کې ویلي وو چې د سرو پوځونو لخوا د افغانستان نیولو دی دومره په غوسه او خپه کړ چې تصمیم یې ونیو دغه هېواد ته لاړ شي او د شوروي پوځونو پر خلاف جهاد وکړي. اسامه پر ۱۹۸۴ کال په پېښور کې ځای پر ځای شو. نوموړي د «سعودي» په نامه شهرت وموند. انجنیر اسامه بلدوزرونه او نور درانه وسایل له بهر نه راوړل او د ډېورنډ کرښې په اوږدو کې یې د افغانستان په اسمانځکو غرونو کې پخې سمځې، مورچلونه او د وسلو زیرمتونونه جوړ کړل. ما د پکتیا ولایت د ځائیو په غرونو کې یو د وسلو زیرمتون او یو روغتون ولیدل چې د ځوانو عربانو لخوا جوړ شوي وو. لویې لارې هغو ته ورننوتلای شوای. د غره په زړه کې جوړ شوی روغتون ښه په وسایلو سنبال و او کوټې یې ټولې په کاشیو فرش وې.
«ماري ان ویور» په نیویارکر ورځپاڼه کې ولیکل: «اسامه په منظم ډول د سوډان د اسلامپالي حکومت متفکر مغز حسن ترابي لیدو ته ورتلو او وخت پر وخت یې د پاکستان له پوځي واکمن جنرال ضیا الحق سره د شپې ډوډۍ خوړله.» (...) اسامه د مجاهدینو له مشرانو او «شیخ عمر عبدالرحمن مصري» سره هم اړیکې درلودې (...) هغه ځوان عربان چې د جهاد په مینه پېښور ته راغلي وو هره میاشت یې له ۲۰ تر ۲۵ میلیون ډالرو پورې مرستې مجاهدینو ته راټولولې (...)
اسامه پر ۱۹۸۹ کال یانې هغه مهال چې شوروي پوځونه له افغانستانه ووتل جدې ته راغی او د خپلې کورنۍ په کاروباري ټولواکۍ کې بېرته

بوخت شو (...) نوموړی د عربستان د دوو مذهبي څېرو «شېخ سفر حوالي» او «شېخ سلمان عوده» تر اغېز لاندې و چې انقلابي نظریات یې درلودل او د همدې نظریاتو په رڼا کې یې سیاسي فعالیت کاوه تر دې چې د سعودي شاهي کورنۍ پر ۱۹۹۱ کال د ده د ایستلو پرېکړه وکړه.
اسامه له سعودي عربستان نه سوډان ته پناه یووړه او پینځه کاله هلته پاتې شو. نوموړي د سوډان په شمال کې درې پوځي روزونکي مرکزونه جوړ کړل او د دې لاره یې برابره کړه چې د افغانستان په جهاد کې ګډونوال پینځه سوه تنه ځوان عربان هلته بوځي. پر ۱۹۹۶ کال د عربستان په فشار سوډان له اسامه نه وغوښتل چې د دوی له هېواده ووځي. نوموړی د استاد رباني د حکومت پر مهال له خپلو څلورو مېرمنو او اولادونو او شاوخوا سل تنو پلویانو سره په دوو الوتکو کې افغانستان ته راغی. (...)»
د سپټمبر یوولسمې له پېښې وروسته «ملا محمد عمر مجاهد» پرېکړه وکړه چې که یې د تاج او تخت د نسکورېدو په بیه تمام شي هم اسامه بن لادن به وساتي، هماغه و چې افغانستان د امریکایي ځواکونو تر یرغل لاندې راغی.
د طالبانو حکومت د توغندیو او بمونو تر باران لاندې وروستۍ ساه اخیستله او د طالبانو پر خلاف نوې پیل شوې جګړې په زرګونو ځوانان د مرګ کومې ته وغورځول، اسامه بن لادن د سپټمبر له یوولسمې وروسته خپله لومړنۍ وینا خپره کړه. دغه وینا چې په نړیوالو رسنیو کې خپره شوه د یوې غرنۍ سیمې په پټنځای کې ثبت شوې وه. د لوېدیزو رسنیو په تبصرو کې یې دغه ځای په قوي احتمال د «تورې بوړې» غرونه ښودلي وو. اسامه په دې وینا کې له سره تر پایه د الهي کسات خبره وکړه او د امریکا او اسرائیلو ظلمونه یې یاد کړل. نوموړي د فلسطین قربانۍ او

مبارزې څو ځله یادې کړې، خو د افغانستان په باره کې او د افغان ولس د قربانیو په باب یې یوه خبره هم ونه کړه. هغه ولس چې اوس یې عملاً په خپلو سرونو او مالونو د ده د ساتنې درنه بیه ادا کوله.

د بن کنفرانس

د سپټمبر له ۱۱ مې وروسته پېښې په حیرانوونکې بڼه ګړندۍ شوې، ډېر په چټکۍ استخباراتي، سیاسي، پوځي او رسنیز فعالیتونه پر افغانستان متمرکز شول. په رسنیزه برخه کې دومره بېروبار و تا به ویل چې پر پېښور او اسلام‌اباد د لوېدیزو خبریالانو باران اورېدلی دی. په استخباراتي برخه کې «ستیو کول» امریکایي لیکوال په خپل اثر «اس ریاست» کې لیکي چې د «CIA» لومړنی د اړیکو ټیم د «ګیري شیروین» په مدیریت د سپټمبر پر ۲۶ مه د څرخي الوتکې په واسطه د پنجشېر درې ته ورسېد او هلته ځای پر ځای شو. سهار ورځپاڼې، یوازینۍ افغاني ورځپاڼه چې په پېښور کې چاپېدله د سپټمبر پر ۲۳ مې او ۲۴ مې ګڼې کې د هېواد په شمال ولایتونو کې د سلګونو طالبانو د وژل کېدو خبرونه خپاره کړل. دغه وژنې زیاتره د جنرال عبدالرشید دوستم د وسله‌والو لخوا ترسره کېدلې. نوموړی هم د امریکا او «CIA» له ښه ملاتړ او مرستو څخه برخمن و. په دې ډول د هېواد په شمال ولایتونو کې د طالبانو تصفیه ډېره چټکه پیل شوه.

په سیاسي ډګر کې د پخواني پاچا محمد ظاهر شاه پیروان، استاد رباني او متحده جبهه، ایران ته نږدې د قبرس پروسه او د پیر سید احمد ګیلاني په مشرۍ د سولې او ملي یووالي ټولنه، امریکا او انګلستان ته نږدې

شخصیتونو لکه «حامد کرزی» او «قوماندان عبدالحق» ټول لاس په کار شول او هر یوه له فرصت څخه د ګټې پورته کولو هڅه پیل کړه.
پاکستان د تورن له دریځه په ستونزمنه وضعه کې و. یادېږي مې چې د بن په کنفرانس کې چې د نومبر د میاشتې په وروستیو کې جوړ شو د دې هېواد استازی له سپکاوي سره مخ او ګوښه شوی و. تر دې پورې چې د ډوډۍ په میز به څوک یو ځای ورسره نه کېناستل.
د امریکایانو ملاتړ د استاد رباني په پرتله له جنرال عبدالرشید دوستم، نظار شورا او د شمال د متحدې جبهې له نورو قوماندانو سره ډېر و. په شمال کې د طالبانو عامې وژنې په وحشیانه ډول دوام درلود او د هغوی د واک لمنه ډېره چټکه له هغه لوري را ټوله شوه. د شمال جبهې په لاس د کابل بیا لوېدل د یوه وېروونکي خوب په څېر خلک ځورول. دغې جبهې په خلکو کې ښې خاطرې نه وې پرېښې. د دې وېره وه چې امریکایان د طالبانو حکومت را نسکور کړي، خپل دښمنان وځپي او یا یې ونیسي او بېرته له افغانستان نه خپل هېواد ته ستانه شي او دلته انارشي او ملوک الطوایفي پرېږدي. افغانانو غوښتل چې د طالبانو له را نسکورېدو سره یو نوی پړاو پیل شي او هېواد یې بالاخره د قانون او نظام خاوند شي. کابل ته د استاد رباني د ادارې بېل بېل لوري یو څه وځنډېدل. بېل بېل اسناد ښیي چې په دې بهیر کې امریکایانو له مختلفو لارو له طالبانو سره اړیکې درلودې. د پاکستان رول په دې ډګر کې ډېر روښانه و. پاکستان ګواکې هڅه کوله چې د امریکا او طالبانو ترمنځ یو ډول تفاهم راشي تر څو دغه ډله بشپړه له صحنې څخه و نه وځي، خو له دې سره هممهال یې هڅه کوله چې وضعه داسې اداره کړي چې «خطر» په یوه «فرصت» بدل کړی او له یوې نوې لارې ځان خپلو ستراتېژکو موخو ته ورسوي.

له پاکستان نه پلاوي کندهار ته لاړل چې ملا محمد عمر له امریکا سره معاملې ته قانع کړي. لومړنی پلاوی د «ISI» د مشر «جنرال محمود احمد» په مشرتابه کندهار ته لاړ او د طالبانو له مشر سره یې خبرې وکړې. «عبدالحی مطمئن» د ملا محمد عمر ویاند په خپل اثر «ملا محمد عمر، طالبان او افغانستان» کې لیکي... دغه مهال د ISI رییس جنرال محمود احمد کندهار ته راغی. د امارت د دفتر په نوې ودانۍ کې یې له ملا محمد عمر سره وکتل. په دې ناسته کې د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو رییس عبدالغفور افغاني د ژباړن دنده درلوده.... جنرال محمود د خپلو خبرو په لړ کې وویل: امریکا یو ډېر لوی اقتصادي او نظامي ځواک دی. دې سیمې ته د راتلو لپاره پلمې لټوي، له هرې لارې چې کېدای شي باید دغه پلمه په لاس ور نکړای شي. (...)

په دې ملاقات کې ملا محمد عمر پاکستاني جنرال ته ویلي وو چې امریکا له ډېرې مودې راهیسې له واکه د طالبانو د رانسکورولو هڅه کوي اوس د زور او ځواک کارولو خبرې کوي، ځکه خو طالبان له دې پرته بله چاره نه لري چې تر خپله وسه له ځانه دفاع وکړي.

د پاکستانیانو دوهم پلاوی د دیني علماؤ او پوځیانو ګډ پلاوی و. عبدالحی مطمئن په هماغه اثر کې لیکي: «... په دې پلاوي کې د پاکستان د وفاق المدارس مسوول مولانا سلیم الله خان، شیخ الحدیث مولانا حسن جان، مولانا محمد تقي عثماني او مولانا شېر علي شاه شامل وو...» په دې ناسته کې هم ملا محمد عمر پر پخواني دریځ ولاړ و، د هغه دلیلونه د دې سبب شول چې مولانا سلیم الله خان اوښکې تویې کړې او ملا

محمد عمر ته يې وويل: « الله ستا ټټر همدې ته پرانيستی، خدای دې په لوري شه او خدای دې موږ ته هم د شهادت مرګ را په برخه کړي».
هغه معلومات چې وروسته افشا شول ښيي چې پاکستان دغه مهال له امريکا سره په يوه لويه معامله بوخت و. په داسې حال کې چې د باندې داسې ښکارېدله چې ګواکې امريکا د منځلارو طالبانو په لټه کې ده چې د جګړې د پېښېدو مخه ونيسي خو اسناد ښيي چې واشنګټن او اسلام‌اباد په ګډه کار کاوه چې افغانستان په څو او يا لږ تر لږه په دوو شمال او جنوب برخو ووېشي.
«ستيو کول» په خپل اثر «اس رياست» کې ليکي: «... جاويد عالم دوه ستوري جنرال د ISI د تحليل څانګې مشر و... جنرال عالم او شنونکيو يې ديف سميت ته د امريکا لخوا د افغانستان د نيولو په صورت کې د اټکل وړ دوو سناريو ګانو په اړه ويلي:
په داسې حال کې چې امريکا د طالبانو حکومت را نسکور کړي او ډېر زر له افغانستانه ووځي دا به د ۱۹۹۵ کال په څېر د ګډوډيو او کړکېچ سبب شي. د بديل وړانديز دا و چې د بوش اداره پر شمال او جنوب د افغانستان د وېشلو زمينه برابره کړي (...).
پر ۲۰۱۲ کال چې د طالبانو يوه مهم چارواکي ما ته کوم معلومات راکړل، ما وروسته نوموړی د وخت ولسمشر حامد کرزي ته هم بوتلو چې دغه کيسه ورته وکړي، د هغو له مخې هم څرګنده وه چې امريکا او پاکستان په ګډه پر دې کار کوي چې د افغانستان خاوره عملاً په څو واکمنيو ووېشل شي.
د طالبانو دغه جګپوړي غړي ما ته وويل: «زموږ د حکومت وروستۍ ورځې وې، موږ تر ډېرو فشارو لاندې وو، په شمال کې پر طالبانو بريدونه

روان وو او هغه سیمې مو له لاسه ورکړې وې. دغه مهال د ISI مشر جنرال محمود ما ته احوال راکړ چې د یوه مهم ملاقات لپاره کوټې ته د ده لیدو ته ورشم. زما کاري ساحه داسې نه وه چې له هغه سره دې سر و کار ولرم. په هر صورت د ملا محمد عمر مجاهد له اجازې وروسته هلته ورغلم. له جنرال محمود سره د لیدو پر مهال نوموړي د افغانستان یوه لویه نقشه پر میز وغوړوله او درې قلمونه یې چې بېل بېل رنګونه یې درلودل را واخیستل د نقشې پر مخ یې درې دایرې وکښلې. وې ویل چې موږ له امریکایانو سره هوکړې ته رسېدلي یو نور ستاسې حکومت ختم دی، خو تاسو کولای شئ چې په کندهار او شاوخوا سیمو کې پاتې شئ او حکومت وکړئ. نورې سیمې به د نورو کسانو په لاس کې وي. ما و نه منله ورته و مې ویل چې له ملا محمد عمر نه هدایت اخلم. کله مې چې په کندهار کې نوموړي (ملا عمر) ته دغه کیسه وکړه هغه دا معامله رد کړه، کلونه تېر شول او ما یوه دوره زندان هم تېر کړی و. یوه ورځ په یوه بهرني هېواد کې په یوه غونډه کې یو بهرنی ما ته را نږدې شو وې ویل چې زه یو امریکایي یم، زه تا پېژنم خو ته مې نه پېژنې، هغه ورځ دې چې په کوټه کې له جنرال محمود سره لیدنه وه او نوموړي یو وړاندیز درته درلود چې تا و نه مانه. په هغه ورځ زما او ستا ترمنځ یوازې یو دېوال درېدلی و، که تا وړاندیز منلی وای زه د څنګ له اطاق نه راتلم او هغه هوکړې ته مې رسمیت ورکاوه».

همدغه شپې ورځې وې چې یوه ورځ له اسلام‌اباده زنګ راغی راته وې ویل چې سهار ته پیر صاحب غوښتی یې. سهار وختي د پیر صاحب له وراره سید سلمان ګیلاني سره د اسلام‌اباد په لور وخوځېدم.

تر دې څو ورځې مخکې ښاغلي گیلاني ما ته ویلي وو چې نړیواله ټولنه په پام کې لري چې په کوم لوېدیز هېواد کې یوه لویه غونډه جوړه کړي، موږ پر دې ټینگار کوو چې رهبران پکې گډون وکړي، دوی بیا غواړی چې د مشرانو با صلاحیته استازي دې غونډې ته واستول شي.
کله چې د اسلام‌اباد په اشرافي سیمه کې د ښاغلي گیلاني کور ته ورسېدو خدمتگارانو مېلمستون ته بوتلو. پیر صاحب او زامنو یې له الاخضر ابراهیمي سره ناسته درلوده. له نوموړي سره یو بل تن هم ملگری و. ابراهیمي چې هغه مهال د افغانستان لپاره د ملگرو ملتونو د سرمنشي ځانگړی استازی و په نږدې راتلونکې کې یې د لویې غونډې په باب چې په بن کې جوړېده معلومات راکړل او د ښاغلي گیلاني او «ټولنې» مشورې او نظرونه یې وغوښتل. نوموړي دا یادونه هم وکړه چې همکار یې دا دنده لري چې د نوې ادارې له جوړېدو سره د نړۍ په هر گوټ کې کدرونه وپېژني او را ویې بولي چې د ځانگړیو امتیازاتو به بدل کې افغانستان ته راشي او د خپل ویجاړ شوي هېواد په ودانولو کې ونډه واخلي. د ابراهیمي همکار چې د وړوکي قد خاوند او په انگرېزۍ یې خبرې کولې، خو د خدای پامانۍ پر مهال یې له ټولو سره پښتو خبرې پیل کړې. چې کله مېلمانه رخصت شول د پیر صاحب له زوی نه مې وپوښتل چې دغه سړی خو افغان ښکارېده، دا څوک و؟ هغه په ځواب کې را ته وویل چې دا د اخضر الابراهیمي همکار «ډاکتر اشرف غني احمدزی» و، ما د اشرف غني مرکې اورېدلې وې خو تر دې مهاله مې له نږدې نه و لیدلی. وروسته مې نوموړی په بن کې ولید او څو ځلې مې خبرې ورسره وکړې، ماښام زه او سید سلمان گیلاني بېرته پېښور ته راغلو.

د بن کنفرانس

سره له دې چې په شمال کې د طالبانو نښه کول ډېر چټک پیل شول او د دوی پخوانیو دښمنانو د امریکا په مرسته پر هغوی وژونکي ګوزارونه وکړل خو په کابل کې لا د «اسلامي امارت» حاکمیت و. له یوه پلوه پاکستان په ټول توان هڅه کوله چې له طالبانو سره کومه معامله جوړه شي بل لور ته د امریکایانو په منځ کې د کابل نسکورېدو د بڼې او وخت په اړه یو نظر نه و.

ویل کېدل چې امریکایان د منځلارو طالبانو په لټه کې وو چې له هغو سره جوړ شي او اسامه ورته وسپاري. خو لکه چې مخکې مې ورته اشاره وکړه معاملې هم روانې وې چې طالبان دې ته راضي کړی چې د افغانستان په یوه برخه په حکومت قانع شي او د افغانستان نورې برخې نورو لوریو ته وسپارل شي، ښايي چې کابل به یوه کمزوري حکومت ته سپارل کېده په داسې حال کې چې نورو ځواکونو به هر یوه د هېواد پر یوه برخه حاکمیت درلود. امریکا او پاکستان په ګډه دغه پروګرام پر مخ بېوه خو نه طالبان دې معاملې ته راضي شول او نه «محمد قسیم فهیم» چې هغه مهال د احمد شاه مسعود ځایناستی غوره شوی و. چې د پخواني ولسمشر حامد کرزي په قول د روسانو او تاجکستان له لوري دغه پیغام ورته رسېدلی و.

په افغانستان کې د ملوک الطوایفي په راوستلو کې چې د امریکا او پاکستان هڅې ناکامې شوې، د بن غونډې د جوړېدو کار چټک شو. موږ د نومبر پر ۲۵ مه د اسلام‌اباد له هوایي ډګره د المان په لور روان شوو، د هوایي ډګر په وي آی پي تالار کې نور کسان هم د الوتنې په انتظار وو

چې باید د بن کنفرانس ته تللي وای چې د هغوی له جملې مې «سید اسحق گیلاني»، «احمد نادر نادري» او «توماس روتیک» یادېږي.

له اسلام‌اباده دوبۍ ته لاړو او شپه مو هلته د هوایي ډګر په یوه هوټل کې تېره کړه چې د ملګرو ملتونو له لوري موږ ته کرایه شوی و. سبا ته مو د بن په لور الوتکه والوته او له غرمې وروسته هلته ورسېدو. د پلاویو مشران یې د هلیکوپترو په واسطه د «پیترسبورګ ماڼۍ» ته لېږدول چې کنفرانس پکې جوړېدو او نور غړي یې په موټرو کې هلته رسول. «د سولې او ملي یووالي ټولنه» چې وروسته په بن کې د «پېښور ګروپ» په نامه یادېده د سید حامد گیلاني په مشرۍ یې په کنفرانس کې ګډون وکړ. د پلاوي په ترکیب کې یې «حاجي عطا خان»، «موسی غازي»، «فاطمه گیلاني»، «حفیظ الله محسني» او زه «عبدالکریم خُرم» شامل وو. د کنفرانس درې نور ګډونوال ګروپونه د روم ګروپ، د قبرس ګروپ او د متحدې جبهې ګروپ چې د استاد رباني د حکومت استازیتوب یې کاوه، وو. دې څلورو ګروپونو سیاسي خبرې کولې او په پام کې وه چې دوی د افغانستان لپاره نوی حکومت جوړ کړي. د خبرو د سیاسي او اصلي لوري تر څنګ د ملګرو ملتونو سازمان د نړۍ له ګوټ ګوټ نه د یوه بل ګروپ غړي هم رابللي وو او شمېر یې د اویا تنو په شاوخوا کې و او د مدني ټولنې د استازیو په نامه یادېدل. یو شمېر نور کسان چې نه د سیاسي ګروپونو کسان او نه د مدني ټولنې فعالان وو هلته راوستل شوي وو. سیاسي ګروپونو هر یوه د پیترسبورګ په ماڼۍ کې مجهز اطاقونه درلودل چې په هغو کې کمپیوټرونه، د فوتوکاپۍ ماشینونه، تیلفون، فکس او نور وسایل وو.

د مدني ټولنې استازي په یوه بل ځای کې په یوه هوټل کې ځای پر ځای شوي وو، خو هغه کسان چې له دې یوه ګروپ سره یې هم تړاو نه درلود، د پیترسبورګ ماڼۍ په دهلېزونو کې سرګردانه ښکته پورته کېدل. دغه کسان د توماس روتیك له خوا په پټه پیترسبورګ ماڼۍ ته راوستل شوي وو او د نوموړي لخوا ورته ویل شوي وو چې که چا پوښتنه ترې وکړه دوی دې ځانونه د کوم سیاسي ګروپ غړي معرفي کړي. معلومه وه چې له دې ګروپ سره توماس روتیك له پخوا ښه پېژندګلوي درلوده او پخوا یې ورسره ګډ پروګرامونه پلي کړي وو. له دې ډلې څخه مې چې د ځینو کسانو نومونه یادېږي دا دي: جاوید کوهستاني، ښاغلی وزیري چې وروسته یې ځانته آریایي ویل، ښاغلی دهاتي او ښاغلی احمد نادر نادري. دا چې نادري د وطن مجلې قلمي همکار و او ما له پخوا ورسره پېژندل د پلاوي له نورو غړو سره تر سلا وروسته مې هغه خپل دفتر ته راوست چې له اسانتیاو یې ګټه واخیستلای شي. د پیترسبورګ ماڼۍ چې د بن مشهور کنفرانس پکې جوړ و د المان یوه لرغونې ښکلې ماڼۍ ده چې د بن ښار پر څنډه د یوې غونډۍ پر سر جوړه ده.

کنفرانس د ۲۰۰۱ز د نومبر پر ۲۷مه پیل شو. تر دې وړاندې چې غونډه پیل شي موږ د پېښور ګروپ یو شمېر کسان د قبرس ګروپ ته ورغلو چې په نظریاتو او دریځونو کې یو له بل سره سلا وکړو. موږ لا د قبرس ګروپ په دفتر کې وو چې د دې ګروپ مشر «همایون جریر» ساه نیولی له یوه بل مجلس نه راغی. ګومان کوم چې د ایران له پلاوي سره یې لیدلي وو. نوموړی چې اطاق ته راننوت موږ ټولو ته یې په خطاب کې وویل:

«موږ هسې کنفرانس ته درومو، هر څه مخکې له مخکې ټاکل شوي او پرېکړه شوې ده.»
ترې و مې پوښتل څه ډول؟ ویل یې: «دا پرېکړه شوې چې حامد کرزی به د نوې ادارې د رییس په توګه ټاکل کېږي.
» دغه مهال فاطمې ګیلاني چیغه کړه: «نه! دا ناشونې ده، کرزی ډېر عادي سړی دی، هغه د هېواد د دغه خطرناك او پېچلي وضعیت د ادارې توان نه لري.»
له لنډو خبرو او بحث وروسته موږ یوه تالار ته ننوتلو چې یو دایروي لوی میز یې په منځ کې ایښی و چې له هر ګروپ نه به رییسان او دوه یا څو تنه د هغه شاوخوا ته کېناستل. تالار له خبریالانو او لویو او وړوکیو کامرو ډك و. موږ د غونډې نور برخوال په شاتني کتار کې کېناستلو.
کنفرانس له غرمې مخکې په لس بجو او پنځلس دقیقو پیل شو. رسمي نوم یې «د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو خبرې اترې» اېښودل شوی و. دا د سپټمبر له یوولسمې پېښې وروسته د افغانستان د لانجې د اوږدمهالي حل لپاره د نړیوالې ټولنې لومړنی ګام و.
افغانان له کلونو راهیسې د بېلابېلو جګړو او انارشۍ په اور کې سوځېدل خو چا دوی ته پاملرنه نه کوله. آن چې لویو هېوادونو او ملګرو ملتونو سازمان بیا بیا دا ویل چې د افغانستان د لانجې د حل لپاره هېڅ طرحه نه لري. مانا دا چې د افغانانو ځورېدل او دردونه د دې سبب نه شول چې نړیوال را وخوځېږي او د دوی د ژغورنې لپاره په عملي اقدام لاس پورې کړي.
د بن کنفرانس په ترکیب کې د متحدې جبهې پلاوي غړي تر نورو پلاویو ډېر وو. د کنفرانس له رسمي پیل نه یوه ورځ مخکې، ماښام زه د مانۍ د

تالار دروازې ته مخامخ ناست وم چې ناڅاپه دروازه خلاصه شوه او یوه ډله خلك خوشاله د کړس کړس خنداګانو په بدرګه راننوتل. ما د هغوی په منځ کې په فرانسه کې د لوړو زده کړو پر مهال خپل استاد «ډاکتر زلمی حقاني» ولید، سمدستي هغه ته ورغلم او احترام مې یې پر ځای کړ ورته و مې ویل: استاده ته دلته څه کوې؟ وې ویل «زه د دوی حقوقي سلاکار یم او دا نور کسان چې وینې ټول د دې ګروپ سلاکاران او همکاران دي.» حیران شوم، نورو ګروپونو نه یوازې دا چې سلاکاران یې نه درلودل بلکې د غړیو شمېر یې هم لږ و. د شمېر او امتیاز له مخې د روم ګروپ دویمه درجه و او ورپسې په ترتیب سره زموږ ګروپ «د سولې او ملي یووالي ټولنې» او قبرس ګروپونه وو. که به د متحدې جبهې د ګروپ د غړیو په شمېر او امتیازاتو چا اعتراض کاوه نو د ملګرو ملتونو ځواب به دا و چې هغوی هر یو د یوې ډلې، ګوند او سیاسي ګروپ استازیتوب کوي. که موږ دغه امتیاز ورته و نه منو پخپلو کې په جنجال اوړي او کنفرانس له ستونزو سره مخ کوي.

لومړی د المان د بهرنیو چارو وزیر «یوشکا فیشر» د کوربه په توګه وینا وکړه او کنفرانس یې پیل کړ. ورپسې اخضر ابراهیمي د ملګرو ملتونو د سرمنشي «کوفي عنان» پیغام ولوست او تر هغو وروسته د څلورو ګروپونو رییسانو هر یوه په خپل وار لنډې خبرې وکړې. د کنفرانس دغه برخه په یوه ساعت کې بشپړه شوه او له پایته رسېدو سره له بهرنیو دیپلوماتانو او خبریالانو وغوښتل شول چې له تالاره ووځي، افغاني پلاوي او د ملګرو ملتونو مامورین دې یوازې پرېږدي چې خپل کار پیل کړي.

د کنفرانس په دې برخه کې له هر ګروپ څخه وغوښتل شول چې نظریات، طرحې او وړاندیزونه دې بیان کړي، په دې لړ کې د روم د بهیر مشر عبدالستار سیرت او د سولې او ملي یووالي ټولنې مشر سید حامد ګیلاني خپل نظریات په مشخصو چوکاټونو کې وړاندې کړل. محمد یونس قانوني او همایون جریر د متحدې جبهې او قبرس پلاویو مشرانو بیا پر کلي خبرو او سولې ته پر لېوالتیا اکتفا وکړه. عبدالستار سیرت د «ملي یووالي عالي شورا» پر جوړېدو ټینګار وکړ.

څه موده وړاندې د روم بهیر او متحدې جبهې تر همدې عنوان لاندې د یوې شورا پر جوړولو توافق کړی و. سید حامد ګیلاني د «ټولنې» طرحه چې ما ترتیب کړې وه تکرار کړه. د دې طرحې وړاندیز د یوې مشرتابه شورا او متخصصې ادارې جوړول وو، چې بالاخره به یې د لویې جرګې جوړولو ته زمینه برابروله. د غونډې په همدې برخه کې اخضر ابراهیمي اعلان وکړ: «حامد کرزی چې په پام کې وه په دې غونډه کې ګډون وکړي، خو اوسمهال هغه د افغانستان دننه په ارزګان کې دی او د تیلفون پر کرښه دی موږ یې خبرو ته غوږ نیسو.» حامد کرزي په خپله لنډه وینا کې چې لومړی په پښتو او وروسته په دري وه د لنډمهالي حکومت او لویې جرګې پر اړتیا ټینګار وکړ. د نوموړي تیلفوني وینا په غونډه کې دغه انګېرنې پیاوړې کړې چې ملګرو ملتونو نوموړی د لنډ مهالې ادارې د مشرۍ لپاره غوره کړی دی. وروسته د همایون جریر دغه وړاندیز اخضر ابراهیمي ومانه چې څلور واړه ګروپونه دې پخپلو کې سره کښېنې او نظرونه دې سره شریك کړي، وروسته دې ترلاسه شوې پایلې له ملګرو ملتونو سره شریکې کړي، تر څو بیا پرېکړې ته زمینه برابره شي.

د هغې دوستۍ پر خلاف چې د سپټمبر د یوولسمې له پېښې مخکې د روم بهیر او متحدې جبهې ترمنځ پیل شوې وه، د بن په کنفرانس کې دغه ګروپونه ډېر سره نږدې او همغږي نه وو. متحده جبهه په دې باور وه چې نور وضعه بدله شوې ده. کابل د دوی په لاس کې دی او کومې موافقې چې شوې وې هغه د پخوانیو وختونو دي. د روم د ګروپ پلاوی چې زیاتره غړي یې عمر خوړلي بوډاګان وو یوازې له متحدې جبهې سره یې د خبرو اترو لېوالتیا درلوده او بس.

د روم په ګروپ کې خوځښت او نوښت نه ښکارېدو او زیاترو غړیو یې یوازې لوکسو درېشیو اغوستلو او یو بل ته د لویو القابو کارولو ته پام کاوه. هغوی به د ډوډۍ پر خوړلو ساعتونه لګول او د شاهي دوران کیسې به یې یو بل ته کولې. د دې ګروپ تر ټولو ځوان غړی «مصطفیٰ ظاهر» د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه لمسی و. نوموړي په پیل کې د ټولو پام ځانته ور اړولی و. په ځانګړې توګه د هغو کسانو پام ډېر ور اوښتی و چې فکر یې کاوه نوموړی به یې د خپل بابا ولیعهد او ځایناستی شي چې ښایي هغه یو ځل بیا پر تخت کښېني. خو د هرې ورځې په تېرېدو چې د پخواني پاچا رول پیکه کېدو د «لمسي» د بخت ستوری هم ورسره په لوېدو و. تر دې چې د ده د خپل ګروپ کسانو به د ده په غیاب کې بدې ردې ورپسې ویلې.

ښاغلی سیرت په ټینګار د ملي یووالي شورا پر جوړېدو ولاړ و او موخه یې دا وه چې له متحدې جبهې سره مساوي واك ووېشي.

د متحدې جبهې د پلاوي رییس فعال سړی و، خو د لنډمهالي حکومت د جوړېدو په اړه د استاد رباني په راضي کولو کې له جدي ستونزو سره مخ و.

استاد رباني په دې باور و چې د بن کنفرانس دې یوازې د لنډ مهالې ادارې مشر وټاکي او پاتې کارونه دې ټول په کابل کې تر سره شي. کله چې د حکومت د غړیو پر لېست کار روان و، استاد رباني پر یونس قانوني فشار راوړ چې د لس ورځو لپاره مهلت وغواړي او کابل ته د لا زیاتو مشورو لپاره راشي. نورو پلاویو له دې وړاندیز سره سخت مخالفت وکړ. استاد رباني همدغه مهال دوبۍ ته لاړ او له روسانو، پاکستانیانو او ایرانیانو سره یې ولیدل. همدارنګه نوموړي طالبانو ته وړاندیز وکړ چې کابل ته راشي او د ده حکومت تر بیرغ لاندې سوله ییز ژوند پیل کړي. امریکایانو په دې اړه توند غبرګون وښود وې ویل چې د افغاني بانکنوټونو چاپ به ودروي او په نړۍ کې به د افغانستان د سفارتونو دروازې وتړي، په بن کې د متحدې جبهې غړي هم له استاد رباني سره همنظره نه و.

د بن کنفرانس تر اټکل شوي وخت زیات اوږد شو، تر دې چې د پیترسبورګ مانۍ اشپزان او کارکوونکي یې هم ستومانه کړل. کنفرانس د روژې په میاشت کې و، د المان حکومت دې ته په پام چې افغانان روژه نیسي او لمنځونه کوي، ډېره هڅه یې کړې وه چې هر ډول اسانتیاوې برابرې کړي. د ساري په توګه یو لوی اطاق یې د لمانځه لپاره ځانګړی کړی و او د جاینمازونو پر ځای یې سپینې روجایي ګانې غوړلې وې، خو د لمانځه پر مهال د ګوتو په شمېر کسان دې اطاق ته ورتلل. له دې ډلې څخه مې عبدالستار سیرت او پاچا خان ځدران ډېر هلته لیدل. لنډه دا

چې لمونځ کوونکي ډېر لږ وو. بل لوري ته الماني کوربنو هره ورځ د روژه ماتي، شپې ډوډۍ او پېشلمي لپاره بشپړ تیاری نیولو او مکلف خواړه به یې تیارول. د مانۍ ادارې د کنفرانس د ګډونوالو او د ملګرو ملتونو کارکوونکیو ته او هغوی ته چې مسلمانان نه وو د سهار چای او د غرمې ډوډۍ هم تیارواله. خو د څلورو واړو پلاویو په زیاترو غړیو سربېره د توماس روتیك سرګردانه مېلمنو په دې پلمه چې دوی مسافر دي او د روژې پر نیولو مکلف نه دي هم د سهار چای نوش جان کاوه او هم به روژه ماتي، شپې ډوډۍ او پېشلمي ته حاضر وو. پایله دا شوه چې پخوونکیو ۲۴ ساعته خواړه پخول او خدمتګارانو به شپه او ورځ هغه د خوراك پر مېزونو منظمول.

د څلور ګونو پلاویو د خبرو اترو په بهیر کې لږ تر لږه یو څل د مدني ټولنې استازي پترسبورګ مانۍ ته راغلل او له سیاسي پلاویو سره یې خپل نظریات او وړاندیزونه شریك کړل. زما مشره خور ملالۍ سلیمي د دې پلاوي غړې وه او د دوی د یوې استازې په توګه یې وینا وکړه.

د پرانیستې غونډې له پایته رسېدو وروسته د ملګرو ملتونو سازمان څلورګونو پلاویو ته یوه اجنډا وسپارله چې درې ټکي یې درلودل: ۱- لنډمهاله دوره چې لنډمهاله اداره او لنډمهاله شورا پکې شامله وه. ۲- امنیتي مسایل. ۳- نور مسایل. عبوري دوره په لنډمهاله او انتقالي دورو وېشل شوې وه. په دې ځانګړې برخه کې یو څه توضیحات ورکړل شوي وو او د بېړنۍ لویې جرګې یادونه شوې وه چې باید منځمهاله حکومت به ټاکي. د لنډ مهالې شورا او یا عالي شورا نظریه په پای کې له پامه وغورځول شوه او د دې سبب د روم د ګروپ دا ټینګار و چې له متحدې

جبهې سره واك مساوي ووېشي. له همدې سببه د دوو نورو گروپونو يانې د پېښور گروپ او قبرس گروپ له مخالفت سره مخ شول. د پېښور گروپ د رهبرۍ شورا پر جوړېدو ټينگار کاوه. دغه نظريه نورو گروپونو ومنله خو د روم گروپ رد کړه. د مشرتابه شورا د نه منل کېدو زيان دا و چې لنډمهاله حکومت سياسي شو. ځکه چې د بېلابېلو سياسي او نظامي ځواکونو او شخصيتونو د قانع کولو لپاره هغوی ته د شورا د غړيتوب پر ځای په اداره کې غړيتوب يانې وزارتونه په پام کې ونيول شول. دې کار آن د لږ سواد خاوندان هم وزارتونو ته راوستل.

بالاخره د ٢٠٠١ ز د دسمبر پر ٥مه د چارشنبې په ورځ له غرمې مخکې په ١١ بجو «د افغانستان تر دايمي بنسټونو جوړېدو پورې د لنډمهاله اقداماتو او احکامو پرېکړه ليك» په نامه پرېکړه ليك د څلورگونو پلاويو له لوري لاسليك شو.

د لنډ مهالې ادارې د مشرتابه لپاره د افغانستان د پخواني پاچا موافقه چې په روم کې اوسېدو وغوښتل شوه. نوموړي د روم پلاوي ته واك ورکړ چې په خپل منځ کې يو تن دې مسوولیت ته غوره کړي. مسأله رايو ته لاړه. په پای کې عبدالستار سيرت ١١ رايې حامد کرزي ٢ رايې او هدايت امين ارسلا يوه رايه واخيستله. نور گروپونه د ښاغلي سيرت په منلو کې زړه نا زړه وو. ښاغلي قانوني ټينگار کاوه چې د حکومت مشر بايد پښتون وي له دې پرته د افغانستان ستونزه حل لاره نه لري.

د کابينې لېست د شپې تر نيمايي پورې بشپړ شو، حامد کرزی د حکومت د رييس په توگه غوره شو. کله مې چې لېست وليد جټکه مې وخوړه او وپوهېدم چې افغانستان له دومره انقلابونو، جگړو، دردونو او رنځونو نه وروسته چې د يوه نوي پيل کوم چانس ترلاسه کړی و هغه يې له لاسه

ورکړی. د بن کنفرانس کېدای شوای د افغانانو ترمنځ د یوه نوي تړون لاره پرانیزي. داسې تړون چې دوی پخپلو کې دا ژمنه وکړي چې نور به تېرې ترخې تجربې نه تکراروي.

د کابینې په لېست کې دوو شیانو پام ور اړاوه او د راتلونکي په باب د مایوسۍ او نهیلۍ سبب کېدو. یو «د زمري ونډه» چې متحدې جبهې ته ورکړل شوې وه او بل یې د دولتي مقامونو وېشل پر قومي بنیاد.

د شپې ناوخته وه، نور هر څه ختم شوي وو، تقریباً ټولو خپل اسناد او کاغذونه راټولول او دې ته یې ځانونه چمتو کول چې لاړ شي او ویده شي، تر څو سبا ته د ډله ییز عکس اخیستلو ته را پاڅېدلی شي.

په پیترسبورګ ماڼۍ کې د څلور ګونو ګروپونو د دفترونو تر څنګ ملګرو ملتونو هم دفترونه درلودل. هغوی په المان او انګلستان کې هستوګن ځوان افغانان د ژباړنو او همکارانو په توګه ګومارلي وو چې له هغوی نه یې یو شمېر وروسته د افغانستان په حکومت کې مهمو کرسیو ته ورسېدل.

لکه «جاوید لودین» چې د ولسمشر ویاند، د دفتر رییس او د بهرنیو چارو وزارت د سیاسي معین تر مقامه ورسېد. دغه کسان هم د خپلو کاغذونو پر راټولولو بوخت وو. زه نېغ د اشرف غني احمدزي دفتر ته ورغلم چې د اخضر ابراهیمي سلاکار و. د افغانانو په منځ کې ډاکتر زلمی خلیلزاد او اشرف غني احمدزی داسې کسان وو چې اغېز او نفوذ یې له لرې ښکارېدو. هغوی د اغېزناکو بهرنیانو یانې امریکا او ملګرو ملتونو په رازونو کې شریك وو. دوی د پروژې له جوړوونکیو سره همکار وو. کله

چې د ښاغلي احمدزي دفتر ته ورننوتم نوموړی د خپلو اسنادو په راټولولو بوخت و. ورته و مې ویل:
«ډاکتر صاحب دا خو ډېره بده پرېکړه وشوه، د حکومت لپاره ډېر بد ترکیب رامنځته شو، گواکې د جگړې یوه لوري حکومت جوړ کړی وي. وېره مې دا ده چې له بدمرغیو به ونه ژغورل شو.»
اشرف غني احمدزي په بړوسه څېره او غوسه ناك غږ ځواب راکړ:
«ډېره ښه پرېکړه وشوه، تر دې غوره حکومت نشو کېدای، ته غواړې چې د گیلاني حکومت جوړ شي؟»
و مې ویل: «نه! دا مې موخه نه ده خو له دغه ډول حکومت نه ښې پایلې نشي ترلاسه کېدای.» زه نهیلی د هغه له دفتره راووتم. په دهلېز کې څوك خوښ او څوك خپه ښکته او پورته کېدل او د پیترسبورگ دهلېزونه ورو ورو چوپېدل. جنرال عبدالرحیم وردگ ډېر خپه و، نوموړی یې د ترانسپورت وزیر ټاکلی و. دا نوموړي د ځان لپاره سپکاوی باله. د پېشلمي لپاره د خوراك خونې ته لاړم. تقریباً تش و، د یوه میز شا ته «مصطفی کاظمي» او «سید حسین انوري» ناست وو، زه یې هم تر څنگ کېناستم. که څه هم له دوی سره مې ډېره پېژندگلوي نه وه. سید حسین انوري ډېر خپه او نا آرامه و ویل یې چې زه یو پوځي سړی یم د کرنې په وزارت څه وکړم. غوښتل یې د اعتراض په دود جنجال جوړ کړي، مصطفی کاظمي چې ډېر خوښ او په موډ کې ښکارېدو هغه ته یې وویل: «وه وروره پروا نه لري، پر دې هم شکر باسه، که تر څو نورو ورځو پر امریکا برید نه وای شوی خدای خبر دی چې موږ به په افغانستان کې پاتې شوي وو او که به ترې تښتېدو.» نوموړي غوښتل انډیوال یې قانع کړي. جنرال وردگ د ترانسپورت وزارت و نه مانه. د قبرس گروپ چې

د یوه وزیر د معرفي کولو حق ترلاسه کړی و د اعتراض په دود یې د وزیر له معرفي کولو ډډه وکړه. د پېښور ګروپ «حاجي منګل حسین» د اوبو لګولو او «ډاکتره سهیلا صدیق» دعامې روغتیا د وزیرې په توګه معرفي کړل. البته په دې کې د پلاوي نظرونه و نه پوښتل شول. لویه ونډه بیا متحدې جبهې ته ورکړل شوه او په دوهمه درجه کې د روم ګروپ و.

څو کاله وروسته چې زه د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت مسوول وم او په یوه رسمي سفر بهر ته روان وم. په الوتکه کې له ډاکتر اشرف غني احمدزي سره مخامخ شوم. نوموړي دغه مهال په لنډمهاله اداره کې د ولسمشر د سلاکار، د مالیې وزیر او د پوهنتون د رییس له دندو وروسته اوس کوم دولتي مقام نه درلود او د حکومت له توندو منتقدینو څخه و، ور ته و مې ویل: «ډاکتر صاحب! په یاد دې دي چې هغه شپه چې لنډ مهاله اداره اعلان شوه زه دې دفتر ته درغلم درته و مې ویل چې بده پرېکړه شوې او خراب حکومت جوړ شو؟»

نوموړي په غوسه او مایوسۍ ځواب راکړ: «نه که سم کار شوی وای، ښه پایله به یې درلودای!» د ده موخه د وخت د ولسمشر حامد کرزي کړه وړه وو، چې د ده په اند نه و توانېدلی هغسې چې لازمه وه کار وکړي او دا ټولې ناخوالې له همدې سببه وې.

په دې ډول د بن کنفرانس د ۲۰۰۱ ز د دسمبر پر ۵مه د «افغانستان د دایمي دولتي تشکیلاتو تر جوړېدو پورې لنډ مهاله ترتیبات» په نامه پرېکړه د المان د صدراعظم په حضور کې د څلور ګونیو ګروپو له لوري له لاسلیك سره پای ته ورسېد. د لنډمهالې کابینې لېست د دې پرېکړه

لیك د دریمې ضمیمې په توګه د کار په پای کې له څو ځله بیاکتنې وروسته راووت.

ما فرصت غنیمت وباله او غوښتل مې خپل فرانسوي او افغان انډیوالان وګورم او بیا پېښور ته ستون شم. له خپل انډیوال «قاسم همت» سره مې په المان کې له نورو هېوادوالو سره ولیدل او بیا دواړه فرانسې ته لاړو او له دوستانو سره تر لیدو وروسته بېرته المان ته ستون شوم او له هغه ځایه پېښور ته روان شوم.

لنډمهالې ادارې ته د واك لېږدول

له استاد رباني نه حامد کرزي ته د واك د لېږد مراسم د ۲۰۰۱ ز کال د دسمبر پر ۲۲مه چې د ۱۳۸۰ کال د مرغومي له لومړۍ سره سمون خوري په کابل کې ترسره شول.

د بن په کنفرانس کې ګډون کوونکي پلاوي او سیاسي شخصیتونه دغه مراسمو ته رابلل شوي وو. موږ یوه شپه وړاندې کابل ته را رسېدلي وو. دولت زموږ د استوګنې او د پلاوي د مشر پیر سید احمد ګیلاني لپاره په وزیر اکبر خان مېنه کې یوه حویلي او دوه کرولا موټر په واك کې راکړي وو. هوا سړه وه او د برېښنا او تودولو وسایلو په نشت شمار وو.

دا چې زموږ د بلنې په کارتونو کې ستونزې وې زه او «مولوي محمد قاسم» د ملي اسلامي محاذ د اجرائیې غړی او د «ټولنې» غړی چې د استاد رباني د حکومت رسمي لوی څارنوال و، وګومارل شوو چې کورنیو چارو وزارت ته لاړ شو او دغه ستونزه حل کړو. څرنګه چې په کابل کې برېښنا نه وه پر شاوخوا بشپړه تیاره راخپره وه. کله چې وزارت ته ورسېدو د محمد یونس قانوني پوښتنه مو وکړه. نوموړی د کورنیو چارو د وزیر په

توګه د واك د لېږد د مراسمو په تنظیم کې بوخت و. بالاخره مو هغه د کورنیو چارو وزارت په تالار کې وموند. یو زیات شمېر کارکوونکي او خدمتګاران د ستیج او کرسیو په ترتیب بوخت وو. د ستیج شا ته د احمد شاه مسعود لوی تصویر راځړېدلی و چې باید د یوې بخملي پنډې پردې شا ته پټ کړای شوی وای. د استاد رباني د حکومت ټولو غړیو او لنډمهالې ادارې او سیاسي او جهادي مشرانو ته د همدې ستیج پر سر کرسۍ اېښودل شوې وې. ما یو ځل بیا په پوره باور لیدل چې موږ یوه نوي پیل ته نه یو روان بلکې هغه څه چې پېښېدل د تېرو وختونو دوام و او بس. مانا دا چې طالبانو ماته خوړلې وه او بل لوری یې بریالی شوی و. په پیل کې مې ګومان کاوه چې امریکایانو په ناپوهۍ کې افغانستان ته دغه نسخه غوره کړې وه خو د وخت په تېرېدو وپوهېدم چې له سیاسي صحنې د طالبانو او حزب اسلامي لرې کول، تقریباً ټول واك د طالبانو وسله‌والو مخالفینو ته سپارل او پر قومونو د واك وېش د امریکایانو قصدي کار و او دا هر څه د یوه پروګرام له مخې ترسره شوي وو. په هر صورت موږ له ښاغلي قانوني سره خپله ستونزه حل کړه او خپل استوګنځای ته راستانه شوو او د سبا لپاره مو تیاری ونیو.

د مرغومي لومړی یوه روښانه ورځ وه. موږ د سهار شاوخوا نهه نیمې بجې ارګ ته ورسېدو. د لومړي لمبر ماڼۍ په دوهم پوړ کې چې د ولسمشر د استوګنې ځای و یو شمېر مخور او سیاسي څېرې له استاد رباني سره راټول شوي وو.

د دوی په ډله کې حضرت صبغت الله مجددي، پیر سید احمد ګیلاني، شېخ محمد اصف محسني، محمد کریم خلیلي، استاد اکبري، جنرال

عبدالرشید دوستم، عطامحمد نور، قاضي محمد امین وقاد، سید حامد گیلاني، آمر لطیف... وو. په پام کې وه چې موږ له استاد رباني سره په گډه کورنیو چارو وزارت ته لاړ شو او په مراسمو کې گډون وکړو.

استاد رباني د طالبانو له رانسکورېدو وروسته ځان د هېواد قانوني ولسمشر گاڼه. چې طالبانو کابل پرېښود نوموړی بیا ارگ ته راستون شوی و. دغه غوښتل چې خبرې اترې د بن پر ځای په کابل کې ترسره شي. وروسته یې هڅه وکړه چې پایلې تر وروستۍ کچې راتیټې کړي، خو د امریکا متحده ایالاتو او ملگرو ملتونو فشار نوموړی شاتگ ته اړ کړی و. هغه د لنډ مهالې کابینې له ترکیب سره هم موافق نه و خو مجبور و چې ویې مني. کله چې محمد یونس قانوني له بن نه د تیلفون پر کرښه د کابینې د غړو د نومونو غوښتنه ترې وکړه ده د وزیر په توگه یوازې د «محمد قسیم فهیم» نوم ورکړ. خو د محمد یونس قانوني د ډېر ټینگار په سبب مجبور شو چې د ده او ډاکتر عبدالله نومونه هم په هغه لېست کې شامل کړي.

«سید محمد علي جاوید» چې د واك د لېږد د کمېسیون مشر ټاکل شوی و د هغو کسانو د نومونو پر لېست بوخت و چې له استاد رباني سره یو ځای په څو ځانگړیو موټرونو کې کورنیو چارو وزارت ته لاړ شي. نور کسان به په ډله ییز ډول په «کاستر» موټرو کې له ارگه کورنیو چارو وزارت ته روان شي.

بالاخره ټول د کورنیو چارو وزارت ته لاړو او تالار ته ننوتو. د ستیج پر سر یوه لور ته د استاد رباني د پخوانۍ کابینې د غړیو لپاره او بل لور ته یې د نوې کابینې لپاره یانې د لنډ مهالې کابینې د غړیو لپاره کرسۍ اېښې وې. په لومړي کتار کې مشرانو ته ځای ټاکل شوی و چې په منځ کې یې

پر یوه تشه کرسۍ د احمد شاه مسعود تصویر اېښودل شوی و. هغوی چې د ستیج پر سر په خپلو کرسیو ناست وو نه پوهېدل چې د استاد رباني د وخت د ملي سرود د غږولو پر مهال به د احمد شاه مسعود له لوی تصویر نه چې تالار ته راګوري پنډه پرده لرې کېږي. خامخا به د استاد رباني په شمول ټول که پر دې خبر وای چې داسې به تر شعاع لاندې راځي سخت ناآرامه شوي وو. په تالار کې هم ځای ځای داسې کسان ځای پر ځای شوي و چې د احمد شاه مسعود د نامه له اورېدو سره به یې په لوړ غږ د تکبیر نارې اوچتولې او نورو به په ډېر زور ورسره بدرګه کولې.

حامد کرزی چې د بُن په کنفرانس کې د لنډ مهالې ادارې د مشر په توګه غوره شوی و له برګې چپنې او قره قلي سره په لومړي کتار کې د خپلې وینا په انتظار د خپلې کابینې په سر کې ناست و. په پام کې وه چې «عبدالرب رسول سیاف» هم په دې مراسمو کې ۱۵ دقیقې وینا وکړي، خو وروسته دا آوازه خپره شوه چې نوموړی د ورپېښې ناروغۍ په سبب په دې مراسمو کې ګډون نشي کولای. داسې ښکارېدله چې د «استادانو» دوران مخ په تېرېدو و. دوی له وضعې چندان خوښ نه ښکارېدل خو مجبور وو چې هر څه ومني.

د ۱۳۵۷ لمریز د غویي د اوومې له کودتا وروسته چې افغانستان کرار کرار له نړیوالې ټولنې څخه منزوي شوی و، دا لومړی ځل و چې د هېواد په پلازمېنه کې دومره زیات شمېر بهرني مېلمانه او دیپلوماتان را ټول شوي وو. اخضر ابراهیمي لومړنی کس و چې وینا یې وکړه.

هغه په دري ژبه په لنډه مقدمه خبرې پیل کړې، وروسته یې د ملګرو ملتونو د سرمنشي کوفي عنان پیغام ولوست. د ایران د بهرنیو چارو وزیر

«کمال خرازي» او د بلژیک د بهرنیو چارو وزیر «لوییي مېشل» هر یوه د اسلامي هېوادونو کنفرانس او اروپایي اتحادیې په استازیتوب خپلې ویناوې واورولې. که څه هم د کمال خرازي د وینا زیاته برخه د خپل هېواد د بهرني سیاست پر محور را څرخېده نه د (او آی سي).

امریکایي ملکي او پوځي مېلمنو ویناوې و نه کړې، خو له تالار نه د باندې د دوی د تورو اوږدو موټرونو او پوځیانو شمېر ښودله چې کنټرول د دوی په لاس کې دی. افغانانو چې دا لیدل چې په هېواد کې یې واك په سوله ییز ډول لېږدول کېږي، خوښ وو او دغه خوښي د کابل ښاریانو په څېرو له لرې ښکارېدله. د حامد کرزي د خبرو پر مهال چې د استاد رباني د لاسو په ښکلو پیل شوه، څو ځلې د تالار له وروستیو کتارونو څخه کمزوري غږونه چې «ژوندی دې وي افغانستان» او «تل دې وي افغانستان» او کله به یې «ناره تکبیر» ویل را اوچت شول، خو په تالار کې لږ بدرګه کېدل. حامد کرزي د افغانستان د شهیدانو له ډلې څخه یوازې د احمد شاه مسعود نوم یاد کړ، هغه د خپلو خبرو په بهیر کې څو ځله له «مجاهد کاکا» یانې استاد رباني نه مننه وکړه.

د لوړې مراسم د پخواني عدلیه وزیر او لوی څارنوال مولوي محمد قاسم لخوا تر سره شول. یونس قانوني د نوې کابینې په استازیتوب خبرې وکړې او ایت الله محسني د وروستۍ وینا په دود مفصلې خبرې وکړې. هم یونس قانوني او هم ایت الله محسني نوې ادارې ته کرښې کش کړې چې د حامد کرزي له لوري د وړاندې شوې تګلارې نه کمې نه وې. دغه مراسم له غرمې وروسته پایته ورسېدل او مېلمانه د ډوډۍ خوړلو لپاره چې لګښت یې ملګرو ملتونو ورکړی و ارګ ته لاړل. له ډوډۍ وروسته حامد

کرزی خپل نوي استوګنځي ته چې د ارګ حرمسرای و لاړ. تر څو د سبا لپاره چې د کابینې د ریاست لومړی ورځ یې وه ځان چمتو کړي.

کابل ته راستنېدل او په هېواد کې د کار پیل

حامد کرزي ته د واك د لېږد په سبا، موږ د پیر سید احمد ګیلاني په مشرۍ یو پلاوی هغه ته د مبارکۍ لپاره ارګ ته لاړو. زموږ د لیدو وخت د ماسخوتن شاوخوا ټاکل شوی و. ارګ هم د کابل په څېر په تیارو کې ډوب و. زموږ ملاقات د حرمسرای په مانۍ کې ترسره شو. پاکستاني عادي کوچونو او تر څو کمزورو زیړو ګروپونو لاندې غوړېدلیو افغاني غالیو د ارګ د وضعیت او د هېواد د بې وزلۍ کیسه کوله. د لنډ مهالې ادارې د مشر پر شاوخوا د ده تره عزیز خان کرزی، عاطف مل، شهزاده مسعود او څو د ګوتو شمېر نور کسان را ټول وو. د حامد کرزي ساتونکي هغه ځوانان وو چې پخوا یې د احمد شاه مسعود د ساتنې دنده درلوده. مجلس په زړه پورې فضا کې دوام وموند. حامد کرزي د کابینې د اونیزې غونډې د ورځې د ټاکلو په اړه زموږ نظر وغوښت.

هر چا خپل نظر ووایه. وروسته تیت او پرك خبرې پیل شوې. له روسیې سره له اړیکو د نوې کابینې تر اداري چارو پورې.

پیر صاحب د خپلو ټولو راغلو ملګریو په باب خبرې وکړې، زما یادونه یې په مهربانۍ وکړه او زما د لوړو زده کړو او شخصیت ډېره ستاینه یې وکړه. حامد کرزی چې له زیاترو سره آشنا و په ډېره لېوالتیا یې یو شمېر کسانو ته د بېلا بېلو دندو وړاندیز وکړ. د پیر صاحب مشر زوی سید حامد ګیلاني ته یې په متحده ایالاتو کې د افغانستان د سفارت وړاندیز وکړ چې د ښاغلي ګیلاني لخوا رد شو. ما ته یې په ارګ کې د ولسمشر تر

څنګ د کار کولو وړاندیز وکړ. د خدای پامانۍ پر مهال یې یو ځل بیا په ټینګار یادونه وکړه چې د ده تر څنګ کار وکړم. څرنګه چې سبا شپې ته یې د ډوډۍ لپاره مېلمانه وو په ځواب کې مې ورته وویل: «ښه ده سبا ته به پرې خبرې وکړو.»

حامد کرزی د حرمسرای تر بېروني دروازې پورې راسره راغی او موږ بیا خپلې حویلۍ ته راستانه شوو. سبا ته د ډوډۍ خوړلو پر مهال زیاتې خبرې وشوې. د لنډې مهالې ادارې مشر دا ځل زما په باب وویل چې زما د زده کړو څانګې ته په پام به دا غوره وي چې په بهرنیو چارو وزارت کې کار وکړم. د یوې شپې په موده کې د نظر په دغه بدلون و نه پوهېدم. خو زه په هېڅ صورت هم په بهرنیو چار وزارت کې کار ته لېوال نه وم، ځکه پوهېدم چې هغه وزارت یوه جنګي اړخ ته ورکړ شوی چې دا یې خپل شخصي حق باله. خلکو له ټولو جګړه مارو لوریو درد او عذاب لیدلی و او هغوی یې د خپل هېواد د بدمرغیو سببونه بلل.

زه بالاخره په حکومت کې د ځان د ګومارنې له مسألې تېر شوم.

په دې بهیر کې په کابل کې په دوو نورو کارونو هم بوخت شوم: یو رسنیز کار د «آینې په مطبوعاتي مرکز» کې له فرانسوي ژورنالیستانو سره د لنډې مودې لپاره کار و چې د «اخبار کابل» په نامه د یوې مجلې کار یې هم پیل کړی و. دغه مجله د فرانسوي فیلسوف «برنارد هانري لیوي» les Nouvelles de Kaboulپه مالي ملاتړ خپرېده. په دې مجله کې کاري فضا په زړه پورې نه وه، سره له دې چې ما له فرانسې څخه له راغلي ټیم سره ډېره مرسته وکړه، پر دې سربېره چې هغوی پر ما ډېر ټینګار وکړ چې له دوی سره کار ته دوام ورکړم. ما خپله همکاري له هغوی سره غوڅه کړه. د آینې مرکز چې د ملك اصغر د څلور لارې په سیمه کې و د

لوېدیزالو له لوري جوړ شوی و. د دې مرکز موخه دا وه چې د اوږدو کلونو له زړه خوړینې استبدادي فضا څخه وروسته چې د غوبي له کودتا پیل شوې وه، په افغانستان کې آزادې رسنۍ پیل او وهڅوي.

بل کار ته چې زه پرې بوخت وم د یوه حقوقي دفتر جوړول وو. دغه دفتر له اړمنو کسانو سره حقوقي مرستې کولې. دغه دفتر مې له یوې فرانسوي-امریکایۍ «ناتالي ری» سره په ګډه جوړ کړ. دغه مېرمن هغه مهال چې ما په پېښور کې په افغان پوهنتون کې درس ورکاوه دوه ځله هلته راغله او هر ځل یې له پوهنتون په ځانګړې توګه له حقوقو پوهنځي سره په ګډه سیمینارونه جوړ کړل. په دې دلیل چې نوموړې په فرانسوۍ خبرې کولې او پروګرامونه یې په آسانۍ له ما سره تنظیمولای شوای، پر دې سربېره یې زما کاري چلن اغېزمن ګڼلی و را نه وې غوښتل چې له حقوقو پوهنځي سره به یې اړیکه زما په واسطه ټینګه وي. استاد قاضي د پوهنځي رییس هم د دې له وړاندیز سره توافق وکړ. په داسې حال کې چې موږ په پېښور کې د نورو سیمینارونو تیاری نیولی و په امریکا کې د سپتمبر یوولسمې پېښه وشوه. دغې مېرمنې چې د نیویارك له اوسېدونکیو څخه وه تر دې پېښې وروسته له ما سره سلا وکړه وې ویل چې په داسې صورت کې چې په افغانستان کې نظام بدل شي او مهاجر افغانان خپل هېواد ته ستانه شي دې ته لېوالتیا لري چې له ما سره په ګډه په کابل کې د حقوقي مرستو دفتر جوړ کړي. موږ بالاخره په کابل کې دغه دفتر پرانیست او نوم مو پرې «حقوقي مرستې-افغانستان» کېښود چې په نیویارک کې له «ILF» (نړیوال حقوقي بنسټ) سره یې په ګډه کار کاوه. د دغه دفتر له پرانیستلو مخکې مې پلار چې زما د زړه یوازېنی تکیه و له لاسه ورکړ. نوموړی چې

د اضطراري لويې جرګې غړی ټاکل شوی و ونه توانېد چې پکې ګډون وکړي. په داسې حال کې چې د ژوند تر وروستۍ سلګۍ پورې يې د وطن حالات څارل، خپل ټاټوبي ته يې د راتلو ارمان په زړه پاتې شو. خو د کورنۍ تودې او له مينې ډکې فضا چې هر غړي يې پالنه او خدمت کاوه د دغه هجرت ستونزې او غمونه يې ورته سپک کړي وو.
هغه هم د سرطان نامردې ناروغۍ له موږ نه واخيست.
ما د دغه بنسټ په جوړولو کې چې په دې بڼه په افغانستان کې لومړنی دفتر ګڼل کېده ډېر زيار ويوست او په لږ موده کې مو وکولای شوای چې باتجربه حقوقپوهان د «استاد دين محمد ګران» په څېر او ځوان او فعال او با استعداده حقوقپوهان ورته را ټول او په کار وګومارو. دې دفتر وکولای شول چې په لږ موده کې لومړی په کندز او وروسته په کندهار کې ولايتي څانګې پرانيزي. دفتر د لومړي ځل لپاره په جزايي پېښو کې هغو تورنو ته چې د مدافع وکيلانو د حق الزحمې د ورکړې توان يې نه درلود حقوقي خدمتونه وکړل، دا يو انقلاب و. تر دې وړاندې يوازې د عدليې وزارت او سترې محکمې په چوکاټ کې يو شمېر مدافع وکيلان ګومارل شوي وو چې وړيا دغه خدمت وکړي، خو د دولتي‌توب روحيې د هغوی د اغېز او فعاليت مخه نيوله. زموږ دفتر د يوې غير دولتي او غير انتفاعي موسسې په څېر ډېر خدمتونه ترسره کړل او ډېر ژر مشهور شو.
موږ تل يو امريکايي او څو افغان مدافع وکيلان درلودل چې په کابل او مخکې يادو شويو ولاياتو کې په کار بوخت وو.
مېرمن «ری» د دې دفتر د کار له برکته او د هغه تحقيقي کار له برکته شهرت وموند چې ما په افغانستان کې د عرفي معاملو په اړه ترسره کړی و او تر اوسه د «ILF» په سايټ کې زما په نامه ثبت دی. نوموړې له همدې

برکته د روم کنفرانس ته چې پر ۲۰۰۳ ز کې په ایټالیا کې د افغانستان د عدلي او قضایي څانګې د بیا رغاونې په اړه جوړ شوی رسماً وبلل شوه. د دغه دفتر د کار په پایله کې د هېواد د عدلي او قضایي سیستم یوه مهمه برخه چې له تورن څخه حقوقي دفاع ده ورغول شوه. وروسته نورې موسسې او دفترونه هم جوړ شول چې دې ته ورته کارونه یې کول او بالاخره په افغانستان کې د مدافع وکیلانو ټولنه جوړه شوه چې ریاست یې له پیله د دې کرښو تر لیکلو پورې زموږ د دفتر د یوه مدافع وکیل په اوږه دی چې د زندان پر مهال زما سره په دوسیه کې شریك و او ما بیا له څارنوالۍ نه مدافع وکالت ته راوست.

په دې شخصي کار کې له بوختیا سره هممهاله چې ورځ په ورځ غوړېدو د لنډې مودې لپاره په دوو دولتي دندو کې هم بوخت شوم: یو په هغه مشاوریت وزارت کې چې د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د افغان مسلکي او لوړو زده کړو خاوندانود کدرونو د جذب لپاره جوړ شوی و او اداره یې د حاجي منګل حسین پر اوږو وه د اروپا او مرکزي آسیا د څانګې د رییس په توګه او دوهم د اساسي قانون د تسوید د کمېسیون په دارلانشا کې یو ورځنی کار، خو د ژوند چارو مې له دې دواړو دندو خبره په کابل کې د فرانسې تر سفارته ورسوله.

کله چې وپوهېدم چې په مشاوریت وزارت کې مې کار اغېزمن نه دی او له دې نه مې هېواد او پخپله ځانته د هېڅ ګټې تصور نه کېږي په هغه ازموینه کې مې ګډون وکړ چې د اساسي قانون د تسوید کمېسیون له لوري اخیستل کېده.

له بریا وروسته مې په لومړنۍ غونډه کې چې د دارلانشا د رییس ډاکتر غلام فاروق وردګ په مشرۍ جوړه شوه ګډون وکړ. په همدې مازدیګر د خپل ټولګیوال او نږدې انډیوال «سیلوان فوریر» لیدو ته د فرانسې سفارت ته ورغلم، نوموړی دغه مهال د سفیر مرستیال و او له ډېرو هڅو وروسته پر دې توانېدلی و چې ما په کابل کې پیدا کړي. نوموړي زه له سفیر «ژان پییر ګینهوت» سره معرفي کړم. له اوږده روغبړ وروسته چې په هغو کې په هر څه او هر اړخ خبرې وشوې سفیر په ټینګار را نه وغوښتل چې په سفارت کې کار ورسره وکړم. ښاغلی ګینهوت پوه او نرم سړی و، په دري، انګلیسي او عربي ژبو یې هم خبرې کولې، آن چې ځینو فرانسویانو ګومان کاوه چې ښايي مسلمان شوی وي، سفیر را ته وویل: «هغه زده کړې دې چې په فرانسه کې کړې که د اساسي قانون د کمېسیون غړی وای نو څه به مې نه ویل، خو د دارلانشأ یو کارکوونکی درته مناسب نه بولم.»

بالاخره له ښاغلي ګیلاني او خپلې کورنۍ سره تر مشورې وروسته مې په سفارت کې کار پیل کړ. ما هلته د رسنیو د تحلیل او ارزونې او ژباړې دنده درلوده. له دې دندې سره مې یو ځل بیا له دولتي چارواکیو او ولسمشر سره سرو کار شو. د یادونې وړ یې بولم چې هر ځل به د سفارت کوم مسوول له ولسمشر سره لیدل او زه به ارګ ته ورسره تلم د نوموړي له ځانګړې لورېینې څخه به برخمن وم. په وروستي ځل چې په دې دنده کې ارګ ته لاړم د خدای پامانۍ پر مهال ولسمشر زما له راتلونکیو پروګرامونو پوښتنه وکړه. په ځواب کې مې ورته وویل چې غواړم پارلماني انتخاباتو ته ودرېږم، وې ویل: «پارلمان پرېږده راشه دلته له ما

سره کار وکړه» خو په لنډو مې خپل دلایل د ده خدمت ته وړاندې کړل او پر خپل تصمیم مې ټینګار وکړ.

له شاهي دورې وروسته لومړني پارلماني انتخابات پر ۲۰۰۵ کال کې ترسره شول. ما له وردګو ولایت نه ځان پارلمان ته نوماند کړ. د بهرنیانو لاسوهنې چې د ګډ کمېسیون او یوناما په چوکاټ کې په انتخاباتو کې کېدې ما د سر په سترګو ولیدې. په وردګو ولایت کې یوه ایټالوي مېرمن د انتخاباتو د ګډ دفتر مسوله وه. نوموړې د نوماندانو په بریا او ناکامۍ کې د خپلې شخصي سلیقې او لزومدید له مخې چې له جزئیاتو یې خبر نه یم مهم رول درلود. له هغو انتخاباتو څخه په زړه پورې خاطرې لرم. د وردګو ولایت هر ګوټ او کونج ته له هېڅ امنیتي خطر او اندېښنې پرته سفر، د خلکو مېلمه پالنه او مهرباني داسې څه دي چې نه یې شم هېرولای. یوه ورځ زما د انتخاباتي کمپاین په یوه غونډه کې چې د چك ولسوالۍ په یوه لرې پرته سیمه کې وه او د هزاره جات له مرکزي سیمو سره یې ډېر واټن نه درلود، د نړیوالو څارونکیو له ډلې یوې اروپایي ښځې ګډون درلود، له هغې سره یوازې دوه تنه پولیس وو، نوموړې په خام سړك څو ساعته مزل کړی و او ځان یې هلته را رسولی و، بېله دې چې کوم خطر ورته پېښ شوی وي.

له انتخاباتو یوه میاشت وروسته یې پایلې اعلان شوې. ما و نه کولای شوای چې بریالی شم. په دې موده کې زموږ د حقوقي دفتر کار چې ورځ تر بلې غوړېده، نه یوازې د هېواد دننه بلکې په بهر کې هم پام ور واړاوه. ما په همدې تړاو له مېرمن «ری» سره په ګډه یو سفر هنګري او بل سویس ته درلود. خو دې بریاوو د مېرمن «ری» اشتها د دفتر د بشپړ

کنټرول لپاره را وپاروله او د ګډ کار لپاره یې فضا تیاره کړه. له امریکایي ټیم سره ګډ کار ما ته په ستر سبق بدل شو. ځکه د سر په سترګو مې لیدل چې پر هغې ټولنې د شخصي او مادي ګټې حاکم فرهنګ یو شمېر کسان د فرصت پالنې داسې حد ته رسولي چې له هېڅ ډول خیانت او پر ژمنه او تعهد له پښې اېښودلو ډډه نه کوي. تر کومه چې خبره د دفتر د جوړېدو او د هغو پر پښو درولو پورې مطرح وه او زما شتون دې موخو ته د رسېدو ضمانت کاوه زه هم په کابل او هم په واشنګټن کې «قهرمان» وم او د دې کار د بنسټګر په توګه یادېدم، خو چې کله دغه اهداف ترسره شول، آن زما له شریك بللو هم انکار وشو.

پارلمان ته زما نوماندي زما د امریکایي شریکانو لخوا ډېره بدرګه شوه. هغوی آن په پارلمان کې زما غړیتوب د عدلي او قضایي سکتور د پیاوړتیا فکتور باله. داسې نظام چې هېڅ تورن او شکمن کس د دولت په وړاندې بې دفاع پرېږدي او د هېڅ مظلوم حق هلته تر پښو لاندې نشي. خو د انتخاباتي سیالیو په بهیر کې، چې زه د وردګو په یوه لرې سیمه کې په کمپاین بوخت وم همدغه امریکایي قانونپوهان چې دلته د دې لپاره راغلي وو چې موږ ته د قانونیت درس راکړي د دفتر ټول منقول وسایل یې ورسره یووړل او نور یې له نامه او امتیاز سره ما ته پرېښودل. زما افغان همکاران له دې کار څخه ډېر خپه او زړه توري شول. استاد دین محمد ګران د نورو په استازیتوب ما ته وویل چې که ډېرې میاشتې بې معاشه پاتې شو هم له تا سره پاتې کېږو. ما له دوی ټولو څخه مننه وکړه. هغه ورځ مې د غرور او آرامۍ احساس کاوه. غرور پر دې چې لیدل مې افغانان د پیسو ټولوونکیو او مال پالونکیو غلامان نه دي، عزت نفس او لوی خصلتونه یې لرل او آرامي پر دې چې و مې لیدل زما کار او صادقانه

چلن بېځایه نه شو، داسې کسان وو چې هغو ته یې درناوی درلود. خو ما له خپلو همکارانو وغوښتل چې زما انتظار و نه کړي او هر چېرته چې مناسب کار پیدا کړي هلته دې لاړ شي. آن مېرمن «ری» ته چې د دوی همکارۍ ته یې سخته اړتیا درلوده کولای شي لاړ شي.

د انتخاباتو له بهیره چې وزګار شوم هڅه مې وکړه د لویې څارنوالۍ له لارې د امریکایي ټیم لخوا زما د دفتر لوټ شوي سامانونه او مالونه بېرته ترلاسه کړم چې دا مې د څو کلونو زحمتونو مادي او معنوي ثمره وه. له همدې امله د نوموړې ادارې مرستیال «محمد اسحق الکو» ته ورغلم او عرض مې ورته وړاندې کړ. نوموړي ته مې وویل چې غواړم په دې برخه کې قانوني اقدام وکړم.

ښاغلي الکو په تروشه څېره او غوسه ناك غږ ما ته نصیحت کاوه چې له دې کاره تېر شم او «بهرنیان چې زموږ مرستې ته راغلي دي آزار نه کړم.» ورته و مې ویل خپل حق مې غواړم او حق په جانب یم. وې ویل څوك پر دې باور نه کوي.

د واک له انتقال وروسته د هېواد اداري او سیاسي وضعیت

حامد کرزي د ۲۰۰۱ میلادي کال په وروستۍ اونۍ کې د جوړې شوې او مخکې چمتو شوې اداري واك په لاس کې واخیست. دغه اداره متحده ایالاتو او ملګرو ملتونو جوړه کړه چې په بڼه او ځانګړتیاو کې یې د څلور ګونو ګروپونو چنو وهلو هم رول درلود. دغه مهال افغانستان ډېر کمزوری شوی و. د جهاد د وخت جګړو، د مجاهدینو او طالبانو د حکومت کورنیو جګړو په تدریج د افغانستان اداره او پوځ شړولي وو. افغانستان عملاً په یوه بې حکومته او بې حاکمیته خاوره بدل شوی و چې په رښتینې مانا دولت ورته نشو ویل کېدای.

په همدې سبب د بن پرېکړو ته د «د دولت تر دایمي ادارو جوړېدو پورې په افغانستان کې لنډمهاله ترتیبات» نوم ورکړای شو.

لنډ مهاله اداره چې په هغو کې حامد کرزی د رییس په توګه غوره شوی و، د څلورو میاشتو لپاره وه. په دې مانا چې باید د ۲۰۰۲ ز کال د مارچ په میاشت کې بېړنۍ لویه جرګه جوړه شوې وای. دغه لویه جرګه بالاخره د ۲۰۰۲ ز د جون له یوولسمې تر ۱۹مې پورې جوړه شوه. د همدې کال د جون په میاشت کې یو کمېسیون جوړ شو چې ریاست یې د «محمد اسماعیل قاسمیار» پر اوږو و. د دې لویې جرګې د جوړولو ترتیبات یې ونیول. پخواني پاچا هم په دې لویه جرګه کې برخه واخیسته. بېړنۍ لویې جرګې یو ځل بیا حامد کرزی د افغانستان د اداري رییس وټاکه چې د بن د پرېکړو له مخې «انتقالي اداره» یادېده. د استاد سیاف په وړاندیز انتقالي اداري ته د «انتقالي اسلامي دولت» نوم ورکړل شو. د بن په پرېکړو کې دوه کمېسیونونه ډېر مهم بلل کېدل چې باید له ډېرو واکونو سره یې خپل کار پیل کړی وای: یو د اداري اصلاحاتو کمېسیون او بل د بشري حقونو

کمېسیون. هدایت امین ارسلا چې د ولسمشر مرستیال هم و د اداري اصلاحاتو د پروسې ریاست یې هم پر اوږه شو. د افغانستان لپاره د دې کمېسیون کار ډېر حیاتي ارزښت درلود. د هېواد اداري سیستم د غوییي له کودتا سره ګډوډ شو. ګومارنې او د مهمو دولتي مقامونو تر لاسه کول د ګوندي اړیکو پر بنسټ شول او استقلالیت او وړتیا د ګوندي او د ګوند دننه خپلمنځي سیالیو قرباني شول. د مجاهدینو حکومت وضعه نوره هم خرابه کړه او د طالبانو امارت اداره بشپړه له منځه یووړه.

د دې لپاره چې افغانان په یوه نوې ژمنه له غموونکې ماضي نه عبرت واخلي او د خپل هېواد د بیارغاونې لاره غوره کړي، د وړتیا پر اساس د یوې مسلکي اداري جوړېدل ډېر اړین وو. تر دې وروسته باید د هېواد اداره د یوه ګوند او ډلې شخصي ملکیت نه ګڼل کېدای. د نوي افغانستان د جوړېدو لپاره دا د بنسټ لومړۍ ډبره ګڼل کېده. له بده بخته دغه تاداو هم کوږ کېښودل شو او هم ډېر خام او لړزېدونکی. لومړی په دې دلیل چې کابل طالبانو پرېښود، مخالفینو یې بیا کابل ونیو او استاد برهان الدین رباني په بیړه داسې فرمان صادر کړ چې د هغو له مخې ټولې پخوانۍ اداري له پخوانیو مسوولینو او مامورینو سره له سره فعالې شوې. په دې ډول ټول هغه کسان چې د طالبانو لاس ته د کابل له لوېدو وروسته تښتېدلي وو، له هر لوري بېرته راغلل او خپلې کرسۍ یې ونیوې.

نوې کمزورې اداري دا توان نه درلود چې «د کابل فاتحین» له هغو مقامونو چې بیا یې نیولي وو لرې کړي. په دې برخه کې د ناکامۍ دوهم دلیل د کمېسیون د رییس ناتواني وه. ښاغلی ارسلا آرام، دروند خو لټ سړی و چې د دغه سختې او خطرناکې دندې د ترسره کولو تحرك او جرئت یې نه درلود. بالاخره لوېدیزو هېوادونو د امریکا او انګلستان په مشرۍ د افغان

اداري د اصلاح لپاره ډېرې ناکامې نسخې وړاندې کړې چې خپلو ځانونو ته له لويو ډالري معاشونو او امتيازاتو پرته يې بله پايله نه درلوده. د کمېسيون زياترو بهرنيو سلاکارانو د ساعت په حساب حق الزحمه اخيسته، د کمېسيون غړيو او مامورينو هم لوړ معاشونه درلودل.

په پايله کې په اداره او معاشونو کې څو ډوله سيستم رامنځته شو. دا په داسې حال کې وه چې بېلابېلو ډلو په ډېر حرص او تلوسه هڅه کوله چې خپل خلك په اداره او نظام کې وگوماري چې فرصت له لاسه ورنکړي. لنډه دا چې د دولتي مقامونو نيول په يوه بڼه جنگي غنيمت وگڼل شو چې له متحدې جبهې سره اړوندو کسانو او له لوېديز نه راغليو او په هغوی پورې تړليو افغانانو په دې کې اصلي ونډې ترلاسه کولې.

په بن کې د لنډ مهالې ادارې جوړښت هم د دې وضعې په رامنځته کېدو کې مرسته کوله. حکومت د ډلو او قومونو ترمنځ وېشل شوی و چې د «زمري برخه» په هغو کې متحدې جبهې او په جبهه کې نظار شورا تر لاسه کړه. په ياد مې دي چې حامد کرزي ته د واك له سپارل کېدو څو ورځې وروسته، په يوه لمرينه ورځ استاد برهان الدين رباني د پير سيد احمد گيلاني د ليدو لپاره د ده کور ته راغی. ښاغلي رباني د لنډمهالې ادارې له ترکيب نه د شکايت په ترڅ کې کيسه وکړه چې د بن کنفرانس په بهير کې دی څومره د ډاکتر عبدالله او محمد يونس قانوني تر فشارونو لاندې و. نوموړي وويل: «هغه مهال چې په بن کې کنفرانس روان و او د حکومت پر ترکيب بحثونه کېدل، يونس قانوني به پرلپسې زنگونه راته وهل او ټينگار يې کاوه چې په نوي حکومت کې له دې سره توافق وکړم چې د کورنيو چارو، دفاع او بهرنيو چارو وزارتونه ده، ډاکتر عبدالله او جنرال فهيم ته ورکړای شي. ما انکار کاوه خو د قانوني ټينگار زياتېدو. له ځانه سره مې وويل چې دغه ځوانان ولې له

ځانه خپه کړم، ښه دا ده چې د هغوی وړاندیز ومنم، نړیواله ټولنه به یې و نه مني. دا چې بهرنیانو یو عمر د پراخ بنسټه حکومت نارې وهلې، ځکه خو دا ناشونې ده چې د یوې درې کسانو ته د دریو کلیدي وزارتونو له ورکولو سره توافق وکړي. ما هغوی د دوی د خوښې وزارتونو لپاره وړاندې کړل، خو په حیرانۍ مې ولیدل چې ملګرو ملتونو او لوېدیزوالو له نه او نو پرته ومنل.»

د استاد رباني دغه کیسه چې زما په مخ کې یې وکړه په ښکاره ښیي چې امریکا او د دوی په پیروي ملګرو ملتونو او نورو لوېدیزو هېوادونو په افغانستان کې غوښتل دغسې اداره جوړه شي.

انتقالي ادارې باید دوه کارونه تر سره کړي وای: یو د اساسي قانون تدوین او بل د ولسمشرۍ انتخابات.

د اساسي قانون لویه جرګه د ۲۰۰۳ د ډسمبر پر ۱۴ مه (د ۱۳۸۲ لمریز د لیندۍ پر ۲۳مه) د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه او حامد کرزي په حضور کې د لویې جرګې په هغه خیمه کې چې د المان د حکومت لخوا مرسته شوې وه جوړه شوه. دغه مهال زه د فرانسې په سفارت کې هم په کار بوخت وم. ځکه په کومو ورځو کې چې د لویې جرګې په کمیټو کې ګروپي کار هم دوام درلود، زه به د بهرنیو دیپلوماتانو هغه ځانګړي ځای ته ورتلم.

اساسي قانون له ډېرو بحثونو او ناندریو او یو ځل د جنرال عبدالرشید دوستم لخوا له تحریم وروسته بالاخره له ۲۲ ورځو وروسته د ۲۰۰۴ ز د جنوري پر ۴مه تصویب شو.

د اساسي قانون تصویب د ولسمشرۍ او پارلماني انتخاباتو لپاره لار پرانیستله. په دې ډول افغانستان د لومړي ځل لپاره د داوود خان له کودتا او یا لږ تر لږه د غویي د اوومې له کودتا وروسته د دیموکراسۍ پر اصولو ولاړ

یوه عادي هېواد د بدلېدو په لور گام واخیست. خو اوږدو جگړو د افغانانو د ژوند په هر اړخ کې ډېرې بدې اغېزې پرېښې وې. هجرتونو او د افغانانو په سیاسي چارو کې د بهرنیانو لاسونو ننوتلو ډېر لوی زیانونه اړولي وو، افغان ماشومان په پردیو چاپېریالونو کې ځوانان شوي وو، یو شمېر یې په همغه چاپېریالونو کې زېږېدلي وو. مذهبي او قومي مسایل چې د بېلا بېلو بهرنیو لوریو لخوا ورته لمن وهل کېده. یو شمېر افغان سیاستوال چې له هېڅ نه رهبرۍ ته رسېدلي وو قومي سیاست او شعارونه یې د خپلې سیاسي سوداگرۍ متاع گرځولې وه او له همدې لارې یې ځانونو ته پیروان او د پښې ځای موندلی و.

ماته خوړلي طالبان ځینو د پښتنو استازي بلل چې له همدې زاویې په عام ډول پښتانه په پلازمېنه کې شکمن وگڼل شول او له ستونزو سره مخ شول. دا مې په یاد دي چې د جنوبي ولایاتو زیاتره اوسېدونکي به کابل ته راغلل د پیر صاحب کور به یې ځانته خوندي ځای گاڼه او هڅه به یې کوله چې هلته و اوسېدلای شي.

د ښاغلي گیلاني د کور کوڅه د حکومت د یو شمېر امنیتي مسوولینو لخوا د «طالبانو کوڅې» په نامه شهرت موندلی و.

د ولسمشرۍ انتخابات د لومړي ځل لپاره د ۲۰۰۴ ز د اکتوبر پر ۹مه ترسره شول. د هغه څه پر خلاف چې په هند او پاکستان کې معمول وو، خلك آرام، درانه او بشپړ منظم په کتارونو کې ولاړ وو او خپل د خوښې نوماند ته یې رایه اچوله. په دې انتخاباتو کې ۱۸ تنو ځانونه ولسمشرۍ ته نومولي وو. مهم نوماندان د قومي تړاوونو پر بنسټ ډگر ته راوتلي وو. محمد یونس قانوني، جنرال عبدالرشید دوستم او محمد محقق له پېژندل شویو نوماندانو

څخه وو، خو خلکو قومي تړاو ته له پام پرته حامد کرزي ته رایه ورکړه او نوموړی یې بریالی کړ.
د ولسمشرۍ لومړی ځل انتخابات افغانانو او د یوناما په چوکاټ کې بهرنیانو په ګډه ترسره کړل. وروستۍ پایلې د همدې کال د نومبر پر ۳مه اعلان شوې او حامد کرزی د افغانستان لومړنی انتخابي ولسمشر شو. د بن له کنفرانس وروسته ځینو فکر کاوه چې د افغانستان په سیاسي صحنه کې به د اساسي بدلونو شاهدان وي. د لوېدیزو هېوادونو زیاتې موسسې په بېلابېلو اړخونو لکه سیاست، مدني فعالیتونه، رسنۍ او نورو اړخونو کې فعالې شوې.
چې لومړنۍ یې د جمهوریت غوښتونکیو او دوهمې یې د متحده ایالاتو د دیموکراتانو د سیاسي څانګې د NDIاو IRI اړوندې وې، دوی هڅه کوله چې په افغانستان کې نوي سیاسي ګوندونه وهڅوي.
له لنډمهالې ادارې جوړېدو وروسته یوه ورځ په پېښور کې جاوید کوهستاني زموږ کور ته راغی. هغه په ډېر ډاډ را ته وویل: «نړیوال دا تصمیم لري چې د جهادي مشرانو پر ځای ځوانې څېرې راولي او نوي ګوندونه وهڅوي او مرستې ورسره وکړي چې د اوسنیو ګوندونو ځای ونیسي.»
ښاغلی کوهستاني د نوي سیاسي حزب د جوړولو په حال کې و.
د هېواد را وروسته بهیر وښودله چې هېڅ کوم نوی سیاسي ګوند او نوې څېرې پر دې ونه توانېدل چې د زړو سیاستوالو ځای ونیسي.
د ولسمشرۍ له انتخاباتو څو میاشتې وروسته یانې د ۲۰۰۵ ز کال په دوبي کې د ولسي جرګې انتخابات ترسره شول. په دې انتخاباتو کې د افغانستان په هر ګوټ کې ډېرو کسانو ځانونه ولسي جرګې او ولایتي شوراګانو ته نومولي وو. زه چې په وردګو ولایت کې ولسي جرګې ته سیالیو ته ولاړ وم و نه توانېدم چې د بریا رایې واخلم.

په ارګ کې د کار پیل

د پارلماني انتخاباتو د پایلو له اعلان نه څه موده وروسته یوه ورځ د ولسمشر فرهنګي سلاکار زلمي هېوادمل را ته زنګ وواهه او وې ویل: «رییس صاحب په یوه نړیوال کنفرانس کې د ګډون لپاره بهر ته ځي. په پام کې ده چې هلته مهمه وینا وکړي، غواړي چې تاسو او دانش بختیاري د وینا په لیکلو کې ونډه واخلئ او له دفتر سره مرسته وکړئ» پر دې مو ژمنه شوه چې سبا ته زه ارګ ته ورشم او له «کاوون کاکړ» سره چې د ولسمشر د پروګرامونو د تنظیم مسوولیت یې پر غاړه و دغه موضوع تعقیب کړم. هماغسې مې وکړل او سهار ته د نوموړي دفتر ته ورغلم، له ښاغلي بختیاري سره مې همدلته وپېژندل.

دغه مهال د دفتر د ریاست د سلاکارانو او د بېلابېلو څانګو د مسوولینو دفترونه په هغه ودانۍ کې وو چې په «ژېړه ودانۍ» مشهور و. د فرهنګي چارو د سلاکار زلمي هېوادمل، د حقوقي سلاکار عبدالسلام عظیمي او د نړیوالو چارو سلاکار رنګین دادفر سپنتا دفترونه هم په دې ودانۍ کې وو. دغه ودانۍ وروسته ړنګه کړای شوه او پر ځای یې نوې ودانۍ د بېړنیو حالاتو لپاره د لازمو امکاناتو او وسایلو سره جوړه شوه چې د وسله‌والو ځواکونو د اعلی سرقوماندان د قوماندې مرکز و. دغه ودانۍ د ملي یووالي حکومت پر مهال د «توحید» مرکز په نامه یاده شوه.

د وینا د بشپړولو لپاره مو له ولسمشر سره څو ځلي ولیدل چې په هغو کې به ښاغلو عبدالسلام عظیمي، هېوادمل، سپنتا، د دفتر رییس لودین، کاوون کاکړ او دانش بختیاري هم وو.

ولسمشر را ته وویل چې یوه ناسته یوازې هم درسره لرم. وعده مو پر دې شوه چې د جمعې په ورځ د غرمې په یوولس نیمو بجو سره ووینو. ما هغه

څه چې تر دې مهاله ترسره کړي وو ولسمشر ته تشریح کړل او دا لېوالتیا مې وښوده چې په حکومت کې کار وکړم چې د نوموړي لخوا په خوښۍ ومنل شوه. څه موده وروسته زه د «سیاسي مسایلو د تحلیلګر» په توګه د دفتر د ریاست په اړونده برخه کې وګومارل شوم. ولسمشر د دفتر رییس جاوید لودین ته هدایت ورکړ چې زما د ګومارنې دفتري چارې زر تر زره بشپړې کړي.

نوموړي په ځانګړې توګه ښاغلي لودین ته وویل: «پام کوه، هغه ډالري معاش دې چې ځانته غوره کړی ده ته هم پیدا کړه.» هغه مهال یو شمېر دولتي کارکوونکیو ته له هغو څخه د USAID د ارګ د کارکوونکیو معاشونه د ملګرو ملتونو او نړیوال بانك لخوا د بېلا بېلو پروژو په چوکاټ کې ورکول کېدل. د ولسمشر موخه همدغه معاشونه وو.

ما جاوید لودین لومړی ځل د بن په کنفرانس کې ولید، هلته نور ځوانان هم چې له بېلا بېلو هېوادونو څخه راغلي وو له ملګرو ملتونو سره یې په قراردادي ډول د کنفرانس د دفتري چارو او د اسنادو د ژباړې په برخه کې همکاري کوله. دوهم ځل مې له نوموړي سره د حامد کرزي د انتخاباتي مبارزو د کمپاین په دفتر کې چې د پیر صاحب په کور کې و ولیدل. هغه مهال نوموړی د انتقالي ادارې د مشر ویاند و. په دې ډول مې د تحلیلګر په توګه د دفتر د رییس په دفتر کې کار پیل کړ.

سره له دې چې اوس ارګ د برېښنا، جنراتور او دفتري وسایلو لکه کمپیوټر او نورو خاوند شوی و خو تر اوسه یې زیاته برخه ویجاړه وه. له همدې امله یې یو شمېر دفترونه په لویو کانتینرونو کې ځای پر ځای شوي وو. ولسمشر به چې په کومو ورځو کې ځانګړی پروګرام نه درلود. ډوډۍ به یې د «ارشیف» په نامه په یوه ودانۍ کې له مامورینو او بېلابېلو مېلمنو سره خوړه.

په سر کې یو لوی مېز ایښی و چې ولسمشر، خاص مېلمانه، سلاکاران او جګپوړي مامورین به یې شاوخوا ته کېناستل، تر هغه ښکته څو نور مېزونه اېښودل شوي وو چې نور مامورین به د هغو شاوخوا ته کېناستل او ډوډۍ به یې نوش جان کوله. ولسمشر ما ته څو ځله احوال راکړ چې «آرشیف» ته ورشم او ډوډۍ له دوی سره یو ځای وخورم. یو ځل هلته ورغلم، خو دوهم ځل چې ورتلم را ویې ګرځولم را ته وې ویل: «نوم دې په هغه لیست کې نشته چې له ولسمشر سره یو ځای ډوډۍ خوري» ما هم ومنله او بیا «آرشیف» ته نه تلم. له دوه درې ورځو وروسته یې له سکرتریت نه بیا احوال راکړ چې رییس صاحب وایي : «راځه» ورغلم ولسمشر را نه وپوښتل چې دا څو ورځې ولې رانغلې، د لېست د ستونزې کیسه مې ورته وکړه، ولسمشر ډېر خپه شو وې ویل: «هېڅ لېست نشته، نه غواړي چې ته دلته راشې.» د دفتر رییس او د تشریفاتو رییس یې ورټل او ما ته یې وویل هره ورځ به غرمه دلته وې.

له یوې مودې وروسته ښاغلي کاوون کاکړ د هغه ستونزې په سبب چې په یوه بهرني سفر کې پېښه شوې وه دنده پرېښوده او پر ځای یې «داود مرادیان» چې نوی له انګلستان نه راغلی و زموږ د دفتر آمر وټاکل شو. ښاغلی مرادیان چې د نړیوالو چارو د سلاکار له دوستانو څخه و د کار د پیل په ورځو کې زما دفتر ته راغی او د خپل کار او پروګرام له څرنګوالي یې خبر کړم. هغه پر دې ټینګار کاوه چې «... ټکټ مه اوپنه» یانې ټکټ مې پرانیستی دی او رییس صاحب ته مې هم ویلي چې که مې پروګرامونه هغسې چې زه یې غواړم، عملي نشي او کار زما په زړه پر مخ لاړ نشي زه به بېرته انګلستان ته ستون شم»

د مرادیان له راتلو سره ما له دې پرته چې خپل دفتر مې له لاسه ورکړم نور څه بدلون ونه لید. نوموړي هغه اطاق چې زما او «خلیل رومان» دفترونه پکې وو د ځان لپاره خوښ کړ او هماغه یې د ځان لپاره لازم بللی و. ښاغلي رومان دغه مهال دنده پرېښې وه.

د کار په بهیر کې به کله کله د ادارې له لوري له ستونزو سره مخ کېدم او هر ځل به ولسمشر مداخله وکړه او هغه به یې حل کړې. دغه بهیر به د دفتر پر رییس ښه نه لګېد. بالاخره یوه ورځ لودین ما ته وویل: «رییس صاحب مهربانه سړی دی، موږ ټول پرې ګران یو، خو ته ډېر پرې ګران یې ورته ووایه چې بله دنده درکړي چې زموږ له ستونزو بېغمه شې.»

نوموړي دغه خبره له ولسمشر سره هم کړې وه. ولسمشر دغه مهال ما ته دا دنده سپارلې وه چې د بلوچستان او چین او پاکستان د اړیکو په باب معلومات زما له خپل تحلیل سره ورته چمتو کړم، یوه ورځ یې له ما نه پوښتنه وکړه چې څه ډول دنده غواړې. ورته و مې ویل: «ما مطبوعاتي کار کړی خو له سیاست سره په تړاو کې. که د ولسمشرۍ د مطبوعاتي سلاکار په توګه کار وي ښايي اغېزمن ثابت شم.» نوموړي قلم را واخیست او وې ویل چې «همدا اوس دا کار کوم.» خو بیا یې له لږ چوپتیا وروسته وویل: «په هېواد کې دننه او یا د باندې به یو اجرایي کار غوره وي، زه غواړم چې اجرایي صلاحیت ولرې.» خو ما پر سلاکارۍ ټینګار وکړ، هماغه و چې د ۱۳۸۴ کال د کب پر ۱٦مه (د ۲۰۰٦ کال په لومړیو کې) د حکم له صادرولو سره رسماً د ولسمشر د مطبوعاتي سلاکار په توګه وټاکل شوم.

په نوې دنده کې بیا هم په ارګ کې پاتې شوم. چې کله ښاغلی سپنتا د بهرنیو چارو د وزیر په توګه هغه وزارت ته لاړ ښاغلی مرادیان هم هلته ورغی، ښاغلی عظیمي د سترې محکمې د رییس په توګه وټاکل شو.

ولسمشر به معمولاً د ډوډۍ له خوړلو او لمانځه وروسته لنډ استراحت کاوه. یوه ورځ یې پر همدې مهال زه دفتر ته ور وغوښتم وې ویل چې غواړي ما د اطلاعات او کلتور د وزیر په توګه معرفي کړي. دا هغه مهال و چې «سید مخدوم رهین» د نوي جوړ شوي پارلمان لخوا له ستونزو سره مخ شو او د استیضاح په پایله کې سلب صلاحیت شوی و. د پارلمان په اند نوموړی نه و توانېدلی چې د رسنیو غیر اخلاقي بې جلبه خپرونو مخه ونیسي او ده پخپله د روژې په میاشت کې یوې تاجیکۍ سندرغاړې ته بلنه ورکړه او په کنسرت کې یې ګډون کړی و.

ولسمشر پخوا هم زه څو ځلې د ده په دفتر کې داسې غونډو ته ور وبللم چې د اطلاعات او کلتور وزیر او د ملي راډیو تلویزیون مسوولینو به پکې ګډون درلود. نوموړی د رادیو- تلویزیون له خپرونو خوشاله نه و. په دې غونډو کې به ښاغلي سپنتا هم ګډون کاوه، ځکه چې د رادیو تلویزیون نوی رییس د ده په معرفي ټاکل شوی و. کله چې ولسمشر ما ته د وزارت د کرسۍ وړاندیز وکړ د سلاکار په توګه مې د دندې له شپږو میاشتو لږه موده تېره شوې وه. ورته و مې ویل چې دا به غوره وي چې کومه ښځه دې مقام ته ونوموې، خو هغه مې خبره بابیزه وغورځوله پر دې یې ټینګار وکړ چې په دې باره کې چا ته څه مه وایه. زه خپل دفتر ته راستون شوم او کار ته مې دوام ورکړ.

پارلمان نوی جوړ شوی او د هغو د رییس انتخاب او د تائید د رایې لپاره د کابینې ور معرفي کول داسې کارونه وو چې هغه مهال یې ولسمشر حامد کرزی سخت بوخت کړی و. زما او ولسمشر ترمنځ له ځانګړې ناستې څخه به شل ورځې تېرې شوې وې، د خپل کار په دفتر کې وم د غرمې د لسو یا یوولسو بجو شاوخوا د ولسمشر سکرتر «ناظر حسین رحیمي» زنګ وواهه

او وې ویل چې په بیړه ځان رییس صاحب ته را ورسوه، چې کله دفتر ته ور ننوتم، لومړی مرستیال احمد ضیا مسعود او دوهم مرستیال محمد کریم خلیلي، د چارو د ادارې رییس ډاکتر غلام فاروق وردګ او جاوید لودین ودرېدل او له ولسمشر سره د مخه ښې په حال کې وو. ولسمشر زه خپلو مرستیالانو ته ور معرفي کړم وې ویل: «دا دی هغه څوك چې ما یې په اړه درسره خبره کړې وه.» له ستړې مشي وروسته د ولسمشر په هدایت بېرته خپل دفتر ته ستون شوم. لږ ځنډ وروسته د چارو د ادارې رییس راته زنګ وواهه د هغو اسنادو لېست یې را نه وغوښت چې له پارلمان نه د رایو د اخیستلو لپاره ضروري وو. زه کور ته لاړم، تحصیلي او نور اسناد مې چمتو کړل. ډېره موده وروسته ښاغلي وردګ راته کیسه وکړه چې ښاغلي احمد ضیاء مسعود په پیل کې اطلاعات او کلتور وزارت ته زما له نوماند کېدو سره توافق کړی و د خپل کار دفتر ته له رسېدو سره یې نوموړي ته زنګ وهلی چې د ده د معرفي کار وځنډوه، ځکه چې څه پوښتنې یې په باب ورسره پیدا شوې دي، خو د چارو ادارې د ولسمشر په حکم له ځنډ پرته وزارت ته زما له نوماندۍ سره د ترانسپورت، اقتصاد، سوداګرۍ او ښځو چارو وزارتونو نوماندان رسنیو ته ور معرفي کړي وو او نور په هغو کې بدلون نشو راوستل کېدای. وروسته را ته معلومه شوه چې یو شمېر کسانو چې یا یې د لومړي مرستیال په دفتر کې کار کاوه او یا یې هلته راشه درشه درلوده نوموړي ته ویلي وو چې ګواکې ما پخوا په پېښور کې په لیکنو کې د احمد شاه مسعود په باب څه شیان لیکلي وو.

د لوړو زده کړو په وزارت کې زما د لوړو زده کړو د اسنادو په ارزونه کې هم ځنډ راغی.

گومارل شوي پلاوي سره له دې چې د هغه تعليمي ادارو انټرنېټي سايټونو ته مراجعه کړې وه چې ما درس پکې ويلی و او هېڅ شك په هغو کې پاتې نه و، زما يا هم د ديپلومونو له تائيد نه ډډه کوله. هغوی د فرانسې د سفارت تصديق هم وغوښت، دغه کار هم وشو، د فرانسوي ژبې د ديپارتمنت استاد يې له پوهنتون نه را وغوښت، نوموړي هم زما ټول اسناد تائيد کړل. بالاخره د وزارت د معينې مېرمن «پيکان» په مرسته مې په وزارت کې اسناد تائيد شول.

څو ورځې وروسته موږ پينځه تنه نوي معرفي شوي نوماند وزيران ولسي جرګې ته تلو، آن پارلمان ته تر تګ مخکې طلوع تلويزيون زما پر خلاف د منفي پروپاګند څپه را پورته کړه. کله به يې زه توندلاری اسلامپال، کله د حزب اسلامي جګپوړی غړی، کله متعصب پښتون معرفي کولم او په دې تړاو به يې د داسې کسانو منفي نظرونه خپرول چې زه به يې نه پېژندلم او لومړی ځل به يې زما نوم اورېدلی و. دغو منظمو تبليغاتو زه حيران کړم، خو دا چې ټول دروغ وو هېڅ اندېښنه مې نه درلوده.

بالاخره زه له څلورو نورو نوماندانو سره پارلمان ته لاړم او ټولو د تائيد رايې واخيستې. په دې ډول مير محمد امين فرهنګ د سوداګرۍ وزير، ډاکتر جليل شمس د اقتصاد وزير، احسان الله جاويد د ترانسپورت وزير، ډاکتره حسن بانو غضنفر د ښځو د چارو وزيره او زه د کلتور او ځوانانو وزير شوم. هغه مهال اطلاعات او کلتور وزارت رسمي نوم د کلتور او ځوانانو وزارت و، په لوحه يې د «کلتور، ځوانانو او توريزم وزارت» ليکل شوي وو.

په ګلخانې ماڼۍ کې د لوړې تر مراسمو وروسته له نويو وزيرانو سره د خدای پامانۍ پر مهال ولسمشر ما ته وويل: «وزير صاحب پام کوه چې ستا وزارت ډېر جنجالي دی.»

په پام کې وه چې نوي وزیران به د ولسمشرۍ له مرستیالانو څخه کوم یو معرفي کوي، زه لومړي مرستیال احمد ضیا مسعود معرفي کولم، په ټاکل شوي ساعت یې په صدارت ماڼۍ کې دفتر ته ورغلم او له هغه ځایه یو ځای وزارت ته لاړو.

د معرفي مراسم د مطبوعاتو په نړیوال تالار کې ترسره شول، د وزارت د بېلابېلو څانګو زیات شمېر مامورین راغلي وو، تالار تیاره او هوا یې بویناکه او نمجنه وه، د لومړي مرستیال له وینا وروسته ښاغلي رهین وینا وکړه. نوموړي په خپله وینا کې وویل: «ښاغلی خُرم خوشاله نشې، ډېرې ستونزې دي، ته یوه دوپه وزارت ته راغلی یې.» بیا یې د آزادۍ مطبعې د مالي ستونزو څو مثالونه راوړل. زه تر هغه مهاله د دوپه په دقیقه مانا نه پوهېدم. تر هغه وروسته چې زه یې پخپل دفتر کې د کار پر کرسۍ کښېنوم او مېلمانه رخصت شول له یو چا نه مې د دوپه د مانا پوښتنه وکړه، ځواب یې راکړ چې «دوپه هغه پوروړی چې خپل پور نشي ادا کولای» دا ښه خبر نه و او زه یې فکر کولو ته اړ کړم. وپوهېدم چې د دې وزارت پر مسلکي چارو سربېره چې په څلورو پراخو ساحو کې وې زه باید مالي او اداري چارو ته هم ځانګړې پاملرنه وکړم. هماغه و چې د خپلو لومړنیو اقداماتو په لړ کې مې د مالي او اداري اداره د معینیت کچې ته لوړه کړه او د توریزم نوی معین مې د توریزم او مالي او اداري معین په توګه ولسمشر ته وړاندیز وکړ. که څه هم دغه عنوان یو څه عجیب ښکارېدو خو زه مجبور وم چې دا کار وکړم.

یوه ورځ په مجلس کې امرالله صالح د ملي امنیت عمومي رییس چې زما تر څنګ ناست و را ته وویل: «د وزیر په توګه به ستا بریا په لومړي ګام کې دا وي چې وزارت دې په خبرونو کې راشي، تر اوسه چې اصلاً خلك د هغو نوم نه اوري، ځکه چې فعالیت نه لري.»

د یادونې ده چې د چارو ادارې او د وزیرانو شورا دارلانشأ زما په وړاندیز د وزرات نوم پر «اطلاعات او کلتور» وزارت بدل کړ چې د کابینې له تصویب وروسته رسمي شو.

په اطلاعات او کلتور وزارت کې کار

د وزارت او د ښار په بېلابېلو برخو کې د هغو د نورو ځانګو په دفترونو کې پر ظاهري چټلي او بې نظمۍ سربېره چې کله زه د ستونزو تل ته ور ننوتم وپوهېدم چې د ظرفیتونو او وړتیاو کچه ډېره ټیټه ده، پر کار د پوهو ځوانو او فعالو کدرونو نشتوالی، زما په لار کې تر ټولو ستر خنډ و.

د ساري په توګه د پلان ریاست داسې کس اداره کاوه چې پر انګلیسي او یا بله کومه بهرنۍ با اعتباره ژبه یې خبرې نشوای کولای په داسې حال کې چې دغه ریاست له بهرنیو هېوادونو، ملاتړ کوونکیو ادارو او مالیې وزارت سره د اړیکو دنده درلوده. د مالیې وزارت له دې اړخه ډېر شکایت درلود او زموږ وزارت ته یې په سپك نظر کتل. تیاتر، فلم جوړول، موسیقي، کتاب چاپول او نور بشپړ په ټپه ولاړ وو.

د ودانۍ پاکولو ډېرې ورځې واخیستې. د کار په لومړیو ورځو کې د اروپایي هېوادونو له شپږو سفیرانو سره «فرانسس ویندرل» زما دفتر ته راغی. ویندرل هغه مهال د اروپایي اتحادیې سفیر و. هغوی د ملي رادیو تلویزیون د برخلیك لپاره زما دفتر ته راغلي وو. د هالنډ سفیر غوښتل چې تشناب ته لاړ شي. ما تر دغه مهاله د وزارت د ودانۍ د بیارغاونې کار نه و پیل کړی. تر ټولو غوره تشناب د وزیر و چې د غولي کاشي یې مات شوي وو، په یوه کونج کې یې یوه خیرنه پلاستیکي پرده راځړېده چې شا ته یې پر یوه لرګینه کرسۍ د اوسپنې آبدان ایښی و. د تشناب هواکش فعال نه و، په داسې حال

کې چې کړکۍ یې هم نه درلوده. خدای پوهېږي چې په هغه ورځ د یوه افغان په توګه څومره وشرمېدم.
وزارت ته نږدې په ملي آرشیف کې د تاریخي اسنادو په واسطه چې زموږ ملي شتمني ده، مامورینو برقي منقلونه روښانول او پر هغو یې خواړه پخول، چې د هغو غوړیو شاوخوا غوړه او چټله کړې وه.
د وزارت او راډیو تلویزیون په ټولو څانګو کې په دفترونو کې د دیګ پخولو کلتور دود شوی و.
د وزارت په ودانۍ کې د وزیر خانه سامان «محمد طاهر» چې په «باشي صاحب» مشهور و، یو بوډا او شریف انسان و. د وزیر اړوند لوښي یې په یوه وړوکې احاطه کې د یوه دهلېز په کونج کې په دوو پلاستیکي خیرنو تشتونو کې مینځل. له فرهنګي معین نه مې وپوښتل: «دا خو عمومي وضعه ده، تاسو او وزیر صاحب ډوډۍ چېرته خوړله؟» نوموړي په ځواب کې را ته وویل: «ما او وزیر صاحب خپله ډوډۍ له جمیل هوټل نه راغوښتله».
جمیل هوټل وزارت ته مخامخ پروت مېلمستون و. زیاتره کسان به چې له ولایاتو نه راتلل په دې مېلمستون کې به اوسېدل. وروسته خبر شوم چې وزارت د دغه هوټل هم پوروړی دی.
د مطبوعاتو د نړیوال تالار هوا بنده وه چې په لومړي پوړ کې و او د تشنابونو له امله یې هوا ډېره بد بویه وه. د دې تالار تر څنګ وړکتون و. هغو مېرمنو چې په وزرات کې دنده درلوده او وړوکي ماشومان یې درلودل له دې وړکتون یې ګټه اخیستلای شوای. خو د هغو هم هوا بنده وه او د لوبو د وسایلو هم هېڅ درك نه و.
کله مې چې پرېکړه وکړه چې د مطبوعاتو نړیوال تالار ورغوم زیات وخت یې په پاکولو ولګېد، د پردو له شا نه یې بوتل او هډوکي را وایستل، په تالار

کې د هېواد د تاریخي شخصیتونو تصویرونه لګېدلي وو چې غیر هنري رسامي شوي وو. د ساري په توګه یو لاس اوږد او بل یې لنډ. د یوه پزه کږه او د بل سترګه. ما دغه تصویرونه د هغو شخصیتونو سپکاوی وباله او د لرې کولو هدایت مې ورکړ.

د ملي ګالري ودانۍ چې نوې د «نګارستان ملي» په نامه نومول شوې وه او دغه نومول د وزارت لاسته راوړنه شمېرل کېده، په ډېره بده وضعه کې وه، د بامونو څڅوبی او له کړکیو نه د ګردونو ننوتلو د هېواد د نومیالیو انځورګرانو هنري تابلوګانې چې یوازینۍ بېلګې وې له ګواښ سره مخ کړې وې.

په وزارت کې مې د ګوتو په شمېر ورځې تېرې شوې وې، یو مازیګر مې له ولسمشر سره د لیدو وعده درلوده. د ګلخانې په لوی صالون کې انتظار وم چې ښاغلی رهین راغی. نوموړی په هند کې د افغانستان د سفیر په توګه ټاکل شوی و. غوښتل یې چې امریکا ته د خپلې کورنۍ لیدو ته لاړ شي، له حامد کرزي نه د اجازې او مخه ښې لپاره راغلی و. په داسې حال کې چې دواړه له ولسمشر سره د ملاقات لپاره انتظار وو ده راته وویل چې د کار لومړیتوبونه مې څه شی دي، ما د خپلو کارونو د لومړیتوبونو په اړه لنډ معلومات ورکړل. له هغو جملې نه مې د کتابونو د چاپ یادونه هم وکړه، هغه په ځواب کې را ته وویل: «دا ښه مفکوره نه ده، د کتاب چاپ د خصوصي سکتور کار دی، نه د وزارت.»

وروسته خبر شوم چې وزارت تر اوسه پورې تر څلور ټوکونو لږ کتابونه چاپ کړي وو، خو زما نظر د اطلاعات او کلتور وزارت د دندو په باب بشپړ توپیر درلود. په هغه موده کې چې د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت دنده زما پر اوږو وه ټولټال ۳۳ عنوانه کتابونه د وزارت په تېره د بیهقي کتاب خپرولو موسسې له لوري چاپ شول، افغانستان د کتاب د نړیوال ستندرد د کتاب

نومره یا (ISBN) ترلاسه کړه. په داسې حال کې چې تر دې مخکې افغان خپروونکي اړ وو چې خپل کتابونه د یوه گاونډي هېواد تر کود لاندې خپاره کړي. د وزارت نوي سلاکار «نجیب الله منلي» په دې کې ډېر زحمت وگاله. کله چې ما وزرات پرېښود ۱۴ عنوانه کتابونه او د مقالو ټولگې چاپ ته چمتو وو، په دې موده کې مې هڅه وکړه چې په بېلابېلو مناسبتونو د کتابونو نندارتونونه پرانیزم، د ساري په توگه د نوروز په مناسبت، د کتاب د نړیوالې ورځې په مناسبت، د خپلواکۍ د ورځې او داسې نور. په دغسې یوه نندارتون کې چې په کابل پوهنتون کې جوړ شوی و خپرندویانو د ۵،۱ میلیون افغانیو په ارزښت کتابونه وپلورل.

پر ۱۳۸۷ لمریز کال مې د بیهقي ریاست په چوکاټ کې د قرآن ټولنه جوړه کړه چې د قرآنکریم د خطي نسخې د خطاطۍ، لیکنې، تذهیب او اعرابو کار یې په کې زما د کار تر پایه تر ۱۶۹یم مخ پورې یانې د ۹ مې پارې تر پیله رسېدلی و.

د بېلارې کوونکیو او غلطو تبلیغاتو لړۍ چې دې وزارت ته زما له نوماندۍ پیل شوې وه، زما د کار له پیل وروسته هم روانه وه. طلوع ټلویزیون هره ورځ زما پر خلاف د وزارت د کارونو په تړاو راپورونه خپرول.

د آیینې مرکز چې له آزادو رسنیو سره مرستې کولې او د فرانسویانو لخوا جوړ شوی لومړنی ځای و چې د وزارت د دندې له پیلولو وروسته یې زه لیدو ته ورغلم. «رضا دقتي» ایراني نسبه فرانسوی چې د نړۍ له مشهورو عکاسانو څخه یو دی د دې مرکز مسوولیت یې پر اوږه و. نوموړی چې د مبارکۍ لپاره دفتر ته راغی، زما یو چوکاټ شوی تصویر یې چې همده اخیستی و ډالۍ راوړ. د خپل مرکز د لیدو بلنه یې راکړه.

څو ورځې وروسته د آینې مرکز ته ورغلم، د دوی له مسوولینو سره مې د دوی د فعالیتونو مستند فلم وکوت او یو شمېر دفتري څانګې مې یې ولیدې. د مرکز ټولو کارکوونکیو زما تود هرکلی وکړ.

یوه یا دوې ورځې وروسته یو خبریال زما سکرتریت ته راغی او غوښتل یې چې د آینې په دفتر کې زما لخوا د ښځو عکاسانو د سپکاوي په تړاو زما نظر واخلي. ما له نظر ورکولو ډډه وکړه، ځکه دغه تور ما ته تر دې ډېر له ملنډو ډك ښکارېدو چې زه دې نظرپرې ورکړم. خو په حیرانۍ مې ولیدل چې دغه خبر خپور شو او ډېر تود غبرګون یې درلود، آن له هېواده بهر ته یې غږ ورسېد او د خبریالانو د دفاع د یو شمېر بنسټونو غبرګونونه یې هم را وپارول. تور داسې و چې ګواکې ما د آینې مرکز د لیدو پر مهال چې کله یو شمېر ښځینه عکاسانو غوښتل زما تصویر واخلي ما په غوسه دوی ته وویل چې ښځې حق نه لري چې زما تصویر واخلي. ما په پیل کې په دوو دلایلو د دې تور پروا و نه کړه:

یو دا چې زه به ولې د یوې ښځینه عکاسې د تصویر اخیستلو مانع ګرځېدم او دغه خبره نه رښتیا وه او نه معقوله. دوهم په دې دلیل چې ما په اروپا کې لیدلي وو پخوا تر دې چې رسنۍ پر چا داسې تور پورې کړي سل ځله فکر کوي، ځکه د دروغو تور او تهمت قانوني تعقیب لري. خو په ډېره حیرانۍ دلته مسأله بل ډول وه او هغو کسانو او ادارو چې ما یې تصور هم نشو کولای پر دې باور وکړ او غبرګون به یې ښود.

په همدې خاصه برخه او نورو برخو کې د نړیوالو اړوندو سازمانونو چلن زه پر دې وپوهولم چې لوېدیز هېوادونه په عام ډول د دیموکراسۍ اصول یوازې د ځانونو لپاره غواړي، خو زموږ په څېر خلکو او هېوادونو ته نور متفاوت معیارونه لري.

ما باید په وزارت کې ډېر کارونه ترسره کړي وای. ستونزه به هغه مهال زیاته شوه چې په ځینو اړخونو کې به له پخوا څخه د کړو اېښودل شویو بنسټونو سره مخ کېدم. د هغو سمول ډېر له ستونزو ډك او آن کله کله ناشوني و.
له هغو څخه یو د بې جلبه او خپلسریو رسنیو رامنځته کېدل وو چې د قانون له منلو او پلي کېدا سره عادت نه وې، چې دې کار ته به اړ کېدلې سانسور به یې باله. لکه چې مخکې مې یې د مسلکي مسوولیت نه منلو مثالونو ته اشاره وکړه.
له یوې بې قانونه او بې جلبه دورې وروسته د نړۍ د منل شویو مسلکي اصولو چوکاټ ته د رسنیو ور ننه ایستل چې په هغو کې د ژورنالیزم هغه لومړني اصول رعایت شي، پر رسنیو د فشار په مانا و. پر همدې دلیل په افغانستان کې اکثریت بې وسلې شوی ولس چې غږ یې هم نه درلود د هغو لوریو تر پرلپسې یرغل لاندې و چې په یو ډول یې کومه ټلویزیوني یا رادیویي فریکونسي تر لاسه کوله او یا یې د چاپي رسنۍ جواز لاسته راوړ. دې ډلې چې له هر چا سره غوښتل نابرابره جګړه کوله او د یوه هېوادوال شخصیت یې داغدار کاوه. په دې ډول فضا کې که د کومې رسنۍ خاوند یو خاص سیاسي لوری او موخه درلوده، له په خپل لاس کې رسنۍ څخه یې تر وروستي حده د هغو په ترلاسه کولو کې کار اخیستلای شو.
زموږ ټولنه د دیني، ټولنیزو او اخلاقي ارزښتونو خلاف خپرونو نه تر پزې راغلې وه. دوی په خپل کورني حریم د رسنیو له تېري نه په عذاب وو. ما په دې برخه کې څو ځله د رسنیو خاوندانو ته دا وویل چې:
«فریکونسي د ولس حق او شتمني ده، تاسو دغه حق په خپل لاس کې اخیستی. باید د ولس د ارزښتونو او ګټو درناوی وکړئ.» خو بیا بیا یې زما په تړاو وویل او ولیکل چې: «ملي ګټې یانې څه؟ موږ د ملي ګټو تعریف نه

لرو.» د تلویزیونو په اصطلاح طنزیه پروګرامونو په وار وار په ډېره بې هنرۍ د خلکو د سپکاوي او شخصیت توهین کاوه. په داسې حال کې چې د قرباني شویو کسانو له حقونو څخه دفاع سانسور ګڼل کېدو. دغه ډول بې مسوولیتي او له هغو څخه د لوېدیزو سازمانونو او افرادو دفاع د ټولنې د معنوي او دفاعي ارزښتونو له ماتېدو پرته بله پایله نه درلوده چې دا کار شعوري ترسره کېدو. ځکه هر ملت چې خپلو ارزښتونو ته درناوی ولري، هېڅکله د چا غلام کېږي نه.

د ملي راډیو ټلویزیون د برخلیک مسأله

کله چې وزات ته راغلم یوه توده او جنجالي مسأله چې زما په مخ کې وه چې باید حل کړې مې وای هغه د افغانستان د ملي راډیو-ټلویزیون برخلیك و. دغه رسنۍ سره له دې چې په زړه پورې پروګرامونه یې نه لرل او په خپرونو کې یې نوښت ډېر لږ لیدل کېدو، خو د دولت د رسمي ژبې په توګه یې زیات ارزښت او اعتبار درلود. د ډله ییزو رسنیو قانون وزارت ته زما له راتلو مخکې له یو لړ تعدیلاتو سره د کابینې له تصویب وروسته پارلمان ته استول شوی و. په دې قانون کې مهم بحث ملي راډیو- ټلویزیون خپلواك کېدل وو.

د لوېدیزوالو او د ملي راډیو –ټلویزیون د برحال رییس هڅه دا وه چې دغه اداره د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت له بدنه بېله کړای شي، د ساري په توګه لکه د «بي. بي. سي» د یوه خپلواك بورډ لخوا اداره شي. دغه بورډ هم د «محمد موسی معروفي» په مشرۍ جوړ شوی و، چې د راډیو- ټلویزیون عمومي رییس د هغو پروا نه درلوده. د هېواد وضعې ته په پام ما د ملي راډیو- ټلویزیون غیر دولتي کېدل په ګټه نه بلل. په دې تړاو مې له ولسمشر سره خبرې وکړې هغه هم همدغسې فکر کاوه. موږ دواړه په دې نظر وو چې د

افغانستان دولت کمزوری دی، بهرنیان دلته پوځي، سیاسي او استخباراتي حضور لري. بل لور ته همدغه بهرنیان له لازمې څارنې او کنټرول پرته د بېلابېلو رسنیو په جوړولو او پیاوړي کولو بوخت دي.

دې وضعیت ته په پام دا نشو کېدای چې د یو شمېر لوېدیزو هېوادونو په تقلید د دولت له لاسه یوازینۍ غږیزه او تصویري رسنۍ و ایستل شي. خو لوېدیزو په تېره اروپایي هېوادونو او وروسته امریکا متحده ایالاتو په ډېره لېوالتیا دغه مسأله تعقیبوله او له بېلابېلو لارو یې هڅه کوله چې ما پر دې قانع کړي چې ملي راډیو-ټلویزیون خپلواك او یا په اصطلاح عامه خدماتو ته وسپارل شي.

په وزارت کې زما د کار په لومړیو ورځو کې د اروپایي اتحادیې استازی فرانسس ویندرل د دې اتحادیې له څو سفیرانو سره زما دفتر ته راغلل، د ملي راډیو- ټلویزیون د غیردولتي کېدو د ګټو په باب یې اوږدې خبرې راسره وکړې. هغه ژمنه وکړه چې زه د دوی له دې غوښتنې سره توافق وکړم، نو له وزارت سره به مالي مرسته وکړي او د ملي راډیو- ټلویزیون د پیاوړتیا لپاره به تر ٦٠ میلیون یورو زیاتې پیسې ځانګړې کړي.

د رسنیو قانون د ولسي جرګې په اړوند کمېسیون کې تر مطالعې او ارزونې لاندې و. حاجي محمد محقق د دې کمېسیون رییس و. د یاد قانون په حقوقي اړخ کې ستونزې وې. په ځانګړې توګه د راډیو- ټلویزیون د غیردولتي کېدو په تړاو. د ولسي جرګې دیني- فرهنګي او تعلیمي کمېسیون له وزارت نه وغوښتل چې د قانون په تړاو خپل نظر ولسي جرګې ته واستوي او د هر اړخیزې ارزونې لپاره خپل استازي کمېسیون ته ور معرفي کړي. ما د وزارت له حقوقي مشاورینو هر یوه «سید یوسف حلیم» چې هغه مهال د عدلیې وزارت د تقنین رییس و او د دې کرښو د لیکلو پر مهال د سترې

محکمې رییس او د هېواد قاضي القضات دی. استاد نصرالله ستانکزي او استاد ګل رحمان قاضي سره تر پرلپسې مشورو وروسته د وزارت نظر د ولسي جرګې اړوند کمېسیون ته واستاوه او استازي مې هم پر قانون د ګډ کار لپاره ور معرفي کړل.

پر دې سربېره دوه ځله پخپله د استاد محقق کور ته کارته سه ته ورغلم او د قانون ټولې نیمګړتیاوې او د ملي راډیو-ټلویزیون د غیر دولتي کېدو زیانونه مې ورته په تفصیل وویل.

ما له دې لیدنو څخه داسې انګېرله چې نوموړی راسره موافق و. خو وروسته جریاناتو وښودله چې ښاغلي محقق د لوېدیزوالو د غوښتنو له مخې عمل کاوه. د لوېدیزو هېوادونو سفیرانو په منظم او سیستماتیك ډول پارلمان ته تګ راتګ درلود او د ملي راډیو-ټلویزیون د غیر دولتي کېدو په اړه یې له خپل نفوذ څخه کار اخیست. د ژورنالیستانو یو شمېر اتحادیو او بنسټونو هم چې د لوېدیزوالو له لوري ورسره مرستې کېدې، په دې مسأله کې له هغوی سره مرسته کوله.

د ملي راډیو-ټلویزیون دننه ستونزې

لکه چې پخوا مې یادونه وکړه ولسمشر له پیله د ملي راډیو-ټلویزیون له خپرونو خوښ نه و. پخوا تر دې چې زه د مطبوعاتي چارو سلاکار شم هغه بیا بیا د اطلاعاتو او فرهنګ له وزیر څخه وغوښتل چې په دې برخه کې د اصلاحاتو او سمون اقدام وکړي. ظاهراً دې کار نتیجه نه وه ورکړې. وروسته بیا په دغه مسأله کې دوه ځانګړي مجلسونه جوړ شول چې زه هم پکې وم. په دې دواړو مجلسونو کې ولسمشر بېله دې چې کومه مثبته پایله ترلاسه کړي، وزیر او د راډیو-ټلویزیون دوو درې تنو ته چې په مجلس کې حاضر

وو په غوسه او توندو الفاظو غونډې ختمې کړې. وزیر ته یې وویل: «ته د دې کار له ترسره کولو ناتوانه یې یوازې له مړیو سره دې سروکار دی.»
ولسمشر د دې رسنۍ په خپرونو کې د اصلاحاتو او سمون لپاره پر ۲۰۰۵ کال کې «نجیب الله روشن» د هغو عمومي رییس ټاکلی و. ما ښاغلی روشن هېڅکله نه و لیدلی او نه مې پېژاند. نوموړی د ښاغلي سپنتا ملگری او ایډیولوژیك انډیوال و چې له ده سره یې گډه سیاسي سابقه درلوده. کوم بدلونونه چې ښاغلي روشن د ملي راډیو- ټلویزیون په خپرونو کې را وستلي وو ظاهراً د ولسمشر د قناعت وړ نه وو. نوموړي یو شمېر ځوانان دې ادارې ته راوستلي وو او لوړ ډالري معاشونه یې هغو ته ورکول، دا چې د ده مالي سرچینې کومې وې معلومه نه وه.
دغه شمېر چې ښایي اویا تنو ته رسېدل په اداره کې یوه لوړه او بشپړه بېله طبقه رامنځته کړې وه. هغوی له پخوانیو کارکوونکیو سره نه یوازې دا چې هېڅ اړیکې نه درلودې بلکې له هغوی سره یې له سپکاوي ډك چلن کاوه. پخوانیو مامورینو ځانونه گوښه شوي بلل او فکر یې کاوه چې حق یې تر پښو لاندې کېږي. هغوی په ډېرو سختو شرایطو کې هم دغه اداره نه وه پرېښې او د آرشیف په شمول یې د ادارې ټول هست او بود خوندي ساتلي وو. اوس یې هم په ډېره لږه حکومتي تنخوا کار کاوه.
پر دې ټولو سربېره په یوه مجلس کې چې د ولسمشر په دفتر کې مو درلود او په هغو کې ښاغلی رهین او د ملي راډیو ټلویزیون مرستیال «ښاغلی نادر احمدي» هم وو ځکه چې ښاغلی روشن له هېواده د باندې و، ما ولیدل چې ولسمشر د ښاغلي احمدي په ځواب کې د روشن او د هغه له ځوانانو کلکه ننگه وکړه او وې ویل: «تاسو خو نشئ کولای، پرېږدئ چې ځوانان کار وکړي.» ولسمشر د راډیو- ټلویزیون له رییس نه د وزیر شکایتونو ته هم

غوږ نه نیو. په دې ډول راډیو- ټلویزیون له وزارت نه عملاً خپلواك فعالیت کاوه او ټول واك یې د عمومي رییس او هماغه غیر دولتي تشکیل په لاس کې و چې عمومي رییس ورته جوړ کړی و.
زه په دغسې وضعیت کې د وزارت په دنده وګومارل شوم. ښاغلي روشن په پیل کې هڅه کوله چې ما راضي وساتي او پخپله خپلسرۍ ته دوام ورکړي. د ساري په توګه زما د کار د پیل په لومړیو اونیو کې کې د بهرنیو خبرونو څانګه د المان د «دویچ ویله» په مرسته په نوې بڼه پرانیستل شوه. د پرانیستې په مراسمو کې د افغانستان او المان د بهرنیو چارو وزیرانو د راډیو- ټلویزیون عمومي رییس بدرګه کاوه، زه هم هلته حاضر وم خو د یوه نابللي مېلمه په څېر. د پټې له پرېکولو وروسته ښاغلي روشن را ته وویل: «وزیر صاحب تاسو ته مو په هغه ستوډیو کې یوه مرکه چمتو کړې او موږ د جرمني د بهرنیو چارو له وزیر سره یوې بلې ستوډیو ته ځو چې هلته یو ټلویزیوني بحث لرو.»
زه د خپلې مرکې لپاره لاړم او دوی درې واړو په الماني ژبه خپل پروګرام مخې ته بوت.
ښاغلی روشن پوهېدو چې د ولسمشر له ماشومانو سره مینه ده، د جمعې یوه ورځ یې هغه ته بلنه ورکړه او په ستوډیو کې یې د ماشومانو پروګرام ورته جوړ کړ. خو ولسمشر چې څه هیلې درلودې په تېره د یوې ملي رسنۍ په توګه یې چې د ملي ارزښتونو او سیاستونو په دفاع او د هېواد د فرهنګي شتمنۍ د غبرګون په اړه د ملي راډیو- ټلویزیون فعالېدل غوښتل هغه هیلې یې پوره نه شوې.
په ملي ټلویزیون کې په ډېر دقت د یوې ذایقې او یوه ځانګړي فکر لپاره کار کېدو او یوه ځانګړي ګروپ پر هغو واکمني درلوده. دې ګروپ یو

شمېر دولتي مامورین په تمه کړي او له ځان سره یې ملګري کړي وو. دغه ګروپ د ریاستونو او مدیریتونو د ترلاسه کولو لپاره، د سکتوري دندو په څېر د اداري پړاوونو له بشپړولو پرته خپل کار ته دوام ورکاوه. ښاغلي روشن د ملي راډیو- ټلویزیون په غیر دولتي کېدو هم زړه تړلی و. ده فکر کاوه چې له دې کار سره به له اطلاعات او کلتور وزارت نه بېغمه شي.

په پایله کې یوه لویه جبهه جوړه شوې وه او د وزرات له تشکیلاتو نه یې د راډیو- ټلویزیون د ایستلو لپاره ډېر توند کار کاوه. په دې جبهه کې بهرنیان او له دوی سره تړلي کورني کسان وو چې هر لوري په دې مبارزه کې خپلې خپلې ګټې لټولې. بهرنیانو غوښتل چې له حکومت نه غږ واخلي چې د اړتیا پر مهال حکومت او ولسمشر خپل غږ ولس ته و نه رسولای شي. د بهرنیو لوریو لخوا جوړ شوي بنسټونه او اتحادیې د خپل «فنډ» په غم کې وو. د یو شمېر رسنیو مسوولین او د پارلمان غړي چې زه یې ښه نه اېسېدم او فکر یې کاوه چې زه یو توندلاری مسلمان او متعصب پښتون یم، زما د کمزوري کولو په نیت او بالاخره زموږ د بهرنیو چارو وزارت په پراخ ملاتړ ښاغلي روشن پر دغه ملي اداره د خپلو فکري او سیاسي ملګرو د حاکمیت ټینګولو په خاطر له بهرنیانو سره په ګډه یو بل ته لاسونه سره ور کړل، له اطلاعات او کلتور وزارت نه د ملي راډیو- ټلویزیون د خپلواك کولو او د عامه خدماتو رسنۍ پر بدلولو شعارونه یې تاوده کړل او زما پر خلاف ډګر ته را ووتل.

پر «۲۰۰۶»ز کال «سیف ساحل» د ملي راډیو رییس تقاعد شو، ما ته راډیو ډېر ارزښت درلود، ځکه چې د افغانستان په هر کلي او بانډه کې اورېدل کېده. که موږ ښې خپرونې درلودای د نا امنیو ځینې ستونزې هم چې نوې را پیدا شوې وې حل کېدای شوای.

ښاغلی روشن له معمول سره سم په المان کې و، د هغه له مرستیال نادر احمدي سره مې چې د عمومي ریاست سرپرست هم و د وړ شخص په باب مشوره وکړه، د ده په مشوره مې «عبدالغني مدقق» چې له پخوانیو کارکوونکیو او د ټلویزیون له نطاقانو څخه و دې کار ته غوره کړ. ښاغلی مدقق فعال ځوان و، تر دې وروسته چې د نوموړي د ټاکل کېدو چارې بشپړې شوې او د ولسمشر منظوري راغله د اصولو له مخې هغه ادارې ته چې تر دې وروسته یې مسوولیت ور په غاړه و باید رسماً ور معرفي شوی وای. د وزارت اداري معین د نوموړي د معرفي کولو لپاره ورغلی و، خو ښاغلي روشن چې اوس هېواد ته راستون شوی و، په ډېر سپك چلن د ملي راډیو د نوي رییس له معرفي کولو انکار وکړ، پر دې سربېره یې په گواښنه لهجه ویلي وو: «زه نه غواړم چې ښاغلی مدقق د ملي راډیو رییس شي زما کاندید بل څوك دی.»

په هر صورت ښاغلی مدقق رسماً معرفي شو او هغه سره له دې چې عمومي رییس یې د کار په مخکې ستونزې جوړولې عملي کار یې هم پیل کړ، که څه هم په کار کې یې ځنډ او ستونزې راغلې.

دا لومړی ځل و چې د ملي راډیو- ټلویزیون رییس عملاً زما په مخ کې ودرېد او د اداري اصولو په تر پښو لاندې کولو یې آن د ولسمشر له لاسلیك منلو څخه هم ډډه وکړه، خو لویه ستونزه دلته وه چې په ملي راډیو- ټلویزیون کې د داسې یوه گروپ ځای پر ځای کولو چې هېڅ رسمیت یې نه درلود او مسوولیت ته یې غاړه نه ایښودله، بیا هم په خپرونو کې د ښاغلي روشن لخوا ډېر لږ ظاهري بدلون راغی او بس. د هرې ورځې په تېرېدو د ملي راډیو- ټلویزیون پخوانیو مامورینو او کارکوونکیو لا زیات ځانونه

گوښه شوي او بې واکه احساسول. په ځانگړې توگه دا چې د دوی دولتي معاشونه د عمومي رییس د گروپ په پرتله ډېر لږ او په هېڅ شمار وو.
زه په ستونزمن حالت کې وم. له یوه پلوه ولسمشر د خپرونو سمون غوښت او زه د مسوول په توگه ورته ځواب ویونکی وم. بل لور ته ښاغلي روشن چې په ملي راډیو- ټلویزیون کې د مطلق حاکمیت کومه فضا جوړه کړې وه د بهرنیو چارو د وزیر په فعاله همکارۍ یې په بهرنیو کړیو او سفارتونو کې زما د منفي تصویر خپرولو هڅه کوله. هغوی زه د بیان د آزادۍ او د ښځو د حقونو او نورو د مخالف په نامه معرفي کولم. له همدې لارې یې د ملي راډیو- ټلویزیون د غیردولتي کېدو او د عامه خدماتو په رسنۍ د بدلېدو لپاره ډېره استفاده کوله.
وخت تېرېدو خو د خپرونو او خبري سرویس د غوره والي څرک نه تر سترگو کېدو. په خبري برخه کې د ښه والي د راتلو لپاره باید د هغو مدیریت یانې په ملي راډیو- ټلویزیون کې د «اطلاعاتو مدیریت» کې اصلاحات راغلي وای او ښه فعال شوی وای. د همدې لپاره مې تصمیم ونیو چې د مدیر پر ځای یې د تلویزیون یو پخوانی خبریال «جمال کوټوال» راولم. زما دغه تصمیم د تلویزیون د غیر رسمي تشکیل پر مزاج ښه و نه لگېد، ماسپښین مهال یې احوال راکړ چې دغه گروپ له ښاغلي روشن نه چې بیا هم په بهر کې و دا هدایت اخیستی دی چې د شپې د اتو بجو خبرونو د خپرېدو اجازه دې نه ورکوي.
وې ویل چې د اطلاعاتو د ادارې کارکوونکیو اعتصاب کړی دی او د دې ادارې په مشرۍ کې چې کوم بدلون راغلی، دوی ورسره مخالف دي. د ملي راډیو- ټلویزیون له عمومي مرستیال او سرپرست ښاغلي نادر احمدي سره مې تماس ونیو او د وضعیت پوښتنه مې ترې وکړه. نوموړي را ته وویل: «په

نوې ټاکنه څوك اعتراض نه لري، یوازې هماغه یو گروپ دی چې نور یې هم د اطلاعاتو په اطاق کې د عمومي رییس په هدایت راټول کړي او اعتصاب ته یې هڅوي. حقیقت دا دی چې نور کارکوونکي له دې گروپ نه ډېره کرکه لري، خو ورته ویل کېږي چې دا د عمومي رییس صاحب امر دی.»

ښاغلي نادري ته مې وویل چې د دې کار مخه ونیسي او پرېږدي چې ملي راډیو- ټلویزیون د گوتو په شمېر کسانو چې رسمیت هم نه لري د عقدو او ځان غوښتنو ښکار شي، خو و مې لیدل چې زما له نېغې مداخلې پرته به دغه موضوع حل نشي او د دغه مطلقې ادارې پر وړاندې چې پرې تپل شوې وه د ډېرو کسانو جرئت ترې اخیستل شوی و.

ځکه خو مې تصمیم ونیو چې پخپله راډیو ټلویزیون ته ورشم، د اطلاعاتو په مدیریت کې ستونزه حل کړم. کله چې د اطلاعاتو لوی اطاق ته ور ننوتم زیات شمېر کارکوونکي او نطاقان ناست او له کاره یې لاس اخیستی و. ښایي شمېر به یې د ۴۰ تنو په شاوخوا کې و. ورته و مې ویل:

«څوک اعتراض لري او اعتراض یې پر څه دی؟» د دوی له منځه یوازې یو ځوان د « سنجر سهیل » په نامه جگ شو او وې ویل: «تر څو زموږ پخوانی مدیر بېرته رانشي، موږ کار نه کوو او نن شپه د ټلویزیون خبرونه هم نه خپرېږي.» ما ښاغلی سهیل د پېښور له وخته پېژانده. نوموړي زموږ کور ته په نږدې مارکیټ کې کار کاوه. د لیک لوست سره یې مینه وه. ما به د وطن مجلې نوې گڼه چې هر کله به را وته ده ته ورکوله. نوموړی یې له لوستونکیو او مینه والو څخه و، کله به یې کوم شعر هم د خپرولو لپاره را کاوه چې له لږ سمون وروسته به په مجله کې خپرېده.

د نوموړي دلایل د قناعت وړ نه وو، په ځانګړې توګه دا چې نوموړی له هغو کسانو څخه و چې د رسمیت د نه درلودو په دلیل یې اصولاً په دغه اداره کې باید دنده نه درلودای، هغه هم په داسې یوه مهمه برخه کې. وروسته د ده د خبرو په تأیید د راډیو- ټلویزیون یوه پخواني خبریال خبرې وکړې. پوښتنه مې وکړه چې بل څوک د ویلو لپاره څه لري؟ چا ځواب را نه کړ، ما په اداره کې د بدلون راوستلو دلایل ورته وویل او زیاته مې کړه چې په اداره کې د بدلون راوستل د وزیر له واکونو څخه دي چې څه ډول لازمه ویني، عملي کېږي. بیا مې ورته وویل چې څوك د وزرات پر تصمیم اعتراض لري پر خپل ځای دې ودرېږي. درې تنه ودرېدل، نور پخپلو ځایونو ناست وو. و مې ویل: «تاسو چې اعتراض لرئ او شمېر مو هم درې تنه دی، رسمیت هم نه لرئ، مهرباني وکړئ له اطاقه ووځئ، نور دې خپلو کارونو ته دوام ورکړي.»

دغه درې تنه چې یوه نجلۍ او دوه ځوانان وو له اطاقه ووتل، نور له خپلو ځایونو راپورته شول او کار یې پیل کړ. ما ورته وویل: « له نطاقانو نه نن څوک نوکري دي» ځواب یې راکړ: «ماري مطمئن» ورته و مې ویل چې ټول خپل کار ته د پخوا په څېر دوام ورکړي.

په هغه شپه د شپې د اتو بجو تر خبرونو خپرېدو پورې د اطلاعاتو په مدیریت کې پاتې شوم. چې خبرونه پای ته ورسېدل کور ته ستون شوم.

له دې پېښې وروسته د ښاغلي روشن د غیر رسمي او غیر قانوني ګروپ تر بشپړ ایستلو پورې پر ما ډېر فشارونه راغلل. ښاغلي روشن به هر وخت د ولسمشر له دفتر سره اړیکه نیوله او ګواښ به یې کاوه چې استعفا به ورکړي. ښاغلي سپنتا پر ولسمشر فشار راوړ او ویل به یې: «رییس صاحب زما له

یوازیني ملګري نه دفاع نه کوې، یو متعصب او مستبد ګروپ یې د کار خنډ کېږي، که نوموړی استعفا ته اړ شي، زه هم استعفا ورکوم.»
په کورنیو او بهرنیو رسنیو کې توند تبلیغات کېدل او داسې ویل کېدل چې ګواکې ما د خپلو ساتونکیو په زور د راډیو- ټلویزیون زیات شمېر برحال کارکوونکي له دې ادارې څخه شړلي دي. په همدې لانجو کې د ملګرو ملتونو د سرمنشي ځانګړی استازی یا د یوناما مشر چې یو المانی و زما دفتر ته راغی. نوموړي د ملي راډیو- ټلویزیون له عمومي رییس نه دفاع کوله او هڅه یې کوله چې ما ته دا را وښیي چې د نوموړي او یا د هغه د همکارانو په برطرفولو به د ولسواکۍ او بیان آزادۍ پر خلاف لوی جرم وکړم. ورته و مې ویل: «که په المان کې تصمیم ونیول شي چې د پلاني ټلویزیون رییس دې له دندې لرې شي، آیا زموږ سفیر به چارواکیو ته ورشي او پر هغه به اعتراض وکړي؟» ورته و مې ویل: «دا زموږ هېواد دی او موږ دلته د قوانینو په رڼا کې له خپلو ګټو سره سم عمل کوو.» زموږ مجلس په ډېره بده فضا کې پایته ورسېد او ما هغه آن د دفتر تر دروازې بدرګه نه کړ.
ښاغلي روشن له څو رسنیو سره چې زما د کار له پیله زما پر خلاف په تبلیغاتو بوختې وې، تر مرکو وروسته چې د ده د بهرنیو ملاتړ کوونکیو فریادونه هم اوچت شول ده له دندې استعفا وکړه او له خپل مرستیال ښاغلي احمدي څخه یې هیله وکړه چې د مخه ښې پر مهال یو شمېر مامورین ورته حاضر کړي او له هغه شېبو څخه فلم هم واخلي.

د پالیسي او عمل ګروپ یا Policy Action Group (PAG)

له ۲۰۰۵ څخه د ناامنیو نښې د منظمو او سازماني شویو پېښو په بڼه را څرګندې شوې. د هېواد جنوبي ولایتونه د داسې پېښو شاهد شول چې تر شا یې منظم پروګرامونه ښکارېدل. تر دې وړاندې هم په افغانستان کې

داسې پېښې کېدې خو هغه نامنظمې او تیت او پرك وې. زه پر ۲۰۰۳ کال له یوه جګپوړي پلاوي سره د ترجمان په توګه ارګ ته تللی وم. په هغه مجلس کې حامد کرزي فرانسوي وزیر ته وویل چې دوی راپور لري چې پاکستان د هغه طالبانو په تنظیم او وسله‌وال کولو لاس پورې کړې چې غواړي په افغانستان کې نا امني راولي. نوموړي له فرانسویانو وغوښتل چې د اروپایي اتحادیې په کچه له دې کار څخه د پاکستان د ایسارولو په اړه مرسته وکړي. د وخت په تېرېدو سره دغه فعالیتونه لا منظم کېدل. د ارزګان او زابل ولایتونه له هغو جملې څخه وو چې دغه ډول فعالیتونه پکې پیل شول. وروسته بیا د هلمند او کندهار نوبت راغی.

ناامنیو او د ترهګرۍ پېښو حکومت او ولسمشر په اندېښنه کې واچول. زه پخپله د اطلاعات او کلتور د وزیر په توګه په اونۍ کې یو ځل له خپلې کورنۍ سره په وردګو ولایت کې خپل کلي ته تلم او ماښام به له هغه ځایه کابل ته را خوځېدم. زیاتره وختونه به مو د ماښام لمونځ د سالارو په بازار کې ادا کاوه چې وروسته دغه ځای د ولایت تر ټولو په خطرناك ځای بدل شو. له یوې مودې وروسته مې خپلوانو په تیاره کې له سفره منع کړم او څو اونۍ وروسته یې را نه هیله وکړه چې د احتمالي خطرونو له امله باید کلي ته له تلو ډډه وکړم.

ولسمشر تر دې ډېر پخوا د هېواد په ځینو برخو کې د نا امنیو پېښو ته پام و. هغه مهال چې ما په ارګ کې د تحلیلګر او وروسته د مطبوعاتي سلاکار په توګه دنده درلوده، ولسمشر د چارو ادارې ته دنده سپارلې وه چې د هېواد د بېلابېلو ولایتونو سپین ږیري او د خلکو استازي را دعوت کړي. نوموړي له ما وغوښتل چې په دې ټولو ناستو کې ورسره حاضر وم. ولسمشر په هر ځل د درې- څلورو ولایتونو له قومي مشرانو سره د چار چنارونو تر سیوري

لاندې لیدل، د هغوی خبرې به یې اورېدلې، د نا امنۍ د مخ په زیاتېدو دلایل یې ترې پوښتل او له هغو سره د مقابلې او حل لارې به یې ترې غوښتلې. له دې سره یې هممهاله پر همدغه مسأله نړیوالې ټولنې او د هغوی له قوماندانانو سره په سیاسي او پوځي کچه په منظم ډول بحثونه کول.

په دې لړ کې په یوه غونډه کې چې د امریکا، د دوی د متحدینو، ملګرو ملتونو او ایساف له سیاسي او پوځي استازیو سره په ارګ کې ماسخوتن مهال جوړه شوه ولسمشر په دې تړاو خپله اندېښنه وښوده او د دې چارې لپاره یې د یوه منظم میکانیزم غوښتنه وکړه. ما لومړی ځل په دغه مجلس کې ګډون کړی و چې ښایي په دې مسأله کې دا دوهمه غونډه وه. له افغان لوري زیاتو وزیرانو په دې کې ګډون کړی و. د غونډې پایله دا وه چې په ځینو ولایتونو کې د نا امنیو د ډېرېدو سببونه د بیارغاونې او په اقتصادي برخه کې د کار پځوالی، د بېلا بېلو دولتي ادارو ترمنځ نه همغږي په تېره په امنیتي سکتور کې دغه ستونزه او خلکو ته د حکومت له لوري په مثبت پیغام رسولو کې ناتواني ده. د دې ستونزو د لرې کولو او د ولس او حکومت ترمنځ د واټن د راکمولو لپاره پرېکړه وشوه چې یو شریک میکانیزم د «پالیسي او عمل ګروپ» په نامه جوړ شي، په دې میکانیزم کې هم بهرنیانو او هم افغانانو په ګډه کار کاوه. د عمل او پالیسي ګروپ (پالیسي اکشن ګروپ) درې ستنې درلودې: یوه امنیتي ستنه، دوهمه د بیارغاونې او درېیمه یې د تبلیغاتو او اړیکو.

د پالیسي او عمل ګروپ عمومي رییس پخپله ولسمشر و چې په میاشت کې یو ځل او یا له اړتیا سره سم د ده تر مشرۍ لاندې غونډه جوړېده.

پرېکړه وشوه چې د ملي امنیت شورا په دفتر کې دغه ګروپ خپلې اونیزې غونډې منظمې جوړې کړي چې مشري به یې د امنیتي ستنې د ملي امنیت د سلاکار پر غاړه وي.

د بیارغاونې د ستنې مشري د پوهنې وزیر «محمد حنیف اتمر» او د اړیکو د ستنې مشري زما «د اطلاعاتو او کلتور وزیر عبدالکریم خُرم» پر غاړه وه. په دې ډول موږ هره اونۍ د امنیت شورا په دفتر کې په ارګ کې د «ډاکتر زلمي رسول» په ریاست د امریکا متحده ایالاتو، برېتانیا، استرالیا، هالنډ له سفیرانو او د اروپایي اتحادیې له سفیر چې هغه مهال فرانسس ویندرل و، د یوناما له رییس، د ایساف او امریکایي او بریتانوي ځواکونو له قوماندانانو سره د یوه مېز په شاوخوا راټولېدو. د ترسره شویو کارونو راپورونه مو وړاندې کول او د نویو چارو د ترسره کولو لپاره مو دندې اخیستې.

د دفاع او کورنیو چارو وزیران او د ملي امنیت رییس د دې غونډو له دایمي غړیو څخه وو. د کلیو د پراختیا او رغاونې وزیر په منظم ډول په دې غونډو کې برخه اخیسته او نور وزیران د اړتیا له مخې غونډې ته رابلل کېدل.

د اونۍ په اوږدو کې د هرې ستنې رییسانو د خپلو وزارتونو د ورځنیو کارونو تر څنګ د خپل ګروپ دندې هم مخ ته وړې.

ښاغلی اتمر په دې دلیل چې ګواکې د کلیو پراختیا او رغاونې په وزارت کې ښه ځلېدلی و او بریالی وزیر پېژندل کېدو د پالیسي او عمل د بیارغاونې د ستنې د مشرتابه په توګه راغی.

بهرنیانو د ګروپ په غونډو کې زیات یادښتونه اخیستل، کتابچې به یې ډکې کړې، خبرې به یې هم ډېرې کولې، خو تر پایه مې د دوی لخوا داسې د حساب وړ کار چې ترسره کړی یې وي و نه لید.

د ولسمشر تر مشرۍ لاندې عمومي غونډې ډېرې لږ کېدلې.

هرې ستنې پخپل نوبت اونیزې غونډې درلودې. د تبلیغاتو او اړیکو د ستنې غونډې چې په اطلاعاتو او کلتور وزارت کې تر سره کېدې د امریکا او بریتانیا د سفارتونو استازیو، د یوناما، امریکایي پوځ، د ایساف د تبلیغاتو د څانګې استازیو پکې ګډون کاوه. د امریکا د نړیوال انکشاف ادارې (USAID) استازي، له افغاني اړخه د حج او اوقافو وزارت، ملي راډیو-ټلویزیون، د اړتیا پر مهال د وزارت د نورو څانګو استازیو او د ملي امنیت شورا د دفتر استازي ګډون کاوه. زموږ دنده دا وه چې د دولت مثبت پیغامونه خلکو ته ورسوو. له هغوی سره اړیکې ټینګې کړو او د بیارغاونې چارې خلکو ته منعکسې کړو. موږ باید خلکو ته حقایق رسولي وای چې د مخالفینو د تبلیغاتو تر اغېز لاندې نه وای راغلي او پر دې باوري شوي وای چې حکومت د ولس د خیر او سوکالۍ لپاره مهم کارونه تر سره کړي او نور مهم کارونه به ترسره کړي.

په دغسې یوه غونډه کې ما وړاندیز وکړ چې هر وزارت او مرکزي او محلي اداره باید ویندوی ولري، ځکه چې اطلاعات او کلتور وزارت او د ولسمشر ویندوی نشي کولای د بېلابېلو وزارتونو د تخنیکي مسایلو په باب په ښه ډول توضیحات ورکړي. له دغه وړاندیز نه بهرنیانو ډېر تود هرکلی وکړ. هماغه و چې زموږ په حکومت کې د ویندوی او د ویندوی د مرستیال بازار ډېر تود شو. د دې ویندویانو یو شمېر یې په هغه مرکز کې چې وروسته موږ جوړ کړ وروزل شول. بهرنیانو له دې سره ډېره مینه وښوده چې د دوی له نظره د ځینو مهمو وزارتونو د ویندویانو دفترونه په ښو وسایلو سنبال کړي او له ویندویانو سره یې نږدې اړیکې ولري. دغه لړۍ بالاخره تر دې پورې ورسېده چې د ځینو وزارتونو د ویندویانو په ټاکلو کې بهرنیانو نېغ نظرونه

ورکول او وزیر به یې په یوه بڼه دې ته اړ کاوه چې د دوی د نظر وړ سړی خپل ویندوی وټاکي.
د بهرنیانو نظر او چلن به کله کله په دې برخه کې د ملنډو بڼه غوره کړه او زه به یې اړ کړم چې مخالفت ورسره وکړم. په دې لړ کې د امریکا د نړیوال انکشاف اداري (USAID) استازي «مېرمن رابین جانسن» نظر ډېر حیرانوونکی و. د نوموړې د هوایي او غیر عملي وړاندیزونو او آمرانه مداخلو په سبب زه مجبور شوم چې توند مخالفت ورسره وکړم.
د یادې مېرمنې له وړاندیزونو یو دا و چې له جګړې نه د مخالفو جنګیالیو د راګرځولو او په جنوبي ولایتونو کې د خلکو د ملاتړ د ترلاسه کولو لپاره لاره دا ده چې روان تختونه چې په ښه ډول ښکلي شوي وي او پر سر یې د موسیقي او سندرو ډلې وي، خلکو ته سندرې ووایي او دې ولایاتو ته واستول شي. تر څو د خلکو عام ملاتړ را خپل کړي او هغوی له جګړې او جګړه مارو نه لرې کړي. د دې مېرمنې دې ته ورته نورو وړاندیزونو او دریځونو چې ورځ تر بلې زیاتېدل، اړ کړم چې پر خلاف یې ودرېږم، دې هم له هرې وسیلې کار اخیست چې زما د پروګرامونو د عملي کېدو مخنیوی وکړي. د نوموړې مخالفت پر دې مهم و چې د پیسو زیاته برخه د دې په لاس کې وه او زموږ د پروګرامونو د عملي کېدلو لپاره پیسو ته اړتیا وه. یوه ورځ د امریکا د پوځ یوه منصبدار چې زما نا آرامي ولیده د غونډې په پای کې یې د اطاق په کونج کې په آرامه را ته وویل: «ښاغلی وزیر، اندېښنه مه کوه، ته حق په جانب یې هغه (مېرمن رابن جانسن) یو وړوکی سپی دی چې په پښو کې دې ترپکې وهي او خوله اچوي. خو موږ چاره کوو او پیسې لاسته راوړو.»

د اړیکو د همغږۍ ملي مرکز (NCCC) جوړېدل

پر ۲۰۰٦ کال مو تصمیم ونیو چې د اړیکو او تبلیغاتو د ښې همغږۍ لپاره د (National Communication Coordination Center) (NCCC) په نامه یو مرکز جوړ کړو.

پرېکړه وشوه چې د جنوب په څلورو نا امنه ولایتونو کې هم دفترونه پرانیزو چې فرهنګي او تبلیغاتي کار وکړي او هغه کمزوری چې د هغو ولایتونو د اطلاعات او کلتور په ریاستونو کې دي دوی یې لرې کړي. ما د هر ولایت لپاره د دفتر مسوول وټاکه او د اطلاعات او کلتور ریاستونو ته مې هدایت وکړ چې په خپلو ودانیو کې یو یا دوه اطاقونه د دغه نویو دفترونو په واك کې ورکړي. د هر دفتر لپاره مې موټر، کمپیوټر، کامرې او نور لازم وسایل چمتو کړل او هر یوه ته مو د یوې خپرونې د چاپ بودجه ځانګړې کړه. په دې ډول په کندهار، ارزګان، زابل او هلمند ولایتونو کې موږ د نویو دفترونو خاوندان شوو چې لږ په خلاص لاس یې فعالیت کولای شوای. هڅه مې وکړه چې په رسنیو او فرهنګي چارو کې فعال او بوخت کسان په دې دفترونو کې وګومارم.

افسوس چې له دې ځوانانو څخه ځینو چې د ملي یووالي په حکومت کې مهمو مقامونو ته هم ورسېدل د پروژې له پایته رسېدو وروسته هغه وسایل چې ورسپارل شوي وو باید اطلاعات او کلتور ریاستونو ته یې سپارلي وای د هغو له سپارلو یې ډډه وکړه او په ورسپارل شویو چارو کې هم چې ما کومه تمه ترې درلوده هغسې فعال نه وو.

د (NCCC) زموږ د ستنې د کاري فعالیتونو د ولایتي دفترونو او نورو فعالیتونو لپاره پیسو ته اړتیا وه، ډېره هڅه مې وکړه چې بهرنیان قانع کړم چې زموږ د (PAG) چارو لپاره هم پیسې ځانګړې کړي.

د پالیسي او عمل د جګړې او بیارغاونې ګروپ له دوو سرچینو پیسې ترلاسه کولې چې سلګونو میلیونو ډالرو ته رسېدل: یوه د افغان دولت بودجه او دوهم د بهرنیانو مرستې. ښاغلي اتمر د پیسو په ترلاسه کولو کې فوق العاده مهارت درلود او د بیارغاونې پروژو لپاره یې ډېرې پیسې لاسته راوړې. ما سره له دې چې ډېرې پیسې مې نه غوښتې خو چندان بریالی نه وم. په یاد مې دي په یوه غونډه کې چې د ولسمشر په مشرتابه د ګلخانې په ماڼۍ کې جوړه وه ما هڅه کوله چې مرستندویانو او زموږ د مالیې وزارت ته قناعت ورکړم چې زموږ د ستنې د چارو لپاره پینځه لکه ډالره مرسته وکړي، د ملي امنیت عمومي رییس امرالله صالح مې تر څنګ ناست و د یوې ټوکې له ویلو وروسته یې را ته په غوږ کې وویل : «په دې غوښتنه دې د غونډې حواس مه خرابوه، موږ ډېرې پیسې غواړو، دغه پینځه لکه ډالر زه له خپلې بودجې درکوم.» بالاخره د ښاغلي اتمر په مرسته پر دې بریالی شوم چې د خپلې پروژې لپاره پینځه سوه زره ډالري مرسته لاسته راوړم. دغه مرکز وروسته د «حکومت د رسنیو او اطلاعاتو د مرکز» په نامه ونومول شو او د بهرنیانو او د ولسمشر د ویندوی همایون حمیدزاده په ګډ اقدام کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له چوکاټه و ایستل شو او د ولسمشر د ویندوی له دفتر سره وتړل شو. امریکایانو او بریتانویانو له دې مرکز سره ډېره علاقه درلوده، هغوی دې دفتر ته زیات امکانات او پیسې ورکړل او دایمي سلاکاران یې ورته وټاکل. له دې لارې یې د «حکومت» پیغامونه تنظیمول چې مخاطب یې «ولس» و. هغه خبرونه چې دوی له ولایاتو څخه ترلاسه کول په خپله خوښه یې خپرول. هغوی یو خبري بولټن چې د دوی تر څارنه لاندې به برابرېده هر سهار د ولسمشر پر مېز اېښود.

کله چې زه د ولسمشر د دفتر د رییس په توګه وټاکل شوم دغه مرکز بیا زما تر اداره لاندې راغی. البته په دې دوره کې ښاغلی رهین چې د اطلاعاتو او کلتور وزیر و د بهرنیانو په اشاره په وار وار ولسمشر ته ورغی او له هغه یې وغوښتل چې د حکومت د رسنیو مرکز بېرته له وزارت سره وتړل شي، خو د ولسمشر لخوا هر ځل رد شو.

زموږ ستنې نور مهم کارونه هم سر ته ورسول، د ساري په توګه پر ۲۰۰۶ کال مو د کندهار په ښار کې د ځوانانو یوه ستره غونډه جوړه کړه. په دې غونډه کې د ځینو وزارتونو او نړیوالو ادارو استازیو هم ګډون کړی و. د غونډې اصلي تنظیم د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ځوانانو معینیت په نوښت و. د کنفرانس په پای کې یو شمېر ځوانانو د ملي اردو په لیکو کې نومونه ولیکل او یو شمېر نورو ژمنه وکړه چې د هېواد له امنیتي ارګانونو سره به یو ځای شي. موږ دوې سترې مشاعرې هم جوړې کړې. په لومړۍ مشاعره کې د ډېورنډ له دواړو لوریو نه ۱۵۰ تنو شاعرانو برخه درلوده، چې د سولې په اړه یې له جګړې نه د کرکې په باب شعرونه وویل. په دې مشاعره کې د ویل شویو شعرونو ټولګه مو وروسته خپره کړه چې یوه لویه ادبي ډالۍ ترې جوړه شوه. د نوبل ګټونکې د سواتۍ پېغلې «ملالې یوسفزۍ» پلار ضیاالدین یوسفزي په دې مشاعره کې ګډون درلود ملاله یوسفزۍ هغه مهال ماشومه وه او شهرت ته نه وه رسېدلې.

د نا امنو ولایتونو د قومي مخورو او مشرانو لپاره مو امن ولایاتو ته د سفر پروګرام جوړ کړ چې متأسفانه دغه پروګرام عملي نه شو. د ویندویانو او د ډېرو وزارتونو د اطلاعاتو د څانګې مامورینو ته مو د مسلکي روزنې زمینه برابره کړه.

هر څومره مو چې کارونه پر مخ تلل او ښې پایلې یې درلودې له بهرنیانو سره زما د نظر اختلاف هم زیاتېدو. هغوی هڅه کوله چې داسې نسخې پر موږ تحمیل کړي چې د پلي کېدو وړ نه وي. دوی له موږ څخه غوښتل د خپلې خوښې پیغامونه زموږ له لارې ولس ته وړاندې کړي. په همدې خاطر یې هڅه کوله چې برلاسي شي. یوه ورځ د امنیت شورا په دفتر کې د (NCCC) په غونډه کې د امریکا سفیر «ویلیام وود» پر ما سخته نیوکه وکړه چې ولې مې په ملي راډیو ټلویزیون او دولتي ورځپاڼو کې د ولسمشر خبرې چې د امریکا د یوې بمبارۍ له امله د ملکي مرګ ژوبلې په غندنه کې یې په یوه خبري ناسته کې کړې وې داسې بشپړې او تفصیلي خپرې کړې.

موږ په ټلویزیون او ملي رادیو کې پر خبري پوښښ سربېره پر دې مسأله ګردي مېزونه او بحثونه جوړ کړي وو. ما یې په ځواب کې وویل: «ډېر ملکي کسان قرباني شوي دي، څنګه کېدای شي چې پر هغو څه و نه وایو، بیا دا چې زما آمر زما ولسمشر دی نه بل څوک». خو سفیر په لوړ او له غوسې په ډک غږ وویل: «تاسې پر دې کار اصلاً خپل دښمن ته خدمت کوئ». زه چې د سفیر له چلن څخه نا آرامه شوم له غونډې ووتم. د ولسمشر دفتر ته لاړم له سفیر سره د خبرو کیسه مې ورته وکړه، کله چې په وزارت کې خپل دفتر ته ورسېدم د امریکا له سفارته تیلفون راغی، یو چا له هغه لوري را ته وویل: «ښاغلی سفیر غواړي درسره خبرې وکړي» سفیر وود و، ښښنه یې وغوښته وې ویل: «هیله ده خپه شوی نه وې زه احساساتي شوم، ښښنه غواړم.» ما په ادب ورته وویل چې د کار په بهیر کې داسې مسایل راځي او زه په دې تړاو هېڅ خپګان نه لرم.

د ۲۰۰۷ کال د مې په میاشت کې مو په کندهار کې د څلورو ولایتونو کندهار، ارزګان، هلمند او زابل د فرهنګي څېړو د یوې غونډې پروګرام جوړ

کړ. پرېکړه وشوه چې زه هغه ولایت ته لاړ شم. او په دې غونډه کې ګډون وکړم. د تبلیغاتو د ستنې له بهرنیو غړیو مو هیله وکړه چې د سفر (الوتکې) اسانتیاوې را ته چمتو کړي. هغوی ژمنه وکړه چې په یوه الوتنه کې مو کندهار ته بوځي. د الوتنې ورځ وټاکل شوه، هماغه ورځ را ورسېده. په هغه ورځ یې احوال را کړ چې سفر یوه اونۍ وځنډېد. موږ هم ومنله. بیا هم ټاکلې نېټه را ورسېده. موږ ټول کسان چې له کابل نه کندهار ته تلو د هوایي ډګر پوځي برخې ته د ورتلو هدایت را ته وشو او بالاخره مو د کندهار په لور پرواز وکړ.

په الوتکه کې د ایساف د اړیکو او تبلیغاتو د څانګې مسوول چې دوبۍ ته روان و راسره ملګری شو. نوموړی چې د بریتانیا تبعه و ډېره مېلمه پالنه یې وکړه، ځکه الوتکه د انګلستان د پوځي ځواکونو اړونده وه او هغه په یو ډول ځان کوربه باله. له څو دقیقو وروسته هغه د پیلوټ کابین ته ورغی او چې بېرته راستون شو له ما نه یې وغوښتل چې کابین ته ورشم تر څو ډېر آرام وم. د ده په ډېر ټینګار کابین ته لاړم. پیلوټانو هم ډېره مېلمه پالنه وکړه. چای، قهوه او د مېوې اوبه یې راته وړاندې کړې. بالاخره د کندهار په هوایي ډګر کې راکوز شوو. ما پخوا د کندهار والي «اسدالله خالد» او د اطلاعاتو او کلتور رییس «مجید بابی» خبر کړي وو او سفر مې له دوی سره په همغږۍ و.

کله چې له الوتکې را ښکته شوو بهرنیو پوځیانو په څو موټرو کې لږ وړاندې لویو خېمو ته یووړو. د خیمې دننه د چایو او قهوې ماشینونه اېښودل شوي وو، هغوی موږ ته چای راوړ، انتظار مو اوږد شو. د مازیګر لمونځونه مو هم هلته ادا کړل. ما پر تیلفون له ښاغلي بابي سره اړیکه ونیوه، هغه هم را ته وویل چې څو ساعته کېږي چې په هوایي ډګر کې زموږ انتظار کوي. زموږ

انتظار نور هم اوږد شو. له بهرنیو پوځي منصبدارانو څخه چې امریکایان وو موږ بیا بیا وپوښتل چې «موږ د څه لپاره انتظار یو؟ ولې نشو کولای چې له خپلو همکارانو سره چې زموږ هرکلي ته راغلي یو ځای شو؟» هغوی همدا ځواب راکاوه: «دا د هوایي ډګر پوځي برخه ده، ستاسو ملګري د هوایي ډګر په بله برخه کې دي او موږ یې پیدا کولای نشو، هڅه کوو چې تاسو هغوی ته ورسوو.»

نږدې ماښام و چې موږ یې پخپلو موټرو کې یو ځای ته یووړو چې هلته زموږ د اطلاعاتو او کلتور او ولایت نه راغلي همکاران زموږ په انتظار وو. «مجید بابي» زه د تورو هېندارو دریو موټرو لور ته ور وستم او وې ویل «والي صاحب خپل موټرونه درته را استولي دي» د منځ په موټر کې زه سپور شوم. ښاغلی بابی مې تر څنګ کښېناست. «حاجي محمد همایون» زما یاور د چلوونکي تر څنګ زموږ په مخکې کېناست او زموږ کاروان د ښار په لور وخوځېد.

موټرونه یې ډېر ګړندي زغلول او د لارې په اوږدو کې یې خپل ځایونه هم بدلول. په دې موده کې موټر چلوونکي ته څو ځله زنګ راغی او چا پوښتنه ترې کوله چې کوم ځای ته را رسېدلي یاست. نوموړي به زموږ د موقعیت په باب هغه ته ځواب ورکاوه.

د ښار ساحې ته ننوتلو، ټول په خبرو بوخت وو، ناڅاپه زموږ ښي اړخ ته هغه لوري ته چې زه ناست وم یو غږ اوچت شو او شاوخوا د اور لمبو ونیوله. موټر چلوونکي چیغه کړه «وې وهلو» موږ د اور په لمبو کې راګیر وو. په دې انتظار وم چې د څنګ هېنداره به څه وخت ماته شي او لمبې به دننه راشي، موږ څو متره نور هم وړاندې تېر شوو، وړوکې نورې چاودنې هم وشوې، ښایي د موټرو د ټایرونو چاودنې به وې، له چلوونکي نه موټر بې

واکه شو او بیا په کوم اړخ چې زه وم را واوښت. زه نور و نه پوهېدم چې څه پېښ شول، ښايي څو دقيقې به بې سده وم، کله چې را په سد شوم و مې ليدل چې په موټر کې يوازې يم او نور هېڅوک هم نشته، د موټر دننه را ته تک تور ښکارېدو. د موټر جلب پاس و او مخامخ مې يو لوی سوری وليد، نه پوهېدم چې دا د څه شي سوری دی، په کيڼ لاس مې جلب ونيو، ځان مې پورته را کش کړ چې له هغه سوري نه چې د موټر د مخې هېنداري له الوتلو سره را پيدا شوی و ځان را وباسم. په زحمت مې دا کار وکړ، کله مې چې نيمايي بدن له موټره د باندې را ويوست و مې ليدل چې هر لوري ته لمبې بلې دي او ډېر بد بوی چې تر اوسه مې نه و تجربه کړی هر لوري ته خپور و. هڅه مې وکړه چې زر تر زره د لمبو له منځه ځان وباسم. څو متره وړاندې يو ټکسي موټر ټوټه ټوټه شوی د سوځېدو په حال و. همدغه موټر موږ نښه کړي وو. چې د لمبو له منځه را ووتم ويندوی او سکرتر «حميد ناصري» مې وليد چې لرې ولاړ و او په لاس يې اشاره را ته کوله چې ورشم. د دوی موټر زموږ په منځ کې و.

هغه شېبه مې فکر وکړ چې بيا را ژوندی شوم. کيڼ لوري ته مو دوکانونه وو، ټول تش شوي وو، په څنګ کې يې د يوه سرای دروازه وه. څو تنه ماشومانو چې ښايي د دې دوکانونو شاګردان به وو پټ پټوني يې کول او په وېره وېره يې صحنه څارله. هغوی په ردو ردو سترګو ما ته کتل چې له سوځېدلي او ويجاړ شوي موټره را وتلی وم. د ښاغلي ناصري لور ته وړاندې ورغلم، حاجي همايون را پيدا شو، ږيره او مخ يې سوځېدلي وو. زما پام يې خپلو سوځېدليو لاسونو او مخ ته را واړاوه.

موږ په بيړه د مخې په موټر کې کېناستلو، چلوونکی يې يو ماهر ځوان و، ګړندي د ښار په لور وخوځېدو وې ويل: «دلته يو شخصي روغتون دی،

همالته ورځو.» د دغه موټر د شا هېندار هم د چاودنې له زوره غورځېدلې وه.

روغتون ته ورسېدو، په مخ او لاسو کې مې شېبه په شېبه د زیات سوي احساس کاوه، لکه پر سر مې چې اور بل وي. د لاس او ګوتو پوستکي مې ځړېدلي وو او وینې ترې څڅېدې. دوهم پوړ ته لاړو. روغتون په یوه سرای ته ورته ځای کې و، ډېر بېروبار و. په ډېر زحمت مو د هغو ناروغانو په منځ کې چې انتظار و لاره وایستله او ډاکتر ته مو ځانونه ورسول.

ډاکتر په بې پروایۍ موږ ته وکتل وې ویل: «زه مو علاج نشم کولای د چینایانو روغتون ته لاړ شئ.» دا د میرویس روغتون عام نوم و. له موټر چلوونکي سره په منډه منډه موټر ته راغلو او د میرویس روغتون په لور روان شوو. هلته یې لومړی موږ یوه عمومي اطاق ته بوتلو. څو دقیقې وروسته «ډاکتر محمد عثمان عثماني» راغی. نوموړي زه وپېژندلم او په بیړه یې دوهم پوړ ته یوه ځانګړي اطاق ته ولېږدولم. «ډاکتر عثماني وروسته د غزني والي شو.» زموږ لومړنۍ درملنه پیل شوه. له څو دقیقو وروسته «احمد ولي کرزی» را ورسېد. د روغتون کارکوونکیو ته یې لارښوونې وکړې چې هغه ناروغان چې زموږ په باب یې ډېرې پوښتنې کولې زموږ له اطاق نه لرې کړي او څوک پرېنږدي چې زموږ اطاق ته راشي. وروسته د کندهار والي ښاغلی خالد را ورسېد. زموږ شاوخوا ته یې امنیتي تدابیر زیات کړل. په دې موده کې ولسمشر پخپله څو ځله زنګ وواهه او غوښتل یې چې زه خبرې ورسره وکړم چې له روغتیا مې ډاډه شي. «نورالله خان» د جګپوړیو چارواکیو د ساتنې رییس پخپله راسره خبرې وکړې، د همکارانو، دوستانو او د کورنۍ د تیلفونونو باران پیل شو، خو ما له هغوی سره د خبرو توان نه درلود. کله مې چې د سفر انډیوالان د خپل کټ تر څنګ ولیدل ډاډه شوم چې ټول

روغ رمټ دي. والي او احمد ولي کرزي تصمیم ونیو چې موږ د شپې ناوخته د منډېګک دولتي مېلمستون ته بوځي. په امبولانس کې هلته لاړو. ښاغلي خالد له امریکایانو سره اړیکه ونیوه چې په لومړني الوت کې موږ کابل ته ورسوي. تر نیمې شپې اوښتې وه چې اسدالله خالد پخپله موټر چلاوه، زه او حاجي همایون یې په یوه زاړه زغروال موټر کې د نورو امنیتي موټرو په بدرګه د کندهار هوایي ډګر ته ورسولو.

د کندهار والي په هوایي ډګر کې موږ امریکایانو ته وسپارلو. امریکایانو په ډېره بې پروایۍ راسره چلن کاوه. د لاس او مخ سوی مې هره شېبه زیاتېدو. بالاخره د الوتکې د پورته کېدو وخت را ورسېد.

موږ کندهار ته تللی ټول پلاوی له دوو تنو «جیلاني ځواک» او «نجیب الله منلي» پرته چې د نورو ولایتونو نه د راغلیو فرهنګي ځوانانو سره د لیدو لپاره پاتې شول، نور کسان ټول په یوه بس کې د امریکایي الوتکې په لور روان شوو. په الوتکه کې ټپي شوی موټر چلوونکی او د اطلاعاتو او کلتور رییس چې هغه هم ټپي شوی و راسره یو ځای شول او ټول کابل ته روان شوو.

چې کابل ته ورسېدو سهار شوی و. امبولانسونه را ته انتظار وو او موږ یې څلور سوه بستریز روغتون «سردار محمد داود خان روغتون» ته یووړو. د لاسونو او مخ سوځېدل مې تر هغو ډېر ژور وو چې ما یې فکر کاوه، درې اونۍ په روغتون کې پاتې شوم. زه او مجید بابی او حاجي همایون تر پایه په روغتون کې پاتې شوو. خو د کندهار والي خپل موټر چلوونکی د درملنې لپاره هندوستان ته واستاوه. د روغتون له ټولو مسوولینو او کارکوونکیو نه ډېرې ښې خاطرې لرم. په ځانګړې توګه له خپل معالج ډاکتر څخه چې زما سوځېدلي ټپونه یې د یوه رښتیني طبیب په څېر ډېر په دقت تداوي کړل.

زما د کورنۍ غړیو، دوستانو او همکارانو مې په دې موده کې ډېره مینه راسره وکړه. له دوو وزیرانو پرته نور ټول زما پوښتنې ته روغتون راغلل.
نه مې هېرېږي چې یوه ورځ حضرت صاحب مجددي په داسې حال کې چې ساه یې سوځېدلې وه زما پوښتنې ته راغی. د تقدیر کار و په هغه ساعت کې برېښنا نه وه چې په لفټ کې راختلی وای، نوموړی تر شپږم پوړه په زینو کې راختلی و.
څرنګه چې د روغتون قوماندانۍ د ډېرو کسانو د ننوتلو مخه نیوله، یوه کتابچه یې د روغتون په بهرنۍ دروازه کې اېښې وه چې چا به زما اطاق ته د راتلو فرصت و نه موند په هغو کې خپل یادښت ولیکي. دغه ارزښتمنه کتابچه مې راسره ساتلې ده.
د کندهار له پېښې یو کال وروسته د اطلاعات او کلتور وزارت ودانې د یوه ځانمرګي بریدګر تر برید لاندې راغله. دا لومړی ځل و چې یو وزارت تر برید لاندې راتلو، ځانمرګي بریدګر سهار هغه مهال چې ټول مامورین خپلو کارونو ته حاضر شوي وو لومړی د کلاشینکوف پر ډزو د وزارت د دروازې ساتونکی پولیس شهید کړ، وروسته بیا ودانۍ ته ننوت او احمدشاه یې چې په لومړي دهلېز کې به یې وزارت ته د راتلونکیو کسانو نومونه لیکل په ډزو شهید کړ، نوموړی بیا د مطبوعاتو نړیوال مرکز ته ورغی او هلته یې څلورو لوریو ته له ډزو وروسته خپل ځان والوزاوه.
د دې عملیاتو جریان وروسته طالبانو په یوه ویډیو کې خپور کړ چې وزارت ته مخامخ د مېلمستون له یوه اطاق څخه فلمبرداري شوی و. په ویډیو کې په یوه غرنۍ سیمه کې د ځانمرګي بریدګر د چمتو کولو پړاوونه او د هغه خدای پاماني هم ښودل شوي وو.

په لومړي پوړ کې وړکتون او د مطبوعاتو د مرکز دفترونه وو. له نېکه مرغه وړکتون ته هېڅ زیان نه و رسېدلی خو د مطبوعاتو د مرکز څو تنه کارکوونکي د هغو د رییس ښاغلي تنویر په شمول ټپیان شول.
چاودنه دومره زوروره وه چې تالار بشپړ ویجاړ شوی و او د پارکینګ لوري ته دېوال ونړېد.
په دې ورځ په پام کې وه چې زه په یوه کلتوري پروګرام کې د ګډون لپاره د ملي رادیو-تلویزیون تالار ته لاړ شم. دا چې پر خپله وینا مې کار بشپړ نشو، موټر چلوونکي او خپلو ساتونکیو ته مې احوال ورکړ چې لږ ناوخته راشي او ما له کوره د کلتوري پروګرام تر ځایه ورسوي.
داسې ښکارېدله چې بریدګر ته ویل شوي وو چې د هېنداري له تورې دروازې ننوځي او بیا ځان والوزوي. زما دفتر د یوې تورې ښیښه‌یي دروازې شا ته و چې په دهلیز کې ولاړه وه.
د مطبوعاتو د نړیوال تالار دروازه هم له تورې ښیښې جوړه وه، بریدګر چې دننه ننوت له یوه تیاره تالار سره مخامخ شو، ځکه خو وارخطا شو لومړی یې ډزې کړې وې او بیا یې ځان والوزاوه. له نېکه مرغه په هغه ورځ په تالار کې چا کنفرانس نه درلود.

د پوهنتون او دانشګاه مسأله

د وزارت د دندې له پیل سره مې له لومړنیو مرکو څخه په یوه کې د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل: «هڅه به وکړم چې د هغو کړنو مخه ونیسم چې غواړي پښتو کلیمې له دري او دري له پښتو څخه وباسي.» زه پر دې پوهېږم او باور پرې لرم چې دغه دواړه ژبې له شریکې ریښې سره زموږ د هېواد فرهنګي شتمني او ښکلا جوړوي. په همدې دلیل مې له ولسمشر سره تر مشورې وروسته د هغو په هڅونه د ملي ټلویزیون د اوو او اتو بجو خبرونه

په یوه خبري سرویس کې یو ځای کړل. په دې ډول په وخت کې هم صرفه وشوه او د هېواد د دغو دوو سترو ژبو د لا زیات نږدیوالي لپاره هم یو گام اوچت شو.

پخوا تر دې چې د «دانشگاه» موضوع په یوه ستونزه بدله شي د یوه مکتوب له لارې مې د راډیو او ټلویزیون د اطلاعاتو مدیریت ته هدایت وکړ چې نامأنوس او په خپل سر جوړ شوي اصطلاحات په خبرونو کې و نه کاروي. دغه کار په پښتو خبرونو کې له څه جنجال پرته تر سره کېدو، تر دې چې دا اجازه یې نه درلوده چې د «صدراعظم» پر ځای «لومړی وزیر» وکاروي.

په هغو راپورونو کې چې له ولایاتو څخه راتلل کله کله مو په مزارشریف کې له خپل خبریال سره ستونزه درلوده. څو ځله په دې تړاو هغه ته توصیه وشوه. بالاخره مې له څووم ځل وروسته کسر معاش کړ. سبا ته مې په «بي بي سي» راډیو کې واورېدل چې «اطلاعات او کلتور وزارت یو خبریال د پوهنتون پر ځای د دانشگاه د لغت په کارولو برطرف کړی دی.» زه حیران شوم ځکه هېڅوک برطرف شوي نه وو.

په همدې ورځ د ایران ملي جشن د دغه هېواد په سفارت کې نمانځل کېدو، د بهرنیو چارو وزارت زه د دې لپاره غوره کړی وم چې د ځانگړي مېلمه په توگه هلته وینا وکړم.

له ارگه نوی خپل دفتر ته ور ستون شوم چې د ولسمشر د لومړي مرستیال احمد ضیا مسعود تلېفون راغی، نوموړي له غوسې په ډکه لهجه را ته وویل: «ښاغلی خُرم تا ته چا دا حق در کړی چې څوک په دې گناه برطرف کړې چې گواکي په راپور کې یې د دانشگاه کلمه کارولې ده؟»

ورته و مې ویل: «معاون صاحب، لومړی دا چې ما څوک برطرف کړي نه دي، دوهم دا چې ما هدایت ورکړی چې په پښتو او دري دواړو خبرونو کې

زموږ ملي مصطلحات رعايت شي او دا د اساسي قانون سره سم کار دی».
خو لومړی مرستيال صاحب تر دې ډېر په غوسه و چې زما خبره دې واوري، گواښ يې وکړ چې نور يې زغم ختم شوی دی او دغه مسأله به پرېږدي.
زما او ښاغلي مسعود اړيکې هغه مهال تياره شوې چې د ده په غوښتنه مې د هېواد ورځپاڼې مسوول مدير «توريالی ځاځی» برطرف نه کړ.
په وزارت کې مې د کار لومړنۍ ورځې وې. يوه ورځ د ولسمشر د لومړي مرستيال له دفتره زنگ راغی چې زه بايد ورشم. دفتر ته يې ورغلم. ښاغلي مسعود زه د ده په دفتر کې يوه وړوکي اطاق ته بوتلم. داسې ښکارېدله لکه دغه اطاق يې چې د ډېرو خصوصي مجلسونو لپاره وي. نوموړي خبرې داسې پيل کړې:
«موږ او تاسې مجاهدين يو. کله کله دلته راځه. د وزارت کارونه به دې په مشوره مخکې وړو. زه ښه او تکړه فرهنگيان در ته معرفي کوم، دلته به په گډه ډوډۍ سره خورو. دوی درسره همکار کړه او کار ترې واخله.»
ښاغلي مسعود له دې مقدمې وروسته يو اخبار له مېز نه را واخيست وې پوښتل: «د توريالي ځاځي په نامه يو تن ستا په وزارت کې څه کاره دی؟» ورته و مې ويل: «د هېواد ورځپاڼې رييس دی.» وې ويل «دې سړي دلته د شهيد آمر صاحب پر خلاف څه شيان ليکلي دي، غواړم چې له دندې يې لرې کړې.» ما ليکنه ولوستله، ډېره تونده نه وه. زموږ په ټولنه کې چې جگړو او دښمنيو ډېر کسان يو د بل پر خلاف درولي دي، دغسې ليکنه د يوه حکومتي مامور د برطرفۍ دليل نشي کېدای. ورته و مې ويل: «دا خو په حکومتي رسنۍ کې نه ده خپره شوې او سپکاوی هم پکې نه ښکاري، بيا به هم له هغه نه وغواړم چې پر دې ليکنه له تاسو نه ښښنه وغواړي.»

سبا ته مې ښاغلی ځاځی چې له پخوانیو کلونو مې پېژانده او په یوه دفتر کې مو ګډ کار کړی و خپل دفتر ته را وغوښت، له هغه مې وغوښتل چې ښاغلي مسعود ته ورشي او معذرت ترې وغواړي، هغه و نه منله او ما ځانته دا حق ور نه کړ چې په دې کار یې مجبور کړم، ځکه چې د بل هر چا په څېر یې یوازې خپل نظر په هغه لیکنه کې بیان کړی و.

په دې ډول توریالي ځاځي ښښنه و نه غوښته او پخپله دنده پاتې شو. له همدې ورځې د ولسمشرۍ د لومړي مرستیال نظر زما په اړه برالا واوښت او تر هغو وروسته به یې تل زما پر کار نیوکې کولې. کله به یې ویل: «ته تل یوازې یوه سندره په تلویزیون کې خپروې چې په هغو کې یوازې د یوه قوم اتلان یاد شوي دي.» کله به یې ویل «یو سړی دې پیدا کړی چې په هېڅ خبر نه دی خو په ملي تلویزیون کې د کارپوه په توګه پر هر شي نظر ورکوي.» په داسې حال کې چې وروسته هماغه سړی ده پخپله په لوی معاش د مشاور په توګه ورسره وګوماره.

راځم لومړۍ خبرې ته، په هغه ورځ دومره خپه او غوسه وم چې د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو ریاست ته مې زنګ وواهه او د ایران سفارت ته له تلو مې ښښنه وغوښته.

د همدې ورځې په ماښام طلوع تلویزیون په ډېره بیړه یو ګردی مېز جوړ کړ او د دانشګاه مسأله یې چې ګواکې هغه ظلم چې ما کاوه تر بحث لاندې وه. د بحث ټولو ګډونوالو او چلوونکي چې څومره توان درلود ما ته یې بد رد وویل او د دانشګاه ریښه یې تر فردوسي پورې ورسوله.

ما په هېواد کې د ایراني اصطلاحاتو دوه ډوله کاروونکي وپېژندل:

یو هغوی چې په ایران کې ستر شوي وو او درسونه یې ویلي وو او یا همالته زېږېدلي وو. دغه ډله د نورو افغانانو په څېر چې د نړۍ هر ګوټ ته مهاجر

شوي وو د وخت جبر دوی د کوربه هېواد د ژبې او فرهنګ تر اغېز لاندې را وستلي وو. هغوی صادق خلک وو هغه څه یې چې زده کړي وو په خوله یې راتلل. خو دوهمه ډله هغه کسان وو چې قصداً یې ایراني کلیمې کارولې او دا کار یې زموږ د افغاني کلتور او ملي هویت او تشخص د کمزوري کولو لپاره کاوه.

زه نه ژبپوه یم او نه د ادبیاتو مُورخ، خو یوه ساده منطق زه د ملي مصطلحاتو په رعایت مکلف کولم او هغه دا چې موږ د دولت-ملت په زمانه کې ژوند کوو او دغه واقعیت موږ ځینو شیانو ته مجبوروي.

درېغه چې د ځمکې پر مخ ټولو خلکو له ټولو توپیرونو سره چې لري یې د خویندو او وروڼو په څېر ژوند کولای او هېڅ سرحد دوی یو له بله نشوای بېلولای. بېلابېل دولتونه له ټاکل شویو سرحدونو سره لوېدیزوالو بشریت ته راوړل او نن ورځ د نړۍ خلک په همدې وېشونو کې ژوند کوي. هر دولت خپلې ځانګړې ګټې، سرحدات، کلتور او نظام لري. دا سمه ده چې موږ او ایرانیان په یوه ژبه خبرې کوو، خو زموږ ژبه د افغانستان د دولت ځانګړي مصطلحات او ځانګړتیاوې لري چې زموږ هویت او تشخص جوړوي. په ځانګړې توګه زموږ دولتي مصطلحات چې د هېواد له هرې ژبې څخه یې پکې لرو او په یوه بڼه زموږ د دولتي حاکمیت استازیتوب کوي. او آیا د عتیق رحیمي ناول چې په «دري» لیکل شوی و ایرانیانو په فارسي و نه ژباړه؟ دا سمه ده چې دانشګاه به په دري ادبیاتو کې لرغونې یښه لري، په یوه شعر او ادبي متن کې یې کارول زما په اند هېڅ ستونزه نه لري. خو د افغانستان په نامه د یوه هېواد په رسمي او حکومتي خبرونو کې یوې رسمي موسسې ته هماغه اصطلاح باید وکارول شي چې په ټولو رسمیاتو کې دود وي. تر هغو چې حکومت پخپله د یوې پرېکړې له مخې په هغو کې بدلون راولي. له

همدې امله ما دا کار له دري سره د مخالفت په سبب نه، بلکې د يوه دولت د ژبني او کلتوري هويت د خونديتابه لپاره وکړ چې نوم يې افغانستان دی. هماغسې چې په تاجکستان کې خپله ژبه تاجيکي بولي او د ايراني اصطلاحاتو کارول يې منع کړي دي.

بل لور ته ما تر هر چا زيات د هغو کسانو د منطق کمزوري پېژندله چې ايراني اصطلاحات او لهجه يې د فارسي-دري په نامه يا په ناپوهۍ او يا ټګۍ خلکو ته تبليغول. ځکه زه له فرانسوي ژبې سره آشنا وم او ايرانيان د ژباړې پر مهال فرانسوي تلفظ او اصطلاحات کاروي، آن تر دې چې ځينې فرانسوي لغات او اصطلاحات يې د خپلې ژبې برخه ګرځېدلي د «مرسي» په څېر چې دوی يې د «تشکر» پر ځای کاروي.

ډېر ځله مې پام شوی چې د ايرانيانو لخوا کارول شوې فرانسوي کليمې او اصطلاحات يې د «فارسي اصيلو کليمو» په نامه کارولي دي او پرې ويا ړي، د «اورژانس» په څېر چې د «عاجل» پر ځای، «تيتر» د «عنوان»، «کاميون» د «لارۍ» پر ځای چې انګليسي ده خو زموږ په ژبه کې دود شوې او يا مثلاً «يک سری» د «سلسله» پر ځای ځکه چې سری په فرانسوي کې د سلسلې په مانا ده.

ځينې وختونه يوازې د ايرانۍ فارسي په تقليد د داسې لغتونو پر ځای چې ريښه يې دري ده او موږ يې په ورځني ژوند کې له پخوا څخه کاروو ايراني دود اصطلاحګانې کارول کېږي. د ساري په توګه د «شاګرد» پر ځای «دانش آموز» کاروي، يا په افغانستان کې دود عربي ترکيب پرېږدي او په ايران کې دود عربي ترکيب کاروي، د ساري په توګه د «منشی عمومی» پر ځای «دبير کل» کاروي. يا داسې هم شته چې زموږ په ژبه کې د فرانسوي

لغت سمه دود شوې بڼه پرېږدي یوازې د ایرانیانو په تقلید یې ناسمه شوې بڼه کاروي یانې د «بورس» پر ځای «بورسیه» کاروي.
د مصطلحاتو موضوع ته ډېره لمن ووهل شوه، په کابینه کې د ولسمشرۍ د لومړي مرستیال لخوا مطرح شوه او پر دې موضوع د وزارت د لوحې بدلون مسأله هم ور زیاته شوه. د کابینې په مجلس کې ښاغلي سپنتا مېز په سوک وواهه او ولسمشر ته یې وویل: «څوک حق نه لري ما پر خپلې مورنۍ ژبې له خبرو منع کړي، زه به هېڅکله بازرګان ته تاجر و نه وایم.» په هر صورت ولسمشر په زغم او تدبیر له ما څخه دفاع وکړه او زه یې د مخالفت هغه څېې ته چې له کابینې څخه تر یو شمېر فرهنګي او رسنیزو کړیو پورې رامنځته شوې وه یوازې پرېښودم. سره له دې چې ما ته یې وویل چې د ملي ګالري لوحه په نګارستان ملي بدله کړم.
دغو ستونزو بالاخره زما پښه تر پارلمان پورې ورکش کړه او د ښاغلي حاجي محمد محقق په مشرۍ د ولسي جرګې د فرهنګي کمېسیون استجوابیه غونډې ته مې باید ځواب ویلی وای. زه نور اوس د «پوهنتون» د پلوي او «دانشګاه» د مخالف په سمبول بدل شوی وم. د دیني، فرهنګي، معارف او لوړو زده کړو د چارو کمېسیون غونډه د ۲۰۰۷ کال په ژمي کې د پارلمان په ودانۍ کې جوړه شوه. د اړوند کمېسیون پر غړیو سربېره یو زیات شمېر وکیلان هم چې د نورو کمېسیونونو غړیتوب یې درلود غونډې ته راغلي وو. اطاق په کامرو ډک و او زیات شمېر ژورنالیستانو هم ځانونه را رسولي وو. کمېسیون نهه مواد په اجنډا کې شامل کړي وو چې د هر یوه په باب مې باید ځواب ویلی وای. له هغو جملې څخه: له دري ژبې څخه د وزارت د لوحې په پښتو او او انګلیسي ژبه بدلول. د نګارستان ملي لوحه په ګالري

ملي بدلول، په تلویزیون کې پښتو او دري خبرونو یو کول، د بلخ د رادیو-تلویزیون د آمر او دوو خبریالانو کسر معاش او ترټل...
د دې مواردو له لوستلو او لومړنیو خبرو وروسته ښاغلي محقق له رسنیو وغوښتل چې له تالاره ووځي چې موږ خپل مجلس ته دوام ورکړو. ما له خپلو دوستانو او همکارانو سره په مشوره تصمیم درلود چې غونډه د رسنیو په مخکې دوام وکړي، ځکه چې موږ داسې څه نه درلودل چې له رسنیو یې پټ کړو. نو باید غونډه له پیله تر پایه رسنیو ثبت کړې وای او خلکو حقایق له لاس وهنې پرته بشپړ لیدلي او اورېدلي وای. وروسته د دې غونډې جریان له ملي تلویزیون نه هم بشپړ خپور شو.
د وزارت د لوحې په باب مې وویل چې د لوحې نوم له وزارت سره یو شان نه و او ما چټله او ماته پلاستیکي لوحه لرې او د وزارت نوم مې په کاشي کارۍ په پښتو ژبه په ښکلې خطاطۍ پکې ولیکه.
په پښتو ژبه کې یوازې یو «د» او «او» اضافه شوی دی چې هر لوستونکی یې په مفهوم پوهېږي. د وزارت ویاند ښاغلي ناصري د ډېرو وزارتونو د لوحو تصویرونه راته چمتو کړي وو چې دا یې ښودله چې له ۱٦ وزارتونو څخه د ۱۳ وزارتونو لوحې یوازې په دري ژبه لیکل شوې وې. و مې ویل چې په داسې حال چې دومره شمېر لوحې په یوه ژبه پوښتنې نه راپورته کوي ولې زموږ د وزارت لوحې چې په پښتو لیکل شوې دومره پوښتنې را پورته کړې چې زه یې د استجواب لپاره را وغوښتم؟ چا د دې ځواب نه درلود. په نورو برخو کې مې هم ځوابونه وویل، ښاغلی محقق، هغه وکیلان چې د فرهنګي کمېسیون غړي وو او نور وکیلان چې د کمېسیون غړي نه وو خو په مجلس کې حاضر وو او زما پر خلاف دغه غونډې ته راغلي وو ټول بې ځوابه شول. باید دلته د هغوی وکیلانو په تېره خویندو وکیلانو څخه چې په

غونډه کې وې او په کلکه یې په منطقي ډول زما ملاتړ وکړ د زړه له کومې مننه وکړم.
د استجوابیه غونډې په بهیر کې یو شمېر فرهنګیانو او ځوانانو د پارلمان له ودانۍ څخه د باندې مظاهره کړې وه. زما د مخالفینو پر خلاف یې شعارونه ورکول او هغوی یې د پردیو د کلتور په دودولو تورن کړل. ما د دغه مظاهرو په تنظیم کې هېڅ لاس او رول نه درلود.
په هر صورت غونډه بریالۍ پایته ورسېده. اراده مې وه چې یو دوه ساعته کور ته لاړ شم. کله چې کور ته ورسېدم له ارګه زنګ راغی، را ته وې ویل چې رییس صاحب عاجل غوښتی یې.
چې ګلخانې ماڼۍ ته ننوتلم د انتظار په لوی تالار کې مې «محمد اسمعیل یون» ولید چې انتظار و. ورته و مې ویل چې څه خبره ده؟ ځواب یې راکړ: «د ولسمشر په دفتر کې استاد کریم خلیلي او محقق دي او له ما نه یې شکایت کړی دی.» ترې و مې پوښتل ولې؟ خپله لیکنه یې چې په همدې ورځ په یوه ورځپاڼه کې خپره شوې وه را وښودله، ښاغلي یون په هغو کې استاد محقق او د ده همنظره وکیلان چې د «دانشګاه» د اصطلاح پلویان وو له ایران سره تړلي کسان بللي وو. زه له دې لیکنې مخکې خبر نه وم. څو دقیقې وروسته دننه وربلل شوو، ولسمشر ډېر غوسه و. زه او ښاغلی یون یې د لیکنې په تړاو دواړه ملامت کړو.
د ولسي جرګې له استجوابیه غونډې څخه به دوې یا درې ورځې تېرې وې چې د مشرانو جرګې د شکایاتو د اورېدو کمېسیون چې «ډاکتر زلمی زابلی» یې مشر و غونډې ته ور وغوښتم. موضوع د «جمیلې مجاهد» اړوند د پیام زن رادیو په اړه وه، هغې له خپلو کارکوونکیو سره څه ستونزې درلودې. دغه موضوع د رسنیو د شکایاتو او سرغړونو په کمېسیون کې د جمیلې مجاهد

په غوښتنه څېړل شوې وه. هغوی چې د کمېسیون پر پرېکړه اعتراض درلود سنا ته یې عرض کړی و. ما او همکارانو مې اړوند اسناد ټول وړاندې کړل او د ښاغلي زابلي پوښتنو ته پر ځوابونو بوخت وو چې ناڅاپه یو ځوان د فلمبرداری له کامرې سره اطاق ته راغی او په فلم اخیستلو بوخت شو. پوښتنه مې وکړه: «دا کامره د چا ده؟» کامره مین وویل: «د طلوع تلویزیون ده» و مې ویل: «پرېکړه داسې نه وه چې رسنۍ دې دلته وي، بیا که تصمیم دا و چې رسنۍ وي باید نورې هم وای، ځکه خو فلمبرداري مه کوه.» ښاغلي زابلي په غوسه او سپکه لهجه وویل: «دلته ستا وزارت نه دی، دلته ته تصمیم نه نیسې.» کامره مین ته یې وویل چې کار ته دوام ورکړي. دغه غیرمسوولانه چلن او زموږ همکارانو ته بیا بیا سپکاوی د داسې تلویزیون د کامرې په مخ کې چې کار یې یوازې د وزارت د چارو تخریب او زما شخصیت ته زیان رسول و د دې سبب شول چې له ځایه جګ شوم او ښاغلي زابلي ته مې وویل چې د یوه نخود ارزښت را ته نه لري او بیا له خپلو همکارانو سره له اطاقه را ووتم. د ولسي جرګې د فرهنګي کمېسیون له بریالۍ غونډې نه وروسته دغه صحنه قصدي جوړه شوې وه چې هغه بریا مې په شرمېدلو واړوي.

له هغه ورځې وروسته د مشرانو جرګې د شکایاتو کمېسیون هېڅ غونډې ته ور نه غلم.

د دانشګاه او پوهنتون پر سر د لانجو په اوج کې، یوه ورځ استاد برهان الدین رباني را ته زنګ وواهه او وې ویل: «خبر شوم چې هلکانو ډېر جنجال درسره کړی دی، ښه کار نه دی شوی، اساساً دغه باید د اختلاف موضوع نه وي، زه په بهر کې وم که نه نه مې پرېښودل چې تر دې حده ستونزې

جوړې شي، زه هغوی ته توصیه کوم» زه به د استاد رباني دغه خبرې او ملي دریځ تل په یاد لرم.

سره له دې چې د «پوهنتون» او «پوهنځي» موضوع پخوا د عدلیې وزارت او سترې محکمې د بېلابېلو مکتوبونو چې لومړی پر ۱۳۸۴ او دوهم ۱۳۸۷ لمریز کلونو کې صادر شوي وو حل شوې وه او دا د ملي مصطلحاتو برخه بلل شوي وو خو بېلابېلو دلایلو یو بل ته لاس ورکړ تر څو له هغو څخه ما ته یوه د سرخوږي موضوع جوړه شي.

زما ډېره تلوسه دا وه چې د دریو دولتي ادارو اطلاعات او کلتور وزارت، علومو اکاډمۍ او کابل پوهنتون د علماو او پوهانو یو ګډ ګروپ پر دولتي او علمي ټولو اصطلاحاتو کار وکړي او د ژبپوهنې د تاریخي او علمي معیارونو له مخې پرېکړې وکړي. د دې کار اړتیا ډېره احساسېدله، ځکه ټولنیز ژوند او علمي پرمختګونه نوې مفکورې او پدیدې رامنځته کوي چې باید هغو ته مو په خپلو ژبو کې نومونه لټولي وای. خو په هغه تیاره فضا کې زما دغه وړاندیز له پامه وغورځېد، په خاص ډول مخالفینو زما دغه وړاندیز هم یو ډول توطیه ګڼله.

د سپېڅلیو ځایونو، واټونو د نوم اېښودنې او د لوحو د تنظیم په باب مې د وزیرانو شورا ته وړاندیز وکړ چې د اړوندو ادارو له استازو لکه ښاروالي، د حج او اوقافو وزارت، د ښاري پراختیا وزارت، مخابراتو، علومو اکاډمۍ د کارتوګرافي او جیوډیزي ریاست او د کسبګرو اتحادیې ګډ کمېسیون د اطلاعاتو او کلتور وزیر په مشرۍ جوړ شي. دې کمېسیون د څو ناحیو د واټونو نوم اېښودل بشپړ کړل او د ودوونو تالارونو، هوټلونو او رستورانتونو د لوحو په سمون کې یې د حساب وړ کارونه تر سره کړل. ډېر انګلیسي نومونه مو په خپلو ژبو واړول.

د سریالونو جنجال

له طالبانو وروسته دولتي ادارې په غیرعادي شرایطو کې جوړې شوې.
د اطلاعات او فرهنګ وزارت هم چې په شاهي او د سردار محمد داوود خان په جمهوري دور کې د اطلاعات او کلتور وزارت بلل کېدو او یو حیثیت یې درلود پر هېواد د حاکم ترینګلي وضعیت له زیان څخه خوندي پاتې نه شو. له یوه پلوه افغاني ټولنه نور هماغه یو لاس او همغږې پاتې نه وه. بل لوري ته خصوصي فرهنګي او رسنیز فعالیتونه هم د حکومت او نړیوالې ټولنې لخوا هڅول کېدل او خصوصي رسنۍ د پیلېدو په حالت کې وې، بالاخره د وزارت اداره د لنډ مهالې ادارې له پیل سره کمزوریو لاسو ته ولوېده. دې ټولو د دې وزارت چارې له بې نظمۍ او بې قانونۍ سره مخ کړې. له دې جملې څخه د خصوصي تلویزیونونو جوړېدل وو چې د ډېرو وړوکیو اصولو تابع هم نه وو. ما تل داسې ګڼله چې فریکونسي د ولس حق دی، څوک یې چې ترلاسه کوي باید دغه امانت په صداقت او مسوولانه ډول وکاروي. خو متأسفانه داسې و نه شول. یو شمېر کسانو له هېڅ ډول ملي تعهد پرته یوازې د پیسو را ټولولو لپاره وکارولې، ځینو هغه د یوه ګوند په خدمت کې وګومارلې او تر ټولو بده دا چې ځینو د پردیو په خدمت کې استعمال کړې.
په زیاترو هغو هېوادونو کې چې په رسنیو او رسنیو اړوندې ټکنالوژۍ کې مخکښ دي د ټلویزیونونو مالکان د ژورنالېزم پر مسلکي اصولو سربېره د نورو مهمو اصولو پر رعایت مکلف دي، یانې لوړو ملي ګټو ته باید درناوی ولري. د هېواد سلامتیا، اخلاقي اصول او د خلکو عقاید مهم وبولي او داسې نور. پر دې سربېره رسنۍ په خپلو خبرونو کې یوه ټاکل شوې سلنه پخپله تولید کړي او یا له هېوادنیو تولیداتو ګټه واخلي.

دا کار په افغانستان کې تر سره نه شو. پایله دا شوه چې خلک د خپلو کورونو په گوټونو کې د بې رحمه یرغلگر څپو ته کېناستل چې هر څه یې زړه غوښتل خلکو ته یې وړاندې کړل خو هغوی د دغه بې رحمانه یرغل په وړاندې بې وسیلې او بشپړ بې دفاع وو او فریاد یې د هېچا غوږونو ته نه رسېده.

یوه شپه مې په یاد ده یو چا را ته زنگ وواهه او وې ژړل، وې ویل چې له خیرخانې نه مې زنگ وهلی، له تلویزیوني سریالونو یې شکایت کاوه چې د کورنۍ او ماشومانو ژوند یې ورته گډوډ کړی دی.

پارلمان همدغه شکایت درلود، عالمان د سریالونو مخالف وو او میندې او پلرونه ترې په عذاب وو. دغه شکایتونه ولسمشر ته هم ورسېدل او نوموړي په دې تړاو اندېښنې درلودې. ما د خصوصي تلویزیونونو مالکان او مسوولین خپل دفتر ته را وغوښتل او دغه شکایتونه مې ورسره شریک کړل. یو شمېر یې راسره موافق وو او دا یې منله چې په کارونو کې یې ستونزې شته. خو ځینو نورو یې چې زما له دفتره ووتل سمدستي هغه اتحادیې او غیردولتي سازمانونه چې له بهرنیانو نه یې پیسې ترلاسه کولې زما پر خلاف را وپارول او دا غوغا یې اوچته کړه چې گواکې زه د بیان د آزادۍ مخالف یم. هغه مهال هندي سریالونو بازار نیولی و. له دغو سریالونو سره چې زموږ له اخلاقي اصولو، دود او دستور او عقایدو سره مخالف وو او ځوانان یې اخلاقي فساد ته هڅول یو شمېر کسانو زما مخالفت داسې تعبیراوه چې گواکې زه له پاکستان سره تړاو لرم او له هندوستان سره مخالف یم. دې مسألې ته ډېره لمن ووهله شوه تر دې چې ما د هند سفیر خپل دفتر ته را وباله هغه ته مې وویل چې زما مخالفت له سریالونو سره پر دې نه دی چې دا هندي سریالونه دي، بلکې له محتوا سره یې دی. له هغه نه مې هیله وکړه

چې هر څومره تاریخي او روزنیز فلمونه او سریالونه لرې را یې وړه موږ به یې د ملي او خصوصي تلویزیونو له لارې خپاره کړو. د هند سفیر هوښیار او پوه سړی و او د مسألې ژورتوب یې درک کاوه. خو په ځانګړو کړیو کې پخپله زموږ د هېوادوالو په منځ کې په منظم ډول دغه ناوړه تبلیغ ته لمن وهل کېده. په همدې موده کې یوه ورځ د طلوع تلویزیون مالک «سعد محسني» او «عتیق رحیمي» چې یو وخت موږ هم سره ګاونډیان وو او هم مو په یوه ښوونځي کې درس وایه ما ته راغلل. ښاغلي محسني ښکاره او په ډانګ پیلې را ته وویل چې د هندي سریالونو په پرتله بل هېڅ پروګرام او خپرونه ورته زیاتې پیسې نه ګټي. هغه وویل چې دغه سریالونه یې په زیاتو پیسو پېرلي دي که یې خپاره نه کړي نو ډېر «تاوان» کوي. ورته و مې ویل: «تر دې به لوی ظلم څه وي چې د پیسو ګټلو او په بهر کې د خپلو بچیانو لپاره د آرام او سوکاله ژوندانه برابرولو لپاره دلته په هېواد کې دننه ماشومان او تنکي ځوانان په سطحي، بې محتوا او بېلارې کوونکیو خپرونو مسموم کوې؟» له ښاغلي محسني مې وپوښتل چې آیا دا خوښوې چې ماشومان دې هره ورځ د «تولسي» په نامه مشهور سریال وګوري؟ په ځواب کې یې را ته وویل: «زما ماشومان هېڅکله هم هندي سریالونه نه ګوري» د نوموړي په یوه لیکنه کې چې په نیویارک ټایمز کې خپره شوه د غربیانو د ملاتړ ترلاسه کولو لپاره ولیکل: «د افغانانو لویې او اساسي ستونزې، وژنې، د ماشومانو تښتول، د نشه‌یي توکو قاچاق او نور دي او د دوی تلویزیون په دې مصیبتونو کې د ښکېل افغانانو د آرامۍ او سکون لپاره د سندرو او سریالونو په خپرولو د هغوی غوږونه او سترګې نازوي.» ښاغلي محسني ما ته وړاندیز وکړ چې ستوډیوګانې یې ووینم او دا ژمنه یې وکړه چې له دوو مشهورو پروګرامونو «ګفتمان او ګزارش شش و نیم» څخه یې یو زموږ د

وزارت په خدمت وګوماري، ما مننه ترې وکړه او وړاندیز مې یې و نه مانه. دې تلویزیون یو ځل د کولمبیایي سندرغاړې «شکېرا» کنسرت خپور کړی و چې د کورنیو او علماو له ډېر توند غبرګون سره مخ شول او وزارت هم د یوې مطبوعاتي اعلامیې په ترڅ کې دغه کار وغانده. تلویزیون ته یې توصیه وکړه چې نور له داسې پروګرامونو خپرولو ډډه وکړي.

دغه ډول خپرونو د افغانستان په زیاته برخه کې یانې په ولایتونو او کلیو کې د دولت مخالفینو ته د تبلیغاتو زمینه برابروله. آن تر دې چې طالبانو د کابل د تلویزیونو د دغه ډول خپرونو ننداري خلکو ته ښودلې او ویل به یې چې د کابل حکومت د کافرانو په لاس کې دی او د هغوی پر خلاف جهاد فرض دی! په دې ډول د دولت وسله‌والو مخالفینو ته د جنګیالیو جذب آسانېدو. دا له امکان لرې نه ده چې دا کار د همدې هدف لپاره هڅول کېدو تر څو د هېواد د اطرافو خلک د مرکز پر خلاف وپاروي. هغه مهال منظمې هڅې روانې وې چې د دولت د وسله‌والو مخالفانو لیکې پیاوړې شي. خصوصي امنیتي کمپنیو د اکمالاتي کاروانونو د امنیت په نامه د طالبانو د پیاوړي کولو لپاره هغوی ته باج ورکاوه، هغه تېل چې بهرنیو ځواکونو ته لېږدول کېدل لومړی به پلورل کېدل او وروسته به له طالبانو سره په ګډه ټانکرونه سوځول کېدل، امریکایانو او د دوی سره تړلیو افغانانو بېګناه افغانان زندانونو ته اچول او سخت یې ځورول. له لوېدیزوالو سره په ځانګړې توګه له امریکا سره تړلیو رسنیو یوه لوري ته بربنډتوب او بې پټۍ ته لمن وهله او بل لوري ته یې اطرافونه له خپل حکومت څخه زړه توري کول. له بګرام څخه را خوشي شویو بندیانو څخه یوه حامد کرزي ته کیسه کړې وه چې دی به په یوه داسې اطاق کې د امریکایانو لخوا ربړول کېدو چې پر دېوال یې د «ولسمشر» تصویر راځړېدلی و. په دې ډول د وسله‌والو مخالفینو د پیاوړي

کولو لپاره په څو جبهو کې کار کېدو او د هغوی ځواک او توان زیات ښودل کېدو.

د سریالونو موضوع چې د باران په څېر زموږ پر کورنیو اورېدو ورځ تر بلې ستونزمنه کېده. هغو کسانو قوي منطق نه درلود چې په بېلابېلو غرضونو یې له هغو څخه دفاع کوله.

بالاخره د علماو شورا د «ارواښاد مولوي فضل الهادي شینواري» په مشرۍ او د شیعه علماو شورا او مشرانو جرگه له ما سره ملگري شول. مولوي صاحب شینواری یو باتقوا او د کلکې ارادې خاوند انسان و. هغه له دې وضعې ځورېده. پرېکړه پر دې شوه چې د وضعې د سمون لپاره موږ خپل فعالیتونه سره همغږي کړو. نوموړي ښاغلی «فضل احمد معنوي» او «محمد قاسم حلیمي» چې دواړو د علماو د سرتاسري شورا عضویت درلود د خپلو استازیو په توگه را معرفي کړل. طلوع تلویزیون دننه او په بهر کې له هرې وسیلې کار واخیست تر څو زموږ په کار کې خنډونه جوړ کړي. بېلاري کوونکي دروغ او تبلیغات، په تمه کول او د بهرنیانو لخوا سیاسي فشارونه، له هر څه نه کار واخیستل شو خو ځای یې و نه نیو. داسې آوازې خپرې شوې چې د طلوع تلویزیون چارواکي له خپلو هڅو څخه نهیلي شوي او پرېکړه یې کړې چې د ارشیف یوه برخه یې دوبۍ ته ولېږدوي. په ځینو تلویزیونو کې د سریالونو بندېدو د طلوع دریځ کمزوری کړ. ټاکل شوې وه چې د یادو سریالونو پر خلاف د وروستي او پرېکنده گام په توگه او د علماو سرتاسري شورا رییس د شیعه علماو له استازي سره یو ځای په یوه خبري کنفرانس کې خپلې وروستۍ خبرې وکړي. سهار و زه په وزیر محمد اکبر خان مېنه کې د مولوي صاحب شینواري په کور کې وم او له ده او همکارانو سره مې د خبري کنفرانس د ترتیب په جزئیاتو خبرې کولې. ناڅاپه له ارگه

زنگ راغی، سکرتر را ته وویل: «رییس صاحب خبرې کوي» ولسمشر را نه وپوښتل چېرته یې؟ ورته و مې ویل: «له مولوي صاحب شینواري سره یم او د ګډ خبري کنفرانس په اړه مشوره کوو.» ډېر په غوسه شو را ته وې ویل چې مجلس پرېږده او په بیړه زما دفتر ته راشه. مجبور شوم چې له مولوي صاحب څخه رخصت شم، ژمنه مې وکړه چې د ارګ له مجلس وروسته به بیا راشم. کله چې د ولسمشر دفتر ته ننوتم، هغه غېږ را ته پرانیسته او په خندا یې راسره سترې مشي وکړل وې ویل: «در په در به دې کړي له کنفرانس منفرانس نه تېر شه.» ټینګار مې وکړ، بیا بیا مې ورته وویل چې هر څه سم لور ته روان دي، زموږ کار ښه پایله لري او خلک له دې سریالونو او نورو بېلارې کوونکو خپرونو ژغورل کېږي. خو ولسمشر حاضر نه و چې خبرې مې واوري، له مولوي صاحب سره یې تلیفوني اړیکه ونیوه وې ویل چې د مبتذلو خپرونو د مخنیوي لپاره به له نورو لارو چارو کار واخلي. ډېر نهیلی شوم او د عامو خلکو په تېره د ماشومانو د میندو او پلرونو او هغو ښوونکیو په مخکې مې د خجالت احساس کاوه چې له بېلابېلو لارو به یې را سره اړیکه نیوله او له ما نه به یې د سریالونو او نورو مبتذلو خپرونو بندولو غوښتنه کوله. د ولسمشر له دفتره را ووتم او د تلیفون له لارې مې مولوي صاحب شینواري ته کیسه وکړه. هغه هم ډېر خپه و.

متأسفانه زما د وزارت له دورې وروسته وضعیت نور هم ډېر بد شو. زه تر اوسه نه پوهېږم چې ولسمشر ته چا خبر ورکړی و چې زه له مولوي صاحب شینواري سره وم او ولې یې دومره په جدي ډول موږ له خپل کار تر سره کولو منعه کړو. بېله دې چې زما او مولوي شینواري چې سخت احترام یې ورته درلود خبره واوري.

په دې ډول د سریالونو دوسیه وتړل شوه، تلویزیونو د احتیاطي تدابیرو په توګه وړوکي اقدامات وکړل څو اطلاعات او کلتور وزارت راضي کړي. لکه پر «بګوان» او د ښځو پر لوڅو غړیو د پردې اچول، خو د سریالونو خپرېدل روان وو.

عمومي فرهنګي وضعیت او په دې برخه کې د وزارت هڅې

«ژان بتیست دوروسل» نوماند فرانسوی مورخ په «له ۱۹۱۹ څخه تر ننه دیپلوماتیک تاریخ» نومي خپل اثر کې لیکي: «کله چې جګړه پای ته رسېږي خلک اوږده آرامه ساه اخلي، خو له دې خیال سره چې ټول فکر کوي هر څه به خپل پخواني عادي حالت ته ور وګرځي. دوی له دې غافل دي چې تاریخ نه تکرارېږي او جګړې ژور او پام وړ بدلونونه راوستي دي. بدلون په اقتصاد کې، په سیاسي ژوند کې، په ټولیزه ارواپوهنه کې او بالاخره په نړیوالو اړیکو کې.» «دوروسل» دغه خبره د دوهمې نړیوالې جګړې په تړاو کړې وه، هغه جګړه چې تر شپږ کاله لږ یې دوام وکړ، په داسې حال کې چې د طالبانو د دورې تر پایه د افغانستان جګړه ۲۴ کلنه شوې وه.

د دې اوږدې او ویجاړوونکې جګړې په بهیر کې ډېرو کسانو له افغانستان نه نورو هېوادونو ته پناه یووړه، ډېرې عقدې او دښمنۍ رامنځته شوې او د پردیو غرضي لاسونه زموږ د ټولنې تر رېښو ورسېدل. په دې موده کې افغاني ویاړمنو خصلتونو زیان ولید. موږ پر نورو د تکیې کولو عادت خپل کړ او نور پر دې روږدي شول چې پر موږ حاکمیت ولري، دې وضعیت د وَینه په څېر زموږ کلتور وخوړ. په دغسې شرایطو کې زما په نظر یوازینۍ لاره خپلې ویاړمنې ماضي ته بېرته ور ګرځېدل وو، البته د هغو غلطیو له په ګوتو

کولو سره چې زموږ ویاړونه یې را نه اخیستي وو. د بېخودۍ په دغسې فضا کې دې ته اړتیا وه چې په یوه بڼه فرهنګي نشنلیزم پیاوړی شي.
په هغه موده کې زه د اطلاعات او کلتور وزارت د چارو مسوول وم چې زما ټولې هڅې د همدې لپاره وې. سیمینارونه، نندارتونونه، د کتابونو چاپ، تیاتر، موسیقي او د ځوانانو تنظیم مو ټول په همدې موخه وو.
په کابل او په پاریس کې د یونسکو په مرکز کې مو د مولانا جلال الدین محمد بلخي سیمینار دایر کړ چې افغاني هنرمندانو هم په هغو کې په افغاني جامو کې خپل هنر وښود او موسیقي یې وږغوله، په نظر کې وه چې د یونسکو په انګړ کې د دریو هېوادونو افغانستان، ایران او ترکیې هنرمندان د مولانا شعرونه د موسیقۍ په قالب کې وړاندې کړي ما د دې لپاره له خالد آرمان، وحید قاسمي او رحیم غفاري وغوښتل چې خپل هنر هلته نندارې ته وړاندې کړي، خالد ارمان ډېرې پیسې وغوښتې او وحید قاسمي د الوتکې له ټکټ د هوټل تر اطاق او نورو پورې ډېر سخت شرطونه کېښودل په داسې حال کې چې رحیم غفاري په خپل فقیرانه چلن ومنله او راغی، نوموړي ډېر ښکلی صوفیانه کنسرت ورکړ چې د حاضرو کسانو له تاوده هرکلي سره مخ شو. وزارت همدارنګه د علامه احمد علي کهزاد سیمینار، د پوهاند عبدالاحمد جاوید سیمینار، د روښاني غورځنګ سیمینار، د مولانا عبدالرحمان جامي سیمینار، د محمد موسی شفیق سیمینار، د پوهاند صدیق الله رښتین سیمینار او ... یو شمېر سیمینارونه مو د سیمې او ګاونډیو هېوادونو د علماو او پوهانو په ګډون جوړ کړل.
د تیاتر په څانګه کې د پنځوسو په شاوخوا کې نندارې وښودل شوې چې زیاتره یې وروسته د ملي تلویزیون له لارې هم خپرې شوې هغه ټولې د یوه پیغام درلودونکې وې: د ملي غرور یادونه او د ملي یووالي پیاوړتیا. د

ماشومانو تیاتر هم فعال کړای شو. د موسیقي په برخه کې د موسیقي د ودې د ملي شورا جوړولو کار پیل شو. د موسیقي د زده کړو کورسونه له سره فعال شول. د هېواد د نومیالیو هنرمندانو لکه استاد سرآهنگ، استاد محمد هاشم، استاد اولمیر، استاد رحیم بخش، استاد محمد عمر او احمد ظاهر په یاد درانه محفلونه جوړ شول او زیات شمېر هنرمندان په نړیوالو فستیوالونو کې د ګډون لپاره بهر ته واستول شول. په دې موده کې تر سلو زیات کنسرتونه ترسره شول، پر دې سربېره تر سلو زیاتې نوې سندرې ثبت او ملي رادیو-تلویزیون ته وسپارل شوې.

له هر فرصت څخه ګټه پورته کړای شوه چې د خطاطۍ او رسامۍ نندارتونونو جوړولو لپاره پلمه شي. د ملي راډیو – تلویزیون خپرونې د ۲۰۰۸ کال په پیل کې نړیوالې شوې تر څو زموږ د بهر مېشتو هېوادونو بچیان له خپل هېواد او کلتور سره بېرته وصل شي. په هند کې د افغانانو د تاریخ او ویاړونو یوه لړۍ مستند فلمونه چمتو شول چې هره اونۍ د ملي تلویزیون لخوا د «لرغونې مېنه» تر سرلیک لاندې خپرېدل.

د ځوانانو معینیت د لرې پرتو ولایتونو د ځوانانو لپاره د معلوماتو او اړیکو د مرکزونو د جوړولو له لارې د ملي روحیې په پیاوړي کولو کې عملاً کار پیل کړ. او د هغو ځوانانو لپاره چې په کانکور کې یې ښې پایلې نه وې ترلاسه کړې له خصوصي پوهنتونونو سره د زده کړو د بورسونو پروګرام پیل شو.

متأسفانه د فلم په برخه کې و نه توانېدم چې کوم مهم کار وکړای شم. په دې برخه کې مهم کار یوازې دا و چې د افغان فلم د آرشیف د له منځه تلو مخنیوی وشو. یوه برخه یې ډیجیټلي کړای شوه او د هغو د تیارولو سیستم ترمیم کړای شو. همدغه کار مو د ملي آرشیف په برخه کې هم وکړ.

د نړیوالو سازمانونو په همکارۍ په زرګونو ټوټې لرغوني آثار بېرته ملي موزیم ته راستانه کړای شول او یو شمېر آثار د ترمیم لپاره بهر ته واستول شول.

د کابل او ولایاتو په یو شمېر ناحیو کې، آن په یو شمېر ولسوالیو کې د عامه کتابتون څانګې یا نوې پرانیستل شوې او یا د کتابونو په پېرلو پیاوړې کړای شوې.

د «کاپي رایټ» قانون د لومړي ځل لپاره د وزارت لخوا تسوید شو او د پړاوونو له طی کولو وروسته د اجرا وړ شو. زما هدف دا و چې له حقوقي اړخه هنرمندان او د قلم خاوندان خوندي شي او اقتصادي وضعیت یې ښه شي.

زما په مخه کې تر ټولو لوی خنډونه یو د هر څه خصوصي کولو په تړاو د امریکایي برلاسۍ ذهنیت و چې پر حکومت مسلط و، بل دا چې لوېدیزو هېوادونو هسې په دروغو زموږ د فرهنګ له ځینو اړخونو سره لېوالتیا ښودله او نور یې په منظم ډول غوښتل چې کمزوري کړي. او بالاخره بل خنډ د هغو یو شمېر افغانانو کړه وړه وو چې په شعوري یا لا شعوري ډول د خپل کلتور د رېښو غوڅولو لپاره د پردیو تبر ته لاستي شوي وو. ډېره ځوروونکې وه چې کله به مې د «فرهنګي یرغل» او یا «ملي ګټو» غږ اوچت کړ د یو شمېر هغه کسانو لخوا چې د روښانفکرۍ دعوه دار و ځواب راکول کېدو چې: «د نړیوال کېدو په زمانه کې ملي ګټې مانا نه لري.» یا «زموږ ملي ګټې تعریف شوې نه دي.» دا په داسې حال کې چې لوېدیز هېوادونه او زموږ ګاونډیان تر حد زیات په خپلو ملي ګټو پسې وو.

د کافي بودجې نشتوالی او د مالي سرچینو کمبود زموږ ستونزې ډېرې زیاتې کړې وې او ورځ تر بلې د جګړې توندوالي، کلتور د دولت له بودجوي لومړیتوب نه غورځولی و.

اطلاعات او کلتور وزارت ته ۰,۲ سلنه بودجه ځانګړې شوې وه. سره د دې چې په پلان ریاست کې مې په کار پوه کسان وګومارل او مالي برخې ته په زیاتې پاملرنې وتوانېدم چې د ښې بودجې په تر لاسه کولو بریالی شم. خو د امریکا پرستۍ او خصوصي کولو روحیه هغه خنډونه وو چې مقابله ورسره آسانه نه وه.

یوه ورځ مې د کابینې په غونډه کې له «انوارالحق احدي» څخه چې زما تر څنګ به کېناست وغوښتل چې د کتابونو چاپ او د فلم لپاره د پیسو په ځانګړې کولو کې زیاته پاملرنه وکړي، نوموړي په ځواب کې را ته وویل: «په امریکا کې اصلاً د کلتور وزارت نشته.» په دې مانا چې له یو شمېر کسانو سره اصلاً د اطلاعاتو او کلتور په نامه وزارت اضافي او بې مانا شی وو. ورته و مې ویل: «امریکا نورې اړتیاوې او شرایط لري، خو تاسو په افغان فلم کې کارکوونکو ته معاشونه، موټر د تېلو او نور لګښتونه ورکوئ خو د فلم د جوړولو لپاره پیسې نه ورکوئ، دا خو د توجیه وړ نه ده.»

یو وخت مې د امریکایانو لمنې ته لاس واچاوه، په هغو ورځو کې مې اړیکې ورسره ښې وې، پرلپسې یې زه په خپل سفارت کې خپلو اپارتمانونو ته دعوت کولم. هغوی په سفارت کې خپل فرهنګي مرکز زما په لاس پرانیست. په دغسې فضا کې مې له هغوی وغوښتل چې له وزارت سره د فلم په جوړولو، تیاتر او کتابونو چاپولو کې مرسته وکړي. هغوی ته مې تشریح کړه چې موږ د ایراني فلمونو او کتابونو او هندي سریالونو تر باران لاندې یو، د دولت بودجه په دې برخه کې د لویو پروګرامونو د پلي کولو توان نه

لري. خو هغوی نه یوازې دا چې هېڅ ونه کړل بلکې وروسته د یوه خصوصي تلویزیون د یوه پخواني کارکوونکي له خولې خبر شوم چې د هغه تلویزیوني شبکې مالک د همدغه خبریال په حضور کې د امریکا له سفیر سره په یوه مجلس کې توافق کړی و چې ایراني اصطلاحات او لهجې په خپلو خپرونو کې وکاروي. (نوموړی خبریال د دې کرښو د لیکلو پر مهال په یوې نړیوالې رسنۍ کې ویاند دی.)

امریکایانو زموږ د تاریخي آبداتو د ساتنې او بیارغاونې له ریاست سره هم مرسته ونه کړه او زموږ له بیا بیا غوښتنو سره یې مثبت ځواب را نکړ. برخلاف د آغاخان فرهنګي بنسټ ته یې د ډېرو پیسو په ورکولو دې ته زمینه برابره کړه چې زموږ کدرونه هغه غیردولتي بنسټ ته لاړ شي.

ما د یو شمېر تاریخي آبداتو د ساري په توګه د هرات د ارګ یا اختیارالدین کلا د بیارغاونې چارې له مجبورۍ د آغاخان فرهنګي بنسټ ته وسپارلې ځکه چې امریکایانو د هغو پیسې دغه بنسټ ته ورکړې وې. په زړه پورې دا ده چې زیاتره انجنیران چې د دغه ډول پروژو چارې ور سپارل کېدې پخوا یې د وزارت په اړوند ریاست کې کار کاوه. په همدې دلیل مجبور شوم چې د شېر دروازې د دېوال وضعیت او د کابل د بالاحصار د سروې کار د آغاخان بنسټ ته وسپارم تر څو وروسته وتوانېږم چې د هغو د بیارغاونې پیسې له امریکایانو ترلاسه کړای شم.

لنډه دا چې امریکایان په منظم ډول د دولت د کمزوري کولو په هڅو کې وو. د رسنیو په برخه کې هغوی غوښتل په لومړي ګام کې د حکومت خوله ور بنده کړي، تر څو وروسته دوی پخپله نورې خولې پرانیزي. او له هغو نه داسې خبرې را وباسي چې دوی یې غواړي.

په نورو فرهنګي څانګو کې دوی هڅې کولې چې د دولت په زور د دولتي سیاستونو مخه ونیسي. برعکس دوی غوښتل چې هر څه پروژه‌یي او په بهرنیو پیسو او ماهرینو پورې غوټه شي. موږ مجبور وو هغه لرغونې آبدې چې بهرنیانو یې د بیارغاونې لپوالتیا نه درلوده پخپله ورغوو. البته په لږو پیسو، لومړنیو وسایلو او ډېر زحمت.

تر هغه وروسته چې په طرابلس کې د ایسسکو د کلتور وزیرانو په غونډه کې پر دې هوکړې وتوانېدم چې پر ۲۰۱۳ کال کې غزنی د اسلامي کلتور د مرکز په توګه اعلان شي. تصمیم مو ونیو د هغې ورځې لپاره د تیاریو په لړ کې د دغه ولایت تاریخي ودانۍ بیاورغوو.

د مالي او تخنیکي مرستو ترلاسه کولو لپاره مې د عربي او لوېدیزو هېوادونو له زیات شمېر استازیو سره غونډې وکړې، بالاخره مو په سرینا هوټل کې یو کنفرانس جوړ کړ او دوی ته مو بلنه ورکړه چې ګډون پکې وکړي. په دې غونډه کې موږ خپلې پروژې تشریح کړې او له هغوی نه مو مرستې وغوښتې. متأسفانه هغوی مرستې ونه کړې او موږ مجبور شوو چې د غزني د تاریخي ودانیو د رغاونې چارې پخپله پیل کړو.

د یادونې وړ ده چې پر ۲۰۰۹ کال د «ایسسکو» د وزیرانو بله غونډه د آذربایجان د باکو په ښار کې جوړه شوه. ما د خپلو بوختیاو او انتخاباتو د جنجالونو په سبب غوره وګڼله چې پخپله لاړ نه شم او یو پلاوی مې واستاوه. افغان پلاوي یو ځل بیا وکولای شول چې د آسیایي ښارونو له ډلې څخه کابل د ۲۰۲۴ ز کال لپاره د اسلامي کلتور د مرکز په توګه اعلان کړي. همدارنګه مو د ملي رادیو-تلویزیون له بودجې نه د دوو سریالونو کار پیل کړو. له هغو څخه یو کومېډي «عشق پیري» سریال و چې ډېر مینه وال یې

وموندل. زموږ هنرمندانو په شپه او ورځ کار او په ډېرو لږو امکاناتو دغه سریالونه بشپړ کړل.

ډېره لېوالتیا مې درلوده چې د کاشي کارۍ او کاشي جوړولو هنر په هرات او بلخ کې بیا را ژوندی کړم چې اوس د ختمېدو په حال کې و. د هرات د جامع جومات د ساتنې او څارنې تر څنګ مې چې د ولسمشر د پاملرنې له امله مې د حساب وړ بودجه ورته پیدا کړې وه د دې هنر د بیا غوړېدا کار پیل کړ. همدارنګه مې په مزارشریف کې په دې اړه د ځوانانو د معینیت د یوې پروژې په چوکاټ کې د ناروې هېواد ژمنې ترلاسه کړې. خو متأسفانه له ما نه وروسته دغه پروژې تعقیب نه شوې. په ځانګړې توګه د ځوانانو معینیت چې نوې ساه اخیستې وه او د یوې نمونه ادارې په څېر یې کار کاوه، په مشرتابه کې یې له بدلون وروسته په یوه فاسده او خنثی اداره بدله شوه.

هرات تر نورو ولایتونو زیات تر فرهنګي یرغل لاندې راغلی و. ډېرینې تختې چې قلمکاري شوې وې او زیاتره یې د تیموریانو د دورې وې په مرموز او منظم ډول یا تخریب او یا غلا کېدلې. یو ځل یو شمېر تاریخي آثار د دغه ولایت له موزیم نه غلا شول، امنیتي ځواکونو وکولای شول چې غل ونیسي. خو نوموړی څو ورځې وروسته په مرموز ډول په زندان کې ووژل شو. د «سلطاني موزیم» په نامه چې تر ما مخکې په ملي ګالري کې په غیر معیاري او غیرمسلکي ډول جوړ شوی و، زما د وزارت پر مهال یې وغوښتل چې یوه څانګه یې د هرات په موزیم کې پرانیزي. ما ورسره مخالفت وکړ ځکه چې له پیله د دې موزیم کار زما په اند شفاف او مسلکي نه و. «سید حسین انوري» د هرات والي په دې خاصه برخه کې په مرکو کې آن زما پر خلاف له سپکاوي ډکو کلمو تر کارولو پورې ودرېد. نوموړی د هرات د تلویزیون د آمر تر برطرفۍ پورې ورسېد خو ګټه یې ورته ونه کړه.

ښاغلي سلطاني چې په انګلستان کې ژوند کاوه یو وخت یې وغوښتل چې ما تطمیع کړي او یوه وړوکې د سرو زرو سکه یې چې تاریخي ارزښت یې درلود ما ته ډالۍ کړه. ما هغه ډالۍ د ده په مخکې ملي موزیم ته وسپارله.
افغان پلاوي د اطلاعاتو او کلتور وزارت د سلاکار ښاغلي منلي په مشرۍ د ایکو سازمان د امنا فرهنګي پلاوي په درېیمه غونډه کې وړاندیز وکړ چې افغانستان چمتو دی چې د امنا پلاوي څلورمې غونډې کوربه شي. ما پرېکړه وکړه چې د امنا پلاوي غونډه د نوروز د جشن پر مهال چې وزارت غوښتل په نړیواله کچه یې ونمانځي دایره شي. په دې ډول د ایکو د فرهنګي موسسې څلورمه غونډه د ۱۳۸۸ د وري په لومړۍ چې د ۲۰۰۹ کال د مارچ له ۲۱مې سره برابره وه په مزار شریف کې د نوروز د نمانځنې پر مهال ترسره شوه.

د بهرنیو چارو وزیر ښاغلي سپنتا پخپله تصمیم نیولی و چې د نوروز جشن په هرات ښار کې د ایکو سازمان د بهرنیو چارو وزیرانو په ګډون ونمانځي. ما په درې دلایلو له دې پرېکړو سره مخالفت وکړ: لومړی دا چې نوی کال او د نوروز نمانځل د اطلاعاتو او کلتور وزارت له دندو څخه وو چې تل یې د هغو مسوولیت په غاړه و نه د بهرنیو چارو وزارت. دوهم دا چې د ۲۰۰۷ کال په وروستیو کې د ښاغلي سپنتا په وړاندیز د ایکو سازمان د بهرنیو چارو وزیرانو غونډه په هرات کې جوړه شوې وه چې په هغو کې د ایران او تاجکستان د بهرنیو چارو وزیرانو هم ګډون کړی و. زما موخه دا وه چې بهرنیان وپوهېږي چې افغانستان له هرات پرته نور ښکلي ښارونه هم لري او کوم ولایت ته د کوم وزیر منسوبېدل باید د نورو ولایتونو په حق کې د جفا سبب نشي. درېیم دا چې بلخ ولایت او مزارشریف ښار له پخوا وختونو څخه په دودیز ډول د نوي کال، نوروز مېلې او ګل سرخ مېلې کوربه توب

کوي. په همدې دلیل مې دغه خبره له ولسمشر سره مطرح کړه او د هغه موافقه مې ترلاسه کړه چې د نوروز د نمانځنې نړیوال مراسم باید د هرات پر ځای په مزارشریف کې ترسره شي. وروسته مې د بلخ له والي «عطامحمد نور» سره تیلفوني خبرې وکړې ترې و مې غوښتل چې د نوروز د شاندارو مراسمو لپاره تیاری ونیسي. نوموړي د مننې په ترڅ کې ژمنه وکړه چې په دې تړاو به ګړندۍ او جدي هڅې وکړي. همداسې وشول، د بلخ والي په لږ موده کې په سړه هوا کې آن د مېلمنو د هستوګنې او ځینو غونډو لپاره نوې ودانۍ جوړه کړه او هغه یې د دې وړ کړه چې کار ترې واخیستل شي .

د نورو د جشن د تیاریو لپاره مې دوه ځله پخپله هلته سفر وکړ. دوهم سفر مې بلخ ته داسې مهال و چې د زیاتو واورو د اورېدو او توپان په سبب له سالنګ نه د موټرو تګ راتګ ناشونی شوی و .

بالاخره د ۱۳۸۸ لمریز نوروز جشن را ورسېد، د تشریفاتو د قطعې له معاینې او د جنډې د اوچتولو له مراسمو وروسته د آمنا پلاوي غونډه جوړه شوه. ما له کابل نه د هنرمندانو بېلابېل ګروپونه مزارشریف ته استولي وو چې د جشن د درې ورځو په بهیر کې یې په بېلابېلو برخو کې خپل هنر او کمال وښود. همدرانګه مو د انځورګرۍ، خطاطۍ او کتابونو نندارتون هم پرانیست. عطامحمد نور پر دې چې ما د نوروز نړیوال جشن د نمانځنې مراسم له هرات نه بلخ ته را بدل کړي وو ممنون و. د رسمي مراسمو د پیلېدو لپاره روضې ته د تګ پر مهال یې خپل موټر ما ته راکړ او وې ویل: «چلوونکی یې زما د کورنۍ غړی دی.» خو ځینو دغه کار بل ډول تعبیر کړ. له دې ډلې څخه «بهاوالدین بها» د سترې محکمې غړی چې زما د پلار له نژدې دوستانو څخه و یوه ورځ یې په ارګ کې وویل: «وزیر صاحب تا له هراتیانو سره څه دښمني درلوده چې د نوروز د جشن مراسم دې له هراته مزارشریف

ته یووړل؟» خو زما اساسي موخه همدغه وه چې بهرنیان زموږ ټول ښکلي او تاریخي ښارونه ووینې او له شتمنیو یې خبر شي.
د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په بلخ کې د مهمو تاریخي ودانیو لکه د نُه ګنبد جومات او ابونصر پارسا مزار د بیارغاونې او ترمیم چارې بشپړې کړې او د مولانا جلال الدین محمد بلخي د پلار خانقا د بیارغاونې پروژه یې چمتو کړه. په همدې موده کې د شولګرې ولسوالۍ په اړونده سیمه کې یوه تاریخي سیمه کشف شوه چې یو لوی دېوال او یو اورتون یې ښودلو او احتمالاً د یما پاچا لومړنی تخت هم په هغو کې و .
د ۲۰۰۸ کال په دوبي کې مې د هېواد د لرغونو اثارو او باختر خزانې د نندارتون د پرانیستنې لپاره چې د واشنګټن په ملي ګالري کې ښودل کېدله د امریکا متحده ایالاتو ته د سفر پرېکړه وکړه .
دغه آثار چې د کورنیو جګړو پر مهال د ملي موزیم د کارکوونکیو په همت په ارګ کې ځای پر ځای شوي وو چې د کورنیو جګړو له ورانوونکیو ګوزارونو نه خوندي پاتې شي د لنډمهالې ادارې په لومړیو ورځو کې له پټ ځایه را وایستل شول. له هماغه لومړۍ ورځې لوېدیزو هېوادونو له هغو سره لېوالتیا وښودله او هیله یې وکړه چې هغه په خپلو موزیمونو کې نندارې ته وړاندې کړي. حکومت په دې تړاو پخوا تر دې چې زه د اطلاعات او کلتور وزیر شم له فرانسې سره توافق کړی و .
سره له دې چې ولسمشر ډېر ټینګار وکړ خو ما په هغو کې ګډون ونکړای شو. تر دې وروسته څو اروپایي هېوادونو د دې خزانې کوربه توب وکړ، متحده ایالاتو پر ۲۰۰۸ کال د واشنګټن په ملي ګالري کې هغه نندارې ته وړاندې کړل. ما باید دغه نندارتون پرانیستی وای، د خپلو همکارانو په مشوره مې پرېکړه وکړه چې د دې نندارتون پر پرانیستې سربېره یو څو نور

کارونه هم ترسره کړم او له یو شمېر مهمو کسانو سره وګورم، له خپل دغه تصمیم څخه مې د امریکا بهرنیو چارو وزارت او په واشنګټن کې خپل سفارت ته خبر ورکړ.

تر سفر مخکې خبر شوم چې زموږ د دیپلوماسۍ په اداره کې داسې کسان شته چې امریکا ته زما له سفر سره مخالف دي او هڅه کوي چې له هرې لارې وي د دې سفر مخه ونیسي. زما سفر تر سره شو. نندارتون په شاندارو مراسمو پرانیستل شو. له هغه فرصت نه په استفادې چې په واشنګټن کې وم و مې غوښتل چې د ملي راډیو ټلویزیون د ریاست او د «بي بي جي» د ادارې ترمنځ چې د امریکا غږ آشنا تلویزیون اداره یې په لاس کې وه د شوي قرارداد پر بیا نظر د دغه ادارې له مسوولینو سره خبرې وکړم.

ښاغلي روشن له نوموړې ادارې سره یو قرارداد لاسلیک کړی و. د هغو پر بنسټ په ملي تلویزیون کې د امریکا غږ آشنا تلویزیون د یو ساعته خپرونو په بدل کې په کال کې ۲۴ زره ډالر ورکول کېدل. زما په اند دغه قرارداد غیرعادلانه و او د افغاني لوري ګټې بشپړې پکې تر پښو لاندې شوې وې .

په اوږدو خبرو کې چې په دې اداره کې مو له چارواکیو سره درلودې د نوموړې ادارې بوډا او تجربه کار کارکوونکي پر موږ را چاپېر وو او د مېلمه پالنې او شیرنیو د وړاندې کولو په ترڅ کې یې کله کله له ګواښونو هم کار اخیست. هغوی ویل چې که د ملي رادیو تلویزیون اداره د قرارداد بیه ډېره لوړه کړي او پر دوی فشار راوړو نو دوی به اړ شي چې د ملي راډیو تلویزیون پر ځای له کوم خصوصي تلویزیوني چینل سره قرارداد وکړي. ما دوی ته وویل چې هېڅ خصوصي تلویزیوني چینل د ملي تلویزیون په کچه د پوښښ او اعتبار خاوند نه دی. پر دې سربېره مې دوی وپوهول چې زما له موافقې پرته له خصوصي تلویزیونونو سره قرارداد ورته ناشونی دی.

ما دوی ته د کال یو میلیون ډالرو وړاندیز وکړ. هغوی له مجبورۍ ومانه له چنو وهلو وروسته او په رښتینې مانا د دوی تر زاریو وروسته مې یوازې د یوه کال لپاره په پینځه لکه ډالرو ورسره موافقه وکړه چې ملي تلویزیون ته به یې ورکوي.

د امریکا په متحده ایالاتو کې مې د کانګرس له غړیو سره ولیدل چې په ډېر صمیمیت یې زما تود هرکلی وکړ. همدارنګه د جنوبي او مرکزي آسیا په چارو کې د بهرنیو چارو وزارت له معین «ریچارد باوچر» سره مې وکتل. د ښاغلي باوچر له خولې مې لومړۍ خبره دا واورېده چې «ښاغلی وزیر ته ولې په تلویزیونونو کې د بهرنیو سریالونو د بندولو هڅې کوې، دا زموږ د اندېښنې سبب ده.» ما د افغانستان په مسایلو کې له داسې چلن څخه جټکه وخوړه. ځکه چې تر دې مخکې مې داسې فکر کاوه چې سطحي دریځونه په کابل کې د امریکایي کارکوونکیو کار دی. خو هلته وپوهېدم چې امریکایان یا نه غواړي چې موږ وپېژني ځکه د هغو اړتیا نه ویني او موږ د حساب وړ څوک نه ورته ښکارو او یا دا چې موخه یې زموږ په ټولنه کې د ستونزو جوړول او زموږ د کلتوري شتمنیو کمزوري کول دي. ما په اوږدو خبرو کې د غازي امان الله خان له وخته د غوایي تر کودتا پورې او بالاخره زموږ تر حکومت پورې زموږ د ټولنې حساسیتونه د امریکا د بهرنیو چارو وزارت معین ته تشریح کړل، چې څه ډول زموږ د ولس د کلتور او عقایدو پر خلاف غلطو پرېکړو غمیزې پېښې کړې خو داسې مې احساس کړه چې نوموړي زما خبرې لکه چې لازمه وه درک نه کړې او د سریالونو مسأله زموږ افغانانو تر تاریخ او برخلیک ورته مهمه وه .

تر دې وروسته مې چې ځینې نورې لېدنې درلودې هغه لغوه شوې. یوه شپه زموږ د ولسمشر زنګ راغی را ته وې ویل: نور دې سفر لنډوه او هېواد ته راستون شه!

ما خپل یوه اونۍ نور وخت چې امریکایانو زما د تفریح او سیل لپاره برابر کړی و لغوه کړ او هېواد ته راستون شوم. وروسته په واشنګټن کې زموږ د سفارت یوه جګپوړي کارکوونکي را ته وویل چې د ستونزو په جوړولو او له مخکې څخه زما د یو شمېر ټاکل شویو ملاقاتونو په لغوه کولو کې زموږ سفیر رول درلود. زما د یو لړ لیدنو د لغوه کېدو د موضوع په باب سفیر ولسمشر ته کیسه کړې وه، زما د سفر د لنډولو پیغام هم د ولسمشر له قوله هغه ما ته ورساوه، خو ښایي زما د سفر د لنډولو پرېکړه وروسته امریکایانو ته د یوه غیر دوستانه عمل په توګه ښودل شوې وه، ځکه هغوی له دې پرېکړې څخه خپه وو.

په هغه موده کې چې زه د اطلاعاتو او کلتور وزیر وم څو ځله له امریکایانو او یو ځل له کاناډایانو سره چنو وهلو ته مجبور شوم .

د امریکا دولت غوښتل چې په کابل کې د خپل سفارت د پراخولو لپاره د ملي رادیو تلویزیون وداني وپېري او له خپل سفارت سره یې ونښلوي. ما له دې کار سره جدي مخالفت وکړ، پر دې سربېره مې د ملي تلویزیون د شا لوري سرک چې امریکایانو غصب کړی و او د خپلو موټرونو پارکینګ یې ترې جوړ کړی و له څو میاشتنیو ناندریو وروسته د دوی له منګولو را ویوست او د وزارت او تلویزیون د موټرو لپاره مې پرانیست. امریکایانو د افغان فلم او د هغو تر څنګ په خالي ځمکه هم سترګې ګنډلې وې، زه د دوی له لوري د هغو د نیولو مانع شوم. د مزارشریف هوټل چې د اطلاعات او کلتور وزارت د هوټلونو د تصدي اړوند و د امریکا حکومت د خپلې

قونسلګرۍ لپاره غوره کړ. زه په پیل کې د دې مخالف وم چې یاد هوټل دوی ته په اجاره ورکړو، دې ته په پام چې د هوټل وضعه ډېره خرابه وه، هوټل مېلمانه او مسافرین نه درلودل او اداره یې ډېره کمزورې وه، زه دې ته چمتو شوم چې په لوړه بیه دغه هوټل دوی ته د اوږدې مودې لپاره په اجاره ورکړای شي .

امریکایان له هغه نرخ څخه چې ما یې وړاندیز کړی و ناخوښه وو. جالبه داوه چې د سوداګرۍ وزیر «وحیدالله شهراني» چې په کابینه کې یې کرسۍ ما ته مخامخ وه، یوه ورځ یې د کابینې د رسمي غونډې تر پیلېدو مخکې په غوسه را ته وویل: «د اطلاعات او کلتور وزیر صاحب! ولې د مزارشریف هوټل امریکایانو ته نه ورکوې، هغو سرګردانه او خپه کوې. زه په مزار کې تر هغو غوره ځای لرم. که ته موافقه ونه کړې هغه به مفت ورکړم». ما په ځواب کې ورته وویل چې هغه کار زما مربوط دی او زه به یې په اړه پرېکړه کوم. بالاخره د ولسمشر په منځګړیتوب زما تر وړاندیز شوې بیې په ټیټه بیه هوټل پر امریکایانو وپلورل شو او سند یې له امریکایانو سره زموږ د بهرنیو چارو وزارت لاسلیک کړ .

په یوه بله مسأله کې کاناډایان د خپل سفارت لپاره د ځمکې په لټه کې وو. د ملي رادیو تلویزیون له نابشپړ شویو بلاکونو سره په څنګ کې ځمکې لپاره موږ ته راغلل. هغه بلاکونه چې بشپړ شوي نه وو د کمونیستي نظام د وخت وو. د رادیو تلویزیون د پخوانیو کارکوونکیو د معلوماتو له مخې د شوروي اتحاد جمهوریتونو په پام کې وه چې د افغانستان د حکومت په همکارۍ دلته لوی تبلیغاتي او خپرنیز مرکز جوړ کړي چې په آنتنونو او سپوږمکیو به سنبال وي او د جنوبي آسیا او منځني ختیځ ټول هېوادونه تر

پوښښ لاندې راولي. د کاناډا سفارت هغه مهال په وزیر اکبر خان کې څو کورونه په کرایه نیولي وو او فعالیت یې کاوه .
ما د ملي رادیو تلویزیون د ځمکې له پلورلو انکار وکړ. کله چې د هغه هېواد سفیر له څو څو ځله راتلو وروسته نهیلی شو او زموږ د بهرنیو چارو وزارت هم څه ونکړای شول. دواړه ولسمشر ته ورغلل. ولسمشر زه تر فشار لاندې راوستم او وې ویل: «ته بېکاره پرته ځمکه څه کوې؟ رادیو تلویزیون شته. چندان فعالیت هم نه لري چې ته یې پر ځمکه نښتی یې، کاناډا زموږ دوست هېواد دی، د دې لپاره چې شتون یې په افغانستان کې اوږدمهاله شي او د خپل سفارت لپاره ځمکه پیدا کړي زه حاضر یم چې دغه ځمکه مفته ورکړم.» زه په ستونزمن دریځ کې وم، ځکه ځینو کسانو په تېره د بهرنیو چارو وزارت کسانو زموږ ولسمشر ته ویل چې د اطلاعات او کلتور وزیر زموږ اړیکې له لوېدیزو هېوادونو او د کاناډا له هېواد سره خرابوي. په پای کې مې د ډېرو فشارونو او گواښونو تر زغملو وروسته هم د هغه ځمکې چې دوی غوښته مساحت کم کړ او هم مې یې بیه زیاته کړه. کاناډایانو هغه ساحه غوښته چې نابشپړ بلاکونه پکې ولاړ وو. ما یوازې د ۱۱ جریبه ځمکې له پلورلو سره موافقه وکړه او د یو لک ډالرو پر ځای چې زموږ د بهرنیو چارو وزارت پرې قانع ؤ پر هغوی د یوولس میلیون ډالرو په ورکولو بریالی شوم. هغه هم د دې پر ځای چې د دولت په حساب ورکړای شي باید په یوه ځانگړي حساب چې د رادیو-تلویزیون په نوم به پرانیستل کېدو ادا کېدل. چې له هغو څخه د تلویزیون د خپرونو په پراختیا او ښه والي کې کار اخیستل کېدو. دغه مهال یوه عجیبه پېښه وشوه. له موافقې وروسته پخوا تر دې چې ځمکه کاناډایانو ته وسپارل شي باید د هغو حدود ټاکل شوي وای. زموږ انجنیرانو د کاناډایي انجنیرانو او مهندسینو سره په گډه دغه کار مخته

ووړ، کاناډايانو خپل وسايل راوړي وو، کار پيل شو، د کار په بهير کې زموږ همکارانو اعتراض وکړ چې هغوی زياتی کړی او زموږ د ځمکې يوه برخه يې غصب کړې او په ازغن تار يې بېله کړې ده .
کاناډايانو په غرور او ملنډو زموږ همکاران په ډېر سپکتوب تورن کړي وو چې گواکي دوی مسلکي پوهه نه لري. ما موضوع جدي ونيوله او د هېواد له اړوندو ادارو په تېره د ښاري پراختيا له وزارت نه مې انجنيران او وسايل راوغوښتل. د دوی د کار په پايله کې معلومه شوه چې کاناډايانو په رښتيا زموږ ځمکه غصب کړې وه. هغوی وشرمېدل او کانکريټي دېوالونه او اغزن تارونه يې شا ته کړل. غصب شوې ساحه به ښايي يو جريب ځمکه وه.

د رسنيو قانون او په ولسي جرگه کې زما د استيضاح مسأله

ولسي جرگې د ۱۳۸۸ لمريز د وري پر ۲۱مه يانې د ۲۰۰۹ کال په پسرلي کې ور وغوښتم چې د ټوليزو رسنيو د قانون د نه عملي کولو په تړاو پوښتنو ته ځواب ووايم. ځينو وکيلانو لاسليکونه راټول کړي وو او په دې تړاو يې زما د استيضاح غوښتنه کوله. هغوی د بهرنيانو او له بهرنيانو سره د تړليو يو شمېر غيردولتي موسسو له ملاتړه برخمن وو او زه يې د ملي راديو تلويزيون د غيردولتي کېدو په مخه کې خنډ بللم .
په دې لړ کې هغه وکيلان هم له دوی سره ملگري شوي وو چې د بېلابېلو دلايلو او خاصو تړاوونو په دليل يې غوښتل چې زه له وزارت نه لرې کړای شم. د ساري په توگه د هرات يو وکيل چې ديني عالم هم دی زما د سلب صلاحيت کېدو لپاره يې کارت اوچت کړ او هره شېبه به يې له ځايه لږ را پورته شو، څو اونۍ وروسته يې په يوه غونډه کې وليدم وې ويل: «وزير صاحب زموږ په ولسوالۍ کې د تيلفون آنتن سم کار نه کوي مهرباني وکړه

په دې برخه کې یو څه وکړه.» ما په درناوي ورته وویل: «وکیل صاحب زه د مخابراتو وزیر نه یم. د تیلفون آنتنونه د مخابراتو وزارت اړوند دي.» یانې یو شمېر وکیلان چې د رسینو د قانون د عملي کېدو په تړاو زما د سلب صلاحیت کېدو غوښتونکي وو، د اطلاعات او کلتور وزارت د دندو په باب یې هم کافي معلومات نه درلودل .

د مثال په ډول یو بل وکیل مې په یوه سفر کې له شراب څښلو منعه کړی و. نوموړی وکیل د افغانستان د لرغونو آثارو د نندارتون د پرانیستي لپاره له موږ سره هالنډ ته تللی و. په راستنېدو کې د هالنډ هېواد دوبۍ ته زموږ د لېږد لپاره د دغه هېواد د ملکې ځانګړې الوتکه په واک کې راکړه. کله مې چې دې ته پام شو چې زموږ د پلاوي دوو تنو الکولي مشروبات غوښتل د یوه مسلمان هېواد د پلاوي د رییس په توګه مې خپله دنده وبلله چې هغوی منعه کړم. دا چې له هغو څخه یو د پارلمان غړی و نو لومړی مې د ولسي جرګې له مرستیال څخه چې هغه هم زموږ د پلاوي غړی و، وغوښتل چې د هغه مخه ونیسي. دا چې هغه زړه نازړه و فرهنګي معین «عمر سلطان» ته مې دنده وسپارله چې د الوتکې خدمې ته ووایي چې د هغو دوو تنو له مخې نه د شرابو ګیلاسونه پورته کړي. چې بیا همداسې وشول.

په کومه ورځ چې زه باید پارلمان ته ورغلی وای ولسمشر د ګلخانې مانۍ ته د سهار د چایو لپاره ور وغوښتم. نوموړي هلته را ته وویل چې ښه پوهېږي چې د استیضاح د تحریک مسأله د بهرنیانو له خوا را پورته شوې ځکه چې هغوی غواړي چې ملي رادیو تلویزیون د دولت له لاسه را وباسي .

ما ته یې د پرېکنده او بشپړ ملاتړ ډاډ راکړ. له ارګه پارلمان ته لاړم. غونډه د ولسي جرګې د مرستیال «میرویس یاسیني» لخوا پیل شوه. «محمد یونس

قانوني» چې د پارلمان رییس و قصداً نه و راغلی. نوموړی زما له مخالفینو سره ملګری او نږدې و، په همدې دلیل یې نه غوښتل چې حضور یې له دوی سره د ملګرتوب په سبب تر شک لاندې راشي. «استاد عبدالرب رسول سیاف» چې د سریالونو په اړه، تر دې وړاندې له ما سره مخامخ مجلس کړی او زما له دریځ څخه یې ملاتړ کړی و هغه هم په دې غونډه کې نه و .
وکیلانو بېلابېلې او ډېرې پوښتنې مطرح کړې. یوه ښځینه وکیله ودرېده او یو کسټ یې نورو ته ور وښود چې ګواکې د ملي تلویزیون یو کارکوونکی د نېشې په حالت کې ښکاري. یو بل وکیل چې زما له پلویانو څخه و جګ شو وې ویل چې داسې ویډیو ورسره شته چې همدغه وکیله په سرینا هوټل کې له یوه برحال وکیل سره د ناروا اړیکو په حالت کې ښیي. د وزارت د ځینو قراردادونو او معاشونو په باب هم پوښتنې وشوې. زیاتو مخالفینو زما پر یوه مرکه استناد کاوه او دا اعتراض یې درلود چې ولې مې ویلي وو چې پارلمان د بهرنیانو د فشارونو په سبب د رسنیو قانون تصویب کړی دی. دوی ویل چې زما دغه څرګندونې خلکو یانې د دوی مؤکلینو ته سپکاوی دی .
د رسنیو تعدیل شوی قانون چې وزارت ته زما تر راتلو وړاندې پارلمان ته استول شوی و له تصویب وروسته د توشیح لپاره ولسمشر ته واستول شو، وزارت د هغو په اړه خپل نظر څرګند کړ او ولسمشر ته یې هغه ټکي چې له اساسي قانون سره په ټکر کې وو، په مفصل ډول ولیکل. ولسمشر د سترې محکمې له رایې اخیستلو وروسته هغه بیا رد کړ او له لاسلیک څخه یې ډډه وکړه. دغه قانون ډېره موده په پارلمان کې پاتې شوی و. ښاغلي قانوني په یوه عمومي غونډه کې څو نور قوانین د یوې بستې «ټولګې» په بڼه رایو ته وړاندې کړل. د رسنیو قانون یې هم پر هغو ور زیات کړ. په دې ډول د رسنیو قانون چې د ولسمشر له لوري له رد کېدو وروسته باید ډېر بحث او ارزونې

پرې شوې وای، د نورو قوانینو په ډله کې په اصطلاح په قاچاقي ډول ظاهراً په دوه ثلثه رایو تصویب شو .

د هغو معلوماتو پر بنسټ چې ما د ولسي جرګې له منځه درلودل په نوموړې غونډه کې د وکیلانو دوه ثلثه هغو قوانینو ته مثبته رایه نه وه ورکړې. په همدې دلیل ما اعتراض وکړ او غوښتنه مې وکړه چې د هغه صحنې ویډیو دې سترې محکمې ته وسپارل شي چې وکیلانو سره او شنه کارتونه پورته کړي دي، تر څو معلومه شي چې آیا په رښتیا دوه ثلثه د هغه قانون د تصویب پلویان وو که نه. خو پارلمان زما دې غوښتنې ته هېڅ پام ونه کړ .

ما استیضاحیه غونډه یو ښه فرصت وګاڼه چې هغه ستونزې چې زه ورسره مخامخ وم او د هېواد برخلیک ور پورې تړلی تشریح کړم.

له وکیلانو مې وغوښتل چې زما خبرې په غور ښې واوري. خبرې مې له دې پیل کړې چې اوسمهال معلومات او رسنۍ ډېر زیات ارزښت لري، په همدې سبب استعمار هڅه کوي چې د محکومو ولسونو د محکوم ساتلو لپاره یې دغه وسایل پخپل واک کې وي او له هغو نه د خپلو ناروا موخو ترلاسه کولو لپاره کار واخلي. ما یې د سریالونو مثال راوړ چې دوسیه یې هغه مهال د دوهمې ناحیې په محکمه کې له میاشتو میاشتو راهیسې پرته وه او د لوی څارنوال د وینا پر بنسټ چې ما ته یې د بیا بیا تلیفوني اړیکو په ځواب کې وویل بهرنیانو په هغو کې لاس درلود، هم یې محکمې او هم څارنوالۍ ته ویلي وو چې د دې دوسیې د حل هڅه مه کوئ. ما وکیلانو ته وویل چې «انټرنیوز موسسه» چې ظاهراً یې د خصوصي رسنیو په ځانګړې توګه د رادیوګانو لپاره مرسته کوله څه ډول یې د دوو ورته شکایتونو په باب چې یو یې د کابل د قره باغ ولسوالۍ د خلکو او بل یې د خوست د مرکز و دوه مختلف دریځونه ولرم. په دې برخه کې مې د انټرنیوز د بهرنیو مسوولینو

په مخکې د قره باغ خلکو ته ویلي وو: «تاسو له بهرنیانو د خیر تمه مه لرئ، د بیان آزادي او دیموکراسي دوی ته یوه وسیله او یوه مفته خبره ده، دوی په دوو ورته مواردو کې له ما نه د دوو بېلابېلو دریځونو غوښتنه کوي». د یادونې وړ ده. چې د انټرنیوز له مسوولینو او د قره باغ له خلکو سره زما د غونډې په جریان کې یوه تن فلمبرداري کوله، وروسته دغه ویډیو طلوع تلویزیون ته وسپارل شوه او هغوی زما د خبرو وړاندې او وروسته برخې ترې لرې کړې یوازې دا یې ترې را وایستله چې گواکي ما ویلي: «د بیان آزادي هسې مفته کیسه ده.» له هغو نه یې زما پر خلاف یوه پروپاگندي غوغا جوړه کړه. ما د ولس استازیو ته وویل چې په هماغو ورځو کې امریکایانو یوه تلویزیوني چینل ته دوه میلیون ډالر ورکړي وو، همدې شبکې ته یې ژمنه کړې وه چې که دغه جنجالي سریالونه په پښتو وژباړي او د ډېورنډ په اوږدو کې په پرتو ولایتونو کې یې خپاره کړي لس میلیون ډالره نور به هم ورکړي. ما له وکیلانو پوښتنه وکړه چې آیا دا پر اور د تېلو پاشل نه دي؟ همدارنگه مې د بهرنیانو او د دوی تر ملاتړ لاندې شبکو د مالي سرچینو په تړاو د هغوی د ځواب نه ویلو خبره هم وکیلانو ته وکړه. زما د هیلې پر خلاف وکیلان په پېغورونو او یو پر بل په چیغو وهلو بوخت وو، نه مخالفو او نه زما موافقو وکیلانو زما خبرو ته غوږ ونیو چې له محتوا یې خبر شي. مخالفین په دې هڅو کې وو چې څه ډول ما له وزارته لرې کړي او موافقینو غوښتل چې ما پر خپل مقام وساتي. خو ما ته تر ټولو دا مهمه وه چې خلک او استازي یې د بیان د آزادۍ له شعار څخه د بهرنیانو په بد نیت خبر شي او وپوهېږي چې څه ډول استعمار رسنۍ د ولسونو د غلام کولو او غافل ساتلو لپاره د نوې وسیلې په توگه کاروي. هغه څه چې علي شریعتي یې «استحمار» بولي .

د هغې څو ساعته غونډې په پای کې د مجلس رییس له وکیلانو وغوښتل چې په دې اړه چې زما ځوابونه د دوی د قناعت وړ وو که نه او دا چې زما د سلب صلاحیت کېدو لپاره رایې واچول شي که نه خپل سره او شنه کارتونه اوچت کړي .

یو شمېر وکیلان د اعتراض په دود زما په پلوۍ له تالاره ووتل. کارتونه اوچت شول او پرېکړه پر دې شوه چې راتلونکې اونۍ به پر دې رایه ورکوي چې زه خپل کار ته دوام ورکړم که نه .

د امریکا سفارت چې ما ور ته په اشارې د استعمار کلمه کارولې وه او دا یو بېساری کار و ډېر ناراضه و. د هغوی شکایت تر ارگه ورسېد خو ولسمشر پام ورته ونه کړ .

راتلونکې اونۍ چې رایې واچول شوې زه د موافقو رایو په اکثریت هماغسې د اطلاعات او کلتور وزیر په دنده پاتې شوم.

د ۲۰۰۹ کال د ولسمشرۍ انتخابات

د ۲۰۰۹ کال د ولسمشرۍ په انتخاباتو کې حامد کرزی د یو بل ځل لپاره هم نوماند و. دا ځل یې مهم سیال ډاکتر عبدالله و چې له یوې مودې راهیسې یې د اپوزیسیون د رهبرۍ اکټونه کول. د نوماندانو لېست اوږد و. داسې کسانو هم د ولسمشرۍ د مقام لپاره ځانونه نوماند کړي وو چې خلکو نه پېژندل. یو شمېر یې په وروستیو ورځو کې د حامد کرزي په گټه تېر شول، خو له بېلابېلو لارو یې هڅه کوله چې له ده سره د څه واخله څه راکړه پر بنسټ معامله وکړي.

له هغو ډلې څخه یو «سید جلال کریم» و چې په نابغه سید جلال مشهور دی، مرستیال یې له ما سره د لیدو هیله وکړه. زموږ لیدل د استاد قاضي په

منځګړیتوب په انټرکانتیننټال هوټل کې وشول. د دې نوماند غوښتنې مې حامد کرزي ته ورسولې خو هغه چندان علاقه ورسره و نه ښوده.
په رای‌پاڼو کې د نوماندانو تصویرونه د هغو شمېرو په ترتیب چې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون له لوري ورکړای شوې وې چاپ شوي وو. ظاهراً د دوو قره قلي لرونکیو نوماندانو تصویرونه د حامد کرزي تر څنګ راغلي وو، ځکه چې د دوی په اند د شمېرو په حساب دلته راغلي وو. د انتخاباتو وروستي بهیر وښودله چې دا هر څه تصادفي نه وو، موخه یې د هغو رایه ورکوونکیو دوکه کول ښکارېدل چې غوښتل یې حامد کرزي ته رایه ورکړي، خو هغوی له سواده بې برخې وو یوازې د تصویر په لیدو یې مقابل لوری نښه کاوه.
څرنګه چې زه د اطلاعاتو او کلتور وزیر وم له انتخاباتي مسایلو سره مې کمپاینې لېوالتیا نه درلوده. خو د خوښې نوماند مې حامد کرزی و او همغه ته مې رایه ورکړه. ملي تلویزیون چې زما تر اداره لاندې و، نوماندانو ته یې منظم پروګرامونه چمتو کړي وو چې ټولو ته د مساوي فرصت له مخې هم دوی خپل پروګرامونه ولس ته تشریح کړي او هم د یوه بل پروګرام له لارې پوښتنو ته ځوابونه ووایي.
همدارنګه ملي تلویزیون د آزادۍ راډیو په همکارۍ د نوماندانو ترمنځ یوه مناظره جوړه کړه چې په څرنګوالي ببسارې وه. په دې مناظره کې چې د ملي راډیو-ټلویزیون په تالار کې جوړه شوه د ولسمشرۍ درې تنو نوماندانو، ډاکتر اشرف غني، ډاکتر رمضان بشردوست او حامد کرزي ګډون وکړ. ډاکتر عبدالله په هغو کې له ګډون ډډه وکړه. ما د دې لپاره چې د وزارت او ملي راډیو-ټلویزیون بې طرفي تر شک لاندې رانشي آن د مناظرې په تالار کې له کېناستلو ډډه وکړه او په یوه څانګه کې مې د ژوندۍ خپرونې له لارې

د مناظرې جریان ولید. پر دې سربېره «کای آیده» د ملګرو ملتونو د سرمنشي ځانګړي استازي او د یوناما د هغه مهال مشر په خپل کتاب «په افغانستان کې د واک پر سر شخړه» کې ولیکل چې ګواکي ما ملي راډیو- ټلویزیون د حامد کرزي د کمپاین په ګټه کاراوه. دا په داسې حال کې وه چې د حامد کرزي یو شمېر شاوخوا کسانو په ځانګړې توګه ورور یې «محمود کرزي» هغه ته منظم شکایت کاوه چې زه د ملي راډیو-ټلویزیون څخه د ډاکتر عبدالله په ګټه کار اخلم. یوه ورځ حامد کرزي د همدې ډلې د خبرو په نقل قول را نه وغوښتل چې بې طرفانه کار وکړم. ما دغه تورونه رد کړل او و مې ویل چې هېڅکله به هم له دولتي وسایلو څخه په استفادې د کوم نوماند په ګټه کار ونه کړم.

د انتخاباتو پروسه چې اوږده شوه ما ورځ تر بلې زیات له حامد کرزي څخه ملاتړ وکړ. خو دغه ملاتړ د خصوصي او غیردولتي رسنیو تر بریده و، چې په هغو کې ما او دوستانو مې د امریکا له تنې د فریب او دوکې نه ډکې دروغجنې ولسواکۍ جامې وایستلې او رښتینې څېره مو یې رسوا کړه. موږ په دې کې په بریا کار وکړ.

په دې اخ و ډب کې یوه ورځ «نېل پینټو» د انتخاباتو کمېسیون د رسنیو د برخې مسوول چې د ملګرو ملتونو لخوا ګومارل شوی و په ملي راډیو-ټلویزیون کې زما د کار دفتر ته راغی او په آمرانه لهجه یې وغوښتل چې ما ته دا را وښیي چې څه ډول عمل وکړم. ما هغه وپوهاوه چې له ما سره په داسې لهجه د خبرو اجازه نه لرې او دا چې موږ تر بهرنیانو ښه پوهېږو چې خپل کارونه څه ډول پر مخ بوځو.

انتخابات د ۲۰۰۹ کال د اګست پر ۲۰مه د ۱۳۸۸ کال د اسد، پر نهمه ترسره شول. سبا ته یې ولسمشر له غرمې وروسته د خپل کار دفتر ته ور وغوښتلم.

هغه ډېر په غوسه و او کیسه یې وکړه چې په همدې سهار د افغانستان او پاکستان لپاره د امریکا د ولسمشر اوباما خاص استازی «ریچارد هالبروک» د هغه هېواد له سفیر «کارل ایکنبیري» سره یو ځای د ده د کار دفتر ته ورغلي او ورته ویلي یې وو چې انتخابات به دوهم پړاو ته لاړ شي. د حامد کرزي د غوسې سبب دا و چې امریکایان څه ډول د رایو تر شمېرلو مخکې پر دې وپوهېدل چې انتخابات دوهم پړاو ته درومي؟ نوموړي په دې خبرو کې د واشنګټن له مخکې څخه طرحه شوې توطیه لیدله. «باب وود وارد» د «اوباما جګړې» کتاب لیکوال په دې خاصه برخه کې لیکلي دي چې ګواکي لومړی ولسمشر حامد کرزي ځانګړي استازي هالبروک او سفیر ایکنبیري ته د خپلې بریا په باب ویلي وو، وروسته بیا هغوی ویلي وو: «ښاغلی ولسمشره تر اوسه د رایو شمېرلو پایله معلومه نه ده، ښایي انتخابات دوهم پړاو ته لاړ شي.»

زه په هغه غونډه کې نه وم خو وروستیو جریاناتو وښودله چې امریکایان په رښتیا د انتخاباتو په مهندسۍ کې ښکېل وو او د همدې لپاره د دوی ځانګړی استازی ریچارد هالبروک د انتخاباتو په بهیر کې د معمول خلاف څو اونۍ په کابل کې پاتې شو. کای ایده هم په خپل کتاب کې له هالبروک سره د خپلو ناندریو یادونه کړې چې د ده په هستوګنځي کې ورسره شوې وې. هلته د یوناما مشر د امریکا ځانګړي استازي ته ویلي چې دا څنګه کېدای شي چې د رایو له شمېرلو مخکې له کرزي نه وغوښتل شي چې دوهم پړاو ته لاړ شي.

«رابرت ګېټس» د امریکا د هغه مهال د دفاع وزیر هم د «ماموریت» (Duty)په نامه په خپل کتاب کې لیکلي: «هالبروک د حامد کرزي د ماتولو

لپاره کار کاوه.» هغه په همدې کتاب کې زیاتوي چې ایکنبیري او هالبروک د نورو نوماندانو سره مرسته کوله.

د انتخاباتو مسأله وروسته ډېره جنجالي شوه. ډېرې پېښې پکې رامنځته شوې او د امریکا د سنا د بهرنیو اړیکو د رییس «سناتور جان کیري» پښه ورته را وغځېده. کای ایده په خپل کتاب کې د خپل امریکایي مرستیال «پیتر ګالبریت» له برالا لاسوهنو یادونه کوي او هغه له هالبروک سره تړلی بولي. نوموړی لیکي: «ګالبریت» د جون په میاشت کې یانې له ټاکل کېدو دوې نیمې میاشتې وروسته کابل ته راغی. د دې لپاره چې ښه کاري چاپېریال مې ورته برابر کړی وي او تر هغو چې د هغه د هستوګنې لپاره مناسب ځای پیدا کړم، پرېکړه مې وکړه چې له ما سره په اووم لمبر ماڼۍ کې و اوسي. خو ډېر زر مې پام شو او د هالبروک اوږده لاسونه مې په خپله ماڼۍ کې ولیدل».

د هالبروک د امریکایي ټیم ترڅنګ د انتخاباتي شکایتونو د کمېسیون رییس کاناډایي «ګرنت کپن» د اروپایي اتحادیې د څارونکیو رییس فرانسوي جنرال «فلپ موریان» هم خپلې هڅې د انتخاباتو د دوهم پړاو ته لېږدولو او بې نظمیو په زیاتولو متمرکزې کړې وې.

ډاکتر عبدالله چې د جمعیت اسلامي ملاتړ یې تر شا و د ۲۰۱۴ کال په څېر یې د درغلیو غږ اوچت کړ او د بهرنیانو لپاره یې د لاسوهنې زمینه برابره کړه. د هالبروك ګروپ له داسې کسانو جوړ و چې نږدې ټولو یې په بالکان کې د کار تجربه درلوده او د پخوانۍ یوګوسلاویا په ټوټه کولو کې یې په یو ډول رول لوبولی و. فرانسوي جنرال د هغه ځای مسلمانانو د خپلو عامو وژنو پړ باله. داسې ښکارېدله چې هغوی د پخوانۍ یوګوسلاویا سناریو د افغانستان لپاره طرحه کړې وه.

د ۲۰۰۴ کال پر خلاف دا ځل انتخابات ډېر جنجالي شول. امریکایانو او ډاکتر عبدالله د درغلیو غږ اوچت کړ. د پیترگالبریت د لاسوهنو رسوایۍ تر دې بریده ورسېده چې کای ایده د ده د گوښه کولو غوښتونکی شو. تر هغه وروسته د امریکایي تبلیغاتو تېغ د یوناما د رییس په لور هم شو.

د انتخاباتو د لانجو په اوج کې او د دې لانجو له دوام سره چې د پایلې نه معلومېدل ورسره وو، یوه ورځ د ملي راډیو-ټلویزیون نه خبر راکړل شو چې د مشرانو جرگې له لوري یو مکتوب چې گواکي د سنا د مجلس مصوبه وه. د تلویزیون د اطلاعاتو ادارې ته لېږل شوی و او پخپله د سنا رییس «حضرت صبغت الله مجددي» هدایت ورکړی چې د شپې د اتو بجو په خبرونو کې خپور شي. ما ته یې وویل چې په دې سند کې مهمې موضوعگانې لیکل شوې دي او دا ایجابوي چې زه یې وگورم او د خپرېدو په باب یې پرېکړه وکړم. سند یې را ته راوړ. د لیکنې منځپانگه داسې وه: څرنگه چې د انتخاباتو پایله معلومه نه شوه، هېواد په سردرگم حالت کې دی، په داسې حال کې چې د حامد کرزي د ولسمشرۍ دوره پایته رسېدلې، نو د اساسي قانون له مخې باید د چارو واگې د سنا رییس په لاس کې واخلي. دغه عمل په یو ډول کودتا او د هېواد د بې ثباته کولو هڅه وه، نو هدایت مې ورکړ چې دغه لیکنه خپره نه شي. څو ورځې وړاندې یو شمېر وزیرانو په همدې رابطه پټه غونډه کړې وه چې کوربه یې د عامې روغتیا وزیر ښاغلی فاطمي و. دغه پېښې دا هم ښودله چې ولې بهرنیانو د ملي رادیو تلویزیون له برخلیك سره تر هغه بریده لېوالتیا درلوده.

د ۲۰۰۹ کال په انتخاباتو کې ملي رادیو-تلویزیون د انتخاباتو او د هېواد د نورو حیاتي مسایلو په باب د یوازینۍ باوري مرجع حیثیت درلود. په داسې حال کې چې په ۲۰۱۴ کې ملي تلویزیون دومره کمزوری شوی و چې د

امریکایانو له لوري د ملاتړ شویو تلویزیوني چینلونو په منځ کې یې غږ نه اورېدل کېدو او اعتبار یې ډېر کم شوی و. پر ۲۰۱۴ کال ټولې مناظرې او انتخاباتي بحثونه د خصوصي شبکو له لوري چمتو کېدل او امریکایانو چې څرنګه غوښتل عمومي افکارو ته یې هماغسې بڼه ورکوله.

ولسمشر باوري و چې انتخابات یې ګټلي دي. د انتخاباتو کمېسیون رییس «ډاکتر عزیزالله لودین» او د هغه د دارلانشا رییس هم په همدې باور وو. په دې دوره کې چې له ترینګلتیا ډکه وه، ولسمشر په منظم ډول خپل دفتر ته د یو په یو لیدنو لپاره ور بللم او چې څه تېرېدل له جزئیاتو یې خبرولم. دغه لیدنو په حکومت کې زما له کاري ساحې سره تړاو نه درلود، بلکې له ده سره د همنظره کس په توګه یې لازمه بلله چې یو له بل سره نظرونه او سلاوې شریکې کړو. دې اړیکې له ما او زما له هغو دوستانو سره چې یو شمېر خصوصي رسنۍ یې اداره کولې مرسته کوله چې روښانه دریځ ولرو. په همدې رسنیو کې موږ د امریکایانو لاسوهنې او توطیې ډېرې برخه افشا کړې. هغه مهال دغه ډول دریځ سابقه نه درلوده. ځکه چې تر دې مهاله ډېرې افغانانو په خپل هېواد کې د امریکا حضور او کړنو ته د شک په نظر نه کتل. له حکومت نه د باندې زما رسنیزو همکارانو بهرني توطیه جوړونکي له پښو وغورځول. د انتخاباتي هنګامو له پایته رسېدو وروسته یوه ورځ ولسمشر د هغوی دغه لاسته راوړنې ډېرې وستایلې.

معترض نوماند ډاکتر عبدالله د اکتوبر میاشتې په وروستیو کې د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې د انتخاباتو پر پروسه او د انتخاباتو پر کمېسیون بې باوري وښوده او خپله پرېکړه یې اعلان کړه چې دوهم پړاو ته نه درومي.

له دوهم پړاو څخه د ډاکتر عبدالله له منصرف کېدو څخه مخکې او هم وروسته نړیوالې ټولنې د امریکا متحده ایالاتو په لمسون هڅه کوله چې حامد کرزی پر دې قانع کړي چې له معترض نوماند سره ګډ حکومت جوړ کړي. حامد کرزی پر دې پوره باوري و چې په دوهم پړاو کې به د ده بریا تر لومړي پړاو هم روښانه وي، بل لوري ته هغه له خپل انتخاباتي سیال سره د شریک حکومت جوړول د یوه کمزوري او نامشروع حکومت هڅه ګڼله چې له طالبانو وروسته به د دولت جوړونې پروسې ته مرګونی ګوزار ورکړي. امریکایانو له د باندې او دننه څخه په دې برخه کې پر ولسمشر کرزي ډېر فشارونه راوړل، نوموړي ویل چې ده ته د درناوي وړ کسانو لکه الاخضر ابراهیمي بیا بیا ورته زنګونه وهل او ترې یې وغوښتل چې له ډاکتر عبدالله سره د شریک حکومت طرحه ومني، هغوی د ده د دې استدلال په ځواب کې چې ګواکې دغسې حکومت د افغانستان د اساسي قانون پر خلاف دی، ورته ویلي وو چې افغانستان یو بې وزله او غریب هېواد دی او دې ته اړتیا نشته چې دومره په خپل اساسي قانون پورې ونښلي. په دې منځ کې یوازې د سعودي عربستان پاچا ملک عبدالله، حامد کرزی د «دوه سره حکومت» له منلو څخه منعه کړی و.

امریکایانو غوښتل چې د «اجرائیه ریاست» په نامه نوی پست جوړ شي، د مشرۍ لپاره یې له دې درې تنو څخه وړاندیز کاوه چې یو تن یې راشي: ډاکتر زلمی خلیلزاد، ډاکتر اشرف غني احمدزی او ډاکتر عبدالله. د وخت په تېرېدو د هغوی یوازینی نوماند دې مقام ته ډاکتر عبدالله پاتې شو. حامد کرزي په پوره جرئت له دې طرحې سره مخالفت وکړ او د هغو پر خلاف ودرېد. تر دې وړاندې هم نوموړي د یوناما د رییس په توګه له ډېرو واکونو سره د «پډي اشډاون انګرېزي» له راتلو سره مخالفت کړی و.

د افغانستان د ادارې کمزوري کول د ځانګړو موخو لپاره وو. دغه پروګرام بیا په ۲۰۱۴ کې عملي شو چې بدې پایلې مو یې پخپلو سترګو ولیدې. افغانستان ته د امریکایانو له راتګه څه موده وروسته هغوی د سیاسي ثبات، د افغانستان د ولسواکۍ او ځواکمنې ادارې پر تخریبوونکیو بدل شول. د دوی سیمه ییزو موخو دا ایجابوله چې افغانستان یو پر خپل کورني وضعیت مسلط او ځواکمن هېواد نه وي. زما او د ولسمشر تحلیل همدغه و. متأسفانه راتلونکیو پېښو پر هغو د اثبات مهر ولګاوه.

ډاکتر عبدالله د انتخاباتو له دوهم پړاو څخه په دې خاطر انکار وکړ چې په دوهم پړاو کې د حامد کرزي له روښانه بریا سره یو ځواکمن او بشپړ مشروع حکومت جوړېدو، خو امریکایانو غوښتل چې په هره بیه وي د هغو مخه ونیسي.

د درغلیو له دومره غوغاو وروسته د دوهم پړاو انتخابات نه ترسره کېدل، د دې سبب شول چې حامد کرزی ولسمشر پاتې شي، خو شکونه او اعتراضونه به یې د مشروعیت په باب همداسې پاتې وي. خو د نوموړي د حکومتولۍ طریقې او د امریکا د سیاستونو پر خلاف دریځونو نه یوازې دا چې د حکومت د مشروعیت په باب پوښتنې پرې نښودې بلکې نوموړی یې پر یوه ملي ثابت قدمه شخصیت بدل کړ.

د حامد کرزي د دوهمې دورې د ولسمشرۍ د اعلان بڼه هم د بهرنیانو لخوا داسې طراحي شوې وه چې د دې سبب کېدو چې نوموړی د بهرنیانو لاسپوڅی وپېژندل شي چې ګواکې دغه مقام د دوی د منځګړیتوب له برکته ده لاسته راوړ. په دې کې چې حامد کرزی دوهم پړاو ټاکنو ته لاړ شي د سفیرانو په منځ کې ودرېږي او د خپلې ولسمشرۍ اعلان وکړي زه ورسره مخالف وم. داسې پېښې چې زه ښايي ترې خبر نه وم نوموړی دې ته اړ کړ

چې دا کار وکړي. پروګرام د ارګ د سنګي ماڼۍ په لوی تالار کې نیول شوی و. پر جان کیري سربېره د امریکا متحده ایالاتو، بریتانیا او فرانسې سفیران د کرزي تر څنګ د کامرو او د رسنیو د استازیو په وړاندې ودرېدل او ویناوې یې وکړې. دغه پروګرام لنډ و. ولسمشر د ارګ پر داخلي همکارانو سربېره د ګوتو په شمېر کسان او زه هم په دې کې ګډون ته ور بللي وو. نوموړي تر دې مراسمو مخکې چې آیا په داسې غونډه کې ګډون وکړي که نه زما نظر وغوښت. ما منفي نظر ورکړ. دغه مهال ښاغلی داودزی د دفتر رییس یې اطاق ته راننوت او ټینګار یې وکړ چې ولسمشر دې په دې پروګرام کې ګډون وکړي چې بیا هماغسې وشول.

په دې ډول حامد کرزی د دوهم ځل لپاره ولسمشر شو. خو لکه چې هغه پخپله هم څو ځله وویل چې هم دی او هم انتخابات «ځب ځب او ټپي» شول. د لوړې مراسم د بهرنیو پلاویو او د بهرنیو هېوادونو د جګپوړیو مقامونو په ګډون د سلام‌خانې په ماڼۍ کې تر سره شول.

دوهم مرستیال استاد خلیلي پر ځای پاتې و. خو دا ځل ولسمشر د احمد ضیا مسعود پر ځای خپل پخوانی مرستیال «مارشال محمد قسیم فهیم» خپل لومړی مرستیال غوره کړی و. د لوړې له مراسمو وروسته پر کابینه کار پیل شو. په همدې بهیر کې مې یوه شپه ماسخوتن د ولسمشر سکرتریت ته زنګ وواهه او د سمدستي ملاقات غوښتنه مې وکړه. په څو دقیقو کې په ملي راډیو-ټلویزیون کې له خپل دفتره ارګ ته ورسېدم. په یوازې ملاقات کې مې چې د ګلخانې په ماڼۍ کې د ولسمشر د کار په دفتر کې و له هغه وغوښتل چې بیا مې د اطلاعات او کلتور وزارت ته و نه نوموي. دلیل یې وپوښت. ورته و مې ویل نه غواړم چې بیا د پارلمان سره په مخالفت کې ودرېږم او هغه څه چې په استیضاحیه غونډه کې مې وویل او چا غوږ ورته

و نه نیو، بیا یې تکرار کړم، ما په هغه غونډه کې ډېر مهم او حیاتي مسایل د کلتور او خپرونو په اړه وکیلانو ته وویل خو دوی نه غوښتل چې پام ورته وکړي. دوهم دلیل مې پخپله پر ده د فشار کمول ورته وویل. ولسمشر له ما سره د مخالفو بهرنیانو او کورنیو لوریو څخه تر فشار لاندې و، خو څرنګه چې موږ همفکره وو او نوموړي زما پر خلاف په کمپاین کې د بهرنیانو لاس لیدو په قاطعیت یې را نه دفاع کوله.

ولسمشر ما ته وویل: «ته به زما په راتلونکې کابینه کې هم زما د اطلاعات او کلتور وزیر وې او ما پر دې له خپلو مرستیالانو سره هم پرېکړه کړې ده.» خو ما پر خپل دریځ ټینګار وکړ، سبا ته مو د نوموړي په دفتر کې بیا پر دې بحث وکړ، ولسمشر ما ته نور وزارتونه لکه حج او اوقاف او پوهنې وزارتونو وړاندیز وکړ. زما ځواب دا و چې نه غواړم بل ځل د تائید د رایو لپاره د وکیلانو په مخ کې ودرېږم او له معمول سره سم دروغ او رښتیا پروګرامونه او ژمنې ورته بیان کړم، ځکه دا زما له طبیعت سره برابر نه دي. ولسمشر وویل: «پروا نه لري، بهرنیانو چې غوښتل یو اجرائیه ریاست جوړ کړي. زه به د چارو د ادارې کاري واکونه پراخه کړم او تا به یې مشرۍ ته راولم چې هغوی یې پخپله مزه ووینې.»

ترې و مې وپوښتل: څه وخت به دغه کار ترسره شي، ځواب یې راکړ د نوې کابینې له جوړېدو او له پارلمان نه یې د تائید له رایې اخیستلو شاوخوا یوه اونۍ وروسته. ولسمشر د اطلاعات او کلتور وزارت د مقام لپاره د احتمالي نوماندانو په باب له ما نه پوښتنه وکړه، څو نومونه یې یاد کړل، د هغوی په منځ کې د ښاغلي رهین نوم هم و، ما په دې برخه کې پوښتنې درلودې.

په راتلونکې ناسته کې مې ولیدل چې د ښاغلي رهین په تړاو د ولسمشر لېوالتیا زیاته شوې ده، په دې ډول ښاغلی رهین بیا د اطلاعات او کلتور

وزارت مقام ته ونومول شو. جهادي مشر حضرت مجددي، د ولسمشر لومړي مرستيال او د ولسمشر د فرهنګي چارو سلاکار ښاغلي هېوادمل په دې کې رول درلود.

ولسمشر کرزي دا ځل خپله کابينه داسې مهال ټاکله او معرفي کوله چې له امريکايانو سره مخالفت اوج ته رسېدلی و. لوېديزوالو په تېره امريکايانو غوښتل يو شمېر وزيران چې انګرېزي ژبې وو او له هغوی سره يې نږدې اړيکې درلودې په هره بيه چې وي په کابينه کې ووينې. کوم معلومات چې ما له خپل دوست «عبدالستار سعادت» څخه د پارلمان له دننه څخه د امريکايانو د تحرکاتو په اړه ترلاسه کړي وو، ښکارېدله چې وزيرانو ته د تائيد د رايې په اخيستلو کې د ولسمشر ناکامي به پر هغه بل ګوزار شي. د دې معلوماتو پر بنسټ پرېکړه داسې وه چې د ولسمشر له څلورو څخه درې برخې وزيران رد کړي. ما دغه حال د ولسمشر تر غوږو ورساوه، خو هغه ډاډه و او په اشاره يې زما خبره رد کړه. کله چې کابينه ولسي جرګې ته ور وپېژندل شوه او صندقونه د رايو لپاره کېښودل شول، پر هغه څه چې زه خبر شوی وم رښتيا را ووتل. له ۲۵ کسيزې کابينې څخه يوازې ٦ تنو د تائيد رايې واخيستلې او نور رد شول. هغه ماښام چې پايلې اعلان شوې ولسمشر را ته زنګ وواهه او په رامنځته شوي وضعيت يې تأسف وښود، هغه په ضمن کې را ته وويل چې د کابينې له بشپړېدو پرته زما ټاکل کېدل هېڅ مانا نه لري. دغه مهال د هغه وزيرانو معينان چې بيا نه وو معرفي شوي د اړوندو وزارتونو سرپرستان وو، ما هم چې د وزارت دنده مې پای ته رسېدلې وه پېښې له کوره څارلې. ولسمشر له هغه وزيرانو سره چې له پارلمان نه بريالي راستانه شوي وو توند چلن کړی و او دوی يې مکلف کړي وو چې د نورو په بريالي کولو کې هڅې وکړي.

لنډه دا چې له ډېر زیار او د حساب وړ وخت له تېرېدو وروسته کابینه بشپړه شوه. دغه ځنډ او اړوند جنجالونه د دې سبب شول چې زما د دندې په باب چې ما او ولسمشر پر کوم څه توافق کړی و عملي نه شي.
په دې ډول په اصطلاح د ولسمشر کرزي اجرائیه ریاست جوړ نه شو او زه بې دندې پاتې شوم. دغه دوره نږدې یو نیم کال اوږده شوه. په دې موده کې ما په منظم ډول له ولسمشر سره لیده کاته کول، ښايي د کابینې تر ځینو برحال وزیرانو هم ډېر. موږ د مهمو سیاسي مسایلو په باب بحثونه او مشورې کولې. ولسمشر ټولو څانګو ته امر کړی و چې تشریفات او نور امتیازات مې د وزارت د دورې په څېر آن تر هغو غوره په پام کې ونیسي. کومه ورځ چې ولسمشر د انتخاباتو کمېسیون دفتر لاړ او هلته یې تاریخي وینا وکړه او د انتخاباتو په پروسه کې یې د بهرنیانو له لاسوهنو او د هغوی له ارادو پرده پورته کړه، زه یې په ځانګړې توګه ارګ ته ور وبللم چې هلته ورسره لاړ شم. خو د کمېسیون د دفتر په لور د الوت پر مهال د یوې غلط فهمۍ په سبب زه د انتظار په خونه کې پاتې شوم او یو ځای ورسره لاړ نه شوم.
په هغه موده کې چې ما دولتي دنده نه درلوده، د یو شمېر همفکره دوستانو په مرسته مو د یوه فکري څېړنیز مشورتي مرکز په جوړولو لاس پورې کړ. دې مرکز پام وړ کارونه ترسره کړل او څلور ګڼې ارزښتناکې مهالنۍ یې خپرې کړې. دې مرکز په بېلابېلو پړاوونو کې په لیکلې بڼه ولسمشر ته مشورې وړاندې کړې. د دې مرکز په مهالنیو کې مسألې په ژوره توګه څېړل شوې وې چې هغه مهال ډېرو ته آن خبرې کول پر هغو سختې تمامېدې. په یوه مهالنۍ کې په افغانستان کې د امریکا د پوځي اډو پر مسأله څېړنیز بحثونه شوي وو. تر هغه وروسته چې امریکایانو په افغانستان کې د پوځي اډو په اړه لومړی ځل لېوالتیا ښودلې وه، ولسمشر له ما سره دغه مسأله شریکه

کړه. موږ دغه مسأله رسنیزه کړه. په پیل کې چا دا جدي و نه ګڼله، تر دې چې څو له کاله تېرېدو وروسته د امنیتي قرارداد مسأله رسماً مطرح شوه. موږ په ۲۰۱۰ کال په رسنیو کې ولیکل چې امریکا په افغانستان کې پوځي اډې غواړي. ولسمشر او ما چې په افغانستان کې د امریکا د حضور په باب کومه همنظري او سره ورته تحلیلونه درلودل د وخت په تېرېدو هغه نور هم زیات او پیاوړي کېدل او موږ په ګډه کار کاوه چې په افغانستان کې د امریکا د شتون زیانونه راکم کړای شو. په کومه موده کې چې ما دولتي دنده نه درلوده. د مشورې ورکولو او د آزادو رسنیو له لارې مې دغه مسوولیت ترسره کاوه.

ولسمشر یو ځل د لویې څارنوالۍ او یو ځل د اداري فساد پر خلاف د مبارزې د ادارې د غړیتوب وړاندیز را ته وکړ چې په بېلابېلو دلایلو مې د هغه له منلو عذر وغوښت.

د ۲۰۱۰ کال د ژمي په وروستیو کې یوه ورځ ښاغلي داودزي را ته زنګ وواهه او وې ویل: «ولسمشر هدایت را کړی چې ته د یوه جګپوړي پلاوي په مشرۍ پاکستان ته لاړ شې او د (اجمل ختک) د فاتحې په مراسمو کې د ده په استازولۍ ګډون وکړې.» ولسمشر دغه مهال په یوه رسمي سفر بهر ته تللی و. په هغه پلاوي کې چې زما په مشرۍ ټاکل شوی و یو شمېر برحالو وزیرانو، د ولسمشرۍ سلاکارانو او فرهنګي شخصیتونو ګډون درلود. سره له دې چې یوه وړوکې الوتکه موږ ته چارتر شوې وه، خو د هوا د خرابۍ له امله مو د فاتحې په اصلي مراسمو کې ګډون ونکړای شو. زموږ الوتکه له ډېر ځنډ وروسته والوته په هماغه مازیګر د پېښور پر ځای په اسلام‌اباد کې راښکته شوه، د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت زموږ د پلاوي ډېر تود هرکلی وکړ او موږ یې له هوایي ډګره نوښار ته د اجمل ختک کلي ته چې کورنۍ

يې موږ ته سترګې په لار وه ورسولو. ولسمشر تر دې وړاندې څو ځله ما ته يادونه کړې وه چې غواړي له پاکستان سره اړيکې ورغوي، په لومړيو کې کله چې په هېواد کې نا امنۍ بيا پيل شوې څو څو ځله يې د پاکستان له خرابوونکي رول څخه امريکايانو او د هغوی لوېديزو متحدينو ته شکايتونه وکړل او اسناد يې ور وښودل. خو د وخت په تېرېدو يې پام شو چې هغوی په دې برخه کې عارفانه تجاهل کوي، بل لور ته پر دې هم وپوهېدو چې امريکا د افغانستان او پاکستان د اړيکو ښه کېدو مخه نيسي او نه غواړي چې دغه دوه هېوادونه سره نږدې شي. له همدې امله يې پرېکړه کړې وه چې پخپله له پاکستان سره ستونزه حل کړي. په يوه ليدنه کې «جنرال اشفاق کياني» د پاکستان لوی درستيز ورته ويلي وو چې غواړي د افغانستان او پاکستان غلط فهمۍ حل شي او دواړه هېوادونه يو د بل ستراتېژيک دوستان شي، حامد کرزي له جنرال کياني نه داسې اشارې ليدلې وې چې ګواکې امريکا د دې کار خنډ ده او د دواړو هېوادو ترمنځ د اړيکو د ښه کېدو پروسه بايد په خپلواک ډول د دواړو دولتونو لخوا پر مخ لاړه شي. ولسمشر کرزي دا نظر درلود چې د دې پروسې مسوولیت ما ته وسپاري، په يوه رسمي سفر کې زما استول په داسې حال چې ما رسمي دنده هم نه درلوده اصلاً پاکستانيانو ته په يو ډول زما ور معرفي کول وو او د دې دليل دا کېدای شوای چې د اطلاعات او کلتور د پخواني وزير په توګه مې د يوه مبارز شاعر په فاتحه کې ګډون کاوه.

ولسمشر يوه ورځ د غرمې د ډوډۍ لپاره د ګلخانې مانۍ ته ور وغوښتم. په دغه يوازې ليدو کې يې د خپلې ارادې را ته وويل چې غواړي ما پاکستان ته د ځانګړي استازي په توګه واستوي. نوموړي د جنرال کياني کيسه وکړه چې د دواړو هېوادونو ترمنځ د اړيکو د ښه کېدو په باب يې ورته خبره کړې

وه. په عين وخت کې يې په تکرار او ټينګار را ته وويل چې د دې دندې پر مهال به د امريکايانو تر ذره بين لاندې وې او دا ډېره خطرناکه دنده ده. ځکه امريکا به له هرې وسيلې کار واخلي چې د اړيکو د ښه کېدو مخه ونيسي. ما د دندو د لايحې او د دې په اړه چې ځانګړی استازی به زموږ د بهرنيو چارو وزارت او سفارت سره څه ډول اړيکي لري پوښتنې وکړې. خو په اصولو کې مې له دې ماموريت سره خپل توافق وښود.

يوه موده تېره شوه، يوه بله ورځ ولسمشر يو ځل بيا د غرمې ډوډۍ ته ور وبللم. دا ځل ولسمشر را نه وپوښتل چې د ولسمشرۍ د دفتر رياست او د پاکستان لپاره د ځانګړي استازي په منځ کې کومه دنده خوښوم، ما له دواړو سره خپل توافق وښود او واک مې دوی ته وسپاره چې هر څه را ته مناسب بولي هماغسې دې وکړي، څرنګه چې پاکستان ته د استازيتوب لپاره مې له مخکې ذهني تيارۍ نيولی و لېوالتيا مې ډېره هماغه لور ته وه. بالاخره په همدغسې ليدو کې چې درېيم ځل ترسره شو نوموړي هدايت ورکړ چې داودزي ته غږ وکړئ، نوموړی راغی، له هغه نه يې پوښتنه وکړه چې د ځايناستي لپاره دې څوک مناسب دی، ښاغلي داودزي وويل: «خُرم صاحب تر ټولو مناسب کس دی» بيا يې خپل دلايل وشمېرل. داسې ښکارېدله چې د دوی دواړو ترمنځ په دې باره کې اوږدې خبرې شوې وې. ښاغلي داودزي وويل چې ډېر ستومانه شوی او غواړي چې څه موده استراحت وکړي. وروسته بيا ولسمشر د دفتر د رييس په توګه زما د دندې په باب له خپلو مرستيالانو سره هم خبره مطرح کړې وه. له شاوخوا کسانو څخه، د ملي امنيت له سلاکار، خپل سکرتر او نورو يې پوښتنې وکړې. يوه جهادي مشر ډېر ټينګار کړی و چې ما د خپل دفتر د رييس په توګه و نه ټاکي او ښاغلی داودزی دې پخپله پخوانۍ دنده پاتې شي. خو ولسمشر نور

خپله پرېکړه کړې وه. بالاخره د ۱۳۹۰ کال په پیل کې زه رسماً د یوه فرمان له صادرېدو سره د ولسمشرۍ د دفتر رییس په توګه وټاکل شوم. د فرمان متن چې د د چارو د ادارې د رییس «ډاکتر صادق مدبر» لخوا د متحدالمال په بڼه د نورو فرمانونو په څېر ولسمشر ته د لاسلیک لپاره راوړل شو د حامد کرزي له لوري رد شو او وې ویل: «یو فوق العاده فرمان ولیکه او ولیکه چې عبدالکریم خُرم د هېواد فرهنګي او وطندوست شخصیت دی.» او ښاغلي مدبر همداسې وکړل.

زما له ټاکل کېدو وروسته د ښاغلي داودزي د ټاکل کېدو خبره تر بحث لاندې راغله. ولسمشر ټینګار کاوه چې نوموړی په امریکا متحده ایالاتو کې سفیر شي. دلیل یې دا و چې امریکا د افغانستان لپاره مهم هېواد دی. خو ښاغلي داودزي هڅه کوله چې ولسمشر قانع کړي چې په یوه نږدې ګاونډي هېواد کې یې سفیر وټاکي. ښاغلي داودزي استدلال کاوه چې غواړي افغانستان ته نږدې وي چې تل کابل ته راتلای شي، ځکه چې د راتلونکې لپاره څه پروګرامونه لري. بالاخره ولسمشر ومنله او محمد عمر داودزی چې دوې دورې د ولسمشر د دفتر رییس او یوه دوره په ایران کې د افغانستان سفیر و، په اسلام‌اباد کې د افغانستان د لوی سفیر په توګه وټاکل شو.

دویمه برخه

ارګ ته بیا راستنېدل

د ۱۳۹۰ لمریز کال له پیله مې د ولسمشر د دفتر د رییس په توګه په ارګ کې بیا کار پیل کړ. دا زما په سیاسي ژوند او اداره کې یوه نوې تجربه وه. په دې پړاو کې د حکومتولۍ او سیاست زړه ته لاړم. لکه چې مخکې مې یادونه وکړه ولسمشر د یوې دقیقې محاسبې له مخې زه په دې مقام وګومارلم، هغه پوهېده چې برخلیک ټاکونکي ورځې او شېبې یې په مخکې دي او غوښتل یې چې پر دې ډاډه وي، چې د دفتر رییس یې همفکره او ورسره ملګری یو څوک وي.

کله مې چې په کار پیل وکړ د ولسمشر د کار پر مېز څو مهمې دوسیې پرتې وې، د ۲۰۱۰ زېږدیز کال د پارلماني انتخاباتو او ځانګړې محکمې دوسیه، د کابلبانک دوسیه، د سولې د پروسې دوسیه، له پاکستان سره د اړیکو دوسیه، چې د سولې له بهیر سره یې تړاو درلود. د انتقال د بهیر دوسیه، د بګرام زندان د انتقال دوسیه او له امریکا متحده ایالاتو سره د اړیکو او له دې هېواد سره د ستراتیژیکو همکاریو د سند په اړه د خبرو اترو دوسیه. د یادونې وړ ده، چې د سولې پروسه هم له امریکا سره د اړیکو په دایره کې پر مخ وړل کېده. په دې بهیر کې نورې پېښې هم راغلې چې یادونه به یې وکړم.

په دې پړاو کې زموږ د کار زیاته برخه له امریکا متحده ایالاتو سره د اړیکو په باب وه، نورې ټولې مسالې لکه: د سولې پروسه، د قطر د دفتر پرانیستل افغان حکومت ته د بګرام زندان لېږدول او نورو مستقیم له امریکا سره تړاو درلود.

د ولسمشرۍ د دفتر د ریاست کار د فوق العاده امتیازاتو سرچینه کېدای شوای. په ځانګړې توګه زموږ په نظام کې چې ریاستي نظام دی. خو زه چې

څومره موده د دې مسوولیت خاوند وم ډېرې ستونزې او دردونه مې وزغمل او په کومه ورځ مې چې خپل دفتر د نوي ولسمشر اشرف غني د دفتر رییس ته سپارلو د بې سارې ارامۍ احساس مې کاوه. په حقیقت کې زما د مسوولیت دایره ډېره پراخه وه. ما به تل ویل چې د ارګ دننه د مرچ او مالګې له مسالې له سپینې مانۍ سره تر خبرو اترو په ټولو مسایلو کې ما مسوولیت درلود.

کوم وخت چې د اطلاعاتو او کلتور وزیر وم ولسمشر ملي راډیو تلویزیون د دولت د پیغام رسولو مسوول غوره کړی و او د ولسمشر د دفتر هره مطبوعاتي غلطي هم باید موږ اصلاح کړې وای. دغه اړیکه په ارګ کې زما د کار په تړاو برعکس شوې وه. خو هغه څه چې ډېر سخت تمامېدل او زه یې ځورولم هغه په ارګ کې د امریکایانو د شعوري او لا شعوري ګومارلیو له ناوړه تبلیغاتو او منظمو تخریبونو او ناغېړیو سره مقابله وه.

ډېر ځله د ولسمشر د دفتر دننه فضا یو ډول وه، خو له هغه ځایه له وتلو سره ان په سکرتریت کې به یې بله بڼه غوره کړه. جګپوړیو دولتي مامورینو چې له ولسمشر سره نېغې اړیکې درلودې د نوموړي له تصمیم سره د مخالفت جرئت یې نشو کولای، خو کله به یې چې له دفتر څخه راووتل له ما سره به په ټکر کې شول. په زیاتره وختونو کې هغوی له امریکایانو سره کاري او غیر کاري ځانګړې اړیکې درلودې او د ولسمشر د هغو تصمیمونو عملي کول، چې د امریکایانو د سیاستونو پر خلاف و دوی ته ډېر سخت و.

هغه کسان چې د ریاست د دفتر په چوکاټ کې زما همکاران وو، له څو کسانو پرته نورو په ډېر اخلاص او د وطنپالنې په روحیه دنده ترسره کوله، له ټولو څخه د مننې او قدردانۍ په ترڅ کې ضروري بولم، چې د ولسمشر د ویندوی او د ولسمشرۍ د مطبوعاتو د رییس ایمل فیضي، د دفتر د ریاست

مرستیال محمد ظاهر غوث، حمید ناصري او جاوید کوټوال ځانګړې یادونه وکړم.

د څو ورځو په بهیر کې چې ما له ښاغلي داودزي سره له هغه ادارې سره د آشنا کېدو په موخه ګډ کار وکړ. نوموړي څو مشورې راکړې، چې وروسته د کار په بهیر کې هغه را ته سمې ثابتې شوې. همدارنګه وپوهېدم، چې نوموړي کوم کسان هلته ګومارلي وو زیاتره یې ښه او وړ کسان وو. په کومه ورځ چې ښاغلي داودزي خدای پاماني وکړه او ما عملاً کارونو ته اوږه ورکړه د ده پخواني سکرتران جاوید فیضي او احمد فواد وزیري ما ته راغلل او وې ویل چې که نوي کسان د دوی پر ځای ګومارم نو ښه به وي، چې مخکې له مخکې دوی خبر کړم، چې ځانونو ته نوې دندې پیدا کړي. هغوی ته مې وویل چې په آرام ذهن خپلو دندو ته دوام ورکړي، ځکه چې د هېواد په اداره کې ټول مساوي حق لرو. یواځې واکونه او مسوولیتونه مو له یو بل سره توپیر لري. له دوی مې وغوښتل چې له هغو اصولو سره چې زه یې لرم ځانونه برابر او هغو ته درناوی وکړي. هغوی همداسې وکړل او تر وروستۍ ورځې پورې سره همکار پاتې شوو.

د ارګ د مامورینو اداره کول ګران کار و. مامورینو او اجیرو کارکوونکیو چې په آسانه ولسمشر ته لاسرسی درلود له هر وخت نه یې ګټه اخیستله چې امتیازات ترلاسه کړي او د اداري نظم او دسپلین فشارونه پر ځانونو کم کړي. هغوی په بېلابېلو پلمو مالي مرستې غوښتې او ولسمشر په بشپړه توګه د سخاوتمندۍ امر ورکاوه. په دې منځ کې ځینو کسانو د نوموړي له مهربانۍ او سخاوتمندۍ څخه ناوړه ګټه پورته کوله. په ځینو ریاستونو کې ولسمشر په خپله ځینې کسان ګومارلي وو، چې سیاسي دلایل یې درلودل. د سارې په ډول د تشریفاتو په ریاست کې.

اداري نظم او دسپلین ته د دغسې کسانو راوستل اسانه کار نه و. د کار په بهیر کې یو ځل له داسې څه سره مخ شوم، چې زما د اداري اصولو سره بشپړ مخالف و.

ولسمشر د ځینو خاصو دلایلو له مخې د مطبوعاتو ریاست د یوه جګپوړي مامور د انضباطي جزا د عملي کېدو مخه ونیوله. په ترکمنستان کې افغان سفیر د نوموړي کارکوونکي او د ټیم دوو تنو نورو په باب چې هغه هېواد ته د ولسمشر د سفر د تیاریو لپاره استول شوي وو د رسمي مکتوب له لارې شکایت کړی و او غوښتنه یې کړې وه، چې باید له هغوی پوښتنه وشي. دغو درې تنو له یوه لوري سپارل شوی کار نه و ترسره کړی او له بل لوري یې داسې کارونو ته لاس اچولی و چې د هېواد حیثیت ته یې زیان رساوه. ما د دې مسالې د پلټنې لپاره یو پلاوی وټاکه. پلاوي هر یوه ته انضباطي جزا وټاکله، خو ولسمشر د مطبوعاتو د ریاست کارکوونکی له هغو څخه ویوست. دې کار زه د استعفا تر بریده ورسولم، خو وروسته بیا نورې سترې پېښې وشوې، چې پرې یې نښودم چې دنده خوشې کړم.

امریکایانو په ارګ کې زما د ګومارنې حساسیت ښه درک کړی و. نیویارک ټایمز ورځپاڼې ارګ ته زما راتلل د امریکایانو پر مخ د ارګ د دروازو د تړلو په مانا وبلل. هغوی په پیل کې هڅې وکړې، چې زما سره ښې اړیکې وساتي. د کار په لومړیو ورځو کې جنرال دیوید پتریوس د امریکایي او ناټو ځواکونو عمومي قوماندان د خپل کار په ځای کې د شپې ډوډۍ ته وروبللم. له هغه سره یې لوړپوړي جنرالان ملګري وو. د دوی په منځ کې جنرال مک ماستر هم و. نوموړی د امریکا متحده ایالاتو له لوري له فساد سره د مبارزې په دنده ګومارل شوی و.

پتریوس زما د تودې مېلمه پالنې په ترڅ کې جنرال مک ماستر راته معرفي کړ وې ویل: پوهېږو چې ته یو پاک او له فساده خوندي یو څوک یې موږ له فساد سره مبارزې ته ډېر پام اړولی د دې برخې مسوولیت د جنرال مک ماستر په اوږو دی. دی به په دې برخه کې ستا نږدې همکار وي هیله ده، چې ستاسو ګډ کار مثبته نتیجه ولري. جنرال مک ماستر وروسته د امریکا د ولسمشر ډونالډ ټرمپ د ملي امنیت سلاکار شو.

د امریکا سفیر جنرال کارل ایکن بیري په منظم ډول زما دفتر ته راتلو نوموړي دوه ځله زه خپل کورته ور وبللم، ما د کارونو د زیاتوالي په دلیل ونکړای شو، چې ورشم. بل لور ته له دې هم وېرېدم چې که له دوی سره مې راشه درشه زیاته شي په یو ډول به مې د دوی په وړاندې د اصولي دریځ مخه ونیسي، سره له دې چې ولسمشر د دې پلوی و، چې زه له امریکایانو سره ډېرې اړیکې ولرم.

له امریکایانو سره مې اړیکې د کار په بهیر کې د یو شمېر پېښو په سبب ډېر ژر خرابې شوې. البته دوی له نورو لارو له ما سره د اړیکو او د ځینو پیغامونو د رارسولو لارې چارې وکارولې، چې په خپل ځای به ورته اشاره وکړم.

ارګ د څو پخوانیو او نویو ودانیو ټولګه ده، چې بنسټ یې د عبدالرحمان خان پر مهال اېښودل شوی دی. دغې کمپلکس ته د مجاهدینو خپلمنځي جګړو او طالبانو پر مهال زیات زیانونه واوښتل. تر دې پورې چې د لنډمهالې ادارې د رییس په توګه د حامد کرزي د کار په پیل کې یو شمېر دفترونه په کانتینرونو کې ځای پر ځای شوي وو. کله چې زه د دفتر رییس شوم د بیا رغونې چارې ډېرې ګړندۍ روانې وې. برجونه، د دلکشا ماڼۍ او کوټې باغچه ترکار لاندې وو. د مهمو دولتي اسنادو د آرشیف لپاره چې د

چارو اداري په دفتر کې را ټولېدل نوې ودانۍ د جوړېدو په حال کې وه او د چارچنار مانۍ او د دوهم لمبر مانۍ الحاقیه مانۍ بشپړې شوې وې.
کوم وخت چې زه د ریاست د دفتر مسوول وم د یادو شویو مانیو د بیارغونې چارې بشپړې شوې، پر دې سربېره د اعلی سر قوماندانۍ د قوماندې د مرکز نوې ودانې جوړه شوه او د ځانګړې پخلنځې کار پیل شو. د ګلخانې، کوټې‌باغچې، سلام خانې، دلکشا او حرمسرای مانۍ هره یوه په زړه کې زموږ د هېواد د تاریخي پېښو ډېرې کیسې لري. نور محمد تره‌کي د کمونیستي نظام لومړنی رییس په کوټې باغچه کې ووژل شو او سردار محمد داود خان د خپلې کورنۍ له غړیو او د حکومت له یو شمېر غړیو سره د ګلخانې مانۍ په لوړ پوړ کې د کودتاچیانو په لاس شهیدان شول.
د ارګ یو شمېر کارکوونکي او خدمتګاران داسې کسان وو چې نیکونو او باباګانو یې دلته خدمتونه ترسره کړي وو آن د امیر عبدالرحمن خان له مهاله راهیسې تر ننه پورې، هغوی نسل په نسل دلته خدمت کړی و. توندو او بې رحمه انقلابونو هم هغوی له دغه ځایه ونه ایستلای شوای. هغوی د پخوانیو واکمنو او پېښو په باب ډېرې لږې خبرې کولې. دا د دوی د کاري ژمنې او د راز ساتنې د اخلاقو برخه ده.
ولسمشر کرزي او ما په ټینګار د دولتي کارکوونکیو د قوانینو د غوښتنې په اساس د ارګ د بوډاګانو کارکوونکیو له تقاعد نه ډډه کوله. په زړه پورې ده چې حرمسرای او د ظاهر شاه د خوب خونه په بېلابېلو دورو کې له لاسوهنې خوندي په خپل حال پاتې وه. ډېره لږ به کوم واکمن کارولې وي. کوم مهال چې زه د ولسمشر د دفتر رییس وم، اعلیحضرت محمد ظاهرشاه او د هغه زوم سردار عبدالولي خان دواړه وفات شوي وو. خو د هغوی کورنۍ چې

زیاتره وختونه له هېواده د باندې اوسېدل چې کله به هېواد ته راستانه شول په دې مانۍ کې به اوسېدل.

له حامد کرزي سره کار کول

د افغانستان جهاد په افغانانو کې بې ساری د غرور او ځواک احساس پیدا کړ. د حقارت هغه احساس چې د هېواد وروسته پاتې والي او بې وزلي په سبب افغانانو درلود د دغه تاریخي مبارزې په سبب له منځه ولاړ. لوېدیزو رسنیو افغانان د آزادۍ اتلان بلل. او د دوی کارنامې یې ډېرې ستایلې هغه مهال چې زه فرانسې ته لاړم، سره له دې چې د مجاهدینو د ګوندونو ترمنځ اختلافونو علني بڼه غوره کړې وه خو د خلکو هیلې بشپړې پر اوبو نه وې لاهو شوې. د فاکولتې د لومړي کال په درسونو کې یې د نړۍ سیاسي تاریخ راته تدریساوه. د حوالو او مأخذونو د کتابونو په لړ کې مو چې باید لوستي وای یو هم له ۱۹۱۹ څخه تر ننه د نړۍ دیپلوماتیک تاریخ و. نوموړی کتاب مې وپېره او خپل اطاق ته راغلم په ډېره مینه مې د کمونیزم د نسکورېدو د برخې په لوستلو پیل وکړ. په ډېرې حیرانۍ مې ولیدل چې په هغه پنډ ۹۵۰ مخونه کتاب کې یواځې دوه مخه یې د اتحاد شوروي لخوا د افغانستان د نیولو او د افغانانو د جهاد په باب ځانګړي شوي وو. د سرې امپراتورۍ په نسکورېدلو کې د دغې سترې مبارزې رول د شوروي اتحاد د اقتصادي ستونزو، د پولېنډ د پېښو او د دوهم ژان پاپ پل د فعالیتونو ترڅنګ په ضمني او بې ارزښته بڼه یاد شوي وو.

د جهاد د کلونو په اوږدو کې تقریباً هر افغان د کلي له بزګره د پوهنتون تر استاده سهار او ماښام د بي بي سي او امریکا غږ راډیو ګانو د اورېدو په ګناه زندانونو ته لوېدل او وځورول شول. موږ فکر کاوه چې د لوېدیزو هېوادونو خلک یواځې د افغانانو په باب خبرې کوي. په داسې حال کې چې داسې

نه وه. افغانستان په هغو خپرونو کې چې د افغانستان لپاره خپرېدې اصلي موضوع وه. د درسونو په بهير کې ما د بې وزله هېوادونو او درېيمې نړۍ هېوادونو مقام په نړيوال نظام کې وموند. دغه موضوعات مې د مبارزې په بهير کې په ايډيولوژيکو آثارو کې هم لوستي وو. خو د لته يې په علمي بڼه موږ ته را زده کول، چې نړۍ څه ډول اداره کېږي. د حقوقو په درسونو کې د ملګرو ملتونو د بېلابېلو موسسو د مرستو په ريښه وپوهېدم، چې د تجملي ژوند او لوکسو جامو خاوندان د بې وزله هېوادونو واکمن له کومو شيانو تغذيه کېږي او څومره د لوېديزو هېوادونو د اوسېدونکيو پر وړاندې حقير ښکارېږي. هغه څه مې چې د خپلې مبارزې په کلونو کې په کابل، وردګو او پېښور کې د سيد جمال الدين افغان، سيد قطب، مولانا مودودي، علي شريعتي، جلال ال احمد او نورو له افکارو زده کړي وو دلته مې د سر په سترګو ليدل او د حقوقو او اقتصاد د درسي کتابونو په پاڼو او د لوېديز په رسنيو کې مې ليدل. په دې ډول پر دې ډېر باوري کېدم، چې موږ بايد پخپله موږ شو او د نورو د تقليد لارې او پر نورو تکيه پرېږدو. په ځانګړې توګه د درېيمې نړۍ د هېوادونو د واکمنو د فکر او لارو چارو پوچتوب چې د سوالګرو حکومتونو مشران وو. او د خپلو بې وزلو ملتونو د فقر او بې وزلۍ په بيه يې ډېرې شتمنۍ ټولولې ما ته نور هم ډېر روښانه شو.

په ياد مې دي هغه مهال چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت چارې زما په اوږو وې، يوه ورځ د آزادۍ راډيو په يو پروګرام کې يوه اورېدونکي را نه وپوښتل چې ولې دريشي نه اغوندم. ما په ځواب کې ورته وويل: دا غوره ګڼم چې د ګاندي په څېر لنګ واغوندم خو چې ملت مې ارام او په ګېډه موږ وي.

کله مې چې په لومړيو کې په ارګ کې کار پيل کړ او له حامد کرزي سره مې کاري اړيکې وموندې يو لړ ځانګړتياوې مې په هغه کې وليدې چې زما

له فکري تګلارې سره يې اړخ لګاوه. ما هغه وخت د ولسمشر په اداره کې د تحليلګر په توګه کار کاوه. يوه ورځ مې ولسمشر ته وويل: هغه تصوير چې د باندې له تاسو څخه خلک لري له هغه سره توپير کوي، چې زه يې په واقعيت کې وينم. موخه مې د دغه خپلواک طبيعت، طبيعي ژوند او له تجملي ژوند نه لرې والی و، چې د باندې لږ خلک پرې پوهېدل، ځواب يې دا و چې: ته دا کار وکړه او خلک پرې خبر کړه.

يوه ورځ مې ورته وويل: ولې خپلو وزيرانو ته توصيه نه کوې، چې ستا په شان ژوند غوره کړي او ستا په څېر جامې واغوندي؟ ځواب يې دا و چې: پر نورو د ځانګړي ژوند دود تحميلول ديکتاتوري ده. پرېږده چې هر څوک په خپله خوښه ژوند وکړي. دغه دوه ځوابونه د حامد کرزي شخصيت ډېر په ښه بڼه ښودلای شي. په دې مانا چې هغه طبيعي او له دروغو او تجمل پالنې پاک شخصيت لري. د هېواد خلکو ته نږدې دی هغه څه چې له اوږدو زمانو زموږ واکمن او نخبه ګان له هغو بې برخې وو. خو له دې سره جوخت دا توان او اراده نه لري، چې خپل دغه چلن او فکري تګلاره په يوه مکتب بدل کړي او خپل تر لاس لاندې کسان او همکاران په هغو کې وروزي، ځکه چې دا نوموړی يو ډول ديکتاتوري ګڼي.

ولسمشر او زه دواړه د هغه نسل اړوند وو، چې سوکاله او ارامه افغانستان يې ليدلی و. هم يې د هجرت او جهاد تجربه کړی وه او هم يې له هېواده بهر د لوړو زده کړو فرصت موندلی و. له دې ورته والي سره مې لومړی ورسره د سلاکار په توګه کار وکړ وروسته د وزير او بالاخره د دفتر رييس يې شوم.

د اوږدو کلونو په بهير کې چې له حامد کرزي سره همکار وم د تفريح او رخصتۍ په نامه يو شی مې د ده په ژوند کې ونه ليدل. کله مې چې د نوموړي د دفتر د رييس په توګه په کار پيل وکړ زياتره ورځې به مو د سهار

چای په ګلخانې ماڼۍ کې د ډوډۍ په خونه کې د کاري ملاقاتونو په ترڅ کې خوړل او د غرمې ډوډۍ هم له کاري مجلسونو سره یو ځای او یا له ډېرو خلکو سره چې له ولایتونو به راتلل په ګلخانې ماڼۍ او یا سنګي ماڼۍ کې خوړل کېدله. د شپې ډوډۍ ولسمشر په خپل کور کې او په وړوکیو خاصو مجلسونو کې خوړه، چې هغو به یې هم له کار سره تړاو درلود.

د نوموړي له ځانګړتیاوو څخه یو هم دا وه چې تر پایه یې له عامو خلکو سره اړیکې غوڅې نه کړې. پر هغو منظمو لیدنو سربېره چې د بېلابېلو ولایتونو له خلکو سره یې درلودې. کله به چې کومه طبیعي پېښه وشوه او یا د جګړې کومه پېښه وه مثلاً ملکي وګړو ته مرګ ژوبله اوښته، پر تیلیفوني اړیکو سربېره به یې د ولایتي مسوولینو په واسطه د هېواد په لرې ګوټونو کې زیانمن کسان را پیدا کول او پخپله به یې له هغو سره خبرې کولې. دغه چلن د دې سبب شو، چې د حکومتي چارواکیو راپورونو چې زیاتره به د واقعیت خلاف وو نشو کولای چې حقایق ترې پټ کړي او دا د دولتي مسوولینو د کنترول په برخه کې د نوموړي له مثبتو ټکو څخه شمېرل کېده. حامد کرزي د جمعې په ورځو کې کار کاوه. نوموړی به معمولاً د ورځې په ۱۱ بجو له کوره دفتر ته راتلو له څو لیدنو وروسته به یې د ارګ په جومات کې د جمعې لمونځ ادا کاوه او له مېلمنو سره په ګډه یې د غرمې له ډوډۍ وروسته په درې یا څلورو بجو بېرته کور ته تلو. له ما سره یې توافق کړی و، چې د جمعې ورځ به رخصت وم او په کور به پاتې شوم. زما زیاتره همکارانو دا زما یو فوق العاده امتیاز باله چې ولسمشر راکړی و.

د کار پر مهال د سهار چای ورو ورو د ولسمشر له کاري مهالوېش لرې کړای شو. موږ به ورځ د ولسمشر د کار په دفتر کې چې د ګلخانې ماڼۍ په دوهم پوړ کې هغه ځای چې پخوانیو ولسمشرانو هم له هغه نه د کار د دفتر

کار اخیستی و پیلوله. د دفتر رییس ، د چارو د ادارې رییس، ویندوی او د ملي امنیت سلاکار له هغو کسانو څخه و، چې هر سهار به یې ځانونه د ولسمشر دفتر ته رسول. د چارو د ادارې او د وزیرانو د شورا د دارالانشا رییس کار زیاتره اداري بڼه درلوده او د بېلابېلو فرمانونو او اسنادو له لاسلیک سره به پیلېده په داسې حال کې چې د نورو کارونو زیاتره سیاسي اړخ درلود.

ولسمشر هره یکشنبې امنیتي غونډه رابلله. په لومړیو وختونو کې امنیتي غونډې دوې برخې درلودې: یو یې د افغانانو ترمنځ غونډه چې په هغو کې د امنیتي او دفاعي برخو ټولو مسوولینو برخه درلوده. پر دې سربېره به هغه وزیران چې ولسمشر به د اجنډا سره سم د هغوی شتون اړین باله ورته رابلل کېدل او دوهمه برخه به د امریکایانو او ناټو پوځي او امنیتي مسوولین پکې حاضر وو. په دې برخه کې د امریکایي ځواکونو قوماندانان او په افغانستان کې د CIA مسوول خامخا حاضر وو. له یوې مودې وروسته له امنیتي غونډو څخه دوهمه برخه لرې کړای شوه.

د کابینې غونډه به د دوشنبې په ورځ جوړېده، د کابینې د غونډې خونه د گلخانې مانۍ په دوهم پوړ کې د ولسمشر دفتر ته مخامخ وه. ولسمشر هره چهارشنبې له خپلو مرستیالانو سره خاصه غونډه درلوده. دغه غونډه به هم د نورو په څېر تر غرمې مخکې په لسو بجو پیلېده. په دې غونډه کې د ملي امنیت سلاکار، د چارو د ادارې رییس او د دفتر رییس هم گډون درلود، خو که ولسمشر او یا به یې مرستیالانو وغوښتل چې ځانگړې غونډه لري بیا به یواځې هغوی و.

دا چې ولسمشر به ماسپښین مهال د خپل دفتر په شاتنۍ خونه کې استراحت کاوه. له دې فرصت نه په استفادې به ما خپلې کاري لیدنې له سفیرانو ،

وکیلانو نورو هغو کسانو سره چې د ملاقات غوښتنه به یې کوله ترسره کولې. مازیګر مهال به بیا د ولسمشر په دفتر کې د ویندوی او د ملي امنیت له سلاکار سره حاضر وو. دغه مهال به یې زیاتره وختونه د بهرنیو چارو وزیر او یا معین او یا امنیتي او دفاعي مسوولین د چارو د پرمخ بېولو لپاره دفتر ته راغوښتل. له سفیرانو، بهرنیو پلاویو او نورو دولتي مسوولینو سره متفرقه غونډې او لیدنې د دې ټولو مجلسونو په منځ کې ترسره کېدې.

ولسمشر د بهرنیو سفرونو په ترسره کولو کې هېڅکله لټې نه کوله. له یوه پلوه د یوه ساعت وخت له ضایع کېدو پرته سمدستي هېواد ته راستنېدو بل لور ته به یې په داسې حال کې چې کوم هېواد ته سفر مهم باله د یو ساعت ملاقات لپاره د نړۍ لرې ګوټ ته هم سفر ته چمتو و. ساری یې له پاکستانیانو سره درې اړخیزې ناستې وې چې په برېټانیا او امریکا کې به ترسره کېدې. ولسمشر د سولې په لټه کې سفر کاوه او ځان به یې هلته رساوه.

ولسمشر کرزي له مکلفو خوراکونو سره مینه نه درلوده. غوښه یې لږ خوړله. تر دې چې ډاکټرانو ورته د ناروغۍ سبب د غوښې لږ خوراک وباله. هغه له پلي ګرځېدو سره ډېره مینه درلوده. د دفتر دننه د کار له مهاله تر کوره به یې تل قدم واهه. د کار د دفتر دننه به یې حاضرینو ته ویل: تاسو کښېنی زه درته قدم وهم. کله به یې کومې مهمې خبرې اترې او پروګرام په مخکې وو ذهن یې بیا نورې خبرې نه منلې.

حامد کرزی ورو ورو امریکا ته له خوشبین کس څخه لومړی په انتقاد کوونکي او وروسته ان د امریکا په مخالف بدل شو. په بېلابېلو خبرو اترو کې یې له امریکایانو سره په مقابل کې له ډېرې توندۍ کار واخیست تردې چې هغوی د دومره توندۍ هیله نه درلوده.

په حکومتولۍ کې په کرار کرار حامد کرزی په داسې چا بدل شو چې پر خپل حکومت یې بشپړ کنترول درلود او که تر لسو یا پنځلسو نورو کلونو پورې په واک کې پاتې وای ښايي افغانستان د معیاري ملکي خدمتونو نظام خاوند شوی وای. په داسې بڼه چې سیاستوالو به په هغو کې د نفوذ فرصت نه درلود. په دې برخه کې به د سیاسي مشرانو بې پایه سپارښتنې او غوښتنې ډېرې ور ته ځوروونکې تمامېدې.

د ۲۰۱۰ ز کال د پارلماني انتخاباتو لانجې

کوم وخت چې ما په ارګ کې د ولسمشرۍ په دفتر کې کار پیل کړ، د ولسمشر د میز پر سر په پرتو دوسیو کې چې هغه کار پرې کاوه یوه د ۲۰۱۰ کال د پارلماني ټاکنو دوسیه وه. په دې انتخاباتو کې له تصور نه لرې د غزني ولایت د یوه لوی قوم چې د دې ولایت اکثریت اوسېدونکي دي یوه استازي هم ولسي جرګې ته لاره ونه موندله. په نورو ولایتونو کې هم درغلۍ او سر غړونې په پراخه کچه ترسره شوې وې چې د اعتراضونو او نا خوښۍ تونده څپه یې رامنځ ته کړې وه.

دا چې امریکایان ونه توانېدل چې په ۲۰۰۹ کال کې حامد کرزی له صحنې وباسي او یا نوموړی له ډاکټر عبدالله سره د واک وېش ته اړ کړي، په ډېر عقده یې ډول یې د انتخاباتو د کمېسیون نوي کولو ته متې رابډوهلې. ولسمشر کرزي د انتخاباتو کمېسیون مشر له اداري فساد سره د مبارزې د کمېسیون مشر وټاکه او د دارلانشا رییس یې د ترانسپورت وزیر وټاکه. له همدې امله د ۲۰۱۰ کال پارلماني ټاکنې د کمېسیون د نوي رییس فضل احمد معنوي تر مشرتابه لاندې ترسره شوې.

لکه چې وویل شول انتخابات له منظمو درغلیو سره ترسره شوي وو، خو ښاغلي فضل احمد معنوي چې له جمعیت اسلامي سره یې تړاو درلود د

خلکو اعتراضونو او د ولسمشر اندېښنو ته هېڅ پام ونه کړ او پر خپل دریځ یې ټینګار کاوه. پر ۲۰۱۰ کال کې یوه محکمه جوړه شوه چې دغه اعتراضونه او جنجالونه وڅېړي. دا محکمه چې د دفتر ریاست ته زما تر راتګ مخکې جوړه شوې وه «د ۱۳۸۹ کال د ولسي جرګې د انتخاباتو حقوقي ځانګړې محکمه» نوم پرې اېښودل شوی و.

ولسمشر دغه محکمه له سیاستوالو او مشرانو سره تر ډېرو ناستو او مشورو وروسته جوړه کړه او ریاست یې یوه پیاوړې قاضي مولوي صدیق الله حقیق ته وسپاره. نوې جوړې شوې ولسي جرګې او لوېدیزو هېوادونو د ځانګړې محکمې د جوړېدو په تړاو د ولسمشر له تصمیم سره ډېر حساسیت وښود. د هرې ورځې په تېرېدو دې مسالې نوي اړخونه پیدا کول او پر یوه بحران د بدلیدو په لور روانه وه. په یاد مې دي چې یوه ورځ د کاناډا شارزدافیر زما دفتر ته راغی او د آزادو او عادلانه ټاکنو (فیفا) د رییس د بندي کېدو او د کمېسیون د رییس د احتمالي زنداني کېدو او په ډله ییزه توګه یې له ولسي جرګې نه د وکیلانو وتل د نړیوالې ټولنې له لوري اخطار ته ورته (سره کرښه) وبلله.

په یادو ټاکنو کې د بهرنیانو لاسونه له لرې ښکارېدل په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د جون پر ۲۱ مه په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه او په هغو کې سیاسي او جهادي مشران، قاضي القضات عبدالسلام عظیمي، لوی څارنوال محمد اسحاق الکو او مولوي حقیق حضور درلود، عبدالسلام عظیمي د ټاکنو د خپلواک کمېسیون له نه همکارۍ نه د شکایت په ترڅ کې وویل چې دغه کمېسیون اسنادو ته د لاس رسي په برخه کې د ځانګړې محکمې پر وړاندې خنډونه رامنځ ته کوي هغه وویل: کمېسیون د خپل ډیټابیس په برخه کې همکاري نه کوي کله وایي چې پاس ورد (شفر) یې

له موږ سره نشته له ملګرو ملتونو سره دی او کله وايي، چې په سنګاپور کې دی.

په هغه ليدنه کې چې د جولای په ۲۷ مه د برېتانيا ځانګړي استازي مارک سدويل او د هغه هېواد سفير له ولسمشر کرزي سره درلوده سفير اعتراف وکړ، چې پرلپسې له وکيلانو سره ګوري خو هغوی ته وايي چې ټاکنې د کمېسيون کار دی. په هغه ليدنه کې د سفير له خبرو وروسته ځانګړي استازي د فدراليزم خبره مطرح کړه وې ويل: «د افغانستان په شمال کې د فدرالي نظام مساله مطرح شوې ده ځکه د شمال ولايتونو اوسېدونکي له طالبانو سره د سولې له خبرو اترو وېره لري.» دا همغه څه وو چې ولسمشر په رښتيا ترې ويره درلوده او لوېديزو هېوادونو له هغو نه پر نوموړي د فشار د وسيلې کار اخيست. ولسمشر له سياسي او جهادي مشرانو سره د ټاکنو د بحران په اړه ډېرې ناستې جوړې کړې. په دغسې زياترو غونډو کې د سترې محکمې رييس، لوی څارنوال، د عدليې وزير، د اساسي قانون پر تطبيق د څار کمېسيون رييس او د ولسمشر حقوقي سلاکار ګډون کاوه. په دغه ډول يوه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د اګست پر شپږمه په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه مارشال محمد قسيم فهيم چې د فضل احمد معنوي له ملاتړو څخه يو ګڼل کېده وويل: ايکنبيري د امريکا سفير د شپې په نهو بجو د معنوي کور ته ورغلی او ورته يې ويلي دي، چې بايد زور ته تسليم نه شي. پر ځای دې ټينګ شه او پام کوه پرې يې نه ږدې. پر دې سربېره مارشال د محمکې له پرېکړې دفاع وکړه او پر اجرائيه قوې د ډاډ د څرګندولو په ترڅ کې يې زياته کړه " که د محکمې د حکم په تطبيق کې اقدام ونه کړو او تسليم شو نو د حسني مبارک په څېر به وو، چې بالاخره په بستره کې په قفس کې محکمې ته راوستل شو."

ځانګړې محکمې د یوې پرېکړې د صادرولو په ترڅ کې د خپل کار پایلې د ۱۳۹۰ لمریز د چنګاښ پر دوهمه یانې د ۲۰۱۱ کال په دوبي کې اعلان کړې. د محکمې د پرېکړې پر بنسټ د ولسي جرګې ٦٢ تنه غړي ناکام وپېژندل شول چې باید له دې جرګې ایستل شوي وای او د هغو پر ځای ٦٢ تنه نور چې ګټونکي اعلان شوی و باید جرګې ته تللي وای.

د ولسي جرګې او د هغوی د اداري پلاوي له لوري مقاومت ډېر توند و. په یوه غونډه کې چې اداري پلاوي له ولسمشر سره درلوده احمد بهزاد په ښکاره وویل: چې د انتخاباتو په پایلو کې لاس وهنه به بحران جوړ کړي. سیاسي مشران صبغت الله مجددي، پیر سید احمد ګیلاني، استاز برهان الدین رباني... د محکمې د حکم د تطبیق غوښتونکي وو ولسمشر یې له جوړ جاړي راګرځاوه.

ولسمشر د هېواد د وضعې په درک کولو سره په ځانګړې توګه په داسې مهال چې د بن د کنفرانس لپاره کار دوام درلود د یوې سیاسي حل لارې د موندلو په لټه کې و. داسې ښکارېدل چې هغه د ځانګړې محکمې د جوړېدو په اړه په خپل تصمیم خوشاله نه دی او بیا بیا به یې ښاغلي عظیمي ته ویل: "اوس یوه حل لاره را پیدا کړی چې له بحرانه راووځو".

ولسي جرګې په پام کې درلوده چې د سترې محکمې ټول غړي استیضاح او له واکه لرې کړي. ولسمشر د درې ګونو قوو ټکر ته پام درلود. د یوې حل لارې د موندلو په تمه پرېکړه پر دې شوه چې یو استینافي پړاو په پام کې ونیول شي د اختصاصي محکمې د استیناف محکمه د ۲۰۱۱ کال د مني په موسم کې (۱۳۹۰ کال د لړم په میاشت کې) د قضاوتپوه شمس الرحمن شمس په ریاست جوړه شوه. خو له ٦٢ تنو د ولسي جرګې له غړیو څخه چې د لومړنۍ محکمې په پرېکړه باید له جرګې ایستل شوي وای یو

هم مرافعه طلب نه شول. دا کار د دې سبب شو چې د استیناف محکمې د لومړنۍ محکمې حکم تائید کړ. په دې پرېکړه کې د دواړو کمېسیونونو د عدلي تعقیب حکم هم شامل شو. هغه څه چې بهرنیانو یې په اړه ډېر حساسیت ښودلو د ښاغلي معنوي عدلي تعقیب یې خپله سر کرښه بلله.

ولسمشر ټولو ته وویل، چې هوښیار اوسي، ځکه چې د ده په نظر د دې امکان شته چې بهرنیان افغانان ټوټه ټوټه بن ته بوځي او له هغه ځایه د خپلې خوښې یوه طرحه افغانستان ته وکاږي او له صفر نه بیا پیل وکړي. ولسمشر د سترې محکمې د رییس له دې دریځ نه چې ویل یې (موږ خپله پرېکړه اعلان کړه نور د اجراییه قوې کار دی چې هغه پلي کړي) ډېر نهیلی و. له یوه پلوه یې ځانته حق نه ورکاوه چې د محکمې په چارو کې لاس وهنه وکړي ان تر دې چې کله به یې له مولوي حقیق نه معلومات غوښتل هڅه یې کوله چې سنجول شوې جملې وکاروي چې له هغو نه د قضایي قوې په چارو کې د لاسوهنې بوی تر سپږمو نشي. بل لور ته ښاغلي عظیمي بیا بیا ویل چې قضا خپل کار ترسره کړی اوس نو د اجراییې قوې نوبت دی چې د محکمې حکم پلی کړي یا دا چې ولسمشر هغه ٦٢ تنه چې گټونکي اعلان شوي دي راوغواړي او هغوی پر دې قانع کړي چې له خپلې دعوا لاس واخلي. په داسې حال کې چې د ولسمشر اندېښنه د محکمې د حکم د پلي کېدو لپاره د زمینې نشتوالی و.

مارشال محمد قسیم فهیم په دې نظر و چې د احمد ضیا مسعود، حاجي محقق، جنرال دوستم او امرالله صالح ائتلاف له اوسنۍ وضعې څخه د گټې اخیستلو په هڅه کې وو او حاجي ظاهر قدیر ته خبرې په خوله ورکوي او پارلمان د دغه ائتلاف په ویندوی بدل شوی دی. نوموړي د هغه غونډې د بهیر خبرې وکړې چې حاجي ظاهر قدیر په نیمه شپه کې د ده کور ته

ورغلی و او ترې غوښتي يې وو چې کمېسيون دې د محکمې د حکم پر بنسټ د انتخاباتو په پايلو کې بدلون نه اعلانوي. بالاخره له ډېرو هڅو وروسته ولسمشر وتوانېد يوه منځنۍ حل لاره ومومي او د انتخاباتو له کمېسيون سره د يوه جوړ جاړي په پايله کې د محکمې د حکم پر بنسټ نهه تنه نوي بريالي شوي نوماندان بريالي اعلان کړي. په دې ډول ولسي جرګې ته د نهه تنو نويو وکيلانو د ورتلو او د پخوانيو نهو تنو په وتلو سره دغه لانجه پای ته ورسېده.

د کابلبانک مساله

د کابلبانک مساله هم د جنجالي او پېچليو ستونزو څخه يوه وه، چې هغه مهال د ولسمشر په مخکې پرته وه. حامد کرزي بايد د امريکا په مقابل کې د درېدو او د اجراييه رياست د جوړېدو او له ډاکتر عبدالله سره د واک د وېش په تړاو د امريکا د پروګرام د ناکامولو بيه ادا کړې وای. د کابلبانک موضوع تر دې بريده له تناقضاتو ډکه وه چې له هغو په اصطلاح سر ايستل آسانه نه وو. دغه پېچلتيا به کله کله د دې ستونزې د غير واقعي توب فکر را پيدا کړ. ډېر راپورونه مو چې د تصفيې د پلاوي او د افغانستان بانک د رييس قدير فطرت او اړوندې محکمې نه بيا بيا اورېدل يوې يې هم د دې پېچلې قضيې غوټه خلاصه نکړه. يو وخت ستيفن ډيمستورا د يوناما مشر او يو شمېر امريکايي ديپلوماتانو له ولسمشر سره په ځانګړيو ملاقاتونو کې (اقتصادي کودتا) ته اشارې کړې وې. ايا دا همغه اقتصادي کودتا وه چې د حامد کرزي په خلاف وشوه؟

يوه غونډه مې په ياد ده چې د ۲۰۱۲ کال د اکتوبر په ۳۰ مه د ګلخانې په مانۍ کې د کابل بانک په اړه د ولسمشر د دوهم مرستيال محمد کريم

خلیلي په غوښتنه جوړه شوه. لومړی د افغانستان بانک نوي رییس نورالله دلاوري خپل راپور وړاندې کړ وې ویل: تر اوسه پورې ۱۳۸ میلیونه ډالره نغد ترلاسه شوي دي پوروړیو په ۲۱۸ میلیونو باندې قناعت او ۵۴۱ میلیونو باندې اعتراف کړی دی. مصطفی مستور د مالیي وزارت معین وویل: د پورونو حل او فصل لانجې لري، د تصفیې چارې ډېرې سوکه روانې دي او د حکومت جدي اقدام ته اړتیا ده. ولسمشر چې ولیدل له څو میاشتو تېرېدو وروسته د محکمې په کار کې پرمختګ نه دی شوی او حقایق د تکراري جملو په منځ کې ګونګ او نا معلوم (اعتراف شوي) او (قناعت شوی) هماغسې پېچلې او پټ پاتې دي په غوسه شو وې ویل: زما له دوه ډوله غونډو ډېر بد راځي یو د کابلبانک په تړاو غونډه او بل له امریکایانو سره غونډې. زما نظر بیل دی زما په نظر د کابلبانک لانجه یوه دسیسه ده چې بهرنیانو د افغانانو په مرسته ترسره کړې ده. امریکا نه غواړي دغه ستونزه حل شي بلکې غواړي چې نوره یې هم اوږده کړي. ولسمشر قاضیانو ته په خطاب کې وویل: "... نو فشار درباندې راځي که وپوهېږئ او که ونه پوهېږئ. له مالیې وزارت نه پوښتنه کوم تاسو په دې برخه کې څه وکړل؟ فطرت په دې کې لاس درلود او د امریکایانو په همکارۍ یې موږ ته غلط راپورونه راکړل. ځکه خو دا زموږ ملي او هېوادنۍ دنده ده. که په کار کې وګواښل شوی او یا په تمه کړای شوی دغه کار به پایله ونه لري. زه د تصفیې له چارو راضي نه یم ...".

په دې غونډه کې اوږده بحثونه وشول چې د کابلبانک اړوند ملکیتونه په دوبۍ کې څه ډول وپلورل شي. له ورایه ښکارېدله چې په دې برخه کې هم د نظر اختلاف شته یانې دا چې یاد ملکیتونه د املاکي دفتر له لارې وپلورل شي او که په تدریجي ډول تر ټولو په لوړه وړاندیز شوې بیه. خو هغه پلاوي

چې پرله پسې دوبۍ ته تلل چې یاد شوي ملکیتونه وپلوري هېڅ بیړه یې نه درلوده او غوښتل یې چې دغه سفرونه یې دوام پیدا کړي. ښاغلي خلیلي د محکمې له قاضي شمس الرحمن شمس نه پوښتنه وکړه چې اصلي تورن «شیرخان فرنود» او «خلیل الله فروزي» تر اوسه پورې ولې بندیان شوي نه دي.

له بل لوري څخه د بهرنیانو او په تېره د امریکایانو فشارونه پر حکومت ورځ تر بلې زیاتېدل. هغوی د کابلبانک له لانجې څخه د حامد کرزي خوږ گوته جوړه کړې وه. راین کراکر د امریکا متحده ایالاتو سفیر د جون میاشتې په ۱۱ مه نېټه له ولسمشر سره په ملاقات کې وویل: "د وجهي صندوق یا IMF " ضرب الاجل سبا پوره کېږي او راپور یې باید توکیو ته واستول شي.

د ده موخه دا وه چې د دې ستونزې بدې اغېزې به د توکیو پر کنفرانس سیوری وکړي. په دې مجلس کې ولسمشر یو ځل بیا امریکا ته د افغانستان بانک د رییس تېښته یاده کړه او د هغه د بېرته راستنېدو غوښتنه یې وکړه. نوموړي سفیر کراکر ته وویل چې تاسو هغه ته ویلي و چې له ده نه اتل جوړوئ. په هغه ویډیو کنفرانس کې چې د ۲۰۱۲ کال د اگست پر ۱۲مه له بارک اوباما سره ترسره شو. اوباما حامدکرزي ته په خطاب کې وویل چې د کابلبانک او عزیزي بانک قضیې مهمې دي او انکشافي مرستې له هغو سره تړلې دي. امریکا پرلپسې د قدیر فطرت له بېرته را ستنېدو څخه انکار کاوه. د دې هېواد دیپلوماتانو ویل چې قدیر فطرت په قانوني بڼه په امریکا کې اوسېږي او د هغه د مجرم پېژندلو سند نشته چې دوی مجبور کړي چې نوموړی افغانستان ته وسپاري. هغوی دا هم ویل چې امریکا او افغانستان یو بل ته د مجرمینو د سپارلو تړون هم نه دی لاسلیک کړی.

د کابلبانک ورشکست کېدل د ۲۰۱۰ په سپټمبر کې اعلان شو. د دې لپاره چې هغه کسان چې دې بانک ته يې پيسې سپارلې وې ډاډه شي مرکزي بانک د ولسمشر په امر سمدستي د کابلبانک متولي اعلان شو. د کابلبانک د ورشکست کېدو تر اعلان يوه مياشت وړاندې د هغه يو کلن فعاليت د افغانستان بانک لخوا تر ارځونې لاندې راغلی و. په پايله کې يې کابلبانک په څلورمه درجه کې راوستی و. يانې په داسې درجه کې چې گواکې بانک جدي ستونزې نه لري. په داسې حال کې چې د بانک ونډه والو په منظم ډول د خلکو ورسپارل شوې پيسې له هېواده ايستلې وې او په هغو يې په بهر کې په ځانگړي توگه په دوبۍ کې جايدادونه پېرلي وو او په خپلو شخصي شتمنيو کې يې هم له هغو گټه اخيستې وه.

بل تفتيش چې د کابلبانک وضعيت يې ارځولی و د " پريس واتر هاوس کوپر Price water house cooper نومي شرکت لخوا ترسره شوی وه. د دې پلټنې پايلې هم چې د افغانستان بانک د رييس لخوا ولسمشر ته سپارل شوې وه ښودله چې کابلبانک په ښه وضعه کې دی. وروسته معلومه شوه چې د ياد شرکت چارې په افغانستان کې د څو تنو پاکستانيانو لخوا په مخ وړل کېږي. دفتر يې په اسلام‌اباد کې و او له اصلي شرکت سره يې رسميت نه درلود. دغه ډلې هم د فعاليت اجازه له قدير فطرت نه ترلاسه کړې وه.

د نوي کابلبانک رييس مسعود موسی غازي په هغه راپور کې چې د ۲۰۱۱ ز د اپريل په مياشت کې يې ولسمشر ته وړاندې کړ وويل: "بهرنيانو له درې کلونو راهيسې د کابلبانک د سقوط طرحه تر لاس لاندې درلوده. هغه معلومات چې ترلاسه موکړل د کابلبانک د ادارې مسوولين په منظم ډول د امريکا سفارت ته ورغوښتل کېدل، هغوی ان د هغه ادارې عادي مامورين هم پېژندل..". يو نيم کال مخکې يو سلاکار راغلی و کله چې له څو مياشتو

وروسته بېرته بهر ته لاړ د کابلبانک په تړاو د خبرونو لړۍ پیل شوه. امریکایان خوشاله نه دي چې د افغانستان زېرمه شوې پیسې زیاتې شي دغه کنده یې د همدې لپاره رامنځته کړه".

په دقیق ډول همداسې وه دافغانستان دولت مجبور شو چې د کابل بانک ورشکسته کېدل په یوه ستر بحران د بدلیدو مخه ونیسي د ۲۰۱۰د نومبر پر شلمه یې د افغانستان بانک له زېرمه شوې شتمنۍ نه کابل بانک ته پیسې ورکړې، د کابلبانک د ورشکست کېدو مساله هغه وخت جدي کېده چې ډېری ملکي مامورینو، پوځي منصبدارانو او سرتیرو خپل معاشونه د همدی بانک له لارې ترلاسه کول دا چې ولې د یادو معاشونو ورکول نوموړي بانک ته سپارل شوي وو پخپله ډېرې پوښتنې را منځته کوي.

په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱د اپریل په لسمه د ارگ په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه پرېکړه وشوه چې کابل بانک په دوو برخو ښه او بد ووېشل شي، ښه بانک هغه بانک وي چې د خلکو ورسپارل شوې پیسې ولري. په پیل کې پرېکړه وشوه چې دغه برخه باید د یوه دولتي بانک اړوند شي خو وروسته پرېکړه پردې وشوه چې خپلواک پاتې شي او د «نوی کابل بانک» په نوم فعالیت وکړي. بل بانک باید پورونه او غلا شوې پیسې بېرته تر لاسه کړې وای .

د نوموتو سوداگرو نومونه د پوروړیو او ونډه والو په ډله کې و د هغو له جملې څخه د محمود کرزي د ولسمشر ورور او د لومړي مرستیال د ورور حسین فهیم نومونه هم و. د دې دوو تنو د نومونو شتون د دې سبب شوی و چې حکومت تر فشار لاندې او خجل شي . سره له دې چې د ولسمشر مرستیال پرله پسی د دې پېښې له تورنو کسانو سره نرم چلند کاوه خو پخپله ولسمشر تل له نه او نو پرته د قانون پر پلي کېدو ټینگار کاوه او له هر ډول

رعایت او نرم چلند څخه یې ډډه کوله. په کابل بانک کې فساد په پراخه کچه موجود و د ساري په توګه مسعود موسی غازي د نوي کابل بانک رییس د ۲۰۱۱کال د دسمبر په اتلسمه په خپل راپور کې یوه ته داسې اشاره وکړه (د خراسان امنیتي شرکت چې د کابل بانک امنیتي مسوولیت یې پر اوږو دی د خلیل الله فروزي د ورور محمود فروزي دی هغوی ۱۰۵۰تنه ګومارلي وو چې میاشتنی معاش یې دری سوه پنځوس زره ډالر کېده خو ومو لیده چې دغه شمېر ډېر زیات دی اوس یې موږ شمېر شپږ سووتنو ته را ټیټ کړی دی. موږ هڅه کوو چې له کورنیو چارو وزارت سره قرارداد وکړو او له خراسان شرکت سره کار پای ته ورسوو خو مصطفی مستور د مالیې وزارت مرستیال پر موږ فشار راوړي چې بېرته له خراسان شرکت سره قرارداد وکړو . دا یوه له هغو بېلګو څخه وه چې د کابل بانک مسوولینو او ونډه لرونکیو څه ډول له هر فرصت نه ګټه اوچتوله چې د خلکو ورسپارل شوې پیسې جیب ته کړي او د پیسه دار کېدو لپاره له هغو څخه په غیر مسلکي ډول ناوړه استفاده وکړي.

د ۲۰۱۱کال د جون په میاشت کې ګلبهار حبیبي چې نوم یې د کابل بانک د پوروړو په نوملړ کې و زما دفتر ته راغی او په شکایت یې خوله پرانیستله، نوموړي کیسه وکړه چې قدیر فطرت له ده نه غوښتنه کړې وه چې په پل محمودخان کې په ودانیزه پروژه کې ده ته ونډه ورکړای شي. ښاغلي حبیبي دا شکایت کاوه چې د ده له انکار وروسته د ده د پور اندازه هره ورځ بدلون مومي.

قدیر فطرت یوه ورځ د ولسمشر د کار په دفتر کې له نوموړي اجازه وغوښته چې د کورنۍ د لیدو لپاره څو ورځې امریکا ته لاړ شي ولسمشر ومنله خو نېټه یې معلومه نشوه. په ۲۰۱۱کال د جون په میاشت کې په یوه غونډه کې

چې په ګلخانې مانۍ کې جوړه شوې وه ټول د قدیر فطرت د راتلو په انتظار کې وو ځکه چې پرېکړه داسې وه چې د افغانستان بانک رییس په هغو کې حاضر وي او د خپل کار د پرمختګ را پور ورکړي، خبر راغی چې ښاغلی فطرت بهر ته تللی او له ځانه سره یې یوه اندازه پیسې او خپل د څو میاشتو پیشکي معاش هم وړی و .

محکمې د کابل بانک په پېښه کې ښاغلی فطرت «مجرم» وباله خو د ولسمشر له ډېر ټینګار سره چې له امریکایي چارواکو سره یې په لیدنو کې د فطرت د بېرته را ستنېدلو په تړاو کاوه هر ځل د هغوی له منفي ځواب سره مخ کېده. په مالي سکتور کې د افغانستان ستونزې یوازې د کابل بانک تر ستونزو محدودې نه وې. یوه مالي استخباراتي اداره د «فنتراکا» (FINTRACA) په نوم د افغانستان د بانکي سیستم دننه فعاله وه د دې اداري مسوول د «مصطفی مسعودي» په نامه یو ځوان و نوموړي په منظم ډول د بانکي سکتور معلومات د امریکایانو په واک کې ورکول او د هغه هېواد له سفارت سره یې نېغې اړیکې درلودې . چې د ۲۰۱۲کال د اکتوبر پر څلورویشتمه په سنګي مانۍ کې ولسمشر له یو شمېر سوداګرو سره درلوده په هېواد کې د پانګونې ترمخ پرتې ستونزې د سوداګرو امنیت او د تښتونې مسالې مطرح شوې. سوداګرو او صنعتکارانو شکایت کاوه چې دولت په منظم ډول د دوی بانکي حسابونه پلټي هغوی دا هم زیاته کړه چې د کورنۍ غړي یې تښتول کېږي او تښتوونکو ته د پیسو د نه ورکولو په صورت کې هغوی په دقیق ډول د دوی د بانکي حسابونو جزیات ورته یادوي. ولسمشر د مالیې له وزیر نه چې په غونډه کې حاضر و د دې سبب و پوښت او زیاته یې کړه چې د قانون له مخې هېڅوک حق نلري چې د محکمې له حکم پرته د چا بانکي حساب ته لاسرسی ولري، وزیر په ځواب

کې وویل چې دغه کار د (فنتراکا) دفتر او ملي امنیت ترسره کوي هغه وویل فنتراکا یوازې امریکایانو ته ځواب ویونکې ده او بس. ولسمشر څوځله د افغانستان بانک له رییس نه و غوښتل چې نوموړې اداره د افغانستان د دولت تر کنترول لاندی راولي او رییس یې له دندې لرې کړي خو ښاغلي دلاوري بیا بیا د دې کار له ترسره کولو ځان ناتوانه وښود. د ملي امنیت شورا پښه چې دې قضیې ته ورداخله شوه ولسمشر وتوانېده چې ښاغلی مسعودي په داسې حال کې چې د کابل بانک په قضیه کې د محکمې له خوا مجرم وپېژندل شو او د جریمې په ورکولو محکوم شوی و له دندې لرې کړي.

مصطفی مسعودي یو ځل بیا د ډاکتر اشرف غني په حکومت کې د (فنتراکا) د مشر په توګه وټاکل شو خو له څه مودې وروسته په دې جرم چې ګواکې د خپل دفتر کرایه یې له دوو ځایونو یانې هم له مرکزي بانک او هم له امریکایانو اخیستله له دندې لرې کړای شو .

امریکایانو غوښتل چې عزیزي بانک هم فورنزک (forensic) وپلټل شي، دوی دې ته لېوال و چې دغه بانک هم د کابل بانک په برخلیک اخته کړي او د خلکو باور د هېواد پر بانکي سیستم بشپړ له منځه لاړ شي. هم ولسمشر او هم ما په ډېر جدیت د دغې توطیې مخه ونیوله .

اختصاصي محکمې بالاخره د کابل بانک مالک او رییس شیرخان فرنود په پنځه کاله زندان او د دوه سوه اته اویا میلیونه ډالرو په بېرته ورکولو او خلیل الله فروزي په پنځه کاله زندان او د پنځه سوه دېرش میلیونه ډالرو په بېرته ورکولو محکوم کړل .

ډاکتر اشرف غني له واک تر لاسه کولو څو ورځې وروسته د کابل بانک د قضیې د بیا څېړنې حکم لاسلیک کړ خو پایلې یې څرګندې نشوې برخلاف خلیل الله فروزي له زندانه خوشی شو او د ښې حکومتولۍ په برخه کې د

ځانګړي استازي احمد ضیا مسعود ترڅنګ د هوشمند ښارګوټي د پرانیستې په مراسمو کې را څرګند شو، نوموړي ادعا وکړه چې په یاد ښارګوټي کې د پانګونې له لارې به خپل پورونه ادا کړي . تر دې وروسته چې په دې تړاو ډېر اعتراضونه وشول فروزي بېرته زنداني شو او د یاد شوي ښارګوټي برخلیک هم ګونګ پاتې شو. شیرخان فرنود چې ګواکې په بګرام زندان کې بندي و. د دې کرښو د لیکلو پر مهال د ورېېښې ناروغۍ له امله مړ او په بلخ کې خاورو ته وسپارل شو.

بګرام، هغه زندان چې امریکایان یې تړلو ته حاضر نه وو

د بګرام زندان برخلیک د امریکا د دولت او ولسمشر حامد کرزي ترمنځ له ډېرې جنجالي موضوع څخه وه. زما او امریکایانو ترمنځ هم پر همدې موضوع اړیکې تر وروستي حده خرابې شوې تر دې چې په غیر مستقیم ډول د دوی لخوا وګواښل شوم. د بګرام زندان پر سر د جنجالونو په بهیر کې څو ځله جنرال الن پیر سید احمد ګیلاني ته ورغی ترې ویې غوښتل چې ما ته نصیحت وکړي او په دې مسالې کې له سرتمبګۍ لاس واخلم او ولسمشر د دوی پر خلاف ونه پاروم. امریکا له پیر صاحب سره زما له اړیکو خبر و. یوه ورځ ښاغلي ګیلاني خپل کورته وروبللم او په دې مقدمه یې خبرې پیل کړې چې ګواکې زه د ده د زوی او د کورنۍ د غړي حیثیت لرم او نه غواړي چې ما ته څه زیان ورسېږي. نوموړي زیاته کړه: ″امریکایان د بګرام زندان په اړه ډېر په غوسه دي او فکر کوي، چې ته ولسمشر لمسوې او مشوره ورکوې چې د بګرام پر سر له هغوی سره توند لاړ شي. ما هغوی ته وویل چې خُرم داسې څوک نه دی بلکې ولسمشر پخپله دغه ډول دریځ ستاسې پر خلاف غوره کړی دی. ښاغلي ګیلاني غوښتل چې په اوږدو خبرو ما په دې مساله کې نرم دریځ ته وهڅوي. څه موده وروسته یې بیا ور وغوښتم او د خپل مشر زوی په مخکې یې راته وویل چې جنرال الن په قهرجنه لهجه ورته ویلي چې « د خُرم ځای د ریاست دفتر نه بلکې هغه ځای دی چې نارنجي جامې یې اغوستې وي.» دا ځل هم ښاغلي ګیلاني او زوی یې سید حامد ګیلاني ما ته نصیحت وکړ چې له امریکایانو سره له مقابلې لاس واخلم او « خپله راتلونکې خرابه نه کړم».

هغه وویل چې د امریکایي جنرال په مخکې یې له مانه دفاع کړې ده او زما پر خلاف یې د ټولو تورونو له ردولو سره ورته ویلي وو چې زه یو منځلاری،

د لوړو زده کړو خاوند او په تېرو وختونو کې د دوی له فعاله سلاکارانو څخه وم. پر دې گواښونو سربېره مې د ولسمشر د شا او خوا کسانو او جگپوړیو دولتي کارکوونکیو له لوري ډېر توهینونه په دې لار کې وزغمل. په داسې حال کې چې پخپله ولسمشر په دې تړاو په مرگ وگواښل شو.

امریکایانو د افغانستان په خاوره له پښې اېښودو سره له ترهگرو سره د مبارزې په نامه د افغانانو په وژلو او زنداني کولو لاس پورې کړی و. د ساري په توگه «ستیوکول» په خپل «اس ریاست» اثر کې د عبدالولي په نامه د یوه ځوان کیسه کوي، چې په څه ډول یې د CIA د مامورینو د شکنجې لاندې ساه ورکړه.

دغه کیسه په افغانستان کې د امریکایانو د شتون له لومړیو کلونو سره تړاو لري. عبدالولي خبر شوی و چې چا امریکایانو ته خبر ورکړی دی چې گواکې په اسعد اباد کې د هغوی پر پوځي مرکز د توغندیو په ویشتلو کې لاس لري. دا چې هغه بې گناه و، والي ته ورغی، والي هغه له خپل زوی سره چې په امریکا کې لوی شوی و امریکایانو ته واستاوه، چې دغه غلط فهمي لرې شي، خو د CIA مامورینو عبدالولي ونیو او لاسونه یې ور ولچک کړل. بالاخره له څو ورځو تحقیقاتو او شکنجو وروسته عبدالولي ساه ورکړه او جنازه یې شرمېدلي والي چې د ده د ژوند ضمانت یې ورکړی و کورنۍ ته وسپارله. امریکایانو د نوموړي له جنازې سره دوه زره ډالر هم د هغه کورنۍ ته ور استولي وو.

امریکایانو ان د کابل په ښار کې ځانگړي زندانونه جوړ کړي وو. ځینو جگپوړیو دولتي مسوولینو چې له طالبانو سره د دښمنۍ مخینه درلوده له هغوی سره په دې کار کې همکاري درلوده. د ډېرو نیونو د پېښو تر شا شخصي انگیزې او فردي دښمنۍ وې.

یو ساری یې «جانتن اډیما» دی چې پر ۲۰۰۴ کال د شخصي زندان درلودو په تور ونیول شو، نوموړي په پروان مېنه کې یو زندان جوړ کړی و، ما چې هغه مهال د حقوقي مرستو مرکز دفتر درلود، د تورنو د غوښتنې له مخې د دوی مدافع وکالت خپل یوه همکار ته وسپاره. نوموړي ادعا درلوده چې له "ډونالډ رمزفیلډ" سره اړیکې لري او افغانان ملکي او پوځي چارواکي د ده له کارونو خبر دي. خو په څرګندونو کې یوازې د محمد یونس قانوني نوم اخیستل کېدو. اډیما مجرم ثابت شو او په زندان کې له ۲۲ میاشتو تېرولو نه وروسته د امریکا د سفارت لخوا دوبی ته ولېږدول شو. د پلټنو پر مهال د ده په زندان کې اته تنه بندیان وو چې له هغوی څخه یو مولوي صدیق الله مسلم و چې د دې کرښو د لیکلو پر مهال نوموړی د سترې محکمې د دارالانشا رییس دی.

له ډېرې مودې راهیسې ولسمشر حامد کرزي د بګرام زندان په هکله راپورونه ترلاسه کول. د یو شمېر هغو کسانو کیسې چې د بګرام له وېروونکي زندان نه یې د خلاصون طالع درلودې د ولسمشر غوږونو ته رسېدلې. د شپې چاپې، ملکي مرګ ژوبلې او د افغانانو زنداني کول او ځورول هغه څه وو چې حامدکرزي هغه د دولت د حاکمیت تر پښو لاندې کول او د افغانستان د خلکو سپکاوی ګاڼه. د افغانانو د حکومتي ادارو له بشپړېدو او فعالېدو سره د بهرنیانو دغه ډول کړه وړه نور د توجیه وړ نه وو.

ولسمشر د دفتر ریاست ته زما له راتلو مخکې حکم کړی و چې د بهرنیانو لخوا د افغانانو د نیولو او د بګرام زندان مساله وڅېړل شي. نوموړي غوښتل چې د بګرام زندان اداره بشپړه د افغان دولت په لاس کې وي. او هلته د افغانستان د قوانینو تر پښو لاندې کول پای ته ورسېږي. خو تر دې مهاله دغه مساله د ده د کارونو په لومړیتوب کې نه وه.

جګپوړیو دولتي چارواکیو چې په یو ډول یې له دې مسالې سره کاري تړاو درلود له دې ویرې چې امریکایان خپه نشي، د دې پلویان نه و چې په دې برخه کې غږ اوچت شي. برخلاف ګلرحمان قاضي چې دغه مهال د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون رییس و ما ته څو ځلې راغی او را نه یې وغوښتل چې له ولسمشر نه اجازه ورته واخلم چې د بګرام زندان ته لاړ شي او وضعیت یې وڅېړي. په لومړیو وختونو کې ولسمشر نه منله او ویل یې «دا د استاد قاضي کار نه دی». بالاخره راضي شو. خو هغه مهال یې د هغو خطرناکو اړخونو ته پام شو چې بګرام ته د استول شوي پلاوي کلنی راپور یې د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون د ۱۳۹۰ په «کالنۍ» کې ولوست. تر هغه وروسته د افغانستان د دولت حاکمیت ته د بګرام زندان لېږد مساله، د ملکي مرګ ژوبلې او شپنیو عملیاتو په څېر د حامد کرزي په کاري لومړیتوب کې راغله.

د همدې راپور په تړاو د ۲۰۱۲ کال د جنوري په لومړیو کې د ولسمشر په مشرۍ یوه غونډه جوړه شوه چې په هغو کې قاضي القضات عبدالسلام عظیمي، د کورنیو چارو وزیر، د دفاع وزیر، د عدلیې وزیر، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون رییس، لوی څارنوال، د ولسمشر حقوقي سلاکار نصرالله ستانکزی، د ملي امنیت سلاکار، د چارو د ادارې رییس ډاکټر مدبر، د دفاع وزارت درې جنرالانو او ما (عبدالکریم خُرم) د ګلخانې په ماڼۍ کې پکې ګډون درلود.

په پیل کې استاد قاضي د خپل راپور په جزیاتو معلومات ورکړل، تر هغه وروسته د سترې محکمې رییس پر دې څرګندونو چې ستره محکمه او څارنوالي په دې وضعیت کې بې ګناه دي. په بګرام زندان کې د افغانستان د قوانینو تر پښو لاندې کولو ته اشارې وکړې. ولسمشر وویل: «نور چاره

هډوکي ته رسېدلې ده» هغه زياته کړه چې تر کومې ورځې پورې چې د افغانستان ملي حاکميت او قانون همدغسې تر پښو لاندې وي له امريکا سره به د ستراتيژکو همکاريو تړون لاسليک نه کړي. هغه په همدې مجلس کې وويل «بګرام د طالب جوړونې فابريکه ده» نوموړي د بګرام زندان شتون د افغانستان د قوانينو خلاف عمل وباله او ټولو ته يې دنده ورکړه چې له بهرنيانو نه د زندان د ادارې د اخيستلو په لارو چارو کې د خپلو مسوليتونو په حدودو کې کار وکړي او څوک چې له دې نه انکار وکړي بايد له دندې استعفا وکړي. ولسمشر د دې کار لپاره يوه مياشت وخت وټاکه.

د ۲۰۱۰، ۲۰۱۱. ۲۰۱۲ کلونو په بهير کې د ناټو په تېره د امريکايي عسکرو لخوا شپني عمليات، د ملکي وګړو مرګ ژوبله او د افغانانو زنداني کول ډېر په زور کې روان وو. همدغه مهال امريکا په افغانستان کې د اډو غوښتنه برالا کړه او د هغو په باب يې له ولسمشر سره خبرې کړې وې. تر دې وخته دا غوښتنه نه وه علني شوې او عام خلک ترې خبر نه وو. ما د ولسمشر په مشوره په آزادو رسنيو کې د امريکايانو د اډو مسله مطرح کړه او وخت په وخت په رسنيو کې پر دې مساله په رسنيو کې بحثونه کېدل.

د دولت کمزوري کول، په شمال کې يو لړ تحرکات او د امريکا د پارلمان د غړي «دانا رورا باکر» لخوا سياسي څېړو ته بلنه او د فدرالي نظام خبره مطرح کول هغه سياسي فشارونه وو چې امريکايانو پرلپسې پر حامدکرزي راوړل. د بګرام زندان موضوع له اوباما او نورو امريکايي چارواکو سره په ليدنو کې تل يادېدله. په هغو ويډيو کنفرانسونو کې چې ولسمشر له اوباما سره درلودل د بګرام زندان موضوع د خبرو د موضوعاتو څخه يوه وه. د بګرام زندان افغاني کولو او د بې ګناه بنديانو خوشي کولو جنجال ډېر اوږد شو او نږدې دوه کاله يې د افغانستان او امريکا پر اړيکو سيوری غورځولی

و. امریکایانو د بګرام زندان په تړاو ډېر حساسیت ښودلو. یوه ورځ ولسمشر له مانه په یواځې مجلس کې وپوښتل: «خُرم صاحب! امریکایان د بګرام زندان په باب ولې دومره حساس دي؟ موږ ته دا د حاکمیت مساله ده خو دوی ولې غواړي چې په هره بیه وي هغه وساتي؟» ما په ځواب کې ورته وویل: ښايي د دې لپاره چې د جګړې اور بل وساتي او هغو ته د سربازګیرۍ د انګیزې د ایجاد لپاره، البته هم په بګرام کې او هم په ګوانتانامو کې امریکایانو ځانته ایجینټان هم روزل.

امریکایانو په ځانګړي توګه د ناټو قوماندان جنرال جان الن پر ګواښ سربېره له ماسره د سوله ییزې اړیکې لاره هم موندلې وه او هغه په افغانستان کې د ناټو ځواکونو دریم مقام فرانسوي جنرال "اولیویه دوباوینشوف" و چې د ده د دفتر د رییس په توګه یې کار کاوه. جنرال دوباوینشوف د نیک چلن خاوند یو څوک و. هغوی نوموړی د دې لپاره غوره کړی و، چې زه له فرانسوي ژبې سره بلد وم. موږ دوستانه اړیکې پیدا کړې او ما په طنز او ټوکو کې خپل دریځ له هغه سره مطرح کاوه. تر هغه مخکې د ناټو د قوماندان مرستیال انګلیسي جنرال «بک نیل» پرلپسې له ما سره لیدو ته راتلو او هڅه یې کوله چې راسره انډیوال شي. زه پوهېدم چې دغه جنرالان په کوم دلیل د دوستۍ له لارې راسره چلند کوي.

امریکایانو یو ځل تصمیم ونیو چې جګپوړي حکومتي چارواکي په ترتیب سره بګرام زندان ته بوځي چې ګواکې هغوی ته د زندان د ژوند او هستوګنې ښه شرایط ور وښیي. هغوی څو ځلي ما ته بلنه راکړه چې هلته لاړ شم خو ما معذرت وغوښت. زیاتره بګرام ته وربلل شوي جګپوړي د بندیانو لخوا په توندو او بدو الفاظو لکه "مزدور"، "وطنپلور" او نورو استقبالېدل.

ولسمشر په یوه غونډه کې جنرال الن ته وویل چې له دې پروګرام نه لاس واخلي، ځکه چې دوی ته د ګټې په ځای زیان کوي.
د بګرام زندان د هېواد په داخلي سیاست کې هم مهم ځای نیولی و. ټول هغه کسان چې په شعوري او یا لا شعوري ډول د امریکا په خوشخدمتۍ بوخت وو په دې برخه کې بوخت شول. له امریکا سره تړلیو رسنیو شپه او ورځ تبلیغ کاوه چې ګواکې حامد کرزی غواړي ترهګر خوشي کړي او دا چې افغانان د زندانیانو د ساتلو وړتیا نه لري. دغه لانجه ډېره توده وه چې د کندهار زندان مات کړای شو. د هغه تونل له لارې چې ایستل شوی و په زیات شمېر زندانیان په تیښته بریالي شول. د امریکا خدمتګارانو له ټولو وسایلو څخه کار اخیست چې د افغانستان حاکمیت ته د بګرام زندان د لېږدولو پروسه له ستونزو سره مخ کړي. له امریکا سره پر اړوندو کړیو د هغوی فشار پر دوی لاره ورکه کړې وه، تر دې چې له زاریو تر ګواښ او توطیې یې پر هېڅ صرفه نه کوله، چې د هغو کسانو اراده زیانمنه کړي چې د امریکایانو د ظلم پر خلاف درېدلي وو.
د ولسمشر پرلپسې اعلامیو چې زیاتره یې ایمل فیضي او ما لیکلې پر امریکایانو اور بلاوه. ډاکټر سپنتا څو ځله ایمل فیضي ته ویلي وو "ډېره او بریت ترې کم کړه" یانې توندې اعلامیې مه خپروه. ډاکټر سپنتا به ما ته ویل چې ګواکې د دې اعلامیو قالب ما جوړ کړی دی او فیضي هر ځل په هماغه قالب کې نوې اعلامیې ورغورځوي او ترې راوباسي یې.
د دې ترینګلتیا په اوج کې تصمیم و، چې د ۲۰۱۲ کال د مارچ پر اتمه د امریکا او افغانستان د ولسمشرانو ترمنځ ویډیویي کنفرانس جوړ شي. د ویډیویي کنفرانسونو لپاره د ګلخانې مانۍ په یوه ځانګړي اطاق کې ځای ځانګړی شوی و، چې وسایل یې امریکایانو هلته نصب کړي وو. ویډیویي

خبرې به چې وخت پر وخت د حامدکرزي او بارک اوباما ترمنځ کېدلې معمولاً به د ماښام او یا ماسخوتن پر مهال چې د واشنګټن له سهار سره برابر وو ترسره کېدې. په پام کې وه چې موږ د شپې ډوډۍ د امریکا متحده ایالاتو له سفیر راین کراکر او د دوی قوماندان جان الن سره یو ځای وخورو.

ډوډۍ مو د ډوډۍ په خونه کې د قندیلونو تر ژېړې رڼا لاندې وخوړله. د ډوډۍ خوړلو پر مهال تیت او پرک روغبړ کېدو. د افغانانو له لوري پر ولسمشر سربېره حمیرا لودین اعتمادي د دفتر د رییس مرستیاله، د ولسمشر ویندوی ایمل فیضي، د بهرنیو چارو وزارت سیاسي معین جاوید لودین او د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو رییس حمید صدیق حاضر وو. د ډوډۍ له خوړلو وروسته ولسمشر د تور چای ګیلاس ورسره واخیست او له ځایه جګ شو او وې ویل چې دی یې پاس خپل دفتر ته درومي او تر ۱۰ او ۱۵ دقیقو پورې چې له سپینې ماڼۍ سره د اړیکو لپاره وخت شته خپل پاتې نور کارونه کوي. کله چې د ډوډۍ له اطاقه ووت جنرال الن جاوید لودین ته مخ ور واړاوه او وې ویل: " موږ غواړو چې د بګرام زندان پر سر خپګان کم کړو خو ستاسو یو شمېر مسوولین د خپلو غیر مسوولو څرګندونو په سبب بحران او ستونزه زیاتوي". داسې ښکارېدله چې د دوی دواړو ترمنځ پر دې مساله خبرې شوې وې. ښاغلي لودین د امریکایي جنرال په ځواب کې وویل: " زه تاسو درک کوم هغه کس د حکومت د رسنیو د مرکز کارکوونکی دی. اوس پرېکړه شوې ده چې تر دې وروسته به په دې موضوع خبرې نه کوي".

یوه ورځ وړاندې صفت الله صافي د حکومت د رسنیو د مرکز مرستیال د بګرام زندان په اړه په دوو رسنیو(په یوه تلویزیون او یوه راډیو کې) په بحثونو کې د ولسمشر له دریځ څخه دفاع کړې وه. په هغو بحثونو کې له

ښاغلي صافي څخه داسې پوښتنې شوې وې: " ولې د بګرام زندان مسوولیت افغانانو ته وسپارل شي په داسې حال کې چې د کندهار له زندان نه په ډله ییزه توګه بندیان په تیښته بریالي شول او تر ټولو مهمه دا چې د افغانستان په زندانونو کې بندیان په پراخه کچه ځورول کېږي؟ نو آیا دا غوره نه ده چې د بګرام زندان همغسې له امریکایانو سره پاتې شي؟ ښاغلي صافي د دې استدلال په رد کې ځواب ورکړی و چې: « په داسې حال کې چې بګرام زندان د امریکایانو په لاس کې و پنځه تنه القاعده غړي ترې وتښتېدل او د بګرام او عراق د ابوغریب له زندانونو چې کوم انځورونه خپاره شوي دي دا ښیي چې د امریکا لخوا چې کومې شکنجې او ځورونې ترسره شوې تر نورو ځورونو ډېر وحشیانه او بوږنوونکي دي.» د صافي ځوابونو او استدلال جنرال الن ډېر په غوسه کړی و او ښاغلي لودین هغه ته ډاډ ورکاوه چې دغه ډول کسان به تر دې وروسته له خبرو کولو منع وي. د دې ډیالوګ په اورېدو حیران شوم، ځکه چې یو خو چا داسې پرېکړه نه وه کړې او بل دا چې د خپلو هېوادوالو له حقوقو سترګې پټول راته ناوړه ښکاره شول.

د ډېر ډاډ لپاره مې ښاغلي لودین ته مخ ور واړوه او ومې پوښتل: د دې سړي منظور صفت الله صافی دی؟ وې ویل: هوکې! ومې ویل صافی یو ژورنالیست دی او د حکومت د رسنیو د مرکز مسوولیت یې پر اوږو دی او تر ټولو مهمه دا چې هغه د خپل ولسمشر له دریځ څخه ننګه کړې ده. ښاغلی لودین ډېر خوږین شو او لاس یې په زوره په مېز وواهه او په سپکو او له ادب نه لرې الفاظو یې ښاغلي صافي ته بد رد وویل، ما هم د خپل همکار د دفاع او هم د هېواد د حاکمیت او د خلکو له حقوقو د دفاع لپاره او هم د امریکایانو د وحشت او د دوی د نوکر پالنې پر خلاف د افغاني غوسې او کرکې د ښودلو لپاره مېز په سوک وواهه او ومې ویل:« صافي د

خپل دولت له حاکمیت او خپل ولس نه دفاع کړې ده.... زموږ دواړو غږونه اوچت شول هغه ما ته په ښکنځلو سره وویل: ارګ ته مې د راتلو مخه نه شې نیولی...″ ورته مې وویل: ″ ته خاین او وطنپلور د خپلو بادارانو په مخکې داسې خبرې کوې او دوی ته په خوشخدمتي د افغانانو حقونه تر پښو لاندې کوې″، هغه په ځواب کې ما ته د پاکستان نوکر وویل چې ګواکې هغوی ته کار کوم. په داسې حال کې چې افغانستان د امریکا او پاکستان د دواړو د توطیو قرباني و. امریکایانو داسې وضعیت منځته راوړی و، چې د هغو پر اساس هر ملي غږ پر پاکستاني او ایراني ټاپو خپ کېدلو. د امریکایانو اردلیانو ما غوندې کسان چې د «لوی افغانستان» د داعیې «پلوي» او د ډیورنډ کرښې «مخالف» دي هم له پاکستان سره په تړاو تورنول. په داسې حال کې چې امریکا او برېټانیا ته په خدمت کولو سره عملاً د پاکستان په خدمت بوخت وو.

د غږونو له لوړېدو سره سفیر راین کراکر او جنرال الن دواړه په بیړه جګ شول او له اطاقه ووتل. د ولسمشر یو شمېر ساتونکي چې په دهلیز کې وو اطاق ته راغلل تر څو وپوهېږي چې دا شور ماشور پر څه دی.

ما دغه جریان د ډاکټر اشرف غني د حکومت په دوران کې په یوه لیکنه کې په ویسا ورځپاڼه کې خپور کړ. سبب یې دا و چې د پولنډ ولسمشر په خپل هېواد کې د CIA د زندانونو له شتون نه پرده پورته کړې وه او ویلې یې وو چې یاد سازمان بندیان هلته شکنجه کول. همدارنګه د متحده ایالاتو د سنا مجلس د CIA د زندانونو او په هغو کې د شکنجو او ځورونو په اړه پلټنې پیل کړې وې.

تر دې جریان وروسته ډېرو کسانو جرئت وکړ او د امریکایي زندانونو او ځورونو په باب یې نیوکې وکړې. زما وجدان ته د بې ګناه هېوادوالو پر

زنداني کولو او د هغوی د ځورولو په باب چوپتیا وطن ته خیانت او د هېوادوالو د بشري حقونو تر پښولاندې کولو کې د شریکېدو په مانا ده. که امریکایان پرې خپه کېدل او که پرې خوښېدل او که د امریکا سنا دا ویل که یې نه ویل.

له لس ـ پنځلس دقیقو وروسته له واشنګټن سره اړیکه ټینګه شوه. ولسمشر له خپل دفتر نه راکوز شو او د ویډیو کنفرانس دفتر ته ننوت. پر خپل ځانګړي ځای کیناست، نور کسان هم حاضر وو، هغه څه چې څو شېبې مخکې تیر شول زه یې سخت وځورولم. د ولس په حال مې افسوس کاوه چې نخبه ګان یې څومره ارزانه پلوري. د دهلېز په یوه ګوښه کې کیناستم او اراده مې وکړه چې د کنفرانس اطاق ته لاړ نه شم. د ولسمشر چې کله زما غیابت ته پام شوی و، نو کنفرانس یې ځنډولی و او څوک یې را استولی و چې ما پیدا کړي. اطاق ته زما تر راتلو پورې ولسمشر اوباما او ملګري یې انتظار وو او ولسمشر کرزي خپلې خبرې نه وې پیل کړې.

په داسې حال کې چې د بګرام زندان پر سر لانجې ډېرې توندې روانې وې امریکایانو د شپې مهال بریدونه او د هېواد په کلیو کې د خلکو نیول ډېر زیات کړل.

د ۲۰۱۱ کال د اپریل میاشتې یوه ورځ د ځانګړې قطعې یو تن ما ته راغی او د زړه خواله یې وکړه. نوموړي وویل: چې ځانګړې قطعې په تېره یوه اونۍ کې د هېواد په بېلابېلو برخو کې ۵۴ ځله عملیات ترسره کړي دي. نوموړي ویل چې د ده دنده د مازیګر له څلورو بجو نه د سهار تر څلورو بجو پورې وي او تل له امریکایي ځانګړیو ځواکونو سره عملیات ترسره کوي. هغه وویل چې په دې دلیل چې د دې ځانګړیو عملیاتو په بهیر کې څه تېرېږي زغم یې هر افغان ته ډېر ګران دی. تر دې مهاله ۱۸۰ تنو د

ځانګړیو ځواکونو له قطعې نه تیښته کړې او ښايي د مخالفینو له لیکو سره یو ځای شوي وي. نوموړي د "بلو ټیم" په نامه د یوه ګروپ یادونه وکړه چې غړیو یې اوږدې ږیرې او بریتونه پرېښې دي او د سختو دندو مسوولیت یې پر اوږو دی. نوموړي وویل: په کومه ورځ چې د دې ګروپ کسانو څوک نه وي وژلي ډېر نا آرامه وي او آن له ډوډۍ خوړلو ډډه کوي.

په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د مې پر ۳۰ مه د کابینې په خونه کې په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه او په هغو کې د انتقال د پروسې مسوول اشرف غني احمدزي خپل راپور وړاندې کاوه د بهرنیو ځواکونو د عملیاتو په تړاو یې وویل چې د دغو عملیاتو په پایله کې د میاشتې په منځنۍ کچه دوه سوه تنه نیول کېږي او د بګرام زندان ته لېږدول کېږي. د همدې کال په اګست کې د هېواد د ملي امنیت رییس رحمت الله نبیل د ډېرو کسانو د نیولو او د بندیانو د بې برخلیکه پاتې کېدو په سبب د " د کورنې او بهرنې امنیت د جرمونو پر خلاف د ځانګړې محکمې" غوښتنه وکړه. ولسمشر د دې نظر له ردولو سره وویل چې د انقلابي محکمو یادونه بیا مه راژوندي کوه. د هغه اشاره د کمونیستانو د وخت انقلابي ځانګړیو څارنوالیو او محکمو ته وه.

د ۲۰۱۲ کال د فبروري پر ۱۹ مه نېټه دوو پېژندل شویو سناتورانو جان مک کین او لیندزي ګراهام د ګلخانې په ماڼۍ کې له حامد کرزي سره ملاقات درلود. دغو دوو محافظه کارو سناتورانو پرلپسې افغانستان ته سفرونه کول. هغوی د جمهوري‌پالو له توند لارو کسانو څخه شمېرل کېدل. ما له رواني اړخه هغوی ناروغان ولیدل په ځانګړي توګه لیندزي ګراهام چې له ښځینه څېرې سره به تل په پوځي جامو کې له جګو موزو سره د ولسمشر لیدو ته راتلو. په دې غونډه کې ښاغلي ګراهام حامد کرزي ته وویل: موږ د شپې لخوا د عملیاتو له زیاتولو سره هره میاشت تر سلو تنو زیات کسان نیسو او

زندان ته يې سپارو. موږ سل ميليونه ډالره د هغوی د ساتنې لپاره لګوو، ځکه چې ستاسو قضايي سيستم د دې ظرفيت نه لري چې رښتينې مجرمين له جنايتکارانو نه بېل کړي". زموږ ولسمشر هغوی ته وويل: چې شپني عمليات او د خلکو زنداني کول زما او امريکا ترمنځ حساسې او جنجالي مسالې دي او يو ځل بيا يې له هغوی وغوښتل چې خپل پام د ترهګرو اصلي روزنځايونو ته ورواړوي. نوموړي زياته کړه چې دغه ډول کړنې په افغانانو کې داسې احساس رامنځته کوي چې ګواکې خپلواکي يې سلب شوې، په داسې حال کې چې افغانان غواړي د امريکا دوستان وي، خو خپلواک او آزاد، غلام او ورپورې تړلي نه.

د ولسمشر له لوري پرلپسې فشارونو او د شپنيو عملياتو او په هغو کې د خلکو بنديانولو پر خلاف د خلکو غبرګونونه او بالاخره هغه رسنيزه مبارزه چې ما او همکارانو مې د ولسمشرۍ د رسنيو له رياست تر آزادو رسنيو پورې پيل کړې وه امريکايان يې شا تګ ته اړ کړل. په داسې بڼه چې په دوو تفاهم‌ليکونو بحثونه مطرح شول يو د شپنيو عملياتو په تړاو او بل د بهرنيانو د زندانونو په تېره د بګرام زندان په اړه پيل شول. په بګرام زندان کې د قرانکريم پاڼو ته د اور اچولو پېښې د امريکايانو پر خلاف د خلکو غوسه څو چنده زياته کړه.

په عدلي او قضايي غونډه کې چې د ۲۰۱۲ کال د مارچ پر ۳مه په ارګ کې جوړه شوې وه د عدلي وزير حبيب الله غالب په صراحت وويل چې افغانستان د حکومت او عدلي موسسو او ادارو خاوند دی، ځکه خو بهرنيان دې تر دې وروسته په خپل سر د خلکو له زنداني کولو لاس واخلي. ډاکټر سپنتا وويل، چې ملګرو ملتونو د منشور د اووم فصل ۵۲ مادې بهرنيانو ته دا حق ورکړی، ځکه د جګړې يو لوری نړيواله ټولنه ده. د ولسمشر حقوقي

سلاکار نصرالله ستانکزي وویل چې د افغانستان جګړه باید تعریف کړو. د دې څرګندونو په وړاندې چې ولسمشر په غوسه شوی و وویل: " ما د افغانستان جګړه تعریف کړې ده، که څه هم زما د ملي امنیت سلاکار اسلام‌اباد ته زما تر سفر وړاندې مرکه کړې او زما د نظر خلاف یې طالبان دښمن بللي دي، خو زه هغوی ته وروڼه وایم. تاسې د افغانستان ګټو ته پام نه کوئ دغه جګړه زموږ په کلیو او کورونو کې نه ده".

د ولسمشر غوسه د امریکایانو له غوښتنو راپاړېدلې وه چې هغوی تر نورو شپږو میاشتو پورې د بګرام زندان د کنترول غوښتنه کړې وه او دا چې زموږ خپلو جګپوړیو چارواکیو له نوموړو سره همغږي نه درلوده. ډاکټر سپنتا د ولسمشر د توندو خبرو په وړاندې غبرګون وښود وې ویل: " طالب زموږ دښمن دی، موږ وژني، زموږ ماشومان وژني... زه د شپنیو عملیاتو پلوی یم زه د دفاع وزیر نه یم چې د کرسۍ لپاره سپکې خبرې وزغمم. ما برطرف کړه، هر څه چې کوې". د ولسمشر ځواب دا و چې شپني عملیات باید پای ته ورسېږي او د دولت حاکمیت باید تثبیت شي. هغه زیاته کړه چې د افغانانو بې پایه وژل او زنداني کول ورته د منلو نه دي.

په افغانستان کې د امریکایي زندانو په تړاو د تفاهم‌لیک لاسلیک

افغان حکومت ته د افغانستان دننه د امریکایي زندانونو د لېږدولو په باب تفاهم‌لیک په افغانستان کې د امریکایي ځواکونو د عمومي قوماندان جنرال جان الن او د افغانستان د ملي دفاع د وزیر جنرال عبدالرحیم وردګ لخوا د ۱۳۹۰ کال د کب په میاشت کې چې د ۲۰۱۲ د مارچ له میاشتې سره سمون خوري لاسلیک شو. حامد کرزي دا یو بری باله. مثلاً کله به چې ما د یوې مادې په اړه او یا د تفاهم‌لیک د مشخصو کلمو په باب نظر څرګنداوه په

ځواب کې به يې راته ويل: دا مهمه نه ده، دلته راغلي چې د افغانستان له قوانينو سره سم او دا چې نور امريکا په افغانستان کې د زندانونو درلودلو حق نه لري همدغه کافي ده". د ولسمشر په اند دا لومړی گام و او د هغو پر بنسټ د نورو اقداماتو لپاره زمينه برابرېده.

د دې تفاهم‌ليک د دوهم فصل په درېيمه ماده کې راغلي وو چې: " د امريکا متحده ايالات تصديق کوي، چې تر دې وروسته د افغانستان په خاوره کې هېڅ زندان نه لري او دا چې د همدې تفاهم‌ليک پر بنسټ به ټول زندانونه چې د افغانستان په خاوره کې يې لري افغانانو ته سپاري" خو د دې تفاهم‌ليک په پنځمه ماده کې د زندانونو د ساتنې او اداري توقيف په تړاو د ۱۹۴۹ کال د ژنيو د کنوانسيون او د هغو د دوهم نمبر الحاقي پروتو کول پر اساس خبره شوې وه. د تفاهم‌ليک په نورو برخو کې بيا بيا د نړيوالو بشر دوستانه قوانينو او د بنديانو د حقوقو رعايت يادونه شوې وه. دغه يادونې ځکه ډېرې د خندا وړ وې چې امريکايانو د بگرام زندان په يوه گوښه کې يو بل زندان د تور زندان په نوم هم درلود چې هلته تر ټولو بدې شکنجې او ځورونې ترسره کېدلې. د دې برخې بنديان چې يو يو ساتل کېدل په مياشتو مياشتو په شپه او ورځ نه خبرېدل. د استاد قاضي په وينا داسې هم وو چې تر ۱٦ تنو پورې يې په يوه کاسه کې ډوډۍ خوړه. وروسته د دوسيو له څېړنې معلومه شوه، چې هلته داسې کسان هم وو چې هېڅ دوسيه يې نه درلوده او په ليکلي بڼه يې پوښتنې نه وې ترې کړې يا کلونه بې برخليکه هلته پراته وو. د سارې په توگه د برخليک ټاکلو او د بگرام د زندانيانو د دوسيو د تسريع کمېټې په خپل يوه راپور کې چې د ۱۳۹۲ کال د وري پر ۲۴ مه يې زما دفتر ته رااستولی و ليکلي وو: "... گلالي نومي ۲۰۱۰۹ نومره توقيف شوی شپږ کاله او ملا زربت ۳۵۷٦ نمبر توقيفي پنځه

کاله موده د بګرام په زندان کې بې برخلیکه تېر کړي دي ...″ د تور د دلایلو نشتوالي په دلیل د جزا قانون د ۴ مې مادې او د اساسي قانون د ۲۵مې مادې مطابق بري الذمه او د خوشي کولو حکم یې صادر شو ...″ یادې کمېټې له امریکایانو نه د شکایت په ترڅ کې په دې راپور کې لیکلي وو چې هغوی یاد شوي کسان خوشي نه کړل او همداسې زنداني پاتې شول.

ښاغلي عبدالشکور دادرس چې د دې کمېټې غړی و یو ځل د یوه ځوان په باب چې د ارزګان و او د بهرنیانو لخوا په هماغه ولایت کې نیول شوی و کیسه وکړه. نوموړي ځوان څلور کاله بې برخلیکه په زندان کې تېر کړل. د دادرس د راپور پر بنسټ د دې ځوان په دوسیه کې له یو شمېر طالب قوماندانانو سره د هغه د اړیکو په تړاو پوښتنې وې، خو په ځواب کې یواځې یوه پوښتنه تکرار شوې وه: ″مېرمن مې چېرته ده؟″ کمېټې له څېړنو وروسته ځوان بې ګناه وباله او د خوشي کولو حکم یې وکړ. ولسمشر وروسته له هغه سره په تیلفون خبرې وکړې، له مقدمې پرته یې د مېرمنې پوښتنه ترې وکړه او دا چې څه پرې تیر شوي وو. ارزګاني ځوان چې اوس له خپلې کورنۍ سره و کیسه وکړه، چې له واده وروسته یې چې کله وپوهېد چې مېرمن یې اولاد لري اراده یې وکړه چې هغه زیارت ته بوځي، دواړه پر موټرسایکل زیارت ته لاړل، د بېرته راستنېدو پر مهال په یوه دښته کې د دوی دواړو لوریو ته دوې هلیکوپترې کیناستلې، بهرني عسکر ترې راکوز شول او دوی یې را ایسار کړل. عسکرو د ځوان لاسونه تر شا وتړل او په هلیکوپتر کې یې یو نامعلوم ځای ته او له هغه ځایه بګرام ته راوړی و. هغه له هماغې ورځې راهیسې له خپلې کورنۍ نه نا خبره و او نه پوهېده چې په ځوانه مېرمن یې څه تیر شوي دي. ځکه یې د څارنوال د هرې پوښتنې په ځواب کې ویلي وو چې مېرمن مې چېرته ده؟.

ارزګاني ځوان له خوشي کېدو وروسته چې کور ته ستون شو مېرمن يې روغه په کور کې موندلې وه، ځکه بهرنيانو عسکرو هغه پر هماغه ځای پرېښې وه، چې له څو ساعته تېرېدو وروسته د مساپرو ډک موټر پرې ورغلی و او هغوی ځوانه او وېرول شوې مېرمن خپل کور ته استولې وه. پر دې سربېره د بنديانو په منځ کې ډېر ماشومان او بوډاګان هم وو.

د لعل ګل لعل په مشرۍ د افغانستان د بشري حقونو سازمان او د نيولو شويو کسانو کاري ګروپ د پنځمې مادې په باب اندېښنه ښودله، ځکه چې په اداري توقيف کې نيول شوي کسان له تور څخه د خبرېدو حق، د محاکمې حق او مدافع وکيل ته د لاسرسي حق نه لري. دوهم لمبر الحاقي پروتوکول او اداري توقيف وروسته په ډېرو لانجمنو مسايلو بدل شول. په داسې بڼه چې د افغانستان حکومت ته يې د بګرام زندان سپارل ډېره موده وځنډول او د ولسمشر کرزي او د امريکايانو اړيکې يې تر وروستي بريده تياره کړې.

کله چې د تفاهم‌ليک مسوده چمتو شوه ولسمشر کرزي په دقت هغه ولوسته، څو ځله يې په هغو کې اصلاحات راوستل. په هغه غونډه کې چې په همدې تړاو يې له سفير راين کراکر او جنرال جان الن سره درلوده د شپږ مياشتني مهلت په باب چې امريکايانو غوښتی و چې بايد د بګرام زندان د دوی په واک کې وي اوږده بحثونه وشول. نوموړي د امريکا سفير او قوماندان ته وويل چې امريکا پوهېږي چې ملاعمر په پاکستان کې دی خو دوی بيا هم اسلام‌اباد ته پيسې ورکوي. ولسمشر د جنرال الن په ځواب کې وويل: چې له امريکا سره د ستراتيژيکو همکاريو د سند له لاسليک سره سم به امريکايانو ته د شپنيو عملياتو او د افغانانو د بنديانولو حق ور نه کړم. په هغو ورځو کې د امريکا او د افغانستان ترمنځ د اوږدمهاله ستراتيژکو همکاريو د يوه تړون پر سر خبرې اترې روانې وې. ولسمشر کرزي يادو

دوو امریکایي چارواکیو ته وویل: " هغه مهال رارسېدلی چې عزت او خوندیتوب د افغانانو کورونو ته راستون شي. په کوم ډول چې ستاسو ولسمشر د امریکایانو د کورونو او ژوند ساتنه کوي په همغه ډول دنده لرم چې د افغانانو کورونه خوندي کړم، که هر څومره بې وزلي دي خو کورونه دي".

د تفاهم‌لیک له لاسلیک وروسته ولسمشر د دفاع وزیر ته دنده وسپارله چې یو وطندوست او پاک نفسه جنرال پیدا کړي چې د نظامي پولیسو د قوماندانۍ او د بګرام زندان دنده پر غاړه واخلي. جنرال عبدالرحیم وردګ خپل یو شاګرد چې د برید جنرالۍ رتبه یې درلوده، ولسمشر ته معرفي کړ او وې ویل چې زه پر دې سړي بشپړ اعتماد لرم. د دغه جنرال نوم غلام فاروق بارکزی و. د هرات اوسېدونکی و او اوږده ږیره یې درلوده. نوموړي وروسته ثابته کړه چې په ریښتیا وطندوست انسان دی. نوموړي خپله دنده په ډېر صداقت سره تر سره کړه. نه تمو ورکولو ته تسلیم شو او نه ګواښونو او زور ته. د تفاهم‌لیک په شپږمه ماده کې ویل شوي وو چې د ملي اردو یو ډګر جنرال باید د بګرام زندان عمومي قوماندان شي. جنرال بارکزي ته یې سمدستي ترفیع ورکړه او تورنجنرال شو، خو چې کله بسم الله خان د ملي دفاع وزیر شو، د ښاغلي بارکزي په غوښتنو او زما د سپارښتنو او د ولسمشر په شفاهي هدایت سربېره یې هغه ته د ډګرجنرالي رتبې له ورکولو ډډه وکړه او بېلابېلې پلمې به یې کولې.

په لومړنۍ غونډه کې چې جنرال فاروق بارکزي له ولسمشر کرزي سره د راپور وړاندې کولو په اړه درلوده نوموړي داسې وویل: " د دې بلاکونو یانې لومړی، درېیم او شو بلاک بهرنیان موږ ته هېڅ نه راښایي (...) په بګرام کې کانالیزاسیون نشته او فاضله مواد هره ورځ تشېږي، سره له دې چې ښاري

بریښنا شته خو له جنراتورونو نه کار اخیستل کېږي او تېل یې ډېر گران لوېږي، په بگرام کې د اوبو ځانگړې ذخیرې نشته او هره ورځ اوبه په ټانکرونو کې راوړي ... ". ولسمشر وروسته د چارو ادارې او سترې محکمې ته دنده وسپارله چې هر یو د خپلو کاري څانگو په لړ کې د بگرام زندان اداري ستونزې حل کړي.

جنرال فاروق بارکزي د ۲۰۱۲ کال د اپریل پر ۲۰ مه عدلي او قضایي مجلس او د بگرام زندان د لېږد د طرزالعمل او مدیریت د تطبیق ځانگړي کمېسیون ته ور وپېژندل شو. ښاغلي بارکزي په دې غونډه کې وویل: تخصصي کمېټې خپل تیاری ښودلی دی چې په یوه اونۍ کې به ۱۵۰ دوسیې ولولي، خو بهرنیان وایي چې دوی حاضر دي چې په اونۍ کې یواځې ۴۵ دوسیې د نوموړي کمېټې په واک کې ورکړي. نوموړي یو ځل بیا د امریکایانو له چلند څخه د شکایت په ترڅ کې وویل: " په بگرام کې ډېرې ودانۍ لرو خو د هغو کیلي گانې له موږ سره نشته" دغه مهال ډاکټر سپنتا د امریکایانو پیغام په دې ډول غونډې ته ولېږداوه: " امریکایان وایي چې د افغانانو کار په بگرام کې په سستۍ روان دی" د هغو معلوماتو له مخې چې نصرالله ستانکزي غونډې ته وړاندې کړ، امریکایانو درې زره دوسیې په لاس کې درلودې چې په انگلیسي لیکل شوې او ټولو ژباړلو ته اړتیا درلوده.

د بگرام زندان عمومي قوماندان بارکزي د جون پر ۱۹ مه عدلي او قضایي غونډې ته چې د گلخانې په مانۍ کې جوړه وه د اداري توقیف موضوع مطرح کړه وې ویل چې امریکایان پر دې ټینگار کوي چې د موافقو پر اساس باید اداري توقیف اجرأتو ته وړاندې شي. استاد قاضي یې په ځواب کې وویل: " زموږ په قانون کې اداري توقیف جواز نه لري او یاده موضوع په تفاهم‌لیک کې په داسې بڼه راغلې چې بندیان کوم وخت د افغانستان

حکومت ته سپارل کېږي باید د دوهم لمبر الحاقي پروتوکول د موادو له مخې وساتل شي نه د اداري توقیف پر اساس". جنرال الن د اگست پر ۲۹ مه له جنرال فاروق بارکزي نه ولسمشر ته شکایت وکړ وې ویل چې نوموړی ویلي چې د افغانستان حکومت ته د زندان د بشپړ لېږدولو نه وروسته دوهم لمبر پروتوکول د تطبیق وړ نه دی. هغه له دې اړخه اندېښنه وښوده. دا هغه مهال و چې موږ د زندان سپارلو نېټې ته چې باید د سپټمبر په لومړۍ لسیزه کې ترسره شوی وای نږدې کېدو.

څو ورځې وروسته جنرال بارکزی ولسمشر ته راغی او خبر یې ورکړ چې امریکایانو د تفاهم‌لیک له لاسلیک وروسته د نورو کسانو په نیولو لاس پورې کړی دی، نوموړي زیاته کړه چې د تفاهم‌لیک له لاسلیک وروسته یې تر اوسه ۶۳۰ تنه نوي نیولي او زندان ته یې راوړي. په داسې حال کې چې د انتقال پروسه یې هم ځنډولې ده. نوموړي وویل چې تېره شپه یواځې دوه تنه د امریکایانو لخوا افغاني لوري ته وسپارل شول. ډاکټر سپنتا وویل چې امریکایانو سرغړونه کړې، چې نور کسان یې نیولي او موږ دا سرغړونه کړې چې دوهم لمبر پروتوکول نه منو او بندیان خوشي کوو. ولسمشر په ټینگار وویل چې د سپټمبر پر ۹ مه نېټه باید زندان په بشپړ ډول افغانانو ته وسپارل شي او نور پر دې د بحث لپاره ځای نشته.

په داسې حال کې چې د گلخانې مانۍ د کابینې په اطاق کې د سپټمبر پر ۴ مه د بگرام زندان د انتقال په تړاو د تیارۍ غونډه جوړه شوې وه. ولسمشر هدایت ورکړ چې دغه انتقال باید د فوق العاده او عالي مراسمو په ترڅ کې ترسره شي. د دفاع وزارت مرستیال ښاغلي نظري وویل:« بگرام پوځي ځای دی، قطعه باید وړاندې شي او د افغانستان بیرغ اوچت شي». ډاکټر مدبر د چارو اداري رییس د دغه بریا چې له ډېر زحمت وروسته لاسته راغلې وه

ټولو او ولسمشر ته مبارکي ورکړه. په دې ډول نورو هم خوښي وښودله او د دې بریا مبارکي یې وویله. ولسمشر چې د بګرام زندان د انتقال لپاره یې سخته مبارزه وکړه او په هغه کې یې ډېر لږ ملګري درلوده وې ویل: « په انګریزي کې یو متل دی، چې ناکامي یتیمه ده او بریا څو پلرونه لري». د نوموړي اشاره هغو کسانو ته وه چې په دغه سخته مبارزه کې یې د امریکایانو لوری نیولی و او په سختو ورځو کې یې له خپلو هېوادوالو نه د دفاع همت ونکړای شو. د ټاکل شوې ورځې نه یوه ورځ مخکې یانې د سپټمبر پر ۸ مه جنرال الن او سفیر کراکر د ولسمشر دفتر ته راغلل. د انتقال د پروسې په اړه له لنډو خبرو وروسته جنرال الن خپلو خبرو ته داسې دوام ورکړ: « ... زه د بګرام زندان په اړه، د دوهم لمبر پروتوکول په اړه او بالاخره د هغو بندیانو په اړه چې نوي نیول شوي دي سخته اندېښنه لرم. ستاسو شپږو ادارو له موږ سره یو تفاهم‌لیک لاسلیک کړی دی، خو جنرال فاروق له همغې لومړۍ ورځې ویل چې دوهم لمبر پروتوکول نه منم. هغه په خپله احکام صادروي. د بشري حقونو د دفاع سازمانونه اندېښنه لري».

ولسمشر یو ځل بیا دانتقال د ورځې د مراسمو د غوره ترسره کولو ټینګاروکړ او نه یې غوښتل چې د جنرال الن د اندېښنې ځواب ورکړي اوپه دی تړاو نوی بحث پرانیزي.جنرال الن چې د هرې شېبې په تېرېدو په غوسه کېدو وویل ښایي د انتقال په مراسمو کې ګډون ونه کړای شي هغه زیاته کړه چې هغه تفاهم‌لیک چې ده لاسلیک کړی اجرا شوی نه دی ولسمشر یې په ځواب کې وویل چې د دوهم لمبر پروتوکول موضوع به افغان لوري ته د زندان له بشپړ انتقال وروسته په عدلي او قضایي کمېسیون کې تر غور لاندې ونیول شي. خود جنرال الن غږ اوچت شو او په غوسه یې وویل پر هغو مخکې توافق شوی دی.

ولسمشر کرزي وويل: «بل دا چې ډېر بې گناه خلک هلته بندیان دي»
جنرال الن: « ټول مو لېږدولي دي څه شی پاتې نه دي.»
ولسمشر کرزی: «د زندان لېږدول یوه پایته رسېدلې مساله ده.»
جنرال الن:("خپل غږ نور هم اوچت کړ او په خپل لاس کې دوسیه یې تونده او په غوسه وټړله) «تاسو ناکام پاتې یاست.»
ولسمشر کرزی: «بهرنیان نور د بندیانو نیولو حق نه لري.»
جنرال الن، راین کراکر ته مخ واړوه «ښاغلی سفیر دغه خبرې بې پایلې دي.»
ولسمشر کرزی: «افغانستان باید له اشغال نه وژغورل شي.»
جنرال الن: (په داسې حال کې چې اوچتېده) «له وخت نه مو مننه!»
سفیر راین کراکر: «زندان به انتقال نه شي.»
ولسمشر کرزی: «که انتقال نه شي نو ډېرې ستونزې به جوړې شي.»
جنرال الن: «بالاخره تاسو توافق لیک منئ که نه؟»
ولسمشر کرزی: «انتقال به د دوشنبې په ورځ خامخا ترسره کېږي.»
په دې ډول هغه غونډه چې په لانجمنه فضا کې د جنرال الن له سپکاوي په ډکو حرکتونو او لوړ غږ دوام درلود، د ولسمشر په لنډو ځوابونو او غوسه ناکه لهجه پای وموند. موږ نه پوهېدو چې امریکایان به څه تصمیم ونیسي. خو هغه څه چې روښانه وو دا وو چې ولسمشر دا تصمیم نیولی چې دغې مبارزې ته به تر وروستي بریده دوام ورکوي.
په همدې ورځ ماسپښین مهال زه په خپل دفتر کې وم چې د ولسمشر له سکرتریت نه زنگ راغی او زه یې په بیړه گلخانې ته ور وبللم. ولسمشر په خپل دفتر کې یواځې و. چې څنگه ورننوتم یوه پاڼه یې په لاس کې وه ما ته یې راکړه او وې ویل: «ولوله چې څه وایي». په کاغذ کې د یوه پیغام متن وه چې د ایمیل په واسطه د داسې چا لخوا چې گواکې د ایساف له افغان

ژباړنو څخه یو څوک و په نیویارک کې د افغانستان نماینده ګی ته استول شوی و. په متن کې لیکل شوي و چې ګواکې جنرال الن غواړي ولسمشر د خپل یوه ساتونکي په لاس ووژني. ولسمشر زما نظر وغوښت، ورته مې وویل: دا د مرګ ګواښ دی چې د سهارنۍ غونډې په پایله کې شوی دی. ومې ویل چې ښايي موخه یې وېرول وي. ولسمشر وروسته ډاکټر سپنتا او بیا (د ولسمشر ساتونکیو" پې پې اس رییس جمیل بهرامي او اسدالله خالد د ملي امنیت رییس هم د مشورې او لازمو تدابیرو د نیولو لپاره خپل دفتر ته راوغوښتل. په هغه ورځ ولسمشر کرزی تر ماښام مخکې یانې تر معمول وخت وړاندې له خپل دفتر نه کور ته ستون شو. ارګ په هغه ورځ ډېر آرام و، نه د کومې مېلمستیا شور و او نه غونډه په کومې ودانۍ کې جوړه وه. موږ ټول د یوې پېښې په انتظار وو، نه پوهېدو چې څه د چا لخوا پېښېږي، ایمل فیضي او ما دغه جریانات رسنیز کړل.

په سبا یې فرانسوي جنرال دوبانیشوف زما دفتر ته راغی او د پرون ورځې پر جریان یې خپګان وښود. په تېره پر دې چې جزیات یې رسنیو ته راوتلي وو. د ده په وینا چې امریکایان ډېر په غوسه شوي وو، ځکه چې جنرال الن ویلي وو چې پرېکړه داسې نه وه چې دغه جریان رسنیو ته ویل شوی وای. فرانسوي جنرال ګیله وکړه او وې ویل چې ولسمشر پرون امریکایان څو ځله اشغالګر بللي وو. هغه وویل: جان مکین به د یوې اونۍ په اوږدو کې افغانستان ته راشي. هغه یو د نفوذ خاوند یو شخص دی او همدا اوس یې د امریکا د دفاع وزارت په نوم یو لیک استولی دی چې که افغانان دوهم لمبر پروتوکول نه مني نو باید د ستراتیژیکو همکاریو په تړون له سره غور وکړي. جنرال زیاته کړه: "... موږ بندیان ولېږدول، یواځې پنځوس تنه بهرني بندیان او یو شمېر هغه بندیان چې ډېر خطرناک وو پاتې دي. لکه د حقاني ډله

هغه به هم ولېږدوو خو امریکا باید وکولای شي چې بشپړه څارنه وکړي. جنرال په پای کې ما ته په خطاب کې وویل: ... که ولسمشر غواړي موږ څوک بندیان نه کړو، دا ناشونې ده، ځکه چې موږ عملیات کوو، چې خلک وژغورو... ته داسې څوک یې چې وضعه ښه کولای شې. لطفاً دغه کار وکړه او ډاډه اوسه چې سبا په انتقال کې ستونزه نشته او ترسره به شي".

د بګرام زندان د انتقال مراسم که څه هم لږ وځنډېدل خو د ولسمشر په وینا بالاخره "په ناخوښۍ او بده بڼه" ترسره شول. په هغه غونډه کې چې د دې مراسمو په سبا په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه او په هغو کې ښاغلی بها د سترې محکمې سرپرست، د عدلیې وزیر حبیب الله غالب، لوی څارنوال محمد اسحاق الکو، د ولسمشر حقوقي سلاکار نصرالله ستانکزی، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون رییس استاد قاضي، د عدلیې وزارت معین سید یوسف حلیم، د کورنیو چارو معین جنرال عبدالرحمان رحمان، د بګرام زندان قوماندان جنرال بارکزی، د ملي امنیت سلاکار ډاکټر سپنتا، د چارو د اداري رییس ډاکټرصادق مدبر، د ولسمشر ویندوی ایمل فیضي او زه (عبدالکریم خُرم) حاضر وو. ولسمشر ټولو ته په خطاب کې وویل چې ډېر مو خپلو چارو ته پام وکړئ، ځکه چې امریکایان به د دې بریا د ناکامولو لپاره له هرې وسیلې نه کار اخلي، نوموړي له زندانیانو سره د بشري حقونو پر رعایت ډېر ټینګار وکړ. د همدغې ورځې په ماښام چې د سپټمبر ۱۱ مه وه د ولسمشر د کار په دفتر کې راټول شوي وو چې په دې تړاو پر هغه اعلامیه بحث وکړو، چې په دې برخه کې خپرېدله. ډاکټر سپنتا ټینګار کاوه چې د اعلامیې لهجه باید نرمه وي او په هغو کې د امریکایانو د قربانیو ستاینه وشي. نوموړي دوام ورکړ: " بده او تونده لهجه باید په اعلامیه کې ونه کارول شي، تاسې انتخابي ولسمشر یاست، بده لهجه ښه نه ده". ولسمشر

چې د دولت له جګپوړيو چارواکيو په تېره د ملي امنيت سلاکار نه د بګرام زندان د واک ترلاسه کولو او د امريکايانو د خپلسريو عملياتو د مخنيوي په مبارزه کې د نه همکارۍ په دليل خپه او غوسه و، په ځواب کې وويل: ″زه ولسمشر نه، بلکې د دې مزدور حکومت رييس يم. زه ولسمشر نه بلکې د مزدورانو باشي يم″. نوموړي دغه جملې څو ځله تکرار کړې.

د هغې ورځې په سبا مو د ولسمشر د کار په دفتر کې له جنرال جان الن او ″جيمز کننګهم″ سره چې نوی له مرستيال سفير څخه سفير شوی و ليدنه درلوده. ولسمشر جنرال الن ته وويل، راپور ورته رسېدلی دی چې تراوسه ټول شيان افغان لوري ته نه دي سپارل شوي. هغه زياته کړه چې امريکا نور د افغان د زنداني کولو حق نه لري.

جنرال يې په ځواب کې وويل چې موخه يې د افغان بنديانو ساتل نه دي خو هوکړه ليك دوی ته دا اجازه ورکوي چې تر څه وخته هغوی له ځانه سره وساتي. ولسمشر ترې وپوښتل چې آيا امريکايان د دې جګړې د پای ته رسېدو نېټه لري او کنه؟ جنرال الن په ځواب کې وويل: هوکې! د ۲۰۱۴ ز کال پای. ډاکټر سپنتا مداخله وکړه وې ويل چې دا د هغه ماموريت موده ده چې ملګرو ملتونو امريکا يانو ته ورکړې ده . تر هغو وروسته په ډېره ترينګلې فضا کې د ولسمشر او جنرال الن ترمنځ دغه سوال او ځواب دوام وموند.

ولسمشر کرزی:« بالاخره ستاسو دښمن څوک دی؟»

جنرال الن: «طالبان او القاعده!»

ولسمشر کرزی: «آيا دغه په زرګونو افغانان مو چې د دغو اوږدو کلونو په موده کې بنديان کړي دي هغوی ټول دښمنان وو؟ پټنځايونه خو په پاکستان کې دي. لنډه دا چې د تفاهم‌ليک له لاسليک وروسته موږ ته دا مهمه ده

چې تاسو به تر دې وروسته افغان بندي نه لرئ. چې ډېر وي تر ۷۲ ساعتونو پورې باید نیول شوی کس د افغانستان دولت ته وسپارئ له میاشتو میاشتو ساتلو وروسته نه. »

جنرال الن :« تفاهم‌لیک موږ ته اجازه را کوي، ۷۲ ساعته یاد شوي وو خو منل شوي نه وو»

ولسمشر کرزی:«خو افغانستان اجازه نه شي ورکولای چې خلک یې د امریکایانو له لوري ونیول شي او زندان ته یې واچوي. دغه مساله باید حل کړای شي. که تاسو غواړئ چې موږ یو ځل بیا دغه باب پرانیزو چې د بندیانو په نیولو بحث وکړو، دا به وکړو خو ستاسو په گټه به نه وي، ستاسو دغه کارونه د اشغال په مانا دي.»

جنرال الن: «موږ د دغه «اشغال» لفظ په کارولو کې ډېر پام کوو»

ولسمشر کرزی: «د زندان درلودل په همدې مانا دی. همدغه اشغال دی او دا امنیتي حالت خرابوي د ستراتیژیکو همکاریو تړون له لاسلیک وروسته عملاً امنیت خراب شوی دی.»

جنرال الن: «تفاهم‌لیک نه وایي چې موږ نور کسان نیولی نشو.»

ولسمشر کرزی: «نو که دغه موضوع څرگنده نه ده بیا باید سره کښینو او پر بل تفاهم‌لیک خبرې وکړو. لوېدیزې رسنۍ همدا اوس په منظم ډول د افغانستان حکومت او ملي اردو یې او د دوی یووالی تخریبوي.»

جنرال الن:«آیا تاسو دا زموږ حکومتي کمپاین گڼئ؟»

ولسمشر کرزی: « نه پوهېږم خو عملاً زموږ د حاکمیت او یووالي تخریب روان دی. دغه وضعیت به نه امنیتي تړون ته گټه وکړي او نه ستراتیژیک تړون ته او تاسو ته باید ووایم چې مهرباني وکړئ نور گواښ مه کوئ».

جنرال الن: «موږ په جګړو کې بندیان نیسو او د دوهم لمبر پروتوکول پر بنسټ هغه راسره ساتو، موږ ګواښ نه کوو»

ولسمشر کرزی: «موږ دوستي غواړو، د پیسو په غم کې نه یو، د پیسو خبرې یا له پاکستاني جنرالانو سره کوئ او یا له عربي شیخانو سره. لنډه دا چې هېڅ افغان د هېڅ کوم امریکایي په لاس باید زنداني نه شي»

جنرال الن: « له حاکمیت سره مسوولیت هم وي»

ولسمشر کرزی: « نور د هېڅ زنداني د ساتنې حق نه لرئ او کوم کسان چې نیول کېږي په هېڅ صورت یې هم تر ۷۲ ساعته زیات ساتلی نه شئ. د خپل خیر لپاره هم نور باید د افغانانو له نیولو لاس واخلئ. زه به نن شپه په دې باره کې له اوباما سره خبرې وکړم. زه د امریکایانو په لاس د یو افغان زنداني کېدل هم نه شم منلئ. زه دا اجازه نه شم درکولی چې کوم افغان دې دلته د بهرنیانو له لاسه زنداني وي نه ستاسو ګواښونه او د مشرانو وژل په کوم ډول چې (پیټریوس) کول هېڅ یو یې ګټه نه لري.»

سفیر کننګهم: « تاسو ګواښ څه ته واياست؟»

ولسمشر کرزی: «کوم څه چې ستاسو پوځیان یې په منظم ډول ترسره کوي.»

سفیر کننګهم:« موږ ګواښ نه کوو، موږ ستاسو دوستان یو.»

ولسمشر کرزی: « تاسو زموږ دوستان نه یاست»

سفیر ګننګهم: «دغه ګواښ نه دی، دا ناسته ده او د ستونزو حل کول دي، ترڅو زموږ او ستاسو خلک خوندي وي.»

ولسمشر کرزی:« خو افغانان خوندي نه دي، په ځانګړې توګه د ستراتیژیک تړون له لاسلیک وروسته. همدا نن بندیان بشپړ موږ ته وسپارئ. دا زموږ د حاکمیت مساله ده، که نه اعلانوم یې، له ځنډ پرته همدا نن. مننه!»

ولسمشر له ځایه جګ شو او غونډه پای ته ورسېده.

په هغه موده کې چې د بګرام زندان پر سر جنجال ډېر توند روان و. له شمالي ولایتونو نه موږ ته راپورونه راتلل چې یو شمېر امریکایي مامورین هلته سفرونه کوي او د مجاهدینو له پخوانیو قوماندانانو او د هغو ولایتونو له یو شمېر ځواکمنو کسانو سره ګوري. هغوی په دې لیدنو کې له فدرالي نظام نه خبرې کوي. همدارنګه د امریکا یو شمېر تقاعد شوي او برحال چارواکي په دوو یا څو برخو د افغانستان د وېشلو بېلابېلې نظریې وړاندې کوي. (ډانا روراباکر) د امریکا د کانګرس غړي په خپل نوبت یو لړ تحرکات پیل کړي وو او د افغانستان د سیاستوالو د هغوی له جملې له احمد ضیا مسعود، حاجي محمد محقق او جنرال عبدالرشید دوستم سره یې یو لړ ناستې جوړې کړې. هلته هم د افغانستان لپاره د فدرالي نظام خبره مطرح شوې وه. د کانګرس د دغه غړي لاس وهنې تر دې بریده ورسېدې، چې ولسمشر کرزي نوموړی په داسې حال کې چې دوبۍ ته راغلی و او غوښتل یې افغانستان ته راشي ممنوع الدخول وګرځاوه.

بل لوري ته د همدې لانجو په بهیر کې طالبانو د بګرام هوایي ډګر په توغندیو وویشت او په هلمند کې یې د انګلیسانو په ستره اډه چې امریکایان هم پکې وو یانې د شوراب د (باستین) پر اډه دروند برید وکړ. بهرنیو ځواکونو په دې برید کې لس الوتکې، څلور هنګرونه او دوې د تېلو زېرمې له لاسه ورکړې. د ناټو د چارواکیو پر قول د له منځه وړل شویو الوتکو له جملې څخه دوه وزره جیټ الوتکې هم وې، چې د څرخیو په څېر ځای پر ځای هوا ته پورته کېدې. همدغه مهال کله چې په امریکا کې د اسلام سپېڅلي پیغمبر ته له سپکاوي ډک فیلم وښودل شو، په هلمند او زابل کې پر بریټانوي پوځیانو بریدونو هغوی ته مرګ ژوبله واړوله او اته تنه یې ووژل شول.

په دغه بحراني وضعیت کې سفیر، (مارک گروسمن) د افغانستان لپاره د امریکا ځانگړی استازی او «جنرال لوت» د امریکا د ملي امنیت د سلاکار مرستیال کابل ته راغلل او د سپټمبر په شپاړسمه یې له ولسمشر سره د ده د کار په دفتر کې وکتل. د بحث موضوعگانې له طالبانو سره سوله، له هند سره درې اړخیزې خبرې، امنیتي تړون او د بگرام زندان وې. ولسمشر د امریکا د رسنیو تبلیغاتو او د امریکایي سیاستوالو لخوا د مرکزي حکومت د کمزوري کولو او په افغانستان کې د فدرالي نظام د راوستلو له هڅو نه شکایت وکړ. هغه یو ځل بیا وویل چې بهرنیان حق نه لري، چې افغانان بندیان کړي او له ځانه سره یې وساتي او که بیا کوم افغان د دوی له خوا ونیول شي، نو باید په ۷۲ ساعتونو کې هغه افغان چارواکو ته وسپاري.
ولسمشر، گروسمن او جنرال لوت ته په خطاب کې وویل چې یواځې یوه وړوکي لږه کي په افغانستان کې د امریکا له شتون نه گټه اخیستې ده او اکثریت خلک له هغوی نه په عذاب دي. سفیر جیمز کننگهم وویل چې د ٦۰۰ بندیانو په شا او خوا کې چې تر اوسه له امریکا سره دي، ډېر ژر به د افغانستان حکومت ته وسپارل شي، جنرال الن زیاته کړه هغه وخت یې افغان لوري ته د بندیانو سپارل ودرول چې وایې ورېدل چې افغانان دوهم نمبر پروتوکول نه مني. ولسمشر وویل چې د یاد پروتوکول موضوع به د افغانستان حقوق پوهان ولولي، خو دا یې وویل چې امریکایانو په دغه ډول چلند افغانان عملاً برمته کړي دي. نوموړي وویل: امریکایان په زور کوم څه پر افغانانو نه شي تپلی او زیاته یې کړه " دا زموږ ترمنځ یو فرهنگي توپیر دی(...) ستراتیژیک تړون د دوو خپلواکو هېوادونو ترمنځ لاسلیک شوی و. سمه ده چې موږ ټانگ، الوتکې او مرمۍ نه لرو، موږ بې وزلي او تاسو شتمن یاست، خو موږ دواړه خپلواک هېوادونه یو".

سبا ته په عدلي او قضايي غونډه کې چې په ګلخاني ماڼۍ کې جوړه شوې وه او په هغو کې د عدلي او قضايي ادارو چارواکي او د دولتي ادارو حقوق پوهان حاضر وو. استاد ګل رحمان قاضي په ۱۹۴۹ کال د ژنيو د کنوانسيون د دوهم نمبر الحاقي پروتوکول په باب معلومات ورکړل او د هغو متن يې ولوست. نوموړي وويل چې په ناحقه هره ورځ دغه پروتوکول زموږ مخې ته راپورته کوي. دوهم نمبر پروتوکول وايي چې څوک په اداري توقيف کې و، څه ډول چلند بايد ورسره وشي. ښاغلي حليم هم همدغه خبره تاييد کړه. ډاکټرسپنتا چې په همدې مساله کې په يوه غونډه کې زما په حقوقي پوهه شک ښودلی و او له سپکاوي ډکې کلمې يې کارولې وې، د دې نظرياتو له وړاندې کېدو او د پروتوکول د محتوا له بربنډېدو سره وارخطا شو او غوښتل يې چې خپلې پخوانۍ خبرې او دريځونه يې توجيه کړي.

په هغه ويډيويې کنفرانس کې چې د سپتمبر په ۱۹ مه د امريکا او افغانستان د ولسمشرانو ترمنځ ترسره شو، په نورو مسالو سربېره د بګرام زندان موضوع هم مطرح شوه. ولسمشر کرزي په امريکايي عسکرو د افغان سرتيرو بريدونو ته په اشارې وويل چې دا ټول د ملکي مرګ ژوبلې او د امريکايي پوځيانو د ناسمو کړنو پايله ده. نوموړي د هېواد وضعيت د شوروي اتحاد له يرغل سره يو شان وباله او وې ويل: « زه به دا ومنم چې د يو فاسد حکومت مشر وبلل شم، خو دا به ونه منم چې د يوه ظالم حکومت مشر وم، نو بايد د زندان او د خلکو د ځورولو او ازارولو مساله پای ومومي...» د افغانستان قوانين د اداري توقيف اجازه نه ورکوي دوهم لمبر پروتوکول هم له زندانيانو سره د چلند په باب خبرې کوي نه د اداري توقيف، ځکه خو زموږ خلک خوشي کړئ. که تاسو دلته زندانونه ولرئ موږ ته به څوک خپلواک ونه

ویلی شي. ستاسو ساتنه موږ ته مهمه ده، خو زموږ دغه ٦٠٠ تنه د دې لپاره مه زنداني کوئ".

اوباما د بګرام زندان په باب دوې میاشتې نور مهلت وغوښت، ترڅو امریکایان پر هغو نور کار وکړي او په پوځي او دیپلوماتیکو برخو کې هغو ته حل لارې ومومي. اوباما زیاته کړه: " دا راته سخته ده چې د امریکا خلکو ته ووایم: داسې کسان خوشي کوو چې تاسو وژني".

ولسمشر کرزي په غیر مستقیم ډول د اوباما د دوه میاشتني مهلت غوښتنه رد کړه او وې ویل: «راځئ د زندانیانو په باب سمدستي لاس په کار شو او دوې میاشتې وروسته به د مهمو ستراتیژیکو مسایلو په باب خبرې وکړو.

ولسمشر وروسته له عدلي او قضایي مسوولینو سره د دوه میاشتني مهلت په باب مشوره وکړه. پرېکړه پر دې شوه چې دغه مهلت امریکا ته ورکړای شي، ځکه چې حامد کرزي ویل زموږ ستونزه له واشنګټن سره سیاسي ماهیت لري او زموږ له ملي حاکمیت سره تړاو لري، بل لوري ته چې کله امریکایي جنرالان د خپلو ناغېږیو په سبب د افغاني چارواکو له خوا تر پوښتنې لاندې راتلل، نو ویل به یې چې دغه مساله باید دواړه ولسمشران په خپلو کې حل کړي. په دې موده کې ان هغه بندیان چې برائت یې اخیست هم نه خوشي کېدل. د هغو معلوماتو له مخې چې لوی څارنوال ښاغلي الکو د نومبر په ۱۸ نېټه په ګلخانه ماڼۍ کې غونډې ته وړاندې کړ، د دوی ادارې د څلور سوو تنو بندیانو د خوشي کېدو حکم امریکایي چارواکو ته سپارلی و، خو هغوی یو تن هم نه و خوشی کړی.

هغوی چې په بېلابېلو دلایلو د امریکا ملاتړ کاوه او نه یې غوښتل چې امریکایي جنرالان خپه شي په بېلابېلو طریقو د ولسمشر کرزي پر اعصابو کار کاوه، ځینو به ویل د کنوانسیونونو پر بنسټ موږ د دوهم لمبر پروتوکول

پر منلو اړ یو. د توتیانو په څېر به یې د امریکایانو خبرې داسې تکرارولې چې گواکې د دغه پروتوکول منل په اتومات ډول د اداري توقیف د منلو په مانا دی. یو شمېر نورو د دفاع وزیر بسم الله خان محمدي په څېر ولسمشر ته ویل: "رییس صاحب حوصله وکړه، خدای دې څوک نه محتاجوي، څه وکړو محتاج یو او دغه حالت لرو ....". وروسته چې د اشرف غني پښه دې مسالې ته ورداخله شوه، نوموړي د یوې ورځې په ماښام د ولسمشر د کار په دفتر کې غوښتل چې نوموړی ووېروي. ډاکټر اشرف غني احمدزي وویل: "زه ویرېږم او معلومات مې دا وایي چې که له امریکایانو سره د بگرام مساله سخته ونیسې، کېدای شي پر خلاف دې کودتا وشي او دغه کودتا به جنرالان نه بلکې هغه منصبداران وکړي، چې د ډگروالۍ او ډگرمنۍ او تر هغو ټیټې رتبې لري".

په هغه ویډیو کنفرانس کې چې ولسمشر کرزي له اوباما سره د نومبر په ۲۸ مه نېټه درلود، د امریکا ولسمشر وویل چې جنرال الن او سفیر به د بگرام زندان په قضیه کې د پرمختگ په لور له نویو خبرو سره درشي. سبا ته جنرال الن او سفیر جیمز کننگهم د ولسمشر دفتر ته راغلل. هغوی یوه ورځ مخکې یو کاغذ ارگ ته را استولی و. جنرال الن وویل چې د بندیانو شمېر ۸۰۰ تنو ته رسېدلی دی چمتو یو چې ۳۹۰ تنه یې افغان لوري ته وسپارو او یو شمېر نور یې د اداري توقیف لپاره افغانانو ته وسپارو. نوموړي وویل چې تر اوسه له هغوی نه ٦۰ تنه افغان لوري ته سپارل شوي دي او دا یو ښه پرمختگ دی، خو ولسمشر کرزي یې په ځواب کې وویل چې دا هغه څه نه دي چې دی یې غواړي. نوموړي زیاته کړه چې زه د امریکایانو له خوا د افغانانو د بندي کولو بشپړ درېدل غواړم او د دې وضعې دوام به د امنیتي ترون پر سر د خبرو د پرمختگ مخه ونیسي. ډاکټر سپنتا له امریکایانو سره موافقه کړې

وه چې د ۳۵ تنو په شمېر د خطرناکو کسانو په نوم له هغوی سره پاتې شي. سره له دې هم سفیر کننگهم په ټینگار وویل چې زندان اوس د افغانانو په لاس کې دی. ولسمشر هغوی دواړو ته وویل چې د افغانستان ولس به په دغسې شرایطو کې اجازه ور نه کړي چې امنیتي تړون لاسلیک کړي. د امریکا یې لوري ادعا دا وه چې دوی د هغو کسانو پر خلاف عملیات کوي، چې افغانانو او امریکایانو ته خطرناک دي او د افغانستان حقوقي نظام د خطرناکو کسانو د ساتنې ضمانت نه شي ورکولای.

هغوی په همدې دلیل د اداري توقیف اجرایي کېدو غوښتونکي وو. یانې له اسنادو او محاکمې پرته د کسانو توقیف چې د دوی په اند خطرناک گڼل کېدل او د دې غوښتونکي وو چې هغه له دوی سره وي. ولسمشر چې د امریکایانو له ناغېړۍ او ځان غړونو نه ستومانه او نارامه و د همغې ورځې په مازیگر یې له مولوي وکیل احمد متوکل او انجینر حلیم سره په ناسته کې وویل: « دا ټول ستاسو طالبانو له لاسه دي، دلته موږ له امریکایانو سره په جنجال کې او هلته تاسو د پاکستان په زندان کې ملا برادر یې درته بندي کړ، ملا عبیدالله یې وواژه، ملا ترابي مو بندي دی(..). »

له یوه پلوه هغه اعلامیې چې د ارگ د رسنیو له ریاست نه خپرېدې او خلکو ته یې په منظم ډول حقایق رسول بل لور ته او د امنیتي تړون په تړاو کوم گواښونه چې ولسمشر کول امریکایان یې دې ته اړ کړل چې د بگرام زندان د ستونزې په حل کې یو لړ گامونه واخلي. په یوه امنیتي غونډه کې چې د دسمبر په لومړیو کې وه، لوی څارنوال په کار کې د پرمختگ خبر ورکړ او وې ویل چې د ولسمشرۍ اعلامیو کار ورکړ او د بگرام زندان د بندیانو د خوشي کولو لړۍ پیل شوې ده. په دې ډول که هر څومره په نه زړه وه د ولسمشر غوښتنو ته یې غاړه ایښې وه. ولسمشر د انگلیسانو د زندانونو درک

هم ولګاوه. اسدالله خالد د ملي امینت رییس د انګریزانو اړوند زندانونه تصدیق کړل. مارشال فهیم زیاته کړه چې انګریزان ان په کابل کې په قصبه سیمه کې زندان لري او هر څوک چې وغواړي بندي کوي یې، بې له دې چې د دوی دغه کړه وړه له ناټو سره اړیکه ولري. د افغانستان حکومت د هغه تفاهم‌لیک پر بنسټ چې له امریکایانو سره یې لاسلیک کړی و، د بګرام د بندیانو د دوسیو د څېړلو لپاره یوه کمېټه د (بګرام زندان د بندیانو د برخلیک ټاکلو او د دوسیو د چټکې څېړنې کمېټه) په نامه جوړه کړه. دغه کمېټه باید د یو متقاعد قاضي او دوو څارنوالانو په غړیتوب جوړه شوې وای. قاضي عبدالکریم قانت، څارنوال عبدالشکور دادرس او څارنوال محمود دقیق د دې کار لپاره وګومارل شول. څارنوال دقیق د دې دندې له منلو ډډه وکړه او کمېټې په همدې دوو تنو خپل کار پیل کړ. دغو دوو کسانو د وطندوستۍ په روحیه او جدیت خپل کار ته دوام ورکړ. که هر څومره امریکایانو د دوی په لاره کې خنډونه ایجاد کړل، خو دوی هېڅ کله هم فشارونو ته تسلیم نه شول.

د دې کمېټې د کار په پایله کې د بې ګناه بندیانو او هغوی چې د محکمې له لوري به یې برائت ترلاسه کاوه، خو بیا هم د امریکایانو په زندان کې پاتې وو او هغوی چې د بند موده یې پوره شوې وه او بالاخره هغه کسان چې د تور په باب یې وړوکی سند هم نه و د ټولو د خوشي کېدو لړۍ پیل شوه. ولسمشر پر دې ټینګار کاوه چې د کم عمره هلکانو او بوډاګانو د دوسیو په څېړلو کې بیړه وشي.

د افغانستان حکومت ته د بګرام زندان د راګرځولو مبارزه سره له دې چې په ښه نیت وه او موخه یې د هېوادوالو د بشري حقونو د تر پښو لاندې کولو او ظلم مخنیوی او د افغانانو د ملي حاکمیت ساتنه وه، خو له کورنیو خنډونو

سره هم مخ کېدله. هغوی چې لوېدیز پال و او د بهرنیانو له هر عمل نه که به هر څومره ناولی او بد بویه و، د دوی سپرمو ته ترې د اومانیزم او دیموکراسۍ بوی رسېده او د سطحي نظر له مخې هر هغه څوک چې له طالب سره یې ورته والی درلود دوی ته د وژلو حقدار ښکاریده.

ولسمشر په یوه امنیتي غونډه کې له دې پریشانۍ نه چې خبره تر دې رسېدلې، چې ځوانه نجلۍ ځانمرګی برید کوي وویل: "باید د دې لاملونه پیدا کړو، چې ولې د دې هېواد یوه ځوانه نجلۍ پر داسې کار لاس پورې کوي او د دې پېښو تر شا څوک دي؟" د نوموړي اشاره پېچلې استخباراتي لوبې ته وه، چې زموږ هېواد یې په کې رانغښتی و او خلک یې یو د بل په خلاف درولي وو. ډاکټر سپنتا یې په ځواب کې وویل: "ښه شوه چې ووژل شوه، ترهګره وه، د پاکستان نوکره(....").

په یوه بله امنیتي غونډه کې چې د ۲۰۱۳ کال په پیل کې د ګلخانې په مانۍ کې جوړه وه، مارشال محمد قسیم فهیم د ولسمشر لومړي مرستیال د بګرام زندان د بندیانو د خوشي کېدو په غبرګون کې داسې وویل: "زه د بګرام زندان په باره کې یو عرض لرم، زندان چې موږ ته وسپارل شو، اوس له هغو دغه ډول د خلکو خوشي کول پر ما هم بد لګېږي او پر امریکا هم. زما خبره دا ده چې دغه دولت دې خپل عزت او ابرو وساتي. توند تبلیغات ورپسې کېږي، دغه خلک چې خوشي کېږي له وېښتانو، ږیرو او سپینو خولیو سره او هر کلي ته یې تر هغو قوارو لوی خلک راځي. غیر پښتانه په تشویش کې کېږي، چې دومره کسان نور هم پاتې دي او خلک وایي چې کرزی پښتون دی او پښتانه خوشي کوي. باید په دې پروسه کې فکر وشي".

د لومړي مرستیال اشاره د بندیانو د خوشي کېدو تصویرونو ته وه، چې د دولت د لاسته راوړنو په نامه له ملي تلویزیون نه خپرېدل. له همدې امله

ولسمشر، ایمل فیضي او ما چې په دې برخه کې په ارګ کې بوخت وو او هغه کسانو چې تر ارګ د باندې په دې لاره کې صادقانه زحمتونه ګالل. لکه: قاضي عبدالکریم قانت، عبدالشکور دادرس، استاد ګل رحمان قاضي او جنرال غلام فاروق بارکزي، کار اسانه نه و. امریکایانو هم د قومي احساساتو په پیاوړي کېدو او د هغو په لوري ورکولو کې ډېر فعالیت کاوه. د همدې لانجو په بهیر کې یوناما یو راپور خپور کړ چې د افغان زندانونو دننه یې د ځورونو، شکنجو او غیر قانوني کړنو کیسې کولې. ولسمشر له یوه پلوه د خپل مزاج له مخې چې د خلکو له ځورولو او ازارولو سره یې سخت حساسیت درلود او له بله پلوه د دغه راپور د خپرېدو تر شا د موضوع په درک سره په ډېره بیړه یو پلاوی د اساسي قانون په تطبیق د څار کمېسیون د مرستیال عبدالقادر عدالت خواه په مشرۍ وګوماره، چې د زندانونو وضعیت وڅاري. دغه پلاوي د ۲۰۱۳ په فبروري کې خپل راپور ولسمشر ته وړاندې کړ. په پایله کې ولیدل شول چې په زیاتره وختونو کې قانون د تورنو کسانو د نیولو پر مهال مات شوی و او زموږ د هغو امنیتي ادارو لخوا مات شوی و چې د بهرنیو له لوریو تر څارنې لاندې فعالې وې.

د ځایي خلکو پاڅون او د وردګو له نرخ نه د امریکایي ځانګړیو ځواکونو وتل

د ۲۰۱۲ کال د نومبر میاشت وه، تراوسه لا د بګرام زندان ستونزه بشپړه نه وه حل شوې، چې د وردګو د سیدآباد، چک او نرخ ولسوالیو خلکو د اعتراض غږ اوچت کړ. هغوی په دې ولایت کې د امریکا د ځانګړیو ځواکونو له ظلم او سړي وژنې نه تر پزې راغلي وو. خلک تر هغه وروسته چې امریکایي ځواکونو د میدان ښار یو دوکاندار د لالي په نامه په ډزو وواژه په

ډله ایزه توګه د ولایتي شورا او والي دفترونو ته ورغلل او شکایت یې وکړ. بهرنیو پوځیانو د جومات امام او یو بل تن ورسره بېولي وو. اعتراض کوونکو ویل چې بهرني پوځیان له مخالفینو سره د جګړې توان نه لري، کله چې دوی نښه وګرځي بدل یې له عامو وګړو اخلي.

کله چې د ولس د خلکو اعتراض ډېر اوچت شو، ولسمشر یو پلاوی وټاکه چې موضوع وڅېړي، څو ورځې وروسته د امریکا هوایي ځواکونو د وردګو په تنګي دره کې بمباري وکړه او ۱۴ تنه ملکي وګړي یې شهیدان کړل. د فبروري میاشتې په نیمایي کې د امریکا ځانګړو ځواکونو په نیمه شپه کې یو محصل د نصرت الله په نامه لومړی له کوره راوویست او تر وژلو وروسته یې مړی د نرخ ولسوالۍ اړوند په ډبرینه غونډۍ وغورځاوه. دغه ځوان د ننګرهار پوهنتون د وترنرۍ د څانګې محصل و تر دې پېښې وروسته خلک سرکونو ته راووتل او د کندهار کابل لویه لاره یې وتړله.

په هغه غونډه کې چې د ګلخانې په مانۍ کې د فبروري په ۲۴ مه جوړه شوه. په هغو کې پر ګومارل شوي پلاوي سربېره د وردګو والي عبدالمجید خوګیانې او د ولایتي شورا یو شمېر غړو هم حضور درلود. والي د نوموړي محصل د شهادت په اړه مفصل معلومات وړاندې کړل او زیاته یې کړه: "د نیول کېدو پر مهال د دغه ځوان کورنۍ ته ویل شوي و چې زوی دې سبا ته د ولسوالۍ له دفتره ورسره بوځي، خو د هغه مړی درې ورځې وروسته په داسې حالت وموندل شو، چې ګوتې او مرۍ یې غوڅ کړي وه." د ښاغلي خوګیانې د معلوماتو پر بنسټ تر دغه وخته له هغې سیمې ۹ کسان ورک وو.

استول شوي پلاوي د هغه ځای د مؤظفو امریکایانو له قوله وویل چې دغه کړنې د ذکریا کندهاري په نامه یوه تن ترسره کړي دي. دا په داسې حال کې

ده چې تر دغه وخته بهرنیانو له ټولو پېښو انکار کاوه. د دوی په وینا ذکریا کندهاری نیول شوی و، خو کله چې حکومت له دوی نه د نوموړي د ورسپارلو غوښتنه وکړه، نو وې ویل چې له زندانه تښتیدلی دی.
ولسمشر هدایت ورکړ، چې امریکایانو ته وویل شي، چې خپل ځانګړي ځواکونه له وردګو ولایت په ځانګړې توګه له نرخ ولسوالۍ نه راوباسي او والي او امنیتي مسوولینو ته یې وویل، چې تر دې وروسته که بهرني عسکر د خلکو پر کورونو تیری وکړي، نو خلک دې له ځانه دفاع وکړي او افغان پوځیان دې د هغوی پر خلاف ودرېږي او اقدام دې وکړي. د میدان ښار اوسېدنکي او د شا او خوا ولسوالۍ یې په ځینو پېښو کې د هغو ظلمونو په سبب چې امریکایي ځواکونو او د هغو وسله‌والو کسانو له لاسه چې هغوی د افغانستان د ملي اردو جامې درلودې دې ته اړ شول چې د ځینو کلیو نه وکوچېږي. خپل کلی او کور پرېږدي. هغوی ویل چې د طالبانو له ظلم هم تر پزې راغلي وو.
د ولسمشر دغه حکم چې امریکایي ځواکونه دې په دوو اونیو کې دننه له سیمې راووځي د امریکایي جنرال ډنفورډ له مخالفت سره مخ شو او د هغو پر خلاف په کورنۍ او بهرنۍ کچه پراخ تبلیغات پیل شول. په یوه غونډه کې چې په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه، د امریکا عمومي قوماندان په واضح ټکو ولسمشر ته وویل چې پوځیان به یې له نرخ ولسوالۍ را ونه وځي. داخلي رسنیو زه هم نښه ګرځولی وم او دا تبلیغ یې کاوه چې ګواکې هغه تړاو چې له حزب اسلامي سره یې لرم، له میدان وردګو نه مې د بهرنیانو د ایستلو نقشه جوړه کړې ده، ترڅو د دوی له وتلو وروسته حزب اسلامي دغه سیمې ونیسي. د ناټو ویاند پرلپسې د خلکو په وژلو او ځورولو کې د امریکایي پوځیانو لاس درلودل ردول.

د امریکا د ځانګړیو ځواکونو د وتلو په باب د ملي امینت شورا د پرېکړې له اعلان وروسته د وردګو ولایت د مرکز او ولسوالیو اوسېدونکیو د یوې لویې غونډې په ترڅ کې د دې پرېکړې هرکلی وکړ. د پارلمان مخې ته د خلکو دغه غونډې او لاریون او د ولسمشر لخوا د وتلو حکم امریکایان له سخت حالت سره مخ کړل. بالاخره د امریکا د ځانګړیو ځواکونو عمومي قوماندان جنرال توماس میدان ښار ته لاړ او خلکو ته یې د وژنو او ځورونو په اړه د پلټنو ژمنه ورکړه.

د دې لانجو په بهیر کې د وردګو ولایت د امنیي قوماندان او د ملي اردو یو شمېر قوماندانانو چې په دې ولایت کې میشت وو د یو لیک په ترڅ کې د ملکي وګړو د وژلو او ځورولو په باب پر امریکایي ځواکونو لګیدلي تورونه بې بنسټه وبلل او له ولسمشر نه یې وغوښتل چې له نرخ او نورو ولسوالیو نه د امریکایي ځواکونو د وتلو حکم بېرته واخلي. هغوی د هغو سیمو په امنیت کې د امریکایي ځواکونو شتون اساسي شرط بللی و. پخوا تر دې چې دغه لیک د ولسمشرۍ دفتر ته ورسېږي طلوع تلویزیون هغه خپور کړ او له دې سره جوخت تودې تبصرې پرې وشوې، چې ګواکې له یوه پلوه ولسمشر کرزی له بګرامه بندیان طالبان خوشي کوي او بل لور ته امریکایي پوځیان د خپلو جبهو خوشي کولو ته اړ کوي. د دوو اونیو ضرب الاجل پای ته ورسېد، خو امریکایان له میدانه را ونه وتل، بالاخره د میدان وردګو خلکو د مارچ په شپاړسمه د پارلمان په مخه کې په پراخو لاریونونو لاس پورې کړ او له خپلو سیمو یې د امریکایي ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړه.

د امنیت شورا په غونډه کې چې د مارچ په ۱۷ مه په ارګ کې جوړه شوې وه، د غونډې زیاتره ګډونوالو پر ولسمشر توندې نیوکې وکړې او هر یوه په خپله طریقه له هغه وغوښتل چې په خپله پرېکړه له سره غور وکړي. مارشال

فهیم خبرې پیل کړې او وې ویل " احساسات ډېر توند دي، لاریونونه او د ملایانو ویناوې وضعیت خرابوي اوس د وزیراکبرخان وخت نه دی، چې په یوه چاقو څوک ووژنې اوس د تکنالوژۍ وخت دی".

بسم الله محمدي هغه پېښه چې یوه ورځ وړاندې په تگاب کې شوې وه یاده کړه. وې ویل چې په دې ترینگلي حالت کې درې تنه سرتیري چې د امریکایي عسکرو په لور ورتلل د هغوی د درېش د امر پروا یې ونکړه، بالاخره د بهرنیو ځواکونو لخوا نښه شول او ووژل شول. نوموړي ولسمشر ته وویل : " په وردگو کې غلام محمد سم سړی نه دی، د هغه په باب له استاد سیاف نه پوښتنه وکړئ او هلته د حزب اسلامي کسان هم دي، چې خپل کار کوي".

ډاکټر سپنتا وویل: " د امنیت له سرپرست نه پوښتنه وکړئ، چې هلته څه روان دي؟".

ډاکټر اشرف غني احمدزي وویل چې داسې اطلاع لري، چې طالبانو خلکو ته ویلي دي چې رشوت یې په کار نه دی، خو ولاړ شی امریکایان له میدانه وباسئ.

د مالیې وزیر حضرت عمر زاخېلوال ولسمشر ته په خطاب کې وویل: " ستاسو خبرو ډېرې بدې اغېزې کړې دي، ما تېره شپه ملي تلویزیون لیده د خبرونو لومړی لس دقیقې د جهاد خبرونه وو. بیا مې راډیو اورېده ټولو ځانمرگي بریدونه توجیه کول".

ولسمشر په ځواب کې وویل: " زه ستاسو په امنیتي راپورونو باور نه لرم، که امریکایان د انتقال په پروسه کې له وردگو نه ووځي بیا به څه کوئ؟ نو پرېږدئ چې نن راووځي. راځئ ټول د وردگو خلکو ته ورشو یا خلک له

ځان سره ملګري کړئ او یا به جګړه بایلئ. تاسو لومړی زموږ څو اونۍ مخکې پرېکړه عملي کړئ...".
بالاخره د مارچ په ۲۰ مه جنرال ډنفورډ او سفیر کننګهم د ولسمشر د کار دفتر ته راغلل. جنرال ډنفورډ وویل: "حاضر دي چې خپل پوځیان له میدان وردګو نه راوباسي. نوموړي وویل چې د بګرام زندان په تړاو هم پرمختګ شوی دی او دوی د افغانستان دریځ ته ډېر نږدې شوي دي".
د وردګو د خلکو د حق غوښتلو په مبارزه کې د پارلمان یو شمېر غړیو او ژورنالیستانو روښانه رول درلود. د هغوی له جملې څخه د پرژاک اژانس خبریال عبدالحکیم بشارت. ښاغلي بشارت، ایمل فیضي او ما زموږ د دوستانو د یو شمېر خصوصي رسنیو په همکارۍ وکولای شول د بهرنیو او کورنیو رسنیو پوځ، چې له ډېرو امکاناتو څخه برخمن هم و له پښو وغورځوو.
د امریکا د ځانګړیو ځواکونو عسکر بالاخره د مارچ په ۳۰ مه د وردګو له نرخ ولسوالۍ نه ووتل. هغوی ژمنه وکړه چې د مهالوېش له مخې به د دې ولایت له نورو برخو څخه هم راووځي. له هغو نهو تنو څخه چې ورک شوي وو. د یوه تن مړی د امریکایي ځواکونو د پرېښي مرکز ترڅنګ وموندل شو. دغه مړی داسې ځای وموندل شو، چې هلته به امریکایي عسکرو له طالبانو نه ترلاسه کړي چاودېدونکي مواد چول او له منځه به یې وړل.

د بهرنیانو د پټو زندانو کشفېدل

پر ۲۰۱۳ کال د ملي امنیت یو تن ډګروال چې د پولیسو په ځانګړیو قطعو کې یې دنده درلوده او یو وخت په پروان مېنه کې زموږ ګاونډی و له ډېرو هڅو وروسته وکولای شول چې زما دفتر ته راشي. نوموړي د هغه څه په

باب چې په شپنیو او نورو عملیاتو کې پېښېدل او د هغه ظلم په باب چې د ولایاتو په اطرافو کې پر خلکو دوام درلود کیسې راته وکړې. نوموړي وویل چې په ظاهره دغه عملیات د افغانانو لخوا ترسره کېږي، خو په واقعیت کې ټول واکونه د بهرنیانو په لاس کې وي. نوموړي ډګروال د هغو پټو زندانونو په باب هم چې امریکایانو او انګلیسانو درلودل خبرې درلودې. د موضوع د ښې روښانتیا لپاره یې په بل ځل یو د ملي امنیت اړوند څارنوال ورسره راوست، نوموړي څارنوال کیسه وکړه چې په کندهار کې یې د امریکایانو په یوه زندان کې دنده درلوده. بهرنیانو په دې هر زندان کې یو یا دوه تنه د افغانستان د عدلي ادارو څخه ورسره ګومارل، زیاتره یې هغوی ته د لوړو ډالري معاشونو وړاندیزونه هم کول او د هغوی په لاسلیک یې د خلکو غیر قانوني نیولو او زنداني کولو ته قانوني بڼه ورکوله. موږ د دغسې زندانونو له شتون نه بشپړ بې خبره وو او په هغو خبرو او جنجالونو کې چې موږ د بګرام زندان پر سر له هغوی سره درلودل هغوی هېڅکله هم د دغو زندانونو د شتون په باب کومه خبره نه وه کړې. تر هغې وروسته چې ما د بهرنیانو د شپنیو عملیاتو د وحشتونو او د پټو زندانونو د شتون په باب ځان ډاډه کړ. موضوع مې له ولسمشر سره شریکه کړه. ولسمشر یوه ورځ نوموړی ډګروال او څارنوال د لیدو لپاره خپل دفتر ته راوغوښتل او دغه جریان یې د هغوی له خولې واورېد.

بله ورځ یې هغوی دواړه د لوی څارنوال الکو او د ملي امنیت د لوی رییس رحمت الله نبیل سره یو ځای دفتر ته راوبلل او دغه موضوع یې له دې دوو مقاماتو سره مطرح کړه. په زړه پورې دا ده چې هم لوی څارنوال او هم د ملي امنیت رییس چې د ولسمشر په مخکې بې ځوابه وو کله چې له دفتره راووتل دواړو خپل تر لاس لاندې کسان رټل او وروسته یې په دې جرم چې

گواکې لومړی یې موضوع له خپلو امرینو سره نه ده شریکه کړې له هغوی پوښتنې او تحقیقات وکړل.
ولسمشر د موضوع د لا روښانتیا لپاره د ملي اردو د پولیسو عمومي قوماندان جنرال غلام فاروق بارکزی، چې د بگرام زندان قوماندان هم و، په مشرۍ یو پلاوی وټاکه او کندهار او هلمند ته یې واستاوه. کله چې پلاوی کندهار ته ورسېد او غوښتل یې چې هغه ځای چې د معلوماتو له مخې پټ زندان پکې و ووینې د امریکایانو له مخالفت سره مخ شول. ښاغلي دادرس چې د دې پلاوي غړیتوب درلود له کندهاره ما ته زنگ وواهه او وې ویل: سره له دې چې پلاوی د ولسمشر حکم په لاس کې لري، خو امریکایي منصبداران دوی ته اجازه نه ورکوي، چې زندان ته ننوځي او وایي، چې باید د دوی خپل قوماندان ورته امر وکړي. ما سمدستي مساله له لوی درستیز "شیرمحمد کریمي" سره شریکه کړه او له هغه نه مې وغوښتل، چې د کندهار په هوایي ډگر کې امریکایي مسوولین وپوهوي، چې نوموړی پلاوی د ولسمشر په حکم هلته تللی، نو هغوی پرېږدي چې خپل کار سر ته ورسوي. ښاغلی کریمي چې ډېر ناارامه شوی و په نه زړه یې ځواب راکړ "یاد پوځیان د امریکا د ځانگړو ځواکونو د قوماندان تر حکم لاندې دي او څوک دا زور نه لري، چې د ځانگړو ځواکونو په قوماندان څه ومني".
ښاغلي دادرس چې څووم ځل اړیکه ونیوه او وې ویل چې که تاسو موافق یاست زه به سبا ته د ولسمشر حکم په یو خبري کنفرانس کې رسنیو ته وروښایم او دا به ووایم چې امریکایي قوماندان د دوی د کار خنډ کېږي. زه یې له وړاندیز سره موافق وم او پرېکړه پر دې شوه چې د قول اردو د قوماندان په لاس امریکایان له دې تصمیم نه خبر کړو، چې څنگه امریکایي مسوولین د افغاني پلاوي له تصمیم نه خبر شول په څو دقیقو کې دننه یې د

نظر وړ زندان د دروازې پرانیستلو او د تحقیق په پروسه کې همکارۍ ته چمتووالی وښود.

پلاوي په خپل راپور کې چې ولسمشر ته یې وړاندې کړ، داسې ولیکل: (... پلاوي د ۱۳۹۳ کال د غوایي په لومړۍ نېټه د کندهار په نړیوال هوایي ډګر کې درې زندانونه چې د بهرنیو پوځیانو لخوا جوړ شوي اداره او کنټرولېدل، تر پلټنې لاندې ونیول...) لومړي زندان ۱۶ یو کسیزې کوټۍ درلودې او د پلټنې پر مهال شپږ تنه بندیان پکې وو. دغه زندان د انګریزي عسکرو لخوا ساتل کېده.

په دوهم زندان کې چې راپور هغه په (تکس فورد) نوم یادوي د امریکایي پوځیانو لخوا اداره کېده. درېیم زندان چې په راپور کې د KFDS په نوم یاد شوی و په ۳۱ اطاقونو کې یې د ۷۸ بندیانو ظرفیت درلود او د پلټنې پر مهال تش وه. دا په داسې حال کې وه چې امریکایانو په پیل کې د هر ډول پټ زندان له درلودو انکار کړی و.

یاد پلاوی تر هغه وروسته هلمند ولایت ته لاړ او د شوراب په پوځي کمپ کې یې خپلې پلټنې پیل کړې. د پلاوي د راپور له مخې هلته هم درې زندانونه وو. یو زندان چې په راپور کې د (بستشن۱ زندان کمپ) چې دوولس اطاقه او د ۸۸ کسانو د اوسېدو ظرفیت درلود او د بریټانیاوي پوځیانو لخوا اداره کېده. بل یې (بستشن ۳ زندان) و چې ۴۸ اطاقه یې درلودل چې په هر اطاق کې یواځې یو کس ساتل کېدای شو. په لومړي زندان کې پلاوي یواځې ۱۷ تنه بندیان لیدلي وو او په دویم زندان کې چې د راپور له مخې فعال ښکاریده خو د پلټنې پر مهال یې بندیان نه درلودل. دغه زندان هم د بریټانیاوي پوځیانو لخوا اداره کېده. په راپور کې درېیم زندان (لیدرینګ) یاد شوی و، چې د ۶۰ بندیانو د ساتنې ظرفیت یې درلود

او د امریکایانو لخوا اداره کېده. په راپور کې دا نه وه یاده شوې چې آیا په دې زندان کې څوک وو او کنه؟
پلاوي له امریکایي او بریټانیاوي اړوندو مسوولینو نه لیکلي اسناد واخیستل، چې په هغو کې دغو منصبدارانو لیکلي وو چې نور زندانونه نه لري او دغه اسناد یې د خپل راپور ضمیمه کړل.

د زندانونو مساله کرار کرار حل شوه!

د ۲۰۱۳ په جنوري کې مو واشنګټن ته مهم سفر درلود، هم تر هغو مخکې او هم وروسته حامد کرزي پر امریکایانو فشارونه ډېر زیات کړل، چې د افغانستان د دولت حاکمیت ته درناوی ولري. امریکایان او نور بهرنیان دې نور په افغانستان کې بندي نه نیسي او نور دې زموږ په خاوره کې زندان نه لري. شپني عملیات او نور عملیات چې د ملکي مرګ ژوبلې سبب کېږي بشپړ باید ودرول شي. افغان دولت ته د بګرام زندان اداري د سپارلو پر سر د موافقه لیک له لاسلیک وروسته دوهم تفاهم‌لیک د شپنیو عملیاتو په تړاو هم د افغانستان د دفاع وزیر او د امریکایي ځواکونو د عمومي قوماندان ترمنځ لاسلیک شو.
حامد کرزي له امریکا سره د امنیتي تړون د منلو او لاسلیک مساله ډېره سخته نیولې وه او نږدې په هره غونډه کې یې په تکرار ویل چې که امریکا متحده ایالات خپل چلن بدل نه کړي خلک به ده ته د تړون د لاسلیک اجازه ورنکړي.
د ۲۰۱۳ کال د مارچ په لسمه د امریکا د دفاع وزیر (چک هیګل) افغانستان ته راغی او له ولسمشر سره یې په ارګ کې وکتل. په دې کتنه کې ولسمشر (دوه پوړه ودانۍ) اصطلاح وکاروله، چې وروسته ېې بیا په یو شمېر نورو لیدنو کې امریکایانو ته تکرار کړه. نوموړي د امریکا دفاع وزیر ته وویل:

"(...) د امنیتي او دفاعي تړون بې اس اې د لاسلیک لپاره تر ټولو مهم ضمانت دا دی چې د افغانستان خلک د خوندیتوب احساس وکړي، سوله او ثبات راشي او له پاکستان سره ستاسو په اړیکو کې وضاحت راشي. تاسو د جهاد پر مهال زموږ په برخلیک له پاکستان سره معامله کړې ده..." . افغانان په غوسه دي، راځئ د زندان مساله حل کړو له کلیو نه راووځئ بیا به افغانان تاسو ته اډې درکړي. ما پخوا هم ویلي و چې افغانستان ته د یو دوه پوړه کور فکر وکړئ، موږ دوهم پوړ تاسو ته په کرایه درکوو. په لومړي پوړ کې موږ یو تاسو زموږ په ژوند کې مداخله مه کوئ. دوهم پوړ ته به ستاسو لاره بیله وي، موږ ستاسو په لویو اهدافو کار نه لرو...").

همدغه مهال په رسنیو کې داسې خبرونه خپاره شول، چې امریکایان د بګرام زندان د ستونزې د حل لپاره د دوو تنو لمنې ته لاس اچولی دی، چې ګواکې ولسمشر د هغوی خبره اوري. یو استاد سیاف او بل ډاکټر اشرف غني.

د دوهم لمبر پروتوکول موضوع هم همغسې ناحل شوې پاتې وه. ډاکټر اشرف غني به کله د احتمالي کودتا خبرونه راوړل او هڅه به یې کوله چې ولسمشر ووېروي او کله به یې د نوموړي د دریځ په تایید هڅه کوله د اصطلاحاتو او الفاظو په بدلون حل لاره پیدا کړي. هڅه دا وه چې د امریکایانو موخې ترسره شي، خو له دې سره هم مهاله ولسمشر کرزی ترې خپه نشي. په هېواد کې عامه افکار هره ورځ د امریکایانو پر ضد اوښتل او اعتراضونه کېدل، لکه د میدان وردګو د خلکو اعتراضونه.

د ۲۰۱۲ کال په وروستیو کې موږ د یوې بلې مسالې له جزیاتو هم خبر شوو. که څه هم د هغو کلیات کله کله د امریکایانو له خولو راوتلي وو. هغه مساله په بګرام زندان کې د نورو میلیتونو د بندیانو شتون و. په دې مانا چې

امریکایانو زموږ خاوره د داسې کسانو د بندي کولو او عذابولو ځای ګرځولی وه، چې د نړۍ په ګوټ ګوټ کې یې نیولي وو.
د همدې کال د سپټمبر په میاشت کې "د عدالت نړیواله شبکه international justice network " په نوم موسسې یو دوه کسیز پلاوی د افغانستان د بشري حقونو سازمان د مشر لعل ګل لعل په لارښونه زما دفتر ته راغی او زه یې د دې زندانیانو پر شتون خبر کړم. هغوی وویل چې د امریکا پوځي او امنیتي کسانو په منځني ختیځ، لرې ختیځ لکه ټایلیند او د نړۍ په نورو برخو کې د عملیاتو په ترڅ کې یو شمېر کسان نیولي دي او د هغو یو شمېر یې په افغانستان کې د بګرام زندان په یوه ګوښه کې یې د ډېرو وړوکیو بشري حقونو له معیارونو پرته ساتلي دي.
دغې موسسې هڅه کړې وه چې د دغو نیول شویو کسانو وړیا وکالت وکړي او قضیې یې حل کړي. په هر ځل چې امریکایانو ته ورغلي وو د رد ځواب یې ورکړی و. دوی ته ویل شوي وو چې ګواکې بګرام زندان د افغانستان اړوند دی او د افغانستان حکومت اجازه نه ورکوي، چې څوک په دې کار کې لاسوهنه وکړي. د دې خبرو په اورېدو حیران شوم او تعجب مې وکړ، ځکه لومړی دا چې هغه بندیان موږ نه پېژندل، موږ هغه نه وو بندیان کړي، موږ له هغوی سره ښه او یا بده سابقه نه درلوده او دوهم دا چې موږ عملاً د بګرام زندان د لاس ته راوړو په مبارزه بوخت وو. ځکه چې بګرام زموږ د خاورې برخه وه په داسې حال کې چې امریکایان چمتو نه وو هغه موږ ته وسپاري.
ما د ولسمشر له خبرولو او له نوموړي سره تر مشوې وروسته یادې مؤسسې ته یو مکتوب واستاوه. په هغه کې مې وویل چې موږ د نړیوالو رسنیو له قوله خبر وو، چې د ۲۰۰۱ کال د سپټمبر د ۱۱ له پېښې وروسته امریکا د ترهګرۍ

خلاف په اعلان شوې جګړه کې یو شمېر کسان خپل ملي امنیت ته د خطر په نوم نښه کړي او نیولي دي، خو د افغانستان حکومت له دې نه خبر نه دی، چې هغوی افغانستان ته را لېږدول شوي دي. ما په یاد مکتوب کې ولیکل: "موږ په خپله خاوره کې د هغو د ساتلو هېڅ لېوالتیا نه لرو، پر دې سربېره د افغانستان حکومت غواړي چې دغه کسان عادلانه محکمې ته لاس رسی ولري او په ذیصلاح محکمو کې یې قضیې وڅېړل شي(....".
یادې موسسې په ځوابي مکتوب کې د حکومت له دغه دریځ څخه د مننې په ترڅ کې دا دریځ د دولت د حاکمیت د تثبیت او د دې روښانوونکی وباله چې پر پیاوړي شکل د قانون د حاکمیت ترڅنګ ولاړ دي.
تر دې وروسته یوه ورځ ولسمشر په بګرام زندان کې د بهرنیو بندیانو د شتون په باب له جنرال ډنفورډ نه معلومات وغوښتل او دا یې یوه ستونزه وبلله. امریکایي جنرال او د دوی سفیر د بهرنیو بندیانو شتون ومانه.
د بګرام زندانیانو د برخلیک د ټاکلو او د دوسیو د چټک حل لپاره د کمېټې د جوړېدو سره کار په چټکۍ پیل شو. امریکایانو کله د خطرناکو بندیانو په نوم کله د داسې بندیانو چې پرې جنجال دی، د کمېټې په کار کې خنډونه اچول، چې وروستی ځل ۸۸ تنه بندیان د دې کمېټې او د امریکا د پوځي مسوولینو ترمنځ د لانجو سبب شول. ایمل فیضي دې ته زمینه برابره کړه، چې بي بي سي نړیوال تلویزیون، بګرام ته لاړ شي او د وضعې له واقعیتونو راپورونه برابر کړي. امریکایانو له پرلپسې خنډونو جوړولو وروسته بالاخره په نه زړه هلته د بي بي سي کامره او ژورنالیستان ومنل.
بالاخره ولسمشر د ۱۳۹۲ لمریز کال د کب په میاشت کې د یوه فرمان له مخې د بګرام زندان د افغانستان د دولت له عادي زندانونو څخه یو وباله او

د هغو مسوولیت او اداره یې د نورو زندانو په څېر د کورنیو چارو وزارت ته وسپارله.

له امریکا سره د اوږد مهاله ستراتیژیکې ملګرتیا د تړون پر سر خبرې

د ۲۰۰۹م کال په رانیژدې کېدو د امریکا متحده ایالاتو په یو لړ داسې اقداماتو لاس پورې کړ چې دا یې ښودله چې په افغانستان کې د دوی شتون بل پړاو ته درومي. واشنګټن په لومړي ګام کې هڅه وکړه چې په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د ځانګړي ماموریت یا یوناما د مشر په توګه «پډي اشډاون» راولي. جورج بوش پخپله ولسمشر کرزي ته ویلي وو چې که څه هم «اشډاون» نه پېژني خو د دې ماموریت لپاره یې مناسب او غوره بولي. وروسته د نوموړي لپاره د دندو وړاندیز شوې لایحې ښودله چې لوېدیزوالو د افغانستان لپاره د وایسرا د ټاکلو خیالونه په خپلو ماغزو کې پالل. په همدې دلیل د ولسمشر بوش هغې خبرې او د دندو دغې لایحې د حامد کرزي په شکاک ذهن کې د خطر زنګونه وکړنګول. پډي اشډاون په بالکان کې د کار سابقه درلوده، هلته چې کورنۍ جګړې پېښې او یوګوسلاویا پکې ټوټه شوه، ولسمشر ډېر په کلکه د پډي اشډاون له ټاکلو سره مخالفت وکړ. دې مخالفت یې له امریکا او د هغو له متحدینو سره د ده اړیکو ته زیان ورساوه، بالاخره نړیواله ټولنه له خپل دریځ نه په شا شوه او «کای ایډه» یې د ملګرو ملتونو د ځانګړي ماموریت د مشر په توګه کابل ته راواستاوه.

د پډي اشډاون د ټاکل کېدو له جنجال وروسته د ۲۰۰۹م کال د انتخاباتو نوبت راورسېد. لکه چې پخوا مې یادونه کړې د ۲۰۰۹م کال په انتخاباتو کې یو ځل بیا د «پخوانۍ یوګوسلاویا» ټیم په کار وګومارل شو. ریچارډ

هالبروک، پیټر ګالبریټ، جنرال فلپ موریان او نورو د یوه ځانګړي پلان له مخې هڅه وکړه چې ولسمشر کرزی ناکام او له ارګه وباسي. چې دا کار تر سره نه شو هڅه یې وکړه چې د یوې معاملې په ترڅ کې د اجراییه ریاست پست رامنځته او هغه له هرې لارې کمزوری کړي چې دا پلان هم د ولسمشر له مقاومت سره مخ شو. نو وروسته امریکایانو د خپل شتون نوی پړاو له انتخاباتو نه له بریالي راوتلي حامد کرزي سره پیل کړ، سره له دې چې د نوموړي په وینا له انتخاباتو «ځب ځب او ټپي» راوتلی ؤ. په افغانستان کې د امریکا د شتون نوی پړاو خپلو اډو ته رسمیت ورکول وو. امریکایانو د تېرو کلونو په اوږدو کې پینځه اډې جوړې کړې وې. له طالبانو سره جګړه چې د ورځې په تېرېدو توندېدله د دوی د پوځیانو د زیاتولو، د درنو او پرمختللو وسلو د زیاتولو او د افغانستان هر ګوټ ته د رسولو لپاره ډېره ښه پلمه وه. دا چې دې ته وار رارسېدلی ؤ چې پخوا جوړې شوې اډې رسمیت ومومي او د امریکا پوځي شتون د یوه تړون له مخې مشروعیت پیدا کړي. په خصوصي مجلسونو کې د امریکایانو له لوري د اډو او مرکزونو د درلودلو اشارې ډېرې پخوا شوې وې، خو په دې تړاو رسمي خبرې اترې په ۲۰۱۰م کال وشوې.

کله چې زه د ولسمشرۍ د دفتر ریاست ته راغلم له امریکا سره د اوږد مهاله ستراتیژیکو اړیکو د یوه تړون پر سر خبرې پیل شوې وې. که څه هم په لومړیو پړاوونو کې وې او ډېرې سوکه پر مخ تلې. د دغې دورې سیاسي فضا هم له جنجالونو ډکه وه چې ولسمشر یې تر ډېر فشار لاندې راوستلی ؤ. د کابل بانک ستونزه، د ۲۰۱۰م کال د پارلماني انتخاباتو جنجالونه، د بن کنفرانس ته د چمتووالي موضوع چې کله کله به یې خطرناکه بڼه خپله کړه، د رورا باکر هڅې چې وخت پر وخت به یې ځینې د اپوزیسیون مشران

راټولول او په ګډه به يې د فدرالیزم غږ اوچت کړ، او بالاخره په همدې تړاو د هېواد په شمالي ولایتونو کې د امریکایانو او انګلیسانو تحرکات چې موږ يې راپورونه تر لاسه کول.

د ۲۰۱۱م کال د اپریل په میاشت کې په واشنګټن کې زموږ سفیر «اکلیل حکیمي» ولسمشر ته د خپل راپور د وړاندې کولو په ترڅ کې وویل چې امریکایان غواړي د ستراتیژیکې دوستۍ تړون د ۲۰۱۱م کال تر پایه لاسلیک شي، ځکه چې د اوباما په پام کې ده چې دا د خپلو لاسته راوړنو په لړ کې وښيي. د نوموړي په وینا هغوی له لويې جرګې وېره درلوده چې غړي به يې له تړون سره مخالفت وکړي. نوموړي زیاته کړه چې په واشنګټن کې دغه اندېښنه هم شته چې افغانان به د تړون په بدل کې له امریکا څه وغواړي، یوه معلومه اندازه پیسې لکه مصر او پاکستان ته او که بل څه؟ په سند کې د ځانګړو قیوداتو ځایول چې د افغانستان له خاورې به د درېیم هېواد پر خلاف ګټه نه اخیستل کېږي بله هغه ستونزه وه چې واشنګټن يې په اندېښنه کې اچولی ؤ. ښاغلي حکیمي د «رابرټ ګېټس» له قوله وویل چې نوموړي په ټینګار ویل «موږ له تاسو اډې نه بلکې مرکزونه غواړو.» امریکایانو غوښتل چې پر دې هم وپوهېږي چې د افغانستان ګاونډیان به په دې تړاو څه غبرګون وښيي.

ولسمشر اوباما داسې پرېکړه کړې وه چې په ۲۰۱۱م کال کې به د خپلو پوځیانو شمېر کموي. امریکایانو ویل چې تر ۲۰۱۴م پورې به له افغانستان نه د خپلو پوځونو ایستل بشپړوي او تر هغو وروسته به یوازې د افغان پوځیانو د روزنې او د ترهګرۍ ضد عملیاتو لپاره په دې هېواد کې پاتې وي. د همدې لپاره د ډاکټر اشرف غني په مشرۍ د انتقال پروسه پیل شوې وه. متحده ایالاتو د اوږد مهاله ستراتیژیکو اړیکو سند افغان لوري ته وسپاره. د

۲۰۱۱م کال د اپریل پر ۱۰مه د ارگ په گلخانې ماڼۍ کې امنیتي غونډه جوړه شوه چې په هغو کې پر ولسمشر سربېره دواړو د ولسمشرۍ مرستیالانو، د دفاع او کورنیو چارو وزیرانو، لوی درستیز، د ملي امنیت سلاکار، د بهرنیو چارو وزیر او د هغه سیاسي معین، په امریکا کې افغان سفیر، اشرف غني احمدزي او ما (عبدالکریم خُرم) گډون درلود، د ستراتیژیک تړون موضوع تر بحث لاندې راغله، ډاکټر سپنتا چې په دې برخه کې د خبرو اترو د پر مخ وړلو دنده پر غاړه درلوده وویل چې د امریکایانو سند د مارچ په وروستیو کې افغان حکومت ته رسېدلی دی او تر دې مهاله دوې غونډې پرې جوړې شوې وې. ډېر مهم مسایل تر اوسه پورې نامعلوم وو او د امریکایانو سند د هغو په باب وضاحت نه درلود، د ساري په توگه دا چې آیا امریکایان اډې غواړي که نه؟ د پیسو سرچینې څه ډول برابرېږي؟ ترهگري به څه ډول تعریف کړي؟ آیا هغه سند چې لاسلیکېږي د اعلامیې په بڼه به وي او که د تړون؟ ځکه امریکایانو هغې ته د اعلامیې عنوان ورکړی ؤ او داسې نور...

په سند کې له افغانستان نه د اډې او یا مرکز غوښتنه شوې وه خو دغه غوښتنه په داسې کلیمو کې شوې وه چې گواکې غوښتنه د افغانانو لخوا کېږي. په بله وینا افغانانو له امریکایانو غوښتل چې دلته پاتې شي او مرکزونه ولري. په دې غونډه کې ډاکټر اشرف غني احمدزي ډېرې پوښتنې مطرح کړې او یادونه یې وکړه چې تر دې مهاله د امریکایانو مرستې او پوځي شتون اغېزناک نه دی او باید بدلونونه پکې راشي. نوموړي زیاته کړه چې په دې سند کې تروریزم او د هغو پر خلاف د قوې کارول څرنگه چې لازم دي تعریف شوي نه دي، او د اقتصادي مرستو موضوع هم گونگه ده او زیات وضاحت ته اړتیا لري.

سره له دې چې امریکایانو هڅه کوله چې خبرې اترې د جولای تر میاشتې پورې بشپړې شي خو ولسمشر حامد کرزي د لویې جرگې د شرط په اېښودو

د واشنګټن پښو ته لويه ډېره غورځولې وه. ولسمشر کرزی له پيله په خبرو اترو کې د وضاحت غوښتونکی ؤ. د ده په اند امريکايانو له کليمو سره لوبې کولې. نوموړي غوښتل چې امريکايان دې ښکاره ووايي چې څو اډې غواړي او د هغو په بدل کې څومره پيسې ورکوي. هغه لېوالتيا درلوده چې د اډو په بدل کې د هغو د کرايې پيسې امريکايان ورکړي، د ساري په توګه په دغه غونډه کې نوموړي دفاع وزير ته وويل چې له امريکايانو پوښتنه وکړي چې مثلاً د بګرام لپاره څومره پيسې ورکوي. د ولسمشر حامد کرزي په نظر نه يوازې دا چې زموږ هغه خاورې چې امريکايانو ترې د اډې ګټه پورته کوله بيه درلوده بلکې د هوا ککړتيا، دود او کيمياوي موادو يې چې زموږ د استوګنې چاپېريال ته زيانونه رسول،«ټولو بيه درلوده چې بايد امريکايانو هغه ادا کړې وای.»

په ایبټ آباد کې د اسامه وژل کېدل

د مې په دوهم سهار چې کله افغانان له خوبه راویښ شول د اسامه بن لادن د وژل کېدو خبر یې له رادیوګانو او تلویزیونو واورېد. د امریکا ځانګړو ځواکونو هغه ځای چې اسامه بن لادن له خپلې کورنۍ سره پکې پټ ژوند کاوه معلوم کړ او په نیمه شپه کې له دوو هلیکوپټرو سره ورپسې ورغلي وو. هغوی د ایبټ آباد په ښار کې اسامه په خپل کور کې موندلی ؤ. ایبټ آباد سمسوره او د ښې اوبو او هوا لرونکې سیمه ده. له اسلام‌اباد نه ډېر واټن نه لري او اسلام‌اباد ته نږدې پروت ښار دی. د کاکل په نامه د دې هېواد یوه پوځي اکاډمي هم په دې ښار کې ده. امریکایي پوځیانو اسامه په خپل کور کې وواژه او مړی یې له ټولو هغو اسنادو سره چې دوی لازم بلل ورسره یووړ. د هغو معلوماتو له مخې چې امریکایانو ورکړي، هغو څرخیو چې په عملیاتو کې وکارول شوې د جلال‌اباد له هوایي ډګره چې دوی د پوځي اډې ګټه ترې اخیسته الوتې وې. امریکایانو اعلان وکړ چې د بن لادن مړی یې د سمندر په یوه نامعلوم ځای کې اوبو ته وغورځاوه. دا چې امریکایي هلیکوپټرې د پاکستان د خاورې حریم ته ننوتلې وې او په یوه مهم پوځي ښار کې یې عملیات تر سره کړي وو له دې پرته چې د هغه هېواد رادار یې ووینې او د هغو پر خلاف غبرګون وښیي، یوه لویه پوښتنه ده چې تر اوسه پورې بې ځوابه پاتې ده. آیا پاکستاني پوځیان پر دې عملیاتو خبر وو؟ آیا په دې عملیاتو کې ورسره همکار وو؟ که ورسره ملګري نه وو د هغه هېواد پوځ دومره ناتوانه دی چې د دوی په خاوره کې د یوه پردي هېواد د عملیاتو او د هلیکوپټرو له ننوتلو څخه نه خبرېږي او مخه یې نه نیسي؟

د امریکایانو او پاکستانیانو رسمي ځواب دې پوښتنو ته دا ؤ چې پاکستاني پوځیان له دې پېښې ناخبره وو، خو سیمور هرش «Seymour Hersh» یوه

څېړنيز ژورناليست وروسته وليکل چې دغه عمليات د پاکستاني پوځيانو په همغږۍ تر سره شوي وو. نوموړی ليکي چې امريکايانو د اسامه د اوسېدو او ژوند د ځای په اړه پاکستانيانو ته معلومات ورکړل او هغوی يې خبر کړل چې د اسامه د وژلو اراده لري. سيمور هرش چې د بېلابېلو جايزو له هغو جملې څخه د «پوليتزر» د معتبرې جايزې ګټونکی دی د هغو څېړنو له مخې چې تر سره کړې يې دي او په هغو کې يې د امريکا او پاکستان له مهمو سرچينو څخه ګټه اخيستې وايي چې د اسامه د ښکار کولو په عملياتو کې د بريا لپاره امريکا د پاکستاني پوځيانو همکارۍ ته اړتيا درلوده. هغوی دغه مسأله له لوی درستيز «پرويز کياني» او دISI له رييس «احمد شجاع پاشا» سره شريکه کړه او همکاري يې ترې وغوښته.

د پاکستانيانو ځواب د اسامه بن لادن د ساتنې په باب دا ؤ چې ګواکې نوموړی يې د القاعده او طالبانو د غړيو د کنټرول لپاره د برمته په څېر ساتلی ؤ.

د عملياتو لپاره د بن لادن کور ته نږدې يو ګډ استخباراتي ګروپ ځای پر ځای کړای شو. پاکستانيانو امريکايانو ته د خپلې همکارۍ په بدل کې هم امتيازونه وغوښتل. احمد شجاع پاشا د ISI مشر د ٢٠١١م د اپريل په مياشت کې د همدې لپاره واشنګټن ته سفر وکړ او د CIA له مشر «ليون پنيټا» سره يې وليدل. هلته پر دې توافق وشو چې د اسامه د ښکار کولو عملياتو په لړ کې د مرستې په بدل کې به د پوځي مرستو ډېرې پيسې چې امريکا ځنډولې وې بېرته اسلام‌اباد ته پيلېږي، امريکا به تر دې وروسته د ترهګرۍ خلاف مبارزې په تړاو د پاکستان په نه همکارۍ نيوکه نه کوي، ايبټ آباد ته دې ډېر وړوکی عملياتي ټيم واستول شي، پاکستان ته په افغانستان کې خلاص لاس ورکړای شي او بالاخره چې اسامه کله ووژل شو نو امريکا دې اعلان

وکړي چې نوموړی یې د بې پیلوټه الوتکې په برید کې د افغانستان په غرونو کې وواژه. د دې توافق وروستۍ برخه ځکه عملي نه شوه چې په عملیاتو کې له شریکو دوو هلیکوپټرو څخه یوه را نسکوره شوه او همالته پر ځای پاتې شوه، چې امریکایي خاصو ځواکونو د عملیاتو له بشپړولو وروسته په باروتو والوزوله.

د اسامه بن لادن د دوژل کېدو د خبر له خپرېدو سره ولسمشر کرزي په بیړه خپل مرستیالان ارګ ته راوغوښتل له هغوی سره تر مشورې وروسته یې د دوهم نمبر مانۍ په انګړ کې د کامرې مخې ته خبرې وکړې، ولسمشر په خپلو خبرو کې د خپل همېشني دریځ پر ریښتینوالي د ټینګار په ترڅ کې وویل: «د افغانستان ادعا له لومړیو ورځو همدغه وه چې د ترهګرو مرکزونه او مشران په پاکستان کې دي.» نوموړي هیله درلوده چې له دې پېښې وروسته به امریکایان په خپل چلن کې بدلون راولي هغه جګړه به چې تر اوسه یې د افغانستان په کلیو کې کوله د ترهګرو مرکزونو ته ورولېږدوي، خو پاکستانیان نه یوازې دا چې د امریکا د قهر او غضب نښه نه شول بلکې نوي امتیازات یې هم په نصیب شول.

د بن لادن له وژل کېدو وروسته سناتور جان کیري د می پر پینځمه یانې له دې پېښې یوازې درې ورځې وروسته د سنا په استماعیې غونډې کې د دې تر څنګ چې د القاعده د مشر شتون یې په ایبټ آباد کې چې له اسلام‌اباد سره د الوتکې له لارې یواځې ۳۵ میله واټن درلود د پوښتنې وړ وباله، او دا چې آیا پاکستاني پوځیان د ده له شتون نه ناخبره وو، دا یې وویل چې «(...) موږ په دې سیمه کې د ملي امنیت لپاره حیاتي ګټې لرو او له پاکستان سره مو چې همکاري رامنځته کړې ده موږ ته دا اجازه راکوي چې ګواښونه او

مشترکې ګټې مو وپالو.» هغه زیاته کړه چې «لوی تصویر» او «له پاکستان سره د اړیکو بشپړ طبیعت» باید په پام کې ولرو.
نوموړي د «القاعده ترهګرو» او «د ترهګرو پر خلاف د بې پیلوټه الوتکو د بریدونو اجازه» د اسلام‌اباد د همکارۍ د دغه لوی تصویر مهمه برخه وبلله.
د می پر ۱۰مه جان کیري په استماعیه درېیمه غونډه کې په افغانستان کې د خپل هېواد د پوځیانو د کمولو خبره وکړه وې ویل: «د میاشتې لس ملیارده ډالره په داسې جګړه کې لګول چې پای یې معلوم نه دی د دوام وړ نه دی.» په همدې استدلال نوموړي په افغانستان کې د سولې د هڅو په ګړندي کولو ټینګار وکړ. خو په هماغه ډول چې سناتور جان کیري د می په درېیمه یانې د بن لادن له وژل کېدو یوه ورځ وروسته په درېیمه استماعیه غونډه کې ویلي وو په سوله کې هم باید «د پاکستان اندېښنې» په پام کې نیول شوې وای.
په دې ډول افغانستان چې د القاعده د مشر د وژل کېدو له پېښې کومې هیلې درلودې تر سره نه شوې بلکې د اسلام‌اباد رول د افغانستان په پېښو کې زیات شو.
د افغانستان او امریکا ولسمشران د اسامه بن لادن له وژل کېدو وروسته د لومړي ځل لپاره د جون پر اتمه د ویډیو کنفرانس له لارې یو له بل سره وغږېدل. اوباما د سولې پر پروسې د دې پېښې د اغېزو په باب وپوښتل، خو هم مهاله یې د پاکستان پر رول او شتون زور راوړ. ولسمشر کرزي خپل همېشنی دریځ تکرار کړ او وې ویل چې په پاکستان کې د القاعده د مشر وژل کېدل د دې ادعا تر ټولو غوره ثبوت دی چې د ترهګرو پټنځایونه په هغه هېواد کې دي. نوموړي یو ځل بیا د امریکا له ولسمشر نه وغوښتل چې د افغانستان په کلیو کې جګړه ختمه کړي ځکه دا هغه ځای نه دی چې

ترهګر پکې ولټول شي. نوموړي د ملکي وګړو په تېره د ښځو او ماشومانو مرګ ژوبلې ته په اشارې وویل چې نور د افغانانو زغم پای ته رسېدلی دی. خو ولسمشر اوباما له نوموړي وغوښتل چې په ملکي مرګ ژوبله چوپ شي، ځکه چې د افغانستان د ولسمشر توندې انتقادي خبرې په امریکا کې له جګړې پر ستومانه خلکو بدې اغېزې کوي.

د ځینو شنونکیو له نظره اسامه بن لادن داسې مهال ووژل شو چې بارک اوباما د ولسمشرۍ د دوهمې دورې لپاره چمتووالی نیوه، که څه هم امریکایي چارواکیو بیا بیا دا ویل چې د القاعدې د مشر وژل کېدل د ترهګرۍ خلاف جګړې د پای ته رسېدو په مانا نه دی، خو د امریکا د لومړي نمبر دښمن وژل کېدل د هغه هېواد د ځواکونو لخوا لویه لاسته راوړنه او برې ګڼل کېدو، له دې سره هم مهاله دوو نورو شعارونو چې د امریکایانو ډېر خوښېدل یو په افغانستان کې د خپلو پوځونو کمول او بل د افغانستان د ستونزې د سیاسي حل چټکول د امریکایي چارواکیو په سیاسي ادبیاتو کې ځانګړې ځای خپل کړ.

بېشکه چې دې ټولو د ولسمشرۍ په انتخاباتو کې د اوباما په بیا انتخابېدو کې مرسته کوله. بارک اوباما د جون په میاشت کې اعلان کړه چې په ۲۰۱۱م کې به لس زره او په ۲۰۱۲م کې به ۲۳ زره پوځیان له افغانستان نه وباسي.

د ستراتیژیک تړون پر سر د خبرو دوام

د اوږدمهاله ستراتیژیک تړون پر سر خبرې اترې هماغسې روانې وې، امریکایانو چې هر ځل د افغان لوري د مطالعې لپاره سند سپارلو د هغو په عنوان کې یې «اعلامیه» یا Declaration لیکلو. افغان لوری له دې عنوان سره آرام نه ؤ ځکه چې د امریکایانو د ژمنو کچه یې ډېره راټیټوله.

افغانستان د دې انتظار درلود چې د دې تړون له لاسلیک سره به د (تخنیکي پوځي تړون) MTA په څېر ټول تړونونه چې پخوا لاسلیک شوي وو فسخه شي.
یاد تړون د امریکایي ځواکونو د حضور په پیل کې د کورنیو چارو وزیر محمد یونس قانوني او د استاد رباني د حکومت د بهرنیو چارو وزیر ډاکټر عبدالله لخوا له هغوی سره لاسلیک شوی ؤ. وروسته د لنډمهاله حکومت له جوړېدو سره د همدې دوو مقامونو له لوري تمدید شوی ؤ. د MTA تړون په ټولو اړخونو کې د امریکایانو لاس پرانیستی پرېښی ؤ او هېڅ ډول مسوولیت یې پر هغوی نه ؤ ایښی.
ما د دغه تړون متن ډېر په ګرانه وموند او دوستانو مې په آزادو رسنیو کې هغه خپور کړ، د هغو استعماري بڼې چې تر هغه مهاله له خلکو نه پټ ساتل شوی ؤ په ټولنه کې توند غبرګونونه راوپارول او په پارلمان کې پر هغو توند بحثونه وشول چې بالاخره وکیلان د هغو د لغوه کولو غوښتونکي شول. د MTA په باب هم د امریکایانو ټینګار دا ؤ چې پر خپل ځای پاتې شي.
افغان لوري هڅه کوله چې د ستراتیژیک تړون له لاسلیک سره د امریکایي ځواکونو شتون په یوه قانوني چوکاټ کې راشي.
د افغانستان خاوره د دریېم هېواد پر خلاف نه کارول، افغانستان له ناټو پرته د غوره متحد په توګه ګڼل، افغان حکومت ته د ټولو زندانونو لېږدول، د ځانګړو عملیاتو او د شپنیو بریدونو پای ته رسول، د بهرني تېري په مقابل کې د افغانستان دفاع او ملاتړ. ځانګړې مشخصې مالي ژمنې... هغه ټکې وو چې افغانستان یې د لاسته راوړلو اراده درلوده.
په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱م کال د اکتوبر پر ۲۶مه د ارګ په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه وه او ولسمشر هغو ته سیاسي او جهادي مشران رابللي وو

تر څو د خبرو اترو له پرمختګ څخه خبر شي او په دې تړاو خپل وړاندیزونه ووایي. ډاکټر سپنتا خپل راپور وړاندې کړ او داسې یې وویل: «(...) د زندانونو د انتقال په برخه کې تر یوه بریده توافق شوی دی، د تلاشۍ او ځانګړو عملیاتو په اړه امریکایانو منلې ده چې نور به دوی پخپله د خلکو کورونه نه پلټي خو پر دې ټینګار کوي چې ځانګړي عملیات د جګړې په بریا کې ډېر ضروري دي او دا یې منلې چې د اړتیا په صورت کې به یې له افغان ځواکونو سره په ګډه تر سره کوي، د اډو د شمېر او څرنګوالي په باب نه غواړي چې اوس څه ووایی، او د مشروع دفاع موضوع یې هم تر اوسه روښانه نه ده او همداسې اختلافي ده.»

ولسمشر یو ځل بیا له ځانګړو عملیاتو سره خپل مخالفت وښود. استاد عبدالرب رسول سیاف وویل: «دا یوه مهمه موضوع ده باید احساساتي بحث پرې ونه کړو، غریب او بې وزلي یو، دښمن مو د سپي خصلت لري. موږ له عراق سره توپیر لرو، عراق د ګاونډیو له لوري نه ګواښل کېږي. زموږ پولیس او پوځیان د کلال د بار په څېر دي په یوه ډکه ټول شړېږي، څه شی مجهول مه پرېږدئ هر څه روښانه کړئ.»

حضرت صبغت الله مجددي د استاد سیاف د خبرو د تائید په ترڅ کې وویل: «موږ باید خپلې سرچینې په کار واچوو او د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون دې دغه متن په دقت وګوري او هڅه وکړو چې هم لعل په لاس راشي او هم یار خپه نه شي.»

حاجي محمد محقق د خپلو خبرو په یوه برخه کې په دې کې پوښتنه را پورته کړه چې د مشروع دفاع په صورت کې به څوک د تفسیر حق لري او دا به په ګوته کوي چې آیا امریکایان په کوم ډول پېښو کې دغه جواز ترلاسه کوي.

د مشرانو جرګې رییس فضل الهادي مسلمیار وویل: «بدبختانه چې د چا اقتصاد کمزوری وي آزادي یې تر پوښتنې لاندې راځي، ځانګړي عملیات په ځینو وختونو کې ضروري نه دي، د مشروع دفاع په برخه کې پوښتنه دا ده چې په داسې صورت کې چې پر افغانستان یرغل وشي څه به پېښ شي؟»
ولسمشر کرزي په خپلو خبرو کې وویل: «موږ د جهاد له وخته دا تجربه تر لاسه کړې، موږ شوروي ته ماته ورکړه، نړۍ له هغو ګټه واخیسته خو موږ تر پښو لاندې شوو. اوس هم امریکا لس کاله په موږ بمبارۍ وکړې په داسې حال کې چې پوهېدل ترهګر په پاکستان کې مرکزونه لري خو هېڅ یې ونه کړل، نو پر افغانستان برید به هغوی څه وبولي؟»
مولوي قیام الدین کشاف وویل: «حمله دوه ډوله ده، یوه له دننه څخه او بله له بهر څخه. په داسې صورت کې چې پر هغوی له بهر څخه برید وشي نو باید د «امریکایانو» لاسونه و نه تړو.»
ولسمشر کرزي یو ځل بیا خپلو خبرو ته دوام ورکړ وې ویل: «یانې دغه معامله باید مفته ترسره نه کړو، امریکایان دلته په طالبانو او ترهګرو پسې نه دي راغلي، مه پرېږدئ چې د جهاد د مهال په څېر شي چې خپل کار یې وکړ او موږ یې پرېښودو لاړل.»
د غونډې په دوهمه برخه کې چې په هغو کې بهرنیانو هم ګډون درلود ولسمشر له سفیر راین کراکر او جان الن نه وپوښتل د شپنیو ځانګړو عملیاتو په کوم ځای کې ستونزه پاتې ده؟
امریکایي جنرال وویل:«افغانستان تر اوسه پورې په خپلواک ډول د دغسې عملیاتو توان نه لري، په پوځي ځواکونو کې د دغه ډول ځواکمنۍ جوړول له یوه تر دوو کلونو پورې وخت نیسي.» خو هغه دا ډاډ ورکړ چې داسې عملیات به تر سره نه کړي چې افغانانو ته ستونزې جوړې کړي.

جنرال عبدالرحیم وردګ د ملي دفاع وزیر د شپنیو عملیاتو پر ګټورتوب ټینګار وکړ وې ویل:«په نورو عملیاتو کې به د ملکي مرګ ژوبلې کچه ډېره لوړه شي.» جنرال الن وویل چې له شپنیو عملیاتو پرته په جګړه کې بریا ناشونې ده. د ملي امنیت رییس رحمت الله نبیل هم د شپنیو عملیاتو پر ګټورتوب ټینګار وکړ خو دا غوښتنه یې وکړه چې افغان چارواکي باید پر هغو خبر وي. د کورنیو چارو وزارت معین جنرال عبدالرحمن هم شپني عملیات ډېر ضروري او مهم وبلل او وړاندیز یې وکړ چې د افغان پوځیانو ونډه په دې کې زیاته شي.

ولسمشر بهرنیانو ته په خطاب کې پر خپل دریځ د ټینګار په ترڅ کې اوسنۍ وضعه د شوروي اتحاد د پوځي یرغل له وخت سره پرتله کړه وې ویل:«د اطرافو او کلیو خلک موږ د امریکایانو لاسپوڅي بولي او سبب یې همدغه عملیات او په هغو کې مرګ ژوبله او د خصوصي شرکتونو شتون دی. هغه مهال هم کلي بمباري کېدل او موږ مجاهدین یې اشرار بللو او وژلو یې، اوس هم که تاسو پاکستانیانو ته اجازه ورکړئ د طالبانو دفترونه به د مجاهدینو د دفترونو په څېر رسمي او علني کړي. (...) غواړم له خپلو وزیرانو وپوښتم چې که تاسو (امریکایان) دلته نه یاست دوی به دلته دفاع او ژوند وکړي؟ په باور سره چې نه! که تاسو چې له لسو کلونو راهیسې د خلکو پر کورونو بریدونه کوئ دا د یاغیانو پر خلاف کوئ، که داسې وي تاسو داسې خلک وژنئ چې د حکومت مخالف دي ځکه خو دا زموږ کورنۍ مسأله ده، که تاسو پر ترهګرو بریدونه کوئ بیا نو ولې د هغوی پټنځایونو ته نه ورځئ؟ زه د افغانانو استازی یم، زه به همدلته خپل ژوند پای ته رسوم. آیا زه دوی ته د شپنیو عملیاتو زیری ورکړم؟ دې ته بریا نشو ویلای دا زموږ د اساسي قانون تر پښو لاندې کول دي. افغانان ستراتیژیک

تړون لاسلیکوي خو خپل حاکمیت غواړي، ستاسو زندانونه نه غواړي، د پټنځایونو په له منځه وړو کې دې ته چمتو دي چې هر ډول قرباني ورکړي، له ترهګرۍ سره په جګړه کې له تاسو سره مرسته کوي. موږ دلته په دې دفترونو کې له افغانانو استازیتوب نشو کولای، که تاسو غواړئ چې دغه هېواد په داسې حالت کې پرېږدئ چې خلک یې له تاسو نه منندوی وي نو دغه کارونه بند کړئ (...) د ولسمشر اشاره هغو شپنیو عملیاتو ته وه چې پر نورو سربېره دوې پېغلې نجونې پکې وژل شوې وې.

راین کراکر چې هڅه یې کوله د ولسمشر غوسه را کمه کړي وې ویل چې د عملیاتو د همغږۍ مرکز یا (OCG) به زر فعال شي او عملیات به بالاخره افغاني شي.

جنرال الن په خبرو کې ورولوېد وې ویل چې د شپنیو عملیاتو له تر سره کولو پرته په جګړه کې بریا ناشونې ده. نوموړي د ولسمشر کرزي په ځواب کې چې شپني عملیات یې په جګړه کې د ماتې سبب بلل وویل: «د ماتې اساسي لامل پاکستان دی» ولسمشر له هغه نه وپوښتل:«نو بیا ولې د پاکستان غم نه خورئ؟» جنرال ځواب ورکړ: «دا زما له توانه لوړه ده. دا زموږ ولسمشر ته ووایه.»

ولسمشر د نوامبر پر ۸مه نېټه یو شمېر مشران ارګ ته راوبلل تر څو یو ځل بیا د اوږدمهاله ستراتیژیک تړون د متن او په دې تړاو د لویې جرګې پر جوړولو ورسره مشوره وکړي. یو شمېر څېرو لکه استاد سیاف، سید منصور نادري، پوهاند عبدالسلام عظیمي، نعمت الله شهراني، استاد ګل رحمان قاضي، حاجي دین محمد، مولوي ارسلا رحماني، عبدالهادي ارغندیوال، صلاح الدین رباني، عبدالروف ابراهیمي په دې غونډه کې ګډون درلود، د ولسمشر له نژدې همکارانو څخه ډاکټر سپنتا، ډاکټر صادق مدبر، ایمل

فیضي... هم حاضر وو ډاکټر مدبر چې د لویې جرګې د دایرولو او تنظیم مسوولیت ورسپارل شوی ؤ د جرګې کاري کړنلاره یې ولوسته، ولسمشر حضرت مجددي د لویې جرګې د ریاست لپاره وړاندې کړ.

ډاکټر سپنتا وویل چې د اختلافي ټکیو پر سر له امریکایانو سره ښکاره پرمختګ نه دی شوی، نوموړي زیاته کړه چې له غرمې وروسته پر دوو نیمو بجو له هغوی سره بیا خبرې کوي، د ده په وینا امریکایانو غوښتل چې د اډو شمېر یو کال وروسته روښانه کړي. ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «نو راځئ دغه تړون دوه برخې کړو، دا یو د دوی د عملیاتو د منع کولو او د دوی د زندانونو په باب، دوهم به د اډو په باب وي چې راتلونکې ته یې پرېږدو.» سره له دې چې د استاد سیاف وړاندیز دا ؤ چې «اډې دې همدا اوس په اصولو کې ومنل شي.» خو دغه وړاندیز په ترتیب سره د ارغندیوال، استاد قاضي او بالاخره د ولسمشر لخوا رد شو. ولسمشر تکرار کړه چې باید د امریکایانو په وړاندې سخت دریځ غوره کړو.

امریکایانو هم څو ورځې وړاندې د جاوید لودین په واسطه دې ته لېوالتیا ښودلې وه چې تړون په دوو برخو ووېشل شي. هغوی په ځینو سببونو بېړه درلوده او غوښتل یې چې لږ تر لږه یو عمومي تړون هر څومره ژر لاسلیک کړي. په داسې حال کې چې د اډو په باب د حامد کرزي سخت دریځ دغه کار ځنډاوه.

د نومبر پر ۱۴مه د ولسمشر د کار په دفتر کې یوه غونډه جوړه شوه چې حضرت مجددي، محمد کریم خلیلی، استاد شهراني، ډاکټر فاروق وردګ، اېمل فیضي او ما (خُرم) پکې ګډون درلود. د بحث موضوع د لویې جرګې جوړېدل او په هغو کې د ولسمشر وینا وه، له ما او فیضي پرته نورو ټولو ټینګار کاوه چې د ولسمشر وینا باید ډېره «نرمه» وي، او د امریکایانو لخوا

د شپنیو عملیاتو او د کورونو د تلاشۍ پر خلاف نوموړی باید احساساتي او توندې خبرې ونه کړي. سپنتا چې پارلمان ته تللی ؤ چې په همدې تړاو وکیلانو ته معلومات ورکړي د خبرو په جریان کې غونډې ته راغی، هغه هم د نورو په څېر د «نرمې» وینا پلوی ؤ. د هغې ورځې په ماښام د ملي امنیت رییس رحمت الله نبیل د هغه ځوان تصویرونه راوړل چې غوښتل یې د لویې جرګې ځای ته ننوزي او ځانمرګی برید وکړي، د ملي امنیت د رییس په قول نوموړی ځوان هدف ته تر رسېدو مخکې وپېژندل شو او د امنیتي ځواکونو لخوا له پښو وغورځول شو. ولسمشر چې د سولې په تړاو د مشورتي لویې جرګې تجربه هم لیدلې وه، ډېر په غوسه شو د دفاع وزیر یې ډېر زر خپل دفتر ته را وغوښت، نوموړي او د ملي امنیت سلاکار ته یې دنده وسپارله چې جنرال الن ته د لویې جرګې د تخریب په اړه اخطار ورکړي. همدارنګه یې رحمت الله نبیل وګوماره چې همدغه پیغام په افغانستان کې د CIA مسوول ته ورسوي.

امریکایان تل له لویو جرګو نه په وېره کې وو، هغوی له دې وېره درلوده چې افغانان په دغه لویه غونډه کې د دوی د شتون په باب نه اټکل کېدونکې پرېکړې ونه کړي. که داسې شوي وای او افغانانو په لویه جرګه کې د امریکایانو د شتون پر خلاف رایه ورکړې وای، په افغانستان کې د دوی پاتې کېدو د اشغال بڼه غوره کوله او دې مسألې بیا د امریکایانو کار ډېر ستونزمن کاوه چې د سیمې لپاره یې لوی پلانونه درلودل. یوه ورځ وروسته ولسمشر یو ځل بیا پر خپلو مرستیالانو او اړوندو وزیرانو سربېره حضرت مجددي، پیر سید احمد ګیلاني، پوهاند عظیمي، عبدالروف ابراهیمي، د مشرانو جرګې مرستیال محمد علم ایزدیار، استاد قاضي، مولوي قیام الدین کشاف،

هدایت امین ارسلا او صلاح الدین رباني د ګلخانې مانۍ ته را وغوښتل تر څو پر هغه سند چې لویې جرګې ته وړاندې شي بحث او مشوره وکړي.
امریکایان په خپل ځای د ولسمشر له وینا نه په اندېښنه کې وو. راین کراکر د هغه هېواد سفیر په هغه لیدنه کې چې د ولسمشر په دفتر کې وه په ښکاره د هغو په باب خپله نا خوښي ولسمشر ته وښودله. ولسمشر د خپلې وینا پر محتوا امریکایان خبر کړي وو.
د حامد کرزي لپاره د اوږدمهاله ستراتیژیکو همکاریو د تړون لاسلیک د عطف ټکی ؤ چې تر هغو وروسته باید د عملیاتو بڼه بدله شوې وای، دواړو هېوادونو به د خپلواکو او د حاکمیت لرونکیو شریکانو په توګه دوستانه ستراتیژیکې د متقابل درناوي پر بنسټ ولاړې اړیکې لرلې. په هغه غونډه کې راین کراکر په ټینګار وویل چې د ملکي مرګ ژوبلې، د امریکا لخوا د کورونو پلټل او شپني عملیاتو ته باید په وینا کې ځای ورنکړای شي. برخلاف په وینا کې باید په «عمومي موضوعاتو» رڼا واچوي، خو ولسمشر پر خپل دریځ ټینګ پاتې شو زیاته یې کړه چې جرګې ته به ووایي چې تر دې مهاله دواړه هېوادونه وروستۍ پایلې ته نه دي رسېدلي او ټول موضوعات نه دي حل شوي.
د امریکا سفیر هغه ځانمرګي برید ته چې ښایي د لویې جرګې د جوړېدو په ځای کې د یوه ځوان لخوا تر سره شوی وای د اشارې په ترڅ کې وویل چې:«د همدې شپنیو عملیاتو له برکته امنیتي وضعیت ښه شوی دی که نه دغه ډول بریدونه به ډېر کېدل او د لویې جرګې د جوړېدو مخه به یې نیوله.» نوموړي زیاته کړه چې امریکایي ځواکونو له څو شپو راهیسې د حقاني شبکې مرکزونه تر بریدونو لاندې راوستي دي. هغه ژمنه وکړه چې د عملیاتو لمن د پاکستان د بلوچستان ایالت ته هم وغځوي. راین کراکر د ایشیا

فونډیشن وروستۍ نظر پوښتنې ته اشاره وکړه وې ویل چې د دې نظر پوښتنې له مخې د افغانستان خلک د هېواد له وضعې څخه خوښ دي. خو ولسمشر د نوموړي دلایل رد کړل، لومړی یې دوو پېغلو نجونو ته چې د وردگو په ولایت کې په خپل کور کې وژل شوې وې اشاره وکړه او بیا یې وویل: «زه باید خلکو ته آرامي راولم او دا اجازه ورنه کړم چې د طالبانو په نامه ووژل شي په داسې حال کې چې تاسو طالبانو ته په قطر کې دفتر پرانیزئ او خبرې ورسره کوئ.»

امریکایان د لویې جرگې له رابللو سره له سره مخالف وو، آن تر دې چې د هغو ورځو په بهیر کې چې د خلکو استازي د افغانستان له گوټ گوټ نه کابل ته راغلل او د پولي تخنیک په لیلیه کې ځای پر ځای شوي وو، جگپوړیو او ټیټ پوړیو مامورینو چې ولسمشر ته لاسرسی درلود هر یوه په خپله ځانگړې طریقه نوموړی دې ته هڅاوه چې د لویې جرگې له جوړولو تېر شي، دا چې د تړون سند بشپړ شوی نه ؤ د امریکایانو اندېښنه یې څو چنده لوړوله. دغو هڅو ډېرې ورځې دوام درلود خو کار یې ورنکړ.

لویه جرگه بالاخره د المان د بهرنیو چارو وزارت د مرستیال په شتون کې چې د بن کنفرانس په تړاو کابل ته راغلی ؤ دایره شوه.

جرگه د حضرت صبغت الله مجددي په مشرۍ جوړه شوه، د کار په وروستۍ ورځ یې یو ۲۶ ماده یي پرېکړه‌لیک صادر کړ چې زیاتره یې له امریکا سره د تړون په تړاو وې.

جرگې په خپل پرېکړه‌لیک کې د افغانستان حکومت او د امریکا متحده ایالاتو مخې ته ډېر شرطونه کېښودل. د اسلامي او افغاني ارزښتونو پر اهمیت ټینگار، د افغانستان د خلکو حاکمیت او خپلواکۍ ته درناوی... او

بالاخره د بهرنیانو لخوا د شپنیو عملیاتو او کورونو پلټل بندول د دې شرطونو له جملې څخه وو.
ولسمشر د جرګې په وروستۍ غونډه کې د جرګې د غړیو وړاندیزونه او شرطونه تائید کړل او له هغو یې ملاتړ وکړ.
د نومبر پر ۲۰مه د لویې جرګې یو شمېر غړي په ارګ کې مېلمانه شول او د خپلو محلي ستونزو او جنجالونو په باب یې له ولسمشر سره خبرې وکړې.
له لویې جرګې وروسته د سند د لاسلیک لپاره د امریکایانو فشارونه زیات شول. امریکایانو غوښتل چې ستراتیژیک تړون د شیکاګو له کنفرانس نه مخکې لاسلیک شي، په داسې حال کې چې د سند متن تر دې مهاله وروستی شوی نه ؤ او لکه چې یادونه وشوه لویې جرګې د هغو په تړاو ډېر شرطونه او وړاندیزونه ولسمشر ته سپارلي وو. د یادونې وړ ده چې د بګرام زندان او ملکي مرګ ژوبلې پر سر جنجالونه د امریکایانو او د هغوی د متحدینو له لوري پرلپسې د افغانانو بندیانول، د «تیري جونز» امریکایي پادري لخوا د قرانکریم سوځول، په بګرام کې د امریکایي عسکرو لخوا د قرانکریم د ټوکونو سوځول، د افغان دولت د حاکمیت د کمزوري کولو او د ملي یووالي زیانمنولو لپاره د امریکایي سیاستوالو پرلپسې هڅې، هغه لاملونه وو چې په هېواد کې یې فضا متشنجه کړې وه او عامه اذهان یې د امریکا متحده ایالاتو پر خلاف پارولي وو. دغه لاملونو پر خپل ځای د ولسمشر په توند دریځ کې اغېز درلود، په دغسې شرایطو کې د امریکا د بهرنیو چارو وزیره هیلري کلنټن کابل ته راغله، نوموړې په خپلو خبرو کې د افغانستان د قومونو او آن د سمتونو یادونه وکړه چې په کابل کې د غوسې او یو لړ پوښتنو د راپیدا کېدو سبب شوه.

موږ د اوږدمهاله ستراتیژیکو همکاریو له تړون نه د اړو تړون چې د امنیتي او دفاعي تړون په نامه یادېده له بېلېدو سره آرامه ساه واخیستله، ځکه چې دې کار موږ ته ډېر فرصت په لاس راکاوه، که له یوه پلوه امریکایان د هغه برخې لپاره چې د دوی اصلي هدف ؤ اوس لاس په کار شول. بل لوري ته موږ دوی دې ته اړ کړل چې د عملیاتو د افغاني کېدو تفاهم‌لیک لاسلیک کړي، هڅه مو وکړه چې د شپنیو عملیاتو، د افغانانو د نیولو او د زندانو د کنټرول مخه یې ونیسو.

د ۲۰۱۲م کال د اپریل په اتمه یو تفاهم‌لیک د افغانستان په خاوره کې د ځانګړو عملیاتو د افغاني کېدو په برخه کې د «د افغانستان د اسلامي جمهوریت او د امریکا متحده ایالاتو تر منځ د تفاهم یادښت» ترعنوان لاندې په درې فصلونو او ۱۵ مادو کې د افغانستان د دفاع وزیر جنرال عبدالرحیم وردګ او د امریکا د پوځي ځواکونو د قوماندان جنرال الن لخوا لاسلیک شو. دغه سند تلاشۍ بشپړې افغاني کولې، او ځانګړي او د شپې لخوا عملیات یې هم د افغانانو تر قوماندې لاندې راوستل، مګر دا چې افغانانو له بهرنیو ځواکونو څخه د ملاتړ غوښتننه کړې وای. دغه مهال امریکایانو ومنله چې د سند عنوان له اعلامیې نه په تړون بدل شي.

امریکایانو زیاته هڅه کوله چې د ستراتیژیکو اوږدمهاله همکاریو په سند کې داسې مسایل ځای کړي چې افغان لوري هغه په خپلو کورنیو چارو کې لاسوهنه ګڼله، د ساري په توګه د بشري حقونو اړوند مسالې، انتخابات، د ښځو د حقونو، قومونو، مدني ټولنې، د عقایدو د ازادۍ او نور.

کله به چې دوی ته وویل شول چې دغه ټول حقونه زموږ په اساسي قانون کې تسجیل شوي دي، ځواب به یې راکاوه چې: « د امریکا خلکو ستاسو اساسي قانون نه دی لوستی، هغوی باید وپوهېږي چې له یوه دیموکراتیک

هېواد سره يې تړون لاسليک کړی دی.» خو د قرارداد په متن کې د دغه ډول الفاظو راوړل په ښکاره د افغانستان په کورنيو چارو کې لاسوهنه وه او زموږ ملي حاکميت ته يې زيان رساوه، امريکايانو د معلومې اندازې پيسو له يادونې څخه هم ځانونه غړول چې افغانستان ته يې ورکولې. هغوی نه غوښتل چې د هغو دوو تفاهم‌ليکونو چې د بګرام زندان او ځانګړيو عملياتو په باب يې له افغانستان سره لاسليک کړي وو په تړون کې يادونه وشي. په دې وروستۍ برخه کې يې دليل دا ؤ چې دغه تفاهم‌ليکونه الزامي نه دي، د ولسمشر ځواب داسې ؤ: «په داسې صورت کې چې الزامي نه دي نو بيا مو ولې لاسليک کړل او ګټه به يې څه وي؟» هغوی مالي مرستې له حکومتولۍ او نورو مسايلو سره د افغانستان په کړنو پورې مشروطې کړې وې. د انتخاباتو په اړه ولسمشر کرزي ټينګار کاوه چې د تړون په متن کې دې زيات شي چې: «بهرنيان بايد په هغو کې لاسوهنه ونه کړي» د امريکايانو استدلال دا و چې که داسې وليکل شي نو د انتخاباتو په برخه کې د تخنيکي او مالي مرستو مخه به يې ونيول شي. بالاخره پر دې توافق وشو چې په متن کې داسې راشي چې «په انتخاباتو کې نه کورنۍ لاسوهنه وشي او نه د بهرنيانو.» د اپريل په دوهمه نيمايي کې د تړون پر متن کاري غونډو تقريباً ورځنۍ بڼه غوره کړه. د دې غونډو يوه برخه د دولت د حقوقي، پوځي او اقتصادي مسوولينو سره، ځينې يې له سياسي مشرانو او ځينې بيا د امريکا له ملکي او پوځي استازيو سره تر سره کېدلې.

په هغه غونډه کې چې د اپريل پر ۱۹مه په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه ولسمشر يو ځل بيا د تړون اصلاح شوی متن د غونډې برخوالو ته وړاندې کړ او له دوی نه يې پرې نظر وغوښت. په دې غونډه کې قاضي القضات، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسيون رييس، د عدليې وزير، د چارو

د ادارې رییس، د ملي امنیت سلاکار، د بهرنیو چارو وزیر، د ولسمشر ویاند او ما (خُرم) گډون درلود. د ولسمشر اساسي پوښتنه دا وه چې آیا دغه نهایي شوی متن په بشپړ ډول د افغانستان له قوانینو سره مطابق دی که نه؟ قاضي القضات ښاغلي عظیمي وویل چې د افغانستان له قوانینو سره په ټکر کې کوم شی پکې نه ویني. د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون رییس پر متن پرلپسې کار ته په اشارې د ښاغلي عظیمي نظر تائید کړ خو دا یې زیاته کړه چې د ځینو کلیمو شتون یې لکه «مکلفیت لري» چې د افغانستان دولت ته راجع شوې له اساسي قانون سره په ټکر کې دي. او د دې غوښتنه یې وکړه چې نوموړی متن یو ځل بیا له سره په دقت ولوستل شي. قاضي القضات او د عدلیې وزیر د استاد قاضي خبرې تائید کړې.

ولسمشر په هر ځل په متن کې نوي اصلاحات راوستل او کله کله به یې وړوکې کلیمې بدلولې یا به یې حذفولې او یا به یې اضافه کولې. دې کار د امریکا د سفیر او سپنتا حوصله تر مورگو کوله چې د خبرو د پر مخ وړلو مسوولیت یې پر غاړه ؤ. یوه ورځ ډاکټر سپنتا د ولسمشر لخوا د بدلونو د راوستلو په غبرگون کې وویل: «مهرباني وکړئ دغه متن زر وروستی کړئ چې یو جدي هېواد ښکاره شو. دومره د کار ځنډول ښه کار نه دی، زه مجبور یم دغه بدلونونه امریکایانو ته ورکړم او هغوی مجبور دي چې واشنگټن ته یې واستوي (...) ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «جدي دولت هغه دی چې تر پایه بحث وکړي او بدلونونه راولي.» د هغې ورځې په سبا یانې د اپریل په ۲۱مه مازیگر مهال ټاکل شوی ؤ چې د امریکا سفیر کراکر له خپل مرستیال کننگهم سره د ولسمشر دفتر ته راشي او د سند او د کار د پرمختگ په باب خبرې ورسره وکړي. ولسمشر په یو ځای کې «هغوی» (They) په «افغانستان» بدل کړی ؤ. د امریکا سفیر ډېر خوړین شو

ويې ويل چې وروستی ځل کوم بدلونونه راوستل شوي وو هغه مې واشنګټن ته واستول او مرکز ته مې وويل چې همدغه وروستی شوی متن دی، هغه بيا زياته کړه: «يا ټول متن ومنئ او يا ټول رد کړئ.» خو ولسمشر يې په ځواب کې وويل چې ياده کلمه کېدای شي بل ډول تعبير شي او وروسته ښايي بدې پايلې ولري. سفير بالاخره په دې شرط ومنله چې همدا وروستی متن شي.

د اپريل پر ۲۲مه د ملي امنيت شورا په غونډه کې وروستی شوی سند تر بحث لاندې ونيول شو. د غونډې ټولو برخوالو ته د متن کاپيانې ورکړل شوې چې هغه ولولي. په غونډه کې د ولسمشر مرستيالان، ډاکټر اشرف غني احمدزی، د ملي وزارت مرستيال او سرپرست عنايت الله نظري، د کورنيو چارو وزير، د سولې عالي شورا د دارالانشا رييس او د ولسمشر سلاکار معصوم ستانکزی، لوی درستيز جنرال کريمي، د محلي ارګانونو رييس عبدالخالق فراهي، له مخدره موادو سره د مبارزې وزير ضرار احمد مقبل، د ولسمشر ويندوی ايمل فيضي، د دفتر د رياست مرستياله حميرا اعتمادي، د ملي امنيت شورا سلاکار ډاکټر سپنتا، د ملي امنيت شورا مرستيال انجينير ابراهيم سپين زاده، د ملي امنيت شورا مرستيال شيدا محمد ابدالي، د ملي امنيت عمومي رييس رحمت الله نبيل، د چارو د ادارې رييس ډاکټر صادق مدبر او ما (خُرم) ګډون درلود. د غونډې ټولو ګډون کوونکيو د سند له مطالعې وروسته هغه تائيد کړ، ډاکټر مدبر يو شمېر املايي او ټايپي غلطيو ته اشاره وکړه. ما په ځينو ټکيو چې اعتراض درلود مجلس ته مې وړاندې کړل او د هغه نسخې پر سر مې چې په لاس کې مې وه وليکل: «سند د ژباړې ستونزه لري، زموږ حقوقي اصطلاحات په ځينو برخو کې نه دي کارول شوي، او د دوهمې برخې د درېيمې او څلورمې مادې له محتوا سره

مخالف یم.» ولسمشر له ما نه توضیحات وغوښتل په ځواب کې مې ورته وویل چې په یادو شویو موادو کې زموږ په کورنیو چارو کې لاسوهنه ده او د افغانستان د دولت د حاکمیت نقض دی. په هغو مادو کې په داسې چارو کې چې د یوه خپلواک هېواد له عام او تام واکونو څخه دي، افغانستان ته یې د امر او نهې او د مسوولیت ټاکل درلودل.

سند یو ځل بیا د اپریل پر ۲۴مه د قاضي القضات ښاغلي عظیمي، استاد قاضي، د عدلیې وزیر ښاغلي غالب، په پارلماني چارو کې د دولت وزیر ښاغلي همایون عزیزي، د ملي امنیت شورا د دفتر او زموږ د دفتر لخوا د ولسمشر په حضور کې ولوستل شو. د تړون متن په ټوله کې تائید شو خو د هغو پښتو ژباړه چې د بهرنیو چارو وزارت د جګپوړو مامورینو جانان موسی زي او لطیف بهاند لخوا تر سره شوې وه نیمګړې وبلل شوه. د اپریل پر ۲۵مه د ارګ په ګلخانه کې لویه غونډه راوبلل شوه، تر څو وروستی شوی متن ګډونوالو ته واورول شي توافق او یا نه توافق یې ترلاسه شي. په دې غونډه کې د ولسمشرۍ مرستیالان محمد قسیم فهیم او استاد خلیلي، پیر سید احمد ګیلاني، حضرت صبغت الله مجددي، استاد عبدالرب رسول سیاف، سید منصور نادري، حاجي محمد محقق، سلیمان یاري، مولوي ارسلا رحماني، عبدالروف ابراهیمي، فضل الهادي مسلمیار، حاجي دین محمد، نعمت الله شهراني، مولوي قیام الدین کشاف، ذبیح الله مجددي، ډاکټر سپنتا، ډاکټر مدبر، اېمل فیضي، شیدا محمد ابدالي، زلمی رسول او ما (خُرم) ګډون درلود، په پیل کې د ملي امنیت سلاکار متن ولوست ورپسې د غونډې هر غړي خپل نظریات وړاندې کړل، حاجي محمد محقق د مشروع دفاع او دا چې افغانستان به د درېیم هېواد پر خلاف د تیري د پیل ټکی نه وي پر موضوع تمرکز وکړ او خپل نظریات یې بیان کړل. نورو

مشرانو متن تائید کړ. ښاغلي ابراهیمي د وکیلانو پوښتنې د هغوی په استازیتوب ولوستې، ښاغلي مسلمیار وړاندیز وکړ چې سند په کابل کې لاسلیک شي، حاجي دین محمد د امریکایانو د بې ویزې راتللو ستونزه مطرح کړه، مولوي کشاف وویل چې «د لویې جرګې د پرېکړه‌لیک له مخې زموږ اسلامي ارزښتونه مهم دي، باید پیل یې په اسلام او بسم الله شي.» ډاکټر سپنتا په ځواب کې ورته وویل: « مولوي صاحب زه کافرانو ته نشم ویلای چې په بسم الله یې پیل کړي او په پای کې لاسلیک وکړي.»

استاد شهراني د حدیبیې سوله یاده کړه وې ویل: «دغه مسایل ستونزې نه جوړوي، ځکه هلته مشرکانو وویل چې د رسول الله پر ځای دې یوازې محمد بن عبدالله ولیکل شي او پیغمبر ومنله.» خو ولسمشر د کشاف خبره تائید کړه ویې ویل «هر هېواد خپل ځانګړی تشخص لري» ذبیح الله مجددي هم همدغه خبره تائید کړه. د هغې ورځې په مازیګر یو ځل بیا سفیر راین کراکر او جنرال الن د ولسمشر دفتر ته راغلل چې د تړون د متن په باب د ده توافق واخلي. سفیر کراکر وویل چې یوه ورځ وړاندې یې پیر صاحب او حضرت صاحب ته زنګ وواهه او هغوی یې هڅولي وو چې د نن ورځې غونډې ته راشي، د ده په وینا هغوی ډېر خوشاله وو چې بالاخره د سند کار بشپړ شو. ولسمشر وویل: «دریغه درنه غوښتې مې وای چې ښاغلي عبدالله او قانوني ته هم زنګ ووهه، ځکه چې هغوی مو رابللي وو خو را نه غلل» وروسته ولسمشر تر غرمې مخکې غونډې او په هغو کې ځینو وړاندیرونو ته اشاره وکړه چې باید د لویې جرګې د پرېکړه‌لیک له مخې د افغانستان د خلکو ارزښتونو او عقایدو ته د سند په پیل کې درناوی یاد شي. سفیر ډېر نا آرامه شو وې ویل: «موږ خو وروستی شوی سند په نښه کړی هم ؤ، نور کار ختم شوی دی، په دې کې بدلون راوستل به ګران وي.» خو

ولسمشر ټینګار وکړ. سفیر وویل «موږ یو سیکولر هېواد یو. زموږ په هېواد کې د عقایدو او مذهب آزادي شته.» ډاکټر سپنتا وویل «کېدای شي د لاسلیک پر مهال اوباما ووایي چې زه د افغانانو عقایدو ته درناوی لرم» ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «څه کېږي چې په سند کې ولیکل شي، که سبا ته مولوي کشاف اعتراض وکړي او ووایی ...؟» ډاکټر سپنتا په ځواب کې وویل: «بیا به یې معاش وربند کړو. دوولس زره ډالره معاش اخلي، د مرمۍ ضد موټر لري» ولسمشر په غوسه له ملنډو په ډکه لهجه وویل: «دا به نور هم بدتر شي، هر څه خو په پیسو نه دي، د افغانستان خلک دي...» بیا یې سفیر ته مخ راواړاوه ویې ویل: «د ځای موضوع څنګه شوه، باید په کابل کې لاسلیک شي، نن د غونډې برخوالو په نورو مادو کې لکه دا چې افغانستان د جګړې د پیل ټکی نه وي نظریات درلودل» سفیر کراکر په وارخطایۍ وویل: «مهرباني وکړه نور په دې کې بدلون مه راولئ!» بالاخره د سند په پیل کې د نومبر د میاشتې لویې جرګې اشاره ځای پر ځای شوه.

د اپریل پر ۲۸مه سناتور جان کیري کابل ته راغی او په ارګ کې یې له ولسمشر سره ولیدل. نوموړي د اوږدمهاله ستراتیژیکو همکاریو د سند د بشپړېدو مبارکي ولسمشر ته ورکړه وې ویل چې د دې لاسلیک به د طالبانو او مخالفینو د روحیې کمزوري کېدو سبب شي. جان کیري زیاته کړه: «د تړون تر لاسلیک وروسته د انتخاباتو او ستاسو د ځایناستي مساله ډېر ارزښت پیدا کوي. باید انتخابات ښه او رانه تر سره شي چې ستاسو ولسواکي تر پوښتنې لاندې رانشي.» ولسمشر کرزي یې په ځواب کې وویل: «سمه ده، خو چې امریکا د تېرو انتخاباتو په څېر هڅه ونه کړي چې یو نوماند بریالی او بل ناکام شي او په دې کې له لاسوهنې ډډه وکړي.» جان کیري وویل: «هغه لاسوهنې د اشخاصو کار ؤ، موږ او تاسو د هغو په باب

مخکې خبرې کړې دي، اوس ژمنه درکوم چې په تخنیکي برخه کې مرسته کوو خو لاسوهنه نه کوو.» په دې ناسته کې د امریکا د ترهګرۍ خلاف غلطه مبارزه چې اصلي ځالو ته یې پام نه کېږي یو ځل بیا مطرح شوه، سناتور کیري د ملي اردو قومي ترکیب هم یاد کړ چې د دفاع وزیر د هغو په باب توضیحات ورکړل.

د سند له بشپړېدو سره بله جنجالي مساله چې پاتې وه هغه یې د لاسلیک ځای ؤ. امریکایانو ډېر ټینګار کاوه چې هغه په واشنګټن کې لاسلیک شي، د دوی د بهرنیو چارو وزیرې هیلري کلنټن ولسمشر کرزي ته زنګ وهلی ؤ چې امریکا ته یې تلو ته وهڅوي، نوموړې ویلي وو چې د سپینې مانۍ په «روز ګارډن» کې به د لاسلیک لپاره شاندار مراسم جوړ کړي او په هغو کې به ډېر شمېر جګپوړي شخصیتونه راوبولي. په ارګ کې ولسمشر کرزی، اېمل فیضي او زه په امریکا کې د تړون له لاسلیک سره کلک مخالف وو. په وروستۍ غونډه کې مو چې ماښام د ولسمشر په دفتر کې درلوده او په هغو کې د بهرنیو چارو وزیر ډاکټر زلمی رسول، د ملي امنیت شورا سلاکار ډاکټر سپنتا، او اېمل فیضي هم وو پر دې موضوع اوږد بحث وشو. غونډې تر ناوخته دوام درلود، په پای کې ولسمشر د ملي امنیت سلاکار ته دنده ورکړه چې سفیر کراکر یې دفتر ته وغواړي او د بهرنیو چارو له وزیر سره د افغانستان د دولت وروستۍ پرېکړه ورته ابلاغ کړي چې سند باید په هر صورت په کابل کې لاسلیک شي.

چې څنګه ډاکټر زلمی رسول او ډاکټر سپنتا د ولسمشر له دفتره ووتل نوموړي ما ته وویل چې له هغوی سره ملګری شم چې هېڅ ډول سستي ونه کړي او د ده د پیغام په رسولو کې کوم ابهام پاتې نه شي.

ښايي د شپې نهه يا لس بجې به وې، له څو دقيقو وروسته سفير کراکر په داسې وارخطا حالت چې کاوبای پتلون يې اغوستی ؤ او وېښتان يې ګډوډ وو د سپېتا دفتر ته راغی، دا چې نا منظم لباس يې ؤ معذرت يې وغوښت. هغه پر دې په اندېښنه کې ؤ چې د شپې په ناوخته کې ارګ ته وربلل شوی ؤ. ډاکټر رسول ډېر په نرمه حاشيوي خبرې پيل کړې، زه يې بيا بيا خبرو ته ورلوېدم او ويل مې: «وزير صاحب! رييس صاحب ويلي چې سپين ورته ووايئ چې موږ نه درځو دوی دې کابل ته راشي!» زما غير ديپلوماتيکو او پرلپسې مداخلو د بهرنيو چارو وزير خپه کاوه او دا يې د نزاکت نه رعايت ګاڼه خو بيا يې هم زغم له لاسه ورنکړ. لنډه دا چې د امريکا سفير زموږ پيغام واخيست او د سفارت په لور روان شو چې هغه سپينې ماڼۍ ته ورسوي.

افغانستان ته د اوباما راتګ

د مې په لومړۍ ورځ سهار له معمول سره سم خپل دفتر ته لاړم. په پیل کې مې د دفتر یو لړ کارونه وکړل او د ولسمشر د راتلو په انتظار وم چې هره ورځ به پلی له خپل کور نه د ګلخانې ماڼۍ ته راتلو. انتظار مې اوږد شو. سره له دې چې ارګ راته بدل غوندې ښکارېدو خو تر هغه مهاله مې خاص څه نه وو لیدلي. ولسمشر تېره ورځ دفتر ته نه ؤ راغلی.

د ولسمشر پروګرام یې هره ورځ زما د مېز پر سر راته اېښود، په هغه ورځ یوازې د مازیګر په پنځو بجو له امریکایي سناتورانو سره د ولسمشر د لیدو پروګرام پکې لیکل شوی ؤ. لس نیمې بجې زما سکرتر جاوید فیضي احوال راوړ چې د ولسمشر د ساتونکیو ریاست (PPS) غواړي یو لړ تمرینونه تر سره کړي ځکه خو له ډاکټر سپنتا، انجینر ابراهیم، شیدا محمد ابدالي، ایمل فیضي او ما (خُرم) پرته نور ټول له دفترونو او ارګه باید ووزي، ځکه چې له دوولس نیمو بجو وروسته د ارګ ټولې لارې تړل کېږي. په حیرانۍ مې وپوښتل چې دا څه ډول تمرینونه دي؟ جاوید فیضي وویل «پخوا هم کله کله د پې پې ایس لخوا داسې تمرینونه تر سره کېدل او داودزي صاحب به د ولسمشر رول ادا کاوه او قره قلي به یې پر سر کوله»

ارګ ورو ورو تش شو. هر لوري ته چوپه چوپتیا شوه. باغبانان، پخوونکي، د جګپوړیو شخصیتونو د ساتنې مسوول د لسم ریاست زیاتره غړي، د جمهوري ګارد عسکر، دامنیت شورا د دفتر او د ولسمشر د دفتر مامورین، زیاتره خدمتګاران، برقیان، نلدوانان او .... ټول له ارګه ووتل.

څو تنه د ولسمشرۍ د تشریفاتو د ریاست غړي او زما مرستیالان په ارګ کې پاتې شول، د دوهم نمبر ماڼۍ له الحاقیه ودانۍ نه چې د ولسمشر د کور تر څنګ واقع ده زنګ راغی چې ۱۲ نیمې بجې هلته ولسمشر ته ورشم. چې

کله الحاقیه ودانۍ ته ورسېدم ولسمشر، مارشال فهیم، استاد خلیلي، ډاکټر سپنتا یې له مرستیالانو سره او ایمل فیضي هلته د دوهم پوړ په صالون کې ناست وو، ولسمشر ډېر په غوسه ؤ، چې خبرې مې یې واورېدلې وپوهېدم چې د امریکا ولسمشر بارک اوباما په لاره دی او افغانستان ته راځي. داسې ښکارېدله چې امریکایانو د شپې په بهیر کې زموږ د امنیت شورا له دفتر سره خپل ټول پروګرام همغږی کړی ؤ، ولسمشر وویل: «دغه په غلا راتګ ډېر سپکاوی دی» ما یې خبرې تایید کړې ومې ویل: «خلکو ته بد پیغام ورکوي».

ولسمشر ته یې احوال ورکړی ؤ چې د امنیتي دلایلو له مخې به هغه ټول مشران چې د ستراتیژیکو اوږد مهاله همکاریو د تړون د لاسلیک په مراسمو کې د ګډون لپاره ارګ ته راځي تلاشي کېږي، آن د مارشال فهیم پکول، د استاد خلیلي او حضرت صبغت الله مجددي لونګۍ به هم تلاشي کېږي. ولسمشر، ما او مېرمن اعتمادي د شاندارو مراسمو د ترتیب لپاره د ډېرو سیاسي او جهادي مشرانو پر رابللو خبرې کړې وې او په پام کې وه چې د امریکا ولسمشر ته ښه مېلمستیا ورکړو. اوس نو زموږ ټول پروګرامونه ګډوډ شوي وو، ولسمشر د امنیت شورا د دفتر مامورینو ته دنده وسپارله چې پوښتنه وکړي اوباما چېرته دی؟ احوال یې راوړ چې په لاره دی بیا یې پوښتنه وکړه چې کېدای شي په الوتکه کې ورسره اړیکه ونیول شي، او پیغام ورکړای شي؟ احوال یې راوړ چې «هو کې!» ولسمشر خپلو مرستیالانو ته مخ واړاوه وې ویل:

« هغوی غواړي چې تاسو هم تلاشي کړي، زه دغه سپکاوی نه منم، زه دغه پروګرام فسخه کوم او پخپله اوباما ته وایم چې په هر ځای کې یې بېرته ستون شه او زموږ هېواد ته مه راځه!» مرستیالانو ټینګار وکړ وې ویل: «زموږ

ګډون د لاسلیک په مراسمو کې مهم او ضروري نه دی که څه هم هغوی ښه کار نه کوي خو باید پر دې موضوع د دواړو هېوادونو اړیکې خرابې نه شي. مارشال فهیم له غونډې د وتلو پر مهال څو سپورې کنځلې امریکا او اوباما ته ورحواله کړې.

د لاسلیک او ملاقات لپاره د حرمسرای مانۍ ټاکل شوې وه، ولسمشر اوباما د سند له لاسلیک وروسته سمدستي بګرام ته ستنېدو چې له خپلو پوځیانو سره وګوري او هغوی ته وینا وکړي. د امریکایي ملکي او پوځي کسانو شمېر د هرې شېبې له تېرېدو سره زیاتېدو، ما د پې پې ایس له لږو کسانو سره وسلې لیدلې او شمېر یې هم په ارګ ډېر لږ شوی ؤ. ولسمشر ما ته وویل چې د خدماتو رییس ته ووایم چې هغه میز او چوکۍ چې د تړون د لاسلیک لپاره کارول کېدل په ښه ډول تنظیم کړي. په ځواب کې مې ورته وویل «په ارګ کې څوک نه دي پاتې شوي، نږدې ټول کارکوونکي له ارګه وتلي او خپلو کورونو ته استول شوي دي»، ولسمشر په غوسه او حیرانۍ وپوښتل: «دا کار چا کړی؟» ځواب مې ورکړ «د امنیت شورا دفتر او پې پې ایس» ولسمشر انجینر ابراهیم سپین زاده ته مخ واړاوه او په غوسه یې له هغه نه د سبب پوښتنه وکړه، ښاغلي سپین زاده چې د معمول پر خلاف په غوسه شوی ؤ له دې پرته چې ځواب ورکړي وې ویل: «د امریکا پیسې خورو خو بیا یې هم مخالفت کوو» په پوره باور د ښاغلي سپین زاده مخاطب زه وم او د پیسو نه یې هدف زما معاش و. ولسمشر ډاکتر سپنتا ته مخ ور واړاوه په طنز یې وویل: «ته په ناحقه دومره په بړه بړه د امریکایانو دفاع کوې ، اصلي سړی خو یې ابراهیم جان دی!» امریکایانو د ژورنالیستانو د راوستلو مسوولیت پخپله غاړه اخیستی ؤ، د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو رییس چې په بشپړ صداقت د دوی په خدمت کې ؤ وویل: «رییس صاحب د ارګ

میز او چوکۍ نه مني، ما دنده اخیستې چې له بهرنیو چارو وزارت نه میز او چوکۍ او سرمیزي راوړم، دوسیې هم زه چمتو کوم تاسو ډاډه اوسئ!»
د غرمې ډوډۍ پر مهال زه ولسمشر ته نږدې ناست وم، هغه ما ته مخ را واړاوه او وې ویل: «خُرم صاحب! دا زما او ستا برۍ او د امریکا ناکامي ده» ډاکټر سپنتا په ملنډو وویل: راځئ چې صداقت معلوم کړو زه د پاکستان او ایران مخالف یم، چمتو یم چې د پاکستان دال او ام او د ایران چلو کباب و نه خورم، څوک چې د امریکا مخالف دي باید نه یې له پیسو ګټه واخلي نه له موټرو «ولسمشر په داسې حال کې چې ډېر په غوسه ښکارېدو د هغه په ځواب کې وویل: «موږ باید د خپل فکر او استدلال طریقه بدله کړو، څه شیان موږ هغوی ته ورکوو او څه شیان هغوی موږ ته راکوي، هغوی زموږ له خاورې او هر څه څخه ګټه اخلي، دلته د خپلو موخو لپاره راغلي دي، هغوی افغانانو ته زیات محتاج دي، هغوی باید زموږ مننده وي نه دا چې موږ د هغوی مننده وو.»
د مازیګر په پنځو بجو امریکایي سناتوران په داسې حال کې ارګ ته راغلل چې په وېروونکي حالت له خلکو تش او په چوپتیا کې ډوب ؤ. پخوا تر دې چې غونډه پیل شي ډاکتر سپنتا موږ ټولو ته وویل چې له سناتورانو پرته نور کسان د بارک اوباما له راتګ خبر نه دي او باید په غونډه کې په دې باب څه و نه وایو. د نوموړي پلاوي مشري د سناتور «کارل لوین» پر غاړه وه، په مجلس کې د ملي اردو د پیاوړتیا پر مسایلو، د پوځیانو د شمېر، فشار او هغو قراردادونو چې بهرنیانو د دولتي چارواکیو خپلوانو ته ورکول بحثونه وشول. ولسمشر په ډېرو برخو کې د امریکا په دوه ګوني چلن نیوکې وکړې وې ویل: «دلته د ځواک بېلابېل مرکزونه شته، په اداره کې بېلابېل ډولونه معاشونه دود کړای شوي دي، جنرال دوستم چې له ما سره وي هغه ته جنګ

سالار وايئ خو چې کله د تاسې د کانګرس د غړيو ورته اړتيا شي هغه تر جرمني پورې بيايئ او په برلين کې يې مېلمه کوئ».
سناتور ليوين هم پر ولسمشر نيوکه وکړه وې ويل: «په ډېرو برخو کې ستا توند انتقادونه چې په عامو غونډو کې کېږي موږ ته په امريکا کې ستونزې زېږوي. د ساري په توګه په کابل کې چې وروستی بريد وشو ومو ويل چې دا د غربيانو استخباراتي ناکامي ښيي.»

ارګ ته د اوباما راتلل او په نيمه شپه کې د تړون لاسليک

د امريکا رسنيو يو وخت د امريکا او افغانستان مشارکت د موږک او فيل تر منځ بللی ؤ. له دغه ډول روحيې سره د يوه هېواد ولسمشر چې د نړۍ په بې سياله حاکم بدل شوی ؤ داسې کار ته اړ ايستل چې نا آرامه کاوه يې او د سپکاوي احساس يې پکې را پيدا کاوه آسانه کار نه ؤ. سره له دې اوباما کابل ته راغی، خو په نه زړه او نا خوښۍ.
بارک اوباما د شپې نا وخته، د اسامه بن لادن د وژلو په لومړۍ کليزه له هليکوپتر څخه په ارګ کې پلی شو. تر دې مخکې ژورنالیستان، د تشريفاتو د برخې کارکوونکي او د نوموړي امنيتي مسوولين په ارګ کې ځای پر ځای شوي وو. د تړون د سند د لاسليک لپاره د حرمسرای ودانۍ په لومړي پوړ کې د حوض پر غاړه تيارى نيول شوی ؤ او د ليدنې لپاره د دوهم پوړ لوی تالار په پام کې نيول شوی ؤ.
انجنير ابراهيم سپين زاده، ايمل فيضي او زه د اوباما له را تګه مخکې د حرمسرای په لور لاړو. مانۍ ته د ور ننوتلو په دروازه کې په شخصي درېشيو کې امريکايي غوسه ناک امنيتي کسان ولاړ وو. انجنير ابراهيم په طنزيه لهجه ما ته چې د امريکايانو منتقد وم او له دې مراسمو سره مې هم مخالفت

کړی ؤ وویل: «خوښه دې ده چې ورته ووایم همدلته دې لاس وتړي او ور سره یو دې سي؟»
ودانۍ ته ننوتو، د هغه اطاق د ارزونې لپاره چې په پام کې وه ملاقات پکې تر سره شي ورغلو. مېرمن اعتمادي هم را سره ملګرې شوه، کله چې د اطاق کړکۍ ته ور نږدې شوه، د یوې مېرمنې چې طلایي وېښتان یې درلودل او تومانچه یې تر ملا وه او د امریکایانو له خوا د دې اطاق مسوولې ټاکل شوې وه په غوسه منع شوه. مېرمن اعتمادي ته یې وویل چې د اطاق له منځه یوې او بلې خواته لاړه نشي.
ولسمشر کرزي د اوباما هر کلی وکړ او د حرمسرای تر مانۍ یې بدرګه کړ. د شپې یوولس نیمې بجې وې خبرې پیل شوې. بارک اوباما د چای او آن د هغو اوبو له څښلو چې د ارګ خدمتګارانو راوړې وې ډډه وکړه، هغه یو ځل د خپل یوه ساتونکي په لاس کې له بوتله اوبه وڅښلې، خبرې پیل شوې ، ولسمشر کرزي له ښه راغلاست وروسته څو ټکیو ته اشاره وکړه، هغه له تړون وروسته جګړې او نا امنۍ ډېرې خطرناکې وبللې، د ایران او پاکستان په څېر هېوادونو ته یې اشاره وکړه او د هغو موازي ادارو یادونه یې وکړه چې امریکا منځته راوړې وې او د افغانستان حکومتولي یې کمزورې کوله. بارک اوباما د ایران په باب وویل چې هېواد یې له ایران سره جګړې او تاوتریخوالی نه غواړي او د پاکستان په اړه یې د هغو فشارونو چې په دې وروستیو کې پرې راوړل شوي وو یادونه وکړه. هغه وویل چې هم مهاله طالبانو ته د جګړې او سولې پیغام ورکوي.
له ملاقات وروسته لومړي پوړ ته را ښکته شوو، کامرې هغه میز ته برابرې شوې وې چې په پام کې وه د ستراتیژیک تړون سند پرې لاسلیک شي. ژورنالیستانو شېبې شمارلې، د افغاني مېلمنو په منځ کې د ارګ پر ټیم سر

بېره د بهرنيو چارو وزير، لوی درستيز، د دفاع وزير او د ملي امنيت رييس هم حاضر وو. د امريکايانو له لوري د سفارت پر غړيو سر بېره د امريکا عمومي پوځي قوماندان، د هغوی د خبرو کولو د ټيم يو شمېر غړيو او کابل ته راغليو سناتورانو ګډون درلود، دواړو ولسمشرانو د اوږد مهاله ستراتيژيکو همکاريو تړون لاسليک کړ او محفل پای ته ورسېد.

د اوباما د څرخۍ له الوتو سره د چارو د ادارې په مخه کې را ټول شوي ټانکونه هم وغورېدل او يو پر بل پسې لاړل. د امريکا ستايونکي خوښ وو. ايمل فيضي هغه (نښان) چې امريکايانو ګډون کوونکيو ته ورکړی وو چې پر خپل ټټر يې ټينګ کړي له خپلې کورتۍ نه را وشکاوه او تر پښو لاندې يې کړ.

په دې ډول له تاوتريخوالي او جنجالونو ډک له امريکا سره د اړيکو يو پړاو د هغه سند له لاسليک سره پای ته ورسېد چې څو ځله اصلاح شو او بالاخره په دوو برخو ووېشل شو.

ملکي مرګ ژوبله او له تړون وروسته ستونزې

د تړون له لاسليک نه لا يوه اونۍ نه وه تېره شوې چې بمبارۍ او شپني بريدونه د ملکي مرګ ژوبلې سبب شول. دا هغه څه وو چې ولسمشر کرزي ترې وېره درلوده او له هغو يې د امريکا ولسمشر او نورو چارواکيو ته ګواښ کړی ؤ.

دغه مرګ ژوبله په هلمند، بادغيس، کاپيسا او لوګر کې اوښتې وه. ولسمشر له جنرال الن نه په ځانګړې توګه د يوې مېرمنې او پنځو ماشومانو په اړه پوښتنه وکړه چې په يوه بريد کې وژل شوي وو. نوموړي روښانه ځواب ور نه کړ وې ويل چې په دې برخه کې به څېړنې وکړي. دغه غونډه د ولسمشر

په دفتر کې وه چې په هغو کې سفیر کراکر، جنرال الن، زموږ د بهرنیو چارو وزیر زلمی رسول، د ملي دفاع وزیر جنرال وردګ، د کورنیو چارو وزیر بسم الله محمدي، د ملي امنیت شورا سلا کار ډاکټر سپنتا، ایمل فیضي او ما ګډون درلود له خپګانه په ډکه فضا کې غونډه پیل شوه.

ولسمشر وویل په داسې صورت کې چې پر کلیو بمبارۍ دوام وکړي د ستراتیژیک تړون لاسلیک به خپل مفهوم له لاسه ورکړي. د څو شېبو لپاره پر غونډه چوپتیا خپره شوه، سفیر کراکر په وار خطایي هر لوري ته سترګې اړولې، جنرال الن نېغ ولسمشر ته کتل چې سر یې ښکته اچولی ؤ او چوپ ؤ. له څو شېبو چوپتیا وروسته ولسمشر خبرې پیل کړې او وې ویل: «ما تړون د دې لپاره لاسلیک کړ چې زموږ په منځ کې او زموږ په هېواد کې د جګړې یو نوی پړاو پیل شي، خو دغه نوی فصل ډېر بد پیل شو، یوه کورنۍ بشپړه په بمبارۍ کې له منځه یووړل شوه، یوازې د کورنۍ پلار ژوندی پاتې دی هغه هم ځکه پاتې دی چې په خپله ځمکه کې په کار بوخت ؤ. آخر څوک د دغو بمباریو په باب پرېکړه کوي؟» سفیر کراکر هڅه کوله چې ځواب ورکړي، جنرال الن د لاس په اشاره هغه منع کړ او وې ویل: « ښاغلی ولسمشره زه د دې پېښو مسوولیت پر غاړه اخلم، پوښتنه یې کوم او ځواب یې تاسو ته راوړم.»

سبا ته ولسمشر د تیلفون له لارې د بادغیس ولایت د بالا مرغاب له خلکو سره خبرې وکړې، هغوی وویل چې بمباري د بازار په ورځ وشوه او هغه مهال په سیمه کې هېڅ طالب نه ؤ.

که څه هم ولسمشر له تړون او د هغو له پایلو خوښ نه ؤ بیا یې هم د می په ۲۴ مه د ولسي جرګې له رییس او یو شمېر غړیو سره غونډه جوړه کړه. غونډې ته هغه وکیلان را غوښتل شوي وو چې په پارلمان کې د تړون له

تصویب سره مخالف وو، مولوي شهزاده شاهد، عبدالستار خواصي، حاجي الماس زاهد، مولوي حنفي، عبدالطیف پدرام، عالمي بلخي او شیخ غفاري په دې غونډه کې حاضر وو. په ولسي جرګه کې له امریکا سره د اوږد مهاله ستراتیژیکو اړیکو تړون تصویب د یو شمېر وکیلانو د مخالفت له امله ځنډېدلی ؤ. ولسمشر یادو وکیلانو ته وویل چې دغه تړون یې پر ځان د ډېر فشار راوستلو په پایله کې لاسلیک کړی دی، نوموړي د سیمې د هېوادونو له یو شمېر مشرانو سره د لیدنو یادونه وکړه وې ویل چې د امریکایانو د کړو وړو په باب مې له هغوی سره خپلې اندېښنې یادې کړې خو لکه چې لازمه وه د سیمې د هېوادونو ملاتړ مې تر لاسه نکړای شو، ځکه یې په نه زړه له امریکا سره ستراتیژیک تړون لاسلیک کړ. هغه زیاته کړه چې نه غواړي داسې وانګېرل شي چې له یوه پلوه تړون لاسلیکوي او بل لوري ته په پارلمان کې د هغو د تصویب مخه نیسي، په یوه بڼه یې له وکیلانو وغوښتل چې د تړون له تصویب سره مخالفت ونکړي.

په هغه سفر کې چې د جون په میاشت کې مو د شانګهای د همکاریو سازمان (SCO) په غونډه کې د ګډون لپاره چین ته درلود، ولسمشر د ایران له ولسمشر «احمدي نژاد» سره په لیدو کې هڅه وکړه چې نوموړی ډاډه کړي او و یې پوهوي چې له امریکا سره د تړون په لاسلیک کېدو به ایران ته د افغانستان له لوري هېڅ ډول خطر نه وي، سره له دې د ایران ولسمشر وویل: «افغانستان باید ملکي خلک امریکایي اډو ته له نږدې کېدو لرې وساتي». په بله وینا ګواښ یې وکړ چې کېدای شي نوموړې اډې د ایران له لوري تر توغندویي بریدونو لاندې راشي. په هغه لیدنه کې چې د روسیې له ولسمشر ولادیمیر پوتین سره تر سره شوه ولسمشر کرزي له هغې تګلارې چې امریکا له ترهګرۍ سره د مقابلې لپاره غوره کړې وه شکایت وکړ او

یادونه یې وکړه چې د دې پایله د مذهبي توند لارۍ او نژادي تفرقې سبب شوې ده. نوموړي وویل: «دغه کار به سیمې ته بدې پایلې ولري او په هېڅ صورت به د ترهګرۍ د له منځه وړلو سبب نشي». ولسمشر په پاکستان کې د ترهګرۍ مرکزونو او د امریکا له لوري هغو ته د امریکا نه پاملرنې ته هم اشاره وکړه. ولادیمیر پوتین د ولسمشر کرزي د خبرو په اړه د شک څرګندولو په ترڅ کې وویل: «د امریکا متحد ایالتونه به د ترهګرۍ خلاف جګړې کې د بریا په هڅه کې وي، دا به لېونتوب وي چې د هغو د پټنځایونو پر خلاف اقدام ونه کړي.» ولسمشر کرزي یې په ځواب کې وویل: «(...) که امریکا د بریا په تر لاسه کولو کې ده بیا راځئ چې په ګډه ورسره همکاري وکړو چې بریالی شي او پاکستان ته هم ډاډ ورکړو چې د افغانستان له لوري دې د خطر احساس نه کوي او د توند لارۍ د پیاوړي کولو هڅې دې نه کوي. روسیه او هند په دې برخه کې مهم رول تر سره کولای شي.» د پوتین ځواب دا ؤ چې روسیه له پاکستان سره د متقابل اعتماد پیاوړي کولو په هڅو کې ده او د افغانستان په تړاو له هغه هېواد سره په وضاحت پر مخ درومي او د امریکا په باب یې وویل چې: «د افغانستان په تړاو له امریکا متحده ایالاتو سره له هره اړخه بشپړ توافق لرو.»

موږ لا د چین په سفر کې وو چې د لوګر په برکي برک کې بمباري وشوه او ملکي وګړو ته یې د سر زیان واړاوه. ولسمشر د چین له ولسمشر «هوجن ټاو» نه معذرت وغوښت او سفر یې لنډ کړ، په دې ډول موږ د کنفرانس له پای ته رسېدو مخکې له بیجېنګ نه د کابل په لور را روان شوو، کابل ته له رارسېدو سره د برکي برک خلک ارګ ته راوغوښتل شول چې د پېښې جریان ووایي. د هغې ورځې په مازیګر یو ځل بیا سفیر راین کراکر او جنرال الن د ولسمشر دفتر ته راوغوښتل شول. او بیا د ولسمشر د نیوکو او ګواښونو

لړۍ او د امریکایي جنرال د څېړنو او د داسې پېښو د نه تکرار ژمنه تکرار شول.

د جون په نیمایي کې د ایران د بهرنیو چارو وزیر کابل ته راغی او په ارګ کې یې له ولسمشر سره ولیدل. په دې لیدنه کې ښاغلي صالحي ته یو ځل بیا ډاډ ورکړای شو چې له امریکا سره د ستراتیژیکو اوږدمهاله همکاریو تړون په دې مانا نه دی چې د افغانستان له خاورې نه د ایران پر خلاف کار اخیستل کېږي. ولسمشر په دې برخه کې ډېر حساس ؤ، لامل یې له پاکستان سره زموږ ډېرې ستونزمنې اړیکې وې. ولسمشر نه غوښتل چې په یوه مهال له خپلو دوو ګاونډیانو سره په دښمنۍ کې وي. د ایران د بهرنیو چارو وزیر ظاهراً د ولسمشر کرزي ډاډګیرنې ومنلې، خو زیاته یې کړه چې: «(...) کله چې موږ خبرېږو چې امریکا په افغانستان کې پنځه یا شپږ لویې اډې جوړوي دا نو د طالبانو لپاره نه دي.(...)»

د امریکایانو پرلپسې بمباریو او د هغو په پایله کې پر ملکي تلفاتو سربېره ۲۰۱۲م کال زموږ ختیځ ولایتونه په تېره کونړ د پاکستان له لوري د توغندویي او توپخانې د بریدونو شاهد ؤ. د کونړ ولایت سپین ږیري چې د دغه ولایت له وکیلانو سره د اګست پر ۲۸مه ارګ ته ولسمشر ته راغلي وو، د پاکستان له بریدونو نه د شکایت په ترڅ کې یې یادونه وکړه چې له امریکا سره د ستراتیژیک تړون لاسلیک کېدو ولس ته هېڅ ګټه نه ده کړې او د دوی د امنیت او خوندیتوب سبب نه دی شوی. د دې غونډې یوه ګډونوال د سناتور روح الله حیدري په نوم ولسمشر ته وویل: «دا چې ناټو په خپلو ژمنو عمل نه کوي نو زموږ هېواد نیول شوی او اشغال شمېرل کېږي. او دا ستا (ولسمشر) مسوولیت دی چې ولس له دې حالته خبر کړې.»

په هغه ویډیو کنفرانس کې چې د سپتمبر پر ۲۹مه د امریکا او افغانستان د ولسمشرانو تر منځ تر سره شو ولسمشر کرزي یو ځل بیا له ستراتیژیک تړون لاسلیکولو وروسته د امنیتي وضعې له بدتر کېدو نه شکایت وکړ او دا یې د نوموړي تړون څخه د افغانانو د تمې خلاف وباله. نوموړي زیاته کړه چې افغانان نه غواړي په یوه اوږده جګړه کې راښکېل شي بلکې د هغو د پای ته رسېدو شېبې شمېري.

نوموړي له امریکا سره د یوه ژور او ستراتیژیک بحث غوښتنه وکړه. خو اوباما په داسې حال کې چې پر کرسۍ یې ډډه وهلې وه او ژاولې یې ژوولې، واشنګټن ته یې د بهرنیو چارو د وزیر زلمي رسول په سفر او پر امنیتي تړون ټینګار کاوه، هغه وویل چې د امریکا تر انتخاباتو پورې یوازې ۴۰ ورځې پاتې دي، ځکه خو پر مسایلو ژور او ستراتیژیک بحث ته تیاری نه لري. نوموړي ژمنه وکړه چې دوې میاشتې وروسته به د مهمو مسایلو پر سر لکه د سولې پروسه، د افغانستان د پوځ پیاوړتیا او نورو مسایلو له افغان لوري سره ژورې خبرې وکړي. نوموړي زیاته کړه چې: «په افغانستان کې د کورنۍ جګړې عناصر لا پر ځای دي، وګورو چې په دې تړاو څه کولای شو.»

ولسمشر د سپتمبر په میاشت کې امریکا ته لنډ سفر درلود، تر څو هلته له پاکستان او برېتانیا هېوادونو سره په درې اړخیزه غونډه کې ګډون وکړي. د ملي امنیت شورا په غونډه کې چې د سپتمبر پر ۳۰مه په ګلخانه کې جوړه شوې وه ولسمشر د سفر د راپور د وړاندې کولو په ترڅ کې له اوباما سره د ویډیو کنفرانس یادونه وکړه چې په هغو کې یې په هېواد کې د نا امنیو د زیاتېدو، د پاکستان د تېریو او د امریکا د ژمنو نه عملي کېدو نه خپله نا خوښي ښودلې وه. ولسمشر د خبرو په دوام وویل: «په امریکا کې زلمی خلیلزاد ما ته راغی او وې ویل چې سپینې مانۍ ته یې وربللی وم چې په

ځینو مسایلو کې مشوره ورکړم، ما له هغه نه وپوښتل چې په افغانستان کې جګړې او نا امنۍ ولې زیاتې شوې دي؟
په ځواب کې یې په زړه پورې خبرې راته وکړې، د ساري په توګه دا چې جګړې او نا امنۍ ښایي د دې لپاره زیات شوي وي چې تاسو (افغانستان) مجبور شئ چې د نا امنیو له وېرې امنیتي ټرون زر لاسلیک کړئ. ما په ځواب کې ورته وویل چې دا اصلاً سرچپه ده، وې ویل که داسې وي نو باید لاړ شم او (سپینې ماڼۍ) ته ووایم.»
ولسمشر د اوباما خبرو ته هم اشاره وکړه وې ویل چې نوموړي ویل نه پر پاکستان د حملې زور لري او نه غواړي چې حاکمیت ته یې زیان ورسوي.
په همدې خبرې وشوې، اسدالله خالد په خپل راپور کې وویل چې د شپږسوه کورنیو په شاوخوا کې د لالپورې پرېښودو ته اړې شوې دي.
«پولیټیکل ایجنټ» یا په مومند ایجنسۍ کې د پاکستان سیاسي استازي خلک ورغوښتي وو او هغوی ته یې ویلي وو چې دغه ځای د پاکستان مربوط دی او ځایي اوسېدونکي یې باید پرېږدي. د ښاغلي خالد د څرګندونو له مخې پاکستانیانو غوښتل چې چچن غونډۍ لاسته راوړي.
د ملي امنیت شورا په غونډه کې چې د ملي شورا د دواړو مجلسونو د مشرانو او یو شمېر وکیلانو په ګډون د اکتوبر پر ۱۴مه په ارګ کې جوړه شوه، عبدالروف ابراهیمي له ولسمشر نه وغوښتل چې «له هغو دوستانو سره چې ستراتیژیک ټرون ورسره لرو د پاکستان د ډزو او تېریو موضوع باید شریکه کړای شي، لږ تر لږه دې هغه وغندي» ولسمشر وویل: «دا کار مو کړی دی، آن چې غندلو ته حاضر نه دي،» د کورنیو چارو وزیر وویل چې په بروکسل کې یې دغه موضوع له لیون پنیټا سره یاده کړې وه، خو نوموړي په ځواب کې افغانان له جګړې منع کړي وو او په پای کې یې ویلي وو چې: «دغه

مساله اساساً په تاسو پورې اړه نه لري.» مارشال محمد قسیم فهیم په همدې غونډه کې وویل: «نن پاکستان پرونی پاکستان نه دی، پخوا له کچه ګړی نه وړاندې نه شوای را تېرېدای اوس یې د ګوندونو له برکته سرکونه تېر کړي دي او تر صفري نقطې پورې رارسېدلي دي(...).»

داسې ښکارېدله چې د پاکستان د تېریو او ټولو نا امنیو تر شا د امریکا ملاتړ او مرسته وه، یا لږ تر لږه امریکا دغه توان نه درلود چې له بهرنیو او کورنیو خطرونو څخه د افغانستان دفاع وکړي. په دواړو صورتونو کې د امنیتي ترون د لاسلیک موضوع هر واقعیت ګرا او وطندوست افغان ته په ډېره ګرانه موضوع بدلېده، چې تر اقدام وړاندې یې باید پرې سل ځله فکر کړی وای.

د هغې سولې لپاره هڅې چې تر پایه په لاس رانغله

د سولې لپاره هڅې په هېواد کې په ۲۰۱۰ کې د سولې د لویې جرګې او د سولې د عالي شورا له جوړېدو سره په منظم ډول پیل شوې او د حکومت په کاري اجنډا کې یې ځای ونیو. ۲۰۱۱ ، ۲۰۱۲ او د ۲۰۱۳ کال یوه برخه د سولې لپاره د توندو هڅو او هاند شاهدان وو. خو له امریکا سره د امنیتي او دفاعي ترون جنجالونو سوله د حکومت له کاري لومړیتوب نه وغورځوله تر دې چې د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ د انتخاباتو په غوغا کې بشپړه هېره شوه.

د ولسمشرۍ د دوهمې دورې له پیل سره زما مشوره ولسمشر ته دا وه چې د سولې را وستل د دې دورې مهم کار وبولي. نوموړي د لوړې په مراسمو کې چې په سلامخانې مانۍ کې ترسره شول سوله د خپلې نوې دورې تر ټولو مهم کار وباله. زموږ مشورتي او څېړنیز مرکز هم د یوې شورا طرحه چې د سولې لپاره کار وکړي وړاندیز کړه او په لیکلې بڼه یې ولسمشر ته وړاندې کړه.

ولسمشر تصمیم و نیو چې سولې ته د رسېدو پر لارو د بحث لپاره لویه جرګه جوړه کړي. نوموړي د هغو د جوړولو چارې ډاکټر غلام فاروق وردګ ته وسپارلې. نوموړي د ولسمشر د هدایت له مخې د لویې جرګې اړوند اسناد د لوستلو او پر هغو د نظر ورکولو لپاره زما کور ته راوړل ځکه چې په دغه کال ما حکومتي دنده نه درلوده. جرګه په ۲۰۱۰ کال، په دقیق ډول د ۱۳۸۹ لمریز کال د غبرګولي پر ۱۲ مه د لویې جرګې په مشهوره خېمه کې جوړه شوه او ریاست یې استاد برهان الدین رباني پر غاړه واخیست. امریکایانو د هرې جرګې په څېر له دې جرګې سره هم مخالف وو. ولسمشر چې د امریکایانو له دغه دایمي عادت څخه خبر ؤ په ډېر دقت یې د جرګې چارې څارلې.

په کومه ورځ چې لویې جرګې خپل کار پیل کړ، ښاغلي وردګ له یو څه انتظار وروسته چې موږ د جرګې غړي یې په لامل نه پوهېدو اعلان وکړ چې امنیتي ادارو ده ته خبر ورکړی چې د جرګې جوړېدو ځای تر خطر لاندې دی. ځکه یې له ټولو وغوښتل چې له خیمې ووځي. ټول غړي په آرامۍ او درنښت بېله دې چې وارخطا شي له خیمې را ووتل، له نېکه مرغه کومه پېښه و نه شوه، د هغې ورځې په ماښام د کورنیو چارو وزیر محمد حنیف اتمر او د ملي امنیت عمومي رییس امر الله صالح د رسنیو له لارې خپلې استعفاوې اعلان کړې.

پېښه داسې وه چې د کورنیو چارو وزیر له انټرکانټیننټل هوټل څخه ښاغلي وردګ ته ټلیفون کړی و چې ګواکې یو ځانمرګی بریدګر د جرګې د غړیو په منځ کې خېمې ته ننوتلی دی او هره شېبه د دې امکان شته چې ځان د هغوی په منځ کې والوزوي، ښاغلي وردګ ولسمشر له دې پېښې خبر کړ او پرېکړه وشوه چې د جرګې غړي له خېمې را ووزي.

وروسته ولیدل شول چې دغه خبر رښتیا نه ؤ او موخه یوازې د جرګې ګډوډول وو. ولسمشر د کورنیو چارو وزیر او د ملي امنیت رییس هم په دې توطیه کې چې د نوموړي په اند د بهرنیانو له لوري جوړه شوې وه شریک و بلل او له هغوی یې وغوښتل چې استعفاوې ورکړي. جرګې د کار په پای کې ولسمشر ته «د سولې عالي شورا» جوړولو وړاندیز وکړ. هم د لویې جرګې او هم د سولې عالي شورا ریاست د جهادي مشرانو لکه حضرت صبغت الله مجددي، پیر سید احمد ګیلاني او استاد برهان الدین رباني تر منځ په جنجالي موضوع بدل شوی ؤ. ښاغلي ګیلاني هغه مهال ځان د سولې عالي شورا د بلا تنازع مشر په توګه ګاڼه چې ولسمشر هم سعودي عربستان ته د یو سفر پر مهال د هغه هېواد پاچا ته د داسې یوې شورا د جوړولو په باب چې مشري به یې ښاغلی ګیلاني کوي یادونه کړې وه، ښاغلي مجددي چې پخوا یې هم د هغه کمېسیون د مشرۍ مسوولیت پر اوږه ؤ چې د وسله‌والو جنګیالیو د بیا ادغام لپاره یې فعالیت کاوه ځان یې د دې شورا د مشرتابه حقدار باله، خو ولسمشر فکر کاوه چې د استاد رباني مشر کېدل به د سولې د پروسې په ګټه وي. ځکه چې نوموړي په تېرو وختونو کې د هغه مقاومت مشري کوله چې د طالبانو او د دوی د حکومت پر خلاف ؤ.

حضرت صاحب به تل پر دې ناخوښي ښودله چې ولسمشر نه ؤ پرېښی نوموړی د سولې د عالي شورا رییس شي، په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۱ کال د می پر ۲٦مه په ګلخانې ماڼۍ کې د ولسمشر په دفتر کې وه او استاد رباني او حضرت مجددي هم په کې ګډون کړی ؤ، ولسمشر وویل: «حضرت صاحب دې په هېواد کې د قومي لانجو د حل کار پر مخ بوزي» ښاغلي مجددي په ډېره ناخوښۍ ورته وویل چې د سولې د عالي شورا

ریاست یې په خوښه نه بلکې په خپګان پرېښی دی. ولسمشر د ده د رضا کولو په دود وویل چې د هغې لویې جرګې ریاست به تا ته وسپارم چې له امریکا سره د ستراتیژیک تړون په تړاو جوړېږي. پیر صاحب هم په دې برخه کې له ولسمشر نه خپه ؤ، هر ځل به چې زه د هغه لیدو ته ورتلم ناشونې وه چې په دې تړاو د ولسمشر د وعده خلافۍ یادونه ونه کړي چې په دې برخه کې یې ورسره کړې وه.

د افغانستان سوله له امریکا او پاکستان سره برمته

د افغانستان د سولې بهیر د پاکستان او امریکا د هېوادونو له اړیکو سره تړاو درلود. ولسمشر یو وخت ویلي وو چې د افغانستان د سولې کیلي له دې دوو هېوادونو سره ده چې همداسې وه هم. په دوهم ګام کې د برېټانیا شاهي هېواد په دې برخه کې مهم رول لوباوه. د سولې عالي شورا له دار الانشا سره د همکارۍ مسوولیت او د هغو د بودجې تنظیم د دغه هېواد په واک کې و. په دې پلمه چې د طالبانو جنګیالي ادرس نه لري امریکایانو او انګلیسانو د سولې هڅو ته تر ډېره استخباراتي رنګ ورکړی ؤ. محمد معصوم ستانکزی چې د سولې د دارالانشا رییس ؤ په همدې بڼه کار کاوه او د دوی د اعتماد وړ کس ؤ.

ولسمشر چې په خپل کاري پلان کې د سولې مساله مهمه اعلان کړه امریکایانو هم پر دې تمرکز زیات کړ. هغوی دوې بېلې برخې د سولې په چارو کې را منځته کړې. چې یوه یې «ملي پخلاینه» او بله یې «بیا ادغام» و بلله. دارالانشا ډېرې زیاتې پیسې په دې دوو برخو په ځانګړې توګه په بیا ادغام کې ولګولې چې ټول حساب کتاب یې د انګلیسانو په لاس کې ؤ. له پیله معلومه وه چې دغه پروګرام معقولیت نه لري، ځکه چې له دې لارې

گواکي هغه طالبان چې په جبهو کې جنگېږي د پیسو په ورکولو سره عادي ژوندانه ته را ستنول کېږي. او بېلا بېل مهارتونه لکه د کلچو پخول، د تسبو جوړول او نور دوی ته ور زده کول کېدل. تر څو بالاخره پر خپلو پښو ودرېږي او عادي کاروبار ځان ته پیدا کړي.

ولسمشر کرزي تر ۲۰۱۰ کال مخکې هم سولې ته د رسېدو په تمه لویه جرگه د «منطقوي امن جرگه» په نوم را بللې وه. په هغه جرگه کې زیاتره د پښتونخواه او بلوچستان پښتانه د ډېورند د دې لوري له افغانانو سره را ټول شوي وو. د دې جرگې مشري د بهرنیو چارو د پخواني وزیر ډاکتر عبدالله پر اوږو وه. د جرگې د پای په مراسمو کې د پاکستان پوځي مشر پرویز مشرف ډېر په نه زړه گډون وکړ. هغه وېره چې اسلام‌اباد د دې جرگې له ترکیبه درلوده د دې سبب شوه چې جرگه بې پایلې شي. څو کاله وروسته کله چې حامد کرزی له ولسمشرۍ نه تقاعد شوی ؤ د پاکستان یوه پښتانه سفیر د یوې غونډې د جریان کیسه ورته وکړه چې په هغو کې جنرال پرویز مشرف خپلو سفیرانو ته په خطاب کې د امریکا له ولسمشر بوش سره د یوې ټلیفوني اړیکې څخه پرده پورته کړې وه. په هغه تیلفوني اړیکه کې مشرف بوش ته ویلي وو چې: «زموږ په سیمه کې پښتانه د شر سرچینه دي، تاسو یې هغه لوري ته له منځه یوسئ، موږ به یې دې لوري ته». له دغه ډول فکري تگلارې سره دا ډېره ساده گي وه چې له جنرال مشرف نه دا هیله وشي چې د منطقوي امن جرگې ته د بریا فرصت ورکړي.

زیات شمېر درې اړخیزې ناستې چې یو لوری به یې پاکستان ؤ، له مختلفو هېوادونو سره یوه بله هغه لاره وه چې افغانستان سولې ته د لاسرسي په تمه هغو ته لاس اچولی ؤ. د افغانستان، امریکا او پاکستان درې اړخیزې خبرې، د افغانستان، ترکیې او پاکستان درې اړخیزې ناستې، د افغانستان، برېتانیا او

پاکستان تر منځ درې اړخیزې خبرې، د ایران، افغانستان او پاکستان درې اړخیزې ناستې، د افغانستان، تاجکستان او پاکستان درې اړخیزې خبرې. د چین، پاکستان او افغانستان درې اړخیزې ناستې... په دې منځ کې هغه خبرې چې د امریکا او برېتانیا په ګډون جوړې شوې خاص ارزښت یې درلود.

ولسمشر د سعودي عربستان رول ته د سولې په برخه کې ډېر ارزښت ورکاوه. نوموړي د لیکونو په استولو د پیغامونو په استولو او نېغ په نېغه اړیکو کې بیا بیا د سعودي عربستان له پاچا ملک عبدالله څخه وغوښتل چې په دې برخه کې له خپل نفوذ څخه کار واخلي. نوموړي د استخباراتي څانګې د یوه مامور په لېږلو سره په افغانستان کې د سولې د را وستلو په باب خپل نیک نیت وښود. وروسته یې «شهزاده مقرن» په دې کار و ګوماره، خو تر پایه کومه پایله را و نه وتله، ولسمشر په دې باور ؤ چې د سعودي عربستان د سولې هڅې د امریکا متحده ایالاتو له لوري سبوتاژ کېږي.

کابل ته د سید یوسف رضا ګیلاني مهم سفر

د ۲۰۱۱ کال د اپرېل پر ١٦ مه د پاکستان د صدراعظم سید یوسف رضا ګیلاني په مشرۍ یو لوی پلاوی په درې الوتکو کې کابل ته راغی. د پاکستان د پوځ لوی درستیز او د ISI مشر هم په دې سفر کې د خپل صدراعظم ملګرتیا کوله.

له غرمې مخکې د ګلخانې ماڼۍ د کابینې په اطاق کې خبرې پیل شوې. په پیل کې ولسمشر پاکستاني پلاوي ته ښه راغلاست ووایه. وروسته بیا د پاکستان صدراعظم د کاغذ له مخې خپلې خبرې پیل کړې وې ویل:«مننه چې ما ته مو بلنه را کړه، دا افغانستان ته زما دوهم سفر دی (...) کابل یو ځل

بیا د نړۍ د پاملرنې په مرکز بدل شوی دی (...) موږ د سولې په برخه کې د سولې د عالي شورا او د پارلمان د میکانیزم وړاندیز منو، د دوه اړخیز کمېسیون کچه به لوړه کړو او زموږ له لوري به یې مشري زه شخصاً پر خپله غاړه واخلم. موږ له امریکا متحده ایالاتو سره ښې اړیکې غواړو خو هغوی له یوه پلوه د سولې غږ اوچتوي او له بله پلوه هغو ته شرطونه ټاکي. د هغوی دریځ روښانه نه دی، خو په سیمه کې د امریکا اوږد مهاله شتون موږ ته ستونزې جوړوي. ما د برېټانیا له صدراعظم سره ناسته درلوده هغوی د افغانستان د سولې لپاره یو سند چمتو کړی دی، د افغانستان د سولې په پروسه کې باید له نورو ګاونډیو سره هم مشوره وشي. مارک ګروسمن د می په میاشت کې اسلام‌اباد ته راځي موږ باید د هغه په تړاو ګډ دریځ ولرو. انګلیسانو پر دې خبرې کړې چې په ترکیه کې طالبانو ته د نمایندګۍ دفتر ورکړي (...) موږ باید خپلمنځي لانجې په خپله حل کړو، موږ یو خپلواک او متحد افغانستان غواړو. لوېدیځ اقتصادي ستونزې لري ځکه خو نشي کولای چې په ریښتیني ډول له موږ سره مرسته وکړي، د ساري په توګه تر اوسه یې په سرحدي سیمو کې هېڅ ډول د بیا رغاونې کار نه دی کړی، نو راځئ خپلې اړیکې په ټولو اړخونو په ځانګړې توګه په اقتصادي برخه کې له چین سره پیاوړې کړو...»

دا لومړی ځل ؤ چې پاکستانیانو په دومره صراحت تفصیلي خبرې کولې او خپل دریځ یې د کاغذ پر مخ د تدوین شوې تګلارې په توګه افغان لوري ته ورکوله، په ځانګړې توګه چې په هغو کې نوي مهم ټکي لکه چین ته نژدې کېدل او د امریکا په ارادو د شک څرګندول ځای شوي وو.

دغه خبرې حامد کرزي ته ډېرې په زړه پورې وې او د پاکستان له صدراعظم نه یې وغوښتل چې د څو د قیقو لپاره وقفه را ولو او هر لوری

پخپلو کې مشورې سره شریکې کړي. موږ افغاني پلاوی د ولسمشر کاري دفتر ته ولاړو او مشوره مو سره شریکه کړه. ولسمشر ډېره لېوالتیا درلوده او د ښاغلي ګیلاني څرګندونې یې د پاکستان د پوځي چارواکیو په مخکې د دې هېواد په نظر کې د اساسي بدلون نښه ګڼله.

له پینځلس دقیقو وروسته بېرته د کابینې اطاق ته راغلو او خبرو ته مو دوام ورکړ. ولسمشر د ښاغلي ګیلاني د خبرو په ځواب کې وویل چې هغه څه چې دوی یې هیله درلوده د ښاغلي ګیلاني په خبرو کې یې واورېدل او دا یې د هغه هېواد د ښه نیت نښه و بلله.

ولسمشر د پاکستان د صدراعظم د خبرو په تایید وویل د دواړو هېوادونو د پېښو او د هغو په شا وخوا کې ډېر د پوښتلو وړ ټکي شته دي چې د هغو د بدو اغېزو د مخنیوي لپاره باید لازم تدابیر و سنجول شي. ولسمشر د دواړو هېوادونو تر منځ د مشترک کمېسیون د کچې لوړول تایید کړل او دا یې اعلان کړل چې له افغان لوري به د پلاوي مشري شخصاً دی پخپله غاړه واخلي. نوموړي له امریکا سره د ملکي تلفاتو او سیمه ایزو اهدافو په باب اختلافونو ته په اشارې وویل چې د افغانستان د سولې په باب، ترکیه، سعودي عربستان او برېتانیا مهم رول لوبولای شي او زیاته یې کړه چې د سیمې په کچه هندوستان هم باید په پام کې ونیول شي.

د ISI مشر احمد شجاع پاشا په افغانستان کې سوله د پاکستان په ګټه و بلله او هغه یې د خپل هېواد د ثبات لپاره ضروري وبلله، د مالیې وزیر احدي د افغاني سوداګرو د شپږ زره کانتینرونو په باب شکایت وکړ چې د پاکستان په بندرونو کې بند دي، ښاغلي ګیلاني د هغو د حل ژمنه وکړه او د دیمرج د معافولو خبره یې وکړه. د ډاکتر اشرف غني احمدزي د دې پوښتنې په ځواب کې چې سولې ته د رسېدو لاره به څرنګه وي د پاکستان د بهرنیو

چارو وزارت معین وویل چې امریکا پخپله له طالبانو سره پټې خبرې کوي. نوموړي هیله ښکاره کړه چې په ستراتیژیکو مسایلو کې د افغانستان، پاکستان او امریکا درې واړو هېوادونو تر منځ وضاحت را منځته شي. غونډه د دواړو لوریو د خوښۍ په فضا کې پای ته ورسېده. په پای کې سید یوسف رضا گیلاني هغه کاغذ چې په پیل کې یې ولوست ولسمشر کرزي ته د خپل هېواد د رسمي سیاست د سند په توگه وسپاره. د هغه کاغذ ارزښت ته په پام او دا چې امریکایان به پرې حساسیت وښیي ولسمشر هغه ما ته وسپاره او ټینگار یې وکړ چې د درېیم کس لاس ته ور نشي. دې کار زموږ په ټیم کې ځینې کسان خپه کړل او پر همدې نسبت له پاکستان سره زما د دوستۍ په تړاو تبلیغات هم پیل شول.

په همدغه ورځ لومړی د فرانسې سفیر او وروسته بیا د امریکا د سفیر مرستیال زما دفتر ته راغلل. د امریکا د سفیر مرستیال را ته وویل چې د دوی هېواد دې ته چمتو دی چې زما له دفتر سره مرسته وکړي. نوموړي زیاته کړه چې پاکستان باید په خپله خاوره کې د ترهگرو پټنځایونه له منځه یوسي. هغه د پاکستان د صدراعظم خبرو ته په اشارې چې څو ساعته وړاندې یې په خبري کنفرانس کې کړې وې وویل چې پاکستانیان د ترهگرۍ خلاف زموږ له مبارزې، د بې پیلوټه الوتکو له بریدونو او د CIA له عملیاتو خوشاله نه دي. نوموړي زیاته کړه چې د افغانستان او پاکستان لپاره د امریکا د ځانگړي استازي ښاغلي گروسمن د ماموریت اصلي برخه د سولې راوستل او د سیمه ییزو همکاریو پیاوړي کول دي. خو داسې سوله چې رهبري یې د افغانانو په لاس کې وي. نوموړي وویل چې په المان او قطر کې د دوی او طالبانو تر منځ لیدنې شوې دي.

سبا ته د ملي امنیت شورا غونډه جوړه شوه، ولسمشر له پاکستانیانو سره د خبرو د جریان راپور غونډې ته واوراوه، د غونډې په دوهمه برخه کې چې د ناټو له بهرنیانو سره یې دوام و موند د امریکا سفیر د هغه هېواد د کانګرس د رییس او نورو غړیو د سفر خبر ورکړ.

کابل ته د پاکستان د صدراعظم او ورسره پلاوي له هیلې پاروونکي سفره دوې ورځې وروسته، د ملي دفاع وزارت د ودانۍ دننه په هغه دهلیز کې چې د وزیر او لوی درستیز دفترونه پکې وو د یوه ځانمرګي بریدګر لخوا لویه چاودنه وشوه. دغه چاودنه د افغان حکومت پر حیثیت لوی ګوزار ؤ. ټولو د شرم احساس کاوه ځکه چې د افغانستان د دفاعي ځواکونو زړه په نښه شوی ؤ. له پېښې څو ساعته وروسته لوی درستیز شېر محمد کریمي د ولسمشر دفتر ته راغی او له عسکري رسم تعظیم وروسته یې وویل: «خدای تعالی رحم وکړ چې زه وژغورل شوم ځکه چې چاودنه زما دفتر ته نژدې وه» دې پېښې ولسمشر ډېر نا آرامه کړی ؤ، بیا بیا یې د سمدستي پلټنو او پایلو غوښتنه کوله.

د ملي دفاع وزیر او د ملي امنیت لوی رییس د اپرېل پر ۲۴ مه د ملي امنیت شورا غونډې ته د خپلو پلټنو راپور وړاندې کړ. دوی وویل چې ځانمرګی بریدګر ځوان د پکتیکا ولایت اصلي اوسېدونکی او له لندن نه کابل ته راغلی ؤ. د راپور پر اساس، دغه ځوان د برید پر مهال کاوبای پطلون اغوستی ؤ او ږیره یې خرېیلې وه. هغه اکوړه ختک ته هم تللی ؤ او له کورنۍ سره یې لږ اړیکې درلودې. دوی وویل چې نوموړی د سهار په شپږ نیمو بجو د وزارت ودانۍ ته ننوتلی ؤ، ولسمشر وویل چې دغه راپور د ده د قناعت وړ نه دی.

کابل ته د امریکایي چارواکیو د پرلپسې سفرونو په لړ کې د پارلماني پلاوي پر سفر سربېره لوی درستیز مایک مولن او د امریکا ځانګړي استازي مارک ګروسمن هم ځانونه کابل ته را ورسول.

جنرال مولن په هغه ناسته کې چې له ولسمشر کرزي سره یې د اپریل په ۲۱ مه درلوده د انتقال د پروسې او د شپنیو عملیاتو پر سر تر بحث وروسته له جنرال کیاني سره د لیدو کیسه وکړه، نوموړي د خپلو خبرو په یوه برخه کې وویل: «تاسو باید و پوهېږئ چې چین ډېره مرسته نشي درسره کولای».

د امریکا ځانګړی استازی مارک ګروسمن پخوا تر دې چې اسلام‌اباد ته لاړ شي او د جاوېد لودین او سلمان بشیر سره د بهرنیو چارو وزارت د معینانو په درې اړخیزه ناسته کې ګډون وکړي. د اپرېل په (۳۰) مه یې په کابل کې له ولسمشر سره ولیدل. د خبرو اجنډا یې د سولې پروسه او د ستراتیژیکې ملګرتیا تړون ؤ. نوموړي په پیل کې ولسمشر ته د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت د معین د سفر یادونه وکړه، چې ګواکي هغه له دې نه انکار کاوه چې د دوی صدراعظم افغانستان ته د سفر پر مهال چین ته د دواړو هېوادونو د مخې اړولو خبره کړې ده. نوموړي وویل چې څو ورځې وروسته به د طالبانو له استازي طیب آغا سره وګوري. د هغه کنفرانس په اړه چې په پام کې وه په بن کې جوړ شي ښاغلي ګروسمن وویل: «دا غوره ده چې تاسو د سیمې له هېوادونو سره د افغانستان د ثبات په باب په داسې حال کې توافق ته ورسېږئ چې له طالبانو سره مو هم خبرې کړې وي او بیا ټول د بن په کنفرانس کې را ټول شو». نوموړي ژمنه وکړه چې پاکستانیانو ته به ووایي چې که لازمه وي چې طالبانو ته نمایندګي په نظر کې ونیول شي نو غوره به دا وي چې د افغانستان د ولسمشر د غوښتنې سره سم یې دفتر په افغانستان کې وي.

دا هغه مهال ؤ چې له طالبانو سره د امریکایانو اړیکې علني شوې وې او د هغوی لپاره په یوه بهرني هېواد کې د دفتر د پرانیستلو خبرې مطرح شوې وې. ولسمشر چې دوې ورځې مخکې په افغانستان کې د روسیې له ځانګړي استازي ضمیر کابلوف څخه د امریکا او افغانستان تر منځ د ستراتیژیکو اړیکو د تړون د لاسلیک په باب د خپل هېواد د اندېښنې خبرې اورېدلې وې مارک ګروسمن ته یې وویل: «موږ له پاکستان سره ډېر مخالفتونه لرو، خو د دوی له همکارۍ پرته سوله ناشونې ده (...) همدارنګه له تاسو سره هم سوله او ستراتیژیکه ملګرتیا سره تړاو لري. په داسې صورت کې چې موږ له تاسو سره ستراتیژیکه ملګرتیا ولرو د نورو دښمني او مخالفت به اخلو، ځکه خو له سولې پرته، ستراتیژیک تړون له تاسو سره موږ ته ممکن نه دی». ولسمشر د پاکستان د دریځ بدلون او په افغانستان کې د سولې په را وستلو کې د هغه هېواد د همکارۍ په باب هیله مندي له ټولو اړخونو سره د هندوستان په شمول چې د هغه هېواد صدراعظم د می په میاشت کې کابل ته سفر درلود شریکه کړه.

د پاکستان د بهرنیو چارو د وزارت معین سلمان بشیر د می په ۲۳ مه له ولسمشر کرزي سره د لیدنې پر مهال د خپل صدراعظم پیغام هغه ته ورساوه چې له افغانستان سره د همکارۍ ځواکمنه اراده لري. ښاغلي ګیلاني ولسمشر ته بلنه ورکړې وه چې اسلام‌اباد ته سفر وکړي. همدغه مهال سلمان بشیر د خپلو خبرو په لړ کې وویل: «د پاکستان صدراعظم هغه څه چې وروسته له چین سره د خاصو اړیکو تعبیر ترې وشو نه وو ویلي، بلکې د امریکا د سیاست د وضاحت غوښتونکی ؤ».

د سلمان بشیر اشاره د ولسمشر کرزي خبرو ته وه چې بیا بیا به یې د یوسف رضا ګیلاني د وړاندیز یادونه کوله چې افغانستان او پاکستان د چین لوري

ته مخه واړوي. پخوا تر دې چې پاکستان ته سفر وکړو هم ولسمشر اوباما او هم مارک گروسمن له ولسمشر کرزي سره د ویډیو کنفرانس له لارې خبرې وکړې. د اوباما خبرې د سولې په تړاو د ده په غوښتنه یوازې له ولسمشر کرزي سره د نورو له حضور پرته وې. مارک گروسمن پر پاکستان د فشار په راوړلو ټینگار کاوه ویل یې چې اسلام‌اباد باید د حقاني شبکې پر خلاف عملي اقدامات وکړي. نوموړي په رسنیو کې د امریکا او طالبانو تر منځ د اړیکو د افشا د یادونې په لړ کې هیله وکړه چې تر دې وروسته محرم وساتل شي.

په هغه سفر کې چې د جون په لسمه مو اسلام‌اباد ته درلود د حکومت پر غړیو سربېره د سولې عالي شورا رییس استاد برهان الدین رباني هم ؤ. استاد رباني په هغه لیدنه کې چې له دواړو اړخونو د گوتو په شمار کسان پکې شامل وو له پاکستانیانو و غوښتل چې د سولې په را وستلو کې او له طالبانو سره د مخامخ خبرو لپاره د زمینې په برابرولو کې بیړه وکړي. ولسمشر کرزي له معمول سره سم د طالبانو د یوه مشر ملا عبدالغني برادر پر خوشي کولو ټینگار کړی و چې له پاکستانیانو سره بندي ؤ. پاکستانیانو ژمنه کړې وه چې له افغان دولت او سولې له عالي شورا سره نېغ په نېغه د سولې د خبرو موضوع به د سولې له پلوي طالبانو او ملا برادر سره شریکه کړي. احمد شجاع پاشا د ISI مشر دا یادونه هم کړې وه چې ملا برادر د CIA د راپور پر اساس د گډو عملیاتو په ترڅ کې نیول شوی دی. ملا عبدالغني برادر تر هغه وروسته په کراچۍ کې نیول شوی چې د سولې د را وستلو لپاره یې له حامد کرزي سره اړیکې ټینگې کړې وې.

د دواړو هېوادونو د پلاویو تر منځ په خبرو کې د پاکستان د کورنیو چارو وزیر رحمان ملک په کونړ کې د ملا فضل الله د شتون او د افغانستان په

خاوره کې د پاکستاني ټپي طالبانو له درملنې شکایت وکړ، ولسمشر کرزي د نوموړي ادعا رد نه کړه خو پر دې یې ټینګار وکړ چې د را منځته شوي تت وضعیت د له منځه وړو لپاره باید په ګډه کار وشي او په پای کې یې وویل: «په پښتو کې متل دی چې وایي: مه کوه په چا چې و به شي په تا» په دې ډول یې د دې وضعیت پړه پر پاکستاني لوري ور واچوله.

د دفاع وزارت د پېښې په څېر ځانمرګي بریدونه، د کونړ او ننګرهار پر یو شمېر سیمو د درنې توپخانې او توغندیو ډزې هغه مسالې وې چې د کابل په سیاسي او رسنیزو کړیو کې یې د پاکستان پر خلاف تبلیغاتو ته زمینه برابروله. امریکایي چارواکیو هم په خپل نوبت د حقاني شبکې پر خلاف د پاکستان د عملي اقداماتو پر اړتیا ټینګار کاوه او ویل یې چې پاکستان یې مشران ووژني او یا یې لږ تر لږه بندیان کړي. پر همدې اساس ولسمشر سلمان بشیر ته چې کابل ته راغلی ؤ په جدي لهجه وویل چې پر کونړ ډزې بندې کړئ او له طالبانو سره د مخامخ خبرو زمینه برابره کړئ. ولسمشر اندېښنه درلوده چې دغه را منځته شوي ټول جریانات به د افغانستان او پاکستان اړیکو ته زیان ورسوي. بل لوري ته پاکستانیانو هم په کونړ کې د ملا فضل الله او د هغه د وسله‌والو کسانو له شتون نه شکایت کاوه. سلمان بشیر په همدې لیدنه کې وویل چې له دوو کلونو را هیسې زموږ حکومت په کونړ کې امریکایانو ته د پاکستان ضد جنګیالیو یادونه کوي خو هغوی په دې برخه کې هېڅ عملي اقدام نه کوي. نوموړي یادې سیمې ته د شکمنو هلیکوپترو د تګ را تګ خبره هم وکړه.

د اګست پر ۲۱ مه سناتور «کارل لوین» له ولسمشر سره په لیدنه کې له نوموړي وپوښتل چې افغان ولس پر کونړ د پاکستاني توپخانې او توغندویي بریدونو په غبرګون کې ولې ورته ځواب نه ورکوي؟ ولسمشر یې په ځواب

کې وویل افغانستان پر هغو وسلو چې په لاس کې یې لري د پاکستان د پوځ مرکزونه نشي ویشتلای، په داسې حال کې چې په نژدې سیمو کې یانې ډېورند کرښې ته نژدې «زموږ خلک ژوند کوي، که تاسو له موږ سره مرسته وکړئ چې د دوی پر زړه د ګوزار لاسرسی پیدا کړو له ورته عمل نه به ډډه ونه کړو».

د ولسمشر یوه همېشنۍ غوښتنه چې له پاکستان یې کوله دا وه چې د دوی صدراعظم اعلامیه ورکړي او له طالبانو وغواړي چې د افغانستان د سولې په پروسه کې ور شامل شي. هغو پېښو چې یو پر بل پسې راغلې د سولې پروسه ډېره پېچلې کړه، له دې جملې څخه پر استاد برهان الدین رباني او احمد ولي کرزي وژونکي بریدونه د ځانګړي اهمیت لرونکي وو. د سولې د هڅو په بهیر کې، یوه ورځ له غرمې وروسته چې زه معمولاً د خپل کار په دفتر کې وم د ولسي جرګې وکیلې مېرمن هما سلطاني په تیلفوني اړیکه را ته وویل چې غواړي په عاجله توګه له ولسمشر سره وګوري، ځکه چې مهم پیغام ورته لري. په ځواب کې مې ورته وویل چې هر پیغام وي ما ته یې ووایه، خو نوموړې له ولسمشر سره په لیدو ټینګار کاوه وې ویل چې غواړي پخپله پیغام ولسمشر ته ورسوي. له ډېر ټینګار وروسته ولسمشر وخت ورسره و ټاکه. مېرمن سلطاني له یوه بل تن سره چې «حاجي عبدالبصیر» د کندز اوسېدونکی یې معرفي کړ یو ځای له ولسمشر سره ځانګړی مجلس وکړ. له یو ساعت تېریدو وروسته ولسمشر زه او انجنیر ابراهیم سپین زاده خپل دفتر ته ور وغوښتو او د هغو دوو تنو په مخ کې یې موضوع را ته وویله. هغو دوو تنو ویلي وو چې ملا عمر د طالبانو مشر کابل ته نژدې را غلی دی او غواړي د سولې له بهیر سره یو ځای شي. د دوی په وینا په داسې صورت کې چې ولسمشر د یوه مطبوعاتي کنفرانس له لارې له نوموړي سره د خبرو

اترو چمتو والی اعلان کړي او په ارګ کې د هغه هر کلی وکړي، نو د طالبانو مشر به را و وزي او د سولې له بهیر سره به ملګری شي.
ولسمشر په دې مساله کې زما او سپین زاده نظر وغوښت، موږ دواړو د دغو څرګندونو په رښتیا والي شک وښود. د مېرمن سلطاني او حاجي بصیر اړیکې ورځ تر بلې زیاتېدې، هغوی څو ځله له ولسمشر سره نورې لیدنې هم وکړې او ګواښ یې کاوه چې ولسمشر د (طالبانو د مشر) وړاندیز ته د ځواب نه ورکولو په سبب د جګړې او وینې تویونې د دوام سبب دی او تاریخي مسوولیت به یې پر اوږه وي. بالاخره موږ پرېکړه وکړه چې له هغوی وغواړو چې پر هغه کاغذ چې موږ یې ور سپارو د ملا عمر اخوند لاسلیک را وړي. هغوی ومنله، ما د ریاست دفتر ځانګړې پاڼه ور وسپارله. څو ورځې وروسته یې څو کرښې چې ګواکې د طالبانو د مشر له لوري لیکل شوې دي راوړې. موږ مولوي وکیل احمد متوکل چې په پیل کې د ملا عمر د دفتر مسوول او وروسته د بهرنیو چارو وزیر ؤ ارګ ته را وغوښت. د لیکنې متن مو پټ کړ او لاسلیک مو ور وښود ترې و مو پوښتل چې آیا دغه لاسلیک د طالبانو د مشر دی؟ د نوموړي ځواب منفي ؤ. تر هغه وروسته پر دې باوري شوو چې هغه څه چې هما سلطاني او حاجي عبدالبصیر یې کیسه کوي رښتیا نه دي او له هغوی مو معذرت و غوښت. مېرمن سلطاني په دې جریان کې له بېلا بېلو لارو ما ته ګواښونکي پیغامونه را واستول، داسې پیغامونه چې ګواکې د طالبانو له لوري دي چې زه یې په مخ کې خنډ یم او ولسمشر ته غلطې مشورې ورکوم.
نوموړې زموږ له لوري د رد ځواب تر اورېدو وروسته مساله په رسنیو او پارلمان کې مطرح کړه، تر دې چې ادعا یې وکړه چې ملا محمد عمر مجاهد د دې په کور کې اوسېږي او د ولسمشر د ځواب انتظار کوي.

همدغه مهال موږ ته داسې راپورنه را ورسېدل چې امریکایان د هېواد په شمال کې سخت فعال دي له بانفوذه کسانو او پخوانیو جهادي قوماندانانو سره د فدرالېزم او پارلماني نظام مسالې مطرح کوي. همدارنګه غربیانو موږ ته وړاندیز کړی ؤ چې د بن په کنفرانس کې چې باید د دسمبر په میاشت کې جوړ شوی وای د طالبانو او ډاکتر عبدالله مستقل حضور ومنو. هغوی له ځینو کسانو سره په خصوصي ناستو کې طالبانو ته د ځینو عدلي او قضایي ادارو د سپارلو خبره کړې وه چې باید د بن په کنفرانس کې پر هغو پرېکړه شوې وای.

امریکا او انګلیسانو له بېلا بېلو لارو هڅې کولې چې ولسمشر د سولې د پروسې په تېره د بیا ادغام د پروسې د بریا په باب د رسنیو په مخکې خبرې وکړي په داسې حال کې چې موږ د سر په سترګو لیدل چې په دې برخه کې عملاً هېڅ ګام نه ؤ اخیستل شوی. د جنرال الن مرستیال څو ځلې زما دفتر ته راغی له ما نه یې هیله وکړه چې ولسمشر وهڅوم تر څو کندهار ته لاړ شي او د بیا ادغام د پروسې بریا اعلان کړي. د امریکایي ځواکونو قوماندان پخپله له ولسمشر نه همدغه غوښتنه وکړه، په داسې حال کې چې ولسمشر کندهار ته لاړ، خو د بیا ادغام د پروسې د بریا د اعلان لپاره نه، بلکې خاورو ته د خپل ورور د جنازې سپارلو ته چې پړه یې طالبانو پر غاړه اخیستې وه. د سپتمبر په میاشت کې هر کال د ملګرو ملتونو عمومي غونډه د دغه سازمان په مقر کې جوړېږي. ولسمشر تیاری نیوه چې پخپله په دې غونډه کې ګډون وکړي. امریکایانو وړاندیز کړی ؤ چې دغه مهال له ولسمشر اوباما سره ځانګړې ناسته هم وشي.

امریکا ته له سفر نه یوه ورځ وړاندې د ملي امنیت د شورا د غونډې په دوهمه برخه کې یو شمېر بهرنیو مسوولینو هم ګډون درلود. جنرال الن له

ولسمشر وغوښتل په هغه وینا کې چې د ملګرو ملتونو په عمومي غونډه کې یې اوروي د سولې او بیا ادغام د پروسې پر اغېزمنتوب او بریا دې ټینګار وکړي.

د سپتمبر پر ۱۹ مه سهار چې یوه لمرینه ورځ وه د کابل د هوایي ډګر له پوځي برخې نه مو د امریکا د دولت په (Air force ۲) (د امریکا د مرستیال ولسمشر ځانګړې الوتکه) کې د نیویارک په لور سفر پیل شو. د امریکا متحده ایالاتو سفیر هم په دې سفر کې له موږ سره ملګری ؤ. له څو ساعته سفر وروسته الوتکه د بخارست په هوایي ډګر کې د تېلو د اخیستلو لپاره کیناستله. اجازه را کړل شوه چې له الوتکې ښکته شو او په آزاده فضا کې قدم ووهو. د لارې په اوږدو کې مو په ځانګړي اطاق کې د ولسمشر پر وینا کار کړی ؤ. بله ناسته مو د ایرلنډ په باراني فضا کې وه.

نیویارک ته له رسېدو سره سم په انترکانتیننتال هوټل کې ځای پر ځای شوو. هغه کسان چې زموږ د پلاوي غړي وو او په عمومي اسامبله کې یې لومړی ځل ګډون کاوه باید د ملل متحد ودانۍ ته ور غلي وای او له نوملیکنې وروسته یې خپل ځانګړي کارتونه ترلاسه کړي وای. ځکه زه په نیویارک کې زموږ د نمایندګۍ د مامورینو او د ولسمشرۍ د تشریفاتو د څانګې د همکارانو په ملتیا هلته لاړم او خپل کارت مې ترلاسه کړ. باید په بیړه مې ځان هوټل ته رسولی وای ځکه چې ځانګړی استازی مارک ګروسمن او د امریکا سفیر د ولسمشر لیدو ته را تلل. هوټل ته نژدې زموږ یوه همکار ته د تیلفون زنګ را غی د استاد رباني د شهادت او د محمد معصوم ستانکزي د ټپي کېدو خبر یې ورکړ. ډېر جټکه ورکوونکی خبر ؤ او افغانستان یې یوې نا معلومې راتلونکې ته بېوه. استاد رباني یې ماښام مهال په خپل کور کې د ځانمرګي برید هدف ګرځولی ؤ.

هغه غږيز پيغام څو ورځې وړاندې ولسمشر ته اورول شوی ؤ چې د طالبانو يوه مشر ته منسوب ؤ او د ښاغلي ستانکزي په واسطه يې له استاد رباني سره اړيکه نيولې وه. ځانمرګي بريدګر د همدغو اړيکو په دوام د دارالانشا د رييس په واسطه د استاد رباني کور ته را وستل شوی ؤ چې له هغه سره وګوري، خو هغه د خبرو پر ځای خپل چاودېدونکي مواد چې په خولۍ کې يې ځای پر ځای کړي وو منفجر کوي او د سولې عالي شورا رييس په شهادت رسوي.

د دې خبر له رسېدو سره ولسمشر تصميم چې خپل سفر لنډ کړي او د ملګرو ملتونو په عمومي غونډه کې ګډون ونه کړي. د بهرنيو چارو له وزير زلمي رسول نه يې وغوښتل چې د افغانستان په استازيتوب وينا وکړي.

ځانګړی استازی او د امريکا سفير له وعدې سره سم د ولسمشر د اوسېدو ځای ته راغلل. په غمجنه فضا کې ليده کاته وشول. امريکايان زموږ له دې پرېکړې خبر شول چې سفر لنډوو. له ولسمشر اوباما سره ملاقات چې په پام کې وه د سپتمبر پر ۲۱ مه ترسره شي يوه ورځ يې را وړاندې کړ. د سپتمبر پر ۲۰ مه سهار پلي هغه هوټل ته چې اوباما موږ ته انتظار و، ورغلو چې له هغه سره وګورو.

ولسمشر اوباما افغاني لوري ته د رامنځته شوې پېښې په اړه تسليت ووايه او زياته يې کړه چې د استاد رباني په له لاسه ورکولو سره چې کومه تشه را منځته شوه ډکول يې ګران دي. ولسمشر کرزي له خپګانه په ډک غږ خپلې خبرې پيل کړې او يو ځل بيا يې له بارک اوباما نه وغوښتل چې دوی دې د پاکستان په اړه وضاحت ورکړي او په هغه هېواد کې دې د ترهګرو د پټنځايونو مساله جدي ونيسي. اوباما له معمول سره سم په دې برخه کې تودې ژمنې وکړې. نوموړي د افغانستان د جګپوړيو شخصيتونو د فزيکي

ساتنې په برخه کې د حامد کرزي د غوښتنې په ځواب کې چمتووالی وښود. سره له دې چې اوباما د انتقال د پروسې په باب پوښتنې وکړې خو د نوموړي د خوښې موضوع هماغه د ستراتیژیکې همکارۍ د تړون او د دواړو هېوادونو له لوري د هغو د لاسلیک مساله وه.

د افغانستان ولسمشر یو ځل بیا د شپنیو عملیاتو او د دوی د کورونو د تلاشۍ په بهیر کې د خلکو د حقونو له نقض نه یادونه وکړه وې ویل: «زه سیاسي لوبغاړی نه یم، زه معنوي اصول لرم (...)» ښاغلي اوباما د پاکستان له چلن د شکایت په ترڅ کې د سولې په بهیر کې د هڅو د دوام خبره وکړه وې ویل چې مېرمن کلېنټن به هغه هېواد ته واستوي. هېلري کلېنټن دې ته په اشارې چې پاکستان یو خپلواک هېواد دی له ولسمشر کرزي یې وغوښتل چې په ګوته کړي چې له پاکستان سره څه ډول چلن وشي او له هغو څه وغوښتل شي.

په بېرته را ستنېدو کې امریکایانو وویل چې د دوی ځانګړې الوتکه کولای شي یوازې تر المان پورې موږ ورسوي ځکه چې د پیلوټانو ستوماني یې نه ده رفع شوې، په دې ډول موږ له المان نه تر کابله د امریکا په پوځي الوتکه کې داسې سفر وکړ چې د ټولو په څېرو د ستوماني او پرېشانۍ سیوري پراته وو.

ماښام کابل ته را ورسېدو او له هوایي ډګره نېغ د سردار محمد داوود خان څلور سوه بستریز روغتون ته د استاد رباني د جنازې د لیدو لپاره لاړو. سبا ته مو له بوختیاوو او اندېښنو ډکه ورځ په مخکې وه.

نیویارک ته زموږ له سفره څو ورځې وړاندې ولسمشر د سولې عالي شورا مشر خپل دفتر ته را وغوښت او د پاکستانیانو پیغام یې ور سره شریک کړ. په دې لیدنه کې ولسمشر، استاد رباني او ما حضور درلود. ولسمشر استاد ته

وویل: «د پاکستان سفیر د سولې په پروسه کې د پرمختګ او ملا عبدالغني برادر سره د لیدو لپاره له موږ څخه هیله کړې چې یو څوک ور معرفي کړو ستاسو په نظر باید څوک ولاړ شي؟ استاد رباني دوه تنه معرفي کړل چې له هغو څخه یو «واحدیار» ؤ، هغه ټینګار وکړ چې واحدیار د سولې په عالي شورا کې د ده د اعتماد وړ کس دی. خو دا دی د استاد رباني د وژلو په پېښه کې هم واحدیار تر بدګومانۍ لاندې راغلی ؤ او هم یو بل تن د «حمید الله» په نوم.

په داسې فضا کې چې د سولې دښمنانو دغه پروسه د پښتنو د اتحاد او یووالي پروسه بلله او امریکایانو او انګلیسانو په منظم ډول زموږ د ملي یووالي د کمزوري کولو هڅې کولې د استاد رباني له لاسه ورکول هغه هم د طالبانو له لوري هېواد ته لوی خطرونه متوجه کړي وو. پېژندل شوې څېرې چې ځانونه یې اپوزېسیون بلل له دې پېښې د ګټې پورته کولو لپاره را ووتل او د استاد رباني په جنازه کې یې ګرېوانونه شلول او نارې یې وهلې. هغو کسانو چې د استاد رباني زړه ترې خوښ نه ؤ اوس یې ځانونه تر ټولو هغه ته نژدې بلل او د هغه د وینو د کسات شعارونه یې ورکول.

ولسمشر ډېر په چټکۍ په کابینې کې تصویب کړه چې د استاد رباني جنازه په وزیر اکبر خان غونډۍ کې خاورو ته وسپارل شي. خو کومه فضا چې د جنازې د ښخولو په مراسمو کې جوړه شوه هغه یې په مراسمو کې ګډون و نکړای شو.

هم د استاد رباني کورنۍ او هم د ولسمشر مرستیال مارشال محمد قسیم فهیم له هغه غبرګونونو سره موافق نه وو چې یو شمېر کسانو د غمرازۍ او ماتم په دود څرګندول. د نوموړي کورنۍ د وضعې په آرامولو کې مهم رول ولوباوه.

له استاد رباني وروسته د سولې برخليک او د سولې عالي شورا وضعه

که څه هم د احمد ولي کرزي او استاد رباني د ترور پېښو د سولې پر لاره په تلو کې د حامد کرزي اراده کمزورې نه کړه او نوموړي آن د خپل ورور د قبر پر سر طالبانو ته د وروڼو خطاب وکړ او سولې ته يې را وبلل خو د هېواد دننه يې د نوموړي په مخه کې ستونزې جوړې کړې.

لوی درستيز جنرال مک مولن او جيمز متيس د سپتمبر پر ۲۵ مه کابل ته راغلل او له ولسمشر سره يې په ګلخانې ماڼۍ کې وکتل. ولسمشر يو ځل بيا د پاکستان او د هغو کړو وړو په تړاو چې هغه هېواد تر سره کول د امريکا د سياست د وضاحت او روښانتيا غوښتنه وکړه. د ولسمشر همېشنی شکايت دا ؤ چې امريکا د ترهګرۍ له ملاتړي چې پاکستان دی او د ترهګرۍ له قرباني سره چې افغانستان دی يو ډول دوستانه اړيکې غوره کړي دي. نوموړي تل د شوروي اتحاد مثال يا دا وه چې تر پايه له نه او نو پرته د کابل د حکومت ملاتړی پاتې شو او هېڅکله يې له مجاهدينو سره پټې اړيکې نه درلودې او پاکستان يې خپل مخالف هېواد باله. ولسمشر له امريکا نه د افغان شخصيتونو د امنيت د ساتنې غوښتنه وکړه او د استاد رباني له لاسه ورکول يې داسې ضايعه وبلله چې سترګې نشي پرې پټېدای، او هغو دوو بريدونو ته يې چې پر ما ترسره شوي وو اشاره وکړه.

د استاد رباني له ترور وروسته دوې پوښتنې چې بايد عاجل ځواب ورته موندل شوی وای مطرح شوې؛ يوه د سولې د عالي شورا رييس په توګه د استاد رباني ځايناستی او دوهم دا چې د سولې هڅې په کوم ډول او کومه لاره دوام وکړي؟ ولسمشر پوهېده چې د سولې مخالفين چې بهرنی ملاتړ يې هم درلود دغه فرصت غنيمت بولي او د جګړې د لا توندېدو او د دښمنۍ او کرکې د لمبو د لا پراخېدو هڅه به وکړي.

د سپتمبر پر ۲۸ مه په ارګ کې غونډه جوړه شوه چې په هغو کې د ولسمشرۍ مرستیالانو، حضرت صبغت الله مجددي. پیر ګیلاني، استاد سیاف، محمد اسماعیل خان، حاجي دین محمد، عبدالروف ابراهیمي، فضل الهادي مسلمیار، عبدالهادي ارغندیوال، مولوي قیام الدین کشاف، نعمت الله شهراني، ذبیح الله مجددي. حاجي محمد محقق، هدایت امین ارسلا او نورو هغو کسانو چې تل په دغسې غونډو کې شریک وو لکه د ملي امنیت سلا کار، د دفتر رییس، د چارو د ادارې رییس، د ولسمشرۍ د مقام ویاند ګډون درلود. ولسمشر په لنډ ډول خپلې خبرې داسې پیل کړې: «غواړم له تاسو مشرانو سره سلا وکړم چې د سولې په برخه کې د استاد له شهادت وروسته څه وکړم؟ له امریکا، اروپایي اتحادیې، برېتانیا او هند سره د ستراتیژیکو تړونونو په باب هم مشوره درسره کوم (...)»

حضرت صاحب خبرې پیل کړې او د ولسمشر په ملامتولو یې وویل: «تاسو دلته پر یوه څه توافق کوئ خو (پر هغو) عمل نه کوئ». استاد سیاف د سولې په طریقه کې د بدلون راوستلو غوښتونکی ؤ او له ولسمشر یې غوښتل چې تر دې وروسته طالبانو ته ورونه مه وایه. استاد شهراني وویل چې نیمایي د سولې عالي شورا د بهرنیانو لپاره کار کوي. دغه شورا باید ړنګه شي او بله نوې شورا دې جوړه شي.

ولسمشر د استاد سیاف د دې پوښتنې په ځواب کې چې ویلي یې وو «له چا سره باید سوله وکړو؟» وویل چې: «دا مهمه پوښتنه ده، آیا تر دې وروسته و نه وایو چې موږ له پاکستان سره ستونزه لرو، زه له امریکا نه نهیلی شوم او په همدې دلیل مې د جګړې د پای ته رسولو لپاره مخه پاکستان ته واړوله» نوموړي کیسه وکړه چې امریکایان اوس پر دې اعتراف کوي معتصم آغا جان چې یو وخت په دوبۍ کې دوی ورسره خبرې وکړې وروسته پاکستان

ته ستون شو په کراچۍ کې یې پرې ډزې وکړې، اوس یې غوښتي چې له پاکستانه یې و باسو. محمد اسماعیل خان وویل چې له لومړۍ ورځې د سولې عالي شورا له ترکیب سره مخالف ؤ ځکه چې د طالبانو شمېر په هغو کې زیات ؤ. ښاغلي ارسلا، ابراهیمي، مسلمیار، ... ټول د سولې پروسې د چلن د بدلون غوښتونکي شول.

ولسمشر د دې ترڅنګ چې له ټولو یې وغوښتل چې سره یو او متحد شي وې ویل چې له امریکا سره په مقابله کې یوازې ؤ آن چې مرستیال یې ورسره ملګرتیا ونه کړه (اشاره احمد ضیا مسعود ته)، ډاکتر عبدالله عبدالله د ملکي مرګ ژوبلې په مساله کې له خلکو څخه د دفاع پر ځای د هغوی پر خلاف دریځ نیولی دی، او دا چې خصوصي تلویزیونونه د یو لړ مسایلو په مطرح کولو سره ملي یووالی تخریبوي. د خبرو پایله یې دا وه چې د سولې پروسې ته د پخوا په څېر دوام ورکړو خو سولې ته د رسېدو په طریقه کې باید بدلون راشي.

په همدې ورځ مو چې له جنرال الن او د امریکا له سفیر راین کراکر سره د ولسمشر د کار په دفتر کې کومه غونډه درلوده، ولسمشر د سیاسي مشرانو نظریات چې تر غرمې مخکې غونډه کې یې اورېدلي وو دوی ته واورول، جنرال الن په ځواب کې وویل چې یوه ورځ مخکې یې د پاکستان له لوی درستیز سره تیلفوني خبرې کړې چې د ترهګرۍ مخه ونیسي، سفیر کراکر وویل چې له جنرال دوستم، محمد یونس قانوني، عطا محمد نور او ډاکتر عبدالله سره یې لیدلي دي او هغوی ته یې ویلي چې آرام اوسي.

په دې ډول د استاد رباني وژل کېدو هغه ټولې نیکې هیلې له منځه یوړې چې د اپرېل په میاشت کې د پاکستان د صدراعظم له سفر سره د اسلام‌اباد او کابل تر منځ د نویو اړیکو د دروازې پرانیستل کېدو په تړاو را پیدا شوې

وې. سره له دې چې په نیویارک کې د ولسمشر په لومړني غبرګون کې په دې پېښه کې د امریکا د لاس درلودو شک ښکارېدو او زه هم پر همدې باور وم، خو څنګه کېدای شول چې پاکستان بې ګناه وګڼل شي؟
د استاد رباني د وژل کېدو له پېښې وروسته پاکستان ډېره هڅه وکړه چې دا ثابته کړي چې په دې پېښه کې لاس نه لري. د پاکستان صدراعظم وغوښتل چې د خواخوږۍ او تسلیت لپاره کابل ته راشي. د بهرنیو چارو وزارت ویاند بېله دې چې ولسمشرۍ ماڼۍ په جریان کې وي د یوې مرکې په ترڅ کې یې د افغان دولت لخوا د نوموړي د نه منل کېدو خبره وکړه. حامد کرزي چې امریکا او پاکستان دواړه په دې پېښه کې ککړ بلل په دې هڅه کې ؤ چې له اسلام‌اباد سره اړیکې داسې حد ته و نه رسېږي چې له هغو نه بېرته را ګرځېدل ناشوني وي. په همدې دلیل پر هغه مرکه ډېر خپه شو د ملي امنیت په غونډه کې یې چې د اکتوبر پر دوهمه وه ملي امنیت شورا او بهرنیو چارو وزارت دواړو ته په خطاب کې وویل چې څوک صلاحیت نه لري چې د دولت د پالیسۍ خلاف خبرې وکړي، نوموړي زیاته کړه چې څوک د دولت له سیاست سره موافق نه وي استعفا دې ورکړي. د ولسمشر د خبرو په غبرګون کې لومړی شیدا محمد ابدالي د امنیت شورا د دفتر مرستیال د ولسمشر پر سیاستونو نیوکې وکړې او تر هغه وروسته ډاکتر سپنتا له ځایه جګ شو، کرسۍ یې په لغته ووهله او وې ویل: «زه له دې سیاست سره مخالف یم» او په غوسه له غونډې ووت، خو ښاغلی سپنتا د پخوا په څېر له څو ګوتو په شمار ورځو وروسته ولسمشر ته د زلمي هېوادمل د پرلپسې سپارښتنو او غوښتنو نه وروسته بېرته خپل دفتر ته راغی.
په هغه کاغذ کې چې د پاکستان صدراعظم په ګلخانې ماڼۍ کې د لیدنې پر مهال ولوست ډېر مهم ټکی دا ؤ چې اسلام‌اباد او کابل بیجېنګ ته مخ

واړوي. دغه خبره د ولسمشر د حیرانتیا سبب شوې وه، نوموړي به له امریکایانو سره په هر ځل لیدو کې له هغو یادونه کوله او په دې ډول یې هغوی تر فشار لاندې را وستل. ولسمشر ما ته دنده وسپارله چې د چین له سفیر نه وپوښتم چې آیا د پاکستان دغه وړاندیز له چین سره په همغږۍ شوی دی که نه؟ د چین سفیر له څو ورځو وروسته د خپل حکومت رسمي ځواب را وړ او ما ته یې ولوست. په هغو کې ویل شوي وو چې د یوسف رضا ګیلاني څرګندونې د چین له حکومت سره په مشوره او همغږۍ نه وې. د سولې او د افغانستان او پاکستان تر منځ د اړیکو په برخه کې د امریکا چلن ډېر حیرانوونکی او له تناقضاتو ډک ؤ: کله به چې موږ سولې ته ډېره لېوالتیا وښوده او په هغو کې به مو پرمختګ کاوه، بدې ترهګریزې پېښې به زیاتې شوې او له دې سره جوخت به د رسنیو او طالب ضد څېرو د اعتراض غږونه نور هم اوچت شول، خو کله به چې موږ توند چلن غوره کړ امریکایانو به په هره ناسته کې موږ سولې ته بللو. د پاکستان په باب هم همدغه چلن روان ؤ.

د سولې عالي شورا د رییس په توګه د استاد رباني د ځایناستي مساله هم یوه له جنجالي مسالو څخه وه چې باید په تدبیر حل شوې وای. یوه لور ته جهادي مشران لکه پیر صاحب او حضرت صاحب د دې مقام د نیولو لېوال وو، بل لوري ته د دې امکان نه ؤ چې جمعیت اسلامي له پامه و غورځول شي ځکه چې رهبر یې له لاسه ور کړی ؤ او را پاڅېدلي وو. د ولسمشر په پام کې وه چې صلاح الدین رباني د استاد رباني مشر زوی د دې شورا مشر شي، خو د شورا د زیاترو غړیو له نظره هغه ډېر ځوان ؤ او د دې شورا د ریاست لپاره یې مناسب نه باله. نوموړي پخپله هم د وزارت مقام د سولې عالي شورا تر ریاست غوره ګاڼه. یو ځل امریکایانو ولسمشر ته وړاندیز وکړ

چې پخپله د سولې د عالي شورا مشر شي. له بېلا بېلو غونډو وروسته چې څو ځله له جهادي مشرانو، د سولې عالي شورا له غړیو او پخپله له صلاح الدین رباني سره وشوې بالاخره ولسمشر وکولای شول د ټولو توافق په دې برخه کې ترلاسه کړي. په هغه غونډه کې چې د ۲۰۱۲ کال د اپرېل پر ۱۴مه د ارگ په گلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه او په هغو کې د سولې عالي شورا غړیو گډون درلود د دې شورا د رییس په توگه د صلاح الدین رباني د ټاکل کېدو پرېکړه پکې وشوه. د غونډې له پیل نه مخکې د جمعیت اسلامي یو شمېر جگپوړیو غړیو له ولسمشر سره په یوه لوی تالار کې ولیدل. ولسمشر له هغوی وغوښتل چې بېرته لاړ شي، د هغوی له منځه یوازې استاد سیاف او عطا محمد نور پاتې شول او د شورا د رییس د معرفي کېدو په مراسمو کې یې گډون وکړ. تر هغه وروسته چې د صلاح الدین رباني د ریاست پر توافق لاسونه اوچت شول مارشال محمد قسیم فهیم د «صلاح الدین جان» د بریا هیله و کړه او عطا محمد نور په هېواد کې د سولې پر اړتیا نسبتاً اوږدې خبرې وکړې وې ویل: «له درې لسیزو را هیسې په افغانستان کې جگړه ده، په سوله کې خیر دی (....)» نوموړي د شورا له غړیو نه مننه وکړه چې د داسې چا ریاست یې و مانه چې «د عمر او پوهې له اړخه» تر هغوی وړوکی دی. تر دې وروسته یې صلاح الدین رباني له بل اطاق نه د غونډې اطاق ته را وست، هغه هم د سولې پر اړتیا ټینگار وکړ.

د قطر د دفتر د پرانیستلو پېښه

ښایي د امریکایانو اړیکې له طالبانو سره هېڅکله هم غوڅې شوې نه وي، خو د طالبانو د سیاسي دفتر د پرانیستلو او د هغو لپاره د قطر د پلازمېنې دوحې غوره کېدل احتمالاً په ۲۰۱۰ کال کې مطرح شول. د امریکایانو او طالبانو تر منځ لومړنۍ اړیکې ظاهراً د جرمني په واسطه ټینگې شوې، نورو

هېوادونو لکه ناروې او سویډن هم په هغو کې ونډه درلوده، په پیل کې د طالبانو د کوربنو په توګه د ډېرو هېوادونو نومونه اخیستل کېدل خو بالاخره قطر انتخاب شو.

په هغه مجلس کې چې په دې تړاو مې له مولوي وکیل احمد متوکل سره درلود نوموړي د قطر د غوره کېدو دلایل داسې وشمېرل: «سعودي عربستان پر طالبانو شرطونه کېښودل چې له القاعده سره خپلې اړیکې وشلوي او دا اعلان وکړي. ترکیه د ناټو غړی دی او متحده عربي امارات په افغانستان کې پوځیان هم لري، له همدې لامله تر ټولو غوره ځای چې د طالبانو د سیاسي دفتر لپاره یې موندلای شو قطر دی». زموږ سفیر په دوحه کې چې وروسته له قطر او امریکا سره د جنجالونو په بهیر کې کابل ته را وغوښتل شو په هغه را پور کې چې زما دفتر ته یې را استولی ؤ د دې انتخاب دوه دلیلونه د نورو دلایلو ترڅنګ یو په دغه هېواد کې د العدیل په نامه د امریکایانو تر ټولو لویې پوځي اډې شتون او بل د الجزیرې تلویزیوني شبکې شتون بللی ؤ. د پوځي اډې شتون امریکایانو ته د هر ډول سیاسي مانور لپاره پراخ لاس ورکاوه او د الجزیرې تلویزیون د دوی د راتلونکیو پروګرامونو لپاره تبلیغاتي مهمه وسیله کېدای شوه.

د ۲۰۱۱ کال په وروستیو کې د قطر دفتر پرانیستل ډېر جدي شول. امریکایانو په ډېره لېوالتیا هغو ته پام اړولی ؤ. ولسمشر په دې برخه کې ډېر شکونه درلودل. د نورو جنجالي مسالو په څېر چې پخوا مو له امریکایانو سره درلودلې لکه د ستراتیژیکې ملګرتیا تړون، شپني عملیات، د بهرنیانو لخوا د کورونو تلاشي، د بګرام زندان د امریکا او برېتانیا لخوا د فدرالیزم مطرح کول او د قومي عصبیتونو لمسول، دغه مساله هم پرې ورزیاته شوه. په هغه غونډه کې چې د سپتمبر پر ۲۸ مه مو په ارګ کې درلوده او د دولت

جګپوړي ارکان او جهادي او سیاسي مشران پکې شریک وو چې د استاد رباني د ترور له پېښې وروسته د سولې په کړنلاره بحث وکړي، د قطر د دفتر په باب منفي نظرونه ورکړای شول. د امریکا ځانګړي استازي مارک ګروسمن چې د اکتوبر پر ۸ مه په ارګ کې ملاقات در لود ولسمشر ته یې له طیب آغا سره د خبرو د دوام او د طالبانو لپاره د دفتر د اړتیا په باب یادونه وکړه. نوموړي وویل له طالبانو سره د دوی د بحث له مهمو مسایلو څخه یوه د امریکایي بندي پوځي خوشي کېدل دي. ولسمشر په دې خبرو اترو کې د افغان دولت د استازي پر شتون، پر پاکستان فشار او د ملا برادر خوشي کېدل یا لږ تر لږه د افغان دولت له کوم چارواکي سره د هغه د لېدو په باب ټینګار کاوه، ګروسمن د جنرال اشفاق کیاني له قوله وویل چې په اسلام‌اباد کې د افغانستان سفیر کولای شي د ISI د یوه استازي په شتون کې له هغه سره وګوري. نوموړي د خپلو خبرو په پای کې ولسمشر ته وویل:«تاسو چې څومره له موږ سره د ستراتیژیک تړون د لاسلیک په باب بیړه وکړئ په هماغه کچه به پاکستان تر فشار لاندې راشي». دا په داسې حال کې وه چې پاکستان د افغانستان پر ختیځو سیمو ډزې پیل کړې وې او د استاد رباني د ترور په تړاو د افغانستان له لوري د پلټنو د بیا بیا غوښتنو په ځواب کې یې په دې پلمه منفي ځواب را کړ چې ګواکې د دوی اساسي قانون د داسې پلټنو اجازه نه ورکوي. د امریکا متحده ایالاتو په دې ټوله پېښه کې نه یوازې دا چې د افغانستان پلوي نه کوله بلکې د ملي امنیت په غونډه کې چې د اکتوبر پر ۱٦ مه جوړه شوې وه جنرال الن د ملي امنیت د عمومي رییس رحمت الله نبیل د دې ادعا په غبرګون کې چې د ډېورنډ کرښې په اوږدو کې د پاکستاني پوځیانو تحرکات زیات شوي ډېر غوسه شو او په داسې حال کې چې مخ یې تک سور واوښت له سپکاوي په ډکه لهجه یې پر هغه

تور پورې کړ چې ولسمشر ته غلط معلومات ورکوي. له دې سره هممهاله د بن د کنفرانس لپاره چمتووالی نیول کېدو. کله به یې هغه ته دوهم بن وایه. دغه عنوان د ۲۰۰۱ کال د بن کنفرانس په اذهانو کې را تازه کاوه، یانې د یوې لنډ مهالې ادارې جوړېدل او .....

طالبانو ته د سیاسي دفتر د جوړېدو هڅې، د امریکا او جرمني د ځانګړو استازیو وړاندیزونه چې یوه یې په دې کنفرانس کې د اپوزیسیون د مشر په توګه د ډاکتر عبدالله او بل د طالبانو د پلاوي د حضور غوښتنې کولې، د امریکایي چارواکیو له هغو جملې څخه «جوبایډن» د ولسمشر اوباما د مرستیال څرګندونې چې ویلي یې وو طالبان د امریکا دښمنان نه دي. د اوباما څرګندونې چې له ډیوېډ کامرون سره یې په یوه ګډ خبري کنفرانس کې ویلي وو چې په افغانستان کې د سولې لپاره باید د دغه هېواد قومونه خپل اختلافونه پخپلو کې حل کړي، د امریکایانو تحرکات هم له یو شمېر سیاسیونو سره د ډانا رورا باکر د غونډو په بڼه او هم د هېواد په شمال کې د کورنۍ خپلواکۍ او فدرالیزم د مطرح کولو په بڼه ... ټول د یوه منظم پلان ښکارندوی وو چې د هغو پر بنسټ افغانستان له یوه کمزوري مرکز سره په ټوټه ټوټه شوې خاوره بدلېدو. د دې وېره وه چې د بن کنفرانس له افغانستانه داسې وطن جوړ کړي. ما له یک تلویزیون سره په مرکه کې وویل چې امریکا او پاکستان له افغانستانه یو په ټوټو وېشلی هېواد جوړوي، نوموړي تلویزیون د هغو دوو هېوادونو لخوا د افغانستان د تجزیې تعبیر ترې واخیست په داسې حال کې چې زما موخه ملوک الطوایفۍ ته ورته وضعیت ؤ.

د بن کنفرانس چې د ۲۰۱۱ کال د دسمبر په میاشت کې جوړ شو او ما په هغو کې ګډون نه درلود د امریکا د بهرنیو چاور وزیرې مېرمن کلېنټن د

طالبانو د پنځو تنو بندیانو په باره کې چې تر دې مهاله په ګوانتنامو کې وو او په نظر کې وه چې قطر ته انتقال شي او هلته نظر بند وساتل شي، د طالبانو د مشرانو د سفر خوندي لاره یې، دا بللې وه چې په دې پروسه کې پاکستان ور شامل شي. ولسمشر په دې پروسه کې د افغانستان پر مالکیت ټینګار وکړ اوله وړوکي مسوولیت منلو پرته یې پاکستان ته په دې پروسه کې له رول ورکولو سره مخالفت کړی ؤ. دغه موضوع تر دې حده جدي شوه چې د المان د صدراعظم استازی د شپې د ولسمشر لیدو ته ورځي او له هغه نه یې پوښتنه کړې وه چې که په دې مساله کې پر الماني مامورینو شک لري له هغوی سره یې دې شریک کړي.

طالبانو ته د امن سیمو یا Safe Zone په نوم د یو شمېر ولایتونو د سپارلو موضوع به هم وخت په وخت مطرح کېدله چې د کابل له توند غبرګون سره به مخ شوه. ولسمشر په دې برخه کې څو ځله د طالبانو مشرانو ته پیغام واستاوه چې پر دې دسیسه دوکه نه شي او داسې کار ونه کړي چې د هېواد د ټوټه کېدو سبب شي. ما تر پایه پر دې پلان د طالبانو د توافق نښه و نه لیده.

د بن د کنفرانس اصلي موخه څه وه؟ آیا زموږ اندېښنې پر ځای وې او هغه وقایوي اقدامات مو چې مخکې ترسره کړل هغه غونډه یې پرېښودله چې د یوه کمزوري او له ملوک الطوایفۍ سره لاس او ګرېوان افغانستان بنسټ کېږدي. او که د بن کنفرانس د نورو کنفرانسونو په څېر ؤ چې بهرنیانو موږ ته جوړول او په بېلابېلو برخو کې یې د بیا رغونې او مرستې ژمنې پکې کېدلې؟ د المان ولسمشر د بن له کنفرانس څخه مخکې کابل ته د سفر پر مهال وویل: «د بن کنفرانس به د افغانستان د سولې لپاره بنسټ شي». زه فکر کوم چې که د ولسمشر شکاک نظر او د نوموړي پرلسپې ګواښونه نه وای

او ځینو کسانو د اپوزیسیون او ځینو د طالب په نوم په هغو کې د ګډون اجازه ترلاسه کړې وای، ښايي د بن کنفرانس د افغانستان لپار په یوه ناوړه غونډه بدل شوی وای.

د قطر دفتر د طالبانو لپاره یو ادرس کېدای شو چې دوی د پاکستان له منګولو وژغوري خو په هغه له ابهامه ډکه وضعه کې چې د امریکايي چارواکیو څرګندونو او کړو وړو را منځته کړې وه نه پوهېدو چې د هغو پایله به څه ډول شي. د ولسمشر دریځ دا ؤ چې افغانستان په اصولو کې د قطر دفتر د پرانیستلو مخالف نه دی خو شرطونه لري، له هغو څخه یو دا چې یا د دفتر به د سولې د خبرو د پر مخ وړو لپاره یوازې د ادرس په توګه وي او د طالبانو د سفارت بڼه به نه غوره کوي.

په هغو لیدنو کې چې ما په ځانګړې توګه او کله کله د ولسمشر په حضور کې له مولوي عبدالسلام ضعیف او مولوي وکیل احمد متوکل سر درلودې دوی دواړو د ولسمشر له دې دریځ څخه سخته ناخوښي ښکارواله. دوی ویل چې ولسمشر د دې سیاست له غوره کولو سره د طالبانو د خپلواک کېدو خنډ شو او پر دې ټینګار چې د ګوانتانامو بندیان دې افغانستان ته را ستانه شي، د سولې لپاره را منځته شوی فرصت له منځه وړي. خو ولسمشر د هېواد د یووالي او د دولت د حاکمیت اندېښنه درلوده او نه یې غوښتل چې د واک زیات مرکزونه را منځته شي او اتباع یې بهرنیان د بندیانو په څېر له یوه هېواده بل ته یوسي. د یادونې ده چې په دې جریان کې د امریکا ځانګړي استازي څو ځله د طالبانو پیغامونه او آن لیکل شوې اعلامیې ارګ ته موږ ته راوړې چې په هغو کې د افغانستان له حکومت سره له نېغ په نېغه خبرو انکار شوی ؤ. په دې منځ کې د قطر د حکومت رول هم روښانه نه ؤ. امریکایانو ویل چې د قطر حکومت له طالبانو سره د دفتر د پرانیستلو د

څرنګوالي په تړاو تفاهم‌لیک لاسلیکوي. او بل تفاهم‌لیک به له امریکا سره لاسلیکوي.

په هغه غونډه کې چې د دسمبر پر ۱۳ مه د جګپوړیو دولتي چارواکیو او سیاسي او جهادي مشرانو په ګډون په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه شوه، ولسمشر د قطر د دفتر په اړه له هغوی نظر وغوښت. سره له دې چې مولوي ارسلا رحماني غوښتل چې له دې مسالې نه د «بني اسراییلو خوسی» جوړ نه شي او په نرمۍ ورسره چلن وشي، خو زیاترو نورو ګډونوالو غوښتل چې مشخص شرطونه باید پرې کېښودل شي. په دې ډول د غونډې څو تنو دنده واخیسته چې د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون په دفتر کې سره کښېني، د قطر د دفتر د پرانیستلو او کار په باب دې د افغانستان د دولت شرطونه ولیکي. نوموړي ټیم یو سند په لسو مادو کې ترتیب کړ او د د سمبر پر ۱۵ مه یې هغه غونډې ته چې دغه دنده یې ورسپارلې وه وړاندې کړ.

شرطونه په لاندې ډول وو:

۱ـ د افغانستان دولت د سولې له پروسې سره توافق لري خو د طالبانو دفتر باید یوازې د سولې د پروسې او د خبرو اترو ترسره کولو لپاره وي.

۲ـ دغه دفتر دې په یوه اسلامي هېواد کې پرانیستل شي.

۳ـ د خبرو اترو سنبالول دې د کوربه هېواد پر غاړه وي.

۴ـ د خبرو اترو له پیلېدو مخکې دې جګړه ختمه او اوربند دې ټینګ شي.

۵ـ تر خبرو وړاندې دې مخالفین له القاعده شبکې سره اړیکې وشلوي.

٦ـ د لسو کلونو لاسته راوړنې دې خوندي وي او تر پوښتنې لاندې به نه راځي.

۷ـ اساسي قانون دې و منل شي.

۸ـ ملي حاکمیت ، ځمکنۍ بشپړتیا او ملي یووالی دې خوندي شي.

۹ـ د پاکستان دریځ دې په دې برخه کې روښانه شي.
۱۰ـ د طالبانو له لوري دې پېژندل شوي او د اعتبار وړ استازي د خبرو لپاره معرفي شي.
ولسمشر ټینګار کاوه چې یوازې لومړی پړاو خبرې دې په کوم بهرني هېواد کې ترسره شي، وروسته دې دا کار په افغانستان کې دننه ترسره شي او افغانان دې پخپلو کې سره خبرې اترې وکړي. مارشال فهیم ویل چې تېره شپه له ډاکتر عبدالله، صلاح الدین رباني او نورو سره یو ځای ؤ، هغوی ټولو دا شرط ایښی ؤ چې طالبان دې اعلان وکړي چې د هېواد دننه د «افغانستان اسلامي جمهوریت» سره خبرې کوي. نور نظرونه هم وړاندې شول لکه د سولې په نامه پیل شوې د نورو پروسو د دروازو تړل کېدل. له دې څخه موخه هغه هڅې وې چې د فرانسې، ناروې، جاپان ... هېوادونو پیل کړې وې او د هېواد د یو شمېر شخصیتونو او طالبانو په ګډون یې یو شمېر غونډې جوړې کړې وې. د ساري په توګه په فرانسه کې یو شمېر سیاستوال له کابل نه لکه محمد یونس قانوني، محمد محقق او د طالبانو له ډلې قاري دین محمد حنیف د آدینه محمد په نوم پر پاسپورت، عبدالسلام ضعیف ... په ګډون غونډه جوړه شوې وه.
نژدې په دې ټولو غونډو کې محمد معصوم ستانکزي او انجنیر ابراهیم سپین زاده ګډون کاوه چې یو د سولې د عالي شورا د دارالانشا رییس ؤ او بل د ملي امنیت شورا د دفتر مرستیال ؤ.
مولوي ضعیف او مولوي متوکل چې د دسمبر په ۲۹ مه زما دفتر ته راغلل چې دا یې واورېدل، دولت د خپلو شرطونو لېست جوړ کړی، ډېر خپه شول. ښاغلي ضعیف وویل:«طالبان د هېواد د ټوټه کېدو پلویان نه دي، هغوی ته پخوا هم دې ته ورته وړاندیزونه شوي دي خو هغه یې رد کړي دي. (...)

امریکا غواړي خپلې ستونزې له طالبانو سره حل کړي که ولسمشر وغواړي او که یې و نه غواړي. د اېبټ آباد د پېښې ریښتینې مانا دا ده چې نور لوبه دلته پایته رسیږي او بله بڼه غوره کوي، امریکا له طالبانو سره خپله ستونزه حل کوي، دغه کار د ولسمشر له واک او ارادې نه اوچت دی (...) هغوی د خوندي سیمو یا Safe Zone په اړه یانې طالبانو ته د څو ولایتونو سپارل چې ولسمشر هغه ډېر خطرناک او د ملوک الطوایفۍ پیل یې باله، مناسب نظر درلود غوښتل یې چې په ټول هېواد کې دې په دې نامه خوندي سیمې را منځته شي چې طالبان په هغو کې ځانونه خوندي وګڼي. ښاغلي ضعیف د دې تر څنګ چې له امریکا سره مقابله یې خطرناکه بلله له موږ نه یې د حکمت له مخې د چلن غوښتنه کوله، نوموړي له امریکایانو سره آن د بګرام زندان پر سر د ولسمشر توند چلن د پوښتنې وړ باله.

د سیمې په کچه هند او ایران دې دفتر ته د شک په سترګه کتل، روسیه بې طرفه وه، د پاکستان دریځ په پیل کې د قطر د دفتر سره مخالف ؤ او چین په یو ډول د افغان دولت د دریځ ملاتړ کاوه.

د ۲۰۱۲ کال د جنوري پر ۲۱ مه مازیګر مهال مارک ګروسمن او فرانکو رو ژیرو د نوموړي مرستیال د ولسمشر لیدو ته راغلل. ګروسمن وویل د هغه مساعد نظر پر بنسټ چې د افغانستان دولت درلود ده د اکتوبر له میاشتې وروسته له طالبانو سره نه دي لیدلي. نوموړي زیاته کړه چې له طالبانو سره د دوی د خبرو موضوع د پینځو طالبانو چې په ګوانتانامو کې بندیان وو او د امریکایي نیول شوي پوځي پر سر وه. نوموړي له ولسمشر وغوښتل چې ځواب ورکړي آیا امریکایان له طالبانو سره خبرو ته دوام ورکړي که نه؟

ولسمشر په سخت حالت کې ؤ. که یې د قطر دفتر د جوړېدو او د امریکایانو او طالبانو تر منځ د خبرو اترو ممانعت کړی وای له سولې سره د

مخالفت تور پرې لګېده او که یې له هغو سره توافق کولای د دې وېره وه چې هېواد له ګډوډۍ او تجزیې سره مخ شي. په همدې دلیل یې له طالبانو سره د امریکایانو د اړیکو او د دفتر د جوړېدو ممانعت نه کاوه، خو دا یې افغاني پروسه نه بلکې د امریکا، قطر او پاکستان معامله ګڼله. نوموړي د ډاډمن کېدو لپاره وضعه کړي شرطونه درلودل او له واشنګټن نه یې وغوښتل چې هغه ترسره کړي.

ولسمشر له ګروسمن وپوښتل:«آیا ویلای شې چې عباس ستانکزی، مولوي دلاور، سهیل شاهین... چې په پاکستان کې وو قطر ته څه ډول وررسېدل؟» ګروسمن ځان ناخبره و ښود. ولسمشر دوحې ته د ISI د مشر د وروستي سفر یادونه وکړه. ولسمشر وویل چې د ګوانتانامو د بندیانو په باب د افغانستان د ولسمشر په توګه د مسوولیت احساس کوم. ګروسمن خپله لهجه بدله کړه وې ویل:«زموږ هدف سوله ده، د بندیانو خوشي کېدل هم یو ستونزمن او پېچلی کار دی. زموږ قانون موږ ته د هغو د خوشي کولو اجازه نه را کوي، په داسې حال کې چې طیب آغا وایي چې طالبانو ته د هغوی خوشي کول تر هر څه مهم دي آن د دفتر تر پرانیستلو هم مهم دي. زموږ هدف د افغانانو تر منځ خبرې اترې دي، خو موږ کله کله هېروو چې یو بل لوری هم شته چې طالبان دي او هغوی نه غواړي له تاسو سره خبرې وکړي». ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «له کومو کسانو سره چې موږ خبرې کولې یا په نښه او وویشتل شول لکه معتصم آغا جان، یا بندیان شول، استاد رباني شهید کړای شو. آیا دا ټول د سولې د پروسې د تخریب په مانا نه دي؟

ګروسمن وویل:« ما چېرته ولوستل چې ویل شوي امریکا غواړي افغانستان ټوټه کړي، موږ شیطان صفته خلک نه یو».

ولسمشر په ځواب کې وویل: «که د ګوانتانامو له بندیانو لیک را وړئ چې دوی غواړي قطر ته لاړ شي، زه یې منم، خو زه د قطر پروسه افغاني نه بولم».
سفیر کراکر: موږ د همدې لپاره دلته راغلي یو چې څه ډول دغه پروسه افغاني کولای شو؟
ولسمشر کرزی: «زموږ پروسه د استاد رباني پروسه وه، د معتصم آغا جان او ملا برادر پروسه وه. اوس بله پروسه نه لرو، تاسو زموږ او طالبانو تر منځ منځګړي نشئ کېدای، تاسو یوازې خو ورځې وړاندې له طالبانو سره د جګړې په نوم په ګردېز کې حامله مېرمن او په کونړ کې نور کسان ووژل. له لسو کلونو راهیسې دلته له طالبانوسره د مقابلې په نامه جګړه کوئ، اوس څه ډول د منځګړي او اسانچاري په رول کې را څرګندېږئ؟ خو موږ له طالبانو سره جګړه نه غواړو، موږ طالبانو ته ورونه وایو.»
ګروسمن: «فکر کوم چې زموږ په منځ کې بې باوري او د پالیسۍ اختلافات شته دی.»
ولسمشر کرزی: «هوکې! دا سمه ده، تاسو زموږ په نامه له طالبانو سره خبرې نشئ کولای، تاسو په خپل نامه چې هر څه کوئ کولای شئ».
محمد معصوم ستانکزی: «باید هدف معلوم کړو او پړاوونه په پام کې و نیسو، یانې، (له قطر سره) د تفاهم‌لیک لاسلیک او د طالبانو لخوا دا اعلان چې سوله غواړي».
ګروسمن:«تاسو پخپله له قطریانو سره خبرې وکړئ او د هغوی په واسطه پر طالبانو و منئ چې دا اعلان وکړي».
ولسمشر کرزی: «موږ له قطریانو سره اړیکې نه لرو».
روګژیرو:« هغوی نه غواړي له تاسو سره خبرې وکړي».

ولسمشر کرزی:«هغوی یانې څوک؟ ملا رزاق له ماسره په سعودي کې وکتل، ملا برادر له ما سره خبرې کولې، معتصم آغا جان هم ... خو هر څوک چې له موږ سره خبرې کوي یا وژل کېږي یا بندي کېږي»

گروسمن: «بالاخره موږ له طالبانو سره خبرې وکړو که نه؟»

ولسمشر کرزی: «دفتر مو پرانیزئ، خبرې وکړئ خو زه بیا هم وایم چې دا به یوه افغاني پروسه نه وي. موږ نن اعلامیه ورکوو چې موږ د قطر د دفتر سره مخالفت نه لرو خو دا یوه افغاني پروسه نه بولو».

گروسمن: «څه وخت اعلامیه خپروئ؟»

ولسمشر کرزی: «همدا نن شپه»

گروسمن: «خو ټاکل شوې وه چې زه او ستاسو سیاسي معین د رسنیو په مخکې خبرې وکړو»

ولسمشر کرزی: «مگر تصمیم دلته (ارگ ته اشاره ده) نیول کېږي»

گروسمن: «(په نهیلې لهجه او د چنې وهلو په روحیه) موږ دغه چینل پرېږدو»

ولسمشر کرزی: «نه، کله چې قطر ته لاړې او هغوی (قطریانو)ته ووایئ چې له افغان دولت سره خبرې وکړی، او طالبانو ته ووایي چې په راتلونکیو خبرو کې د افغانستان د دولت استازی هم حضور ولري».

کراکر: «که تاسو کومه بله پروسه لرئ او بل چینل هم وي لکه معتصم آغا جان او یا ملا رزاق ووایئ، موږ به مرسته وکړو».

ولسمشر کرزی:«که تاسو دې پایلې ته رسېدلي واست چې اوسنۍ د سولې پروسه اغېزمنه نه ده، نو بله پروسه چمتو ده.»

سبا ته مارک گروسمن بیا ارگ ته راغی او له خپل پلاوي سره یې له ولسمشر سره ولیدل وې ویل چې د ولسمشر په اجازه قطر ته درومي او طالبانو ته به

ووايي چې دا مو درسره وروستی ملاقات دی. همدارنګه دا ژمنه يې وکړه چې ګوانتانامو ته به د انجنيز ابراهيم سپين زاده د سفر زمينه برابره کړي چې هلته له بندي طالبانو سره وګوري. نوموړي همدارنګه وويل چې طيب آغا ته به ووايي چې سعودي عربستان ته لاړ شي او د سولې په تړاو دې د هغه هېواد ملاتړ وغواړي. په مقابل کې ولسمشر له ګوانتانامو نه د طالبانو د پينځو جګپوړيو غړيو له خوشي کېدو او قطر ته د هغوی له تلو سره خپله خوښي څرګنده کړه، په دې شرط چې هغوی هلته له خپلو کورنيو سره يو ځای شي او ګروسمن ته يې وويل چې په هغه صورت کې چې قطريان له افغانستان سره په اړيکه کې شي نوموړی به يې هرکلی وکړي او خپل سفير به بېرته دوحې ته واستوي.

د مارچ په مياشت کې طالبانو اعلان کړه چې له امريکايانو سره يې خبرې درولې دي. طالبانو په هغه اعلاميه کې چې د ۲۰۱۲ کال د مارچ په ۱۵ مه يې خپره کړه له امريکايانو سره يې د خبرو درول (د هغوی له لوري د خبرو لپاره د نويو مسايلو وړانديز او د امريکايانو د ثابت دريځ نه درلودل) په دليل وبلل. په اعلاميه کې راغلي وو چې د افغانستان د مسايلو پر سر د هر اړخيزو خبرو په تړاو د امريکايانو د بې بنسټه تبليغاتو سره هممهاله «حامد کرزي هم چې د امريکايانو له اجازې پرته د يوې سياسي خبرې کولو واک هم نه لري، له سند پرته ادعا وکړه چې د کابل ادارې او امريکا له طالبانو سره خبرې پيل کړي دي» طالبانو په اعلاميه کې ويلي وو چې يوازې د دفتر د پرانيستلو او د خپلو بنديانو د خوشي کولو په اړه يې خبرې کړې دي او بس.

مارک ګروسمن د طالبانو له اعلاميې يوولس ورځې وروسته د خبرو د درولو سبب ولسمشر ته يو له القاعدې سره د هغوی د اړيکو د غوڅولو نه اعلان

او بل د بندیانو له تدریجي خوشي کولو او له دې شرط منلو سره نه توافق چې له قطر نه به هغوی د وتلو اجازه نه لري، یاد کړل.
د ولسمشر لېوالتیا تل دې ته وه چې که نظر دا وي چې طالبانو ته له افغانستانه د باندې دفتر جوړ شي، په لومړیتوب کې د ترکیې او سعودي عربستان هېوادونه باید د دوی د کوربه توب لپاره غوره شي، نوموړي قطر بې واکه او د امریکایانو د سپارښتنو پلی کوونکی باله.
ولسمشر کرزي څو ځله په لیکلې بڼه له ملک عبدالله نه وغوښتل چې د افغانستان د سولې په برخه کې اقدام وکړي، خو سره له دې چې د هغه هېواد لخوا د افغانستان د سولې لپاره د شهزاده مقرن پر گومارلو سربېره یا و نه توانېد او یا یې نه غوښتل چې په دې برخه کې کوم کار وکړي. د ولسمشر انگېرنه داسې وه چې امریکایان د دې کار خنډ کېدل. یو وخت د سعودي عربستان سفیر ما ته ویلي وو چې امریکایان نه خوښوي چې د افغانستان او سعودي عربستان اړیکې ټینگې او تودې شي.
سره له دې چې ترکیې په دې برخه کې لېوالتیا درلوده، د ساري په توگه د دوی د بهرنیو چارو وزیر داود اوغلو د جون په میاشت کې کابل ته د سفر پر مهال د سولې په پروسه او د کابل او اسلام‌اباد تر منځ د اړیکو په ښه کولو کې د خپل هېواد د هر ډول همکارۍ اعلان وکړ، دا په داسې حال کې وه چې معتصم آغا جان هم په هغو ورځو کې په ترکیه کې تر درملنې لاندې ؤ. خو دغه هېواد هم و نه کولای شول چې د افغانستان د سولې په پروسه کې کوم مهم کار ترسره کړي. سره له دې چې د امریکا او طالبانو تر منځ ظاهراً خبرې درېدلې وې، خو سیمې او افغانستان ته د امریکا د ځانگړي استازي سفرونو دوام درلود. نور مسایل چې نوموړي پرې کار کاوه یو د بن

کنفرانس، د بګرام زندان او د امنیتي او دفاعي تړون پر سر خبرو اترو ته چمتووالی ؤ.
دغه مهال چې مارک ګروسمن کابل ته کوم سفرونه کول زیاتره به یې د اسلام‌اباد د واقعبینۍ په باب مثبت پیغامونه ورسره راوړل او داسې به یې ښودله چې پاکستاني جنرالان حاضر دي چې آن د حقاني شبکې مسوولین د خبرو مېز ته راولي. ښاغلي ګروسمن دا هم ویل چې پاکستانیان د افغانستان د سولې لپاره د یوې لارې نقشې غوښتونکي دي.
د هېواد وضعې او د امریکایانو اقداماتو موږ د قطر دفتر د پرانیستلو په باب ورځ تر بلې زیات شکمن کولو. زموږ زیاته اندېښنه د دوی د اختلاف اچوونکیو هڅو په باب وه چې د فدرالیزم په واسطه او یا د یو ډول ملوک الطوایفۍ په حاکمولو یې غوښتل افغانستان ټوټه ټوټه شي. باید له یاده و نه باسو چې د فرانسې په شانتیي کنفرانس کې پر دغو موضوعاتو بحثونه شوي وو او له دې سره هممهاله ډانا رورا باکر هم د هېواد له یوې ډلې سیاستوالو سره په ناستو ولاړو بوخت ؤ. ولسمشر المانیانو ته وویل چې افغانان له تاسو نه کوم ښه تصویر په ذهن کې لري باید د دغسې ناستو په کوربه توب یې زیانمن نه کړئ. نوموړي په ځانګړې توګه دغه پیغام د هغه هېواد د ځانګړي استازي (پروفیسور کوخ) تر غوږه ورساوه. هغه مهمه ستونزه چې زموږ بدګوماني یې زیاتوله دا وه چې نه امریکا او نه هم د قطر دولت دې ته حاضر وو چې افغانستان د دفتر د جوړېدو په موافقتنامه او د دندو د لایحې په جوړولو کې ونډه واخلي. امریکایان په دې نظر وو چې په دې تړاو دوې موافقتنامې لاسلیک شي، یوه د قطر او طالبانو تر منځ، او بله د قطر او د امریکا متحده ایالاتو تر منځ. هغوی زموږ د خبرتیا لپاره د امریکا او قطر تر منځ د تفاهم‌لیک مسوده چې په څلورو مخونو کې وه را واستوله. بله

موضوع د طالبانو لخوا د اعلامیې ورکول وو. په پام کې وه چې په هغه اعلامیه کې طالبان ووایي چې له ترهګرو او القاعده سره یې اړیکې غوڅې کړې او د سولې له عالي شورا سره خبرې کوي. د دې اعلامیې ورکولو ته انتظار ډېر اوږد شو بالاخره یې هغه صادره کړه. په اعلامیه کې راغلي وو چې«د افغانستان اسلامي امارت پر پوځي فعالیتونو سربېره سیاسي تګلاره هم لري چې تر افغانستان پورې محدوده ده».

هغه موخې چې د قطر د دفتر لپاره په اعلامیه کې یادې شوې وې داسې وې:

۱ـ د نړۍ له هېوادونو سره د اړیکو ښه کول او له هغوی سره افهام او تفهیم.

۲ـ د سیاسي حل لارې ملاتړ په داسې بڼه چې اشغال په افغانستان کې پای ته ورسوي خپلواک اسلامي نظام او امنیت را منځته شي.

۳ـ له افغانانو سره لیده کاته.

۴ـ له ملګرو ملتونو سازمان او سیمه ییزو سازمانونو او غیر دولتي موسساتو سره اړیکې.

۵ـ سیاسي اعلامیې د رسینو په واک کې ورکول.

د اعلامیې په پای کې د قطر له دولت او د هغوی له امیر شېخ محمد بن خلیفه آل ثاني نه مننه شوې وه چې د اسلامي امارت د سیاسي دفتر د پرانیستلو لپاره یې لازمې اسانتیاوې او زمینه برابره کړې وه.

موږ د دندو د لایحې او د قطر دفتر د جوړېدو د هوکړه لیک په باب له ډېرو مشورو وروسته دې پایلې ته ورسېدو چې له امریکایي لوري ضمانت لیک واخلو چې په دې تړاو کومې اندېښنې لرو په هغو یې رفع کړو. امریکایي لوري له ډېرو بحثونو او جنجالونو وروسته زموږ دغه غوښتنه ومنله.

په دې اخ و ډب کې د اسلام‌اباد له لوري له لېوالتیا ډك مثبت پیغامونه زیات شول. د سولې عالي شورا پلاوي د صلاح الدین رباني په مشرۍ د ۲۰۱۲ کال د نومبر په نیمایي کې اسلام‌اباد ته سفر وکړ او د هغه هېواد له ملکي او پوځي چارواکیو سره یې ولیدل. پاکستانیانو د پلاوي تود هرکلی وکړ. هغوی د طالبانو د تحریک د څلورو تنو مشرانو هر یوه مولوي نورالدین ترابي، ملا عبدالغني برادر، جهانگیروال او انوار الحق مجاهد د خوشي کولو وړاندیز چې د سولې عالي شورا لخوا شوی ؤ و مانه، له ملا برادر پرته نور کسان یې له زندانه خوشي کړل. پاکستاني لوري د علماؤ د کنفرانس له جوړېدو سره هم توافق وښود. د هغه هېواد لوی درستیز جنرال کیاني د نومبر پر ۲۰ مه کابل ته راغی. نوموړي په ارگ کې له ولسمشر سره د لیدو په ترڅ کې ژمنه وکړه چې په افغانستان کې به د سولې د ټینگېدو په لار کې له هېڅ ډول همکارۍ دریغه ونه کړي. نوموړي د سولې د خبرو اترو پر بین الافغاني توب د ټینگار په ترڅ کې وویل چې د سولې لپاره یوه تدوین شوي پلان یا د لارې نقشې ته اړتیا ده. نوموړي وویل چې د قطر له پروسې سره موافق دی او دا یې تایید کړه چې هلته مېشت طالبان د خپل مشرتابه ښه استازیتوب کوي. ولسمشر تل په دوحه کې د شته کسانو لخوا د طالبانو په ریښتینې استازولۍ شک درلود. جنرال کیاني د ولسمشر له دې نظر سره هم موافق ؤ چې د سولې هڅې باید گړندۍ شي چې د ۲۰۱۴ ز د ولسمشرۍ د انتخاباتو ترسره کېدو پورې یوې پایلې ته ورسېږي او ټولو افغانانو ته په انتخاباتو کې د گډون زمینه برابره شي.

ولسمشر کرزي په دې لیدنه کې جنرال کیاني ته په خطاب کې وویل: «د سولې واقعي پروسه زموږ او ستاسو تر منځ پروسه ده، قطر یوازې سمبولیک ارزښت لري». جنرال کیاني د ولسمشر د خبرو په تایید وویل: «موږ او تاسو

شریک کلتور لرو، غربیان زموږ له سم پېژندلو ناتوانه دي. تاسو بین الافغاني خبرې اترې پیل کړئ موږ له دې پرته چې د ځان لپاره کومه اجنډا ولرو له تاسو سره به مرسته وکړو خو باید پر یو بل د متقابل اعتماد په درلودو پر مخ ولاړ شو.» اسلام‌اباد ته تر سفر وروسته د سولې عالي شورا رییس صلاح الدین رباني د دسمبر په میاشت کې واشنګټن ته سفر وکړ. د نوموړي د سفر موخه د طالبانو پر ځینو مشرانو د لګېدلیو بندیزونو لرې کول وو. د هغو لیدنو کتنو په لړ کې چې نوموړي هلته درلودې د ملي امنیت شورا دفتر یو کاغذ چې د قطر دفتر د دندو او د هغو په اړه د امریکایانو د نظر په باب ؤ، نوموړي ته وسپاره. په دې پاڼه کې لیکل شوي وو چې: «د طالبانو دفتر په دوحه کې د سولې د خبرو اترو لپاره دی، سیاسي خاصیت به لري (...) د طالبانو سیاسي دفتر ګوندي نمایندګي کېدای شي لکه د جنبش اسلامي، حزب وحدت او جمعیت اسلامي دفتر (...)» د دې لیک په لیدو د ولسمشر شک نور هم زیات شو. نوموړي د طالبانو دفتر له هغو ګوندونو سره له پرتله کولو چې په یوه بڼه د ځانګړیو قومونو استازي ځانونه بولي او د هغوی د استازولۍ دعوه کوي دا پایله واخیسته چې امریکایانو افغانستان د قومونو تر منځ وېشلی دی او د پښتنو «استازولي» طالبانو ته سپاري. دغه اندېښنې له هغو راپورونو سره چې طالبانو ته د یو شمېر ولایاتو د سپارلو د وړاندیزونو په باب وو برابرې راتلې.

بل لوري ته د غیر پښتنو په منځ کې د فدرالیزم مفکورې ته کار کولو د امریکا پر نیت زموږ شکونه نور هم زیاتول. ولسمشر د ملي امنیت شورا په غونډه کې د دسمبر پر ١٦ مه چې یو شمېر جهادي او سیاسي مشران هم پکې حاضر وو دغه مساله مطرح کړه. ډاکتر اشرف غني احمدزی د داسې شرایطو غوښتونکی ؤ چې د دې دفتر د فعالیتونو ساحه محدوده کړي، وې

ویل: «باید معلومه کړو چې الجزیره تلویزیون د هغوی دفتر د امارت اسلامي د نمایندگۍ په نوم یاد نه کړي» مارشال فهیم اندېښنه ښودله چې د دوی دغه دفتر بالاخره د فلسطین د خپلواکې ادارې په څېر د ادارې په نمایندگۍ بدل نشي. په غونډه کې ټول پر دې متفق وو چې په دوحه کې د حاضرو کسانو استازولي د واقعي استازولي تضمین شي، ځکه چې ټولو له دې وېره درلوده چې د دفتر له پرانیستلو وروسته بیا هم جگړه د نورو لخوا چې ځانونه به د طالبانو رښتیني استازي بولي دوام وکړي. استاد خلیلي، ډاکتر اشرف غني، مارشال فهیم ... ټولو په بېلا بېلو غونډو لکه څه موده مخکې چې په فرانسه کې جوړه شوې وه او هغو کسانو چې ځانونه یې د حکومت اپوزیسیون بلل پکې گډون کړی ؤ، اندېښنه وښوده. ولسمشر وویل چې باید ښاغلی قانوني، ډاکتر عبدالله او نور به «دلته را وغواړو او پر دې به یې و پوهوو چې که دوی د حکومت اپوزیسیون دي هم د دې نظام برخه گڼل کېږي ځکه دې د نظام د کمزوري کولو په لار کې گام نه اخلي.» مارشال فهیم د ازبکستان له فعالېدو او له طالبانو سره یې د اړیکو نیولو خبره وکړه. نوموړي زیاته کړه چې څه موده وړاندې گواکي د مولوي جلال الدین حقاني لمسی د ازبکستان په منځگړتوب شبرغان ته راغلی او له جنرال دوستم سره یې خبرې کړې دي. نوموړي وویل که داسې وي نو د احمد خان سمنگاني وژل کېدل هم له دې مسالې سره اړیکه لري.

امریکا ته وروستی سفر

واشنګټن ته د ولسمشر کرزي په مشرۍ د پلاوي رسمي سفر د ۲۰۱۳ کال د جنوري پر ۹ مه پیل شو. موږ یوه ورځ مخکې هلته رسېدلي وو. په دې سفر کې نسبتاً یو لوی پلاوی له ولسمشر سره ملګری ؤ.

تر سفر وړاندې ولسمشر له اوباما او د هغه هېواد له نورو چارواکیو سره د بحث وړ موضوعګانو پر سر یو لړ مشورې پیل کړې. دغه مهمې موضوعګانې د سولې پروسه، د قطر د دفتر جوړېدل او افتتاح او امنیتي او دفاعي تړون چې امریکا یې د ترلاسه کولو غوښتنه کوله، وې. له پاکستان سره اړیکې هم له مهمو موضوعګانو څخه وه چې د سولې په بحث کې مطرح کېدله.

د ۲۰۱۲ کال د دسمبر پر ۲٦ مه چې له یاد سفر نه وړاندې د ګلخانې مانۍ د کابینې په خونه کې د دولت د جګپوړیو چارواکیو او سیاسي او جهادي مشرانو په ګډون کومه غونډه جوړه شوه په هغو کې ډاکتر سپنتا شپږ ټکي چې په امریکا کې به بحث پرې کېدو ولوستل. ولسمشر د امنیتي او دفاعي تړون په باب منفي نظر درلود، د ده په نظر په هغه متن کې چې موږ ته سپارل شوی ؤ له دې پرته چې ډېر وړوکی امتیاز دې په بدل کې ورکړي له افغانستان نه ډېر شیان غوښتل شوي وو.

۴،۱ میلیارده ډالر چې امریکا یې په کال کې امنیتي ځواکونو ته د ورکولو ژمنه کړې وه د افغانستان ستونزه یې نشوای حل کولای. ولسمشر تر دې غونډې یوه ورځ وړاندې جنرال الن ته ویلي وو چې د افغانستان پوځ ته د غیر فعالو الوتکو سپارل داسې ښکاري چې امریکا نه غواړي افغانستان د هوایي ځواک خاوند شي.

ولسمشر لومړی د امنیتي تړون په باب خبرې وکړې، په دې برخه کې ټولو مشرانو خپل نظرونه وویل چې پر خپل ځای به اشاره ورته وکړم. د سولې د پروسې او د قطر دفتر په باب ولسمشر وویل: «که امریکایانو ته اډې ورکوو نو د دې لپاره به وي چې موږ یې له شره خوندي شو او د سولې او ارامۍ خاوندان شو». نوموړي زیاته کړه چې د کوم متن کاغذ چې په دې وروستیو کې امریکایانو صلاح الدین رباني ته سپارلی د افغانستان ولس پر قومونو وېشي.

د غونډې زیاتره ګډونوالو په خبرو کې د سولې د عالي شورا پر رول ټینګار وکړ او د طالبانو د دفتر منل یې له دې سره مشروط وګڼل.

د امریکا متحده ایالاتو ته زموږ سفر د امریکا د مرستیال ولسمشر په ځانګړې الوتکه کې ترسره شو. د امریکا حکومت زموږ د پلاوي ځانګړی هرکلی وکړ او «بلېر هاوس» مشهور مېلمستون یې چې سپینې مانۍ ته نژدې دی زموږ د هستوګنې لپاره ځانګړی کړی ؤ.

د بهرنیو چارو وزیر، د دفاع وزیر، د ملي امنیت سلاکار، د انتقال د پروسې مسوول ډاکتر اشرف غني احمدزی، د سولې عالي شورا رییس صلاح الدین رباني، د مالیې وزیر، د بهرنیو چارو وزارت سیاسي معین، د ولسمشرۍ ویندوی، د دفتر ریاست مرستیاله او ما (د دفتر رییس) په دې سفر کې له ولسمشر سره ملتیا کوله.

په لومړۍ ورځ ولسمشر د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو له وزیرې هیلري کلنټن سره وکتل. د شپې لخوا د افغانستان ولسمشر په خپل هستوګنځي کې مېلمستیا وکړه چې په هغو کې د پارلمان یو شمېر بانفوذه غړیو، تیورسنانو، یو شمېر پخوانیو دیپلوماتانو او چارواکیو لکه سناتور لېبرمن، زبیګنیو برژنسکي، جنرال دېوېد بارنو، سفیر کراکر، ډاکتر زلمی خلیلزاد او یو شمېر

نور بلل شوي وو. له افغان لوري څخه ډاکتر زلمي رسول، ډاکتر اشرف غني احمدزي، ډاکتر سپنتا، بسم الله خان محمدي، سفير اکليل حکيمي، صلاح الدين رباني، حميرا لودين اعتمادي، او ما (عبدالکريم خُرم) د ولسمشر ملګرتيا کوله.

په پيل کې ولسمشر له بريژنسکي نه د هغه د «شنه کمربند» د تيوري په باب پوښتنه وکړه چې ګواکي د اسلامي ځواکونو لخوا د شوروي اتحاد د سرې امپراتورۍ د کلابندۍ لپاره طرحه شوی ؤ. بريژنسکي هغه شين کمربند نه بلکې «د بحران کړۍ» وبلله. په دې باب له مذهبي افراطيت نه د امريکا د ابزاري ګټې اخيستلو په باب مفصلې خبرې وشوې. ښاغلي بريژنسکي په پای کې د خپلې نظريې په دفاع کې وويل: «د ترهګرۍ او اسلامي افراطيت د ودې خطر څو چنده تر هغه خطر لږ دی چې هغه مهال اتحاد شوروي را منځته کړی ؤ.»

امريکايي مشهور ليکوال ستيوکول په خپل کتاب «د پېريانو جګړې» کې ليکي:«د سي آی اې د هڅو په پايله کې ISI د پاکستان استخبارات هم چمتو شول چې د شوروي اتحاد د اکمالاتي لارو د تړلو لپاره بايد تخريبي او ځانمرګي عمليات ترسره شي، خو دغه ماموريت له ستونزو سره مخ شو ځکه چې ډېر توندلاري اسلامپال هم ځانمرګيو بريدونو ته چمتو نه وو، د کابل په شمال کې د سالنګ تونل د الوزولو لپاره ډګروال يوسف د موټر بم وړانديز وکړ چې کار ترې واخيستل شي، په داسې ډول چې ISI به په ټانکرو کې چاودېدونکي مواد ځای پر ځای کوي او مجاهدين به يې د ځانمرګي بريد په واسطه په تونل کې دننه الوزوي. څرنګه چې شوروي پوځيانو د دغه ستراتيژيك تونل نه له چلوونکي پرته لارې سمدستي لرې کولې نو ضروري وه چې يو څوك پکې ناست وای او ځان يې الوزولی وای، خو مجاهدينو

له ځانمرګي برید ډډه کوله ځکه چې دا یې له دین سره مخالف عمل باله»
په دې اساس امریکایان د سپتمبر د ۱۱ مې له پېښې نه کلونه مخکې د ترهګریزو ځانمرګیو بریدونو په هڅو کې وو او دا کار یې تشویقاوه.
د ولسمشر د دې ادعا په ځواب کې چې ګواکي د امریکا ولسمشر نور له طالبانو سره جګړه نه غواړي، سناتور لېبرمن وویل د دې برخلاف امریکایان هغوی خپل دښمنان ګڼي. ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «امریکا نه یوازې هغوی خپل دښمنان نه ګڼي، بلکې دوستان یې بولي او آن د امریکا لپاره یې پانګه ګڼي.» امریکایي سناتور د پاکستان په باب د حامد کرزي د دې نیوکې په ځواب کې چې واشنګټن له اسلام‌اباد سره مرستې کوي وویل: «امریکا پاکستان ته تر هغې زیاته اړتیا لري چې پاکستان یې امریکا ته لري».
نوموړي زیاته کړه چې د امریکا هوایي او ځمکنۍ اکمالاتي لارې له پاکستان نه تېرې شوې.
بریژنسکي د افغانستان او ایران او مرکزي آسیا د اړیکو په باب وپوښتل، نوموړي غوښتل پر دې و پوهېږي چې د مرکزي آسیا د جمهوریتونو خپلواک کېدو د افغانستان پر ملي یووالي کومه اغېزه کړې ده که نه؟ ولسمشر کرزي د خپلو خبرو په یوه برخه کې وویل چې که دی د امریکا د ولسمشر پر ځای وای نو د خپل دولت لس سلنه بودجه به یې پر افغانستان لګوله، ځکه چې دغه هېواد د روسیې، چین، ایران او هند په ګاونډ کې پروت دی، هغه هېوادونه چې د امریکا متحده ایالاتو هژموني ګواښي په داسې حال کې چې امریکا توندې هڅې کولې چې د زبرځواکۍ مقام یې وساتي.

بریژنسکي د چین په باب ډاډه ښکارېدو خو د روسیې له اړخه یې اندېښنه درلوده، فکر یې کاوه چې د وارو ـ آسیا د یووالي له لارې ولادي میر پوتین د اتحاد شوروي د بیا را ژوندي کولو په فکر کې دی.

دوهمه ورځ ولسمشر پنتاگون ته په ورتلو او په هغه مېلمستیا کې له گډون سره پیل کړه چې هلته یې په ویاړ جوړه شوې وه، د شپې لخوا د مېرمن کلینټن مېلمه ؤ. په لیدنه کې د امریکا د بهرنیو چارو وزیرې ټینگار کاوه چې افغانستان دې تر دې زیات د قطر له حکومت سره د تفاهم پر لاسلیک ټینگار نه کوي او هغه دې د قطر د دفتر د منلو لپاره د شرط په توگه نه یادوي. بل مهم ملاقات د امریکا د ملي امنیت د سلاکار دانیلون او د هغه هېواد د استخباراتو له رییس سره په بلېر هاوس کې تر سره شو چې له افغاني لوري د ملي امنیت سلاکار او د بهرنیو چارو وزیر له ولسمشر سره ملتیا کوله. دغو یادو شویو امریکایي چارواکیو ولسمشر کرزي ته ویلي وو چې امریکا غواړي د سولې پروسه پایلې ته ورسوي او له طالبانو سره جگړه پای ته ورسوي. ولسمشر داسې انگېرلې وه چې امریکایانو داسې خبرې ورسره کولې لکه چې د طالبانو استازولي کوي. په کابل کې به هم د امریکا ځانگړي استازي هر ځل د طالبانو د اعلامیې په نوم یو کاغذ له جېبه را و یوست چې په هغو کې به زیاتره له حکومت سره له خبرو نه د انکار خبرې وې.

د بلېر هاوس په دغه ملاقات کې پاکستان ته د امتیاز ورکولو مساله او پر افغانستان د هغه هېواد تېري ته تېری نه ویل او آن هغو چاودنو ته ترهگري نه ویل چې امریکایان یې نښه نه وي، مطرح شوي وو.

د ولسمشر اوباما او ولسمشر کرزي تر منځ پر درېیمه ورځ ملاقات وشو. هغوی په یوازېتوب کې هم خبرې درلودې، دواړو ولسمشرانو د غرمې له

مېلمستیا وروسته په ګډ خبري کنفرانس کې ګډون وکړ او ګډه مطبوعاتي اعلامیه یې صادره کړه. په دې اعلامیه کې چې په سپینه ماڼۍ کې د څلور ساعته لیدنې نه وروسته صادره شوه د افغانستان د شرط لپاره چې د طالبانو د دفتر پرانیسته یې د کابل او دوحې تر منځ د تفاهم‌لیک له لاسلیک سره تړلی ؤ حل لاره موندل شوې وه، مشترکه اعلامیه د ۲۰۱۳ د جنوري پر ۱۱ مه صادره شوه او د قطر له دولت نه یې غوښتنه کوله چې د طالبانو د تحریک د رسمي استازیو او د سولې د عالي شورا تر منځ د خبرو اترو لپاره په دوحه کې یو دفتر پرانیزي. په دې ډول موږ خپل هدف ترلاسه کړ او د قطر دفتر پرانیستل په یو ډول د افغانستان د دولت په غوښتنه ممکن شول، یانې د افغانستان د دولت حاکمیت تر پوښتنې لاندې رانغی.

درې ورځې وروسته د قطر د بهرنیو چارو وزارت د ولسمشر کرزي او اوباما د ګډې اعلامیې په تکیه، او د سولې عالي شورا پر رول پر ټینګار سره د یوې اعلامیې په ترڅ کې د یاد دفتر پرانیستلو ته د قطر د چمتووالي اعلان وکړ. همغه ؤ چې ولسمشر کرزي په کابل کې د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې په یو ډول د قطر دفتر له پرانیستلو سره خپل توافق اعلان کړ. اوس نو یوازې دا کار پاتې ؤ چې طالبان اعلامیه خپره کړي او له القاعده ترهګرو سره د خپلو اړیکو د پرېکون او د سولې له عالي شورا سره د خبرو اعلان وکړي.

د افغانستان او پاکستان لپاره د امریکا د ځانګړي استازي مرستیال «ډیوید پیرز» د هغه هېواد له سفیر سره یو ځای د ۲۰۱۳ کال د جنوري پر ۲۱ مه ارګ ته راغلل او له ولسمشر سره یې د ده د کار په دفتر کې ولیدل. ښاغلي پیرز ولسمشر ته وویل: «اوس طالبان پوهېږي چې که د سولې عالي شورا سره د لیدنې په تړاو اعلامیه ور نکړي نو دفتر به یې وتړل شي». د هماغې

ورځې په سهار په دهمزنګ کې د ترافیکو پر ریاست او د سرحدي پولیسو پر قطعه برید ترسره شو چې مالي او ځاني زیانونه یې درلودل. ولسمشر دغه برید ته په اشارې وویل :«که دا طالبان وي نو دغه دي بریدونه یې د پخوا په څېر دوام لري». د امریکا استازي په سړو اعصابو ځواب ورکړ وې ویل چې په هر ځای کې د خبرو اترو له دوام سره دغه ډول بریدونه ترسره کېږي. دېوېد پیرز د ولسمشر د بلې پوښتنې په ځواب کې له سولې عالي شورا سره د خبرو اترو د اړتیا په باب وویل: «د طالبانو اعلامیه به د سولې پروسه تایید کړي». ولسمشر په نا آرامۍ ځواب ورکړ: «دا خو هغوی پخوا هم ویلي دي، دغه ډول څرګندونې ګټه نه لري او دا هغه څه نه دي چې موږ یې غواړو». ولسمشر بله اندېښنه هم درلوده او هغه دا چې باید د طالبانو ریښتیني استازولي وي او دوه ګونی عمل پایته ورسېږي. نوموړي محمد معصوم ستانکزي ته په پاریس کې د مولوي شهاب الدین دلاور خبرې ته اشاره وکړه وې ویل: «آیا د هغو طالبانو په باب به چې باید په قطر کې وي داسې لیکلی سند وي چې وښیي هغوی د طالبانو ریښتیني استازي دي؟ ځکه مولوي شهاب الدین دلاور په پاریس کې ښاغلي ستانکزي ته ویلي وو چې نه دوی د زیاترو چاودنو پړه اخلي او نه استاد رباني دوی وژلی دی، نه پر اسد الله خالد برید د دوی کار ؤ. نو دغه بریدونه د چا کار دی؟ د امریکا استازي ډاډ ورکړ چې په قطر کې به د طالبانو رښتیني استازي وي.

ولسمشر بېله دې چې د دیوېد پیرز ډاډ ورکول یې قانع کړي وویل: «ملا محمد حسن د کوېټې له شورا نه موږ ته ویلي چې طیب آغا زموږ استازولي نه کوي. او دا چې دوی له لسو کلونو راهیسې ملا محمد عمر نه دی لیدلی.» همدارنګه ولسمشر د استاد رباني ترور ته په اشارې د دغه ډول پېښو د تکرار په باب اندېښنه وښودله. دېوېد پیرز بیا هڅه وکړه چې ولسمشر ته ډاډ ورکړي

وې ویل چې امریکا په دې تړاو له قطریانو سره یو لاسلیک شوی سند لري. ولسمشر له هغه نه وغوښتل چې امریکایان دې دغه سند ده ته ور وښيي. ښاغلي پیرز یو ځل بیا وویل: «تاسو نېغ په نېغه خبرې او د دفتر د غړیو د واقعي توب تصدیق غواړئ، دا به ټول درته چمتو شي» بیا د ځانګړي استازي مرستیال اسناد ولوستل چې د بېلا بېلو ازموینو ښکارندوی وو چې امریکا د طالبانو د قطر د دفتر د غړیو د رښتینولۍ لپاره ترسره کړي وو. ولسمشر هغو اړیکو ته اشاره وکړه چې د لنډ مهالې ادارې د پیل پر مهال طیب آغا د ملا محمد عمر په استازیتوب ورسره نیولې وې، خو زیاته یې کړه چې د طالبانو د مشر په لاسلیک سند ته اړتیا ده.

د ملي امنیت سلاکار او د امریکا د ملي استخباراتو رییس په بلېر هاوس کې ولسمشر کرزي ته ویلي وو چې امریکا نور له طالبانو سره په جګړه کې نه ده او د قطر دفتر په اړه یې ژمنه کړې وه چې که طالبانو د دفتر له پرانیستې وروسته په یوه میاشت کې دننه د سولې له عالي شورا سره خبرې ونه کړې نو په دوحه کې به یې دفتر وتړل شي.

د جنوري پر ۲۳ مه ولسمشر له همېشني معمول سره سم د جهادي او سیاسي مشرانو غونډه را وبلله تر څو د قطر دفتر او د هغو د منلو پر شرایطو ورسره مشوره وکړي. د هغوی یو شمېر د دفتر د پرانیستلو پلویان وو او هڅه یې کوله چې ولسمشر نرم کړي. خو ځینو یې آن له سولې سره مخالفت وښود. عبدالحکیم مجاهد مولوي دلاور داسې څوک معرفي کړ چې پخوا هم د سولې پلوی ؤ او د یوې غونډې یادونه یې وکړه چې په کراچۍ کې د معتصم آغا جان، طیب آغا او نورو په ګډون جوړه وه او مشري یې د مولوي دلاور پر غاړه وه، په هغه غونډه کې ټولو د سولې ملاتړ کړی ؤ، له مولوي اختر محمد عثماني او لږ شمېر نورو پرته.

خو د ولسمشر اندېښنې په دغو خبرو نه رفع کېدې، ځکه د زیاترو هغو بریدونو چې په پاریس کې مولوي دلاور ترې انکار کاوه د طالبانو ویندوی یې پړه منلې وه او دغه لړۍ ښايي په راتلونکې کې هم هماغسې دوام وکړي. د جګړې او تاوتریخوالي پایته رسېدل د بحث وړ بل ټکی ؤ.

د امریکا د سفر په بهیر کې، سپینې ماڼۍ ته تر تلو وړاندې د سهار د چایو پر مهال په بلېر هاوس کې را ټول شوو. زه او ولسمشر په دې نظر وو چې په ګډه اعلامیه کې باید د سولې د خبرو له پیل سره هممهاله د جګړې او تاوتریخوالي د پایته رسېدو یادونه وشي، خو د پلاوي ډېری غړیو د ډاکتر اشرف غني، صلاح الدین رباني او نورو په شمول په دې کې ستونزه نه لیدله چې وویل شي جګړې او تاوتریخوالی باید د سولې د خبرو په پایله کې پای و مومي.

د دولتي سیاسي مشرانو په غونډه کې مارشال فهیم د سولې په اړه د احتیاط، پیاوړي کار او د حکومت او اپوزیسیون تر منځ د همغږۍ د ایجاد پلوی ؤ. نعمت الله شهراني د سولې مخالف ؤ او طالبان یې د ISI او پاکستان استازي بلل. خو بل لوري ته مثلاً حاجي دین محمد هغوی چې د سولې مخالفین وو پر دې تورنول چې د خپلو شخصي امتیازاتو په فکر کې دي او نه غواړي هغه له لاسه ورکړي. په پای کې ټولو پر دې اتفاق وکړ چې د افغانستان او قطر د حکومتونو تر منځ د تفاهم‌لیک پر لاسلیکولو ټینګار دې د قطر د دفتر د پرانیستې لپاره د شرط په توګه نه یادېږي.

بله اندېښنه چې موږ یې ډېر پرېشانه کولو د طالبانو په لاس د زیاتو سیمو د نیولو امکان ؤ، چې ښايي د قطر دفتر له پرانیستلو وروسته به دا کار تر سره کېدو. که دغه کار شوی وای افغانستان یې عملاً په یو څو یو له بله بېلو سیمو وېشه او یا لږ تر لږه د ملوك الطوایفۍ د حاکمیت سبب کېدو. ولسمشر

په دې بهير کې څو ځله امريکايانو ته د اخطار په ډول يادونه وکړه چې دا کار به د پاکستان نېغ يرغل وګڼي او له هغه هېواد سره به د جګړې اقدام وکړي.

جان کيري د هغه سفر په ترڅ کې چې د بهرنيو چارو د وزير په توګه افغانستان ته راغلی ؤ د مارچ په ۲۵ مه ارګ ته د شپې د ډوډۍ لپاره را مېلمه شوی ؤ. نوموړي په پيل کې ولسمشر ته يو بوتل مربا سوغات ورکړ او وې ويل: «دا مې مېرمنې په خپل لاس ستا لپاره تياره کړې ده» په دغه کاري مېلمستيا کې د بېلا بېلو مسالو په تېره د امنيتي تړون او د سولې پر پروسې خبرې وشوې. نوموړي له ولسمشر نه ګيله وکړه او وې ويل په عامو غونډو کې د امريکا او طالبانو د اړيکو په باب يې خبرو امريکا په خاص ډول ولسمشر اوباما له سخت وضعيت سره مخ کړی دی. ولسمشر کرزي ويلي وو چې د امريکايانو کړنې په افغانستان کې هغه ضرب المثل ته ورته دي چې وايي: «غله ته وايه غلا کوه او د کور خاوند ته وايه چې ويښ اوسه». ولسمشر ښاغلي کيري ته وويل چې د امريکايانو کړه وړه او څرګندونې داسې انګېرنې را منځته کوي چې ګواکې واشنګټن پر قومي بنسټونو د افغانستان ټوټه کول غواړي او په دې ترڅ کې طالبان د پښتنو استازي ګڼي. نوموړي د امريکا د بهرنيو چارو وزير ته وويل چې د څو مياشتو په اوږدو کې د طالبانو ١٦ تنه مهم مشران چې د سولې پلويان وو په پاکستان کې ووژل شول. ولسمشر د څووم ځل لپاره له افغانستان چې د ترهګرۍ قرباني دی او پاکستان سره چې د ترهګرۍ پلوی دی د امريکا له يو شان چلن څخه شکايت وکړ.

هغه څو ورځې وړاندې سفير کننګهم ته هم همدغه خبره وکړه او ويلي يې وو:« له وضعيت نه داسې ښکاري چې پاکستان د امريکا په اجنډا کار کوي

او امریکا د پاکستان». سفیر په ځواب کې ورته ویلي وو چې هېواد یې د هر یوه ډالر په بدل کې چې په پاکستان کې یې لګوي په افغانستان کې شل ډالره لګوي. په هغو خبرو اترو کې ولسمشر سفیر ته وویل چې له طالبانو یې اورېدلي دي چې امریکا د څو ولایتونو د ورسپارلو وړاندیز ورته کړی دی. سفیر دغه ادعا رد کړه او دا یې د ایران تبلیغات و ګڼل، کټ مټ همدغه بحثونه له بهرنیو چارو وزیر ښاغلي کیري سره وشول.

جان کیري بیا بیا ولسمشر ته ډاډ ورکاوه او ویل یې چې د سولې په نامه د دوی لخوا د پیل شوې پروسې له پایلو څخه د اندېښنې هېڅ دلیل نشته، نوموړي وویل: «تاسو له داسې څه وېره لرئ چې باید ترې و یې نه لرئ. د سولې را وستل سخت کار دی، تاسو ولسمشر یاست، انتخابات او سوله به ستاسو تر ټولو ستر میراث وي، تاسو له طالبانو سره مبارزه له کندهاره پیل کړه، اوس دلته دولت او نظام را منځته شوی دی، ښځو ته یې واکونه ورکړل شوي دي، تاسو به له لویو تړونونو څخه چې له «هېوادونو» سره به یې وکړئ خپل هېواد نوي پړاو ته لېږدوئ. د سرتاسري او رڼو انتخاباتو تر سره کول به لوی کار وي او د دغه ډول انتخاباتو د ترسره کولو لاره دا ده چې طالبان دفاعي حالت غوره کړي. تاسو په دې کې چې ټول ووایي چې سوله او انتخابات غواړي هېڅ له لاسه نه ورکوئ.» ولسمشر په ځواب کې وویل: «که طالبان د سولې عالي شورا سره خبرې ونه کړي او په پایله کې د قطر دفتر و تړل شي تر هغو وروسته پاکستان کسان را واستوي او یو شمېر ولسوالۍ و نیسي او هغه مهال زه ولسمشر نه وم او وروسته تاسو ووایئ چې ځمکني واقعیتونه باید ومنو، بیا به څه کېږي؟»

جان کیري ځواب ورکړ: «د دغه سناریو پلي کېدل اصلاً امکان نه لري، جنرال کیاني ما ته وویل چې کورنۍ ستونزې د دوی تر ټولو ستر دښمن

دی. هغه به هېڅکله داسې کار ته لاس وا نه چوي چې تاسو یې یادونه وکړه (....)» په هغو ورځو کې د پاکستان د پوځي چارواکیو په تېره پخپله د جنرال کیاني دغه خبرې ډېرې شوې چې طالبان د افغانستان له حکومت سره خبرو ته چمتو نه دي.

د طالبانو له پاره د قطر دفتر د پرانیستې پر سر د خبرو په بهیر کې له پاکستانیانو سره هم خبرو دوام درلود، ځکه چې په واقعیت کې د سولې کیلي د اسلام‌اباد په لاسو کې وه. په دې بهیر کې ولسمشر برېټانیا ته سفر وکړ چې هلته د افغانستان، پاکستان او برېټانیا په درې اړخیزه غونډه کې ګډون وکړي. انګلیسانو له یوې مودې راهیسې په دې لانجه کې ځانونه را ګډ کړي وو. هغوی به بیا بیا د پاکستانیانو دریځونه له موږ سره شریکول او د سولې لپاره د لارې د نقشې د جوړېدو او له اسلام‌اباد سره یې د دوستۍ ستراتیژیک تړون غوښتنه کوله. د ناټو دوو جګپوړیو غړیو په کابل کې چې یو یې د ناټو د عمومي قوماندان برېټانوی مرستیال او بل یې د عمومي قوماندان د دفتر رییس چې فرانسوی ؤ څو ځله له پاکستان سره د ستراتیژیکې ملګرتیا تړون او د دواړو هېوادونو تر منځ د بدګومانیو د له منځه وړو لپاره د هغو پر اړتیا له ماسره خبرې کړې وې. د برېټانیا سفیر چې د ۲۰۱۳ کال د جنوري پر ۲۹ مه د ولسمشر دفتر ته راغلی ؤ تر څو لندن ته د نوموړي د سفر په باب ورسره خبرې وکړي او مقدمات یې چمتو کړي داسې یې وویل: «باید لندن ته ستاسې له سفر څخه څرګنده پایله لاسته راشي. د افغانستان او پاکستان د پوځونو تر منځ باید خبرې او تفاهم ښه شي، تاسو د ولسمشرۍ انتخابات په مخکې لرئ، د ناټو ماموریت پای ته رسېږي، له طالبانو سره به خبرې وشي. ستاسو په سفر کې دا ټول مهم مسایل دي (...)» ولسمشر هم هغه مهال چې ما د ناټو د جنرالانو پیغام ورته ورساوه او هم هر

وخت چې انګلیسانو له پاکستان سره د دوستۍ د ستراتیژیک تړون په باب ورته خبرې کولې، له دې مفکورې سره د موافقې په ترڅ کې یې د دې عملي کار د سولې له پروسې سره د اسلام‌اباد د عملي همکارۍ، تاوتریخوالي د پایته رسولو او د ترهګرۍ د پایته رسولو سره اړوند و باله. په همدې لیدنه کې د برېتانیا سفیر د افغانستان په قلمرو کې د پاکستاني طالبانو د شتون په باب د پاکستان د اندېښنې یادونه وکړه، ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «زه دا منم، خو موږ دغه توان نه لرو چې (پاکستاني طالبان) دلته منظم کړو او دوهم دا چې پاکستانیو پخپله داسې فضا را منځته کړې چې یاد عناصر د هغو له برکته وکولای شي دلته منظم شي، کله چې پاکستان دغه فضا له منځه یوسي بیا به زه وکولای شم له امریکایانو سره د دغه ډول فعالیتونو بندولو په باب جدي خبرې وکړم».

برېتانویانو لېوالتیا درلوده چې د ستراتیژیکې ملګرتیا عملي چارې له پاکستان سره له اسانه مسایلو لکه سوداګري او ترانزیت څخه پیل شي چې بیا یې لمنه ورځ تر بلې پراخه شي. د سولې په باب هغوی غوښتل چې موږ د طالبانو د اعلامیې متن جدي و نه نیسو بلکې د دوی عمل ته باید پام وکړو. یانې که د اعلامیې په متن کې د سولې له عالي شورا سره د طالبانو د خبرو اترو یادونه نه وي شوې مهمه نه ده.

برېتانیا ته سفر د ۲۰۱۳ کال د فبرورۍ په میاشت کې تر سره شو. درې اړخیزه غونډه د لندن په اطرافو کې په «چکرز» کې د پاکستان د پلاوي په شتون کې ترسره شوه. زه دې سفر ته نه وم تللی خو ولسمشر له هغو نه ډېر نهیلی را ستون شو. ولسمشر د لندن او واشنګټن له سفرونو نه داسې انګېرلې وه چې امریکایان، برېتانویان او پاکستانیان پخپلو کې بشپړ تفاهم لري او په یوه لوري حرکت کوي. په دواړو سفرونو کې له ولسمشر نه غوښتل شوي

وو چې خپلې اړیکې له هند سره کمې کړي، له اسلام‌اباد سره د تړون د لاسلیک او آن په پوځي برخه کې هم د اړیکو په پراخولو د پاکستان اندېښنې لرې کړي.
د چکرز په خبرو اترو کې هم د پاکستانیانو دریځ د تېرو میاشتو پر خلاف توند شوی ؤ. د ساري په توګه جنرال کیاني چې څو میاشتې وړاندې د سولې د هڅو پر ګړندي کېدو ټینګار کاوه او په دې برخه کی یې د هر ډول همکارۍ ژمنه کوله، د چکرز په لیدنه کې یې هم د علماو کنفرانس چې مخکې یې منلی ؤ بې ګټې بللی ؤ او هم یې د اوربند غوښتنه کوله او سوله یې له انتخاباتو نه وروسته پړاو ته پرېښې وه. پاکستانیانو په دې لیدنه کې یو ځل بیا له افغانستان نه غوښتي وو چې خپل پوځي افسران د لوړو زده کړو له پاره د هند پر ځای د دوی هېواد ته واستوي.
د درې یادو شویو هېوادونو ګډه همغږي، طالبانو ته د څو ولایتونو سپارل، هغه طرحه چې د قطر دفتر په باب د امریکا متحده ایالاتو صلاح الدین رباني ته سپارلې وه، له هېواده د باندې له یو شمېر سیاسیونو سره د ډانا رورا باکر غونډې، د پاریس په څنډه شانتیيي کې د سولې غونډې، د هېواد شمال ته د امریکا او برېټانیا د واقعي او غیر واقعي دیپلوماتانو پرلپسې سفرونه او د هغه ځای له بانفوذه څېرو او د پخوانیو جهادي قوماندانانو سره د دوی پرلپسې ناستې ولاړې او د فدرالي نظام مطر ح کول، له حکومت سره له خبرو د طالبانو د انکار او آن د سولې له عالي شورا سره له خبرو ډډه چې وخت په وخت به د امریکایانو او پاکستانیانو لخوا موږ ته اورول کېدل موږ ډېر اندېښمن کړو، په تېره ولسمشر یې د هېواد د عمومي وضعې په ځانګړې توګه د سولې د پروسې او قطر دفتر په باب زیات حساس کاوه.

دوحې ته سفر او د قطر له امیر سره لیدل

له طالبانو سره د امریکا پټو لیدنو چې گواکي له جرمني نه پیل شوې وې او د قطر دفتر د جوړېدو پر مفکورې یې پای و موند. افغانستان سره له دې چې د سولې له بهیر سره لېوالتیا وه خو په کومه بڼه چې پیل شوه د شک په سترگه یې ورته کتل. د افغانستان حکومت ته د قطر د دولت نه پاملرنه د دې سبب شوه چې ولسمشر په دوحه کې زموږ سفیر «خالد احمد زکریا» هېواد ته را وغوښت. د یادونې وړ ده چې د افغانستان د دولت له پرلپسې غوښتنو سره قطر تر پایه په افغانستان کې خپل دفتر نه پرانیست.

امیر مېشتی قطر د خلیجي هېوادونو په ډله کې وړوکی هېواد دی چې له ۱۸۵۲ کال راهیسې د دې هېواد له پینځو مهمو قبیلو څخه د «آل ثاني» د قبیلې لخوا اداره کېږي. دغه هېواد د تېلو او گازو پرېمانه سرچینې لري.

پر ۱۹۹۵ کال شېخ حمد بن خلیفه خپل پلار له واکه وغورځاوه او پخپله پر تخت کېناست. ځوان امیر د خپل پلار پر خلاف لېبرال نظریات درلودل خو د کاکا زوی او نژدې دوست یې شېخ عبدالله بن خلیفه آل ثاني چې د کورنیو چارو وزیر او د هېواد دوهم ځواکمن کس ؤ د مذهبي محافظه کارو فکرونو پیرو ؤ. دغه سړي د افغانستان د طالبانو له تحریک سره اړیکه لرله او له غړیو سره یې دوستانه اړیکې درلودې. نوموړي د نړۍ د یو شمېر اسلامي غورځنگونو یو شمېر جگپوړي فکري او سیاسي مشران په قطر کې مېشت کړل. د ساري په توگه د مصر د اخوان المسلمین یو شمېر مشران، د عراق د ولسمشر پخوانی مرستیال او د هغه هېواد د حزب اسلامي مشر طارق هاشمي، شېخ عباس مدني د الجزایر د اسلامي جبهې مشر، د فلسطین د حماس ډلې مشر خالد مشعل، د تونس د اسلامي حزب مشر راشد الغنوشي، د سعودي عربستان د حکومت یو شمېر وهابي مشران، د چیچین یو شمېر

مسلمان مشران، د لیبیا او سوریې د اسلامي غورځنګونو یو شمېر مشران او بالاخره د نړۍ د سنیانو ستر عالم او فقیه علامه یوسف قرضاوي یادولای شو.

په دې لړ کې قطر د هغو طالبانو دایمي کوربه شو چې په پیل کې د لنډې مودې لپاره د امریکا په توافق هلته تللي وو. د دې کرښو د لیکلو پر مهال د قطر امیر له واکه ګوښه شو او وې غوښتل چې درېیم زوی (شېخ تمیم بن حمد آل ثاني) خپل ځایناستي ته واک وسپاري. د قطر د کورنیو چارو محافظه کار وزیر د امریکا د متحده ایالاتو په غوښتنه د شېخ حمد آل ثاني په واسطه له دندې ګوښه شو او په کور کښېنول شو. لنډه دا چې طالبان د واکمنې کورنۍ په یوه اړخ کې ډېر پیاوړي ملاتړ کوونکي لري.

موږ د قطر د امیر په بلنه د ۲۰۱۳ کال د مارچ پر ۳۰ مه په چارتر الوتکه کې دوحې ته لاړو. د بهرنیو چارو وزیر ډاکتر زلمی رسول، د ملي امنیت سلاکار ډاکتر سپنتا، د سولې عالي شورا مشر صلاح الدین رباني، د ملي امنیت شورا د دفتر مرستیال انجنیر ابراهیم سپین زاده، د ریاست دفتر مرستیاله حمیرا لودین اعتمادي، د ریاست دفتر د مطبوعاتو رییس او ویندوی اېمل فیضي، د سولې عالي شورا د دار الانشاء رییس معصوم ستانکزی، د ولسمشر سلاکار یحیی معروفي او ما (خُرم) په دې سفر کې له ولسمشر سره ملګرتیا کوله. د سفر لومړۍ ورځ مو په قطر کې له مېشتو افغانانو او قطري سوداګرو اوپانګوالو سره چې مشر یې د امیر د کاکا زوی شیخ علي بن عبدالله ؤ په لیدو تېره شوه. سبا ته له غرمې مخکې په یوولس نیمو بجو امیري دېوان یانې د قطر د امیر مانۍ ته ورسېدو. لیدنه او د غرمې ډوډۍ مو په پروګرام کې شامل وو.

امیري دېوان یوه شانداره لویه ماڼۍ وه چې د دودیزې معمارۍ په بڼه نوې جوړه شوې وه. مېلمه پالان مو له امیر تر ټیټو کسانو پورې که څه هم په خپلو دودیزو جامو کې وو خو له خوراکي توکیو د دوی د چلن تر جزئیاتو پورې هر څه په محتوا کې د لوېدیز په څېر وو. د ډوډۍ له خوړلو وروسته د طلایي وېښتانو خاوند خدمتګار چې تور پتلون او کورتۍ یې اغوستي وو او یوازې د امیر خدمت یې کاوه په یوه ځانګړي لوښي کې یو لوی سیګار را وړ او د امیر مخکې یې کېښود.

د قطر امیر د هرکلي په ترڅ کې د تاریخ په اوږدو کې د افغانانو له مېړانې او شهامتونو یادونه وکړه وې ویل چې ټول یرغلګر په دې هېواد کې له ماتې سره مخ شوي دي. ولسمشر هڅه کوله چې قطریان دې ته راضي کړي چې طالبانو ته له افغان دولت سره د نېغ په نېغه خبرو زمینه برابره کړي. خو د قطر د امیر ځواب دا و چې په دې برخه کې باید له امریکا سره خبرې وشي، ځکه چې د دوی هېواد یوازې د نیک نیت له مخې یوازې د طالبانو د مېلمه پالنې رول لري او بس.

قطریانو په ښکاره وویل چې د امریکایانو او طالبانو تر منځ ډېرې ژورې اړیکې دي. د قطر د بهرنیو چارو وزیر آن د ډوډۍ پر سر وویل: «امریکایانو پر موږ څو ځله فشارونه را وړل چې طالبان په رسمیت و پېژنو».

قطریانو د ولسمشر کرزي د بیا بیا غوښتنو په ځواب کې موږ ته وویل چې پر طالبانو هېڅ فشار نه شو را وړی چې دوی دې نېغ د افغانستان له دولت سره خبرې وکړي. هغوی یوازې هیله ښودله چې د قطر دفتر پرانیستل به په یوه پړاو کې د طالبانو او د سولې عالي شورا تر منځ د خبرو لاره هواره کړي. په ځانګړې ناسته کې هم د قطر امیر ولسمشر کرزي ته د ناتوانۍ له ښودلو

پرته او دا چې قطر یوازې د طالبانو لپاره د «مېلمستون» رول ترسره کوي بل څه نه وو ویلي.

موږ د مارچ پر ۳۱ مه ورځ په داسې حال کې له دوحې نه د کابل پر لور روان شوو چې له دې سفر نه مو هېڅ لاسته راوړنه نه درلوده. په داسې حال کې چې امریکایانو تل له قطریانو سره د اړیکو ټینګولو او هغه هېواد ته د سفیر په بېرته ور استولو ټینګار کاوه.

خو یو څه چې د قطري چارواکیو په خبرو کې ښکارېدل هغه پر پاکستان د باور نشتوالی ؤ. دا بې له دې هغه وخت ؤ چې زموږ اړیکې له اسلام‌اباد سره بیا ترینګلې شوې وې او هغه هېواد د ډېورند دې لوري ته پر پرتو سیمو د خپلې توپخانې ډزې زیاتې کړې وې. په ګوشته کې نښتې آن د مرګ ژوبلې سبب شوې او د افغان سرتېرو یو تن په هغو کې شهید شو.

په هغه تیلفوني خبرو کې چې د قطر له سفر لس ورځې وروسته د ولسمشر کرزي او ولسمشر اوباما تر منځ وشوې، ولسمشر ښاغلي اوباما ته د قطر د امیر له قوله وویل چې باید د سولې عالي شورا سره د طالبانو د خبرو په باب له امریکایانو سره خبرې وشي.

د بهرنیو ځواکونو په عملیاتو کې د ملکي مرګ ژوبلې زیاتېدل بله ستونزه وه چې افغانستان ورسره لاس او ګرېوان ؤ. ولسمشر په دې تړاو څو ځله خپل اعتراض پخپله اوباما ته ورساوه. په یادو تیلفوني خبرو کې ولسمشر اوباما هم د ولسمشر کرزي د څرګندونو چې ګواکې د امریکایانو او طالبانو تر منځ یو ډول همکاري شته او امریکا هممهاله له پاکستان او افغانستان سره یو ډول همکار دی یادونه وکړه، هیله یې وکړه چې ښاغلی کرزی دې له دې ډول خبرو ډډه وکړي.

ولسمشر په خندا ځواب ورکړ: «ما د هغه دري ضرب المثل په ویلو غوښتل ووایم چې تاسو له طالبانو سره د مبارزې په نوم زموږ په هېواد کې بمباري کوئ. او طالبان په دې پلمه چې ګواکي تاسو دلته پوځونه لرئ په چاودنو او وژنو لاس پورې کوي (...)»

ولسمشر بارک اوباما ته وویل: «کولای شو له فساده ډکو قراردادونو نه چې بهرنیان یې یو شمېر افغانانو ته ورکوي سترګې پټې کړو، خو پر ملکي مرګ ژوبلې سترګې نشو پټولای».

په دې ډول د قطر سفر هم د پېچلي او له ابهامه ډک وضعیت او د سولې د پروسې او قطر دفتر غوټه خلاصه نه کړه. په داسې حال کې چې امریکایانو په ځانګړې لېوالتیا دې پروسې ته دوام ور کاوه.

په بروکسل کې درې اړخیزه غونډه

په داسې حال کې چې له پاکستان سره اړیکې ډېرې ترینګلې شوې وې او د کونړ او ننګرهار پر سیمو د دغه هېواد د توپونو ډزو دغه اړیکې نورې هم ترینګلې کړې وې، د چکرز ناستې نه یوازې دا چې د ستونزې په کمولو کې مرسته ونه کړه بلکې لا یې زیاتې کړې. په دغسې وضعه کې امریکایانو هیله وکړه چې په بروکسل کې د پاکستانیانو په شمول درې اړخیزه غونډه وشي. واقعیت دا دی چې افغان لوري په دغسې غونډه کې د ګډون هېڅ لېوالتیا نه درلوده. ولسمشر نه غوښتل چې هغه څه په چکرز کې پېښ شول په بروکسل کې یې بیا تجربه کړي، خو د امریکا په تېره پخپله د جان کیري ټینګار د دې سبب شو له دې ناستې سره توافق وکړي.

موږ له امریکایانو او پاکستانیانو سره په داسې حال کې د غونډې تیاری نیولو چې څه موده وړاندې د پاکستان د باندنیو چارو وزارت څخه مهم محرم

اسناد زموږ لاس ته راغلي وو. دغه اسناد هغه یادښتونه وو چې د «کور گروپ» یانې د پاکستان او امریکا د گډ کاري گروپ له څو غونډو څخه اخیستل شوي وو. په دې اسنادو کې د افغانستان په باب د دواړو هېوادونو د خبرو اترو جریان لیکل شوی ؤ. اسنادو ښودله چې څه ډول واشنگټن او اسلام‌اباد د دوو دوستانو په څېر په گډه د افغانستان د حیاتي مسالو په باب لکه د سولې پروسه او د ولسمشرۍ انتخابات تصمیم نیوه.

د افغانستان او پاکستان له پاره د امریکا د ځانگړي استازي مرستیال دېوېد پیرس او د بارک اوباما سلا کار جنرال لوت د اپرېل پر ۲۲ مه ارگ ته راغلل او له ولسمشر سره یې ولیدل، ښاغلي پیرس په پیل کې له ولسمشر کرزي مننه وکړه چې بروکسل ته د تگ بلنه یې منلې وه تر څو د ده په وینا پر هغو مسالو چې توافق پرې شته دی بحثونه وشي لکه د سولې لپاره د لارې نقشه او له پاکستان سره اړیکې.

د بروکسل په غونډه کې ټاکل شوې وه چې د پاکستان له لوري جنرال کیاني او د امریکا له لوري جان کیري گډون وکړي!

جنرال لوت وویل: «دا چې د افغانستان د ولسمشرۍ د انتخاباتو لپاره زیاته موده پاتې نه ده، د واشنگټن نظر دا دی چې د سولې پروسه باید ساده کړو ډېر وخت و نه نیسي». ولسمشر وویل چې د جان کیري د ډېر ټینگار په سبب بروکسل ته درومي، سره له دې چې پاکستانیانو پر هېڅ یوه ژمنه عمل نه دی کړی او پر کونړ یې توغندویي او د توپخانې بریدونو ته دوام ورکړی دی. نوموړي د هغو اسنادو چې د اوپراتیفي کار په پایله کې د افغانستان لاسته ورغلي وو یادونه وکړه وې ویل :«امریکا د افغانستان د راتلونکیو انتخاباتو په باب پاکستان ته یو کاغذ سپارلی دی» سفیر کننگهم چې په دې

غونډه کې حاضر ؤ وویل چې نوموړی کاغذ د امریکا کُلي او عام نظر بیانوي او کوم خاص څه پکې نشته.
ولسمشر یې په ځواب کې وویل :«څنګه کېدای شي له هغه هېواد سره چې دلته ترهګر را استوي زموږ د انتخاباتو په اړه مشوره کوی او دغه مساله له هغو سره شریکوئ؟» نوموړي د دواړو هېوادونو تر منځ د سولې د پروسې ځینو ټکیو ته هم چې بحثونه پرې شوي اشاره وکړه. ډاکتر سپنتا وویل: «کوم شی چې تاسو په دې اسنادو کې ویلي دي زموږ او ستاسو تر منځ د دوستۍ له فضا سره مطابقت نه لري، موږ له دې کاغذ نه مخکې خبر وو او دا زموږ او ستاسو د ستراتیژیکې دوستۍ سره په تناقض کې دی».
ولسمشر وویل: «مساله تر دې وړاندې ده، د دې اسنادو له مخې تاسو هغوی (پاکستان) په افغانستان کې د خپل نفوذ اعمال ته ور بللی دی. داسې ښکاري چې تاسو او پاکستان مشترك اهداف لرئ». جنرال لوت وویل: «ښاغلی ولسمشر تاسو د غونډې پر مینوټ استدلال او خبرې کوئ چې په هغو کې نورې خبرې هم شوې دي». ولسمشر یې په ځواب کې وویل:«په داسې حال کې چې چین او روسیه پاکستان ته وایي چې دریځ مو سم نه دی، عجیبه دا ده چې امریکا د سولې له عالي شورا سره د طالبانو د خبرو اترو د نه منلو په باب د پاکستان دریځ سم بللی دی». که هر څومره دغو دوو امریکایانو هڅه کوله چې د خپل هېواد «صداقت» ثابت کړي خو ولسمشر یې هر ځل د هغو اسنادو یوه برخه د دوی مخ ته اېښودله.
ولسمشر د بروکسل د غونډې بڼه د تشریفاتو له نظره سمه نه بلله، بیا یې هم وغوښتل چې د امریکایانو په مخکې له پاکستان نه د سولې په باب څرګند او په ټاکلې موده کې اقدامات وغواړي، نوموړي بیا بیا امریکایانو ته یادونه کوله چې پاکستانیان له ډیورنډ کرښې سره اړوندو مسایلو مطرح کولو منع

کړي، نوموړي د ډیوېډ پیرز د دې پوښتنې په ځواب کې چې وې پوښتل ستاسو په نظر به یاده غونډه له کومو پایلو سره یوه بریالۍ غونډه وبولو، وویل:«(...) د ساري په توګه د مې پر ۱۵ مه نېټه په کوم ځای کې د طالبانو او سولې عالي شورا ترمنځ خبرې ترسره شي، ملا برادر له زندانه راخوشی شي او ملا محمد حسن، ملا منصور او ملا قیوم ذاکر خبرو ته حاضر شي (...)».

جنرال لوت وپوښتل: « چې داسې ده نو دوحې ته ولې نه درومې؟».

ولسمشر ځواب ورکړ:«تېره ورځ ملا ذاکر موږ ته احوال راکړ چې کوم کسان په دوحه کې دي د هغوی خبره د دوی خپله خبره نه ده او ملا محمد غوث وویل چې سولې ته زمینه بشپړه چمتو ده، په دې شرط چې پاکستان او امریکا سم عمل وکړي».

جنرال لوت وویل: «که تاسو له دې کسانو سره غونډه جوړه کړای شئ لوی کار دی او په هغو کې به د امریکا جګپوړی مامور درسره ملګرتیا وکړي».

ولسمشر کرزي یې په ځواب کې وویل: «په دې شرط چې دغه خلك هم د هغو نورو شپاړس تنو په څېر چې پخوا وژل شوي دي ونه وژل شي».

وروسته یې انجنیر ابراهیم سپین زاده چې په مجلس کې نه ؤ دفتر ته راوغوښت او ترې وې پوښتل چې د «ملا مستانه» د وژلو کیسه وکړي چې په کابل کې یې خبرې وکړې، له خبرو یې امریکایان او انګلیسان خبر کړای شول، خو چې کوټې ته ستون شو هلته په ډېره بې رحمۍ ووژل شو، ولسمشر د خپلو خبرو په دوام زیاته کړه:«روسیه او چین په افغانستان کې د سولې او ثبات غوښتونکي دي، که غواړئ چې د سولې پروسه بریالۍ شي نو له هغوی سره یې شریکه کړئ». جنرال لوت په ځواب کې وویل: «روسیې او چین زموږ په څېر قرباني نه ده ورکړې، هغوی یوازې خبرې کوي».

ولسمشر کرزي وویل: «که پاکستان ستاسو دوست دی نو باید هغه څه درکړي چې تاسو یې په لټه کې یاست یانې سوله دې درته راولي، موږ افغانان پېچلي خلك نه یو په دوستۍ او دښمنۍ کې موږ ساده خلك یو».
سفیر کننگهم وویل: «موږ هم ساده خلك یو، تل مو په سادګۍ تورنوي، داسې کسان شته چې نه غواړي زموږ او تاسو دوستي بریالۍ شي». ولسمشر وویل: «موږ ستاسو او پاکستانیانو ترمنځ دکور گروپ د اسنادو پاڼې درکوو، وروسته تاسو پخپله پر خپل ځان قضاوت وکړی».
سره له دې چې ولسمشر کرزي د لنډمهالې ادارې د رییس په توگه د کار له پیله هڅه کړې وه چې د افغانستان اړیکې له ټولو هېوادونو سره دوستانه کړي، خو د امریکا بې سیاله شتون او د دې هېواد په تړاو د ده او ډېری افغانانو ښه نظر هغوی ته ډگر تش کړی ؤ. له کوم وخته چې د سولې مساله مطرح او جدي شوې وه ما دا تشخیص کړه چې واشنگټن په یوه لاس کې سوله او په بل کې جگړه نیولې او د خپلو لویو پروگرامونو له مخې موږ ته کله یو او کله بل را وړاندې کوي، پر همدې دلیل مې یوه ورځ له ولسمشر سره په یوازیني مجلس کې نوموړي ته وړاندیز وکړ چې د سولې په مساله کې نور هېوادونه لکه روسیه، چین او په استثنایي توگه د اروپایي اتحادیې ځینې هېوادونه لکه فرانسه هم باید پکې را شامل کړو، ولسمشر د دې هېوادونو د همکارۍ غوښتونکی ؤ خو د جدیت په باب یې ډېر ډاډمن نه ښکارېدو، بیا یې هم ما ته وویل د سولې د پروسې په اړه هر ډول پرمختیاوې او نورې د شریکېدو وړ مسالې له هغوی سره شریکې کړم. له هغو وروسته ما هغه مسالې چې په یو ډول یې بهرنی اړخ درلود له هغوی سره مې شریکې کړې کله به مې مشوره او کله همکاري ترې غوښتله، د ساري په توگه د مالي اقدام ډلې (FATF) چې په پاریس کې یې غونډۀ جوړه شوه او په هغو

کې «خان افضل هډه وال» د افغانستان بانك مرستیال د افغانستان استازیتوب کاوه د چین، روسیې او هندوستان د هېوادونو په مرسته مو د امریکا او بریتانیا ګډه نقشه ور شنډه کړه چې غوښتل یې افغانستان د پیسو د راکړې ورکړې په تړاو په تور لېست کې شامل کړي. کله چې ښاغلي هډه وال د تیلفون له لارې د هغو دوو هېوادونو له پروګرام نه خبر کړم، له ولسمشر سره تر مشورې وروسته مې د دغو درې هېوادونو سفیران خپل دفتر ته را وغوښتل او له هغوی نه مې د همکارۍ غوښتنه وکړه، درې واړو هېوادونو جدي همکاري وکړه او د انګلستان او امریکا د طرحې پرخلاف یې رایه ورکړه.

د بروکسل سفر

موږ د اپریل پر ۲۲ مه په هغه ځانګړي الوتکه کې بروکسل ته ورسېدو چې د امریکا متحده ایالاتو دولت کابل ته را استولې وه، په سبا سهار یې د شمالي انتلانتیك سازمان (ناټو) دفتر ته لاړو او د هغه سازمان له عمومي منشي سره مو ولیدل، د خبرو موضوع امنیتي تړون او له ۲۰۱۴ کال وروسته د ناټو غړیو هېوادونو (SOFA) د ځواکونو د وضعیت په تړاو وه، د همدې ورځې مازدیګر مهال مو د امریکا د بهرنیو چارو له وزیر جان کیري او ورسره پلاوي سره ولیدل. ولسمشر ما ته ویلي وو چې د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت د اسنادو کاپي باید راسره وي، ځکه چې غوښتل یې هغه په خپل لاس په مجلس کې ښاغلي کېري ته وسپاری.

یاد اسناد د امریکا او پاکستان د پوځي او استخباراتي مقاماتو او دیپلوماتانو د څو ګډو غونډو یادښتونه (مینوټونه)، د امریکا د سفیر د مرستیال یو شمېر اېمیلونه او د افغانستان د نژدې راتلونکیو ولسمشریزو انتخاباتو په باب یو کاغذ وو. دغه وروستی یاد کاغذ د امریکا حکومت چمتو کړی ؤ وروسته یې هغه پاکستانیانو ته د نظر ورکولو او نورو اجراآتو لپاره سپارلی ؤ.

د ۲۰۱۳ کال د جنوري ۳۰مې په غونډه یانې د کور ګروپ په څلورمه غونډه کې د غونډې په یادښتونو کې واشنګټن ته د ولسمشر کرزي د نژدې راتلونکي سفر په باب، له طالبانو سره د امریکا د اړیکو، په ځینو ولایتونو کې د طالبانو والیان، ابراهیم حقاني، د طالبانو د بندیانو، د افغانستان او پاکستان ترمنځ د تماس ګروپ او علماؤ د کنفرانس بحثونه لیکل شوي وو. همدارنګه پر دې ټینګار شوی ؤ چې همدغسې غونډه باید لندن (چکرز) ته د حامد کرزي تر سفر مخکې جوړه شي.

په پیل کې په اسلام‌اباد کې د امریکا د سفیر مرستیال ریچارډ هوګلند چې د امریکایي پلاوي مشري یې کوله واشنګټن ته د حامد کرزي د جنوري میاشتې د سفر په تړاو مفصل معلومات وړاندې کړي وو چې د دغو معلوماتو لیکلی کاغذ یې هم پاکستان لوري ته سپارلی ؤ. دغه معلومات د هغو بحثونو په اړه وو چې په واشنګټن کې د امریکایي او افغاني پلاویو ترمنځ پر ځینو مسایلو لکه د پوځي انتقال پروسې، د بندیانو موضوع، د ۲۰۱۴ کال انتخابات، د سولې پروسه، د اقتصادي انتقال پر پروسه، د امنیتي او دفاعي تړون او د سیمې د رول په باب ترسره شوي وو. سفیر هوګلند په دې غونډه کې پاکستانیانو ته ویلي وو: «(...) د سولې پروسې موضوع او د قطر دفتر مساله په واشنګټن کې د بحث کلیدي مسالې وې. هغه (حامد کرزي) ډېر زیات شیان (زیات امتیازات) د قطر دفتر په تړاو غوښتل خو د امریکا حکومت ورسره ونه منل(...)».

د غونډې د دې یادښتونو په یوه بل ځای کې راغلي وو:«د DGA (د ISI د مرستیال) په ځواب کې سفیر هوګلند وویل د کوټې شورا غوښتل چې له افغاني ډلو سره په داسې بڼه خبرې وکړي چې د کرزي حکومت یې یوه

برخه وي (...) په خبرو کې به د کرزي د حکومت د استازیو شتون د کرزي د حکومت په رسمیت پېژندلو په مانا نه وي».

د غونډې د یادښتونو په یوه بله برخه (مینوټ) کې داسې لیکل شوي وو: «صادق سفیر (په دې غونډه کې د پاکستاني پلاوي مشر او په کابل کې د هغه هېواد سفیر محمد صادق) وپوښتل چې که په دوحه کې دفتر پرانیستل شي طالبان د افغانستان له حکومت سره له خبرو ډډه وکړي څه به پېښ شي؟» سفیر هوګلند ځواب ورکړی ؤ چې «متحده ایالاتو له طالبانو نه هېڅ ډول غوښتنه نه ده کړې بلکې شرایط یې وضع کړي لکه د دې دفتر له لوري د پیسو نه راټولول، او یا د پروپاګند لپاره د پیسو نه کارول، خو که دا کار وکړي نو دفتر به یې وتړل شي.»

په دې غونډه کې سفیر محمد صادق له امریکایانو غواړي چې د افغانستان د دولت د «پاکستان ضد ویناؤ» مخه ونیسي، هوګلند د نوموړي د ډاډ لپاره ځواب ورکوي چې دغه ټکی یې بشپړ په یادښت کې نیولی دی.

د بندیانو په تړاو په بحث کې سفیر هوګلند وایي چې د دوی حکومت د هغو طالب بندیانو د خوشي کېدو پلوی دی چې د سولې په پروسه کې مرسته کولای شي خو د ملا عبدالغني برادر په باب وایي: «د ملا برادر په برخه کې موږ دې ته اړتیا لرو چې مشوره پرې وکړو. (...)».

په هغه ایمیل کې چې سفیر ریچارډ- ای هوګلند د ۲۰۱۳ کال د فبروري پر ١٦ مه د پاکستاني پلاوي مشر سفیر محمد صادق ته لېږلی دی چې د غونډې اجنډا مشخصه کړي له پاکستاني لوري غواړي چې په راتلونکې غونډه کې «د افغانستان په هر ډول راتلونکې سیاسي سناریو کې چې پاکستان کومې اساسي ګټې په پام کې لري» هغه دې تشریح کړي.

د کور ګروپ په پینځمه غونډه کې چې د فبروري پر ۲۵ مه جوړه شوې ده، په پیل کې سفیر محمد صادق له امریکایي لوري یو لړ پوښتنې کوي چې له جملې څخه د مولوي فقیر محمد په باب د معلوماتو ورکول وو، مولوي فقیر محمد د مولوي فضل الله مرستیال ؤ چې د دغو خبرو اترو پر مهال نوموړی د ملي امنیت په نظارتخانه کې تر توقیف لاندې ؤ. نوموړي په ننګرهار کې د عملیاتو پر مهال له خپلو دوو تنو ملګرو سره نیول شوی ؤ. سفیر هوګلند په دې برخه کې پاکستاني لوري ته ویلي وو چې کولای شي مولوي فقیر محمد ته د پاکستانیانو غیر مستقیم لاسرسی پیدا کړي، مثلاً که دوی کومې پوښتنې لري امریکا به هغه افغانانو ته وسپاري څواب به یې پاکستانیانو ته وسپاري.

په یاده غونډه کې په دې تړاو چې ګواکي د افغانستان د حکومت د ننه داسې بحثونه کېږي چې ولې پاکستان هغه طالبان چې خوشي یې کړل د افغانستان حکومت ته ونه سپارل. سفیر هوګلند ویلي وو: «څرنګه چې مولوي فقیر محمد یو جنایتکار دی باید د پاکستان حکومت ته وسپارل شي».

د غونډو په یادښتونو کې بل ځای داسې راغلي دي: « سفیر هوګلند وویل چې د امریکا متحده ایالاتو حکومت پر واحد افغانستان د پاکستان تمرکز او له ټولو افغاني ډلو سره د اړیکو ټینګولو ستاینه کوي، د امریکا متحده ایالات د افغاني اپوزیسیون له مشرانو سره د پاکستان د صدراعظم او د بهرنیو چارو وزیر ملاقاتونه ستایي، که څه هم دغه کار کرزی تر دې حده خپه کوي چې په نامعقوله بڼه دا کار د خپل حکومت پر خلاف دسیسه ګڼي. نوموړی (ولسمشر کرزی) په همدې دلیل هڅه کوي چې له امریکا متحده ایالاتو او پاکستان نه وغواړي چې له پښتنو سره د خبرو اترو کانالونه پرانېزي».

په دې تړاو سفیر محمد صادق وایي:«په پیل کې پخپله ولسمشر کرزي له پاکستان نه غوښتل چې له شمال سره اړیکې ټینګې کړي (...) پاکستان د شمال له مشرانو سره په اړیکو کې په بشپړ ډول شفاف عمل کوي». سفیر هوګلند وایي:«یوازینی کار چې اوس یې باید امریکا او پاکستان وکړي دې لارې ته دوام ورکول دي. پاکستان باید له نورو ډلو سره خپلو اړیکو ته همدغسې دوام ورکړي». له طالبانو سره د اړیکو په باب د ISI مرستیال له سفیر هوګلند څخه د هغو خبرو معلومات غواړي چې ښاغلي ستانکزي پر کومو مسایلو له طالبانو سره کړې دي، په بل ځای کې د ISI مرستیال د سولې د پروسې په تړاو وایي:«کرزی او د سولې عالي شورا څه نشي کولای(...) د کرزي حکومت یاد پروسې برخه ګرځي او یا به انزوا ته درومي(...)»

د ملا برادر د خوشي کولو په باب د ISI مرستیال سم نظر نه ورکوي، سفیر هوګلند یو ځل بیا وایي چې امریکا د ملا برادر تر خوشي کولو مخکې له پاکستان سره د مشورې غوښتونکې ده.

سفیر هوګلند د یوه استرالیایي پروفیسور «تام ګریګ» د ملاقاتونو یادونه وکوي چې ګواکي کلونه یې په ګردیز کې د یوناما لپاره کار کړی دی او د ځایي خلکو په تېره د ځدرانو له مشرانو سره یې نژدې اړیکې جوړې کړې دي او پر ۲۰۱۰ کال یې په مري کې له ابراهیم حقاني سره د لیدنې یادونه وکړه، نوموړي استرالیایي ګواکي ویلي وو چې اوس د طالبانو په منځ کې ابراهیم حقاني په مهم سړي بدل شوی دی.

په دې اسنادو کې هغه ایمیل هم شته چې د اپریل پر ۴ مه هوګلند، د پاکستان سفیر صادق ته استولی او د افغانستان د ولسمشرۍ د ۲۰۱۴ کال د انتخاباتو په تړاو یې د پاکستان نظر او همکاري غوښتې وه، هوګلند دغه کاغذي لیك د افغانستان د انتخاباتو په اړه پاکستاني لوري ته استولی ؤ.

ما دلته د هغو اسنادو یوه وړوکې او لنډه برخه یاده کړه تر څو روښانه شي چې د امریکا پر رښتینولی زموږ د بې باورۍ ریښې ډېرې ژورې او پر شواهدو او معلوماتو ولاړې وې، سره له دې هم زموږ په حکومت کې ځینو یوازې پاکستان د افغانستان په بدمرغیو کې پړ باله، هغوی په دې کار د دې لامل کېدل چې زموږ د رنځونو بله سرچینه چې امریکا ده له نظرونو پټه پاتې شي او څوك ونه پوهېږي چې دغه دوه هېوادونه یو له بل سره په ګډه کار کوي.

په دې ډول پاکستان د پلورل شویو، فاسدو او تړلیو پوځیانو په واسطه د امریکا د ستراتېژیکو پلانونو د عملي کولو رول لوباوه، د دې په ترڅ کې اسلام‌اباد خپلې ګټې چې د افغانستان کمزوري کول، د هېواد د ننه د ګډوډۍ خپرول او د ډیورنډ هغه لور ته د پرتو پښتنو کمزوري کول وو هم لټولې، په هره غونډه کې به چې د امریکا خدمتګارانو بدمرغۍ د اسلام‌اباد پر غاړه ور اچولې ما به یې په ځواب کې ویل چې پاکستان او امریکا د یوې سکې دوه مخه دي او دواړو لاسونه سره ورکړي او موږ یې له دغه حالت سره مخ کړي یو، ولسمشر، زه او اېمل فیضي تل په دې برخه کې همنظره وو.

د بروکسل په څنډه کې له جان کېري سره د وال دوشس Vall Dushesse په وړوکې تاریخي ماڼۍ کې ملاقات تر سره شو. هغه مازدیګر د تالار نسبتاً تیاره فضا ډېره آرامه وه، ښاغلي جان کېري خپلې خبرې د ولسمشر کرزي د کړنو په ستاینه پیل کړې وې ویل: «تاسو افغانستان ته دیموکراسي راوړه، تاسو ډېر کارونه وکړل، موږ د پاکستان په باب ستا له اندېښنو ښه خبر یو، په پاکستان کې ستونزې دي، د ترهګرۍ پټنځایونه په هغه هېواد کې شته دي، دا یو ښه فرصت دی، دلته به د سولې په باب د پاکستان وضاحتونه وغواړو، باید وپوهېږو چې موږ ټول په یوه هدف پسې یو. باید مودبانه او صادقانه

خبرې اترې ولرو، او د شواهدو او ارقامو په استناد خبرې وکړو، باید وګورو چې ستاسو اندېښنې کومې کومې دي او د پاکستان ګټې کومې دي! کیاني ما ته سپین ویلي دي چې د هېواد ګټې یې د افغانستان په سوله او ثبات کې دي. ما له هغه نه پوښتنه وکړه چې د دوحې پروسه نوره مړه ده، هغه ځواب راکړ چې نه!»

ولسمشر کرزي خپلې خبرې داسې پیل کړې:«له دې مننه چې د دې غونډې (له پاکستان سره د درې اړخیزې غونډې) زمینه مو برابره کړه، موږ او پاکستانیانو ډېر فرصتونه درلودل، دا ځل به په ښه لهجه ورته ووایو چې خبرې به مو خوږې نه وي. زه به سبا ته سپینې او واضح خبرې وکړم، د سولې په پروسه کې به د طالبانو او د سولې عالي شورا ترمنځ د خبرو غوښتنه وکړم په هر ځای کې چې وي. هغوی که ضمانتونه غواړي موږ ورته چمتو یو، خو د ډیورنډ مساله زموږ د بحث موضوع نشي کېدای».

جان کېري: زه فکر کوم چې د دې اړتیا نشته چې د ډیورنډ مسالې ته ورشوو لومړی غوره دا ده چې د سولې مساله را واخلو، ډیورنډ زموږ د بحث موضوع نه ده.

ولسمشر کرزی:«زه وضاحت غواړم، موږ نه غواړو چې د افغانستان بهرنی سیاست د پاکستان په واك کې وي خو له دې سره هممهاله هېڅ بل هېواد ته اجازه نه ورکوو چې افغانستان د پاکستان پرخلاف وکاروي او له پاکستان نه هم ورته کړه وړه غواړو (....)».

جان کېري: که پاکستان ووایي چې موږ ډېره هڅه وکړه خو پر طالبانو تر دې زیات فشار نشو راوړی، لنډه دا چې ووایي چې موږ ونشو کولای، نو بیا؟

ولسمشر کرزی: «که په رښتیا دا توان نه لري بله خبره ده، بیا موږ تمه نه ترې لرو او هغوی بې ګناه دي خو که وپوهېږو چې نه غواړي، دا خو بیا بېله خبره

ده، زما په نظر که هغوی وغواړي کولای شي، نو بیا باید امریکا عمل ته راوړاندې شي».
جان کېري:«څه ډول؟»
ولسمشر کرزی:«له طالبانو سره زموږ نېغې اړیکې تشویق کړئ.»
جان کېري:«تاسو نېغې اړیکې ورسره لرئ؟»
ولسمشر کرزی:«هوکې!»
جان کېري:«نو ستاسو د کوم مهال پروګرام په پام کې دی؟»
ولسمشر کرزی: «اوس هم ناوخته شوې ده، مثلاً همدا سبا ته، که انتخابات په پام کې وي نو تاوتریخوالی او جګړه باید تر هغو مخکې پای ته ورسېږي، جنرال کیاني په تېر سپټمبر کې ما ته وویل چې د لارې نقشې د وخت چوکاټ باید راوړو خو په لندن کې یې بیا نورې خبرې کولې.»
ولسمشر دغه مهال له ما نه وغوښتل چې هغه دوسیه چې یاد اسناد پکې وو ورته ورکړم، نوموړي دوسیه ور واخیسته او ځینې پاراګرافونه او جملې یې چې مخکې نښه شوي وو ولوستل، له څو شېبو وروسته جان کېري مداخله وکړه وې ویل: «آیا پوښتنه کولای شم؟ په دې متن کې چې و دې لوست DG (A) څوك دی؟ جنرال دا ګلس لوت د ولسمشر اوباما سلاکار او د ملي امنیت شورا د دفتر مرستیال مداخله وکړه او ځواب یې ورکړ: «DG (A) جنرال پتو دي د ISI مرستیال دی. او دا د پاکستان د دولت راپور دی» کله چې ولسمشر دوسیه ښاغلي کېري ته ورکړه نوموړي سرسري نظر پرې واچاوه او په نه زړه یې پاڼې واړولې. له لږ ځنډ وروسته یې په موسکا وویل:«پام مو وي هغه چا چې دا دوسیه تاسو ته سپارلې د پاکستان دولت یې ونه پېژني ځکه چې ژوند به یې په خطر کې ولوېږي».
ولسمشر وضاحت وغوښت.

د نوموړي د یوې پوښتنې په ځواب کې جان کېري وویل: «فکر کوم پاکستانیانو له شمال ټلوالې سره خبرې تنظیم کړې دي، خو دا نشي کېدای، زه به سبا ته په دې برخه کې ډېرې سپینې خبرې وکړم، زموږ په اند اصلي مرجع د سولې عالي شورا ده» تر دې وروسته د ملا برادر پر خوشي کولو خبرې وشوې او ولسمشر یو ځل بیا د هغه د خوشي کېدو غوښتنه وکړه او د پاکستانیانو په تړاو یې خپل شك وښود. جان کېري وویل:«پر دې سند له تکیې کولو ښکاري چې تاسو اندېښنه لرئ، تاسو فکر کوئ چې موږ له پاکستانیانو سره داسې خبرې کوو چې ستاسو په زیان تمامېږي، خو دغه خبرې د تماس ګروپ په چوکاټ کې دي چې زموږ ترمنځ هلته (په اسلامآباد کې) جوړ شوی دی، زموږ اړیکې له تاسو سره تر دې څو چنده ژورې دي. دغه کاغذونه د پاکستاني داخلي ادارو راپورونه دي، په هېڅ صورت سند نشي ګڼل کېدای، موږ له تاسو سره ډېرې مرستې کوو ستاسو د راتلونکې په تړاو تعهدونه لرو (....) جنرال کیاني شپږ میاشتې وروسته تقاعد کوي هغه دلته (بروکسل) ته راځي ځکه غواړي دغه ستونزه حل کړي او دا ځان ته یو ښه میراث وګرځوي».

په ناټو کې د امریکا د سفیر په کور کې درې اړخیزې خبرې

درې اړخیزې خبرې د ۲۰۱۳ کال د اپریل پر ۲۴ مه د امریکا د حکومت د بیا بیا غوښتنې پر بنسټ د بلژیك د پلازمینې په څنډه کې په یوه ښکلې ماڼۍ کې ترسره شوې، نوموړې ماڼۍ په ناټو کې د امریکا د سفیر هستوګنځی ؤ، پر شاوخوا یې سمسور ځنګل راخپور ؤ چې لوی شین چمن یې پکې رانغښتی ؤ.

د خبرو اترو مېز په سپینو سرمېزیو په مربع شکل چې یوه ضلعه یې لرې شوې وي له چمن او ځنګل سره نښتي یوه تالار کې ترتیب شوی ؤ.

له اطاق نه د باندې پر یوه ښکلې صفه مېزونه کرسۍ او چترۍ لګېدلې وې. د کور او د هغه ځانګړې چمن عظمت په ناټو سازمان کې د امریکا د واکونو او دبدبې ښکارندوی وو.
غونډه سهار پیل شوه، له خبرو پیلېدو مخکې د پلاویو د ګوتو په شمېر کسان د څنګ اطاق ته لاړل او د رسنیو پر وړاندې را څرګندل شول عکسونه یې واخیستل.
د امریکا له لوري د خبرو ګډونوال د بهرنیو چارو وزیر جان کېري، د امریکا د ځانګړې استازي مرستیال دیوید پیرس، په افغانستان کې د امریکا او ناټو قوماندان جنرال ډنفورډ او د امریکا د ولسمشر بارك اوباما سلاکار او د امریکا د امنیت شورا د دفتر مرستیال جنرال داګلس لوت، د پاکستاني پلاوي غړي لوی درستیز جنرال اشفاق کیاني، جنرال جیلاني او دوه تنه نور وو، افغان پلاوی د ولسمشر کرزي په مشرۍ د بهرنیو چارو وزیر ډاکټر زلمی رسول، د ملي امنیت سلاکار ډاکټر سپنتا، د ملي دفاع وزیر جنرال بسم الله محمدي او زه د ولسمشرۍ د دفتر رییس عبدالکریم خُرم پکې شامل وو.
غونډه د جان کیري په خبرو چې زموږ کوربه ؤ پیل شوه. نوموړي یو څل بیا د ولسمشر کرزي پر ستاینو خوله پرانیستله او د هغو ورځو یادونه یې وکړه چې نوموړي په ارزګان کې تېرې کړې وې. نوموړي وویل چې نا امنۍ د افغانستان او پاکستان د دواړو لمنه نیولې ده او د سولې راوستل به ولسمشر کرزي او جنرال کیاني ته یو نیک میراث وي. هغه د کیاني خبره چې ده ته یې ویلي وو تکرار کړه چې په افغانستان کې سوله او ثبات یې له هیلو څخه ده.
کیري په افغانستان کې د واک لېږد او د اشفاق کیاني د تقاعد یادونه وکړه او هیله یې وښودله چې دغه غونډه د سولې په لار کې مثبت ګام ثابت شي.

ولسمشر کرزي له پاکستان سره د دوستانه اړیکو د ټینګولو لپاره د ډېرو سفرونو او هڅو یادونه وکړه وې ویل چې باید د ټولو موخه د ترهګرۍ او توندلارۍ له منځه وړل وي. نوموړي وویل چې تر ۲۰۰٦ کال پورې د پاکستان توند منتقد ؤ خو چې کله یې په پاکستان کې ترهګریز بریدونه او چاودنې ولیدې د پاکستان په باب یې خپل سیاست بدل کړ. نوموړي په هغه هېواد کې له تاوتریخوالي د ډکو ترهګریزو پېښو له زیاتوالي سره له پاکستان سره ګډ کار اړین وباله زیاته یې کړه چې افغانستان غواړي چې طالبان د سولې له عالي شورا سره نېغ په نېغه خبرې وکړي، په داسې حال کې چې پاکستان ظاهراً له بېلا بېلو ګروپونو سره د طالبانو د خبرو غوښتونکی دی.
وې ویل «وګورو چې پاکستاني ورونه څه وایي؟»
جان کیري وویل چې دی وړاندیزونه لري خو تر هغو وړاندې یې جنرال کیاني ته د خبرو بلنه ورکړه. جنرال کیاني له جان کیري نه مننه وکړه چې د دې غونډې فرصت یې برابر کړی ؤ. د افغانستان سوله او ثبات یې د خپل هېواد په ګټه وباله او آن خپل امنیت یې له دې سره تړلی وباله. نوموړي د پخواني شوروي د یرغل پر مهال له افغانستان سره د خپل هېواد مرستې یادې کړې او زیاته یې کړه چې د افغانستان جهاد د پاکستان لپاره ستونزې لرلې. پاکستاني جنرال د سؤ تفاهم د له منځه وړو او دواړو ګاونډیو هېوادونو لخوا د لویو اهدافو غوره کولو هیله وکړه. د اشفاق کیاني د خبرو په پای کې جان کیري ولسمشر کرزي ته مخ ور واړاوه وې ویل: «ښاغلی ولسمشره، فکر کوم جنرال صادق دی (...) باید اعتماد را منځته کړو (...)، جنرال کیاني! تاسو وویل چې دې ته چمتو یاست چې د سولې په راوستو کې مرسته وکړئ. دقیق به په دې برخه کې څه وکړئ؟

جنرال کیاني: «هر چېرته چې نفوذ لرو هغه به په کار واچوو خلک به (موخه یې طالبان دي) د خبرو مېز ته را ولو.»
ولسمشر کرزی: «وروره جنرال کیاني، همدغه زموږ غوښتنه ده، خو څه ډول؟» جنرال کیاني....
جان کیري: «باید لومړیتوبونه په ګوته کړو او وضاحتونه منځته را وړو، جنرال کیاني ویل چې طالبان به د خبرو مېز ته راولي، جنراله په دې برخه کې مو توان څومره دی؟
جنرال کیاني: «موږ ډېر لږ فرصت لرو، انتخابات را رسېږي (د افغانستان انتخابات) باید په لږه موده کې ډېر کار وکړو»
جان کیري: «مثلاً څومره وخت کې؟»
جنرال کیاني: «مثلاً د جون میاشت، خو ناټو او امریکا د ۲۰۱۴ کال له دورې وروسته په باب خبرې کوي.
جان کیري ....
جنرال کیاني: «د روان کال اکتوبر یا نومبر، خو په دې میاشتو کې به د انتخاباتو چارې پیل شوي وي. یا مثلاً د راتلونکي کال فبروري، هغه مهال به هر څه روښانه شوي وي، نوماندان به معلوم وي، او یا آن تر انتخاباتو وروسته، دا څو ضرب الاجله وو چې درته ومې ویل، دا ټول جریانات د سولې پر پروسې اغېز لري، بل لوري ته د جګړې موسم هم په پیلېدو دی».
جان کیري: «بل انتخاب؟ موږ چټکي غواړو»
جنرال کیاني: سوله او ثبات موږ ته ارزښت لري، انتخابات د هغو لپاره مهم دی، داسې انتخابات چې اعتبار ولري او رڼه وي دا به د افغانستان لپاره ګټور تمام شي، دا ټول له یو بل سره تړاو لري، باید (سر تاسري) وي او سر تاسري توب یې له بین الافغاني خبرو اترو ممکن کېدای شي.

ولسمشر کرزی: سر تاسري په دې مانا چې سوله باید ټینګه شوې وي او د طالبانو پلویان په انتخاباتو کې برخه واخلي، دا ډېر ښه دي!»
جنرال کیاني: «دا به ګرانه وي چې د انتخاباتو تر را رسېدو پورې دې د سولې پروسه پایله ولري».
جان کیري: «د انتخاباتو لپاره د اړینو عناصرو په باب جنراله تاسو ښه ټکي ته اشاره وکړه، انتخابات باید د همدغسې ځانګړتیا لرونکي وي، موږ دغه پرمختګ او پراوونه درلودلي دي، مثلاً د طالبانو له لوري د اعلامیې خپرېدل، د دفتر پرانیسته، آیا تاسو دې هر څه ته سرعت ورکولای شئ، کوم وړاندیز په دې برخه کې لرې؟»
جنرال کیاني: «ولسمشر کرزی دې ووایي»
ولسمشر کرزی: «جنرال ډېره ښه خبره وکړه چې طالبان باید د سولې عالي شورا سره خبرو ته حاضر کړای شي، دا به زما له لوري لومړنی ګام وي او دا به زموږ د غونډې لپاره پایله ولري، څه وخت؟»
جان کیري: «مګر دی به د دې ځواب و نه ویلای شي»
ولسمشر کرزی: «یو وخت خو باید پیل شي، هر څومره زر چې پیل شي غوره به وي»
جنرال کیاني: «دلته له ما سره مرسته وکړئ، مثلاً که سبا ته په قطر کې خبرې کوو څوک به خبرې کوي او پر څه به خبرې کوي؟»
ولسمشر کرزی: «ستاسو پوښتنې مهمې دي. ستاسو له خبرو معلومېږي چې په قطر کې به خبرې کېږي. نو خبرې به د سولې له عالي شورا سره وي چې ټول یې په ترکیب کې شته دي او لویې جرګې هغه را منځته کړې ده. د خبرو موضوع به دا وي چې طالبان زموږ د ټولنې د یوې برخې په توګه وکولای شي په ټولو انتخاباتو کې برخه واخلي، قانوني حقوق به ولري. د بهرنیو

ځواکونو د وتلو په باب چې طالبان وايي امریکایان دې ووزي هغوی ظاهراً نه وزي، که امریکایان دا مني زه یې هغوی ته (طالبانو ته) ضمانت ورکولای شم. د افغانانو اړونده برخه یې زه پر غاړه اخلم. د بهرنیانو وتل یوه نړیواله پېچلې مساله ده چې موږ او تاسو ټول باید هغو ته حل لاره ولټوو».

جان کیري: «د طالبانو خبرې له چا سره؟»

جنرال کیاني: «هغوی وايي چې له ډلو سره خبرې کوي د سولې له عالي شورا سره نه»

ولسمشر کرزی: «هغوی خو موږ ته داسې نه وايي»

جان کیري: ...

جنرال کیاني: «اجنډا مهمه ده، که ووايي چې بهرنیان دې ووزي بیا نو خبرو ته څه نه پاتې کېږي».

جنرال لوت: د پیل ټکی باید دا وي چې طالبان دې له امریکایانو سره خبرو ته کښېني او د بندیانو په باب دې خبرې وکړي، اعتماد جوړونه دې وشي وروسته دې د سولې له عالي شورا سره خبرې وکړي».

جان کیري: «دا وخت ضایع کوي، ډېره موده نیسي»

جنرال لوت: «دواړه هممهال هم کېدای شي»

ولسمشر کرزی: «زه د ښاغلي کیاني خبرو ته را ګرځم چې وايي د سولې عالي شورا دې د ټولو استازیتوب وکړي او سر تاسري دې شي، همد اوس عملاً د ټولو استازي پکې شته دي نور څه وشي؟»

جنرال کیاني: «دا زما خبره نه ده، دا د طالبانو خبره ده. مثلاً ډاکتر عبدالله د سولې په عالي شورا کې نشته».

ولسمشر کرزی: «دا سمه ده، ډاکتر عبدالله هره ورځ له صلاح الدین رباني سره په اړیکه کې دی، هغوی دواړه د یوه ګوند اړوند دي. طالبان له موږ سره اړیکې لري او خبرو ته حاضر دي».
جنرال کیاني: «که داسې وي نو موضوع حل ده».
ولسمشر کرزی: «هغوی له موږ سره خبرې کوي خو واک نه لري».
جنرال کیاني: «نو واک څوک لري؟»
ولسمشر کرزی: «اصلي پوښتنه همدلته ده»
جان کیري: «د طالبانو مرکز په افغانستان کې نه دی، بلکې په کوېټه، کراچۍ او ... کې دی»
جنرال کیاني: «تاسو وایئ چې طالبان غواړي له تاسو (حامد کرزي) سره خبرې وکړي او دا چې اعلامیې یې هغوی نه بلکې نور کسان لیکي، له دې معلومېږي چې تاسو له داسې طالبانو سره اړیکې لرئ چې مهم نه دي».
ولسمشر کرزی: «له مهمو کسانو سره مو یې خبرې درلودې، د قطر له کسانو سره، هغوی وایي نور کسان د دوی په ناخبرۍ کې اعلامیې خپروي».
جیلاني: «د قطر طالبان د کوېټې شورا په استازیتوب هلته دي، ځکه خو دغه اعلامیې هغوی باید دروغ وبولي».
ولسمشر کرزی: «راځئ پر همدې ټکي تمرکز وکړو چې د سولې عالي شورا څه ډول سر تاسري کړو، آیا ډاکتر عبدالله پکې شامل کړو؟»
جیلاني: «هو کې، عبدالله، محقق. آن هغوی په رسنیو کې دغه خبره کوي»
ولسمشر کرزی: «محقق خو د سولې عالي شورا غړی دی»
جیلاني: «خو محقق بیا هم وایي چې د سولې عالي شورا سر تا سري نه ده»

جان کیري: «جنرال ښه وړاندیز وکړ تاسو (حامد کرزي) هم هغه ومانه، د شورا سر تاسري کېدل ښه کار دی. موږ باید ډېره هڅه وکړو چې خلک (طالبان) خبرو ته حاضر کړو».

ولسمشر کرزی: «موږ پوهېږو چې د سولې عالي شورا سر تاسري ده، محقق د لویې جرګې غړی نه ؤ خو د سولې عالي شورا غړیتوب یې و مانه. افغانستان د دولت د ورانولو له دېرش کلنې تجربې نه تېرېږي، د سولې پروسه باید زموږ دولت جوړونې ته زیان و نه رسوي او د سولې عالي شورا د سر تا سري کولو تر نامه لاندې افغانستان باید ټوټه ټوټه نه کړو.»

جان کیري: «ستاسو خبره سمه ده، باید نوې پروسه له سره پیل نه کړو»

ولسمشر کرزی: «که طالبان پر دې ټینګار کوي چې له ډلو سره خبرې کوو د افغانستان د ټوټه کېدو سبب کېږي، نو باید ورسره و جنګېږو»

جنرال کیاني: «نه، افغانستان واحد دولت دی خو طالبان وایي چې د سولې عالي شورا غړي حامد کرزي ټاکلي دي»

ولسمشر کرزی: «بالاخره یو څوک وي چې یو څوک په یوه مقام وګوماري خو د سولې عالي شورا غړي د یوه اوږده لیست څخه د لویې جرګې د غړیو له منځه غوره شوي دي»

جنرال کیاني: «د څو تنو له منځه؟»

ولسمشر کرزی: «د یو زر او شپږ سوه تنو له منځه»

جان کیري: «له همدې د سولې شورا سره پر مخ درومو، ولسمشر کرزي بدلون غوښت جنرال کیاني تاسو هغه بدلون ور وښود. جنراله! ایا هر څه چې دې په وس کې وي د سولې له پاره ترسره کوې؟»

جنرال کیاني: «هو کې!»

جان کیري: «په لومړي ګام کې طالبان خپله اعلامیه صادروي، بیا له امریکا او د سولې عالي شورا سره خبرې کوي، له هغې سره هممهاله .... »
ولسمشر کرزی: «څوک تصمیم نیسي چې طالبان باید لومړی له امریکا سره خبرې وکړي امریکا که پاکستان؟ »
جنرال کیاني: « موږ نه!»
جان کیري: «هغوی (طالبان) له موږ سره د بندیانو مساله لري»
ولسمشر کرزی: «طالبان خپل دفتر په قطر کې پرانیزي، د بهرنیانو شتون نه مني او موږ دلته دغه ډول اجنډا ورته جوړوو؟!»
جان کیري: «خبرې به تاسو کوئ، موږ له هغوی سره بندي لرو، زموږ بندي باید را خوشي شي، یوازې همدومره».
ولسمشر کرزی: «(...) د سولې عالي شورا سره د خبرو وخت ټاکو که نه؟»
جان کیري: «د دې ځواب به جنرال کیاني ووایي»
جنرال کیاني ...
ولسمشر کرزی: «ملا برادر له تاسو سره بندي دی، ولې هغه نه خوشی کوئ چې خبرې وکړي».
جان کیري: «دا مهمه خبره ده، تاسو (پاکستانیان) نوموړی په قطر کې خبرو ته چمتو کړئ».
جنرال کیاني: «دې کار ته څه اړتیا ده، د کوټې شورا طیب آغا ټاکلی دی، د ملا برادر ورتګ هلته ستونزه جوړوي».
ولسمشر کرزی: «غوره دا ده چې ملا برادر خوشی شي او د سولې د پروسې په ګټه خبرې وکړي».
جنرال کیاني: «هغه خپل اعتبار بایللی دی».

جان کیري: «هغه (ملا برادر) د دې پروسې لپاره د پانګې حیثیت لري، نوموړی د طالبانو دوهم لمبر کس دی. زه یې د خوشي کېدو غوښتونکی یم».

ولسمشر کرزی: «اصلاً په کوم جرم بندي شوی دی؟»

جنرال کیاني: «په دې جرم نه چې د سولې د پروسې پلوی ؤ بلکې د دې لپاره چې د جګړې له ډګره لرې وساتل شي».

جان کیري: «زه ډاډه یم چې نوموړی مهم سړی دی، راځئ د هغه د خوشي کېدو پر موخو او وخت توافق وکړو. جنرال کیاني به خپلې ټولې هڅې کوي چې طالبان په دوحه کې خبرو ته حاضر کړي، هغوی به خپله اعلامیه خپره کړي، جنرال لوت به د بندیانو اړوند چارې پر مخ وړي، وروسته به د سولې عالي شورا له طالبانو سره خبرې پیلوي، موږ به د بندیانو تبادله سرته ورسوو، جنرال کیاني به فضا د انتخاباتو لپاره (ښایي د پاکستان د انتخاباتو) تیاره کړي»

ولسمشر کرزی: «وخت یانې څومره؟»

جان کیري: «جنرال کیاني پوهېږي، ځکه دی به اړیکې ټینګوي.»

جنرال کیاني: «زموږ وخت لږ دی او په واقعیت کې لومړی اعلامیه صادرېږي، بیابه دفتر پرانیستل کېږي، تر هغو وروسته به د بندیانو تبادله وي او په پای کې به خبرې اترې، خو هغه به هم تر طیب آغا له با اعتباره شخص سره!»

ولسمشر کرزی: «جنرال کیاني! آیا په دې تړاو کوم نوم لري؟ ملا عباس، ملا محمد حسن؟ »

جنرال کیاني: «په دې تړاو به طالبان تصمیم نیسي، خو باید داسې څوک چې اعتبار ولري. یوه میاشت به ډېره خوشبینانه وي، د اعلامیې خپرول به

وخت ونیسي، باید اړیکې ونیول شي. د اعلامیې صادرېدل به مثلاً دېرش ورځې وخت ونیسي»
جان کیري: «د اعلامیې خپرېدل په یوه تر دوو هفتو پورې کېدای شي، جنرال لوت آیا ته له دې سره موافق یې؟»
جنرال لوت: «موږ چې له طیب آغا سره په اړیکه کې وو، هغه به وخت پر وخت له کوېټې سره اړیکې نیوې او وخت به پرې لګېدو»
جان کیري: «ښاغلی ولسمشر! جنرال کیاني صادقانه همکاري کوي»
جنرال کیاني: «ښه به دا وي چې وخت قید نه کړو، تېره شپه مې هم وویل چې بیا به طالبان داسې و انګېري چې زموږ زغم ختم شوی دی. آیا د سولې عالي شورا په خپلواک ډول تصمیم نیولای شي؟ مثلاً طالبان ووایي چې اساسي قانون باید تر انتخاباتو مخکې تعدیل شي دا ممکنه ده؟»
ولسمشر کرزی: «دلته یو دولت شته دی، ټول ارکان یې فعال دي، تر انتخاباتو وړاندې د اساسي قانون تعدیل کېدای شي، خو د هغو لپاره باید یوه لویه جرګه را وبلل شي»
جنرال کیاني: «خو طالبان اساسي قانون نه مني»
جنرال لوت: «کېدای شي دا پروسه د پای لپاره شرط وبولو نه د هغو لپاره مخکنی شرط»
غونډې له وقفې وروسته هم دوام وموند، ټول ټال څلور ساعته اوږده شوه. جان کیري د افغانستان او پاکستان د ستراتیژیکو اړیکو پر ارزښت ډېر ټینګار کاوه. نوموړي ویل چې کومې مسالې ډېر وخت غواړي لکه د پښتنو مساله باید راتلونکې ته پرېښودل شي. د غونډې په پای کې ولسمشر کرزي وپوښتل چې د دې غونډې په تړاو رسنیو ته څه وویل شي که نه؟ جان کیري د دې یادونې په ترڅ کې چې باید داسې لهجه غوره نه کړو چې د دیکتې

انګېرنه ترې وکړي د دې پلوی ؤ چې غونډه په بېلا بېلو اړخونو کې مثبته وګڼل شي. ولسمشر کرزی له دې نظر سره موافق نه ؤ ویل یې چې «ډېر مثبت» په افغانستان کې هیلې را ټوکوي په داسې صورت کې په عملي اړخ کې کوم کار ترسره نشي له پاکستان سره اړیکې به ترې زیانمنې شي. ښاغلي کیري وویل نو (جوړوونکې خبرې) دې وبلل شي. ولسمشر وویل: «زه یوازې دومره ویلای شم چې په محتاطانه ډول خوشبین یو» جان کیري وویل: «تاسو خو تر بروکسل پورې راغلئ اوس تر «ډاډ» لږ څه ویل دا مانا لري چې غونډه بریالۍ پای ته نه ده رسېدلې» ولسمشر ژمنه وکړه چې د عملي پایلې تر انتظاره به یو څه وخت چوپ پاتې شي. نوموړي هغو ژمنو ته چې په لندن کې شوې وې او پاکستاني لوري پرې عمل ونه کړ اشاره وکړه. جان کیري وویل: «تاسو په لندن کې له جان کیري سره طرف نه وئ!». جنرال کیاني هم له ډاډ ورکولو ځان غړاوه ویل یې چې دی د طالبانو پر ځای چا ته ډاډ نشي ورکولای. ولسمشر کرزي له جان کیري وغوښتل چې یوازې دی پخپله له رسنیو سره خبرې وکړي او ودې وایي چې پاکستان څومره توان لري د سولې لپاره به یې ترسره کړي. جنرال کیاني دا و نه منله وې ویل چې غونډه درې اړخیزه وه او د یوه اړخ له لوري د ژمنې سپارل سم کار نه دی. ولسمشر کیاني ته په خطاب کې وویل چې که مثلاً بیا پر کونړ توغندي را وویشتل شي نو دی به چوپ پاتې نشي. جنرال کیاني په ځواب کې وویل چې د افغانستان له لوري هم ډزې کېږي، ولسمشر وویل چې د بې پیلوټه الوتکو عملیات په افغانستان پورې مه حسابوئ. جان کیري له هغو عملیاتو نه دفاع وکړه وې ویل چې بې پیلوټه الوتکې ترهګر په نښه کوي. غونډه په دغسې فضا کې پایته ورسېده او موږ وروسته په عمل کې

هېڅ هم و نه لیدل. د وقفې په جریان کې جنرال کیاني، ولسمشر کرزي او جان کیري په لوی چمن کې قدم واهه او په خپلو کې یې خبرې کولې.
کله چې کابل ته راستانه شوو ولسمشر له ژمنې سره سم رسنیو ته وویل چې غونډه بې پایلې پایته ورسېده، خو په ځانګړو ناستو کې یې د پاکستان په تړاو او دا چې هغه هېواد واقعاً په افغانستان کې د سولې لپاره څه ګامونه واخلي شک او بې اعتمادي ښودله.
د خبرو اترو په بهیر کې د امریکایانو او پاکستانیانو تر منځ همغږي له ورایه ښکارېدله، ګواکي دوی هر یو د هغه رول په باب چې باید و یې لوبوي له پخوا څخه توافق ته رسېدلي وو. جنرال کیاني سوله په دوو برخو ووېشله چې لومړۍ برخه یې زموږ د ولسمشرۍ له انتخاباتو مخکې او دوهمه یې تر هغو وروسته عملي کېدله. کوم څه چې ډېر ځوروونکي وو هغه د جنرال کیاني اکټونه او خبرې وې چې په بشپړ ډول یې د طالبانو په استازیتوب، زموږ د خپلو خلکو په استازیتوب زموږ پر خلاف خبرې کولې او موږ له خپلو ورونو سره د پخلاینې لپاره د امریکایانو او پاکستانیانو لمنې ته لاسونه اچولي وو او زارۍ مو کولې. نور مو څه کولای شوای، افغانستان له کلونو را هیسې په پېچلې لوبه کې را ښکېل ؤ، د دې معلومولو چې څوک څوک دي او څوک څه کوي ډېر ګران شوي وو. هغه څه چې ښکاره او روښانه وو دا وو چې افغانانو په خپله د خپلو ورونو او خویندو په وژلو لاس پورې کړی ؤ او خپل هېواد یې پخپله ویجاړاوه.
شا وخوا یو کال مخکې د ۲۰۱۲ کال د فبروري پر ۱٦ مه موږ په اسلام‌اباد کې له پاکستانیانو سره دوه اړخیزه ورته غونډه درلوده، په هغه ورځ زموږ عمومي غونډه ډېره اوږده نه شوه او د مهمو مسایلو له مطرح کېدو سره د پاکستان صدراعظم یوسف رضا ګیلاني د غونډې د وړوکې کېدو وړاندیز

وکړ، ځکه خو له دواړو لوريو څو تنه يوه بل اطاق ته چې د کتابتون بڼه او تياره فضا يې درلوده لاړو. جنرال کياني، جنرال پاشا، حنا رباني کهر او په کابل کې د پاکستان سفير د ښاغلي ګيلاني ملتيا کوله. دلته يو ځل بيا ولسمشر کرزي له پاکستانيانو وغوښتل چې له طالبانو په تېره له ملا محمد عمر سره زموږ د نېغ په نېغه خبرو زمينه برابره کړي. نوموړي شخصاً له جنرال پاشا وغوښتل چې دغه فرصت برابر کړي، نوموړي وويل چې که يې دا کار کولای شوای ترسره کړی به يې ؤ. هغه وويل چې ملا محمد عمر د افغانستان او پاکستان تر منځ په تګ را تګ کې دی، برعکس زياته يې کړه «تاسو هم د سولې په مساله کې په شفافه توګه عمل نه کوئ، مثلاً له ګلبدين حکمتيار او مولوي عبدالسلام ضعيف سره په کومو کارونو بوخت ياست؟» جنرال کياني او جنرال پاشا په دې غونډه کې په يوه غږ هممهاله وويل پر دې چې افغانان له کومو هېوادونو سره څه ډول اړيکي ټينګوي دوی پرې کار نه لري (موخه يې هندوستان ؤ) بلکې د دوی موخه، د پښتنو مساله ده چې «د ډيورنډ دواړو لوريو ته پراته پښتانه دې يو لوری اسلام‌اباد او بل کابل ته مخه واړوي» جنرال کياني د ولسمشر د بيا بيا غوښتنې په ځواب کې ومنل چې د څو اونيو په ترڅ کې به له ملا محمد عمر او يا د هغه له مرستيال سره زموږ د ليدو زمينه برابروي. ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «که تر دوو مياشتو پورې هم زموږ د ملاقات زمينه برابره کړئ موږ به پرې راضي وو» ولسمشر پر دې باوري شوی ؤ چې طالبان د افرادو په توګه د سولې او په هېواد کې د روانې غميزې د پايته رسولو غوښتونکي وو خو د يوه تحريک په توګه يې لاسونه او پښې د بهرنيانو لخوا تړل شوي وو.

د بروکسل له غونډې وروسته امريکايانو د قطر دفتر د پرانيستلو هڅو ته دوام ورکړ، د هغه هېواد د بهرنيو چارو وزارت معيين «ويليم برنس» د کانګرس د

یو شمېر غړیو، د امریکا نوي ټاکل شوي استازي جېمز ډوبنز او جنرال لوت کابل ته سفرونه وکړل. ولسمشر اوباما او د بهرنیو چارو وزیر پخپله د تیلفوني اړیکو په واسطه دغه مساله تعقیبوله. د افغانستان لپاره د لارې نقشې مفکوره چې انګلیسانو، امریکایانو او پاکستانیانو پر هغو ټینګار کاوه او په ډېرو غونډو له هغو څخه په درې اړخیزه غونډه کې چې د ۲۰۱۲ کال په دوبي کې په کابل کې په چار چنار ماڼۍ کې د برېټانیا د صدراعظم دېوېد کامرون، د پاکستان د سرپرست صدراعظم راجه پرویز اشرف او ولسمشر کرزي په ګډون جوړه شوې وه پر هغو ټینګار وشو چې بالاخره د افغانستان له لوري ومنل شوه. په حکومت کې دوو تنو د هغو د ترتیب دنده واخیسته یو د بهرنیو چارو وزارت سیاسي مرستیال جاوید لودین او بل د سولې عالي شورا د دارالانشاء رییس محمد معصوم ستانکزی دوی دواړه لوېدیز په تېره انګلستان ته ډېر نژدې کسان وو، د لارې نقشه د انګلیسانو په مشوره او همکارۍ او آن د هغوی په دیکته جوړه شوه. د هغو وروستۍ شوې او اخیرنۍ نسخه د یوې ورځې په ماښام ښاغلو لودین او ستانکزي د ولسمشر دفتر ته راوړه. سولې ته د رسېدو لپاره په هغو کې بېلا بېل پړاوونه په پام کې نیول شوي وو. هغه مو ولوسته، ولسمشر پر هغو زما نظر وغوښت ما وویل: «د لارې نقشه بالاخره د ډېورند کرښې په رسمي منلو پای ته رسېدلې ده. که څه هم په تلویحي توګه خو په عمل کې یې مانا دا ده چې موږ پاکستانیانو ته د حال په ژبه وایو چې تاسو موږ ته سوله راکړئ موږ تاسو ته ډېورند کرښه درکوو» ولسمشر زما خبرې تایید کړې. ولسمشر کرزی پر دې وړاندیز له پیله شکمن ؤ او هغه یې په ظاهري بڼه منلی ؤ. بالاخره د سولې د لارې نقشه هم په هېڅ ځای کې و نه کارول شوه.

په انتخاباتو کې د نواز شریف بریا په کابل کې یو لړ هیلې را پیدا کړې. موږ په هغه سفر کې چې د پاکستان د پارلماني انتخاباتو نه وړاندې مو اسلام‌اباد ته درلود، یوه شپه په «پنجاب هاوس» کې د اپوزیسیون د مشر یانې نواز شریف مېلمانه وو. نوموړي د محمود خان اڅکزي په حضور کې له لېوالتیا ډکې خبرې وکړې، نوموړي زموږ تود هرکلی وکړ. ولسمشر کرزي تل ویل چې نواز شریف پنجابی دی او د پاکستان د ګټو په باب فکر کوي ځکه خو په طبیعي توګه له افغانستان سره د اړیکو د ښه کېدو غوښتونکی دی.
امریکایانو او انګلیسانو پرلپسې موږ ته ډاډ را کاوه چې که طالبان په اعلامیه کې د سولې له عالي شورا سره د نېغ په نېغه خبرو یادونه ونه کړي بیا به هم په عمل کې له هغو سره خبرو ته حاضر شي.
د امریکایانو چلن او د امریکا او پاکستان ټینګار چې د طالبانو په استازیتوب یې ویل چې هغوی له افغاني ډلو سره خبرې کوي نه له حکومت سره، د هېواد پر ختیځو سیمو د پاکستاني توپخانې پرلپسې ډزو، طالبانو ته د یو شمېر ولایتونو د سپارلو افشا شویو وړاندیزونو د ولسمشر کرزي اندېښنې تر حده زیاتې کړې وې. نوموړي بیا بیا امریکایانو ته ویل چې د طالبانو لخوا که آن یوه ولسوالۍ هم ونیول شي، نو له پاکستان سره به د جګړې اعلان وکړو. نوموړي امریکایانو ته وویل چې که هر څومره افغانستان د دې جګړې لپاره کافي وسایل نه لري او پر عواقبو یې هم مخکې له مخکې پوهېږي، خو د وطن د ساتنې او سلامتۍ لپاره به دا کار وکړي. ولسمشر د امنیت شورا او کابینې په غونډو کې او د سیاسي او جهادي ګوندونو او د ملي شورا د غړیو په غونډو کې په تکرار دغه خبره کوله: «تر ټولو ستر امتیاز چې لرو یې دا دی چې تر اوسه مو امنیتي تړون نه دی لاسلیک کړی او امریکایانو ته مو رسماً اډې نه دي ورکړې، که نه دوی موږ ته انتظار نه کاوه

او زموږ هېواد به يې ټوټه ټوټه کړی ؤ، نو د امنيتي تړون په باب هوښيار اوسئ».

په هغه غونډه کې چې د جون پر ۱۲ مه نېټه وه او جهادي او سياسي مشران هم پکې راغلي وو تر څو ولسمشر ته د سولې او قطر دفتر په مسايلو مشوره ورکړي، له هغوی څخه ځينو پر نوموړي انتقاد وکړ چې ولې له طالبانو سره دومره نرمي کوي او د استاد سياف په قول «ولې جاسوسان» له منځه نه وړي. حاجي محمد محقق ګيله وکړه چې ګواکي يو وخت يې ويلي وو «طالبان وولئ او له منځه يې يوسئ» خو ولسمشر ورته په ځواب کې ويلي وو چې ملکي خلکو ته به مرګ ژوبله واوړي. نوموړي ولسمشر ته وويل: «شا وخوا ته دې سلاکاران د پاکستان کسان دي» نوموړي زياته کړه «امريکا به هم لاړه شي او خپله کډه به بار کړي» ولسمشر يې په ځواب کې وويل: «نه هغوی کډه باروي نه درومي، نن جنرال ډنفورډ وويل چې تر ۲۰۱۸ پورې جګړه کوي» ښاغلي محقق وويل: «که داسې وي ډېره ښه ده»

بالاخره د قطر دفتر پرانيستل شو

د قطر دفتر د کار د لايحې پر سر جنجالونه او دا چې د هغو اړوند تفاهم‌ليکونه او تضمين ليکونه څه ډول وي او د چا لخوا لاسليک شي، خبره يې ډېره اوږده شوه. د امريکا متحده ايالتونو د هغو نسخې موږ ته را وښودې، هغه هوکړه ليك چې په پام کې وه د امريکا او قطر تر منځ لاسليک شي ډېر جزئيات او مطالب يې درلودل خو هغه څه چې په پام کې وه امريکا يې له موږ سره لاسليک کړي ګونګ او نيمګړي ښکارېدل. زما نظر دا ؤ چې ريښتينی تفاهم‌ليک هغه کاغذ ؤ چې بايد د امريکا او قطر تر منځ لاسليک شي. بالاخره زموږ پرېکړه دا شوه چې د هغو دوو هېوادونو تر منځ معامله موږ ته مهمه نه ده، هغه ضمانتونه چې موږ ورپسې وو له امريکا

متحده ایالاتو نه یې ترلاسه کړو، په خاص ډول کله چې د قطر امیر زموږ ولسمشر ته وویل چې د دوی هېواد یوازې د یوه مېلمستون رول لوبوي او بس. له همدې ځایه پرېکړه دا شوه چې د امریکا دولت او پخپله ولسمشر اوباما د یوه لیک په ترڅ کې داسې ضمانتونه راکړي چې زموږ د اندېښنو د لرې کېدو سبب شي.

لکه چې مخکې مې یادونه وکړه د افغانستان د یووالي ساتنه، د مرکزي ځواکمن حکومت خونديتوب، د هېواد د ټوټه کېدو او د یو ډول ملوک الطوایفۍ مخنیوی زموږ له اصلي اندېښنو څخه وې.

افغانستان له امریکا نه وغوښتل چې په یوه ضمانت لیک کې دغه ټول مواد ځای پر ځای کړي. ولسمشر اوباما له مجبورۍ زموږ دې غوښتنې ته غاړه کېښوده. نوموړي په یوه لیک کې چې د ۲۰۱۳ کال د جون پر ۱۴ مه نېټه یې لاسلیک کړ د ولسمشر کرزي په عنوان یې داسې ولیکل: « (...) د امریکا متحده ایالات د افغانستان د حکومت له نظر سره همنظره دي چې د دفتر موخه باید د سولې عالي شورا او افغاني طالبانو تر منځ د خبرو ترسره کېدل وي، او دا چې دغه دفتر او کارکوونکي یې باید د هغو اصولو پابند وي چې په هغه دیپلوماتیک یادښت کې به یې یادونه وشي چې قطر یې د جون پر ۱۴ د امریکا متحده ایالاتو ته استوي. په هغو اصولو کې دا شامل دي چې نوموړی دفتر به د سفارت، او یا بل داسې دفتر په توګه نه پېژندل کېږي چې د افغان طالبانو د امارت یا حکومت او یا د حاکمیت استازیتوب وکړي او یا ځان داسې معرفي کړي (...)» یاد مکتوب وایي چې که طالبان یاد شوي اصول رعایت نه کړي یا د افغانانو په مشرۍ خبرې په ګټور ډول له نیک نیت سره ترسره نه کړي، د امریکا متحده ایالات به د افغانستان او د قطر د حکومتونو سره په نژدې همکارۍ هغو ته عاجل ځواب ورکوي. د دفتر تړل

هم په ممکنو ځوابونو کې یو ؤ. په وروستي پراګراف کې ولسمشر اوباما د افغانستان حاکمیت، خپلواکۍ، ځمکنۍ بشپړتیا او ملي یووالي ته د خپل دولت د ژمنتیا ډاډ ورکړی ؤ. دا په ریښتیا هغه لغتونه او مفاهیم وو چې ولسمشر کرزي له بارک اوباما نه غوښتي وو.

کله چې دغه مکتوب د یو شمېر بهرنیو هېوادونو سفیرانو لیدو په حیرانۍ به یې پوښتل: «آیا په رښتیا دا د بارک اوباما خپل لاسلیک دی؟»

څو ورځې وروسته یانې د جون پر ۱۸ مه د طالبانو دفتر د سولې د خبرو لپاره د افغانستان د دولت په اجازه په قطر کې رسماً پرانیستل شو، موږ ټول د همدې شېبې انتظار وو.

په هغه ورځ زه وختي له دفتره کور ته راغلم، د مازیګر او ماښام تر منځ مهال ؤ. نوی د کور انګړ ته ننوتم چې د تیلفون زنګ راغی په دوحه کې زموږ شارژدافیر (محمد قاسم همت) خبرې کولې. ورته و مې ویل «خبر شوم چې دفتر پرانیستل شو» وې ویل: «هوکې! خو جریان دې پر تلویزیون ولید که نه؟» ومې ویل «نه!» وې ویل: «دفتر د افغانستان د اسلامي امارت د سیاسي دفتر په نوم پرانیستل شو او د طالبانو بیرغ پرې ورپول شو». دغه جریان له هغو توافقاتو سره بشپړ په تضاد کې ؤ چې موږ له امریکایانو سره درلودل. سمدستي مې ولسمشر ته زنګ وواهه او د پېښې کیسه مې ورته وکړه. د نوموړي لومړنی غبرګون دا ؤ چې «مهمه نه ده» ورته و مې ویل: «د اسلامي امارت په نوم...» وې ویل: «هېڅ فرق نه کوي». د شپې یې را ته بیا زنګ وواهه او خپله اندېښنه یې وښودله، سبا ته له معمول سره سم د ولسمشر په دفتر کې را ټول شوو. اېمل فیضي او زه له ولسمشر سره چې ډېر خپه ؤ په دې بحث بوخت وو چې زموږ غبرګون د امریکا د ژمنې ماتولو په تړاو څه ډول وي چې په ښکاره د افغانستان لپاره د بد نیت او شومې نقشې

ښکارندوی ؤ؟ ښاغلی سپنتا اطاق ته راغی. ولسمشر له معمول سره سم لکه چې نوموړی د امریکا استازی وي هغه ته په تونده لهجه د امریکایانو او قطریانو دغه عمل وغنده او پر امریکا او د هغوی پر نوکرانو یې د بدو ردو باران پیل کړ.

هغه څه چې پېښ شوي وو موږ ټولو ته یې جټکه را کړې وه. ولسمشر پرلپسې همدغه پوښتنه تکراروله چې څه باید وکړو؟ ناڅاپه ډاکتر سپنتا وویل: «غوره لاره یې دا ده چې له امریکا سر د امنیتي او دفاعي تړون پر سر خبرې ودروو او هغه وځنډوو». دا تر ټولو غوره وړاندیز و چې انتظار مو یې کولای شوای. ولسمشر له ځنډ پرته هغه ومانه او موږ ټولو تائید کړ. ولسمشر د خبرو اترو د ځنډولو اعلامیه پخپله په ښاغلي سپنتا ولیکله، د (امارت د دفتر) تر تړلو پورې د خبرو اترو درولو اعلان د سپینې ماڼۍ پر سر لکه بم را پرېوت. امریکایانو نه د داسې غبرگون انتظار درلود او نه یې د هغو په مقابل کې د ټینگار توان.

ولسمشر په هغه ورځ د مشرانو غونډه را وبلله. غونډې ته تر تلو وړاندې د امریکا د بهرنیو چارو وزیر زنگ راغی ولسمشر ته یې وویل هغه څه چې پرون په دوحه کې پېښ شول ناسم کار او غلط وه. نوموړي ژمنه وکړه چې ډېر زر په هغه اصلاح کړي، ولسمشر په چټکۍ د امارت د لوحې او د بیرغ د راکوزولو غوښتونکی شو. نوموړي جان کیري ته وویل که دا کار ترسره نشي او د نړۍ په تلویزیونونو کې و نه ښودل شي پر دې سربېره چې د امنیتي تړون پر سر څلورم پړاو خبرې به ځنډېږي «تاسو به د افغانستان په دوه ټوټې کولو هم تورن شئ» جان کیري غوښتل چې د لوحې د لرې کولو کار وځنډوي خو ولسمشر گواښ وکړ چې د ولسمشر اوباما مکتوب به افشا کړي.

په غونډه کې حضرت مجددي وويل: «دا خو د قطر کار ؤ نه د امريکا د دولت» ولسمشر وويل: «زموږ طرف امريکا ده او موږ ته ضمانت امريکا را کړی» حضرت صاحب وويل: «امريکا دغه کار د ISI له وېرې کوي» ولسمشر وويل: «اساساً ISI د امريکا په خدمت کې ده» د دغه لانجې په اوج کې ولسمشر بيا هم دا تکراروله چې له طالبانو سره د سولې لپاره د قطر دفتر منم، خو د هېواد ټوټه کېدل نه منم.

ډاکتر احدي هغه څه چې په قطر کې پېښ شول د «پروسيجر» ستونزه وبلله نه د «محتوا». ډاکتر اشرف غني هغه «د افغانستان خپلواک دولت ته سپکاوی» وباله. حاجي محمد محقق ولسمشر ملامت کړ وې ويل چې د ده چلن امريکايان دې ته اړ کړل چې طالبانو ته مخ واړوي. نوموړي د هېواد په «ديپلوماسۍ» کې د بنسټيزو بدلونونو غوښتنه وکړه. محمد حنيف اتمر چې د حق او عدالت گوند استازيتوب يې کاوه د قطر دفتر پرانيستل يې يوازې د سولې له شورا سره د خبرو لپاره مجاز وباله خو له ولسمشر يې وغوښتل چې دغه مساله له امنيتي ترون سره اړونده نه کړي. ولسمشر وويل: «زما پوښتنه له امريکا نه دا ده چې تاسو د طالبانو په نوم بشپړې کورنۍ له منځه يووړې، اوس هغوی ته سفارت ورکوئ؟ (...) امريکا د قطر دفتر د افغانستان د فدرالي کولو لپاه وسيله گرځوي خو دا کار تر هغو پورې نشي عملي کولای چې موږ امنيتي ترون لاسليک کړی نه وي (...)»

لنډه دا چې د قطر دفتر چې په کومه بڼه پرانيستل شوی ؤ د غونډې د غړيو لخوا رد شو خو د سولې د خبرو اصل په داسې شرايطو چې د هېواد يووالی او حاکميت په هغو کې خوندي وي ومنل شو.

زه پرلپسې په دوحه کې د افغانستان له سفارت سره په اړيکه کې وم. سفارت هر ساعت ما ته راپور را کاوه چې آيا دفتر واقعاً تړل شوی که نه؟ آيا هلته

تگ را تگ شته که نه؟ ... ځینو نړیوالو تلویزیونونو لرې کړای شوې لوحه او راښکته شوی بیرغ خپاره کړل.
زموږ سفارت د قطر له دفتر او پخپله د بهرنیو چارو وزارت له معین سره چې د دفتر د پرانیستې په مراسمو کې یې گډون درلود په اړیکه کې شول، د قطر د بهرنیو چار وزارت معین زموږ سفارت ته ویلي وو چې دفتر باید له غرمې مخکې پرانیستل شوی وای خو دغه کار د لوحې پر ټینگولو او د بیرغ پر اوچتولو د طالبانو د ډېر ټینگار په سبب وځنډېد. ځکه د قطر د بهرنیو چارو وزارت دا کار د ژمنو خلاف لیدو. خو مازیگر مهال د امریکا د بهرنیو چارو وزیر ښاغلي کیري پخپله د قطر امیر ته زنگ وهلی ؤ او ورته ویلي یې و چې د طالبانو دفتر د دوی د خوښې سره سم پرانیزئ. گواکي جان کیري ویلي وو: «هر کار په پیل کې سخت وي خو وروسته آسانه کېږي، موږ باید بالاخره له یو ځایه پیل وکړو» ځکه خو د قطر د بهرنیو چارو وزارت معین د خپل امیر په امر راغلی ؤ او دفتر یې پرانیستی ؤ.
ښایي امریکایانو واقعاً دا فکر کاوه چې افغانستان به تر دې حده حساسیت و نه ښیي. دوی به ښایي فکر کاوه چې دغه ستونزمن کار به د وخت په تېرېدو آسانه شي او افغانان به هغه هضم کړي، خو کوم غبرگون چې کابل وښود هغوی یې ډېر ښه را ویښ کړل. په دې ډول د قطر دفتر وتړل شو او د سولې پروسه کرار کرار د امنیتي تړون او د ولسمشرۍ انتخاباتو په غوغا کې ورکه او هېره شوه.
د دې کرښو د لیکلو پر مهال د سولې پروسه یو ځل بیا پیل شوې او ډاکتر زلمی خلیلزاد د همدې پروسې لپاره د امریکا د بهرنیو چارو وزارت د ځانگړي استازي په توگه گومارل شوی دی. د قطر دفتر، د ملا برادر رول، بین الافغاني خبرې اترې، له حکومت سره خبرو ته د طالبانو حاضرېدل ...

هماغه کلیمې او دریځونه دي چې هماغه وخت مطرح وو. خو یو څه توپیرونه هم شته دي. په دې مانا چې د ډاکتر اشرف غني د حکومت په دوره کې امریکایان د امنیتي تړون او پوځي اډو خاوندان شوي دي، د اجرائیه ریاست رامنځته شوی او حکومتي واک عملاً د دوو کسانو په لاس کې دی. طالبان د امریکایانو د راپورونو له مخې د هېواد تر نیمایي پر زیاتې برخې واکمن دي، حکومت د سیاسیونو د اجماع په جوړولو کې ناکام پاتې دی، د داعش را څرګندېدو طالبان روسیې او ایران ته نژدې کړي دي، د سولې په مسایلو کې د سیمې د هېوادونو لکه د روسیې، چین او ایران شتون فعاله بڼه غوره کړې ده، حکومت د ولسمشر ټرمپ د جنګي ستراتیژۍ په تائیدولو د خلکو په عام ذهنیت کې ډېر منفور شوی دی او بالاخره په پخوانۍ شمال ټلوالې کې را ټولې شوې ډلې چې په ۲۰۱۲ او ۲۰۱۳ کلونو کې له طالبانو سره سولې ته چمتو نه وې نه یوازې له طالبانو سره خبرو ته چمتو دي بلکې په ویاړ له هغوی سره د خپلو اړیکو یادونه کوي.

له امریکا سره د امنیتي تړون د خبرو اترو له ځنډولو وروسته جېمز ډوبنز او بارنت روبین په ډېره بیړه کابل ته ځانونه را ورسول. هغوی له خپل سفیر سره د جون پر ۲۴ مه له ولسمشر سره د ملاقات لپاره ارګ ته راغلل. بارنت روبین وویل: «ما څو ځله هلته (په دوحې کې د طالبانو دفتر ته) سر ور ښکاره کړ او ځان مې ډاډه کړ چې لوحه لرې کړای شوې او بیرغ را ښکته شوی و. ښاغلي ډوبنز د ملامتۍ ټوله پړه پر قطریانو واچوله.

دوې ورځې وروسته امریکایانو له بارک اوباما سره د ویډیویي کنفرانس ترتیبات ونیول، نوموړي یو نیم ساعت له ولسمشر کرزي سره خبرې وکړې د لوحې ټینګول او د بیرغ پورته کول یې غلطي وبلله د امنیتي تړون پر سر یې د خبرو د بیا پیل او د تړون پر زر تر زره لاسلیک کېدو یې ټینګار وکړ.

نوموړي زياته کړه چې د هغه ليک محتوا ته چې د قطر دفتر په تړاو يې موږ ته را استولی ؤ اوس هم ژمن دی.
د جون پر ۲۹ مه د انګلستان صدراعظم دېوېد کامرون کابل ته راغی او له ولسمشر سره يې وليدل. نوموړي هم ټينګار کاوه چې اوس بيرغ را ښکته شوی او لوحه هم لرې شوې ده؛ نو د سولې خبرې هم بايد له سره پيل شي، نوموړي دې ته ډېر هڅولو چې له پاکستان او نواز شريف سره چې نوی د هغه هېواد د صدراعظم په توګه انتخاب شوی دی اړيکې تودې شي. خو په دې يادو سفرونو او ټولو خبرو اترو کې چې امريکايانو پر کوم شي ټينګار کاوه هغه د امنيتي تړون پر سر خبرې او د هغو لاسليک ؤ.
له يوه پلوه د قطر د پروژې ناکامېدل بل لور ته په انتخاباتو کې د محمد نواز شريف بريا او د پاکستان د صدراعظمۍ مقام ته يې رسېدل د دې سبب شول چې اسلام‌اباد ته د کابل د نژدې کېدو لپاره د امريکايانو او برېټانويانو غوښتنې زياتې شي، خو لکه چې مخکې ياد شول ولسمشر کرزي پخپله هم د نواز شريف د حکومت په تړاو ډېره خوشبيني درلوده. د پاکستان نوي صدراعظم د افغانستان ولسمشر ته بلنه ورکړه چې اسلام‌اباد ته سفر وکړي. موږ د ولسمشر نژدې همکارانو ټولو له دې سفر سره مخالفت وکړ، ځکه کومې پېښې چې شوې وې او د افغانستان په ختيځو سيمو کې چې د پاکستانيانو د توغندويي بريدونو په سبب کومه ترينګلې فضا را منځته شوې وه پاکستان ته يې د سفر هېڅ دليل نه پرېښود. بالاخره پرېکړه پر دې شوه چې له اسلام‌اباد نه وغوښتل شي چې «سرتاج عزيز» چې د هغه هېواد د بهرنيو چارو وزير حيثيت يې درلود کابل ته را واستوي. نوموړی کابل ته راغی او د جولای پر ۲۱ مه نېټه يې د ارګ په الحاقيه ودانۍ کې له ولسمشر سره خبرې وکړې. سرتاج عزيز د خپل هېواد په سياستونو کې د بدلون

راوستلو په باب د نواز شریف د ادارې خبره وکړه وې ویل چې نوی حکومت به له پاکستاني طالبانو سره سوله وکړي. نوموړي د نواز شریف هغې وینا ته چې د بهرنیو چارو وزارت د لیدو پر مهال یې کړې وه د اشارې په ترڅ کې وویل «موږ په افغانستان کې د لاسوهنې سیاست نور پرېږدو».
ولسمشر پاکستان ته د خپلو زیاتو بې پایلې سفرونو یادونه وکړه او د نواز شریف د بلنې په منلو یې وویل: «لکه چې تاسو وایئ پر طالبانو نفوذ لرئ، نو له نفوذ نه مو کار واخلئ له قطر نه د باندې د سولې عالي شورا له غړیو سره د هغوی د خبرو اترو زمینه برابره کړئ، ملا برادر چې د سولې پروسې لپاره ډېر ګټور دی له زندان نه خوشی کړئ (...) موږ بې وزله هېواد یو خو خپلواک یو او خپلواک سیاست لرو، امریکا زموږ پر سیاستونو اغېز نه لري، له موږ سره خپلواک سیاستونه غوره کړئ».
سرتاج عزیز په عربستان او یا ترکیه کې په راتلونکیو څو اونیو کې د طالبانو او سولې عالي شورا تر منځ د خبرو د پیلیدو ډاډ را کړ او هیله یې وکړه چې ولسمشر کرزی او نواز شریف د سولې لپاره د لارې نقشې پر سر توافق ته سره و رسېږي. ولسمشر کرزي د داسې «لاسونو» یادونه وکړه چې په دواړو هېوادونو کې فعال دي او د دوی د نژدې توب په مخه کې خنډ ګرځي.
اسلام‌اباد ته سفر د اګست پر ۲۶ مه ترسره شو. په پیل کې یې د افغانستان ولسمشر او د پاکستان صدراعظم اوږده یوازې ناسته درلوده، وروسته خبرو د دواړو لوریو په حضور کې دوام وموند. ولسمشر کرزي وویل: «(...) ما مخکې په افغانستان کې په چاودنو او نا امنیو کې ISI ښکېله بلله خو چې دغه لړۍ په پاکستان کې هم پیل شوه نو د پاکستان پړ بلل مې پرېښودل (...) موږ پراخه نړیوالې اړیکې لرو، پاکستان حق لري چې له موږ وغواړي دغه اړیکې د دوی پر خلاف ونه کارول شي، موږ له هند سره ډېرې ښې اړیکې

لرو که څوک موږ ته ووايي چې له هند سره اړيکې و نه لرو داسې نشي کېدای (...) راځئ هم دلته او هم هلته د سولې لپاره کار وکړو، راځئ افراطيت ته د پای ټکی کېږدو»

نواز شريف د خبرو لړۍ ونيوه وې ويل: «(....) موږ له افراطيت سره د مبارزې قرباني يو، په کوټه او نورو ځايونو کې زموږ خلک وژل کېږي. موږ د انرژۍ له بحران سره مخ يو، دغه حالت مو اقتصاد ته ډېر زيان رسوي نو موږ له تاسو سره همکار يو، کله چې افغانستان بې ثباته وي زموږ هېواد هم بې ثباته کېږي، زه نه وايم چې د کوټې په چاودنو او پېښو کې د افغانستان لاس دی خو هلته په ريښتيا بهرني لاسونه کار کوي (...).

وروسته د اقتصادي پروژو پر سر لکه کاسا زر، د کونړ پر سيند د بند جوړول، د چمن او سپين بولدک تر منځ د رېل کرښې جوړول او نورو خبرې وشوې. پر اقتصادي، سوداګريزو او ترانزيت مسايلو تر بحث وروروسته جنرال کياني د خبرو نوبت واخيست او وې ويل: «(...) له نورو هېوادونو سره اړيکې ستاسو خپل کار دی، ما په بروکسل کې هم تاسو ته وويل چې پاکستان پر طالبانو «نفوذ» لري خو «کنترول» نه، موږ به د خبرو اترو په برخه کې له تاسو سره مرسته وکړو سره له دې چې ډېر وخت نه لرو، بايد بيړه وکړو او مخته لاړ شو (...)»

ولسمشر له طالبانو سره د نېغ په نېغه خبرو د زمينې برابرولو په اړه خپله پخوانۍ هيله تکرار کړه چې «که نن وي، که سبا، که بله ورځ» او د ملا برادر پر خوشي کولو يې ټينګار وکړ.

د دې غونډې په پای کې مو د غرمې په مېلمستيا کې برخه واخيسته. په پام کې وه چې په همغه ورځ هېواد ته را ستانه شو خو د ډوډۍ پر مهال نواز شريف ولسمشر کرزي ته وړاندیز وکړ چې دی به له خپلو همکارانو سره په

هغو خبرو او وړاندیزونو چې د خبرو اترو پر مهال مطرح شول مشورې وکړي او هیله یې وکړه چې ولسمشر دې هم له خپل افغاني لوري سره همدغه کار وکړي، په همدې خاطر یې له موږ وغوښتل چې شپه په اسلام‌اباد کې تېره کړو او سبا ته هم خبرو ته دوام ورکړو. نواز شریف د پښتنو او بلوڅو مشهور مشران او د هغو هېوادونو سفیران هم مېلمستیا ته را بللي وو چې له افغانستان سره یې ښې اړیکې درلودې.

په خبرو اترو کې پاکستاني جنرالانو ویل چې د طالبانو د دوهم ځلي حکومت غوښتونکي نه دي بلکې د دې پلویان دي چې طالبان په حکومت کې شامل شي. کیاني بیا بیا د وخت د کمولو غوښتنه کوله او پوښتل یې چې که طالبان د اساسي قانون تعدیل وغواړي او که د سولې د خبرو اترو په بهیر کې د انتخاباتو وخت را ورسېږي بیا به څه کېږي؟ هغوی غوښتل چې افغانستان دې د پاکستاني طالبانو د نفوذ او د بلوچانو د تحرکاتو په مخنیوي کې له پاکستان سره مرسته وکړي. همدارنګه هغوی دا غوښتنه کوله چې افغانستان مولوي فقیر محمد اسلام‌اباد ته وسپاري، ولسمشر نواز شریف ته بلنه ورکړه چې کابل ته راشي.

سبا ته ولسمشر او د پلاوي یو شمېر نور غړي په هلیکوپتر کې مري ته لاړل تر څو د پرونۍ ورځې خبرو ته هلته دوام ورکړي. زه په دې ملاقات کې حاضر نه وم. د انتقال د پروسې رییس ډاکتر محمد اشرف غني چې زموږ د پلاوي غړی ؤ په دې سفر کې له پاکستانیانو سره ډېر بوخت ؤ، نوموړی له موږ سره یو ځای کابل ته رانه غی، په اسلام‌اباد کې پاتې شو او وې ویل چې سبا ته له دې ځایه دوبۍ ته درومي.

په همدې سفر کې نواز شریف له ولسمشر نه هیله کړې وه چې د حکومت او پاکستاني طالبانو تر منځ په سوله کې له ده سره همکاري وکړي. په همدې

موخه ولسمشر د ملي امنیت په مشوره لطیف الله مسید د پاکستاني طالبانو د مشر حکیم الله مسید مرستیال کابل ته را وغوښت. لطیف الله مسید په داسې حال کې چې د ملي امنیت د کسانو له خوا بدرګه کېدو د لارې په اوږدو کې په لوګر کې د بهرنیو ځواکونو لخوا ودرول شو او امریکایانو نوموړی ورسره بوتلو. کله چې د ملي امنیت رییس رحمت الله نبیل دغه خبر ورته راوړ ولسمشر ډېر پرې خپه شو، په هغو ورځو کې موږ امنیتي غونډه درلوده. د غونډې په پای کې ولسمشر جنرال دنفورډ او رحمت الله نبیل د ګلخانې مانۍ د لوی تالار یوې ګوښې ته بوتلل او خبرې یې ورسره وکړې، ولسمشر له جنرال ډنفورډ نه وغوښتل چې لطیف الله مسید چې د سولې او د جګړې د پایته رسېدو په موخه کابل ته راتلو له زندانه را خوشی کړي او د افغانستان حکومت ته یې وسپاري. دغه غوښتنه څو ځله تکرار شوه، جنرال ډنفورډ هر ځل په ادب هیله ښونکی ځواب ورکاوه خو امریکایانو د حامد کرزي د حکومت تر پایه لطیف الله مسید له زندانه خوشی نه کړ، بالاخره د اشرف غني احمدزي له واک ته رسېدو سره نوموړی کس امریکایانو د پاکستان حکومت ته وسپاره او بیا څوک د هغه له برخلیک نه خبر نه شول.

د لطیف الله مسید له نیول کېدو او د هغه د خوشي کېدو لپاره د بیا بیا غوښتنو د بې ځوابه پاتې کېدو نه وروسته ولسمشر پرېکړه وکړه چې اوباما ته لیک ولیکي او په هغو کې د هغو طالبانو له وژل کېدو او بندي کېدو شکایت وکړي چې سولې ته لېوالتیا لري. ولسمشر په هغه لیک کې چې د ۱۳۹۲ لمریز د تلې پر ۱۱مه ؤ اوباما ته داسې ولیکل: «(...) لکه چې څو ځله مې له تاسو جلالتماب سره په لیدو کې یادونه کړې د امریکا متحده ایالاتو جنګي تګلاره د افراطیت د زیاتوالي او د جګړې د اور د لا زیاتېدو سبب شوې ده. (...) موږ هڅه کړې چې د طالبانو هغه قوماندانان او مسوولین چې

د تاوتریخوالي د پایته رسېدو غوښتونکي دي را سره همکار کړو. خو په ډېر تاسف سره چې ډېر ځله داسې شوي، هغه طالبان چې د افغانستان له دولت سره په اړیکه کې شوي دي، د امریکا متحده ایالاتو د امنیتي او استخباراتي ځواکونو لخوا نیول شوي، دغه عمل له یوه پلوه د افغانستان د حاکمیت د نقض او بل لوري ته د سولې د پروسې د پرمختګ خنډ شوی دی. (...) ځکه مې لازمه وبلله چې موضوع په لیکلې بڼه ستاسو جلالتماب تر پاملرنې ورسوم او د مسوولیت د بار د دروند والي نه مو خبر کړم. (...)»

ولسمشر په پای کې له بارک اوباما غوښتي وو چې خپلو امنیتي او استخباراتي مسوولینو ته هدایت ورکړي چې په دې برخه کې خپل چلن بدل کړي.

له حزب اسلامي سره د سولې هڅې

پر ۲۰۱۰ کال ولسمشر د لومړي ځل لپاره د حزب اسلامي د مشر گلبدین حکمتیار لیک چې د ده په نوم یې را استولی ؤ ما ته را وښود. په هغه ورځ موږ دواړه د پوهنې د پخواني وزیر عبدالقیوم وردگ فاتحې ته عیدگاه جومات ته ورتلو. ولسمشر په موټر کې لیک له جېبه راویوست له مانه یې وغوښتل چې و یې لولم. نوموړی لیک د حزب اسلامی پخواني غړي مولوي جانباز سرفراز ورسره را وړی ؤ. ولسمشر هیله درلوده چې ښاغلی حکمتیار د مجاهدینو د نورو مشرانو په څېر یوه ورځ کابل ته راشي او عزتمن ژوند ولري.

وروسته هغه مهال چې زه د ولسمشر د دفتر رییس شوم د حزب اسلامي د امیر له لوري د زیاتو پلاویو او لیکونو شاهد وم چې ارگ ته یې را استول. له دغو پلاویو څخه یو د ۲۰۱۱ کال د دسمبر پر ۲۹ مه د انجنیر قطب الدین هلال په مشرۍ ؤ چې د ولسمشر د کار په دفتر کې یې ورسره ولیدل. دا ځل

هم پلاوي د حزب اسلامي د مشر لیک ورسره راوړی ؤ. په پام کې وه چې دغه پلاوی د امریکا له سفیر او د امریکایي ځواکونو له قوماندان سره هم وګوري. موږ هڅه کوله چې په هر ځل له امریکایانو سره د حزب اسلامي د پلاوي د ملاقات زمینه برابره کړو. هغه اجنډا چې له امریکایانو سره د خبرو لپاره د حزب اسلامي پلاوي ترتیب کړې وه د ولسمشر له توند مخالفت سره مخ شوه. هغوی د جمعیت اسلامي او نظار شورا پر وړاندې د امریکایانو د همکارۍ غوښتونکي وو چې ګواکي هغوی له روسانو او ایرانیانو سره نژدې دي او ګډ کار کوي. ولسمشر د پلاوي له غړیو وغوښتل چې ملي دریځ غوره کړي او د جګړې د پایته رسېدو غوښتونکي شي. نوموړي د حزب اسلامي نفوذ ته د اشارې په ترڅ کې پلاوي ته وویل چې حزب په یوه خپلواک او دیموکراتیک نظام کې ډېره ښه راتلونکې درلودای شي. دوې ورځې وروسته ښاغلي هلال له امریکایانو سره د پلاوي د خبرو راپور ما ته را کړ. د حزب اسلامي پلاوی له امریکایانو سره له خبرو اترو نه ډېر راضي ښکارېدو.

د ۲۰۱۲ کال د اپرېل پر ۱۶ مه یو ځل بیا د حزب اسلامي یوه پلاوي د ډاکتر غیرت بهیر په مشرۍ چې استاد قریب الرحمان سعید، حاجي مالک، حسن نیاز، مولوي عطاالله لودین او عادل پکې شامل وو په ارګ کې له ولسمشر سره ولیدل. پلاوي یوه طرحه ورسره راوړې وه چې د هغو له مخې به د رهبرانو شورا او عبوري حکومت جوړېده او د بهرنیو ځواکونو وتل به عملي کېدل. ولسمشر په ځواب کې وویل چې دی هم د بهرنیو ځواکونو وتل غواړي او په دې برخه کې یې د حزب اسلامي جدي همکاري وغوښته، خو نورې برخې یې د اساسي قانون له تعدیل سره اړوندې وبللې چې هغه هم باید له قانوني لارې عملي کړای شي. دا هماغه مهال ؤ چې موږ له

امریکا سره د ستراتیژیکو همکاریو تړون متن تقریباً نهایي کړی ؤ. ولسمشر د پلاوي غړیو ته وویل چې امریکایان په افغانستان کې اډې غواړي او موخه یې زموږ د هېواد له خاورې څخه ګټه اخیستل دي خو موږ باید په دې کې خپلې ګټې ولټوو. نوموړي هغو شرطونو ته چې په یاد تړون کې یې امریکایانو ته ایښي وو اشاره وکړه او وړاندیز یې وکړ چې دوی دې پخپله د تړون متن او هغه څه چې افغان لوري پکې ځای کړي دي ولولي، د همدې لپاره یې ډاکتر سپنتا دفتر ته را وغوښت چې د پلاوي غړي له ځان سره د امنیت شورا دفتر ته ورسره بوځي او د تړون متن ورته ولولي او تشریح ورکړي. ولسمشر له ما وغوښتل چې له دوی سره ملګرتیا وکړم. ډاکتر سپنتا چې له دې ماموریت نه ډېر نا ارامه شوی ؤ وارخطا غوندې ښکارېدو. نوموړي د تړون متن سر تر پایه ولوست او د افغانستان د حکومت نظرونه او شرایط یې تشریح کړل.

د هغو ټولو پابندیو او شرطونو له اورېدو وروسته چې افغانستان په تړون او خبرو اترو کې مطرح کړي او ځای کړي وو ډاکتر غیرت بهیر وویل: «ستاسو توضیحات بشپړ او هر اړخیز وو. هر افغان حق لري چې له دې جریاناتو خبر شي، عامه افکار مهم دي. دلته زموږ ناسته له دې تړون سره د توافق او یا نه توافق په مانا نه ده خو دا به انتقال کړو. یوازې یوه عامه پوښتنه مې درلوده په داسې حال کې چې تاسو پر هغوی (امریکایانو) دومره قیدونه او شرایط ایښي دي هغوی به له خپلو پوځي اډو نه څه ترلاسه کړای شي؟» د ستراتیژیکو همکاریو تړون له هماغه «قیدونو سره» لاسلیک شو خو بیا هم د حزب اسلامي د مشر غبرګون د هغو په باب ډېر منفي ؤ. په هغه ملاقات کې چې ښاغلي هلال د ۲۰۱۲ کال د جولای په ۲مه له ما سره درلود نوموړي وویل: «انجنیر صاحب حکمتیار ته یې غلط راپور ورکړی ؤ او ویلي یې وو

چې حکومت به له امریکا سره یاد تړون هېڅکله لاسلیک نه کړي خو چې کله تړون لاسلیک شو هغه پرې حیران شو. (...)»
انجنیر ګلبدین حکمتیار پر ۲۰۱۲ کال یو ځل بیا یو اوږد لیک ولسمشر ته را واستاوه. هغه لیک د ۱۳۹۱ لمریز کال د لړم پر ۲۰ مه لیکل شوی ؤ. په مقدمه کې یې د هغې ورځې حالت د اتحاد شوروي د پوځونو د حضور له وروستیو ورځو او د ډاکتر نجیب الله د حکومت له وروستیو ورځو سره ورته ښودل شوی ؤ. ښاغلي حکمتیار هغو ستونزو ته په اشارې چې د امریکا متحده ایالتونه ورسره مخ شوي ؤ د هغه هېواد د قواو وتل او د «کابل حکومت» را نسکورېدل حتمي بللي وو، له همدې لامله یې د بحران د مخنیوي د کورنۍ حل لارې په توګه د بین الافغاني تفاهم سپارښتنه کړې وه. نوموړي د امنیتي او دفاعي ځواکونو په سر کې د رهبري شورا ګانو جوړولو وړاندیز کړی ؤ او په حکومت کې یې د بدلونونو غوښتنه کړې وه. د نوموړي په نظر د ۲۰۱۴ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې باید د ولسمشرۍ، ولسي جرګې او ولایتي شورا ګانو هممهاله او د متناسبې نماینده ګۍ پر بنسټ انتخابات کېدل، د نوموړي په طرحه کې د دوو یا درېیو «ځواکمنو او هېواد شموله» ګوندونو جوړېدو توصیه شوې وه چې د ګوندونو د زیاتېدو مخنیوی وشي.
انتخابي حکومت به لومړی ائتلافي بڼه درلوده او ټولو هغو ګوندونو به په هغو کې ګډون درلود چې تر لس سلنه زیاتې رایې یې ګټلې وي؛ د پوځي خدمت نظام به بیا فعالېدو او غږیزې او تصویري رسنۍ، مخابراتي شبکې، خصوصي ښارګوټي، پوځي خصوصي ځواکونه، تعلیمي ادارې آن غیر دولتي ادارې به د دولت اړوند کېږي.

ولسمشر دغه طرحه د ملي امنیت شورا په غونډه کې مطرح کړه، مارشال فهیم وویل: «ښه ده را دې شي دا به په نیک فال ونیسو ما تېره شپه حکمتیار په خوب هم ولید». ولسمشر هم د حکمتیار د لیک او وړاندیزونو په ځواب کې نسبتاً اوږد لیک ولیکه. نوموړي چې د حزب اسلامي د مشر په لیک کې کوم مهم ټکی تشخیص کړی ؤ هغه «بین الافغاني تفاهم» ؤ. ولسمشر کودتاوې، د افغانانو په غیاب کې د ژنیو توافقات او له افغانستان څخه د باندې یې د افغانستان لپاره د حکومتونو را منځته کول د افغانانو د بدمرغیو مهم لاملونه بلل. نوموړي ویلي وو چې د دغه ترخه واقعیت د بشپړ درک په سبب یې چې څنګه د لنډ مهالې ادارې د مشر په توګه وټاکل شو طالبانو ته یې عامه ښښنه اعلان کړه او پخپله په داسې حال کې کابل ته راغی چې یو وسله‌وال ساتونکی ورسره نه ؤ. نوموړي خپل هدف د سولې ټینګول ټاکلی ؤ خو دې هدف ته د نه رسېدو سبب یې د بهرنیانو ستراتیژي بلله او دې پایلې ته رسېدلی ؤ چې هر هغه څوک چې د جګړې لاره غوره کوي په حقیقت کې پردیو ته ګټه رسوي. ولسمشر ور پسې لیکلي وو چې پر دې سربېره چې ویجاړ افغانستان په میراث ور رسېدلی ؤ او سیاسیون به اختلاف کې ښکېل وو، د ځواکمنو بهرنیانو پر وړاندې یې داسې سیاست غوره کړی چې د افغانستان ملي حاکمیت یې غوښتنه کوي، سره له دې چې د داسې سیاست غوره کول نه آسانه دي او نه له قربانیو پرته کېدای شي. ولسمشر نویو تجربو ته لاس اچول مردود ګڼلي وو او د هېواد سیاسي مشران یې هوښیارۍ او همغږۍ ته را بللي وو تر څو په ګډه د ۲۰۱۴ کال له ازموینې بریالي ووزي. نوموړي په پای کې حکمتیار ته بلنه ورکړې وه چې له سیاسي بهیر سره یو ځای شي او هغه څه چې ستونزې لري اصلاح کړي. ولسمشر خپل لیک په دې جملو پایته رسولی ؤ: «نو یو ځل بیا له تاسو نه هیله کوم

چې د بین الافغاني تفاهم د تحقق لپاره چې تاسو د خپلو وړاندیز شویو ټکیو په سر کې ترې یادونه کړې ده خپل هېواته ته راستانه شئ او د خپل هېواد په سیاسي ژوندانه کې ونډه واخلئ تر څو ټول په ګډه دغه هېواد له توپانونو وژغورو او د نېکمرغۍ په لاره یې برابر کړو، که تاسو زما له نظر سره موافق یاست نو هیله ده چې پلاوی را واستوئ چې له هغوی سره په ګډه هېواد ته ستاسو د بېرته را ستنېدو لپاره زمینه برابره کړو (...)»

دغه لیک هم د زیاترو هغو لیکونو په څېر چې د ولســمشر ــ اوباما او نورو لپاره لیکل کېدل ما لیکلی و. ګلبدین حکمتیار د ۲۰۱۳ کال (د ۱۳۹۲ په لیندۍ کې) هم د ولسمشر په نامه یو لیک را لېږلی ؤ چې په هغو کې یې په توندو او سختو ټکیو له ولسمشر نه غوښتي وو: «د واک په وروستیو ورځو کې یو کار وکړه (یانې امنیتي تړون مه لاســلیکوه) چې خپله ماضي جبران کړې» ښاغلي حکمتیار یاد تړون د «وطن پلورنې وثیقه» بللی ؤ، نوموړي د دې تړون پلویان «کمونیســتان یا بې دینه، بې مذهبه، بې شرفه، بې غیرته او بې شــعوره» بللي وو. نوموړي د بهرنیو ځواکونو د وتلو په صــورت کې د ســولې په ټینګولو کې د مرســتې او د هر ډول بهرني تېري پر خلاف د مرستې ډاډ ورکړی ؤ چې ډېر شتمن هېوادونه به د افغانانو پر شرایطو برابرو مرستو اعلان وکړي. د خبرو اترو په یوه دوره کې چې له حزب اسلامي سره مو درلودې او بهیر یې په قانع کوونکي ډول پر مخ روان ؤ د کابل هوایي ډګر ته نژدې د ځانمرګي بر ید پېښــه وشــوه چې ځاني مرګ ژوبله یې درلوده. په هماغه ماښــام مو بیا له پلاوي سره خبرې درلودې. کله چې له لمانځه وروســته د ارګ له جوماته را ووتلو ما ولســمشر ــ ته وویل چې د ســهارنۍ پېښــې پړه یو تن د «انجنیر زرغون» په نامه منلې ده چې د حزب ا سلامي غړی دی. ولسمشر له اعترا ضه په ډکه لهجه مساله له غیرت بهیر

سره شریکه کړه. نوموړي ژمنه وکړه چې په دې برخه کې به څېړنه وکړي او پایله به یې را سره شریکه کړي. یوه ورځ وروسته یې ما ته وویل چې دغه چاودنه د حزب اسلامي کار نه ؤ. له هغو مې وغوښتل نو باید رد یې کړي، خو په ځواب کې یې را ته وویل چې دا کار نشي ـ کولای. له دې پېښې څخه زموږ پایله دا وه چې له بهر څخه لاسونو نه غوښتل چې حزب اسلامي له دولت سره د خبرو اترو په پایله کې سوله ییز ژوندانه ته را وګرځي او د هېواد د سیاسي صحنې برخه شي.

د دې کرښو د لیکلو پر مهال ښاغلی حکمتیار له خپلې کورنۍ سره په کابل کې ژوند کوي او د هغې هوکړه‌لیک پر بنسټ چې له حکومت سره یې لاسلیک کړی دی له یو شمېر مالي او سیاسي امتیازاتو څخه برخمن دی. د مالي امتیازاتو یوه برخه چې حزب اسلامي یې ترلاسه کوي بهرنیان ورکوي. دا په داسې حال کې ده چې د ملي یووالي حکومت د لوړې د مراسمو په سبا یانې په خپله لومړنۍ کاري ورځ له امریکا متحده ایالاتو سره امنیتي او دفاعي تړون لاسلیک کړ، هغه تړون چې په افغانستان کې د هغه هېواد اډو ته رسمیت ور ښي.

د ښاغلي حکمتیار یو شمېر شاوخوا کسان دا سې فکر کوي چې ګواکي ولسمشر ـ کرزي له حزب اسلامي سره د سولې اراده نه درلوده. هغوی همدارنګه د حزب اسلامي یوې برخې ته رسمیت ورکول په دې حزب کې اختلاف جوړول ګڼي، په داسې حال کې چې له حزب اسلامي سره د سولې په مخکې خنډ بهرني لاسونه وو او ولسمشر کرزي ډېر ځله زما په مخکې د حزب اسلامي بېلا بېل لوري دې ته هڅول چې پخپلو کې یووالي او د ښاغلي حکمتیار مشرۍ ته غاړه کېږدي. د یادونې وړ ده چې د حزب اسلامي د یوې برخې رسمیت د دې لامل شو چې د کورنیو او بهرنیو امنیتي

ادارو لخوا د حزب د غړیو د آزار، ځورولو او تعقیب مخه ونیسي، او هغه مهال چې ښاغلی حکمتیار په کابل کې نه ؤ غړیو یې هېڅکله هم د نوموړي د مشرتابه مخالفت نه دی کړی. یاد اختلافونه کابل ته د ښاغلي حکمتیار له راتلو سره اوج ته ورسېدل.

د امریکا او افغانستان تر منځ امنیتي او دفاعي تړون

په پیل کې امنیتي او دفاعي تړون د ستراتیژیکو اړیکو د تړون برخه ؤ، خو د هغو د ارزښت له مخې افغانستان غوښتل چې په نهایي کېدو کې یې ډېر دقت وکړي. دا کار د دې سبب کېدو چې پروسه ډېر وخت واخلي، امریکایانو د خپل کورني سیاست او د خپلو بهرنیو لویو موخو په سبب بیړه درلوده دا یې ښه وبلله چې په لومړي ګام کې د ستراتیژیکې همکارۍ تړون نهایي کړي او د راتلونکي یوه کال په موده کې د امنیتي تړون د لاسلیک چارې هم بشپړې کړي. د ستراتیژیکو همکاریو تړون د ۲۰۱۲ کال د می په پیل کې په اوو فصلونو او یوه مقدمه کې د امریکا او افغانستان د ولسمشرانو تر منځ لاسلیک شو. نوموړي قرارداد کلي او اخلاقي مسایل لکه «د مشترکو دیموکراتیکو ارزښتونو ساتنه»، «د سیمه ییز امنیت د همکاریو پیاوړتیا»، «اقتصادي او ټولنیزه پراختیا»، «د افغانستان د دولتي او حکومتدارۍ ادارو پیاوړتیا» او داسې نور پکې را نغښتل شوي وو. په دوهم فصل کې د افغانستان د دوامدار امنیت د پیاوړتیا مساله په کلي ډول مطرح شوې وه.

د دې فصل د نهمې مادې پر بنسټ، په داسې صورت کې چې پر افغانستان تېری کېدو امریکا ژمنه کړې وه چې له مشورې تر عملي، سیاسي، اقتصادي او آن نظامي اقداماتو پورې هغو ته ځواب ورکړي، هغه ژمنه چې امریکا هېڅکله هم پرې عمل ونه کړ.

خو امنیتي او دفاعي تړون له ۲۰۱۴ کال وروسته د لږ تر لږه لسو کلونو لپاره د امریکا د پوځي اډو، د حضور او عملیاتو څرنګوالی ښود. ځکه یې واشنګټن ته ارزښت ډېر زیات ؤ. امریکا هم پر نوموړي تړون د خبرو پر مهال او هم یې د لاسلیک په برخه کې د خپل ځواک او نفوذ له ټولو وسایلو څخه کار واخیست او هڅه یې وکړه چې په دې برخه کې د خنډونو له منځه

وړو هېڅ فرصت هم له لاسه ور نکړي. هغه شمېر کسان چې د حکومت، پارلمان او د هېواد په سیاسي پاړکي کې دننه په شعوري او یا لاشعوري ډول د امریکا په خدمت کې وو شپه او ورځ یې یوه کړې وه چې واشنګټن یې هدف ته ورسېږي. امریکا داسې فضا ایجاد کړه چې د افغان لوري لخوا د تړون د لاسلیک په باب د هر ډول چنو وهل او امتیاز غوښتل چې د تړونونو په تړاو معمول وي، له دیموکراسۍ سره دښمني او د هېواد له آرامۍ او سوکالۍ سره دښمني او آن د ایران او پاکستان نوکري ګڼل کېده. په داسې حال کې چې د دوی جګپوړي او ټیټ پوړي مامورین دې ته تیار نه وو چې د خپل هېواد له وړوکي امتیاز څخه سترګې پټې کړي.

ولسمشر کرزی هم چې د امنیتي تړون د لاسلیک پر تاریخي مسوولیت او ستراتیژیک ارزښت بشپړ پوهېدو د هغو پر سر پر خبرو او لاسلیک کې یې تر وروستي حده له سختګیرۍ کار واخیست. زه او اېمل فیضي چې په دې لاره کې له ولسمشر سره همنظره او همکار وو د دې مبارزې د درانه پېټي لویه برخه مو پر اوږو وه.

لنډه دا چې په کومه کچه چې د واشنګټن د زیاتو امتیازاتو د غوښتلو پر وړاندې چنې وهل او درېدل ګران کار ؤ په هماغه اندازه د امریکا له داخلي لاسپوڅیو سره مقابلې ډېرې ستونزې درلودې.

د ۲۰۱۲ کال د اکتوبر پر ۳ مه په واشنګټن کې د افغانستان سفیر اکلیل حکیمي او «جیمز وارلک» هر یو د افغانستان او امریکا متحده ایالاتو د خبرو اترو د پلاویو د مشرانو په توګه و ټاکل شول. ولسمشر څو ورځې وروسته د یوه حکم پر اساس د بهرنیو چارو، ملي دفاع، د ملي امنیت شورا د دفتر، د مالیې او عدلیې وزارتونو څخه د افغاني پلاوي غړي وټاکل. د امنیتي تړون پر سر د رسمي خبرو لومړی پړاو د ملي امنیت شورا په دفتر کې

د ۲۰۱۲ کال د نومبر په ۱۰ مه پیل شو په هغو کې د امریکایي پوځیانو د شمېر، ځای او د هغوی په تړاو د قضایي واکونو حدود تر بحث لاندې راغلل. دوهم پړاو خبرې یوه میاشت وروسته ترسره شوې. د دې دواړه ځله خبرو تر منځ په واشنګټن کې مشورتي خبرې هم ترسره شوې. په دوهم پړاو خبرو اترو کې هم امریکایانو دا واضح نه کړه چې د تړون له لاسلیک وروسته به دوی په افغانستان کې څومره شمېر پوځیان پرېږدي.
واشنګټن ته زموږ د وروستي سفر په ترڅ کې امنیتي تړون د بحث له مهمو موضوعاتو څخه ؤ. د دواړو هېوادونو ولسمشرانو چې د خبرو په پای کې کومه ګډه اعلامیه خپره کړه په هغو کې هم ور ته اشاره شوې وه.
د امنیتي تړون پر سر خبرې داسې مهال ترسره کېدې چې د سولې له پروسې سره د امریکا د چلن څرنګوالی، افغان لوري ته د بګرام زندان د سپارلو پر سر، ملکي مرګ ژوبلې، شپنیو عملیاتو او بالاخره د پاکستاني توپخانې د ډزو په باب له افغانستان څخه د امریکا نه دفاع د کابل او واشنګټن تر منځ اړیکې ډېرې خړې پړې کړې وې.
ولسمشر چې د ۲۰۱۳ کال په پیل کې په کابل کې له امریکایي سناتورانو «کارل لیون» او «جک رید» سره ملاقات درلود د هغه جریان یادونه یې وکړه چې سناتور جان کیري درې کاله مخکې ورته کیسه کړې وه. سناتور جان کیري د ولسمشر کرزي په کور کې د شپې ډوډۍ د خوړلو پر مهال د جنرال کیاني له قوله ویلي وو چې ګواکي د طالبانو د تحریک مشر ملا عمر په کراچۍ کې په یوه کور کې اوسېږي. ښاغلي کیري د ولسمشر د دې پوښتنې په ځواب کې چې ولې امریکایان له پاکستان نه داسې څوک نه غواړي چې دوی یې دښمن بولي او پر سر یې جایزه ټاکلې ده. ویلي وو چې پاکستانیانو نوموړی د سولې خبرو اترو له پاره آزاد پرېښی دی. نو ولسمشر هم د امریکا

د دوه گونې لوبې څخه اندېښمن ؤ او هم یې د امنیتي تړون په لاسلیک کې د افغانستان د دولت د ملي حاکمیت موضوع سره کرښه وه.
د خبرو اترو په بهیر کې د امریکایانو له لوري د امنیتي تړون په تړاو څو مسودې موږ ته وسپارل شوې، هر ځل ولسمشر کرزي په هغو کې بدلونونه راوستل، اصلاح شوی متن به بیا امریکایي لوري ته سپارل کېدو او له نویو بدلونونو سره به موږ ته وسپارل شوه. د تېري تعریف، له ۲۰۱۴ کال وروسته د عملیاتو څرنگوالی، د امریکایانو په واسطه د کورونو تلاشي، د افغان امنیتي ځواکونو پیاوړي کول، د افغانستان دولت ته مالي ضمانت، د ملکي مرگ ژوبلې مخه نیول، د افغانستان د دولت حاکمیت ته درناوی، د امریکایي پوځیانو په تړاو د افغانستان عدلي او قضایي واکونه هغه څه چې په قضایي مصؤنیت یې شهرت وموند، هغه څه وو چې د خبرو اترو او چنو وهلو محور یې جوړاوه او پر کاغذ یې ډېر رنگونه تویې کړل. امنیتي تړون داسې د ولسمشر تر ذره بین لاندې تسوید شو چې ښایي زموږ په بهرنیو اړیکو کې یې ساری نه وي. د ساري په توگه د اډو تر څنگ د پرتو سیمو (vicinity) حدودو د وسعت پر تثبیت بحث چې امریکایانو د خپلو اډو لپاره غوښت څو ورځې وخت واخیست. همدارنگه په دې محدوده کې د امریکایي پوځیانو واکونه بله د بحث او چنې وهلو موضوع وه. افغانستان لس کاري ټیمونه جوړ کړل تر څو په بېلا بېلو برخو کې، د ساري په توگه د هوایي حریم د کنترول ترلاسه کول. د فریکونسیو تنظیم، د گمرکونو اړوند مسایل او نورو برخو کې د افغانستان د دولت نظرونه، غوښتنې او شرایط تنظیم کړي.
څلورم پړاو خبرې باید د جون په میاشت کې ترسره شوې وای، د قطر دفتر د پرانیستلو په اړه د افغانستان د دولت د اعتراض په سبب چې د امریکا د

ژمنو پر خلاف پرانیستل شوی ؤ دغه پړاو خبرې ترسره نه شوې. ولسمشر ښاغلي حکیمي ته هدایت ورکړ چې په واشنګټن کې دې خپلو مشورو ته دوام ورکړي خو رسمي خبرې د قطر دفتر د مسالې تر حل کېدو پورې وځنډول شوې. د طالبانو د بیرغ له را کوزولو او د نوموړي دفتر له تړلو وروسته ولسمشر د ۲۰۱۳ کال د اګست په لومړۍ نېټه تصمیم ونیو چې د خبرو کوونکي پلاوي کچه لوړه کړي، ځکه یې د ملي امنیت شورا سلاکار ډاکتر سپنتا او د انتقال د پروسې رییس ډاکتر اشرف غني احمدزی یې وګومارل چې د بهرنیو چارو وزارت په همکارۍ رسمي خبرې پر مخ بوزي. د حکومت دننه پر ولسمشر فشارونه مخ پر زیاتېدو وو، ځینو ولسمشر ته ګواښ کاوه چې که د امنیتي تړون پر سر له امریکا سره توافق ته و نه رسېږي واشنګټن به په پاکستان کې د اډو په جوړولو لاس پورې کړي او دا کار به د افغانستان د ستراتیژیکې کمزورۍ او انزوا سبب شي. نورو به د امریکا د سیاسي وضعیت یادونه کوله ویل به یې چې په افغانستان کې د امریکا د شتون د پلویانو شمېر ډېر کم شوی دی او هره شېبه د دې امکان شته چې امریکایي پوځیان له افغانستانه ووزي. ځینو به د امریکایانو د شتون مساله د ولسمشر د همکارۍ له روحیې سره اړونده بلله. د دفاعي برخې مسوولینو دفاع وزارت ته د امریکایانو د پاملرنې له کمېدو نه شکایت کاوه چې ګواکي د ولسمشر د چلن په سبب کمه شوې وه. ډاکتر اشرف غني له امریکا سره د نه همکارۍ په صورت کې د کودتا د پېښېدو ګواښ کاوه، سیاسي او جهادي مشرانو هر ځل د حدیبیې د سولې او له مشرکانو سره چې د دوی په اند ډېر بد کافران وو د پیغمبر (ص) د تړون کیسې تکرارولې. امریکایانو له ولسمشر اوباما نیولې د سنا تر غړیو، ځانګړي استازي او په کابل کې دیپلوماتانو پورې بیا بیا زموږ مخې ته د عراق مثال تکراراوه او په ښکاره یې ویل چې

که له امریکا سره امنیتي تړون لاسلیک نه شي نو د عراق له برخلیک او کورنۍ خونړۍ جګړې سره به مخ شئ. آن تر دې چې هغوی د عراق د بهرنیو چارو وزیر «هوشیار زیباري» کابل ته راوست چې موږ ته ووایي چې د دوی هېواد امریکایانو ته د اډو په نه ورکولو څومره لویه اشتباه وکړه. ولسمشر هغوی هر یوه ته قانع کوونکی ځواب ورکاوه او د ګواښونو تر بوج لاندې را نغی د دوی ارځونې او تحلیلونه یې ردول. هغوی چې د ولسمشر د استدلال او مقام سره یې د مقابلې توان له لاسه ورکاوه د پروپاګند تېره تېغ یې زما او اېمل فیضي په لور را ګرځاوه چې له ولسمشر سره همنظره وو. د ویکي‌لیکس افشا شوي اسناد، «د کرزي کورنۍ او افغان غمیزه» کتاب د «جاشو پارټلو» اثر او نور پر دې ګواه دي چې د حکومت ځینې کسان امریکایانو ته ورتلل او له ما نه به یې د خپلو شکایتونو د جوالونو خولې ورته پرانیستلې او په ما پسې به یې بدې خبرې کولې. ولسمشر به بیا بیا ویل چې په خپل حکومت کې د یاغي حیثیت لري. د نوموړي هدف دا ؤ چې په خپل حکومت کې په اقلیت کې ؤ. نوموړی له هغه څه چې ده ورته د افغان سیاستوالو «ذهني اسارت» وایه سخت ځورېده.

«باب وود وارډ» په خپل «د اوباما جګړې» نومي اثر کې د هغه لفظي شخړې پېښه یاده کړې چې په ارګ کې د شپې ډوډۍ پر مهال د اوباما د مرستیال «جوبایډن» او ولسمشر کرزي تر منځ شوې وه، لیکوال وایي چې کله جوبایډن او د سفارت غړي له ارګه ووتل د امریکا پر سفارت د افغان چارواکیو له لوري د تیلفونونو باران شو، هر یوه په خپل نوبت امریکایانو ته ډاډ ورکاوه چې له ولسمشر کرزي سره همنظره نه دی او په هغه مېلمستیا کې چې امریکایانو ته کوم خپګان رسېدلی ؤ دوی پرې خواشیني دي.

امریکا چې اوس د نړۍ په یوازېنې ستر ځواک بدله شوې وه او د افغانستان ځمکه او فضا یې په واک کې وه کمزوري شخصیتونه به یې د خپل غرور تابع وګرځول. امریکایانو له ګواښ او تطمیع څخه هم کار اخیست. هغوی پروژې، قراردادونه، تنخواوې، ویزې او ګرین کارتونه د دولتي مقامونو د فاسدولو لپاره د وسیلې په توګه کارول. امریکایانو په هغو مسایلو کې چې دوی ته مهم وو هغه چا ته چې دوی یې همکارۍ ته اړتیا درلوده دا ژمنه ورکوله چې له دوی نه به قهرمانان جوړ کړي، لږ تر لږه یې له دوو مواردو زه خبر یم. هغوی له قدیر فطرت سره وعده کړې وه چې که په کابلبانک کې هغه څه وکړي چې دوی یې غواړي له ده نه به قهرمان جوړ کړي. په بل ځای کې یې د حکومت د رسنیو او اطلاعاتو د مرکز رییس صفت الله صافي ته ویلي چې له دوی سره د همکارۍ په صورت کې به له ده نه قهرمان جوړ کړي. خو ښاغلي صافي هغه څه وکړل چې د هېواد د ګټو غوښتنه یې وه، ځکه خو د امریکا د قهرمانانو په لېست کې شامل نه شو.

امریکایانو هغه چا ته پناه ورکړه چې په فساد تورن شوي وو او تر عدلي تعقیب لاندې وو، او افغانستان ته یې د هغو له سپارلو ډډه وکړه. همدارنګه امریکا د خپلو رسنیو په واسطه له بېسوادانو څخه پوهان جوړ کړل او له سست ایمانه څخه اتلان! برعکس هغه چا چې د خپل مظلوم ولس غږ یې اوچت کړ او د خپل وطن له ناموس او عزت نه یې دفاع وکړه د دوی د تمې په لومو کې و نه لوېدل له هغو یې بدې او کرکجنې څېرې وتراشلې او په یوه او بل نوم یې تورن کړل.

زه څو ځله پر دې شاهد وم کله چې به امریکایانو د یوه فاسد سړي نه دفاع کوله استدلال یې دا ؤ چې «له ده سره کار کول اسانه دي» امریکایي سیستم په واقعیت کې فاسد پالونکی سیستم دی، په ځانګړې توګه بیا په ورپورې

تړلیو او د دوی تر لاس لاندې هېوادونو کې، چې ولسواکي او مدني ټولنه هم په کې د استعماري پروژو بڼه خپلوي. امریکایانو د جهاد پر مهال هم په همدغه ډول په ګوندونو کې فساد خپور کړ او زموږ هغه سپېڅلې مبارزه یې په بربادوونکې غمیزه بدله کړه.

د دولتي جګپوړیو چارواکیو او سیاستوالو خوشخدمتۍ امریکایان او نور لوېدیځوال دومره بد اموخته کړل چې آن جوړوونکې او دوستانه نیوکې یې هم له ځانونو سره دښمني او بد چلن ګڼلو.

په کومه ورځ چې فرانسوي جنرال «اولیویه دوبانیتشوف» د خپل ماموریت له ختمېدو وروسته د مخه ښې لپاره زما دفتر ته راغی ترې و مې پوښتل چې له افغانستان نه څه ډول خاطره وړې، نوموړي وویل: «دغه خاطره چې متاسفانه کله موږ غربیانو کومه طرحه او پروژه افغانانو ته وړاندیز کوله، که به هر څومره د عملي کېدو وړ نه وه ما هېڅکله هم و نه لیدل چې یو څوک استدلال وکړي او په هغو کې د بدلونونو راوستلو وړاندیز وکړي» ولسمشر له دغه ډول نظام سره له امریکا سره د مقابلې ډګر ته وتلی ؤ. څو ځله داسې پېښ شول چې یوه، یا څو تنو دولتي مقامونو د هېواد د خپلواکۍ او ملي حاکمیت اړوند ډېرو مهمو مسایلو کې لکه د بګرام زندان، ملکي مرګ ژوبله، د خلکو پر خصوصي حریم تیری او نورو کې د امریکا په پلوۍ د ولسمشر او د ده د سیاستونو پر خلاف استدلال کاوه، ولسمشر څو ځله ما ته ویلي چې د هغو غونډو جریان او د کسانو نومونه ولیکم چې یوه ورځ یې د لیکنې له لارې د هېواد د تاریخ د یوې پاڼې په توګه د افغانستان ولس ته وړاندې کړم. ما په دې کتاب کې په بېلا بېلو ځایونو کې له هغو یادښتونو څخه ګټه اخیستې ده خو تر وسه وسه مې هڅه کړې چې نومونه یاد نه کړم

ځکه چې زموږ سیاسي ژوند لا دوام لري او هر انسان د اصلاح او بدلون وړتیا لري.

د شمالي اتلانتیک سازمان (ناټو) د امریکا متحده ایالاتو تر څنګ له ۲۰۱۴ وروسته د خپلو ځواکونو د څرنګوالي په تړاو د سند غوښتونکی و. د ناټو سرمنشي هم کابل ته د خپلو سفرونو پر مهال او هم په بروکسل، شیکاګو او نورو ځایونو کې چې له ولسمشر کرزي سره کومې لیدنې کړې وې د ناټو غړیو هېوادونو د پوځونو په شتون، په عملیاتو کې یې د آزادۍ او آن په قضایي برخو کې یې پر مصؤنیت ټینګار کاوه. ناټو د ۲۸ هېوادونو د پوځیانو شتون غوښت. ناټو هیله درلوده چې د یوه واحد سند د لاسلیک په واسطه د دغه سازمان د ټولو غړیو هېوادونو پوځیانو حضور و منل شي. خو ولسمشر حامد کرزي غوښتل له هر هېواد سره ځانګړي تړونونه ولري، نوموړي استدلال کاوه چې د ګرجستان او عربي متحده اماراتو غوندې هېوادونو هم د ناټو په چوکاټ کې پوځیان افغانستان ته را استولي دي او له دې پرته چې د افغانستان دولت په جریان کې وي د خپلو پوځیانو په زیاتولو او کمولو لاس پورې کوي.

د ولسمشر چلن د ناټو له ټولو سرمشرانو سره توند ؤ. نوموړي هغوی د امریکا متحده ایالاتو لاسپوڅي بلل چې زموږ په هېواد کې یې په اصطلاح د نړۍ د ځواکمنو مشرانو اکټونه کول. ولسمشر په دې باور ؤ چې ځینې هېوادونه د ناټو په چوکاټ کې زموږ هېواد ته راغلي وو زموږ له خاورې څخه یې د نظامي تمرینونو ګټه اوچتوله. نوموړي د ۲۰۱۳ کال د مارچ په ۴ مه د ناټو سازمان سرمنشي «اندرس فوګ راسموسن» ته په یوه ملاقات کې په افغانستان کې د بهرنیو پوځي عملیاتو پر خلاف د توند اعتراض په ترڅ کې وویل چې افغانستان بې خاونده خاوره نه ده چې هر څوک راشي او دلته

پوځي تمرينات ترسره کړي. نوموړي هلمند ته له خبر پرته د ګرجستان د ولسمشر له راتلو يادونه وکړه او د دغه ډول کړنو دوام يې د نه منلو وړ وباله. هم امريکايانو او هم ناټو غوښتل چې د دوی د اوږد مهاله اډو غوښتنه د افغانستان د دولت له خوا وشي. چې دې موخې ته و نه رسېدل د خپلو پوځيانو د شمېر او دا چې افغانستان د هغو د شتون لپاره کومه کچه ورته په نظر کې نيولې په باب يې پوښتنې کولې. زموږ دې تاکتيک ته پام ؤ، تر پايه دوی پر دې بريالي نه شول چې په افغانستان کې د دوی د پاتې کېدونکيو پوځيانو د شمېر په باب له موږ نه څه واوري.

د اډو شمېر چې امريکايانو غوښتل په افغانستان کې يې ولري د افغاني لوري له ډېر ټينګار وروسته د اپريل په مياشت کې رسماً وښودل شو. واشنګټن غوښتل په افغانستان کې نهه اډې ولري.

ترهګريزو پېښو لکه د مې پر ۲۴ مه د IOM پر دفتر برید، په ټول هېواد کې ملکي مرګ ژوبله، پر ختيځو سيمو د پاکستان توغندويي بريدونه او نور د دې سبب کېدل چې ولسمشر لا زيات د امنيتي ټړون تر لاسليک مخکې د سولې پر شرط ټينګار وکړي. د يوه اساسي شرط په توګه د انتخاباتو مساله وروسته پرې ور زياته شوه چې پر خپل ځای به رڼا پرې واچوم.

د هرې ترهګريزې پېښې او يا د بهرنيانو د عملياتو نه وروسته چې ملکي مرګ ژوبله به يې درلوده ولسمشر امريکايانو ته دا تکراروله چې افغانان به د داسې پېښو له دوام سره امنيتي ټړون ته زړه ښه نه کړي. د نوموړي تصور دا و چې امريکايان د عملياتو د توندولو، ترهګريزو بريدونو زياتولو او د پاکستان د درنو ډزو په واسطه افغانستان دې ته اړ کوي چې امنيتي ټړون ته غاړه کېږي او خپل خوندیتوب په همدې کې ووينې. دغه انګېرنه د امريکا د سفر پر مهال د خليلزاد له خبرو چې ولسمشر ته يې کړې وې لا ځواکمنه

کېدله. نوموړي ویلي وو سپینه مانۍ فکر کوي چې د ترهګریزو پېښو له زیاتېدو سره به افغانان امنیتي تړون ته لا زیاته لېوالتیا پیدا کړي. ولسمشر غوښتل چې د امنیت او امنیتي تړون تړاو سرچپه کړي. نوموړي غوښتل امریکایانو ته دا واضح کړي چې افغانان به هغه مهال امنیتي تړون ومني چې د هغو په سیوري کې ځانونه په امن کې احساس کړي. ولسمشر او ما په دې برخه کې وضعه دقیقه څارله. دغه موضوع دومره حساسه وه چې کله به یې په دفتر کې یوازې وو بېله دې چې خبره وکړي د کاغذ پر مخ به یې را ته ولیکل چې امریکایانو ته یې له وروستي ګواښ وروسته په ترهګریزو پېښو کې څومره کموالی راغلی دی.

په دې کار له ترهګریزو بریدونو سره د امریکایانو اړیکې هم برالا کېدې، ولسمشر د امنیتي تړون په تړاو د مشورتي لویې جرګې په افتتاحیه وینا کې، د لویې جرګې غړیو ته د څو اونیو امنیتي راپور ولوست وې ویل چې د راپور د لیکلو په وروستۍ ورځ د افغانستان د امنیتي ځواکونو مرګ ژوبله یوازې تر یوه تن پولیس پورې را ټیټه شوې ده.

ولسمشر د امریکا له ځانګړي استازي جېمز ډوبنز سره په یوه ملاقات کې چې د خپل کار په دفتر کې یې و یو ځل بیا د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره د سولې او امنیت پر شرط ټینګار وکړ، ښاغلي ډوبنز چې د ولسمشر له دې تکراري غوښتنې نه ډېر په تنګ شوی ؤ وویل: «ښاغلی ولسمشره په داسې حال کې چې په افغانستان کې سوله او امنیت او خیر خیریت وي بهرنیو ځواکونو ته به څه اړتیا پاتې وي؟»

د څلورم پړاو خبرو نه وړاندې د امریکا د مادي ژمنو مساله هم هماغسې ناحله پاتې وه. افغانستان د ښکاره مالي تعهد او یا د هرې اډې د کرایې غوښتنه کوله، خو امریکایانو له هغو ځانونه غړول. ولسمشر اوباما په هغه

ویډیو کنفرانس کې چې د ۲۰۱۳ کال د جون پر ۲۵ مه یې له ولسمشر کرزي سره درلود په روښانه ټکیو وویل چې د امنیتي تړون په تړاو د مشخص مبلغ تعهد له افغانستان سره نشي کولای. نوموړي وویل چې دغسې تعهد ته د سنا د مجلس د دوه پر درې غړیو توافق ته اړتیا ده. امریکایانو ډېری استناد د شیکاګو دغونډې پر مالي تعهد کاوه او هغه یې افغانستان ته کافي باله. د شیکاګو په کنفرانس کې د افغانستان د امنیتي او دفاعي برخې لپاره ۵,۱ میلیارد کلنۍ مرستې ژمنه منل شوې وه. امریکایانو ویل چې اساسي قانون یې دا اجازه نه ورکوي چې د اډو په بدل کې مشخص رقم پیسې ادا کړي، په نوموړي ویډیو کنفرانس کې ولسمشر یو ځل بیا پر سوله او امنیت ټینګار وکړ. نوموړي ستراتیژیک تړون ته په اشارې وویل چې یاد تړون د دې سبب نه شو چې پاکستان د ډېورند دې لوري ته پر سیمو له ډزو او تېري را وګرځوي. له څو دقیقو تېریدو وروسته بارک اوباما وغوښتل چې مجلس خصوصي شي. موږ د ویډیو کنفرانس له ځانګړي اطاق نه را ووتو د ګلخانې په دهلېز کې په انتظار شوو. کله چې د دوو ولسمشرانو خبرې اترې پایته ورسېدې ولسمشر کرزي موږ ته وویل چې ښاغلي اوباما نوموړی په یو ډول ګواښلی ؤ. نوموړي ویلي وو چې که افغانستان له امریکا سره امنیتي تړون لاسلیک نه کړي د سولې پروسه به نه وي او د هېواد وضعه به نوره هم خرابه شي. نوموړي د طالبانو د پوځي ځواک او د هغوی د ولسي ملاتړ یادونه وکړه او ولسمشر کرزي ته یې دا واضح کړي وو چې «که هغه څه چې موږ یې غواړو ونه کړي طالبان به دربانديې برلاسي شي». ولسمشر کرزي په ځواب کې د امریکا د دوه ګوني چلن یادونه کړې وه او بیا یې هغه مشهور انګلیسي ضرب المثل ورته تکرار کړی ؤ چې ګواکي امریکا هم له ګیدړې سره منډې وهي او هم له تازي سره ښکار کوي.

اوباما یو ځل بیا د عراق مثال را وړی ؤ او ولسمشر کرزي ته یې ویلي وو چې که افغانان امریکایانو ته اډې ور نکړي او په پایله کې امریکایان له افغانستانه ووزي دا ځل به افغانان د انګلیسانو د ایستلو په څېر اتلولي تر لاسه نکړای شي، دا ځل به وضعه توپیر ولري.

د یادونې وړ ده چې د همدې ورځې په سهار د ارګ په دروازه کې یو ترهګریز برید ترسره شو. برید کوونکیو له امنیتي ځواکونو سره یو نیم ساعت جګړه وکړه، هغوی د ناټو پوځیانو په جامو او اسنادو کې ځانونه تر دې ځایه را رسولي وو. همدارنګه په همدې ورځ په کندهار کې د یوې کورنۍ له غړیو ډک موټر چې واده ته روان وو په ماین والوت او اته تنه ښځې او ماشومان پکې شهیدان شول. په داسې حال کې چې د ولسمشر مرستیالان او نور چارواکي د امریکا په وړاندې د نرم چلن غوښتونکي وو، سفیر کننګهم او جنرال ډنفورډ د جون پر ٢٦ مه د امریکا د ولسمشر شپږ ګونې غوښتنې حامد کرزي ته راوړې: امریکا د ٢٠١٣ د اکتوبر تر میاشتې پورې د امنیتي تړون د لاسلیک غوښتنه کړې وه. لویه جرګه باید د اګست تر ١٥ مې پورې جوړه شوې وای. امنیتي او مالي تضمین افغانستان ته نه ورکول کېدو، د انتخاباتو اړوند قوانین باید د روژې تر میاشتې پورې نهایي شوي وای او داسې نور...

ولسمشر د امریکا سفیر ته وویل: په داسې صورت کې چې د افغانستان د امنیت تضمین په منځ کې نه وي او د تړون له لاسلیک وروسته هم پاکستانیان هماغسې ترهګر او بمونه افغانستان ته را واستوي او امریکا هماغسې چې اوباما په ویډیو کنفرانس کې ویلي وو پاکستان له افغانستان سره مساوي د امریکا دوست وګڼي، د افغانستان خلک څنګه دې ته تړون ته زړه ښه کړي؟

نوموړي زیاته کړه: «زه په لویه جرگه کې خلکو ته څه ووایم چې امریکا ته امنیتي تړون د څه شي په بدل کې ورکوم؟»
نوموړي له امریکا سره د تړون د لاسلیک په بدل کې چې کومه بیه ورکوله د هغو د یادونې په ترڅ کې یې وویل چې د سیمې ډېر هېوادونه به د تړون له لاسلیک سره د افغانستان پر خلاف حساس شي.
ولسمشر د جون پر ۳۰ مه جهادي او سیاسي مشران د مشورې لپاره ارگ ته ور وغوښتل. نوموړي د امنیتي تړون په باب د خبرو اترو د پرمختگ ټول جریان له هغو اندېښنو سره چې په دې اړه یې درلودې له هغوی سره شریک کړ. دا ځل یې په مشخص ډول د هغې اندېښنې په باب چې د افغانستان د فدرالي کولو په باب ورسره پیدا شوې وه خبرې وکړې. پر دې سربېره په دې برخه کې چې کوم تحرکات شته وو او ما یې مخکې یادونه کړې ده، هغه څرگندونې چې سر تاج عزیز څو ورځې وړاندې په اسلام‌اباد کې زموږ سفیر ته کړې وې دغه اندېښنې یې زیاتولې. د نواز شریف سلاکار ښاغلي داودزي ته وړاندیز کړی ؤ چې د ۲۰۱۴ تر انتخاباتو وړاندې دې په افغانستان کې یو ډول فدرالیزم حاکم شي او واک دې ووېشل شي.
ولسمشر کرزي یوه ورځ مخکې دغه موضوع د بلخ له والي عطا محمد نور سره چې ارگ ته راغلی ؤ مطرح کړه. ښاغلي نور وویل چې دی د فدرالي نظام مخالف دی خو دا یې زیاته کړه چې نوموړی څو ځله د جنرال دوستم، حاجي محمد محقق، دانا رورا باکر او چارلي سانتوس لخوا هڅول شوی چې د فدرالي نظام په ټینگېدو کې ورسره همکاري وکړي. ښاغلي نور هغوی ته ویلي وو چې «په اوسنیو شرایطو کې فدرالي نظام د هېواد د تجزیې په مانا دی، مگر دا چې یوه ورځ افغانستان د ځواکمن نظام خاوند شي (...)
نوموړي په دې ملاقات کې ولسمشر ته وویل: «ما ته مه غوسه کېږه، له

ډېورند کرښې تېر شه ځکه چې هېڅ هېواد په دې برخه کې زموږ ملاتړ نه کوي.»

د سیاسي مشرانو په غونډه کې هدایت امین ارسلا د ولسمشر د سولې شرط له واقعیت نه لرې وباله وې ویل: «که موږ امریکا ته اډې ور نه کړو پایله به مو څنګه شي؟» محمد حنیف اتمر چې نوی د مشرانو غونډې ته را بلل شوی ؤ وویل چې امریکا په ستراتیژیک تړون کې ډېرې ژمنې کړې خو په ژمنو ماتولو کې یوازې نه ده افغاني لوري هم خپلې ژمنې تر پښو لاندې کړې دي. نوموړي له ولسمشر نه وغوښتل چې موضوع سیاسي نه کړي او خپل شرطونه دې په رسنیو کې نه بیانوي. محمد اسماعیل خان د امریکا د نیت په باب شک وښود وې ویل: «هغوی په میلیونونو ډالره د خپلو وسلو په تخریب کې لګوي او د دې پر ځای چې هغه موږ ته پرېږدي هند او پاکستان ته یې ورکوي» هغه دا غوښتنه وکړه چې په خبرو اترو کې صراحت زیات شي.

په دې غونډه کې ښاغلي عزیز الله واصفي هم چې له بهر نه کابل ته راغلی ؤ ګډون درلود. نوموړي د میر غلام محمد غبار یوې لیکنې ته په اشارې د ولسمشر کرزي حکومت «د دولت وَینَه» وباله د امریکا او پاکستان د همکاریو مخینه یې بیان کړه. نوموړي وویل چې امریکا د طالبانو حکومت په یوه میاشت کې را نسکور کړ، اوس چې د جګړې په پایته رسولو او د امنیت په ټینګولو کې ناتواني ښیي دروغ وایي.

لنډه دا چې ولسمشر د غونډې بېلا بېل وړاندې شوي نظرونه او رایې په داسې ډول را ټول کړل چې د تړون پر لاسلیک او د سولې او امنیت په څېر شرطونو اېښودلو توافق وشو.

د هرې ورځې په تېرېدو سره د امنیتي قرارداد د نهایي کولو لپاره کورني او بهرني فشارونه زیاتېدل. سناتورانو او د امریکا د کانګرس غړیو یو پر بل پسې کابل ته سفرونه کول. په ځانګړې توګه سناتور مک‌کېن او لیندزي ګراهام. هغوی د افغانستان لپاره د امنیتي تړون لاسلیک د پاکستان په مقابل کې د سولې او امنیت او ځواکمن دریځ ترلاسه کولو ډېر غوره ضامن باله. د امریکا پوځیانو لکه جنرال ډیمپسي د تړون لاسلیک د افغانستان د وسله‌والو ځواکونو د پیاوړي کېدو او بالاخره په جګړه کې د بریالي کېدو ضامن باله. د حکومت غړیو هم د امریکا لاره تعقیبوله: د مالیې وزیر د مالي او اقتصادي وضعیت له خرابوالي شکایت کاوه، د دفاع وزیر د مرستو له کمېدو ژړل، د ملي امنیت سلاکار بیا له ولسمشر نه غوښتل چې له امریکا سره «مطبوعاتي جګړه» ختمه او امنیتي تړون زر لاسلیک کړي. نوموړي وویل چې د امنیتي تړون د وروستي کېدو او لاسلیک په سبا به د افغانستان اقتصادي وضعیت ښه شي او د افغانیو بیه به لوړه شي. خو یوه ورځ ولسمشر له هغه نه وپوښتل :«بیا به بل سبا څه کېږي؟» ځواب یې ورکړ: «نه پوهېږم» ولسمشر او زه په ارګ کې زما د کار په لومړیو ورځو کې پر دې باوري شوي وو چې د امریکا په تړاو به روښانه دریځ، خبرې کول او له پټولو یې ډډه زموږ د بریا راز وي. ځکه چې د افغانستان اړیکه له امریکا سره نابرابره اړیکه ده. ولسمشر تل دا مثال راوړ او ویل یې: «زموږ او امریکا تر منځ معامله د یوه اته کلن ماشوم او یوه پیاوړي دېرش کلن ځوان تر منځ د اړیکې په څېر ده، د حق د تر پښو لاندې کېدو په صورت کې ماشوم ته د ژغورنې یوازېنۍ لاره فریاد او شور ماشور او د شا وخوا خلکو خبرول دي، له دې پرته تر پښو لاندې کېږي». په همدې دلیل موږ په دې نظر وو چې رسنۍ، مطبوعات، خبرې کول او فریاد کول موږ د امریکا له ظلم نه ژغورلای شي.

امریکایان هم چې زموږ د دې وسلې اغېزمن توب ته یې پام شوی ؤ بیا بیا به یې موږ ته ویل «هر څه چې موږ ته وایی په خصوصي غونډو کې یې و وایی، خو مهرباني وکړئ په رسنیو کې زموږ پر خلاف خبرې مه کوی» زموږ یو شمېر روڼ اند مابانو او دیپلومات مابانو هم په اصطلاح په رسنیو کې زموږ ډېرې خبرې غیر دیپلوماتیک، د حکومتداری د عرف خلاف، غیر مسلکي او غیر جدي کار باله. هغوی پر ما د «پوپولیست» تور لګاوه او ولسمشر ته یې ویل چې د یوه «دولتمدار» په څېر عمل نه کوي. د هغوی همېشنی استدلال دا ؤ چې موږ یو مسوول دولت یو، باید په هره موضوع کې اعلامیه ور نکړو او په هر اختلافي مورد کې په رسنیو کې خبرې ونه کړو. خو همدې ډلې بیا چې د امریکا ګټو ایجابوله ویل: «موږ ولې له امریکا سره چنې ووهو، موږ یو غریب او ناتوانه هېواد یو، ښه ده چې د دوی د دوستۍ په سیوري کې ګوزاره وکړو.»

ولسمشر په عین وخت کې د هېواد له بېلا بېلو خلکو سره د سلا مشورې لړۍ ته دوام ورکړ. یوه ورځ مې یادېږي چې د سپتمبر میاشتې په لومړیو کې د سنګي مانۍ د ډوډۍ خوړلو په خونه کې د هېواد د شمالي ولایتونو مشرانو او سپین ګیرو له ولسمشر سره ډوډۍ خوړله او د امنیتي تړون په باب یې نظرونه څرګندول. یوه سپین ګیري داسې وویل: «هوکې په رسنیو کې ستا خبرې اورو، همدغه سمه خبره ده چې د امنیت را وستل زموږ شرط وي، تاسو چې له امریکایانو سره چنې وهئ دا زموږ او زموږ د هېواد آبرو ده»

د ۲۰۱۳ کال په سپتمبر میاشت کې ولسمشر دا غوره وګڼله چې د ملګرو ملتونو په سپتمبر میاشت کې ولسمشر دا غوره وګڼله چې د ملګرو ملتونو په عمومي غونډه کې د ګډون پر ځای د شانګهای د همکاریو سازمان په غونډه کې د ګډون لپاره چین ته لاړ شي. څرنګه چې د امنیتي تړون پر سر

خبرې ډېر حساس پړاو ته رسېدلې وې اړینه ښکارېده چې یو ځل بیا د هغو په باب د سیمې د مهمو هېوادونو او ګاونډیانو نظر واخلو. سره له دې چې پخپله ولسمشر او ما په منظم ډول هغوی د خبرو له جریانه خبرول.

واقعیت دا دی چې ولسمشر د زړه له کومې غوښتل چې د کوم مهم هېواد له لوري مخالفت او یا لږ تر لږه ملاحظه ووینې، خو له ایران پرته نورو ټولو په یوه بڼه له امنیتي تړون سره توافق ښودلو. ایران هم په دې برخه کې مسوولانه چلن نه درلود. ځکه خو ولسمشر کرزي ګاونډیو او د سیمې هېواودنو ته د ډاډ ورکولو هڅې پیل کړې، چې امریکایانو ته د اډو د ورکولو په صورت کې به د افغانستان خاوره په هېڅ صورت د هېچا پر خلاف و نه کارول شي.

د سپتمبر په ۲۷ مه مو د چین له صدراعظم سره ولیدل. له ښه راغلاست او تشریفاتي خبرو وروسته ولسمشر له امریکایانو سره د خبرو مساله مطرح کړه، نوموړي د خپلو خبرو په ترڅ کې افغانستان ته د امریکا د راتلو د پټو اهدافو یاونه هم وکړه. نوموړي زیاته کړه چې سوله، د هېواد خپلواکي او دا چې د امریکایي پوځیانو شتون او اډې به نورو ته ګواښ نه وي د امنیتي تړون په خبرو کې د افغاني لوري مهم شرطونه دي. صدراعظم «لي کي کیانګ» وویل چې په تېرو وختونو کې چین د بهرنیانو له اشغال او تېري ډېر بې پایه رنځونه زغملي دي او د خپلواکۍ په باب یې زموږ اندېښنه پر ځای وبلله. ولسمشر یو ځل بیا د پاکستان په اړه د چین د مرستې غوښته وکړه او له هغوی یې وغوښتل چې اسلام‌اباد ته د افغانستان د دوستۍ له نیته ډاډ ورکړي او د هغه هېواد له لوري په افغانستان کې د افراطیت او ترهګرۍ د کارولو مخه ونیسي. په هماغه ورځ له شاندارو تشریفاتي مراسمو او د توپونو له ډزو وروسته د ولسمشر «شي جینګ پینګ» ملاقات ته لاړو. هماغه د

پاکستان او له امریکا سره امنیتي تړون مو د غونډې مهم موضوعات وو. د چین ولسمشر وویل چې له ۲۰۱۴ کال وروسته په افغانستان کې د امریکا او ناټو پوځونو د حضور دوام د افغانستان او سیمې په سوله او ثبات اغېزه کوي. نوموړي د امنیتي تړون د لاسلیک په تړاو وویل: «چین پوهېږي افغانستان د هغو ستونزو له مخې چې لري یې د بهرنیانو مرستو ته محتاج دی، خو د افغانستان خپلواکي او سلامتیا باید خوندي وي، هیله ده چې د امریکا حضور دې ته زیان و نه رسوي. کوم شرطونه چې له امریکا سره د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره تاسو اېښي دي موږ ته د منلو وړ دي (...) د چین شا وخوا ته د امریکایي پوځیانو شتون زموږ د نا آرامۍ سبب کېږي، د ساري په توګه په جنوبي کوریا کې او موږ دا امریکایانو ته ویلي دي، یا مثلاً په قرغیزستان کې د مناس اډه، ما ولسمشر اتنبا یوف ته دا وویل، هغه وویل چې امریکایان د مناس اډې ته د هغو پوځیانو لپاره اړتیا لري چې له ۲۰۱۴ وروسته په افغانستان کې پاتې کېږي».

په دې ډول چین ګواکي د افغانستان اړتیاوې درک کړې وې او زموږ په هېواد کې یې د امریکا د اډو او پوځیانو له حضور سره د ولسمشر کرزي د شرایطو د پوره کېدو په صورت کې توافق درلود.

کابل ته تر الوت وړاندې په الوتکه کې ښاغلي سپنتا او د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو رییس حمید صدیق ولسمشر او ما ته وویل چې «زموږ الوتکه په ډیلي کې یوه ناسته لري» زه حیران شوم ومې پوښتل ولې؟ وې ویل: «د تېلو اچولو لپاره» ورته ومې ویل «امکان نه لري ځکه د صافي شرکت ما ته ډاډ را کړی ؤ چې الوتکه یې له تېل اچولو پرته د نهه ساعته الوت وړتیا لري او ما په همدې ډول ورسره قرارداد کړی دی، اوس په ډیلي کې د تېلو اچولو خبره له کومه را پیدا شوه؟» هغوی کله په ټوکو او خندا او کله جدي زما

خبرې ردولې. ولسمشر هم چې مخکې د سفر پروګرام لیدلی ؤ پر دې حیران ؤ چې په ډیلي کې ناسته څه ډول په هغو کې ځای کړای شوه؟ بالاخره هماغسې وشول او موږ نیمه شپه د ډیلي په هوایي ډګر کې ښکته شوو. هلته زموږ سفیر ښاغلی ابدالي او د هندوستان ځانګړی استازی ښاغلی «لمبا» زموږ هرکلي ته راغلل. موږ څو تنه جګپوړی پلاوی یې یوې ودانۍ ته بوتلو چای، قهوه او کلچې یې راوړې، نور کسان په الوتکه کې پاتې شول. تر څو شیبو عامو خبرو وروسته د هند ځانګړي استازي له ولسمشر کرزي سره د څو خاصو خبرو هیله وکړه، موږ د باندې ووتو او په بل اطاق کې کېناستو. ښاغلی سپنتا او زموږ سفیر له ولسمشر سره پاتې شول. کله چې بېرته الوتکې ته راغلو ولسمشر را ته وویل: «خُرم صاحب پوهېږې چې ولې یې موږ ډیلي ته راوستو؟ ورته ومې ویل «نه» وې ویل «امریکایانو د هندوانو په خوله هم ما ته پیغام راکړ چې امنیتي تړون لاسلیک کړم».

په دې ډول یې موږ له خپل تګلوري نه کاږه کړو او ډیلي ته یې راوستلي وو تر څو دغه پیغام ولسمشر ته ورسوي او له هغه نېک نظر نه چې ولسمشر یې د هند په باب لري ګټه پورته کړي.

کابل ته له راستنېدو سره په عمده مسایلو په ځانګړې توګه امنیتي تړون کار دوام وکړ. مهم مسایل چې ناحل شوي پاتې وو هغه د ګواښ (تېري) تعریف، له ۲۰۱۴ کال وروسته د بهرنیانو د عملیاتو څرنګوالی، د امریکایي پوځیانو په اړه د قضایي اداري واکونه، یانې هغه څه چې د قضایي مصؤنیت په نامه یې شهرت موندلی ؤ، او د افغانستان د امنیتي او دفاعي ځواکونو پیاوړتیا.

جنرال ډنفورډ او سفیر کننګهم چې د خپلو همکارانو لخوا بدرګه کېدل د سپتمبر پر ۲۹ مه د ولسمشر دفتر ته راغلل. هغوی غوښتنه کړې وه چې په

مخکې یادو شویو مسایلو له ولسمشر سره بحث وکړي او خپل نوي وړاندیزونه مطرح کړي. د تهدید یا تېري د تعریف موضوع افغان لوري ته څکه مهمه وه چې موږ فکر کاوه چې پاکستان به هېڅکله هم خپل پوځ په پوځي یونیفورم کې په ټانکونو سپاره افغانستان ته را وا نه ستوي، د پاکستان تېری زموږ په خپلو جامو کې د بم، ترهګر او تخریبکار په بڼه ترسره کېدو. باید دغه موضوع امریکایانو ته څرګنده شوې وای.

سفیر ولسمشر ته وویل چې دغه موضوع په ځانګړې توګه له ده سره مطرح کړي او ده ته به یې وضاحت ورکړي چې افغاني لوری د څه ډول تعریف غوښتونکی وي په سند کې به یې ځای کړي. د ۲۰۱۴ کال نه وروسته د امریکایي ځواکونو د عملیاتو د بڼې په باب جنرال ډنفورډ وویل چې دوی به د ملکي مرګ ژوبلې د پېښېدو مخنیوی وکړي، او د ده په قول د دوی هدف به یوازې د القاعده کسان وي چې په وینا یې هغه مهال ټول ټال ۷۵ تنه په افغانستان کې فعال وو. سفیر او امریکایي قوماندان دواړو ټینګار کاوه چې افغان ځواکونه له القاعدې سره د مبارزې د وړتیاو ترلاسه کولو لپاره باید ډېره زده کړه وکړي او وروزل شي.

جنرال ډنفورډ د ملکي مرګ ژوبلې په اړه چې د عملیاتو په بهیر کې پېښې شوې وې د ولسمشر د اعتراضونو او مثالونو د وړاندې کولو په ځواب کې په تکرار ویل: «دغه پېښه زموږ تر څېړنې لاندې ده». ولسمشر په دې باب یو ځل بیا اندېښنه وښوده چې داسې نشي چې د پخوا په څېر د ترهګرو مرکزونه تر افغانستان د باندې خوندي وي خو د ترهګرۍ خلاف جګړه د افغانستان په کلیو کې دوام ولري. دغه غونډه پایلې ته و نه رسېده او د ولسمشر پوښتنې بې ځوابه پاتې شوې.

یوه اونۍ وروسته سفیر او امریکایي قوماندان له نویو وړاندیزونو سره راغلل. د کابل او واشنګټن تر منځ اړیکې د خرابۍ په اوج کې وې، ولسمشر کرزی د امریکا د فشارونو په وړاندې کلک ولاړ ؤ او د دوی ضرب الاجلونه یې د نویو پوښتنو په مطرح کولو او په متن کې د نویو بدلونو په غوښتلو بابېزه ګڼل. په نوي وړاندیز کې امریکایي لوري شپږ مادې د ګواښ او تېري د تعریف او د کورنیو او بهرنیو خطرونو او د افغان او امریکایي ځواکونو د همکارۍ او پوځي عملیاتو په تړاو وړاندې کړل. جنرال ډنفورډ وویل چې له ۲۰۱۴ وروسته به افغان ځواکونه دومره پیاوړي کړي چې له القاعدې، د هغو د ملګریو او ورسره تړلیو ځواکونو سره مقابله وکړای شي. ولسمشر وپوښتل: «د القاعده ملګري او په هغوی پورې تړلي یانې څوک؟» جنرال ډنفورډ ځواب ورکړ: «ښایي طالبان یا پاکستاني طالبان» ولسمشر یو ځل بیا د ملکي مرګ ژوبلې مساله چې په اصطلاح د تروریزم خلاف عملیاتو کې پېښېدله مطرح کړه. نوموړي بیا د کونړۍ څلور کلنې عایشې نومې ماشومې یادونه کوله. عایشه د کونړ د وټه پورې څلور کلنه نجلۍ وه. هغې له خپل مور او پلار او د کورنۍ له نورو غړیو سره له یوه کلي نه بل ته سفر کاوه چې د سپرلۍ پر موټر یې امریکایي هوایي ځواکونو برید وکړ. د هغې کورنۍ ټول غړي په دې برید کې ووژل شول یوازې دا ترې ژوندۍ پاتې شوه، خو په داسې ډول چې کیڼ لاس یې غوڅ شوی ؤ او مخ یې له سترګو او پزې سره له منځه تللی ؤ. امریکایانو ماشومه د کابل هوایي ډګر په پوځي برخه کې د فرانسویانو روغتون ته راوړې وه. ما له دې پېښې ولسمشر خبر کړ. څو ورځې وروسته یې پوښتنې ته ورغلو. د ماشومې مخ یې پر سپین ټوکر پوښلی ؤ، غوڅ شوی لاس یې په بنداژ کې پېچل شوی ؤ، د مصنوعي تنفس غږ یې ډېر جګ ؤ او وړوکې پښې یې له روجایي نه د باندې را وتلې وې.

ولسمشر يې هک پک د کټ تر څنګ ودرېد. ما چې د دې ننداري د ليدو توان نه درلود لرې لاړم، ولسمشر وروسته وويل په ژوند کې مې هېڅکله هم د کوم ماشوم د مرګ هيله نه ده کړې خو په هغه ورځ يې له ځان سره ويلي وو درېغه دغه ماشومې هم له خپلې کورنۍ سره يو ځای ساه ورکړې وای.
يو دوه تنه امريکايي سرتېري د سيوري په څېر په هغو فرانسوي ډاکترانو پسې وو چې موږ ته يې تشريحات را کول. څرنګه چې ولسمشر غوښتل چې سمدستي هغه د درملنې لپاره بهر ته واستول شي، ما خپل مرستيال محمد ظاهر غوث ته چې له فرانسويانو سره يې آشنايي درلوده دنده وسپارله چې فرانسې ته د عايشې د لېږلو زمينه برابره کړي، نوموړي د فرانسويانو له چمتووالي خبر را کړ. کله چې امريکايان له دې جريان نه خبر شول په ډېر ټينګار يې غوښتل چې عايشه د فرانسې پر ځای امريکا ته ولېږدول شي. بالاخره مو له هغوی سره موافقه وکړه. ياده ماشومه له يوه خپلوان سره امريکا ته ولېږدول شوه او په والتر ريد روغتون کې بستري شوه. تر روغتون وروسته په امريکا کې يوه افغاني مهاجره کورنۍ داوطلبه شوه چې د درملنې تر بشپړېدو پورې نوموړې په خپل کور کې وساتي. ما څو کاله وروسته د ډاکتر اشرف غني د حکومت پر مهال عايشه له افغان ژورناليست سيد عبدالله نظامي او سويډني ليکوالې «ترز سوفيا کرستيانسون» سره يو ځای د ولسمشر کرزي په کور کې وليده. نوموړې ليکوالې غوښتل د عايشې په باب کتاب وليکي. عايشه ګې غټه شوې وه خو له دوو سترګو، يوې برخې پزې او يوه لاس نه بې برخې وه.
ولسمشر د امريکا سفير او قوماندان ته وويل چې نوی متن مو په محتوا کې هماغه څه دی چې پخوا ؤ، خلک به يې په جرګه کې ونه مني. جنرال ډنفورډ په نا آرامۍ وويل: «تر لويې جرګې پورې خو وخت لرو، دغه ډول

پېښې به لږ شي» ولسمشر د جنرال د خبرو په رد کې د ننګرهار د بهسودو د پېښې یادونه وکړه چې هلته هم د امریکایانو په هوایي بریدونو کې څو تنه ماشومانو ژوند له لاسه ورکړی ؤ. د بهسودو پېښه داسې مهال را منځته شوه چې د جلال‌اباد په هوایي ډګر کې د امریکایانو پر مرکز توغندویي برید وشو. امریکایانو د هغه برید په ځواب کې له خپلو الوتکو څخه هغه ماشومان چې په لوبو بوخت وو په نښه کړل، په پایله کې پینځو ماشومانو ژوند له لاسه ورکړ، سفیر مداخله وکړه وې ویل: «موږ له جاپانیانو سره هم دغسې تړون لرو» ولسمشر ځواب ورکړ: «مګر هلته تاسو بمبارۍ او وژنې نه کوئ» سفیر یې په ځواب کې وویل: «ځکه چې هلته پر موږ بریدونه نه ترسره کېږي» ولسمشر وویل: «ستا د خبرې مانا دا ده چې افغانان تاسو وژني؟» ولسمشر پوښتنه وکړه، په داسې صورت کې چې پر مرکز برید القاعده ترسره کړی وي په ځوابي عملیاتو کې یې ولې د افغانانو ماشومان ووژل شي؟ نوموړي له امریکایانو وغوښتل چې له افغانانو سره مو اړیکې له جاپانیانو، المانیانو او ترکانو سره د اړیکو په څېر جوړې کړئ.

سفیر پوښتنه وکړه: «یانې تاسو وایئ چې موږ دلته د ترهګرو خلاف عملیات ترسره نه کړو؟»

ولسمشر کرزی: «د افغانانو د کورونو او کلیو پر خلاف عملیات مه کوئ»

سفیر: «دغه توپیر څه ډول وکړای شو؟»

ولسمشر کرزی: «اساسي خبره همدغه ده، دغه توپیر باید وشي»

ډاکتر سپنتا هڅه وکړه چې موضوع داسې حل کړي چې ګواکي امریکایان په استثنایي حالت کې د افغانستان په کلیو کې د عملیاتو حق درلودای شي. ولسمشر د دې نظر په رد کولو د امریکا سفیر ته وویل: «خپل ولسمشر ته مو ووایئ چې تر دې وروسته و نه وایي چې که امنیتي تړون و نه شو موږ له

بلې لارې له ترهګرۍ سره مقابله پر مخ وړو. دا اخطار دی، موږ ته اخطار مه را کوئ موږ اخطار نه منو».

کابل ته د جان کیري سفر او د امنیتي تړون پر سر خبرې

جان کیري داسې مهال کابل ته راغی چې په ارګ کې مولانا فضل الرحمان، اسفندیار ولي خان او افراسیاب خټک زموږ مېلمانه وو. ولسمشر دغه د ګوندونو مشران کابل ته رابللي وو چې د افغان سولې په پروسه کې مرسته وکړي او له پاکستان سره مو اړیکې ښې کړي.

د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د ۲۰۱۳ کال د اکتوبر ۱۱ مه د جمعې په ماښام ارګ ته راغی. نوموړی د امریکا د سفیر او د ناټو پر قوماندان سربېره د بېلا بېلو چارو د متخصصینو یوه لوی ټیم بدرګه کاوه. له افغاني لوري هم لوی پلاوی حاضر شوی ؤ. غونډه د کابینې په اطاق کې پیل شوه، پلاوي د میز دواړو خواو ته ځای پر ځای شول. په پیل کې له دغه او هغه لوري عامې خبرې وشوې، د ډېورند د هغه لوري د مېلمنو په باب تر نواز شریف او بالاخره د چین تر اقتصادي وضعې پورې. له عامو خبرو وروسته جان کیري د ولسمشر د هغو اندېښنو چې د امریکا په باب یې درلودې یادونه وکړه او هغه یې بې ځایه وبللې. نوموړي وویل د هغو ملکي مرګ ژوبلې پړه چې د امریکایانو پر غاړه ده د ټولې مرګ ژوبلې یوازې یو سلنه ده، هغه هم واشنګټن د ټولو عاملین د خپلو اعمالو په سزا رسولي دي. نوموړي له امریکا سره د اوږد مهاله دوستۍ تړون د افغانستان د سلامتۍ ضامن او د پاکستان پر خلاف د پیاوړتیا وسیله وباله، ولسمشر وویل: «د امنیتي تړون له لاسلیک سره موږ باید درې پیغامه درې لوریو ته واستوو. تر ټولو مهم پیغام د افغانستان خلکو ته دی په دې مانا چې د دغه تړون لاسلیک باید نوی باب پرانیزي، زموږ حاکمیت ته باید بشپړ درناوی وي، افغان ماشومان په امن کې

ژوند وکړي او دا چې افغانستان باید د هر ډول تېري څخه خوندي او په امن کې وي. دوهم پیغام مو باید طالبانو ته وي په داسې ډول چې هغوی ووینې دغه تړون د دوو خپلواکو او مساوي هېوادونو تر منځ لاسلیک شوی دی. او بالاخره درېیم پیغام مو باید د پاکستان دولت ته وي» ولسمشر د خپلو خبرو په دوام یو ځل بیا د هغو پېښو یادونه وکړه چې ملکي مرګ ژوبله یې اړولې وه. جان کیري د ملکي وګړو د ژوند په باب اندېښنه پر ځای وبلله وې ویل چې «جنرال ډنفورډ د افغان ځواکونو پر پیاوړي کولو بوخت دی، خو تاسو دلته داسې ترهګر لرئ چې هم امریکایان وژني او هم افغانان. زموږ جګړه له هغو سره خامخا جانبي مرګ ژوبله را منځته کوي» ولسمشر وپوښتل چې امریکا ولې د ترهګرو مخه د پیداښت په ځای یانې په پاکستان کې نه نیسي؟ جان کیري ځواب ورکړ چې په تړون کې به داسې الفاظ ځای شي چې د افغاني لوري دغه اندېښنه به رفع کړي خو زیاته یې کړه چې افغانستان د ترهګرۍ ضد عملیاتو ته اړتیا لري. ولسمشر کرزي خپل استدلال ته داسې دوام ورکړ: «موږ افغانان غواړو چې ستاسو یو شمېر پوځیان دلته وي، تاسو خپل کارونه وکړئ، په سیمه کې مو خپلې ګټې خوندي کړئ، ځینې فعالیتونه د القاعده پر خلاف هم ولرئ، خو که د ساري په توګه راپور ترلاسه کړئ او د هغو له مخې په یوه کور حمله ور وړی بې ګناه خلک په هغو کې ووژل شي دا د منلو وړ نه ده، دې ته حل لاره پیدا کړئ، د ساري په توګه څو ورځې وړاندې مو زموږ پر بې ګناه خلکو بمباري وکړه. یا مثلاً د بګرام پر مرکز توغندي را لوېږي تاسو یې په ځواب کې عام خلک وژنی؟ که کوم درېیم هېواد یو لرې ویشتونکی توغندی چا ته ورکړي مثلاً د دېرش کیلو متري واټن نه ستاسو اډې نښه کړي، تاسو یې په ځواب کې بمباري کوئ؟ افغان ځواکونو ته احوال ورکوئ؟ څه کوئ؟

جان کیري: «تر ۲۰۱۴ کال وروسته چې هر ډول عملیات ترسره کېږي ستاسو په مشوره به وي»

ولسمشر کرزی: «فرضاً ستاسو یو پوځي کتار له بګرام نه کابل ته راځي، د لارې په اوږدو کې تر برید لاندې راځي، د خپلو پوځیانو د ساتنې په نامه به تاسو څه ډول اقدام کوئ؟ د مجاوریت تعریف ستاسو په اند څه شی دی؟

جنرال ډنفورډ: «افغان ځواکونه به له اډې د باندې ځای پر ځای وي او هغه به ځواب ورکوي»

ولسمشر کرزی: «مثلاً سبا ته ISI چا ته هاوان ورکړي او هغه ستاسو پر اډه برید وکړي، تاسو به د کورونو پر بمباري کولو لاس پورې کوئ؟

جنرال ډنفورډ: «نه هېڅکله به دا کار ونه کړو»

ولسمشر کرزی: «مګر هغه بله ورځ مو په ننګرهار کې همدغه کار وکړ»

جنرال ډنفورډ: «هغه ماشومان هلته نژدې په خلاصه فضا کې وو، هلیکوپترو په غلطۍ فکر کړی ؤ چې طالبان دي»

جان کیري: «امریکا غواړي دغه شیان پایته ورسوي، تاسو ته ډاډ درکوم!»

القاعده او ترهګر تر اوسه پورې شته دي، موږ چې هر څه کوو ستاسو په همکارۍ به وي، بمباري به نه کوو او د خلکو کورونو ته به نه ور ځو»

ولسمشر کرزی: «تېری به څه ډول تعریفوئ؟ راځئ لږ تاسو تېر شئ او لږ به زه را تېیت شم. تاسو دلته په تړون کې یو ځای لیکلي دي چې افغانستان د تاریخ په اوږدو کې تر یرغلونو او تېري لاندې راغلی، دا سهي نه دي. دا حذف کړئ، دا یو ډول دوام ښیي. په بل ځای کې راغلي دي چې تېري ته به د امریکا له خوا ځواب ورکول کېږي. داسې ولیکئ چې امریکا به پر افغانستان تېري ته اجازه ورنه کړي»

جان کیري: «دلته دوهم پراګراف وضاحت لري، چې هر ډول تېری د اندېښنې سبب ګڼل کېږي»
ولسمشر کرزی: «مګر دا یوازې اندېښنه ده»
جان کیري: «خو تاسو ته څلور میلیارده ډالر درکوو، اندېښنه مهم لفظ دی»
ولسمشر کرزی: «داسې دې راشي چې افغان ځواکونه پیاوړي کېږي او هلته د تېري په ځواب کې پر ځای بل شی ولیکل شي»
جان کیري: «که مخالفت oppose راشي څرنګه به وي؟»
جیف (د پلاوي غړی): «مشکل دی!»
جان کیري: «نه مخالفت سم دی، نو پر دې پراګراف توافق وشو»
ولسمشر کرزی: «په بشپړ ډول، هوکې»
جان کیري: «د لومړۍ مادې څلورم پراګراف ته راځو»
ولسمشر کرزی: «دا سمه ده، تاسو ویلي دي چې یو طرفه عملیات به نه ترسره کوئ او د خلکو کورونو ته به نه ننوزئ»
جان کیري: «امنیتي تړون دوې موخې لري؛ یو موږ د هغو په واسطه امریکا له ترهګریزو بریدونو څخه خوندي کوو او دوهم له تاسو څخه دفاع کوو»
ولسمشر کرزی: «دا چې ویلي مو دي له القاعده سره تړلي (له القاعده سره پر تړلیو عملیات) دا څرنګه تعریفوئ؟»
سفیر کننګهم: «هر څوک چې له القاعده سره مرسته کوي»
ولسمشر کرزی: «فرضاً څو میاشتې وروسته هغه مهال چې دلته بل ولسمشر په واک کې وي، پاکستان کسان وروزي او دلته یې را واستوي، تاسو د هغو پر خلاف عملیات ترسره کوئ او په هغو کې افغانان وژل کېږي ...»
جنرال ډنفورډ: «نن په افغانستان کې د القاعده ۳۰ تنه غړي شته دي، موږ یې معلومات ستاسو د ملي امنیت له ریاست سره شریک کړي دي... »

جان کیري: «مثلاً داسې ولیکو چې دواړه لوري به خپلو همکاریو ته دوام ورکوي تر څو له القاعده سره په مبارزه کې د افغانستان ځواکمني زیاته شي.
جنرال ډنفورډ: «موږ د ساري په توګه په کونړ کې په یوه لرې پرته سیمه کې همدغسې همکاري ترسره کړه».
ولسمشر کرزی: «او هلته ماشومان پکې ووژل شول»
جنرال ډنفورډ: «نه هلته ماشومان و نه وژل شول»
جان کیري: «پر دې موضوع به تر ډوډۍ خوړلو وروسته او سبا کار وکړو»
د شپې ډوډۍ د خوړلو پر مهال پر بېلا بېلو موضوعاتو لکه د ۲۰۱۴ کال پر انتخاباتو او د سولې پر پروسه خبرې وشوې. جان کیري وویل چې امریکا به د ۲۰۰۹ کال اشتباوې بیا تکرار نه کړي او بیا به د افغانستان په انتخاباتو کې مداخله نه کوي. نوموړي وویل چې د اکتوبر په میاشت کې یې نواز شریف د مهمو موضوعاتو لپاره واشنګټن ته دعوت کړی دی ځکه چې له جنرال کیاني سره له څو کلونو کار امریکا هم و نه پوهېده چې د نوموړي ستراتیژي څه ده؟»
ولسمشر کرزي وویل چې افغانستان امنیتي تړون یوازې له ګاونډیو د ژغورنې لپاره مني. د امریکا د بهرنیو چارو وزیر وویل ژمنه کوي چې افغانان به د ګاونډیو له شره ژغوري. ځکه چې هغوی په ډېره ناوړه بڼه له لشکر طیبه او حقاني ډلې سره اړیکې لري. ولسمشر وویل د امنیتي تړون د منلو لپاره د امنیت ټینګېدل ډېر مهم دي، نوموړي یادونه وکړه چې له تېرو درې میاشتو را هیسې لویې ترهګریزې پېښې نه دي شوې، زیاته یې کړه که دغه حالت وساتل شي د امنیتي تړون لپاره به ګټور تمام شي. جان کیري ټینګار کاوه چې سهار ته به پر ځینو کلمو او جملو کار وکړو او وروسته به په رسنیو کې اعلان شي چې دواړه لوري په اصولو کې توافق ته رسېدلي دي. نوموړي

ولسمشر ته چې وخت پر وخت په رسنیو کې توندې څرګندونې کوي یادونه وکړه چې دغه کار یې په کانګرس کې زموږ چارې له ستونزو سره مخ کوي ځکه چې د بودجې تصویب او د مرستو پیسې په کانګرس پورې اړه لري. نوموړي وویل ولسمشر اوباما غواړي «دغه خبرې اترې بریالۍ شي او وروسته دی د شیکاګو او توکیو د ژمنو پر عملي کولو کار پیل کړي».

ولسمشر د ملکي مرګ ژوبلې د پایته رسېدو او د افغانستان د خلکو لپاره د ښې راتلونکې د ضمانت غوښتونکی شو وې پوښتل: «آیا امنیتي تړون به دا موږ ته راکړي؟»

جان کیري یې په ځواب کې وویل: «تاسو بې شکه چې ښه سیاستوال یاست او له وضعې څخه بشپړ معلومات لرې، زه باید حقایق ووایم، تاسو ته ضمانت نشم درکولای، بلکې موږ به له تاسو سره مرسته کوو» ولسمشر د لطیف الله مسید د نیول کېدو پېښې ته اشاره وکړه چې نوموړی امریکایانو د ملي امنیت له کارکوونکیو نه وتښتاوه او له ځانه سره یې وړی ؤ. نوموړي دغه کار د افغانستان د حاکمیت نقض وباله، ځکه چې د ولسمشر له بیا بیا غوښتنو سره امریکایانو هغه نه ؤ خوشی کړی. جان کیري په ځواب کې وویل «کله چې امنیتي تړون لاسلیک شي دغه ډول یو طرفه اعمال به بیا نه ترسره کېږي»

د ډوډۍ تر خوړلو وروسته د متن پر سر کار له سره پیل شو او دوهمه ماده تر بحث لاندې ونیول شوه. دلته جنجالي موضوع د امریکایانو له هغو قراردادیانو سره د چلن څرنګوالی ؤ چې په نبیره کې افغانان وو خو د امریکا تابعیت یې ترلاسه کړی ؤ. ولسمشر ټینګار کاوه په داسې صورت کې چې امریکایان نه پرېږدي چې هغوی د افغانستان د عدلي او قضایي نظام پر وړاندې د افغانانو په څېر ځواب ویونکي وي غوره دا ده چې افغاني تابعیت

يې پرېږدي. د دې وېره وه چې ياد قراردادیان به په ټولنیزو اړیکو او بېلا بېلو دعواو کې له هغه مصؤنیت نه چې امریکا ورته غوښت ناوړه استفاده وکړي. ولسمشر دغه موضوع د قاضي القضات او د اساسي قانون پر تطبیق د څار کمېسیون تر نظرونو پورې اړونده وبلله. دا چې شپه ډېره تېره شوې وه پر ۱۳ مه ماده بحث چې د امریکایي عسکرو د مصؤنیت په باب وه سبا ته پرېښودل شو.

غونډه سبا ته په لسو بجو په همغه اطاق کې پیل شوه، په پیل کې جان کیري غونډې ته زېری ورکړ چې گواکي پروني راوړل شوي بدلونونه واشنگټن منلي دي. تر هغه وروسته د غونډې عادي بهیر پیل شو؛ بیا هماغه چنې وهل، دلایل او د پاڼو اړول! پر لومړۍ او دوهمه ماده یو څل بیا بحثونه وشول. ولسمشر هغه ټکي پلاویو ته پرېښودل چې خبرې پرې وکړي او نهایي یې کړي. نوموړی څلورمې مادې ته ورغی چې له افغان امنیتي ځواکونو سره یې د امریکا پر مرستو بحث کاوه. نوموړي وغوښتل چې امریکا دې خپلې ژمنې د دې مادې په متن کې واضح کړي. هغه دا اندېښنه وښودله چې داسې نشي چې امریکا لومړی کال مرستې وکړي او دوهم کال ترې انکار وکړي. جان کیري یو څل بیا د شیکاگو په کنفرانس کې د خپل هېواد پر ژمنو استدلال وکړ وې ویل چې ځان پر هغه څه چې له راتلونکې سره تړاو لري ژمن کولای نشي او د کانگرس له لوري یې د بودجې او مرستو د تصویب د مسالې یادونه وکړه. نوموړي د امنیتي تړون لاسلیک د خپل هېواد د کانگرس لپاره د ډاډ وسیله وباله وې ویل چې پر دې سند د استناد له مخې به کانگرس اړینې مرستې تصویب کړي.

ولسمشر کرزی: «لویه جرگه به دغه اندېښنه ولري چې امریکا هر څه غوښتي دي (د سند په متن کې) خو پخپله یې تعهد نه دی کړی»

جان کیري: «تاسو له مصر او اسراییلو سره زموږ تړونونه ولولئ، له شلو کالو راهیسې له هغو سره مرستې کوو خو کوم الفاظ چې تاسو له موږ غواړئ په هغو کې نه دي کارېدلي. که دلته د شیکاګو تعهداتو ته اشاره وشي څنګه به وي؟»

ولسمشر کرزی: «موږ باید په دې باب پخپلو کې مشوره وکړو (...) زموږ اندېښنه دا ده چې تړون لاسلیک شوی وي او وروسته بیا تاسو زموږ له راتلونکي حکومت سره مرستې ونه کړئ او پلمې به کوئ»

جان کیري: «زه هر ځل تنازل کوم او تاسو په مقابل کې هېڅ هم نه را کوئ»

ولسمشر کرزی: «تاسو به د دې په مقابل کې دغه تړون د ډالۍ په توګه ولرئ»

جان کیري: «دا خو ډالۍ نه ده»

ولسمشر کرزی: «اصلاً تاسو ډالۍ شل کاله مخکې ترلاسه کړې ده، کله چې د شوروي جمهوریتونو اتحاد له منځه لاړ»

جان کیري: «ښه، شپږمه ماده (...) اوومه ماده درېیمه فقره»

ولسمشر کرزی: «موږ پرون د ځواکونو په خوندیتوب او مجاوریت بحث وکړ، زه غواړم دلته په وضاحت یادونه وشي چې تر دې وروسته امریکایي پوځیان د خلکو کورونو ته ننوتلی نه شي او بمباري نه شي کولای»

جان کیري: «داسې ولیکو، امریکا به داسې عملیات ترسره نه کړي چې په هغو کې د خلکو کورونو ته ننوزي او یا پر هغو بمباري وکړي»

استاد قاضي: «زموږ اساسي قانون په ۳۸ مه ماده کې له قانوني پروسې پرته د خلکو کورونو ته ننوتل منع کړي دي.

د غرمې له ډوډۍ وروسته خبرو دوام وموند. جان کیري چې غوښتل یې له غرمې وروسته له افغانستان نه لاړ شي او پرواز وکړي د خبرو د دوام لپاره یوه بله شپه هم په کابل کې پاتې شو.

په دې پړاو خبرو کې جان کیري وویل څرنګه چې د دوی پوځیان په افغانستان کې له خلکو سره سر و کار ولري کله کله به په دې برخه کې ستونزې را منځته کېږي. ولسمشر غوښتل چې دا پرېږدي چې لویه جرګه پرې بحث وکړي او زیاته یې کړه: «دغه برخه ما ته ډېر ارزښت لري. زه غواړم چې اصلاً په استوګنو سیمو کې عملیات ودروم خو تاسو هڅه کوئ چې یوازې پایلې یې اصلاح کړئ»

جان کیري: «یانې موږ باید له ځانونو دفاع ونه کړو؟»

ولسمشر کرزی: «له ځانونو دفاع وکړئ خو د خلکو د ژوند په بیه نه، دلته مو له اډو سره تر څنګ پرتو سیمو او نورو سیمو خبرې کړې، نورې سیمې یانې څه؟»

جان کیري: «عملیات به د افغانانو په خوښه ترسره کېږي، تاسو تېرو ۱۲ کلونو ته مه ګورئ، دغه عملیات به په داسې شرایطو کې ترسره کېږي چې افغانان به یې پخپله د ترسره کولو مسؤولیت پر غاړه اخلي»

جنرال دنفورډ: «څه شي چې تاسو (ولسمشر) وایئ هغه ریښتیا دي خو په څو میاشتو مخکې شرایطو کې! موږ اوس په هر څه کې بدلون راوستلی دی»

ولسمشر کرزی: « انډیوالانو، افغانان غواړي چې د دوی کلیو او کورونو ته ستاسو د پوځیانو ورتګ په بشپړ ډول بند شي، نو متن ساده کړئ او ووایئ چې امریکایان د خلکو کورونو ته د ننوتو اجازه نه لري، بیا به یې لویه جرګه و مني!»

جان کیري: «موږ د خلکو کورونو ته د ننوتلو نیت او پروګرام نه لرو، بلکې موږ په طالبانو پسې یو او پر هغوی عملیات ترسره کوو.»
ولسمشر کرزی: «د طالبانو مساله زموږ خپله ده، تاسو (امریکایي چارواکي) په خپله خوله په واشنګټن کې ما ته وویل چې تر دې وروسته له طالبانو سره جګړه نه لرئ»
جان کیري: «په حقیقت کې به موږ دلته اډې نه لرو، دا ستاسو اډې دي، مسایل دومره مه پېچلي کوئ چې له تاسو سره مرسته و نه کولای شو»
ولسمشر کرزی: «دوې لارې شته: یو دا چې زموږ بشپړ حاکمیت همدلته و منئ او یا دا چې مسالې لویې جرګې ته لاړې شي او لویه جرګه پر هغو پرېکړې وکړي»
جان کیري: «موږ دا قصد نه لرو چې ملکي وګړي هدف وګرځوو، جنرال ډنفورډه آیا تاسو داسې کوم پلان لرئ؟»
جنرال ډنفورډ: «نه!»
جان کیري: «تاسو به هغه وخت (هغه مهال چې امنیتي تړون لاسلیک شوی وي) پرمختللې وسلې، پوځي توکي او الوتکې ولرئ»
ولسمشر کرزی: «زه د امنیتي تړون غوښتونکی یم خو په دې شرط چې د افغانانو امنیت او مصؤنیت تضمین کړي، له دې پرته را ته د منلو وړ نه دی، دلته تاسو اډې، له اډو سره تر څنګ سیمې (مجاوریت) او نورې سیمې لیکلې دي ...»
جان کیري: «دغه سیمې ستاسو په توافق ټاکل کېږي»
ولسمشر کرزی: «نو د هغو پر سر توافق باید یوازې د وزیر په کچه ترسره شي»
جان کیري: «سمه ده»

ولسمشر کرزی: «دلته نړیوالو قوانینو ته اشاره شوې ده، دا حذف کړئ» (د اوومې مادې په درېیم بند کې)
جان کیري: «گومان کوم نشو کولای حذف یې کړو»
ولسمشر کرزی: «نو بیا انتظار وکړئ چې موږ له خپلو حقوقپوهانو سره د هغو پر سر خبرې وکړو او وپوهېږو چې نړیوال قوانین او توافقات یانې څه؟»
جان کیري: «ته هر ځل د ملکي مرگ ژوبلې موضوع ما ته یادوې په داسې حال کې چې د ۹۸ سلنه مرگ ژوبلې سبب طالبان دي»
ولسمشر کرزی: «هوکې! خو موږ له طالبانو سره امنیتي تړون نه کوو، پر هغه څه چې نړیوال قوانین ورته وایي زه بې باوره شوی یم، ځکه خو یې یو ځل له خپلو حقوقپوهانو سره مطالعه کوو، نړیوالو قوانینو تر دې شېبې موږ ته خوندیتوب نه دی را وړی»
جان کیري: «که د نړیوالو قوانینو پر ځای دلته یادونه وشي چې د امریکا متحده ایالات د چلن پر اساس ملکي وگړي نه په نښه کوي؟»
ولسمشر کرزی: «نه، دا سم نه دی»
جان کیري: «ولې؟ که تاسو وایئ چې موږ قصداً ملکي وگړي وژنو زموږ بحث بیا په بل شي بدلېږي. زه به تم شم چې ...» له یوې وقفې وروسته خبرې د ماښام په شپږ نیمو بجو بیا پیل شوې او د شپې تر ناوخته پورې یې دوام درلود.
ولسمشر کرزی: «په څلورمه ماده کې د شیکاگو د ژمنه شویو پیسو یادونه شوې ده، د هغو د لگولو او مصرف د تصمیم واک څوک لري؟»
جان کیري: «په دې برخه کې د مشورې امکانات شته او بل دا چې پیسې د افغانستان د بودجې له لوري لگول کېږي، تاسو یو خپلواک هېواد یاست، دا به یو مشترک تصمیم وي»

ولسمشر کرزی: «مثلاً جنرال پتریوس غوښتل د جنراتور په وسیله کندهار ته برېښنا ورکړای شي او د میلیونونو ډالرو په بیه یې جنراتور وپیره، په داسې حال کې چې موږ د دې مفکورې مخالف وو»

بسم الله محمدي: «تر اوسه پورې یوه برخه پوځي تجهیزات پخپله (امریکایان) پیري د ساتنې او مراقبت لپاره پیسې را کوي»

ولسمشر کرزی: «تاسو د ساري په توګه د پېرلو په باب چې انتخاب یې کړئ واک یې لرئ؟»

بسم الله محمدي: «نه، تر اوسه یې واک نه لرو»

جان کیري: «ښه ده، دا به پکې زیات کړو چې په کلني صورت د افغانستان ترجیحات په هغو کې په پام کې نیول کېږي»

ولسمشر کرزی: «ولې په کلني صورت، یوازې د افغانستان ترجیحات ولیکئ او پر هغو سربېره د اوومې مادې په درېیمه فقره کې مو د اډو په باب لیکلي دي د امریکایانو ځانګړې اډې او بل هغه اډې چې په ګډه ترې کار اخیستل کېږي، آیا د دغو اډو اداره او کنترول هم مشترک دی؟»

جنرال ډنفورډ: «نه دلته یوازې افغانان کنترول لري»

ولسمشر کرزی: «موږ د اډو حق غوښتی ؤ، تاسو دلته لیکلي دي چې په مناسب وخت کې د پلټنو زمینه برابرېږي، امکان لري دا سبب شي چې ډېره موده ونیسي (تر څو د پلټنې زمینه برابره شي)»

جان کیري: «دغه ډول فکر کول سم نه دي، timely لغت کېدای شي همدا اوس وي»

ډاکتر سپنتا: «که دغه دوې کلمې (timely manner) حذف کړو ...»

جان کیري: «سمه ده لرې کوو یې، یانې امریکایان افغانانو ته د خپلو اډو د پلټنې زمینه برابروي»

ولسمشر کرزی: «تاسو په نهه سیمو کې اډې غوښتې دي، آیا تاسو چې له خپلو اډو نه را وزئ ویزې ته به اړتیا لرئ که نه؟ او که له موږ نه کوم ډول د هویت کارت اخلئ او که څه؟»

جنرال ډنفورډ: «نه، بې سنده نه وزو»

ولسمشر کرزی: «دفاع وزارت باید هغو ته له اډو د وتلو اجازه ورکړي»

جنرال ډنفورډ: «د هغو لپاره به یو چوکاټ جوړ کړو»

ولسمشر کرزی: «تاسو مو خپل پوځیان ملکي هوایي ډګرونو ته راولئ (د راتلو او ورود پر مهال)»

ډاکتر سپنتا: «نور ځایونه د هغو لپاره وټاکئ»

جنرال ډنفورډ: «دا وخت غواړي او په میلیونونو ډالر لګښت پرې راځي»

ډاکتر سپنتا: «په دې ډول خو پوځیان په ملکي هوایي ډګرونو کې ظاهرېږي او دا ښه خبره نه ده»

جان کیري: «تاسو غواړئ چې هم موږ دلته وو او هم نه وو؟»

ولسمشر کرزی: «ښه دا مهمه موضوع نه ده»

ډاکتر اشرف غني: «سمه ده»

ولسمشر کرزی: «سبا ته د ملي امنیت شورا غونډه لرو او دغه سند هغوی ته وړاندې کوو، تر هغو وروسته د افغانستان د (سیاسي) مشرانو غونډه را بلو او سند هغوی ته په مخ کې ږدو او بالاخره لویه جرګه ... »

جان کیري: «(سندونه او کاغذونه په غوسه له میزه را واخیستل) دا نور پاک او وروستی شوی سند دی او هېڅ شی پکې ناحل شوي پاتې نه دي، رسنیو ته به ووایو چې پر سند توافق شوی دی»

ولسمشر کرزی: «ځینې مسالې لکه د قضا پر وړاندې د پوځیانو مصؤنیت نه دي حل شوې، او زه به ووایم چې دغه مساله لویې جرګې ته وړاندې کېږي»

جان کیري: «ټول سند لویې جرګې ته استول کېږي خو د افغانستان ولسمشر له دې سند سره توافق کړی دی»
ډاکتر اشرف غني: «وروستی توافق د افغاني ادارو کار دی»
ولسمشر کرزی: «زه داسې سند غواړم چې د افغانانو د خوندیتوب سبب شي»
جان کیري: «موږ په ګډه کار وکړ او سند مو نهایي کړ، همدغه سند به لویې جرګې ته وړاندې کوئ»
ولسمشر کرزی: «نه، مثلاً زه د لومړۍ مادې له څلورمې فقرې سره موافق نه یم» (په هغه مسوده کې، یادې فقرې د امریکایي ځواکونو د عملیاتو او د هغو پر څرنګوالي بحث کاوه)
جان کیري: «تاسو ماسپښین مهال له ما سره ومنله چې دغه سند نهایي او منل شوی دی، خو اوس بل څه وایئ»
ولسمشر کرزی: «نه، زه به رسنیو ته ووایم په هغو برخو کې مو چې اندېښنې درلودې پرمختګ شوی دی خو ځینې مسالې تر اوسه حل شوې نه دي»
(په پام کې وه چې د خبرو په پای کې ولسمشر کرزی او جان کیري د مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې د خپل کار د پایلو په اړه معلومات ورکړي)
جان کیري: «راځه چې یوازې خبرې وکړو»
ولسمشر کرزی: «نه په همدې غونډه کې خبرې کوو»
جان کیري: «زه به رسنیو ته ووایم چې ولسمشر یې خپله ژمنه ماته کړه او خبرې یې واړولې»
ولسمشر کرزی: «سمه ده ووایه، خو زه نشم ویلای چې د مصؤنیت پر مسالې مو توافق کړی دی، دا زما نظر دی»

جان کیري: «په ډېر احترام دا د نظر موضوع نه ده، د رهبرۍ او تعهد موضوع ده»

ولسمشر کرزی: «تعهد تاسو کړی ؤ، کله مو چې پر ۲۰۰۹ کال وویل چې دوهم پړاو انتخاباتو ته ځو خو لاړ نشوئ، ما ته مې د خپل هېواد ګټه تر هر څه مهمه ده»

جان کیري: «دغه (د توافق مساله) اوس په وروستیو شېبو کې وایې»

ولسمشر کرزی: «دا سمه نه ده چې زه ووایم د دې سند هره کرښه مې لوستې ده» جان کیري په غوسه خپله دوسیه وتړله وې ویل: «تاسو ویلای شئ چې دغه سند مو نهایي کړی دی او په ځینو برخو کې به یې نور کسان نظر ورکړي»

ولسمشر کرزی: «دغه سند دا ضمانت نشي کولای چې تر دې وروسته به افغان ماشومه د ترهګرۍ پر خلاف د مبارزې په نوم مخ، سترګې او لاس له لاسه نه ورکوي» جان کیري چې د ولسمشر د نرمۍ په انتظار ؤ خو د دې پر خلاف یې چې د هغه د استدلال توندېدل ولیدل وې ویل: «تاسو فکر کوئ چې زه په امریکا کې د معیوب په لیدو خوشالېږم؟»

ولسمشر کرزی: «هغه معیوب چې ته یې یادوې د امریکا لپاره جنګېدلی دی، هغه جګړه چې زه یې نوره نه غواړم، زه نه غواړم چې نور د افغانستان په باب د جګړې خبرې واورم. زه رسنیو ته نشم ویلای چې دا هغه سند دی چې زه یې غواړم»

ډاکتر اشرف غني: «تاسو کوم مهم مسایل غواړئ د رسنیو په مخکې یې ووایئ؟»

جان کیري: «اوباما وویل چې امنیتي تړون باید د اکتوبر تر پایه لاسلیک شي که نه موږ درومو، روسانو، چینایانو او هندوانو تاسو ته وویل چې دغه سند لاسلیک کړئ، نن دې پخپله را ته وویل چې دغه سند نهایي شوی دی»

ولسمشر کرزی: «موږ پرمختګ کړی دی، پر ځینو برخو توافق ته هم رسېدلي یو، او دغه سند لویې جرګې ته ورځي او د افغانستان خلک یې په اړه تصمیم نیسي»

جان کیري: «تاسو خو لویې جرګې ته تر ورتلو مخکې سند را وباسئ»

ولسمشر کرزی: «نه، مثلاً د مصؤنیت په باب زه نشم ویلای چې ما هغه منلی دی»

جان کیري: «نه، موږ وروستی شوی سند غواړو»

ولسمشر کرزی: «نن سهار موږ کله د مصؤنیت پر سر توافق ته رسېدلي یو؟ ما وویل چې موضوع به لویې جرګې ته وړاندې شي او زه به ترې وغواړم چې ویې مني»

ډاکتر اشرف غني: «ولسمشر به ووایي چې د مهمو مسایلو پر سر توافق شوی دی»

ولسمشر کرزی: «نه، د یو شمېر مهمو مسایلو پر سر...»

جان کیري: «زه داسې حالت نشم منلای چې د افغانستان ولسمشر ځینې برخې ونه مني، پر دې هم باید و پوهېږي که مصؤنیت نه وي دغه تړون به هم نه وي، دغه سند تاسو ته ډېرې ګټې لري، لږ تر لږه دومره ووایئ»

ولسمشر کرزی: «دا به لویې جرګې ته ووایم خو نن یې نشم ویلای»

ډاکتر اشرف غني: (جان کیري ته په خطاب کې): «ولسمشر خپل ځانګړی چلن لري پرېږده چې خپل کار وکړي»

ولسمشر کرزی: «دا ویلای شم چې موافق یم چې دغه سند لویې جرګې ته لاړ شي»
جان کیري: «د دې مانا دا ده چې تر نومبر پورې به موږ امنیتي تړون نه لرو»
ولسمشر کرزی: «بلکل همداسې ده، موږ جرګه د نومبر په وروستیو کې را غواړو، باید دا روښانه وي چې امنیتي تړون به هغه وخت وي چې لویه جرګه یې ومني»
د جان کیري پر شونډو ترخه خندا راغله وې ویل: «ما هسې خپل وخت ضایع کړ، نور به پر دې سند خبرې و نه شي»
ولسمشر کرزی: «نه، موږ مطلقه شاهي نه یو، سند امنیت شورا ته درومي، وروسته کابینې ته او تر هغه وروسته پارلمان ته ...»
جان کیري: «ستاسو ټیم خو د هغو پر سر خبرې کړې دي تاسو داسې څه اوس ما ته وایئ چې له هغه څه سره توپیر لري چې په خپل دفتر کې دې را ته ویل. بیا هم یو فورمول لرو دا چې ووایو کلیدي مسایل حل شوي دي»
ولسمشر کرزی: «نه، یو شمېر کلیدي مسایل حل شوي دي»
جان کیري: «یانې کلیدي مسایل حل شوي دي، د مصؤنیت مساله لویې جرګې ته پرېښودل کېږي یو شمېر تخنیکي مسایل ګومارل شویو ټیمونو ته سپارل کېږي چې حل شي، په اصولو کې دا منو چې دغه سند لویې جرګې ته لاړ شي»
ولسمشر کرزی: «زه خپل الفاظ لرم. زه به داسې ووایم چې په دې سند کې یو شمېر مهم مسایل لکه د حاکمیت مساله، پوځي عملیات او د خلکو خوندیتوب په دې ټولو کې د منلو وړ کلمې مومو او په نورو مسایلو به کار وشي او د مصؤنیت مساله لویې جرګې ته سپارل کېږي ځکه چې موږ نشو کولای د هغو په باب تصیم ونیسو»

د دغو خبرو په پای کې چې په چندان دوستانه فضا کې ترسره نه شوې د مطبوعاتي کنفرانس نوبت راغی. د شپې پر لسو بجو د هغو څراغونو په رڼا کې چې د چار چنار په ونو کې ټینګ شوي وو د افغانستان ولسمشر او د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د افغان او امریکایي ژورنالیستانو په مخ کې ودرېدل چې د خبرو اترو او د هغو د پایلو او شویو توافقاتو په تړاو خبرې وکړي.

خبریالانو کرۍ ورځ د همدې شېبې په انتظار په ارګ کې تېره کړې وه، ولسمشر کرزي د خپل همېشني عادت پر خلاف په تروشه څېره او حاکمانه لهجه اوږدې خبرې پیل کړې. هر څومره چې د نوموړي خبرې اوږدېدې جان کیري نا آرامه کېدو.

ولسمشر کرزي له ژورنالیستانو نه د مننې په ترڅ کې چې اوږده ساعتونه یې انتظار کړی ؤ د دوو ورځو او دوو شپو د خبرو د پای ته رسېدو خبر ورکړ. نوموړي وویل افغاني لوري په خبرو کې «ملي حاکمیت او د افغانانو د ژوند او سر او مال مصؤنیت» په خپلو لومړیتوبونو کې نیولي دي. نوموړي د کونړۍ ماشومې عایشې د مثال په یادولو چې مخ، سترګې، پزه، یو لاس او ټوله کورنۍ یې د امریکایانو په هوایي برید کې له لاسه ورکړي وو په دې برخه کې د افغان ولس ترخو تجربو ته اشاره وکړه. نوموړي پر خپل دې ټینګار چې باید د تېري تعریف روښانه شي خبرې وکړې او وې ویل چې د ستراتیژیکو همکاریو تړون د افغانستان پر ختیځو سیمو د پاکستان د تېریو د مخنیوي په باب هېڅ ډول اغېزمنتوب نه درلود.

ولسمشر افغاني لوري ته د امریکا د لیکلي ضمانت په باب خبرې وکړې چې د هغو پر بنسټ به له خپلسریو عملیاتو نه ډډه کوي او د خلکو د ژوند او مال د خوندیتوب ضمانت به کوي. نوموړي زیاته کړه چې د افغانستان د

قضا پر وړاندې د امریکایي پوځیانو د مصؤنیت مساله به لویې جرګې ته وسپاري ځکه د افغانستان حکومت د هغو په باب د پرېکړې واک نه لري.
د ولسمشر له اوږدو او تفصیلي خبرو وروسته جان کیري خبرې پیل کړې او د افغانستان د لرغوني تاریخ یادونه یې وکړه. نوموړي په افغانستان کې د خپلو پوځیانو د قربانیو یادونه وکړه او د امریکا د شتون په سیوري کې یې د افغانستان د خلکو هغه لاسته راوړنې چې په روغتیا، زده کړو او نورو برخو کې یې درلودې یادې کړې، نوموړي د راتلونکیو انتخاباتو په باب هم خبرې وکړې او هیله یې وښودله چې افغانستان د ولسمشرۍ ښه انتخابات ولري.
د هغې شپې په سبا د تړون پر بېلا بېلو موادو زموږ بحثونو دوام وکړ.
د اکتوبر پر ١٩ مه نېټه په هغه غونډه کې چې په ګلخانې ماڼۍ کې جوړه شوې وه د امنیتي او دفاعي برخو مسوولین د عدلي او قضایي څانګو له مسوولینو سره پکې راټول وو تر څو د ولسمشر په حضور کې هغه مادې چې د افغانستان له نظره باید ډېر بحث پرې شوی وای مطالعه کړي. د (له القاعده سره د تړلیو) تعریف، د لومړۍ مادې بېلا بېلې فقرې، د څلورمې مادې اوومه فقره، د پینځمې مادې لومړۍ فقره، د شپږمې مادې لومړۍ فقره او د همدې مادې پینځمه فقره، د اوومې مادې درېیمه فقره، د نهمې مادې درېیمه فقره، د څوارلسمې مادې لومړۍ فقره، د څلورویشتمې مادې لومړۍ فقره، د شپږویشتمې مادې لومړۍ فقره او د همدې مادې دوهمه فقره او دوه ویشتمه ماده له جزیاتو سره تر بحث لاندې راغلې. دا هغه مادې او ټکي وو چې ولسمشر یې یادښت نیولی ؤ او په اړه یې پوښتنې درلودې. په ډېرو برخو کې بدلونونه راوستل شول. ډېر په زړه پورې بحثونه وشول. د ساري په توګه د دعواو د فصل په اړه په دوه ویشتمه ماده کې ولسمشر وویل: «دلته امریکایي لوري ته مطلق معافیت ورکړل شوی دی» ډاکتر سپنتا په ځواب

کې وویل: «داسې نه ده، معافیت دوه اړخیزه وي، که د هغوی له لوري څوک ووژل شي همدغسې چلن به ورسره کېږي». ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «نه، له هغوی نه څوک نه وژل کېږي، که څوک له دوی نه یو تن ووژني تاسو به هغه سمدستي را ونیسئ او اعدام به یې کړئ، زموږ زندانونه له دغه ډول خلکو ډک دي. پر دې سربېره په دوهمه فقره کې ویل شوي دي چې په دغه ډول پېښو کې به د دوی قانون پلي کېږي، خو زموږ د قانون په باب یوازې دومره ویل شوي دي چې په پام کې به نیول کېږي»

د یادونې وړ ده چې دوه ویشتمه ماده د هغو دعواو په تړاو بحث کوي چې د امریکایي او افغان ځواکونو لخوا د خسارې اوښتلو، شتمنۍ د تخریب، ټپي کېدو او یا وژل کېدو په باب شوې وي.

په بل ځای کې، په اتمه ماده کې چې د ژوند د چاپېریال په باب بحث کوي، ولسمشر د هغه په اړه وپوښتل. ډاکتر سپنتا ځواب ورکړ: «مثلاً که تېل یا ډیزل چېرته تویې شي او د ژوند چاپېریال ککړ کړي» ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «که داسې وي موضوع آسانه ده، خو تاسو د نهمې مادې درېیمه فقره وګورئ هلته د کنوانسیونونو او نورو پر اساس د امریکا د تعهداتو یادونه کوي، موږ د دې کنوانیسونونو له ګټو خبر نه یو. نو یادو شویو کنوانسیونونو ته له اشارې پرته باید ولیکل شي چې له اتومي، بیولوژیکي او نورو موادو څخه ګټه اخیستل، ساتل، ترانزیت او ... په افغانستان کې منع دي». په همدې ډول پر نورو موادو هم بحث دوام وکړ.

جان کیري بېله دې چې لاسته راوړنه یې لرلې وي له افغانستان نه لاړ. ځکه خو د هغه له سفر وروسته پر بېلا بېلو مادو غور او د هغو لوستل، او تعدیلونو نوې لړۍ پیل شوه.

په همدې لړ کې د نومبر پر ۱۱ مه سفیر کننگهم او جنرال ډنفورډ د ولسمشر دفتر ته راغلل او د امریکا له لوري یې نوي وړاندیز شوي متنونه راوړل چې د افغاني لوري لخوا د غوښتل شویو تعدیلاتو په ځواب کې وو. د امریکا سفیر وویل چې واشنگټن په ډېره بې صبرۍ د سند د وروستي کېدو او لویې جرگې ته یې د وړاندې کېدو انتظار کوي. ډاکتر سپنتا اختلافي ټکي داسې وشمېرل: «د القاعده او له هغو سره د تړلیو کسانو مساله، له غیر قانوني لارو د حکومت را نسکورول، د افغان مسوولینو له خوا له اطلاع پرته د امریکایانو د وسایطو تلاشي، او بالاره دا چې په A ضمیمه کې امریکایي لوري د اډې د یادونې پر ځای اوس د ساحو کلمه کارولې ده. دا اختلافي مسایل دي»
ولسمشر یو ځل بیا د هغه څه په باره کې چې امریکایانو (له القاعده سره تړلي) یاد کړي وضاحت وغوښت.
سفیر کننگهم: «هغه څوک چې تخریبي عملیات ترسره کوي، لکه د حقاني ډله او هغه څوک چې دې ډلو ته پناه ورکوي»
ولسمشر کرزی: «فرض کوو د چا په کور کې یې څوک وموند خو د کور خاوند له هغه خبر نه وي چې د القاعده غړی دی، په دې حال کې به څه پېښ شي؟»
جنرال ډنفورډ: «موږ ستاسو د عدلي څانگې له چارواکیو سره دا معلوموو چې د القاعده سره تړلي کوم کسان بلل کېدای شي»
ولسمشر کرزی: «دغه تړلي یو پراخ لفظ دی، مثلاً یو منصبدار او افغان مامور له امریکا سره موافق نه دی، سبا ته به یې له القاعده سره په تړاو تورن کړي. زیات شمېر افغانان د طالبانو په نوم ووژل او بندیان شول، آیا هغوی ټول طالبان وو؟ دغه له القاعده سره تړلي یو نوی عنوان دی چې هماغه وژنې او بندیانول به تر دې وروسته په همدې نامه دوام وکړي».

«له القاعدې سره تړلې» داسې یوه اصطلاح وه چې ما یې پر واضح کېدو ټینګار کاوه.

سفیر: «زموږ مطلب دا دی چې کوم ماموریت مو چې په ګډه ترسره کړی دی د هغو لپاره هدف و ټاکو نه د عملیاتو ترسره کول او د کورونو پلټل ...»

جنرال ډنفورډ: «د امنیتي تړون په چوکاټ کې به موږ د افغانستان له حکومت سره له نژدې کار کوو، د ملي امنیت له ریاست او نورو اړوندو ادارو سره به همکاري کوو»

ولسمشر کرزی: «امریکا له کلونو راهیسې له طالبانو سره د جګړې په نامه کارونه ترسره کړي او جګړه یې کړې ده، په دې جریان کې ډېر غلط کارونه ترسره شوي دي. ایکن بیري په دې وروستیو کې ځینې حقایق ولیکل. تاسو (امریکایي چارواکیو) په واشنګټن کې ما ته وویل چې طالبان تر دې وروسته ستاسو دښمنان نه دي. زما هدف په دې برخه کې د ډاډ ترلاسه کول دي چې تر دې وروسته افغانان رنځونه و نه ویني، کورونو ته یې څوک ور ننه نه وزي، ماشومان یې څوک و نه وژني، زه غواړم د افغانستان د راتلونکي ولسمشر کار آسانه کړم»

جنرال ډنفورډ: «د دې تړون تعمیل به د افغان حکومت کار وي»

سفیر: «تاسو وویل چې که طالبان کومه سیمه ونیسي موږ له تاسو سره څه ډول مرسته کولای شو. دلته که تعریف پراخ نه وي نو د دښمن معلومول او د هغوی پر خلاف عمل به څنګه ممکن وي؟ دغه تعریف موږ ته اجازه راکوي چې په ځانګړیو حالاتو کې په عمل لاس پورې کړو»

ولسمشر کرزی: «ما نه دي ویلي چې که طالبان کومه سیمه ونیسي ما ویلي وو چې داسې طرحه مه جوړوئ چې هغوی کوم ځای ونیسي»

جنرال ډنفورډ: «هوکې ستاسو خبره موږ ته روښانه شوه»

ولسمشر کرزی: «په لویه جرگه کې به خلک د پیسو غوښتنه ونه کړي بلکې د دوی غوښتنه به امنیت او سوله او د داسې کړنو پایته رسول وي چې په تېرو لسو کلونو کې یې دوام درلود. په جرگه کې به داسې کسان هم وي چې د تېرو کلونو په اوږدو کې یې آزار او ځورېدل لیدلي دي. نو د زندانونو په برخه کې باید ښکاره ولیکئ چې تاسو به تر دې وروسته نه کوم بندي لرئ او نه به د کوم زندان اداره ستاسو په لاس کې وي»

سفیر: «سمه ده»

ولسمشر کرزی: «اوس راځئ شپږمه ماده وگورو. دلته لیکل شوي دي چې افغانستان تل تر غیر قانوني یرغلونو او د قواو د غیر قانوني کارولو لاندې راغلی ...»

سفیر: «په بل پراگراف کې د قوې قانوني کارولو ته اشاره شوې ده، ځکه خو د غیر قانوني توب یادونه دلته ضروروي ده»

ولسمشر کرزی: «فرضاً که تاسو پاکستانیانو ته ووایئ چې په افغانستان کې د قوې په کارولو حکومت را نسکور کړئ او وروسته هغه د قوې قانوني کارول و بولئ په دې صورت کې پر همدې سند استناد کېږي او گټه ترې پورته کېدای شي، مثلاً ووایي ملا فضل الله دلته پناه اخیستې ده او موږ په قانوني ډول د هغو پر خلاف له قوې کار اخلو»

سفیر: «ټول پراگراف لرې کړو؟»

ولسمشر کرزی: «نه یوازې همدلته اصلاح شي، دلته تاسو د نورو لخوا د تېري او د قوې د کارولو خبره کړې ده، فرضاً سبا ته تاسو له ایران سره دوستان شوي یاست او موږ پخپلو کې د اوبو پر سر ستونزه ولرو هغوی له قوې کار واخلي او تاسو هغو ته قانوني ووایئ. دېرش کاله پخوا زموږ

حکومت د شوروي دوست ؤ او تاسو له ایران او پاکستان سره دوستي درلوده»

سفیر: «دغه پراگراف ډېر ستاسو په گټه دی. د دې په سبب خپل گاونډي نا آرامه (وارخطا) کولای شئ، د پټنځایونو او وسله‌والو گروپونو مساله پکې را نغښتې ده»

ولسمشر کرزی: «نو چې ستاسو هدف وسله‌وال گروپونه دي او د افغانستان دننه د هغوی لخوا د غیر قانوني ځواک د کارولو یادونه کوئ مانا یې دا ده چې قانوني ډلې هم شته چې په قانوني ډول دلته راغلې او له ځواک کار اخلي (...) په داسې صورت کې چې د غیر قانوني ځواک کارول ولیکې په اتومات ډول ویل کېدای شي چې د مشروع ځواک کارول هم شته. (سفیر بې ځوابه شو، سترگې یې پر ځمکه وگنډلې او تر شونډو لاندې یې له ځان سره څه ویل) دا ترې لرې کړئ نور سمېږي. اوس ستاسو د وسایطو د تلاشۍ په باب، موږ په تېرو لسو کلونو کې داسې موارد لرل، مثلاً زموږ د اطلاعاتو او فرهنگ وزیر ما ته وویل چې هلیکوپترو لرغوني آثار له ځینو سیمو نه ورسره وړي دي، په دې وسایطو کې مو د غیر قانوني وسلو د لېږد راپورونه درلودل. ځکه خو د وسایطو پلټنه ضروري ده» (هغه مهال چې زه د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت د چارو مسوول وم یوه ورځ یوه فرانسوي مېرمن چې په افغانستان کې یې مهمه رسمي دنده درلوده زما دفتر ته راغله او د بهرنیو هلیکوپترو په واسطه یې د لرغونو آثارو د قاچاق او لېږد په باب خبر را کړ ما ولسمشر له دې کاره خبر کړ).

سفیر: «که مخکې موږ ته خبر راکړل شي او موږ ته معلومات راکړل شي موږ به په هغو کې اقدام کوو او زمینه به برابروو»

ولسمشر کرزی: «پر دې وخت لګېږي او ډېر ځنډېږي (...) مثلاً په زابل کې ستاسو یو منصبدار او یا قراردادي درول کېږي، په دې سبب چې زموږ پولیسو یو شی لیدلي دي چې هغه لېږدوي، موږ که پولیس پر دې کار مکلف کړو چې والي ته خبر ورکړي، والي وزیر ته ... په دې ډول یوه بشپړه ورځ په دې کې ضایع کېږي».

جنرال ډنفورډ: «موټر دې ودروي او د تلو اجازه دې نه ورکوي»

ولسمشر کرزی: «دا سمه ده موټر دې ودرول شي، تاسو ته دې خبر درکړي او یبا به موږ موټر تلاشي کوو.»

سفیر: «که ستاسو چارواکي یو څوک د جرم په ترسره کولو ووینې کولای شي موټر یې ودروي»

جنرال ډنفورډ: «په دې تړون کې داسې څه نشته چې د افغانستان د حکومت لخوا زموږ د موټرو او وسایطو د درولو مانع شي، پولیس کولای شي هغه ودروي او وروسته زموږ مسوولینو ته خبر ورکړي»

ډاکتر سپنتا: «ښه ده چې دوی (امریکایان) داسې متن راوړي چې افغانانو ته د موټرو او وسایطو د درولو حق ورکړي چې وروسته بیا په ګډه تلاشي ترسره شي»

ولسمشر کرزی: «د اډو په باب! کله چې تاسو وایئ چې هدف مو یوازې د کابل د هوایي ډګر شمالي برخه نه ده، نو موخه مو د ارګ تر څنګ (د اماني لېسې په خوا کې د اېګر کمپ ته اشاره) او نورې سیمې دي؟»

جنرال ډنفورډ: «په کابل کې زموږ مرکزونه یانې د ناټو عمومي قوماندانې یانې د دفاع وزارت او کورنیو چارو وزارت (عسکري کلوب)! موږ پخوا په کابل کې ډېر مرکزونه درلودل اوس تر شلو زیات مرکزونه لرو. لویې اډې به

د افغانستان اړوندې وي. لنډه دا چې د نن په نسبت به په لږ او محدودو ځایونو کې شتون ولرو»

ډاکتر سپنتا: «موږ خپل کار کوونکي جرګې ته استوو، د جرګې غړي به له هغو دا پوښتنه کوي چې امریکایي اډې په دقیقه توګه چېرته وي، زموږ همکاران باید دقیق ځواب ورکړای شي»

سفیر: «په دې سند کې د سي ـ آی ـ اې د شتون په اړه هم خبره نه ده شوې خو د هغو شمېر به هم لږ وي»

ولسمشر کرزی: «دې ته هم حل لاره پیدا کړئ»

ولسمشر د نومبر پر ۱۳ مه د لویې جرګې د جوړولو له کمېسیون سره ولیدل، نوموړي هغوی ته وویل چې جرګه ډېر دښمنان لري، یو شمېر له دې وېرې چې جرګه به امنیتي تړون رد کړي او یو شمېر بیا له دې وېرې چې دغه تړون به ومني. نوموړي تشریح کړه چې افغانستان د تاریخ په ډېر حساس پړاو کې واقع دی او تېرو وختونو ته په اشارې یې وویل چې هر وخت په دغسې شرایطو کې له ولس سره مشوره شوې ده مثبته پایله یې درلودلې ده. نوموړي د کمېسیون غړیو ته خپل همېشنی شرط تکرار کړ وې ویل: «موږ کمزوري یو او لومړی ګټه مو سوله او امنیت دی» ولسمشر د سیمې له مهمو هېوادونو او ګاونډیانو سره د لیدنو کتنو یادونه وکړه. نوموړي د چین او هند یادونه وکړه چې له تړون سره موافق دي، د پوتین په باب یې وویل چې نوموړي څرګنده کړې وه چې د نړۍ په نورو برخو کې له امریکایانو سره اختلاف لري خو په افغانستان کې ورسره همغږی دی. هغه وویل یوازې ایران له دې تړون سره موافق نه دی. حضرت مجددي وویل چې د ایران سفیر ده ته ورغلی ؤ او ترې غوښتل یې چې افغانان دې له امنیتي تړون سره موافقه نه کوي خو ده یې ګواکي په ځواب کې ویلي وو چې افغانستان د خپلو

ګاونډیانو له وېرې دغه تړون غواړي، ولسمشر د کمېسیون د غړي ښاغلي واعظي د دې پوښتنې په ځواب کې چې آیا تاسو شخصاً د امنیتي تړون موافق یاست یا مخالف، وویل: «(....) موږ د همدې په واسطه د امریکا له زیانونو ځان خوندي کوو او هڅه کوو چې له دې نه ګټه هم ترلاسه کړو، ځکه خو زیاتره د افغانستان د ژغورنې مساله مطرح ده (...) زه نورې خبرې هم لرم چې نه یې نن د ویلو وخت دی او نه په جرګه کې. دا نن چې په افغانستان کې د امن حالت لرئ، د همدې تړون د انتظار لپاره دی»

عبدالحکیم مجاهد د کمېسیون بل غړي خبرې په ایتونو او احادیثو پیل کړې او امنیتي تړون یې د حدیبیې له سولې سره ورته وباله. نوموړي د خپلو خبرو په دوام د افغانستان د قضا پر وړاندې د امریکایي پوځیانو له مصؤنیت سره مخالفت وښود هغه یې د افغانستان له اساسي قانون، شریعت او بشري حقونو د نړیوالې اعلامیې سره په تضاد کې وباله. نوموړي د بشر د حقونو نړیوالې اعلامیې او د ملګرو ملتونو د منشور مادې په انګلیسي او شرعي دلایل په عربي له خپلې حافظې وویل چې ټول په دغسې شرایطو کې د مصؤنیت ورکولو مخالف وو. ولسمشر یې په خندا په ځواب کې وویل: «مجاهد صاحب، امریکا د نړیوالو قوانینو پابندي نه کوي، ډېره مننه چې دا ټول دې په یاد پاتې وو او موږ ته دې تشریح کړل، موږ دلته کم راغلو» (سپنتا ته په اشارې). ولسمشر د کمېسیون غړیو ته تشریح کړه چې امریکایانو په نورو برخو کې له ډېرو چنو وهلو او جنجالونو وروسته تنازل وکړ خو په هېڅ صورت دوی د افغانستان د قضا پر وړاندې د مصؤنیت لرې کولو ته حاضر نه دي. حضرت مجددي او پوهاند نعمت الله شهراني هر یوه ولسمشر امنیتي تړون منلو ته وهڅاوه، ښاغلي شهراني وویل دین مصلحت مراعات کوي او له مشرکینو سره یې د پیغمبر (ص) د لومړني تړون یادونه

وکړه وې ویل: «حضرت محمد (ص) د حدیبیې سولې په متن کې آن د بسم الله الرحمن الرحیم له لیکلو تېر شو» نوموړي هغه کسان چې دا نه مني سطحي ملایان وبلل چې د اسلام له مغز نه ناخبره دي (اشاره یې عبدالحکیم مجاهد ته وه)

له ولسمشر سره د «مصؤنیت» مساله حل وه ځکه چې هغه د بحث وړ نه بلله او د هغو په تړاو یې واک په بشپړ ډول لویې جرګې ته سپارلی ؤ. بله جنجالي موضوع چې پاتې وه هغه په کلیو کې د امریکایانو ځانګړي عملیات، د کورونو تلاشي او هغو ته د دغو پوځیانو ننوتل وو. په دې اړه د امریکا له سفیر او جنرال ډنفورډ سره ډېرې غونډې وشوې. هغوی ولسمشر ته وړاندیز شوي څو متنونه راوړل، هغوی دې ته راضي شول چې د تړون په متن کې دا یادونه وشي چې په ډېرو خاصو او استثنایي حالاتو کې امریکایي پوځیان کولای شي چې د خلکو کورونو ته ننوزي او په کلیو کې عملیات ترسره کړي. خو ولسمشر پر خپل دې دریځ ولاړ ؤ چې پر استوګنو سیمو عملیات او د کورونو تلاشي باید په بشپړ ډول منع وي. ډاکتر سپنتا هڅه کوله چې ولسمشر دې ته راضي کړي په داسې صورت کې چې «مشروع دفاع» مطرح وي نو امریکایي پوځیان د خلکو کورونو او کلیو ته د ننوتلو حق لري. ولسمشر د کاپیسا د یوه اوسېدونکي پېښه یاده کړه. بهرني پوځیان د شپنیو عملیاتو پر مهال د هغه کور ته ورننوتلي وو، په داسې حال کې چې نوموړی سړی له خپلې مېرمنې او بچیانو سره د خوب په بستره کې وو یوه پوځي پر خپلو پوځي بوټانو د هغه ماشومه لور تر پښو لاندې کړې وه. د حکومتي چارواکیو له جملې څخه مارشال محمد قسیم فهیم په دې برخه کې د ولسمشر د دریځ پلوی ؤ. د دفاع وزیر بسم الله خان په خپل نوبت ډېره هڅه

وکړه چې ولسمشر قانع کړي چې امریکایانو ته په استثنایي حالاتو کې د خلکو کورونو ته د ننوتلو او هلته د عملیاتو د ترسره کولو اجازه ورکړای شي. د نومبر د ۱۷ مې په ناسته کې چې د ماښام په پینځو بجو د ولسمشر په دفتر کې ترسره شوه او هغو ته سفیر کننگهم او جنرال ډنفورډ د څلورم ځل لپاره د کورونو د تلاشۍ او په استوګنو سیمو د عملیاتو په باب د واشنګټن نوی وړاندیز شوی متن راوړ. ولسمشر یو ځل بیا پر هغو قناعت ونه کړ او وې ویل:«له دې بدلون سره هم امریکا پر استوګنو سیمو د عملیاتو حق ځانته خوندي ساتلی دی» هغوی ته یې وړاندیز وکړ چې امنیتي تړون چې دومره جنجالي شوی ؤ څو میاشتې وروسته یې دې له راتلونکي حکومت او ولسمشر سره نهایي او لاسلیک کړي. سفیر په ځواب کې ورته وویل: «ښایي انتخابات مو دوهم پړاو ته لاړ شي او څو میاشتې ونیسي، پر دې سربېره پرون تا پخپله وویل چې اوس د پخوا په څېر په دې برخه کې د خلکو شکایتونه تا ته نه راځي» ولسمشر یو ځل بیا د تېرو غموونکیو پېښو له یادولو سره وویل: «(....) دا مې وجدان نه مني ما ته د دې منل د افغانانو د حقوقو تر پښو لاندې کولو په مانا دي، هغه څلور کلنه کونړۍ ماشومه چې نور مخ نه لري، سترګې نه لري، لاس نه لري، کورنۍ نه لري، یو څوک باید وي چې د هغې له لوري دلته خبره وکړي، دا یوه معنوي مساله هم ده» خو د دوهم پړاو انتخاباتو او د هغو د اوږدولو په باب وړاندوینې د حامد کرزي په ذهن کې د خطر بل زنګ کړنګولی ؤ. نوموړی د ۲۰۰۹ کال په انتخاباتو کې د دوهم پړاو د اجرائیه ریاست د را منځته کولو پروګرام شاهد ؤ او له هغو څخه یې ډېرې تجربې زده کړې وې. هماغه ؤ چې د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره په مخکنیو شرطونو کې پر سولې او امنیت سربېره د انتخاباتو د سالم ترسره

کولو شرط هم ورزیات شو او په لویه جرگه کې یې هم د خپلو خبرو په پای کې د هغو یادونه وکړه.
ولسمشر د شیکاگو کنفرانس په څنډه کې ولسمشر اوباما ته ویلي وو چې که واشنگټن د افغانستان د خلکو خوندیتوب او امنیت تضمین کړي، دی حاضر دی د افغانستان ولس ته ودرېږي او ترې وغواړي چې امنیتي تړون ومني. دلته یو ځل بیا ولسمشر د امریکا سفیر او قوماندان ته وویل چې دغه سند د افغانستان له راتلونکي ولسمشر سره نهایي کړئ نوموړي وویل چې ټولو نوماندانو له هغو سره توافق ښودلی دی، خو د امریکایانو ځواب بیا هماغه ؤ. یانې که داسې وشي پروسه به ډېره اوږده شي او ستونزې به را منځته کړي. ډاکتر سپنتا په ټیټ غږ ولسمشر ته وویل: «رییس صاحب نشي کېدای چې د دولت مشران را وغواړې او د دې متن په باب نظر ترې واخلې؟» ولسمشر ځواب ورکړ : «د دې حاجت نشته زه د دې متن مخالف یم ...» ځکه خو یا باید دغه متن اصلاح شوی وای او یا به د دواړو لوریو وړاندې شوي متنونه لویې جرگې ته وړل کېدل او پرېکړه به د لویې جرگې غړیو ته پرېښودل کېده. د هغې ورځې سبا ته د ماښام پر پینځو بجو امنیتي او دفاعي مسوولین د لویې جرگې پر امنیتي تدابیرو د بحث لپاره را غوښتل شوي وو. ما او سپنتا د تړون ژباړه چې له نظره مو تېره کړې وه باید ولسمشر ته مو وړاندې کړې وای. ما ولسمشر ته د ژباړې د سپارلو په ترڅ کې وویل په هغه کې «حق نه لري تلاشي وکړي» جمله لرې شوې ده. ولسمشر ډېر خپه او په غوسه شو ډاکتر سپنتا او د بهرنیو چارو وزارت سیاسي معین ته یې مخ واړاوه او د سبب پوښتنه یې وکړه. ډاکتر سپنتا وویل: «چې دا مو لیکلي چې امریکایان د خلکو کورونو ته ننوتلای نشي نو بیا خو د تلاشۍ هېڅ پوښتنه نه مطرح کېږي» ولسمشر د انگلیسي متن کاپي را وغوښتله او وې

ویل چې سمدستي په دې کې اصلاح راولئ. ډاکتر سپنتا په هغه ورځ ډېر غوسه ؤ تر دې پېښې مخکې یې د مجلس د نورو غړیو په مخکې اېمل فیضي ته ویلي وو: «ستا او خُرم د امریکایانو پیسې او لنډکروزرونه خوښېږي خو بیا یې مخالفت هم کوئ»

د ډاکتر سپنتا د غوسې سبب په نیویارک ټایمز ورځپاڼه کې د دې خبرې خپرېدل وو چې د امریکا او افغانستان د دولتونو تر منځ د امنیتي تړون په برخه کې د نظر اختلاف دی. ډاکتر سپنتا فکر کاوه چې دغه مساله په پټه اېمل فیضي هغې ورځپاڼې ته افشا کړې ده. امریکایانو په دې برخه کې د نظر د اختلاف له افشا کېدو ډېره وېره درلوده.

سبا یانې د نومبر پر ۱۹ مه مو د امنیتي تړون په باب یو ځل بیا غونډه وکړه، ډاکتر اشرف غني احمدزی، د مالیې وزیر ښاغلی زاخېلوال، ارشاد احمدي او اکلیل حکیمي په دې غونډه کې ګډون درلود.

دا ځل ډاکتر اشرف غني دنده اخیستې وه چې ولسمشر کرزی راضي کړي چې له توند چلند نه تېر شي، ښاغلي غني خپلې خبرې داسې پیل کړې: «باید ووینو چې په دې سند کې موږ کومې لاسته راوړنې لرلې دي، لومړی زموږ د ملي حاکمیت حق تضمین شوی دی، دوهم دا چې امریکا نور نېغ د قوې کارولو حق نه لري، دریېم د ترهګرو خلاف د قوې کارول یوازې د افغانانو په همکارۍ ترسره کېږي، څلورم د امریکایي او افغان ځواکونو رول سرچپه شوی دی، د لومړي ځل لپاره تېری روښانه تعریف شوی دی او ویل شوي دي چې افغانستان تل د بهرنیانو تر یرغل او تېري لاندې ؤ چې هم د دولتونو له خوا ترسره شوي دي او هم د غیر دولتي ډلو له خوا او ویل شوي دي چې د افغاني ځواکونو ظرفیت باید داسې وي چې له هغو (تېریو) سره مقابله وکړای شي. ټولې ملکي څانګې د افغانستان د قوانینو تر سیوري

لاندې راغلې دي په داسې حال کې چې پخوا داسې نه وو، څوک چې موږ نامطلوب وبولو کولای شو ویې شړو. زموږ خصوصي سکتور ته زیات حقونه ورکړل شوي دي، له حقوقي نظره د ټرونونو په برخه کې افغانستان ته واک ورکړل شو دی. لنډه دا چې دغه ټرون څو میاشتې پخوا نامتوازن ؤ خو نن متوازن شوی دی. د شیکاګو کنفرانس مانا ١٦ میلیارده ډالره ده هغه هم د افغانستان د بودجې په چوکاټ کې.

ولسمشر کرزی: «مګر دا چې وایي د عملیاتو لپاره د خلکو کورونو ته ورتلای شي دا څنګه کړو؟»

اشرف غني احمدزی: «تاسو د اساسي قانون ٣٨ مه ماده وګورئ...»

ولسمشر کرزي د اساسي قانون پاڼې را واړولې وې ویل: «د سړي کور له تېري خوندي دی مګر د مشهود جرم په صورت کې...»

اشرف غني احمدزی: «که همدغه ماده ذکر کړو...»

ولسمشر کرزی: «مګر دغه ماده خو بهرني ته اجازه نه ورکوي»

اشرف غني احمدزی: «مګر هغوی په غیر مستقیم ډول عملیات کوي»

ولسمشر کرزی: «هغوی دې یوازې افغانانو ته خبر ورکړي!»

اشرف غني احمدزی: «لومړی ماده څلورمه فقره وګورئ، یو طرفه عملیات منعه کړای شوي دي له دې جملې څخه د افغانانو په کورونو کې»

ډاکتر سپنتا: «پر دې سربېره تاسو (ولسمشر) یوه بله فقره زیاته کړې چې هغوی یې نه مني ...»

اشرف غني احمدزی: «ما ته د نوي متن یوه کاپي راکړئ! (د هغو په لوستلو یې پیل وکړ) یو بدیل کېدای شي چې وویل شي د خلکو کورونه به د اساسي قانون د ٣٨ مې مادې پر اساس خوندي وي»

ولسمشر کرزی: «مګر ۳۸ مه ماده د افغانانو لپاره ده. امریکایان غواړي اوس ځانونو ته یوه لاره پیدا کړي چې د خلکو کورونو ته ور ننوزي»

ډاکتر زاخېلوال: «نه، دغه ماده هغوی هم ضمني منع کوي»

ولسمشر کرزی: «ګورئ، زما جنجال دا دومره کلونه پر همدې ؤ، له جان کیري سره مې همدغه خبرې وکړې. زموږ د خلکو اختلاف له دوی سره د دې پر سر نه دی چې موږ ته ولې پیسې نه راکوي، بلکې دوی غواړي چې څوک یې کورونو ته ورننه نه وزي. افغانان د افغانانو له عملیاتو څخه نه ځورېږي»

ډاکتر سپنتا: «که ولیکل شي .... د افغانانو په غوښتنه ...»

ولسمشر کرزی: «نه، دا د افغانانو خپل کار دی. تاسو مو خپلې هڅې وکړئ خو جرګه به ستاسو چاره در وکړي»

اشرف غني احمدزی: «که د دوی په متن کې راشي ...»

ولسمشر کرزی: «نه، دواړه متنونه جرګې ته وړو»

ډاکتر زاخېلوال: «دوه بدیل متنونه جرګې ته وړل جنجال جوړوي»

ولسمشر کرزی: «لږ تر لږه لس کاله کېږي چې زه له دوی سره دغه جنجال لرم، څرنګه هغوی ته اجازه ورکړم؟ همدا اوس ستاسو د وطن یوه نجلۍ په نیویارک کې په روغتون کې بستري ده چې نه مخ لري، نه سترګې لري، نه کورنۍ، د هغې ماشومې ویندوی باید څوک وي؟

ډاکتر زاخېلوال: «اوس وضعیت ډېر ښه شوی دی»

ولسمشر کرزی: «هوکې! خو د همدې جنجالونو او همدغو قربانیو په برکت ښه شوی دی»

اشرف غني احمدزی: «که د مثال په توګه د افغانانو له یوه کوره پر هغوی ډزې وشي هغوی باید څه وکړي؟»

ولسمشر کرزی: «هغوی دې پر کور عملیات نه کوي، که یې وکړي نو همدغه د نن ورځې وضعیت به وي. د ننګرهار د بهسودو پېښه مو هېره ده؟ ما یې جنرال را وغوښت ورته ومې ویل ولې مو داسې وکړل؟ وې ویل دا متقابل غبرګون ؤ. ورته ومې ویل چې ته د طالبانو د توغندیو په بدل کې ماشومان وژنې؟ بې ځوابه شو. هغوی غواړي د خلکو وژلو ته دوام ورکړي او ته (ډاکتر اشرف غني ته اشاره) به ولسمشر وې او ما به پخپل لاسلیک هغوی ته د دې اجازه ورکړې وي، په دې ډول به مې ستا لاسونه تړلي وي، که څه هم په فوق العاده حالاتو کې وي»

ډاکتر سپنتا: «هغوی په داسې وضعه کې د عملیاتو اجازه غواړي چې مثلاً پوځیان یې تښتول شوي وي او یا پېچلي ماین اېښودلو حالت کې، او په داسې حالت کې چې هغوی دا نه وایي خو هماغه اصلي حالت یې هدف دی چې القاعده دی. باید په واحده جمله بندۍ جرګې ته لاړ شو ځکه چې خلک خامخا زموږ جمله بندي مني»

ولسمشر کرزی: «ته وایې چې زه جرګې ته دوکه ورکړم او دروغ ورته ووایم؟»

ډاکتر سپنتا: «نه، یوازې په استثنایي حالت کې...»

ولسمشر کرزی: «دا هغو ته پلمه په لاس ورکوي، وایي استثنایي حالت ؤ، هلته دهشکه درېدلې وه، زه ورتلای نشوای او برید مې وکړ، دغه حالت چې تاسو وایئ نه پېښېږي هر څه پخوا شوي او زموږ په مخکې شوي دي. د کونړ حالت مو په یاد نه دی؟ پوځي عملیات یانې، بم، الوتکه، وژل. پوځي عملیات خو خلکو ته د ګلانو ورکول نه دي»

ډاکتر سپنتا: «د پوځي عملیاتو کلمه خو تاسو پخپله ور زیاته کړه»

ولسمشر کرزی: «هوکې! خو د دې لپاره چې منع شي، هغوی خو هغه گونگ پرېښي وو»
اکلیل حکیمي: «موږ د توقیف په باب یوه ماده لیکلې وه چې (توقیف) منع شوی ؤ، هغوی غوښتل چې لاس یې آزاد وي. موخه یې هغه مهال هم القاعده وه چې د هغو د نیولو لپاره د خلکو کورونو ته لاړ شي. اوس یې هغو ته د استثنایي حالاتو عنوان ورکړی دی، نو ښه ده چې ویې منو»
ولسمشر کرزی: «که وایئ چې دا ښه دی نو لاړ شئ جرگې ته و وایئ»
ډاکتر زاخېلوال: «خلکو ته دا ویلای شو»
ولسمشر کرزی: «سمه ده، لاړ شئ دواړه متنونه درسره یوسئ»
ډاکتر زاخېلوال: «دواړه متنونه خبره خرابوي»
ډاکتر سپنتا: «هغوی وایي چې د دې امکان د بندېدو په صورت کې (په استوگنو سیمو کې عملیات) زموږ کانگرس تړون ردوي، که تاسو لویه جرگه لرئ موږ هم خپل کانگرس لرو. زه د دې پلوی نه یم چې دغه تړون د لویې جرگې له مثبتې توصیې پرته را ووزي»
ولسمشر کرزی: «زه د دې تړون پلوی یم خو وجدان مې اجازه نه راکوي چې امریکایانو ته د خلکو په کورونو کې د عملیاتو حق ورکړم»
ډاکتر زاخېلوال: «په داسې صورت کې چې هغوی دلته خپل مهم هدف ته لاسرسی پیدا نه کړي، مثلاً کوم چېرته په یوه کور کې ایمن الظواهري وي او دوی ورپسې ورتلای نشي...»
ولسمشر کرزی: «زموږ دولت ته دې ووایي»
ډاکتر زاخېلوال: «خو که دولت دا توان و نه لري... »
ولسمشر کرزی: «نو الظواهري الوتکه ده؟ سټلایټ دی، الظواهري خو سړی دی که ډېر زورور وي ستاسو د رامبو په څېر به وي، دومره دومره متې په

يې وي او يو لوی ټوپک به يې په لاس کې وي او پر ملا به يې بمونه راځړېدلي وي. داسې خو نشي کېدای چې هغه په يوه کور کې وي او F-۱٦ الوتکه به يې تر څنګ ولاړه وي.

ډاکتر زاخېلوال: «خو دلته د اعتماد خبره ده، که الظواهري ته مخکې خبر ورکړل شوی وي ...»

ولسمشر کرزی: «نو بيا خو امريکايان چې پر چا اعتماد نه لري تړون دې نه ورسره لاسليکوي»

اشرف غني احمدزی: «که جرګې ته له دوو متنونو سره لاړ شو، د افغانستان بديل سل په سلو کې منل کېږي نو راځئ چې د يوه واحد متن چوکاټ پيدا کړو، راځئ داسې لاره پيدا کړو چې رييس صاحب له هغو دفاع وکړي»

ډاکتر سپنتا: « رييس صاحب يې دې دفاع نه کوي خو مخالفت يې دې نه کوي»

تر دې وروسته ارشاد احمدي يو متن وليکه چې په هغو کې هم د اساسي قانون ۳۸ مې مادې ته اشاره شوې وه»

ولسمشر کرزی: «متن خُرم صاحب ته ورکړئ چې ويې ويني»

ما وويل: «په اساسي قانون کې هېڅ وضاحت نشته چې بهرنی يا څوک چې له چا سره د چا کور ته ورځي د ورتلو حق نه لري»

اشرف غني احمدزی (په ډېره غوسه): «طبعاً دا د حاکميت مساله ده، ښکاره ده چې بهرنيان نشي کولای»

ولسمشر کرزی: «نو چې داسې ده او په اساسي قانون کې زموږ هدف يوازې افغانان دي نو زموږ په متن کې د ۳۸ مې مادې يادونه بې ځايه او بې مورده ده، ځکه چې موږ د امريکايانو په باب بحث کوو»

اشرف غني احمدزی: «نو لويه جرګه لغوه کړئ!»

ولسمشر کرزی: «نه، هلته توضیح ورکوو»
اشرف غني احمدزی: «که داسې ووایو چې په استثنایي حالاتو کې چې پېښېږي امریکایان غوښتنه کوي خو کورونو ته ننوتلای نشي»
ولسمشر کرزی: «چې کور ته ننه نه وزي، مرسته وکړي، ښه ده»
ضرار احمد عثماني: «استثنایي حالت باید تعریف شي، په کال کې څومره ځله پېښېږي ...»
ولسمشر کرزی: «تاسو فکر وکړئ، دا چې نن خلک پاڅون نه کوي پوهېږي چې ولسمشر یې دفاع کوي. دلته القاعده هم تعریف نه لري، سبا ته هر سړی القاعده کېدای شي، سبا ته همدغه بسم الله خان القاعده کولای شي، دا د راتلونکیو لسو کلونو لپاره د خلکو پر کورونو د بریدونو د دوام پلمه کېږي»
تر هغه وروسته ډاکتر اشرف غني احمدزي یو متن ولیکلو چې په هغو کې یې لیکلي وو چې امریکایي پوځیان د افغان پوځیانو په غوښتنه له هغو سره مرسته کولای شي بېله دې چې د خلکو کورونو ته ور ننوزي.
ولسمشر وویل سم دی، خو ما اعتراض وکړ و مې ویل چې په دې دلیل سم نه دی چې مثلاً امریکایي پوځیان په یوه کلي کې کوم کور په نښه کوي، وروسته له دوی نه د مرستې غوښتنه کېږي هغوی بې له دې چې کور ته ور ننوزي په هاوان یې هدف ګرځوي. خو ولسمشر زما په ځواب کې وویل: «نه، همدغه وروستی متن سم دی»
د همغې ورځې په ماښام د امریکا د بهرنیو چارو وزیر جان کیري ولسمشر کرزي ته زنګ وواهه د کار د پرمختګ او د پاتې اختلافونو په باب یې خبرې وکړې. ولسمشر جان کیري ته وویل چې په استوګنو سیمو کې د عملیاتو او د خلکو د کورونو د پلټلو په اړه به لویې جرګې ته له دوو متنونو

سره لاړ شو. نوموړي د بهرنیو چارو له وزیره وغوښتل چې پخپله کابل ته راشي او د ملکي مرګ ژوبلې په باب شخصاً د جرګې غړیو ته ډاډ ورکړي چې هغه څه چې پخوا پېښ شوي دي په راتلونکې کې پېښ نه شي. له دې پرته دې امریکا امنیتي تړون له راتلونکي ولسمشر او د افغانستان له راتلونکي حکومت سره لاسلیک کړي. جان کیري ولسمشر ته وړاندیز وکړ چې بارک اوباما به د لیک په واسطه د افغانستان خلکو ته ډاډ ورکړي چې تېرې زړه بوږنوونکې پېښې به تکرار نشي. نوموړي له راتلونکي ولسمشر سره د تړون لاسلیک «غمیزه» وبلله او هغه یې ناشونی کار وباله. ولسمشر کرزي وغوښتل چې د اوباما د لیک متن دې له افغانانو سره شریک کړای شي او زموږ له موافقې وروسته یې دې لاسلیک کړي.

د تیلفوني خبرو له پای ته رسېدو څو دقیقې وروسته سفیر او جنرال ډنفورډ ارګ ته راغلل. ولسمشر له جان کیري سره د خبرو په کیسه بوخت ؤ چې ښاغلی رحیمي د ولسمشر سکرتر کوټې ته را ننوت او وې ویل چې د امریکا د بهرنیو چارو وزیر غواړي له سفیر سره یې په ټلیفون خبرې وکړي. جان کیري خپل سفیر ته دافغانستان له ولسمشر سره د خپلو خبرو معلومات ورکړي وو او د ولسمشر له لیک نه یې هغه خبر کړی ؤ چې په پام کې وه را واستول شي. ولسمشر کرزي ټینګار کاوه چې د امریکا ولسمشر په خپل لیک کې له تېرو پېښو او د ملکي مرګ ژوبلې څخه چې افغانانو ته اوښتې وه، پښېماني او خپګان وښيي او ژمنه وکړي چې په راتلونکې کې به د افغانانو د سر او مال عزت او درناوی کوي. کله چې سفیر او جنرال ډنفورډ د ولسمشر له دفتره ووتل ډاکتر سپنتا ولسمشر ته مخ ور واړاوه او وې ویل: «دا سمه ده چې د دوی لاس نن زموږ تر تېره لاندې دی، خو رییس صاحب!دوی ډېر کسات اخیستونکي خلک دي» ولسمشر یې په ځواب

کې وویل: «یو ځل چې تضمین ترې واخلو بیا دې راشي ما دې ووژني او یا مې دې زوی وتښتوي او ویې دې وژني، د افغانانو په میلیونونو بچیان همدا اوس وژل کېږي».

سبا ته د نومبر پر ۲۰ مه د ولسمشر مرستیالان، ډاکتر اشرف غني احمدزی، ډاکتر زاخېلوال، ارشاد احمدي، ضرار احمد عثماني، اکلیل حکیمي او مور د ولسمشر همکارانو سهار پر لس نیمو بجو غونډه وکړه.

ولسمشر د پرونۍ غونډې او له جان کیري سره د تیلفوني خبرو بهیر خپلو مرستیالانو ته تشریح کړ وې ویل چې امریکایان باید د اوباما د لیک مسوده را ولېږي او له اصلاح وروسته یې لاسلیک کړي او بیا یې را واستوي. مارشال فهیم د ښاغلي کیري ژمنه «عاطفي خبره» وبلله وې ویل چې امکان نه لري چې داسې وکړي. حضرت عمر زاخېلوال هم د لیک د را لېږلو په باب شک وښود، هغه وویل د امریکایانو دلته څو زره کسان وژل شوي دي او په میلیاردونو ډالر یې لګولي دي په تېرو پېښو د پښېمانۍ ښودل دوی ته ناممکن دي. نوموړي وویل چې زموږ عام خلک وایي چې اوس وضعه ډېره ښه شوې ده.

ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «ته څه د هغوی پر ځای غږېږې!» زاخېلوال وویل: «زه وېرېږم چې مساله خرابه نه کړو او بل دا چې خلکو ته به یې د لیک ور ښودل ښه کار نه وي»

ولسمشر وویل: «هغوی پخپله دا هر څه منلي دي ته ولې په دې کې ستونزې تراشې؟ (...) که لیک را وا نه ستوي بیا ته جرګې ته ورځې او له سند نه دفاع کوې؟» ډاکتر زاخېلوال: «زه په دې کې درې پاڼې لاسته راوړنې لرم، هغه جرګې ته تشریح کوم (...) ما پخوانۍ بې آبۍ لیدلې دي پر ۱۹۹۸ کال چې طالبان حاکمان وو زه په پېښور کې د کارخانو بازار ته لاړم، زیات شمېر

افغاني مېرمنې را ټولې شوې وې، سوداگر به هغو ته لس کلدارې ورکولې خو هرې یوې باید مخ لوڅ کړی وای او هغه ته یې ور ښودلی وای، خو نن بیرغ لرو، پاسپورت لرو، عزت لرو.»

مارشال فهیم: «موږ خو له پاکستان سره دښمني لرو، که طالبان راشي جگړه کېږي. ډېر تر ډېره به په یوه غره او یوه دره کې مقاومت وشي، اوس خلکو آرامي لیدلې ده او په خپلو بسترو کې آرام ویده کېږي. زه وایم که امریکا وي، زموږ حیثیت دې خوندي وي. خو که د یوه لوچک بادار په څېر وي نه یې منو. دا د امریکا په باب زما دریځ دی. ستا په اړه (ولسمشر ته اشاره) په ملگرتیا او کاکه گی، که ته اور ته درومې درسره ځم، که نه د جرگې په باب له ما نه چا پوښتنه هم نه ده کړې او نه یې له ما نه کسان نیولي دي (...) نو گیله لرم. خپله گیله به اوس ووایم او د زړه بړاس به مې ووزي (...) زما له نظره امریکا چې راغلې له اولې ورځې یې زموږ په گټه کار کړی، زموږ دښمنان یې وهلي دي، شپني عملیات یې په بغلان، تخار او کندز کې ډېر اغېزناک وو، کېدای شي په جنوبي لوري کې یې خرابی کړې وي»

ولسمشر کرزي وویل: «په شمال کې یې هم خرابی کړې خلک یې وژلي دي»

ډاکتر اشرف غني احمدزي یو ځل بیا د هغو مثبتو مواردو لېست چې په امنیتي تړون کې را ټول وو په تفصیل ووایه. نوموړي وویل: «د امریکا هېڅ شریک داسې ښکاره او تعریف شوی تعهد نه دی اخیستی او دا باید ولس ته وویل شي (...) خو موږ د مجبوریت په حالت کې یو (...) نو باید پخپله د خپل هېواد خاوندان شو، بهرنیان زموږ هېواد را ته جوړولای نشي، بنسټیز ټکی چې تاسو ته متوجه دی، وروستی پرېکړه ستاسو په لاس کې ده (اشاره ولسمشر ته) خو موږ بحث او مشوره کوو آیا په دې پړاو کې د عراق لاره

غوره کوو که کومه بله لاره (...) د خلکو وېره له دې څخه ده چې د خلکو کورونو ته به د امریکایانو ننوتل عام شي. کورونو ته د ننوتلو له استثنا څخه دفاع کولای شو. (...) که د عراق لاره نه غوره کوو نو دغه تړون باید بریالی کړو»

د اوږدو خبرو او بحثونو په بهیر کې ولسمشر او مارشال فهیم هر یو د لاسونو مینځلو ته لاړل، نور کسان حاضر وو، ډاکتر سپنتا ما ته مخ را واړاوه وې ویل: «خُرم صاحب! سره له دې چې په نظریاتو کې بشپړ سره مخالف یو او دا ښکاره وایم، خو زه تا ته تسلیم یم او قسم خورم چې د زده کړې کورس هم درنه نیسم! بس په دې یوه لاس دې ټول حکومت را څرخوې.

ډاکتر اشرف غني احمدزي یو ځل بیا دا هڅه کوله چې د افغاني لوري په متن کې بدلونونه را ولي او د ولسمشر خوښه پکې ترلاسه کړي خو ولسمشر یې په ځواب کې وویل په داسې صورت کې چې د ولسمشر اوباما لیک را ورسېږي او د تېرو غلطیو یادونه پکې شوې وي په هغو صورت کې له افغاني متن سره توافق کوي. ډاکتر سپنتا وویل: «رییس صاحب یوه پوښتنه لرم، ستا د فکر او زړه په منځ کې توپیر شته دی، ستاسو زړه د خلکو د وژلو په دلیل دغه تړون نه غواړي آیا د خپل زړه او فکر تر منځ دې تعادل راولې که نه؟ د هراتیانو په اصطلاح غاښونه دې پر ځیګر ټینګوې که نه؟ »

ولسمشر وویل: «په خپل ځیګر غاښونه ټینګوم خو د ولس پر ځیګر یې نه ټینګوم»

ډاکتر سپنتا: «مګر موږ پرمختګونه وکړل (د تړون په متن کې)

ولسمشر کرزی: «پرمختګ مو په دې دلیل وکړ چې همداسې ودرېدو او مقاومت مو وکړ، اوس هم که ودرېږو نو پرمختګ به وکړو (...) سبا ته مثلاً ۰۴ قطعه عملیات کوي، نن له پاکستان سره په معامله کې دا کار کوي، له

ایران سره په معامله کې دا کار کوي، پرېږدئ چې په کلک درېدو زه خپل کار وکړم، څه فشارونه راباندې راوړئ!؟»
داسې ښکارېدله چې امریکا پر دولتي چارواکیو ډېر زیات فشارونه راوړي وو چې حامد کرزی را نرم کړي تر څو په وروستیو شېبو کې وروستی شوی او بشپړ شوی سند لویې جرګې ته وړاندې کړي، هغوی به کله استدلال کاوه او کله به یې زغم له لاسه ورکړ، خو هر ځل د ولسمشر له استدلال او رد ځواب سره مخ کېدل. له لویې جرګې نه یوه ورځ وړاندې ماښام مهال په دفتر کې را ټول شوي وو، ولسمشر د هغه ارزګاني ځوان کیسه کوله چې استرالیایانو په دښته کې له خپلې ۱۹ کلنې مېرمنې څخه په هلیکوپتر کې را پورته کړی ؤ او بګرام ته یې راوړی ؤ دلته په زندان کې پروت ؤ. د نوموړي کیسه ښاغلي دادرس لیدلې وه چې د هرې پوښتنې په ځواب کې به یې ویل چې «زما مېرمن مو څه کړه؟» ولسمشر وویل: «زه د ولسمشر په توګه باید هغه ځوان ته ځواب ووایم، ته د ملي امنیت د سلاکار په توګه باید ځواب ورکړې، ستاسو په اصطلاح دغه هم شهروند دی او حقوق لري (...)» کله چې د کیري زنګ راغی، ولسمشر یو ځل بیا د ولسمشر اوباما د لیک غوښتنه وکړه او ټینګار یې وکړ چې مسوده یې مخکې ووینو تر هغو وروسته یې بیا لاسلیک شوې پاڼه را ولېږي.

له امریکا سره د امنیتي او دفاعي تړون په تړاو مشورتي لویه‌جرګه

مشورتي لویه جرګه د ۲۰۱۳ کال د نومبر په ۲۱ مه د لویې جرګې په مشهور تالار کې جوړه شوه. زما مشوره ولسمشر ته دا وه چې په عنوان کې له لویې جرګې سره مشورتي ور زیات کړي. ولسمشر پرېښې وه چې په بشپړه آزادۍ د اړوندو کمېسیونونو له لوري ټولې مقدماتي چارې او تیارۍ ترسره شي. د

دې ټولو چارو په سر کې د چارو د ادارې رییس ډاکتر صادق مدبر ؤ، د ولسمشر ترجیح دا وه چې د لویې جرګې رییس حضرت صاحب شي.
د امریکا بېشانه حرص او تمې او د جرګې په چارو کې د ولسمشر نه مداخلې ته په پام مې ګومان دا ؤ چې نوموړي د خلکو د آزادانه رایې په باب کوم حساب کړی ؤ هغه به سم را ونه وزي.
ډاکتر مدبر زما صمیمي او ښه ملګری ؤ، تر دې وړاندې یې د یوې شېبې لپاره هم زه نه وم آزرده کړی خو د دې جرګې په جوړولو کې یې چلن بشپړ بدل شو. زما هغه وړاندیزونه چې د امریکا د میل خلاف وو په کلکه او له نه او نو پرته یې ردول. حضرت مجددي د تړون له پلویانو څخه ؤ، لنډه دا چې څرګنده وه چې جرګه په هغه لوري روانه وه چې امریکایانو غوښتل. ځکه خو لویې جرګې ته مشورتي ماهیت ورکول ضروري ښکارېدل.
وروستی شوی سند د «امریکا متحده ایالاتو او افغانستان تر منځ د امنیتي او دفاعي همکاریو تړون» تر عنوان لاندې په پښتو او دري دوو ژبو له یوې مقدمې، شپږ ویشت مادو او دوو ضمیمو سره لویې جرګې ته وړاندې شو.
په (الف) ضمیمه د هغو ساحو او سیمو نومړې چې بالفعل د امریکا اډې او تاسیسات پکې وو او یا په راتلونکي کې پکې جوړېدل یاد شوي ؤ. لاندې سیمې په دې نومړې کې شاملې وې: کابل، بګرام، مزار شریف، هرات، کندهار، شوراب (هلمند)، ګردیز، جلال‌اباد او شینډنډ. په (ب) ضمیمه کې د امریکایي پوځیانو د ننوتلو او وتلو رسمي ځایونه لیکل شوي وو چې په هغو کې د بګرام هوایي ډګر، کندهار، شینډنډ، هرات، مزار شریف، شوراب او کابل او ځمکني بندرونه تورخم، سپین بولدک، تورغندي، حیرتان او شېرخان بندر شامل وو. نور بندرونه او هوایي ډګرونه هم د دواړو لوریو په توافق پر دې ور زیاتېدای شوای.

د افغانستان د قضايي قوې پر وړاندې د امريکايي ځواکونو د مصؤنيت موضوع له پيله ولسمشر لويې جرګې ته پرېښې وه. د اوومې مادې د درېيمې فقرې په برخه کې يانې دا چې امريکايان په استوګنو سيمو کې د عملياتو او د خلکو کورونو ته د ورننوتلو او د هغو د تلاشۍ اجازه لري او که نه تر پايه د اتفاق وړ متن او کلمو په موندلو بريالي نشوو، ځکه خو امريکايانو د ولسمشر غوښتنې ته سر ټيټ کړ او ولسمشر اوباما په هغه سهار چې لويه جرګه افتتاح کېدله لاسليک شوی مکتوب د ضمانت په توګه ارګ ته را واستاوه. د يادولو وړ ده چې د دغه ليک مسوده يوه شپه وړاندې ولسمشر اصلاح کړه او د لاسليک لپاره يې امريکايي لوري ته واستوله.

د امريکا ولسمشر په خپل ليک کې يادونه کړې وه چې امريکايان به د افغانانو د کورونو خونديتوب او سلامتۍ د خپلو کورونو په څېر د درناوي وړ ګڼي.

د بارک اوباما د ليک په ترلاسه کولو سربېره ولسمشر غوښتل چې د دواړو لويو وړاندیز شوی متن چې په استوګنو سيمو کې د عملياتو او د امريکايانو لخوا د خلکو د کورونو د پلټلو په باب وو جرګې ته يوسي او هغوی ته يې ولولي. څرنګه چې د ملي امنيت سلاکار د خبرو کوونکيو د پلاوي رييس ؤ دفتر يې د اړوندو ټولو کاغذونو او د تړون د متن د چمتو کولو مسوولیت درلود. په داسې حال کې چې موټرونه د باندې د ګلخانې مانۍ په مخ کې کتار ولاړ او حرکت ته چمتو وو، ولسمشر او زه د نوموړي په دفتر کې د افغاني وړاندیز شوي متن په انتظار وو. متن بايد د ډاکتر سپنتا همکار ښاغلي فوشنجي زما همکار جاويد کوټوال ته استولی وای او ما به هغه ولسمشر ته سپاره. په متن کې د امريکايانو لخوا د کورونو د تلاشۍ او د هغو منع کېدل ياد شوي وو. دوه ځله موږ اصلاح کړ او د اصلاح شوي متن په انتظار وو.

درېيم ځل هم چې متن موږ ته پرته له اصلاح کېدو را ورسېد ولسمشر ډاکتر سپنتا ته زنګ وواهه او په غوسه يې د سبب پوښتنه وکړه، ښاغلي سپنتا په ځواب کې وويل: «زما د همکار غلطي وه» ولسمشر په غوسه د هغه همکار ته څو سپورې خبرې وکړې چې پرلپسې (غلطۍ) يې کړې وې.
بالاخره موږ د امريکايانو له وړانديز شوي متن، د افغاني لوري له متن او د ولسمشر بارک اوباما له ليک سره د لويې جرګې په لور وخوځېدو. د افغاني لوري په متن کې داسې راغلي وو: «امريکايي ځواکونه د تلاشۍ او عملياتو لپاره د خلکو کورونو ته نشي ننوتلای. امريکايي ځواکونه نشي کولای افغانان بنديان کړي او په افغانستان کې زندان نشي درلودلای.
ولسمشر په لويه جرګه کې خپله وينا د جرګې د موخې په بيانولو پيل کړه، نوموړي زياته کړه چې هېڅوک د ده استازيتوب نشي کولای او د لويې جرګې نه يې وغوښتل چې خپلواک او ملي ګټو ته په پام تصميم ونيسي، نوموړي وويل: «زما استازی د افغانستان د خلکو ملي وجدان دی» ولسمشر تشريح کړه چې په څه ډول يې د دې تړون هره جمله او کلمه پخپله لوستې ده او په هغو کې يې بدلونونه راوستلي دي. نوموړي د امنيتي تړون له اهدافو څخه يو د افغانستان د امنيتي ځواکونو پياوړتيا وباله او له دې يې شکايت و کړ چې دی جېټ الوتکې غواړي خو امريکايان «بمبيرک» ورکوي. ولسمشر د اوباما د ليک يوه برخه جرګې ته ولوستله چې د ضمانت حيثيت يې درلود.
ښاغلي اوباما په خپل ليک کې يادونه کړې وه چې: «(...) پوهېږم چې تاسو هڅه کوئ چې د افغانستان خلک د جګړې له ناوړه اغېزو نه خوندي وي په تېره د هغوی کورونه! موږ په دې وروستيو کې هڅه کړې ده چې دغه هيله ترسره شي (...) د امريکا متحده ايالاتو ځواکونه به د عملياتو په موخه

د افغانانو کورونو ته نه ور ننوزي د سمدستي فوق العاده حالاتو او امریکایي ځواکونو ته د جدي خطر د پېښېدو له استثنا پرته (...)»

د سنا د مجلس یوې غړې بلقیس روشن چې چپي ماؤوېستي تمایلات یې درلودل ودرېده او د اعتراض غږ یې اوچت کړ. نوموړې امنیتي تړون د «وطن پلورنې وثیقه» وبلله. د جرګې یو شمېر غړي چې هڅه یې کوله چې د هغې د اعتراض مخه ونیسي د ولسمشر له توند غبرګون سره مخ شول. ولسمشر وویل چې هر څوک کولای شي په جرګه کې خپل نظر ووایي. نوموړي د هغو غږونو په ځواب کې چې مېرمن بلقیس یې د ایران او پاکستان نوکره بلله د اعتراض په دود وویل: «زه پخپله د دې تړون پر مخالفت تورن یم په داسې حال کې چې زه یې مخالف نه یم بلکې د هغو د منلو لپاره شرطونه لرم. که له تړون سره مخالفت له ایران او پاکستان سره تړاو ګڼل کېږي بیا له هغو څخه دفاع له امریکا سره تړاو دی» ولسمشر په خپله وینا کې داسې جملې وکارولې چې د لویې جرګې غړیو له هغو څخه داسې انګېرله چې ګواکې نوموړی ورسره موافق دی. نوموړي وویل که دغه تړون نه وي امریکایان زموږ له هېواده وزي او له دوی سره به نور هېوادونه او آن یو شمېر مسلمان هېوادونه هم لاړ شي. نوموړي امنیتي تړون د ګزار (تېرېدو) په پړاو کې د هېواد د ثبات ضامن وباله. نوموړي همدارنګه د هغو مشورو چې د سیمې له هېوادونو او مهمو مسلمانو هېوادونو سره د دې تړون په باب کړې وې یادونه وکړه او وې ویل چې له ایران پرته نورو توافق درلود چې افغانستان یې د خپلو شرایطو په چوکاټ کې له امریکا سره لاسلیك کړي. خو په پای کې ولسمشر یوه موضوع په ډېره ظریفانه بڼه یاده کړه چې په لومړیو کې د ډېرو لږو کسانو هغو ته پام شو.

نوموړي وويل: همکاري دا ايجابوي چې اعتماد په منځ کې وي، زما او امريکا ترمنځ اعتماد نشته. که تاسو له دې تړون سره موافقه څرګنده کړی، تړون بايد داسې وخت لاسليك شي چې انتخابات ترسره شي او امن رامنځته شوی وي. نو موږ د يوې مودې غوښتونکي يو، که انتخابات خرابېږ لور ته لاړ شي ملامتي يې زما پر اوږو رالوېږي. زه داسې انتخابات غواړم چې په امنيت کې ترسره شي.» هغه خپله وينا په دې جمله پايته ورسوله: «له نړۍ سره اړيکې درلودل زموږ په خير دي او په خپلواکۍ کې زموږ عزت دی»

په لويه جرګه کې د امنيتي تړون پلويان ډېر فعال وو. حضرت مجددي چې د لويې جرګې مشر وټاکل شو صادق مدبر چې د لويې جرګې د تدوير مشر ؤ او استاد شهراني چې د جرګې مرستيالي يې پر اوږو وه د جرګې بې نه او نوپلويانو څخه وو. ښاغلي مدبر د لويې جرګې د غړيو په ټاکلو کې تر خپله وسه کار وکړ او هڅه يې وکړه چې داسې کسان جرګې ته راشي چې له تړون څخه پلويتوب وکړي. پر دې سربېره په دې برخه کې فعال وزيران، نور کسان چې رسمي دندې يې نه درلودې او يا يې د لويې جرګې غړيتوب هم نه درلود خپمې ته يې آزادانه تګ راتګ کاوه او د جرګې غړي يې دې ته هڅول چې تړون تائيد کړي، چې له هغې ډلې څخه جاويد لودين يادولی شو. زموږ د ملي امنيت شورا دفتر هم ډېر کسان دې کار ته ګومارلي وو. د کمېټو په منځ کې مخالفو او انتقادي نظرونو ته د مطرح کېدو وخت نه ورکول کېدو.

د لويې جرګې له پايته رسېدو نه يوه ورځ مخکې له ماسپښين وروسته زما دوست «محمد ضيا بوميا» چې د لويې جرګې غړی ؤ احوال راکړ چې حضرت صاحب، شهراني صاحب، ډاکتر مدبر او ډاکتر سپنتا کمېټو ته سر ورښکاره کوي او د جرګې غړيو ته سپارښتنه کوي چې په وړانديزونو کې

مو چې د وروستۍ کاري ورځې په ترڅ کې يې عمومي غونډې ته لولي دا ور زيات کړي چې ولسمشر بايد د جرګې له پايته رسېدو وروسته د يوې اونۍ په اوږدو کې امنيتي تړون لاسليك کړي.
دا برالا مداخله، خلکو د دوی ارادې او رايې ته سپکاوی ؤ. زه سمدستي د ولسمشر دفتر ته ورغلم ورته ومې ويل چې داسې د خلکو په وجدان او نظر بايد لوبې ونشي. هغوی د جرګې غړيو ته ويل چې دا د ولسمشر غوښتنه ده او موږ يې تاسو ته وايو. د جرګې غړيو چې پوهېدل دا هر يو ولسمشر ته نژدې دي فکر يې کاوه چې رښتيا وايي بې له دې چې وپوهېږي چې په څه ډول اغفالېږي. ځکه مې له ولسمشر نه اجازه وغوښته چې د جرګې ځای ته ورشم او وضعيت له نژدې وګورم. د همدې ورځې مازيګر د پوليتخنيك پوهنتون ته ورسېدم. هوا سړه وه، نری باران اورېده. له خپل مرستيال ظاهر غوث سره يوځای د خېمې له ساحې نه ښکته لوري ته چې د پوليتخنيك تدريسي اطاقونه دي د جرګې له غړيو سره راکوز شوم د لارې په اوږدو کې مې له ځينو سره ستړي مشي وکړل. د نورو په نسبت زما خبرو د ولسمشر د دفتر د رييس په توګه هغوی ته ډېر د ولسمشر د نظر استازولي کوله. کله مې چې د دوی د پوښتنو په ځواب کې ورته ويل چې ولسمشر نه د تړون مخالف دی او نه موافق، تاسو آزاد ياست چې څه ډول فکر کوی د هغو په اړه تصميم ونيسی او دا چې ولسمشر هېچا ته دنده نه ده سپارلې چې د تړون په رد او يا تائيد تاسو ته پيغام ورسوي. ډېر به حيران شول، چې ماښام شو وضعيت د پوليتخنيك په ساحه بدل شو، زه د جرګې له غړيو سره په خبرو بوخت وم چې د ولسمشر زنګ راغی، نوموړي وويل چې زر تر زره له پوليتخنيکه راووزه او دفتر ته دې راشه، ځکه چې ډاکتر مدبر نوموړي ته تيلفون کړی ؤ او شکايت يې کړی ؤ چې ګواکي ما له راتلو سره هڅه کړې

چې د جرګې د غړيو نظر واړوم. او زما دغه کار د جرګې د غړيو د انتقاد سبب شوی دی. ما چې وضعه بلکل برعکس وليدله او د تړون د پلويانو دروغ او لاسوهنه د لمر په څېر ښکاره وو خپه شوم او د دفتر پر ځای کور ته ستون شوم.

لويې جرګې په څو کاري ورځو کې په (٣١) مادو کې پرېکړه‌ليک تيار کړ. د پای په غونډه کې د ګډون لپاره د نومبر پر ٢٤ مه بيا هلته لاړو. ولسمشر د پرېکړه‌ليک او هغو شرطونو چې په هغو کې ياد شوي وو د تاييد په ترڅ کې د سولې پر راتلو ډېر ټينګار وکړ، خو زياته يې کړه چې سوله او امنيت څه وخت بايد ټينګ شي؟ نن او که لس کاله وروسته؟ نوموړي له امريکا وغوښتل سوله او امنيت له هغه ورځې چې ګواکې د افغانستان خلکو د امريکايي اډو په منلو له هغه هېواد سره (دوستي) څرګنده کړې وه ټينګ کړي. نوموړي دا اعلان هم وکړ چې له همدې شېبې دې نور «زموږ د خلکو په کورونو کې» عمليات بند کړي او که يو ځل بيا دغه کار تکرار شو بيا د امنيتي تړون خبره په منځ کې نشته، د امريکا سفير ته يې د اشارې په ترڅ کې وويل «سفير يې ناست دی او خبرې اوري!» ولسمشر د خلکو د کورونو پلټلو پر پايته رسولو هم ټينګار وکړ. وروسته يې د جرګې غړيو ته د دوو اونيو امنيتي راپور ور وښود او وې ويل چې په تېرو دوو اونيو کې د امنيتي ځواکونو او ملکي وګړو تلفات ډېر را ټيټ شوي دي، په داسې حال کې چې په تېره يوه مياشت کې په ټول هېواد کې د وژلو او قتلولو بهير روان ؤ. نوموړي د جرګې غړيو ته وويل دغه وضعيت د تړون له منلو وروسته هم غواړو، بيا يې زياته کړه: «وضعيت بېرته خراب نشي، پر خبره مې و پوهېدئ؟» ولسمشر غوښتل خلکو ته واضح کړي چې امنيت او نا امني دواړه د امريکايانو په لاس کې دي. خلک خبر نه وو چې تر هرې

ترهګریزې پېښې او ملکي مرګ ژوبلې وروسته ولسمشر امریکایانو ته ویلي وو «که امنیتي وضعیت دغه ډول وي خلک به په لویه جرګه کې تړون و نه مني» موږ دواړو د پېښو او مرګ ژوبلې ګراف څارلو او د راز په څېر مو په اشارو او د کاغذ پر پاڼو د لیکلو په واسطه د هغو له کمېدو یو بل ته خبر ورکاوه. د هغه راپور له مخې چې ولسمشر ولوست د جرګې د وروستۍ غونډې نه یوه ورځ وړاندې د امنیتي ځواکونو مرګونه یوه تن پولیس ته را رسېدلې وو. ولسمشر د امریکایانو له ژمنو ماتولو هم اندېښنه درلوده. د هغوی پر ټولو ژمنو باور نشو کېدای نوموړي په همدې سبب هغه لیک چې د قطر دفتر تر پرانیستلو یوه ورځ مخکې ولسمشر اوباما را لېږلی ؤ خو عملاً یا د دفتر له هغو سره په بشپړ مخالفت پرانیستل شو د جرګې غړیو ته ور وښود او وې ویل: «باید دا ډاډ ترلاسه کړو چې هېواد مو په سم لوري روان دی که نه؟ دغه تړون مفت دوی ته مه ورکوئ (...) تاسو له ما نه غوښتي دي چې د یوې میاشتې په موده کې تړون لاسلیک کړم. فرضاً زه یې لاسلیک کړم او سبا ته یې سوله نه وي، امریکایان یې په اډو کې په امن کې وي او زموږ وطن ټوټه ټوټه وي، په هغه صورت کې به ملامت زه وم او که بل څوک؟!»

ولسمشر د سالمو انتخاباتو ترسره کول هم د امنیتي تړون د منلو او لاسلیک لپاره د شرط په توګه یاد کړل. نوموړي د جرګې غړیو ته وویل: «د جرګې له جوړېدو دوې ورځې وړاندې ډاکتر صاحب سپنتا، د بهرنیو چارو وزیر صاحب او خُرم صاحب له ما سره په دفتر کې وو او د امریکا له سفیر او جنرال ډنفورډ سره مو ملاقات درلود، ما وویل چې تړون له راتلونکي حکومت سره لاسلیک کړئ دا چې د درېیمې فقرې په اړه (په استوګنو سیمو کې عملیاتو) مو بحث کاوه، د دوی سفیر وویل چې انتخابات دوهم

پړاو ته درومي او هغه به له پینځو تر شپږو میاشتو پورې وخت ونیسي، فکر مې د ۲۰۰۹ کال د ولسمشرۍ انتخاباتو ته لاړ»

ولسمشر د لویې جرګې د غړیو له پرلپسې چکچکو نا آرامه کېدو او داسې یې احساسوله چې هغوی د ده د خبرو ژورتوب ته پام نه کوي. نوموړي په وروستۍ غونډه کې هم له هغوی سره چې غوښتل یې د امریکایانو د یوه منتقد عالم د خبرو مخه ونیسي توند چلن وکړ او وې ویل «مولوي صاحب ته وخت ورکړئ چې خبرې وکړي که یې نه ورکوئ نو تاسو پخپلو کمېټو کې هم همدغسې چلن درلودلی دی او دغه پرېکړه‌لیک مو دروغ او جعلي دی» ولسمشر د خپلو خبرو په پای کې وویل: «زه د تطبیق پړاو غواړم لومړی دې سوله راشي، بیا یې لاسلیکوم»

د لویې جرګې رییس صبغت الله مجددي پام شو چې نښه یې خطا شوه او ولسمشر له دې انکار کوي چې امنیتي تړون به یوه میاشت کې لاسلیک کړي. د مایکونو شا ته ودرېد او خبرې یې په ایتونو او احادیثو پیل کړې، وروسته یې خپل صوفیانه کلام او بیتونه واورول خبرو ته یې داسې دوام ورکړ: «د رییس صاحب جمهور خبرې ریښتیا دي، هغه ما ته تل احترام کوي، لاسونه مې ښکلوي، خبرې مې اوري خو پر هغو عمل نه کوي خو هر وخت یې چې پرې عمل کړی دی له پایلې نه یې ډېر خوښ دی، لکه امریکا ته وروستی سفر یې، ما ورته ویلي وو چې نرمښت و ښیه، پر هغو یې عمل وکړ له هغه ځایه ډېر خوښ را ستون شو او وې ویل چې امریکایانو موږ ته ډېر قدر راکړ (...)»

ښاغلي مجددي ځان د حامد کرزي استاد او ولي نعمت باله او د نوموړي ولسمشري یې هم له خپل برکته ګڼله. حضرت مجددي له ولسمشر نه وغوښتل چې تړون لاسلیک کړي. ولسمشر چټک له ځایه جګ شو د

مايکونو شا ته ودرېد او خپل شرطونه يې بيا تکرار کړل. حضرت مجددي د ولسمشر د دغه «بې اطاعتۍ» په مقابل کې گواښ وکړ چې که تړون لاسليک نه کړې له هېواده به هجرت وکړم! خو ولسمشر بېله دې چې د هغه خبرو ته پام وکړي له ستيژ نه را ښکته شو.

غربيان د امنيتي تړون لپاره د سالمو انتخاباتو ترسره کولو په نوي شرط چې ولسمشر ايښی ؤ ډېر پرېشانه شوي وو. د لويې جرگې له پايته رسېدو نه يوه ورځ مخکې د برېتانيا سفير ريچارد ستگ دغه اندېښنه په ارگ کې له ولسمشر سره شريکه کړه. نوموړي امنيتي تړون ته «کاتاليزر» عنوان ورکړی ؤ او هغه يې په افغانستان کې د لوېديځو هېوادونو د شتون لپاره ضروري وباله.

سبا ته چې لويه جرگه پايته ورسېده، يانې د نومبر پر ۲۵ مه، د امريکا متحده ايالاتو د ملي امنيت سلاکاره «مېرمن سوزان رايس» د کندهار او ننگرهار تر سفرونو وروسته کابل ته راغله. حامد کرزي هغه د شپې ډوډۍ ته الحاقيه ودانۍ ته را دعوت کړه. الحاقيه ودانۍ د لومړي لمبر مانۍ چې د ولسمشر د استوگنې ځای ؤ او دوهم لمبر مانۍ چې د ملېمستون حيثيت يې درلود تر منځ جوړه وه، ښکلې او روښانه مانۍ وه. د کوټو غولی يې د رخامو په شين رنگه ښکلې ډېره پوښل شوی ؤ.

ولسمشر له مېرمن رايس نه وپوښتل چې سفر يې آيا د لويې جرگې په تړاو دی؟ نوموړې منفي ځواب ورکړ وې ويل چې مخکې د سپنتا له لوري دعوت شوې وه چې افغانستان ته سفر وکړي. نوموړې د يوې پوښتنې په ځواب کې وويل چې په لويه جرگه کې د ښځو او نارينه ؤ گډون يې ډېر خوښ شوی ؤ. سوزان رايس چې د بارک اوباما په څېر تورپوستو څخه وه دې مقام ته تر رسېدو وړاندې په ملگرو ملتونو سازمان کې د خپل هېواد

استازې وه. ما دا د جان کیري پر خلاف داسې څوک ولیده چې په استدلال کې کمزورې وه. د کار په بهیر کې مې د امریکا درې جګپوړي چارواکي ولیدل چې د ولسمشر په سترګو به یې سترګې ښخې کړې او په ګواښنده نظر به یې هغه ته کتل. تر ټولو وحشتناک یې د ریچارډ هالبروک ګواښوونکي حرکتونه او نظر ؤ. جنرال جان الن او جان کیري هم خپلې کتابچې او دوسیې په غوسه تړلې وې او په ډېر وحشتناک ډول یې د حامد کرزي پر سترګو سترګې ښخې کړې وې. په دغه شپه سوزان رایس هم دا کار وکړ، خو د هغې حرکات ډېر مسخره او مصنوعي ښکارېدل. فکر کوم د امریکا حکومت خپل مامورین او دیپلوماتان روزي چې ځینې وخت د مقابل لوري د وېرولو او تر رعب لاندې راوستلو لپاره توند حرکتونه وکړي او د مقابل لوري په سترګو سترګې ور ښخې کړي ویې ګواښي او وارخطا یې کړي.

ولسمشر زر د امنیتي تړون د لاسلیک مسالې ته راغی او وې ویل چې د افغانستان پر کلیو او د خلکو پر کورونو د عملیاتو د پایته رسېدو په صورت کې به یا پخپله یاد سند لاسلیک کړي او یا به په حکومت کې بل چا ته دغه دنده وسپاري. مېرمن رایس څرګنده کړه له دوو ورځو راهیسې یې چې په افغانستان کې له پنځوس تنو افغانانو سره لیدلي دي دا ټول د لویې جرګې د پرېکړه‌لیک او امنیتي تړون پلویان وو. نوموړې وویل چې د ولسمشر اوباما پیغام به موږ ته ورسوي چې امریکا په راتلونکیو څو ورځو کې د امنیتي تړون لاسلیک ته چمتو ده.

کله چې ولسمشر د سولې مساله او په استوګنو سیمو د عملیاتو درولو خبره تکرار کړه مېرمن رایس وویل «ولسمشر اوباما په دې اړه مخکې تاسو ته لیک را استولی دی!»

ولسمشر کرزی: «یانې دا هر څه له پرون راهیسې د عملي کېدو پړاو ته ننوتلي دي»

سوزان رایس: «نه، کله چې امنیتي تړون نافذ شي»

ولسمشر یو ځل بیا د عایشې کونړۍ ماشومې یادونه وکړه چې د امریکایانو په برید کې یې د بدن غړي او کورنۍ له لاسه ورکړي وو. مېرمن رایس وویل: «زه هم مور یم (...) مهرباني وکړئ پر دې هم وپوهېږئ چې ولسمشر اوباما هم د دوو ښکیلو لورانو پلار دی، زه پخپله د یوه زوی او یوې لور مور یم! موږ ګډ کار کولای شو چې د بې ګناه خلکو ژوند له لاسه و نه وزي»

ولسمشر کرزی: «تر اوسه خو د ژمنې درک نشته»

سوزان رایس: «دا د اوباما ژمنه ده»

ولسمشر کرزی: «د سولې مساله څنګه؟ صلاح الدین رباني څو ورځې وړاندې پاکستان ته تللی ؤ غوښتل یې له ملا برادر سره وګوري، نوموړی په یوه پوځي مرکز کې ؤ، پاکستانیانو ښاغلي رباني ته ویلي وو چې هغه نه غواړي له تا سره وګوري. ښاغلي رباني ټینګار کړی ؤ، کله یې چې لیدو ته ورغلی ؤ نوموړی په داسې حال کې چې سترګې یې تړلې وې بې حرکته پروت ؤ، دا د سولې پروسه نه ده (...)»

خبرو مو د ډوډۍ پر سر دوام وموند. لومړی د سولې د پروسې په باب خبرې وشوې وروسته ولسمشر د راتلونکیو ولسمشریزو انتخاباتو مساله را واچوله وې ویل: «په ۲۰۰۹ کال کای ایده د امریکایانو په استازیتوب تر دوهم پړاو مخکې د معاملې وړاندیز را ته وکړ او ویې غوښتل چې د اجرائیه ریاست کرسۍ ایجادول ومنم. جان کیري هم په همدې تړاو لاس اوچت کړ او پر انجیل او خدای یې قسم سوګند یاد کړ چې دوهم پړاو انتخابات به ترسره کېږي، خو ترسره نه شول.»

سوزان رایس: «زه دا درک کوم، زه په بشپړ صداقت او د ولسمشر اوباما په استازیتوب وایم چې د هېڅ نوماند ملاتړ نه کوو، په انتخاباتو کې ځنډ نه غواړو او د سرتاسري انتخاباتو غوښتونکي یو»

ولسمشر کرزی: «سرتاسري یانې څه ډول؟»

سوزان رایس: «یانې دا چې ټول افغانان پکې ګډون وکولای شي»

ولسمشر کرزی: «کله چې سوله ټینګه نه وي، دغه هدف خو ترلاسه کېدای نشي (...)»

ولسمشر کرزي یو ځل بیا د امنیتي تړون تر لاسلیک وروسته د افغانستان د سلامتۍ په باب اندېښنه وښودله. نوموړي طالبانو ته د څو ولایتونو د سپارلو د وړاندیز یادونه وکړه چې یو وخت د امریکایانو لخوا شوی ؤ. نوموړي وویل چې واحد افغانستان غواړي چې که د طالبانو تر حاکمیت لاندې وي او که «د دې لاسپوڅي حکومت» تر حاکمیت لاندې. خو مېرمن رایس پرلپسې پر دې ټکي ټینګار کاوه چې امریکا نشي کولای نور انتظار وکړي. هغې زیاته کړه: «صادقانه وایم که تړون لاسلیک نه شي، د څو اونیو په موده کې به موږ په یوه ناممکن حالت کې وو. تاسو پخپله وینا کې زموږ پر خلاف توند الفاظ وکارول. که دا اوس لاسلیک نه شي کانګرس به د سند لاسلیک موږ ته نا ممکن کړي»

ولسمشر کرزی: «په مناسب فرصت کې به لاسلیک شي، هغه وخت چې خلک مثبتې نښې وګوري»

سوزان رایس: «ولسمشر اوباما به بلا تکلیف حالت کې شي»

ولسمشر کرزی: «نو راځئ چې معامله وکړو»

سوزان رایس: «زه دلته د معاملې لپاره نه یم راغلې»

ولسمشر کرزی: «نو تاسو له معاملې پرته امنیتي تړون سر ته رسوئ؟»

سوزان رایس: «معامله پخوا د خبرو په جریان کې شوې ده، داسې فکر ونه کړې چې زما خبرې جدي نه دي. موږ غواړو له افغانستان سره مرسته او همکاري ولرو خو روښانه خبره دا ده چې که د کال تر پایه (تر یوې میاشتې پورې) لاسلیک نه شي نور به همکاري تر منځ نه وي»

ولسمشر کرزی: «که امنیتي تړون غواړئ نو د سولې پروسه پیل کړئ او بریدونه مو ودروئ»

سوزان رایس: «د سولې د پروسې په باب تاسو ته ډاډ نشم در کولای (...) دا ډالۍ نه ده چې تاسو یې موږ ته راکوئ، دا یو دوه اړخیزه تړون دی» تر دې وروسته ولسمشر د بروکسل د درې اړخیزې غونډې او د امریکا او پاکستان د خپلمنځي جوړجاړي او بګرام زندان مسالې یادې کړې. نوموړي بګرام زندان د طالب جوړونې فابریکه وباله.

سفیر کننګهم: «تاسو خو ما ته وویل چې په سوله کې کار مه لرئ»

ولسمشر کرزی: «ما داسې نه دي ویلي»

سفیر کننګهم (په زهرجنه خندا): «ریښتیا؟! نو معذرت غواړم چې زه نه یم پوهېدلی»

ولسمشر کرزی: «ما ویلي وو چې زموږ په استازیتوب عمل مه کوئ، بلکې تاسو او پاکستانیان په سوله کې مرسته وکړئ»

د سولې پر پروسه له بشپړو خبرو او بحث وروسته ولسمشر له ګوانتامو زندان نه د طالب بندیانو د خوشي کولو خبره مطرح کړه. د لویې جرګې د پرېکړه‌لیک په یوه ماده کې د ګوانتانامو زندان نه د افغان بندیانو را خوشي کېدل او بېرته راوستل غوښتل شوي وو. سفیر وویل د ګوانتانامو بندیان د تړون برخه نه ده. خو ولسمشر یې خبرې ور غوڅې کړې وې ویل: «دا په پرېکړه‌لیک کې راغلي دي، تاسو د پرېکړه‌لیک یوه برخه منئ او یوه برخه

يې نه منئ» سوزان رايس وويل امريکا به د بنديانو په باب يو کار وکړي خو که امنيتي تړون زر لاسليک نه شي نو هېواد به يې له افغانستان نه خپل ټول پوځيان وباسي. نوموړې زياته کړه: «په انتخاباتو کې د نه لاسوهنې او پرا ستوګنو سيمو د عملياتو بندولو په باب ډاډ درکولای شو خو د سولې په باب موږ معجزه نه شو کولای». ولسمشر يې په خپل دريځ ټينګار کاوه او لږ تر لږه د سولې پروسې د پيلولو غوښتنه يې کوله. بالاخره د سوزان رايس زغم ختم شو او په ناخوښه لهجه يې وويل: «ښاغلی ولسمشره ووايه چې امنيتي تړون څه وخت لاسليکوې؟»

ولسمشر کرزی: «چې کله د ګوانتانامو بنديان خوشي شي او دلته راشي، د خلکو پر کورونو بريدونه ودرول شي، د سولې پروسه پيل شي (...)» په دې منځ کې جيفري ايګر چې نوی د جنرال لوت ځايناستی شوی ؤ سر ښکته اچولی ؤ او مېرمن رايس چې غوښتل يې ګواښنده بڼه خپله کړي نېغ يې سترګې د ولسمشر په سترګو ور ښخې کړې وې او يوه خندوونکې ننداره جوړه وه. ولسمشر په داسې حال کې چې نه يې غوښتل مېرمن رايس ته يې پام شي په تکرار يې ويل: «موږ متحد افغانستان غواړو، موږ فدراليزم او ملوک الطوايفي نه غواړو» د امريکا د ملي امنيت سلاکارې په داسې لهجه چې ګواکې وروستۍ خبره کوي او له ځايه جګېږي وويل: «د مزه دارو خوړو څخه مو مننه...» خو د ولسمشر کرزي د حرکاتو په ليدو چې دې ته يې هېڅ پام نه کاوه يو ځل بيا يې د هغه لېست په تکرار پيل وکړ چې هېواد يې د افغانستان د رغاونې لپاره کړي وو. نوموړې ولسمشر ته په خطاب کې وويل: «تاسو د ښه او عالي په منځ کې له موږ عالي غواړئ، دا چې موږ يې له درکولو ناتوانه يو نو ښه هم له لاسه ورکوئ»

ولسمشر وویل: «نه، ما د بد او بدتر تر منځ بد غوره کړي دي، زه د هغو افغانانو له لوري خبرې کوم چې جنرال پتریوس یې کورونه او کلي ور وران کړي دي او پر هغوی یې بمونه غورځولي دي، زه پر امریکا اعتماد نه لرم، نو له راتلونکي حکومت سره یې لاسلیک کړئ، تاسو ما نشئ بدلولای، زه دوستي غواړم نه استثمار او دوستي یانې پر کورونو برید نه کول او د سولې راوستل» ولسمشر یو ځل بیا د ګوانتانامو د بندیانو مساله یاده کړه. سفیر کننګهم یې په ځواب کې وویل: «موږ خپل قوانین لرو»

ولسمشر کرزی: «دا د جرګې غوښتنه ده، جرګه موږ ته قانون دی»

سفیر: «جرګې تاسو ته دا هم ویلي ترون لاسلیک کړئ»

ولسمشر کرزی: «جرګې دا هم ویلي چې بندیان راولئ، نو را یې ولئ»

سوزان رایس: «موږ لاسلیک ته چمتو یو»

ولسمشر کرزی: «داسې امکان نه لري، نو خپل تصمیم ونیسئ»

سوزان رایس: «موږ خپل تصمیم نیولی دی»

ولسمشر کرزی: «زه واحد او یو موټی افغانستان غواړم، که امارت وي که جمهوریت ما ته توپیر نه لري»

سفیر کننګهم: «ستاسو خلکو ته خو توپیر لري...»

ولسمشر کرزی: «زه په کابل کې کمزوری حکومت، پر هلمند د طالبانو واکمني او بله سیمه د کوم بل چا په لاس کې نه غواړم (...) تاسو ځانمرګي بریدګر ډېرولای شئ، زیاتې چاودنې کولای شئ بې پیلوټه الوتکې کارولای شئ، زه پوهېږم تاسو د خرابۍ لپاره زیات توان لرئ خو پرېکړه موږ کوو او هاغه به وروستۍ پرېکړه وي»

سوزان رایس: «نو څه وشي.»

ولسمشر کرزی: «د سولې پروسه پیل کړئ، بیا را شئ چې مخته لاړ شو»

سوزان رایس: «دا ستاسو هېواد دی او موږ پکې مېلمانه یو»
ولسمشر کرزی: «تاسو مېلمانه نه یاست تاسو دغه دولت له ماسره یو ځای اداره کوئ، حکومت کوئ، پوهېږم (...)»
سوزان رایس: «زه وایم چې امریکا لاسلیک ته چمتو ده خو تاسو داسې شرطونه وړاندې کوئ چې پوره کول یې ناشوني دي، موږ دلته د سرومال قرباني ورکړې ده»
ولسمشر کرزی: «هوکې، خو امریکا غلطه سیاسي لاره غوره کړې وه. زما پیغام درسره یوسه، یا روسیه، چین، هند، پاکستان، فرانسه او برېتانیا سره را ټول کړئ او ما ته ډاډ راکړئ چې د امنیتي تړون له لاسلیک وروسته افغانستان یو لاس پاتې کېږي»
سوزان رایس: «دا یو دوه اړخیز تړون دی، نور هېوادونه څرنګه پکې را شاملولای شو؟»
ولسمشر کرزی: «دا زموږ لپاره د ضمانت حیثیت لري»
غونډه د سوزان رایس په خبرو چې بیا بیا یې ویل امریکا د تړون په لاسلیک کې ځنډ نه مني په ناخوښه فضا کې پای ته ورسېده.
که به غونډه هر څومره له خپګان او د نظرونو له اختلاف سره وه، د حامد کرزي په مېلمه پالنه کې کمی او نیمګړتیا نه راتله. هغه به یې بیا بیا مېلمه ته د خوراکونو ست کاوه، هغوی به یې د تازه ترکارۍ له خوړلو ایسارول او د خدای پامانۍ پر مهال به د مېلمه تر روانېدو پورې د هغه د موټر تر څنګ ولاړ ؤ. امریکایي چارواکي د موټرو له اوږده کاروان سره راتلل، د دوی ساتونکیو دا عادت درلود چې په موټر کې د مېلمه له کېناستلو وروسته به یې د څو دقیقو لپاره د لارې په اوږدو کې له ټولو امنیتي پوستو سره په مخابره کې اړیکې نیولې او ډاډ به یې ترلاسه کاوه. ولسمشر به په دې جریان

کې د موټر تر څنګ درېدلی ؤ. ما څو ځله هڅه وکړه چې نوموړی له دې کاره را وګرځوم ځکه چې دا مې د پروتوکول خلاف باله خو نوموړی چمتو نه ؤ چې دغه عادت پرېږدي. د نوموړي استدلال هماغه د افغانانو د «مېلمه پالنې دود» ؤ. بالاخره به ما زیاتره هغوی او د امریکایانو دود تولیدوونکي موټر پرېښودل او په خپله مخه به لاړم.

د نومبر پر ۳۰ مه د پاکستان نوی صدراعظم محمد نواز شریف کابل ته راغی او په دلکشا ماڼۍ کې یې لومړی له ولسمشر کرزي سره یوازې ناسته درلوده او وروسته د پلاویو په حضور کې دواړو لوریو خبرې وکړې. نوموړي د کابل له ښکلاوو او په ۱۹٦۵ کال کې یې د خپل لومړي سفر کیسه وکړه چې هغه مهال نوموړی د ښوونځي زده کوونکی ؤ او له خپل پلار سره د نوروز جشن پر مهال د صنعتي نندارتون لیدو ته راغلي وو.

له پاکستاني پلاوي سره خبرې د سولې پروسې پر محوررا څرخېدې. د ملا برادر اخوند د خوشي کېدو او له نوموړي سره د صلاح الدین رباني لیدل، په کونړ کې د مولانا فضل الله او په زندان کې د مولوي فقیر محمد د شتون د خبرو او بحث ټکي وو. د پاکستان سفیر د ولسمشر او صلاح الدین رباني د بیا بیا غوښتنو په ځواب کې چې ملا برادر باید خوشی شي وویل چې هېواد یې د هغو په خوشي کېدو کې ستونزه نه لري خو CIA له دې سره موافقه نه ده.

د لویې جرګې له جوړېدو او د سوزان رایس له سفر وروسته د افغان وزیرانو او چارواکیو لخوا پر ولسمشر فشارونه بیا پیل شول. هغوی هېڅ فرصت له لاسه نه ورکاوه چې امنیتي تړون باید لاسلیک کړي. مثلاً جنرال بسم الله خان د ملي امنیت شورا په غونډه کې یادونه وکړه وې ویل چې د ملي اردو الوتکې آن له جبهو د شهیدانو د لېږدولو لپاره تېل نه لري. محمد عمر

داودزي د کورنيو چاور وزير دې ته ورته شکايت درلود. خو ولسمشر په تکرار د دوی په ځواب کې وويل چې دا ټول زموږ د تړلتوب او وابستګۍ کيسې کوي او موږ بايد له دې تړاوونو څخه ځان وژغورو. کله چې ولسمشر وويل: «د شپې اعلانوم چې امريکايانو پر موږ تېل بند کړي دي» وزيرانو په دې عنوان چې د خلکو اندېښنه له دې اعلان سره زياتېږي ترې منع کړ، ولسمشر د دفاع له وزير وپوښتل: «بسم الله خانه! که امريکايان تا ته تېل در نه کړي هلمند ساتلی شې؟ نن د امنيتي تړون په نامه تېل درباندې بندوي خو سبا ته پر يوې بلې پلمې همدغه کار کوي مثلاً وايي ملي اردو فاسده شوې ده. پرون نواز شريف ما ته وويل چې امريکايانو له ما نه غوښتي چې تا ته ووايم امنيتي تړون لاسليک کړه، ترې ومې پوښتل چې بيا سوله څنګه کېږي؟ وې ويل چې پټې خبرې پيلوو او ملا برادر خوشی کوو. نو ورونو پښې مو ټينګې کړئ»

د هغې ورځې په سبا هوشيار زيباري د عراق د بهرنيو چارو وزير کابل ته راغی، نوموړي هم پر دې پښېماني ښودله چې عراقيانو د امريکايي پوځيانو مصؤنيت نه ؤ منلی او په پايله کې امريکا له عراق نه خپل ځواکونه اېستلي وو، نوموړي موږ ته توصيه کوله چې داسې غلطي ونه کړو. په همغه ورځ د پولنډ سفير زما دفتر ته راغی او وړاندیز يې وکړ چې هېواد يې د افغانستان او امريکا تر منځ د بدګومانيو د رفع کولو لپاره دې ته چمتو دی چې هر کار ترسره کړي.

د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره د کورنیو او بهرنیو فشارونو دوام

د افغانستان او پاکستان لپاره د امریکا ځانګړی استازی جیمز ډوبنز پاکستان ته تر سفر وروسته د دسمبر پر ۵ مه په ارګ کې له ولسمشر سره وکتل. نوموړي افغانستان ته د سولې په راوستلو کې د پاکستان د نسبي چمتووالي خبر ورکړ. ښاغلي ډوبنز یو ځل بیا له پاکستان سره د درې اړخیزې ناستې وړاندیز وکړ. خو ولسمشر له طالبانو سره پر رسمي او علني خبرو ټینګار کاوه، هغه څه چې د امریکا ځانګړی استازی یې منلو ته حاضر نه ؤ ځکه د ده په وینا طالبان له افغان حکومت سره خبرو ته حاضر نه وو. نوموړي پر پاکستان په فشار راوړو کې د خپل هېواد ناتواني یاده کړه خو دا یې څرګنده کړه چې اسلام‌اباد کولای شي له یو شمېر با اعتماده کسانو سره د طالبانو د پټو لیدنو چاره برابره کړي. ښاغلي ډوبنز دا هم روښانه کړه چې طالبان د ولسمشرۍ انتخاباتو ته انتظار دي. نوموړي د ولسمشر د نیوکو او د امریکا د صداقت د نشتوالي په تړاو د بېلا بېلو مثالونو په ځواب کې وویل: «که موږ له افغانستان نه ووزو ستاسو پولیس او پوځ به سقوط وکړي» د امریکا ځانګړي استازي ولسمشر ته وویل چې هېواد یې افغاني لوري ته د سولې په برخه کې ډاډ ورکولای شي خو د امنیتي تړون د لاسلیک لپاره نور نشي ایسارېدای، ځکه چې د ده په وینا طالبان د انتخاباتو تر ترسره کېدو پورې خبرو ته حاضر نه وو. ولسمشر وویل: «تاسو څه پوهېږئ چې هغوی تر انتخاباتو پورې له موږ سره خبرو ته حاضر نه دي (...) پر ۲۰۰۹ کال انتخابات تاسو خرابې ته بوتلل نه طالبانو (...)»

جیمز ډوبنز: «موږ دواړه په بېلو دنیاوو کې ژوند کوو»

ولسمشر کرزی: «هوکې! بیا نو انتخابات وکړئ او وروسته تړون لاسلیک کړئ»

جیمز ډوبنز: «دا ناشونې ده، بل لوري ته ستاسو پیسې خپل ارزښت له لاسه ورکوي، انفلاسیون زیاتېږي او هېواد مو کورنۍ جګړې لوري ته درومي»
ولسمشر کرزی: «څه ډول کورنۍ جګړې لوري ته درومي؟»
جیمز ډوبنز: «د دې لپاره چې تاسو به پوځ او پولیس نه لرئ»
ښاغلي جیمز ډوبنز وویل چې صدراعظم نواز شریف طالبان سولې ته هڅولي دي خو هغوی د افغانستان له حکومت سره خبرو ته حاضر نه دي. نوموړي زیاته کړه امریکا پر پاکستان تر یوه حده اغېزه لري او پاکستان پر طالبانو. خو ولسمشر وویل که هغوی د سولې خبرو ته حاضر نه وي پاکستان دې هغوی له خپلې خاورې وشړي. د جیمز ډوبنز ځواب دا ؤ چې طالبان له پاکستاني طالبانو سره اوسېږي. ولسمشر کرزي د پخوا په څېر پر دې ټینګار کاوه چې طالبان سوله غواړي خو له دوی نه چې هر یوه په دې لار کې ګام اېښی دی یا نیول شوی دی او یا وژل شوی دی. خو د امریکا ځانګړي استازي دغه استدلال نه مانه او دا یې د (توطیې تیوري) وبلله. له اوږدو خبرو او بحثونو او تکراري دلیلونو وروسته د جیمز ډوبنز زغم پایته ورسېد او ولسمشر ته یې داسې وویل: «ښاغلی ولسمشره! په داسې صورت کې چې په افغانستان کې سوله او آرامي وي نو بیا دلته د بهرنیو ځواکونو شتون ته څه اړتیا ده؟»
د دسمبر پر ۱۸ مه په ګلخانې ماڼۍ کې د ډاکتر اشرف غني په غوښتنه غونډه جوړه شوه چې په هغو کې پر موږ سربېره چې تل به له ولسمشر سره وو پخپله ډاکتر اشرف غني، محمد عمر داودزی، حضرت عمر زاخېلوال، ارشاد احمدي، او ضرار احمد عثماني ګډون درلود. په پیل کې ډاکتر اشرف غني وویل: «ما غوښتنه وکړه چې دغه غونډه جوړه کړو ځکه چې هر یو بېل له امریکایانو سره په خبرو بوخت یو، باید د هغو لپاره حدود وټاکو» ښاغلي

داودزي وويل: «څلور ټکي د يادونې وړ دي، يو دا چې متن وروستی شوی دی او مشورې هم بشپړې شوې دي، يانې بله جرګه نه جوړېږي. نن هم د امريکا له سفارت نه کسان راغلي وو او ويل يې چې عملي او با مانا پروسه چې تاسو يې يادوئ يانې څه؟ جان کيري ما ته له اسراييلو نه زنګ وهلی ؤ ويل يې چې تاسو ولې سوله له موږ نه غواړئ؟ ما ورته وويل چې تاسو ځواکمن خلک ياست. په دې دليل! (...) کيري وويل چې له پاکستانيانو سره په اړيکه کې دی او دې ته حاضر دی چې هر وخت موږ وغواړو دلته راشي خو ويل يې چې ناکام ستنېدل به يې ښه نه وي، نو زه په مساله کې روښنايي وينم»

ډاکتر اشرف غني: «اصلي مساله له موږ سره د نظام ثبات دی. اوسنی وضعيت نظام بې ثباته کوي، موږ که پر دې و نه پوهېږو بيا په هېڅ هم نه پوهېږو (...) دوهم د انتخاباتو خرابول دي، دې پايلې ته رسېدلي يو چې هغوی په انتخاباتو کې لاسوهنه نه کوي (...)»

ډاکتر زاخېلوال: «تاسو درې شرطونه درلودل، يو انتخابات، دوهم د خلکو پر کورونو د عملياتو بندول، په دې کې پرمختګ شوی دی، درېيم د ګوانتانامو بنديانو مساله ده دا د شرطونو په جمله کې نه وه»

ولسمشر کرزی: «دا د جرګې پرېکړه ده»

ډاکتر سپنتا د ګوانتانامو بنديانو په اړه د امريکايانو له قانوني محدوديتونو يادونه کوله او ډاکتر اشرف غني ويل د سولې پروسه وخت غواړي بايد د سمدستي پايلې هيله ترې ونه کړو. هغوی د امريکايانو اندېښنې يادولې چې له دې وېرېږي چې د ولسمشر هر شرط چې پوره کړي هغه بل شرط ورته وړاندې کړي. ښاغلي داود زي د جان کيري له قوله وويل چې په سپينه ماڼۍ او پنټاګون کې اوس دا نظر دی چې ولسمشر اصلاً د امنيتي تړون

لاسلیک ته چمتو نه دی په همدې دلیل په یوه شرط پسې بل شرط اېږدي. خو ولسمشر ځواب ورکړ چې امریکایان دې د سولې ریښتینې پروسه عملاً پیل کړي د تړون د لاسلیک حکم به وکړي.

د ۲۰۱۴ کال په دوهمه ورځ امریکایي سناتوران کابل ته راغلل مشر یې جان مک‌کېن او همېشنی ملګری ورسره لیندسي ګراهام وو. جان مک‌کېن چې یو ځل د خپل هېواد د ولسمشرۍ د مقام نوماند هم ؤ د امریکا د سنا د مجلس له ځواکمنو او بانفوذه غړیو څخه شمېرل کېدو، نوموړي د وېتنام په جګړه کې برخه درلوده او هلته اسیر شوی ؤ. لاسونه یې ښه نشو پورته کولای. معلومه نه وه چې سبب یې په جګړه کې ټپي کېدل وو او یا یې کومه بدني نیمګړتیا درلوده، نوموړی سره له دې چې قاطع سړی ؤ خو د سناتور ګراهام پر خلاف یې بې منطقه، په تکبر او حاکمانه خبرې نه کولې.

سناتور مک‌کېن د خپل هېواد د کورني وضعیت یادونه وکړه چې یوازې ۱۷ سلنه خلک په افغانستان کې د امریکایي ځواکونو د پاتې کېدو پلویان دي. نوموړي د ولسمشر کرزي لخوا د امنیتي تړون لاسلیک ده ته لویه تاریخي کارنامه وبلله او دې ته یې چمتووالی وښود چې په دې لار کې هر خنډ له مخې لرې کړي. ښاغلي ګراهام دېرش ورځې ضرب الاجل د دې کار لپاره وټاکه ځکه چې کانګرس په همدې موده کې د خپل هېواد بودجه وروستۍ کوله. نوموړي د عراق د «بد» مثال یادونه هم وکړه چې د امریکایانو شتون یې نه ؤ منلی. هغه ولسمشر ته وویل چې د امنیتي تړون د لاسلیک په صورت کې به د افغانستان «جورج واشنګټن» شي او د هغه په څېر لوی میراث به خپل هېواد ته پرېږدي.

ولسمشر د امنیتي تړون له لاسلیک وروسته د افغانستان د یو موټی پاتې کېدو خبره وکړه او په دې تړاو یې یو ځل بیا خپله اندېښنه تکرار کړه. جان

مک‌کین یې په ځواب کې وویل: «تاسو ته ډاډ درکوم چې که امنیتي تړون لاسلیک شي او بیا طالبان یو شمېر سیمې ونیسي په امریکا کې به له ولسمشر پوښتنې وشي که د افغانستان یو انچ خاوره هم وي»

سناتور گراهام وویل یوازې د افغانستان د پولیسو لگښت د ټول هېواد تر بودجې لوړی دی، هغه زیاته کړه چې امریکا افغانستان القاعده ته نشي ور پرېښودلای او د مخالفینو د نیولو د توجیه لپاره یې استدلال وکړ چې له نیولو پرته یې نو بیا باید ووژنو. هغه هم گواښ وکړ چې د تړون د نه لاسلیک په صورت کې به طالبان راشي او ټول افغانستان به ونیسي. دواړو سناتورانو بیا بیا حامد کرزي ته تر غوږ ور تېروله چې د امنیتي تړون د لاسلیک په صورت کې به د جورج واشنگټن په څېر شهرت وگټي او له دې سره هممهاله یې ویل چې کله امریکا له عراق نه خپل پوځونه و اېستل ترهگر راغلل او هغه هېواد یې په خاورو او وینو لت پت کړ. هغوی گواښ کاوه چې بل عراق باید جوړ نشي. ولسمشر کرزي یو ځل بیا سوله، یو موټی افغانستان... او بالاخره د لویو هېوادونو د تضمین شرط کېښود. دغه وخت سناتور جان مک‌کین ناڅاپه له ځایه جگ شو خو ملگریو یې هڅه کوله چې خپلو دلایلو ته دوام ورکړي. خو وروسته هغوی هم ودرېدل او له کومې په زړه پورې پایلې پرته د ولسمشر له دفتره ووتل.

د دولتي جگپوړیو چارواکیو فشارونه او ټینگار چې امنیتي تړون باید زر تر زره لاسلیک شي په ورځني معمول بدل شوی وو. د امنیتي او دفاعي سکتور وزیرانو په خپله کاري ساحه کې او د مالیې وزیر د اقتصاد په برخه کې دلایل راوړل او وضعه یې ډېره خرابه ښودله. ښاغلي داودزي د ملي امنیت شورا په یوه غونډه کې وویل: «متأسفانه موږ یې هم په فساد ککړ کړي یو او هم یې مجبور کړي یو» ځکه یې د امنیتي تړون لاسلیک غوښت. ښاغلي

زاخېلوال ویل: رییس صاحب تاسو داسې فکر مه کوئ چې څو تنه په ارگ کې (پخپله ولسمشر، اېمل فیضي او ما ته اشاره) د امریکا پر وړاندې توند دریځ نیسي (...) موږ پوهېږو چې د مسلمانانو اصلي دښمن امریکا ده، خو یوازې دریځ نیول کافي نه دي، دا هم ضروري ده چې کښتۍ ساحل ته ورسوو (...)»ښاغلي داودزي وویل: «زه تر ټولو ډېر له امریکایانو سره په دښمنۍ تورن یم، راشئ په گوگل کې یې ولټوئ، خو زموږ پوځي ځواکونه ډېر تړلي دي (...)» ډاکتر اشرف غني تر دې ټولو چارواکیو وړاندې ؤ او د پوځي کودتا آوازه یې توده کړې وه.

د المان صدراعظمې انگلا مرکل د جنوري په ۱۵ مه ماښام ولسمشر ته زنگ وواهه او له هغه یې وغوښتل چې هر څومره زر وي امنیتي تړون لاسلیک کړي. نوموړې وویل چې که امریکا له افغانستان نه ووزي المان به هم پاتې نشي. د المان صدراعظمې په دې تیلفوني خبرو کې د ولسمشرۍ د انتخاباتو په ترسره کېدو او برخلیک شک ښودلی ؤ.

نواز شریف هم چې د فبروري په نیمایي کې د درې اړخیزې غونډې په څنډه کې چې په ترکیه کې جوړه وه له ولسمشر کرزي غوښتي وو چې امنیتي تړون لاسلیک کړي. د هېواد په پارلمان کې هم په منظم ډول د امنیتي تړون د زر تر زره لاسلیک غږونه اوچتېدل. زیاترو وکیلانو د خونړیو ترهگریزو پېښو له پېښېدو وروسته ولسمشر چې د تړون په لاسلیک کې یې نه او نو کول د ملکي مرگ ژوبلې مسوول باله. د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د لویې جرگې د وروستۍ غونډې له پایته رسېدو وروسته د شپې ناوخته ولسمشر ته زنگ وهلی ؤ او دا یې ورته ویلي وو چې که افغانستان امنیتي تړون لاسلیک نه کړي د سولې مخ به و نه گوري.

له دې سره هممهال زړه بوږنوونکې پېښې وشوې لکه د غوربند د سیاه گرد بمباري چې د ماشومانو په شمول په هغو کې زیاتو ملکي وگړیو ژوند له لاسه ورکړ. مگر عامو خلکو له نخبه گانو نه وضعه په متفاوت نظر لیدله. د ساري په توگه کله چې د پارلمان وکیل عبدالستار خواصي د ملي امنیت شورا ته د غوربند د پېښې راپور وړاندې کاوه خلکو هلته مرگ پر پارلمان شعارونه ورکړي وو او ویلي یې وو چې ولې وکیلان هره ورځ د امنیتي تړون د لاسلیک غوښتنې کوي. د غوربند له پېښې وروسته په وزیر محمد اکبرخان مېنه کې پر لبناني رستورانت ترهگریز برید د ډېرو بې گناه خلکو ژوند واخیست. دغه پېښه چې د کابل په ډېره کلکه خوندي سیمه کې وشوه ډېره شکمنه ښکارېدله. د واشنگټن پست یو خبریال د اېمېل په واسطه د ولسمشر ویندوی اېمل فیضي ته لیکلي وو چې د ده معلومات دا دي چې پر لبناني رستورانت په برید کې بهرنیو پوځیانو لاس درلود او په دې تړاو یې د ارگ د غبرگون غوښتنه کوله. د یادونې ده چې له دغه پېښې نه څه موده وروسته یو اروپایي خبریال چې د دې پېښې په باب یې څېړنې کولې په همدغه سیمه کې وویشتل شو او په مرمیو ووژل شو.

ولسمشر د خپل حکومت د ارزونې او تحلیل له لړوالي څوریده. هغه د سر په سترگو لیدل چې یو شمېر کسانو د هغې پېچلې لوبې د ابعادو د درک توان نه درلود چې زموږ په هېواد کې روانه وه، او یو شمېر نور د تړاوونو او په فساد کې د ښکېلتیا په سبب پوهېدل خو د حقایقو له ویلو یې ډډه کوله، په همدې لانجو کې ولسمشر په خپل یوه مطبوعاتي کنفرانس کې بگرا م د طالب جوړونې کارخانه وباله او د سولې له ټینگښت پرته یې د امنیتي تړون لاسلیکول د گندمک او ډېورنډ د تړونونو انډول باله.

د جنوري په ۲۵ مه یو ځل بیا سفیر کننگهم او جنرال ډنفورډ د امنیتي تړون د لاسلیکولو لپاره د ولسمشر په راضي کولو پسې ارگ ته راغلل. دلایل هماغه وو چې پخوا څو ځله تکرار شوي وو. ولسمشر له هغوی سره په خبرو کې هغه وضعه چې د ډېورنډ تړون پکې لاسلیک شوی ؤ ډېره د افغانستان د هغو ورځو له فضا سره ورته وبلله: د مرستو او پیسو د بندولو گواښ، د بهرني یرغل د احتمال گواښ او نور. تر دې وروسته ولسمشر محمد معصوم ستانکزی خپل دفتر ته را وغوښت تر څو سفیر او امریکایي قوماندان ته له «ملا جلیل اخوند» سره د لیدنې جریان کیسه ورته وکړي. ښاغلي ستانکزي په دوبۍ کې له نوموړي سره لیدلي وو او ترې اورېدلي یې وو چې طالبان د سولې خبرو ته لېوال دي، ولسمشر وغوښتل چې یو ځل بیا امریکایانو ته ور یاده کړي چې طالبان سوله غواړي خو امریکا یې په مخه کې خنډ ده.

دوې ورځې وروسته سفیر او نوموړی قوماندان یو ځل بیا د ولسمشر دفتر ته راغلل. دا ځل ولسمشر هغوی ته وړاندیز وکړ چې له «معتصم آغا جان» سره وگوري چې د طالبانو له مشرانو څخه یو تن دی او دغه شېبه په کابل او احتمالاً په ارگ کې دننه ؤ او د سولې د پروسې د عملي پیل لپاره زمینه برابره کړي. خو سفیر له آغا جان سره له لیدو ډډه وکړه وې ویل چې باید له واشنگټن نه اجازه واخلي.

همدغه مهال د سولې لپاره تحرکات پیل شول چې په زړونو کې د هیلو راټوکېدو سبب وو، خو وروستیو پېښو وښودله چې دغه نوښتونه د امریکا او پاکستان له ملاتړ څخه برخمن نه دي.

له ملا جلیل اخوند سره د ښاغلي ستانکزي له لیدو وروسته معتصم آغا جان د طالبانو د پخواني رژیم د شپږو تنو وزیرانو او پخوانیو چارواکیو او د هغوی پینځو تنو قوماندانانو د یوې سیاسي شورا په جوړولو لاس پورې کړ.

هغوی د افغانستان له حکومت سره د خبرو لپاره تمایل وښود. یوه اعلامیه یې خپره کړه او د یوې بین الافغاني لارې د موندلو غوښتونکي شول. د دې غونډې یو مهم غړی د طالبانو له پخوانیو وزیرانو څخه مولوي عبدالرقیب تخاري ؤ. په دې ډله کې د نوموړي حضور ولسمشر د دې نوښت راتلونکي ته خوشبین کړی ؤ او له ښاغلي ستانکزي نه یې وغوښتل چې هغوی ټول کابل ته را وبولي. متاسفانه مولوي عبدالرقیب له دوبۍ څخه پېښور ته لاړ او هلته د ناپېژاندو کسانو په ډزو کې ووژل شو. ولسمشر هدایت ورکړ چې د نوموړي جنازه له تورخم نه تر تخار پورې په پوره درناوي په پوځي هلیکوپتره کې ولېږدول شي. په دې ډول دغه سوله غوښتونکی حرکت په نطفه کې شنډ کړای شو. معتصم آغا جان هم وروسته د متحده عربي اماراتو د دولت لخوا له ډېرو بندیزونو سره مخ شو.

سفیر کننگهم او جنرال ډنفورډ د ۲۰۱۴ کال د فبروري پر ١٦ مه بیا هم د ولسمشر کرزي دفتر ته راغلل. ولسمشر د پاکستان د صدراعظم محمد نواز شریف لخوا د امنیتي ټرون د لاسلیک په اړه د ټینگار خبره چې څو ورځې وړاندې یې په ترکیه کې د درې اړخیزې ناستې پر مهال کوله یادونه وکړه، له هغوی یې وپوښتل چې امریکا له پاکستان سره څه معامله کړې ده؟ جنرال ډنفورډ وویل څرنگه چې د سولې د پروسې اړوند مسایل او د امنیتي ټرون لاسلیک د دوی له توان نه لوړ دي غواړي چې د نورو مسایلو چې د دوی د واکونو په حدودو کې دي لکه د افغانستان د امنیتي ځواکونو پیاوړي کول او له ملي دفاع او کورنیو چارو وزارتونو سره د مرستو په باب خبرې وکړي. جنرال ډنفورډ د خپلو خبرو په دوام په اغېزناکه لهجه وویل: «ښاغلی ولسمشره! له کوم وخته چې تاسو د امریکا د سیاستونو پر خلاف توند دریځ غوره کړی دی د دفاع وزارت منصبداران له موږ سره له اړیکې او رابطې

درلودو ځانونه غړوي، مهرباني وکړه هغوی ته هدایت وکړه چې له یادو وزارتونو سره د مرستې لپاره هغوی له موږ سره له اړیکو ډډه ونه کړي» ولسمشر چې له دې خبرو د زړه له کومې خوښ شو په ظاهراً آرام حالت یې له جنرال وپوښتل: «د دې لپاره چې ښه وپوهېږم، تاسو وویل چې پوځي افسران له تاسو نه لرې شوي دي او همکاري نه کوي. ویلای شې چې په کومه کچه افسران دي؟ جنرال ډنفورډ ځواب ورکړ: «د جنرالانو او ډګروالانو په کچه» ولسمشر وروسته د دفاع وزیر خپل دفتر ته را وغوښت، نوموړي هم دغه حقیقت تایید کړ چې جنرال ډنفورډ یې ادعا کوله.

جنرال ډنفورډ زیاته کړه چې د دوی پوځ په وروستیو دوو اونیو کې ١٦ تنه تلفات درلودل، دوه تنه په تګاب کې، دوه تنه په څرخي پله کې ... د یادونې وړ ده چې له دغو تلفاتو څخه یې ځینې د افغان پوځیانو لخوا پر امریکایي پوځیانو د ډزو په سبب وو. مثلاً په تګاب کې یوه افغان پوځي هغه مهال دوه امریکایي پوځیان په ډزو ووژل چې هغوی روغتون ته د یوه ملکي ټپي وګړي د لېږدولو مخه نیوله. جنرال ډنفورډ په همدې غونډه کې د یوه کاناډایي وګړي د خوشي کولو غوښتنه وکړه چې د افغانستان په زندان کې پروت ؤ. نوموړي استدلال کاوه چې د MTA تړون په اساس نوموړی باید بندي نشي. ولسمشر یې په ځواب کې وویل چې نوموړي کاناډایي د یوه خصوصي امنیتي شرکت لپاره کار کاوه چې د وسلو په قاچاق کې ښکېل وو. هغه زیاته کړه چې نوموړی کاناډایي د یوه انګلیسي تښتیدلي ضامن دی او دواړو کسانو د افغانستان قوانین تر پښو لاندې کړي وو ځکه یې د خوشي کولو غوښتنه رد کړه. جنرال ډنفورډ په عاجزانه لهجه وویل : «زه د هغه بل کس په فکر کې نه یم خو دغه کاناډایي ډېر وهل شوی دی»

ولسمشر کرزی: «ډېر بد کار شوی دی، چا هغه وهلی دی؟»

جنرال ډنفورډ: «نورو بندیانو»
په دې ډول ټولې یادې پېښې او له امریکایانو نه د یو شمېر افسرانو لرې کېدل له امریکایي پوځیانو نه د افغانانو ورځ تر بلې زیاتېدونکې کرکې ښکارندوی وې چې جنرال ډنفورډ یې وېرولی ؤ.
د فبروري پر ۲۵ مه نېټه ماښام ناوخته ولسمشر اوباما زنګ وواهه او د انتخاباتو او امنیتي تړون د لاسلیک په باب یې له ولسمشر کرزي سره خبرې وکړې. نوموړي په نرمه او آرامه لهجه خبرې کولې او ټینګار یې کاوه چې امنیتي تړون تر انتخاباتو وړاندې لاسلیک کړي. نوموړي وویل چې د تړون د نه لاسلیک په صورت کې به یې هېواد مجبور شي چې خپله درنه وسله له افغانستان نه وباسي. هغه د سولې په پروسه کې د وروستیو تحرکاتو په تړاو د حامد کرزي د خوشباورۍ په ځواب کې وویل چې پر طالبانو باید اعتماد ونه کړو او په دې کې یې شک وښود چې هغوی به سوله وکړي. نوموړي زیاته کړه چې په بروکسل کې به د ناټو په غونډه کې د امریکا د دفاع وزیر د افغانستان په باب خبرې وکړي خو د هغو مانا به له افغانستان نه د امریکا وتل نه وي. ولسمشر اوباما په پای کې له ولسمشر کرزي هیله وکړه چې په رسنیو کې د امریکا پر خلاف خبرې ونه کړي.
یوه میاشت وروسته د امریکا د کانګرس د غړیو یوه پلاوي افغانستان ته سفر وکړ د مارچ پر ۲۲ مه یې په ګلخانې ماڼۍ کې له ولسمشر کرزي سره ولیدل. د نورو په استازیتوب «مېرمن کیلي آیوت» وویل امنیتي تړون تر ټولو مهم ټکی دی چې غواړي پرې خبرې وکړي. هغوی وویل چې له امنیتي تړون پرته امریکا نشي کولای له افغانستان سره مرستو ته دوام ورکړي. هغو د بګرام د بندیانو پر خوشي کېدو هم نا خوښي وښودله وې ویل چې د ولسمشر کرزي سخت شرایط به راتلونکي ولسمشر ته لاره سخته کړي ځکه چې دی

پخپلو شرایطو داسې کرښې کاږي چې په راتلونکې کې به له هغو تېرېدل گران کار وي. هغوی امنیتي تړون د افغانستان لپاره «لویه پانگه» وباله. ولسمشر یو ځل بیا د افغانستان پر یووالي، د سولې پروسې په پیلولو او د افغانستان په پیاوړي کولو ټینگار وکړ او د امریکایانو له لوري یې د افغانانو بندي کول د قانون او حاکمیت خلاف کار وباله.

څو ورځې وروسته جان کیري زنگ وواهه او له ولسمشر سره یې خبرې وکړې. د نوموړي له تیلفوني اړیکې څو ساعته وړاندې د انتخاباتو کمېسیون پر ودانۍ ترهگریز برید وشو چې پړه یې طالبانو پر غاړه اخیستې وه، د یادونې وړ ده چې تر هغو څو ورځې وړاندې ترهگر سرینا هوټل ته ننوتل او یو شمېر مېلمانه یې د ماشومانو په شمول ووژل. ټول شواهد د دې ښکارندوی وو چې د یاد هوټل امنیتي شرکت په برید کې همکاري او یا ډېر جدي غفلت کړی دی. معتصم آغا جان هم چې سوله ییز فعالیتونه یې په متحده عربي اماراتو کې پیل کړي وو د هغه هېواد امنیتي ادارو و نیو.

ولسمشر د امنیتي تړون په باب جان کیري ته وویل چې دې ټولو پېښو د دغه تړون لاسلیک ستونزمن کړی دی او د پاکستان او امریکا د استخباراتو تر منځ د همکارۍ په باب بدگمانۍ را منځته کوي. دغو خبرو اترو هم و نه کولای شول چې د ولسمشر په دریځ کې بدلون راولي.

بل لور ته له ایران سره د جامع ستراتیژیکو همکاریو د تړون پر سر خبرو دوام درلود او ښاغلي سپنتا د هغو کار پر مخ بېولو. ایرانیانو د تړون په متن کې راوړي وو چې «هېڅ لوری به اجازه نه ورکوي د برښنایي جگړې، او دې ... په څېر عملیات د درېیم هېواد له لوري د دواړو اړخونو په خاوره کې ترسره شي. د یوه لوري خاوره هم د ترهگرو له لوري و نه کاول شي (...)» په داسې حال کې چې امریکایانو کله د اعلا سرقوماندانۍ د قوماندې د نوي

مرکز ودانۍ له سمڅو سره بشپړه کړه د سپارلو پر مهال یې موږ ته وویل «که له ایران نه توغندي وویشتل شي په اتو دقیقو کې به دلته را ورسېږي، ځکه خو به تاسو کافي وخت و لرئ چې ځانونه دغه پټنځای ته را ورسوئ»
ولسمشر کرزي د اوبو له اړوند فصل پرته غوښتل چې هر څومره زر له ایران سره دغه تړون لاسلیک کړي. ولسمشر د همدې جنجالونو په بهیر کې له روسیې سره د کریمیا د ټاپو وزمې یو ځای کېدل په رسمیت و پېژندل او رسماً یې له هغو ملاتړ وکړ.
دا ټول د ولسمشر کرزي د بهرني سیاست د ښکاره بدلون نښې وې.
زموږ بحثونه ورو ورو له امنیتي تړون نه د انتخاباتو اړوند مسایلو په لوري ور څښېدل. امریکایان هم په تدریج د تړون د لاسلیک په تړاو له ولسمشر نهیلي کېدل.
د کابل او واشنګټن تر منځ د بشپړې بې باورۍ فضا په اوج کې ولسمشر اوباما د ۲۰۱۴ کال د می پر ۲۵ مه بګرام ته راغی. د شپې نهه بجې وې چې ولسمشر ته زنګ راغی او د نوموړي له راتلو یې خبر کړم. د امریکا سفارت د بهرنیو چارو وزارت د تشریفاتو له لارې نوموړي ته خبر ورکړی ؤ چې ښاغلی اوباما هیله لري چې ولسمشر د ملاقات لپاره د بګرام هوایي ډګر ته ورشي. ولسمشر په دې تړاو له ما سره تیلفوني مشوره وکړه او زما نظر یې وغوښت، زما نظر طبعاً منفي ؤ. نوموړي هم نه غوښتل چې د امریکا د ولسمشر غوښتنې ته مثبت ځواب ورکړي.
طلوع تلویزیون د شپې ناوخته بګرام ته د اوباما د راتګ خبر خپور کړ او زیاته یې کړه چې نوموړی له حامد کرزي سره د لیدو اراده نه لري. رویترز آژانس او نیویارک ټایمز ورځپاڼې هم بیا بیا د ارګ له مطبوعاتي دفتر سره اړیکه نیوله او غوښتل یې چې په دې باره کې زموږ نظر معلوم کړي، ځکه

خو مجبور شوو چې اعلامیه خپره کړو او په هغو کې د پېښې ریښتینی جریان بیان کړو، دا چې ولسمشر کرزي په بګرام کې د بارک اوباما د ملاقات بلنه رد کړې وه او ویلي یې وو چې د افغانستان د ولسمشر د لیدو کتو ځای ارګ دی نه بګرام.

په دې پسې ما له رویترز آژانس او بي بي سي او آزادي رادیو ګانو سره مرکې وکړې او موضوع مې ورته تشریح کړه. د شپې په ۱۲ بجو ولسمشر یو ځل بیا له ما سره په تیلفوني اړیکه کې شو او وې ویل: «ولسمشر اوباما غواړي په تیلفون ورسره خبرې وکړم ستاسو نظر څه دی؟» دواړه پر دې موافق وو چې تیلفوني خبرې ستونزه نه لري. له امریکا سره تړلیو رسنیو، وکیلانو او کارپوهانو! چې څومره توان درلود پر دې مساله یې بحثونه وکړل او د افغانستان د بدیو او د امریکا د ښېګڼو یادونې یې تکرار کړې.

دوې ورځې وروسته ښاغلي اوباما یو ځل بیا له حامد کرزي سره تیلفوني اړیکه ونیوه او دا ځل یې په افغانستان کې د خپلو ځواکونو پر کمولو خبرې وکړې.

سبا ته یې سفیر کننګهم او جنرال ډنفورډ د ولسمشر دفتر ته راغلل. هغوی هم د یو شمېر ځواکونو د اېستلو او د یو شمېر مرکزونو او اډو د خالي کولو پروګرام تشریح کړ. ښایي دوی به دې ته انتظار وو چې د دې خبرې په اورېدو به ولسمشر وارخطا شي او غوښتنه به وکړي چې امریکایان دې پاتې شي. خو ولسمشر د دوی د ځواکونو کمولو ته له پام پرته ترې وغوښتل چې خپل وسایط او تاسیسات له منځه یو نسي او یا یې پاکستان ته پرې نږدي. امریکایانو دا اوس په همدې کار لاس پورې کړی ؤ، ولسمشر د دې ټولو ترلاسه کول د افغانستان حق باله.

امریکایانو د جون پر لومړۍ رسماً اعلان کړه چې د ګوانتانامو پینځه تنه بندیان چې د طالبانو له جګپوړیو قوماندانانو څخه وو د خپل یو بندي شوي پوځي په بدل کې پرېښودل او قطر ته یې استولي دي. سره له دې چې له افغان حکومت سره د دوی ژمنه داسې وه چې یاد بندیان به له خوشي کېدو وروسته افغانستان ته سپاري وروسته چې د هغو هر چېرته زړه وغواړي لاړ دې شي، خو داسې و نه شول.

په پېښور کې د پوځیانو پر یوه ښوونځي تر برید وروسته د پاکستان پوځ په وزیرستان کې پراخ عملیات پیل کړل. د هغه هېواد صدراعظم د جون پر ۱۷ مه یو پلاوی کابل ته را واستاوه چې په ترکیب کې یې محمود خان اڅکزی او د هغه هېواد د بهرنیو چارو وزارت معین شامل وو. محمود خان اڅکزی د ولسمشر د درناوي وړ او د پاکستان د صدراعظم نواز شریف دوست دی. پلاوي د پاکستان د «ضرب عضب» په عملیاتو کې د افغانستان مرسته وغوښته او ژمنه یې وکړه چې د دې په پایله کې به د ترهګرو پټنځایونه له منځه یوړل شي، ولسمشر له دې ګیله وکړه چې پاکستان ملا برادر خوشي نه کړ او د سولې په راوستلو کې یې مرسته ونه کړه. نوموړي یادونه وکړه چې په دې جګړه کې د ښو او بدو ترهګرو توپیر ونه کړي. نوموړي پلاوي ته وویل چې پخپله به په دې تړاو نواز شریف ته لیک واستوي. لیک ما ولیکه، په دې عملیاتو کې د افغانستان شرطونه په څو مادو کې یاد شوي وو. په یوه ماده کې ویل شوي وو چې د عملیاتو په بهیر کې باید ملکي وګړو ته زیان وا نه وړي. ډاکتر سپنتا دغه لیک اسلام‌اباد ته یووړ او د پاکستان صدراعظم ته یې وسپاره. د پاکستان پوځیانو د یاد شوي شرط په اړه توند غبرګون ښودلی ؤ او څرګنده کړې یې وه چې ګواکي د افغانستان ولسمشر د ډېورنډ

هغه لوري ته پراته خلک خپل بولي او د خوندیتوب په باب یې اسلام‌اباد ته حدود ټاکلي دي.

په دې ډول د سولې پروسه بې پایلې پاتې شوه، امریکایانو چې په کوم ډول غوښتل د ګونتانامو بندیان یې خوشي کړل او قطر ته یې واستول، پاکستان په وزیرستان کې پوځي عملیات پیل کړل او د خلکو په عامه وژنه یې لاس پورې کړ، پاکستان د افغانستان پر ختیځو سیمو درنو ډزو ته دوام ورکړ. د ولسمشرۍ د نوماندانو نوملیکنه او انتخاباتي سیالۍ پیل شوې، امنیتي تړون لاسلیک نه شو او یو له ستونزو او ترینګلتیا ډک بل پړاو پیل شو چې دا د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ د انتخاباتو له پېښو ډک پړاو ؤ.

د ۲۰۱۴ کال د ولسمشرۍ پر انتخاباتو ځغلند نظر او د واک لېږد:

حامد کرزی لږ تر لږه د ولسمشرۍ تر انتخاباتو درې کاله وړاندې د هغو لپاره د مناسب نوماند په لټه کې ؤ. ولسمشر د خپلې ځانګړې فکري تګلارې له مخې و نه کولای شول چې تر ۱۳ کلونو زیاته موده کې د خپلو همفکره همکارانو منسجم ټیم پیدا کړي. همدا رنګه هغه هڅه ونه کړه چې د هېواد اداره خپلو نژدې او همفکره کسانو ته وسپاري، په هغه څه چې د ده مرستیالان او لوی او وړوکي مشران ډېر د افراط تر حده بوخت وو. نوموړي د اداري اصلاحاتو او ملکي خدمتونو د کمېسیون او د ګومارنو د بورډ ګومارنې د تقدس تر بریده د احترام وړ بللې په داسې حال کې چې د هغو دوو بنسټونو مشران پخپله په سیاسي معاملو کې سخت بوخت وو. ولسمشر د ۲۰۰۹ کال په انتخاباتو کې تر بریا وروسته خپل دوه کلک مخالفین عطا محمد نور چې ازبکستان ته تللی ؤ او ډاکتر اشرف غني احمدزی چې امریکا ته تللی ؤ را وغوښتل، لومړی یې د بلخ د والي پر مقام پرېښود او دوهم ته یې د اقتصادي او پوځي انتقال د پروسې مسوولیت وسپاره.

د دغې نوې جوړې شوې مهمې ادارې په مشرۍ د ډاکتر اشرف غني گومارل کېدل هغه ته دا امکان برابر کړ چې بېلا بېلو ولایتونو ته مفت سفرونه ورته برابر شي او د هېواد په هر گوټ کې له دولتي مسوولینو او خلکو سره اړیکې ونیسي. ډاکتر اشرف غني په ټولو تصمیم نیوونکیو او مهمو غونډو کې گډون کاوه او په مهمو بهرنیو سفرونو کې یې حضور حتمي گڼل کېدو. کله چې نوموړي د خپلې ږیرې خرېیل پرېښودل او د غونډې په جریان کې به جگ شو په داسې ځای کې به چې لیدل کېدای شوای په لمانځه ودرېد وپوهېدم چې په سر کې یې د نوماندۍ خیالونه پالي.

په حکومت کې د بهرنیو چارو وزیر زلمي رسول د خپلې نوماندۍ خبره نه پټوله، نوموړی د دولتي ادارې د زیاترو غړیو له ملاتړه برخمن ؤ ځکه چې ولسمشر ته له نژدې کسانو څخه گڼل کېدو.

یوه ورځ مې له ولسمشر نه پوښتنه وکړه چې آیا د ډاکتر اشرف غني له احتمالي نوماندۍ څخه ملاتړ کوې؟ وې ویل: «بده نه ده چې ولسمشر شي، دوې ځانگړتیاوې لري: یو دا چې کاغذ یې مخې ته کېږدې پر مغز یې پوهېږي دوهم دا چې که «وغواړي» د هېواد له گټو څخه دفاع کولای شي» په هغو ورځو کې د بېلا بېلو اسنادو له هغو څخه له امریکا سره د ستراتیژیکو همکاریو پر تړون، د ځانگړیو عملیاتو او شپنیو عملیات پر تفاهم‌لیک او بالاخره له امریکا سره د امنیتي تړون پر سر تاوده بحثونه روان وو. په دې بحثونو کې، په ځانگړې توگه چې پخپله د افغانانو تر منځ به وو ډاکتر اشرف غني به هڅه کوله چې د وطن دوستۍ د تمایلاتو په څرگندولو د ولسمشر پام ځانته ور واړوي. نوموړي د اختر په یوه ورځ د امنیتي تړون پر سر له امریکایانو سره له یو لړ توندو خبرو وروسته ولسمشر کرزي ته ویلي وو: «رییس صاحب! که زه پوهېدای چې تر دې بریده د هېواد له گټو څخه دفاع

کوې هېڅکله به په ۲۰۰۹ کال کې ستا پر وړاندې سیالیو ته نه وم درېدلی»
په هغو پرلپسې بحثونو کې چې له ولسمشر سره مې د کلونو په بهیر کې د
یوه منسجم ټیم د جوړولو پر سر درلودل څو څو ځله مې په دې تړاو د
نوموړي په نه لېوالتیا او په نه روزلو او سیاسي صحنې ته د ولسمشر د مقام د
داوطلبانو په نه راوستلو انتقادونه وکړل. په ځواب کې نوموړي د څو تنو
نومونه اخیستل چې د ولسمشرۍ مقام ته یې په نظر کې وو خو د کار په
جریان کې یې خپله ناتواني څرګنده کړې وه. دلته نه غواړم د هغو کسانو
نومونه یاد کړم.
له احتمالي نوماندانو څخه بل تن ډاکتر عبدالله عبدالله ؤ چې عملاً د دې
سیالیو لپاره پر تیاریو بوخت ؤ. د ولسمشر مشر ورور عبدالقیوم کرزی هم
پر ۲۰۱۴ کال هېواد ته راغی او په دې تړاو یې غونډې او مجلسونه جوړ
کړل.
ولسمشر د خپلې ولسمشرۍ د دوهمې دورې له نیمایي مودې تېرېدو
وروسته د یوه مناسب کس د موندلو لپاره مستقیمې او غیر مستقیمې مشورې
پیل کړې. نوموړي د پوهنتونو له استادانو، سیاسي شخصیتونو، دیني علماؤ،
قومي مشرانو او سپین ګیرو، محصلینو، د ښځو د حقوقو له فعالانو ... په
تکرار پوښتل چې څوک غوره دی چې ولسمشرۍ ته نوماند شي. نوموړي
په بېلا بېلو فرصتونو کې له خپلو همکارانو هم همدغه پوښتنه کوله خو په
زړه پورې او روڼ ځواب یې نه اورېد. زیاترو د راتلونکي ولسمشر
ځانګړتیاوې یادولې بېله له دې چې د شخص د نوم وړاندیز وکړي. تقریباً
ټولو به همدا ویل چې راتلونکی ولسمشر باید مسلمان، وطندوست او عادل
وي. خو چې دغه ځانګړتیاوې په چا کې را ټولې شوې، دې ته چا ځواب
نه درلود.

انتخاباتي قوانین او د کمېسیونونو د نویو غړیو ټاکل

د انتخاباتو پر قوانینو کار د فضل احمد معنوي د ریاست پر مهال پیل شو. د ۲۰۰۹ او ۲۰۱۰ کلونو انتخاباتي لانجې او د بهرنیانو فشارونه د دې لامل شول چې د انتخاباتو لپاره نوي قوانین تصویب شي. له دې قوانینو څخه یوه نېغ انتخابات تنظیمول او بل یې د کمېسیونونو تشکیل او د غړیو واکونه. د نویو قوانینو پر بنسټ چې د ۲۰۱۳ کال په نیمایي کې د پارلمان لخوا تصویب شول د انتخاباتي شکایاتو کمېسیون دایمي بڼه خپله کړه، په داسې حال کې چې تر دې وړاندې دغه کمېسیون یوازې د انتخاباتو پر مهال جوړېدو او وروسته به لغوه شو. بهرنیانو ډېره هڅه وکړه چې د کمېسیونونو په ترکیب کې په تېره د انتخاباتي شکایتونو په کمېسیون کې بهرنیانو ته هم د غړیو په توګه ځای ورکړای شي. هغوی دې موخې ته د رسېدو لپاره د مدني ټولنې په بنسټونو او پارلمان کې ډېر کار وکړ خو د ولسمشر له ډېر کلک مقاومت سره مخ شول.

نوي قانون د کمېشنرانو انتخابات یوې کمېټې ته وسپارل چې د «غوراوي کمېټه» ونومول شوه. تر دې مخکې به ولسمشر له سیاستوالو سره په مشوره د انتخاباتي کمېسیونونو غړي ټاکل او مشخص کول.

د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون د دارالانشأ رییس د ۲۰۱۰ کال د انتخاباتو له رسوایۍ وروسته له خپلې دندې لرې شو او په یوه معتبره امریکایي موسسه یانې «د اسیا بنسټ» کې یې د هغو د رییس په توګه زیاته عاید لرونکې دنده ترلاسه کړه.

ښاغلي معنوي غوښتل چې «ذکریا بارکزی» د دارلانشا د رییس په توګه وټاکل شي. خو په هغه غونډه کې چې د شپې ناوخته په ارګ کې جوړه شوه او په هغو کې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون ټولو غړیو ګډون درلود

هغوی د رایو په اکثریت «ضاالحق امرخېل» دې مقام ته وړاندیز کړ. ښاغلي امر خېل د انتخاباتو په ترسره کولو کې کافي تجربه درلوده او د دارلانشأ د عملیاتي څانګې مسوولیت یې عملاً پر اوږو ؤ. ښاغلي معنوي د ضیاالحق امر خېل په انتخابېدو کې زه او د کابینې یو شمېر غړي ښکېل بلل. نوموړي په هغه غونډه کې ډېر توند غبرګون وښود او د دې انتخاب پایلې یې خطرناکې وګڼلې، خو د ښاغلي معنوي کاري دوره پای ته نژدې شوې وه او نوموړی بېله له دې چې په بل پست و ګومارل شي د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون له ریاست نه ګوښه شو. ما په ارګ کې د خپل ماموریت پر مهال هڅه وکړه چې د مدني ټولنې په نوم د یو شمېر کینې اړخو له لوېدیزو هغو سفارتونو سره د تړلیو کړیو چې پخوا کینې اړخي وو انحصار مات کړم. دا د دې سبب شول چې د بشري حقونو په نوي کمېسیون او انتخاباتي کمېسیونونو کې د بدلون رنګ او بوی احساس شي، ځکه چې د درې واړو کمېسیونونو غړي له نوې لارې او د غوراوي په پروسه کې د مدني ټولنې د فعالینو په ګډون انتخاب شول.

د نویو کمېسیونونو غړیو د ۲۰۱۳ کال د سپتمبر پر ۱۹ مه د لوړې مراسم ترسره کړل، او د دوی دننه د رایو په پایله کې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون مشر «احمد یوسف نورستاني» او د انتخاباتي شکایاتو د کمېسیون رییس «عبدالستار سعادت» انتخاب شو. ښاغلي نورستاني تر دې وړاندې په بېلا بېلو دولتي مقامونو کې لکه د وزارت معینیت او د والي په توګه دندې ترسره کړې وې، په داسې حال کې چې ښاغلی سعادت د هېواد له ځوانو او د لوړې کچې حقوقپوهانو څخه ؤ د حقوقپوهانو د شبکې د ادارې تر څنګ یې د ولسمشر د دفتر ریاست د حقوقي سلاکار په توګه هم دنده ترسره کوله.

لوېدیزو هېوادونو چې په سر کې یې د امریکا متحده ایالات وو هڅه کوله چې د کمېسیون د غړو په باب د ولسمشر واکونه تر ممکن حده محدود کړي. د غوراوي کمېټه چې په نوي قانون کې د هغو جوړېدل راغلي وو د دواړو مجلسونو د رییسانو، د سترې محکمې د رییس، د اساسي قانون پر پلي کېدو د څار کمېسیون رییس، بشري حقونو خپلواک کمېسیون رییس او د انتخاباتو اړوند مدني ټولنې د بنسټونو له دوو غړیو څخه جوړه وه. سره له دې بیا هم نوي جوړ شوي کمېسیونونه ډېر د امریکا په مزاج برابر نه وو. ولسمشر لکه چې ژمنه یې کړې وه د کمېسیون خپلواکي یې ډېره محترمه بلله، د هغو له غړیو سره یې له خصوصي لیدنو ډډه کوله او هڅه یې کوله چې ټولې لازمې آسانتیاوې په واک کې ورکړي او امنیت یې خوندي وي.

د نوماندانو د لېست نهایي کېدل

د ولسمشرۍ د نوماندانو لیست له پخوا څخه معلوم ؤ. د هغوی له ډلې څخه د ډاکتر عبدالله، ډاکتر زلمي رسول، ډاکتر اشرف غني احمدزي او قیوم کرزي نومونه اخستلای شو. ولسمشر په بېلا بېلو وختونو کې له یادو کسانو سره ناستې جوړولې او د هغوی نظریات به یې غوښتل. تر هغه مهاله د نوملیکنې او د نوماندانو د لېست نهایي کېدو پړاو ته ډېره موده پاتې وه. له دغسې لیدنو څخه یوه د دوهم لمبرمانۍ په چمن کې په یوې لمرینې ورځې کې له غرمې وروسته له ډاکتر عبدالله سره وه په هغه ناسته کې زه هم وم. ولسمشر له ډاکتر عبدالله پوښتنه وکړه چې د انتخاباتو د ښه ترسره کېدو لپاره باید کوم کارونه ترسره شي. نوموړي د هغو شیانو نوملړ یاد کړ چې باید رعایت شي. ما د هغو یادو شویو مواردو د تایید په ترڅ کې وویل چې د انتخاباتو د بریا تر ټولو لوی ضمانت د هغو د پایلو منل دي. ما چې د ۲۰۰۹

کال له انتخاباتو کوم درس زده کړی ؤ پر دې باوري شوی وم چې که د نړۍ په کچه تر ټولو غوره انتخابات ترسره شي خو چې نوماندان یې د پایلو د منلو اراده و نه لري د پروسې له ناکامۍ پرته بله پایله نه لري. زما خبرې په لومړي گام کې پخپله ډاکتر عبدالله ته متوجه وې.

ډاکتر زلمی رسول چې د زیاترو دولتي مقامونو او د ولسمشر د نژدې کسانو له ملاتړه برخمن ؤ هېڅکله یې د حامد کرزي ریښتینی ملاتړ ترلاسه نکړای شو. خو د ځواکمنو وزیرانو او انجنیر ابراهیم سپین زاده شتون داسې انگېرنې را منځته کړې وې چې گواکي نوموړی د ولسمشر د نظر وړ نوماند دی، ځکه خو سیاسي فرصت غوښتونکي په لومړي پړاو کې ټول هغه ته ورغلل او ملاتړ یې ترې وکړ.

ډاکتر اشرف غني په لومړیو وختونو کې خپلې ټولې مشورې په یوازې توگه له ولسمشر سره کولې. خو د انتخاباتو له را نژدې کېدو سره د حامد کرزي د زړه له کومي تمایل دغه نوماند ته را څرگندېده.

استاد عبدالرب رسول سیاف هم له نوماندانو څخه یو ؤ، لکه چې ولسمشر ویلي وو چې زړه یې ورته ویل له دې نوماند څخه ملاتړ وکړي خو دا چې پوهېده چې « ښاري خلک، ښځې او اهل تشیع به د نوموړي په ملاتړ کې دوه زړي وي» له نوموړي څخه یې هیله کړې وه چې دې سیالۍ ته له ننوتلو څخه ډډه وکړي. دا هغه خبرې وې چې ولسمشر د خپل کار په دفتر کې زما په مخ کې استاد سیاف ته وکړې خو نوموړي څو ځلي دا ادعا کړې ده چې په پیل کې د ولسمشر لخوا وهڅول شوم او په پای کې بیا یوازې پرېښودل شوم.

هغه څوک چې له لومړۍ ورځې ولسمشر د هغه له نوماندۍ سره مخالفت وکړ او له افغانانو او بهرنیانو سره یې په مجلسونو کې په ښکاره د دغه

مخالفت په باب خبرې کولې هغه د ولسمشر مشر ورور قیوم کرزی ؤ. قیوم کرزی هم د خپل انتخاباتي ټیم پر جوړولو بوخت ؤ او هره ورځ یې له بېلا بېلو پاړکیو څخه له زیاتو کسانو سره په وزیر محمد اکبر خان مېنه کې لیدل. ورو ورو کار د ټیمونو نهایي کېدو او نوملیکنې ته نژدې کېدو او سره له دې چې ولسمشر د هغه له نوماند کېدو سره مخالف و. نوموړي خپل کار ته دوام ورکړ. د ۲۰۱۳ کال د اکتوبر پر ۵ مه نېټه د ازبکو او ترکمنو یوه ډله مشران او وکیلان د ولسمشر لیدو ته راغلل. هغوی له ولسمشر نه د قیوم کرزي د انتخاباتي ټیم لپاره «دعا» وغوښته وې ویل چې نوموړي وحید الله شهراني او ډاکتر صادق مدبر د خپلو مرستیالانو په توګه انتخاب کړي دي، ولسمشر هغوی ته په صفا ټکیو وویل چې د قیوم کرزي له نوماندۍ سره مخالف دی او ښاغلي مدبر ته به اجازه ور نکړي چې د نوموړي مرستیالي ومني. سپنتا د قیوم کرزي له پخوانیو دوستانو او کلکو ملاتړ کوونکیو څخه ؤ.

ولسمشر، قیوم کرزی یو ماښام خپل دفتر ته را وغوښت، په دې غونډه کې یوازې زه له ولسمشر سره شریک وم. ولسمشر خپل ورور ته په نسبتاً درنو الفاظو وویل چې له نوماندۍ نه تېر شي او رسماً دا اعلان وکړي. نوموړي ګواښ وکړ چې که داسې ونه کړي مخامخ به خلکو او رسنیو ته ووایم چې ورور مې امریکایي دی او زما ملاتړ ورسره نشته. هغه ګواښ وکړ چې خلکو ته به توصیه وکړي چې ده ته رایه ورنکړي. دغه خبرې زما په څېر د یو چا په مخکې چې هېڅکله هم د قیوم کرزي او محمود کرزي ښه نه اېښېدم پر هغو ډېرې سختې ولګېدې رنګ یې تک سور واوښت او له ډېرې غوسې او غضبه تاو را تاو شو. څو ورځې وروسته ښاغلی کرزی له خپلې نوماندۍ

تېر شو او له خپلو پلویانو یې وغوښتل چې له نورو ټیمونو سره ملګري شي. هماغه وو چې زیاتره برخه یې له زلمي رسول سره یو ځای شول.
د انجنیر ګلبدین حکمتیار په مشرۍ حزب اسلامي د ۲۰۱۳ کال د سپتمبر پر ۲۹ مه حاجي عبدالمالک او حسن نیاز کابل ته را واستول. هغوی وړاندیز وکړ چې ډاکتر غلام فاروق وردګ د ولسمشرۍ لپاره د ښاغلي حکمتیار د نظر او اعتماد وړ کس دی. دغه خبر لږ موده مخکې هم موږ ته را استول شوی ؤ. حزب اسلامي په پام کې درلودل چې صلاح الدین رباني د مرستیال په توګه په دغه ټیم کې ونیول شي. د ولسمشر ځواب دا ؤ چې اوس ډېره ناوخته شوې ده او د زیاترو ټیمونو تشکیل وروستی شوی دی. د ټیمونو او یا په اوسنۍ اصطلاح د انتخاباتي ټکټونو په جوړېدو کې ولسمشر کرزي مهم رول و لوباوه. د نوموړي موخه له دې څخه د ټولنې جوړښت او د ملي یووالي پیاوړتیا وه، د ساري په توګه هڅه یې وکړه چې د تاجکانو یوه پېژندل شوې څېره د ډاکتر اشرف غني لومړی مرستیال کړي. په دې برخه کې یې هڅه وکړه چې محمد یونس قانوني او یا عطا محمد نور دې معاملې ته زړه ښه کړي. هغوی دواړو د ښاغلي غني له خوی او ځانګړتیاوو څخه بېزاري وښوده او له دې کار نه یې انکار وکړ. نژدې ؤ چې غني مرستیال پیدا نه کړي او له نوملیکنې پاتې شي چې حامد کرزي جنرال دوستم قانع کړ چې له نوموړي سره ملګری شي. ولسمشر کرزي عبدالهادي ارغندیوال او انجنیر محمد خان و هڅول چې د ډاکتر عبدالله مرستیالي و مني او له هغه ټیم سره ملګري شي، هغه داسې فکر کاوه چې په دې کار به حزب اسلامي او جمعیت اسلامي سره نژدې شي. افغانستان د دغو دوو ګوندونو له سیالیو او جګړو نه ډېر رنځونه ګاللي وو.

فکر کوم چې ولسمشر کرزي د نورو دلایلو تر څنګ، له ډاکتر زلمي رسول څخه په دې سبب ملاتړ ونه کړ چې نوموړي د پښتنو له دراني څانګې سره تړاو درلود. په عین وخت کې یې خپل ورور قیوم کرزی په دې دلیل له نوماندۍ څخه لاس په سر کړ چې دغه شک او تردید په نطفه کې له منځه یوسي چې ګواکې نوموړی د خپلې کورنۍ د حاکمیت پلوی دی او له دې سره هممهاله د بهرنیانو له لاسه د انتخاباتو تخریبوونکې وسله واخلي. ما له نوموړي نه په دې تړاو یوه وړوکې خبره هم نه ده اورېدلې خو هغو اندېښنو چې نوموړي د افغانستان د راتلونکې په باب درلودې مخکې یاد شوي فکتورونه یې د ولسمشرۍ د انتخاباتو په تړاو په پرېکړو کې اغېزمن ګڼم. د یادونې وړ ده چې د دې ټولو پرېکړو ګټه اشرف غني ته رسېدله. زه د ولسمشر د کار له دوام سره سخت مخالف وم او په هغو کې مې لویه توطیه لیدله چې په ورانوونکې فاجعې به اوښتله.

حامد کرزی باید ولسمشر پاتې شي

د افغانستان اساسي قانون یو چا ته اجازه ورکوي چې دوې دورې د هېواد ولسمشر شي. ولسمشر کرزی وایي چې دغه قید د ده د ټینګار په پایله کې ځای کړای شوی دی، ځکه چې ده نه غوښتل چې د دورو د نه قیدولو څخه په ناوړه استفادې څوک د دېکتاتورۍ د حاکمولو او د عمر تر پایه د حکومت خیال په ماغزو کې و نه پالي.

د ولسمشرۍ د نوماندانو لېست د ۲۰۱۳ کال د نومبر پر ۱۹ مه اعلان شو. په هغه لېست کې ۱۱ تنو د ولسمشرۍ د انتخاباتو په سیالیو کې ځای نیولی ؤ. حقیقت دا دی چې افغانانو د هغوی په منځ کې د حامد کرزي ریښتینی ځایناستی نه لیدو، ځکه خو د خپلې مبهمې راتلونکې په باب اندېښمن وو.

د وروستي لېست تر اعلان مخکې او تر هغو وروسته ډېر خلک، قومي مشران، سیاستوال چې په بېلا بېلو مناسبتونو د ولسمشر کرزي لیدو ته راتلل له نوموړي یې غوښتل چې خپل حکومت ته دوام ورکړي او هېواد له یوه نامعلوم حالت سره مخ نه کړي. د هغو کسانو یو شمېر یې د دې کرښو د لیکلو پر مهال پر مهمو دولتي مقامونو د ولسمشر غني او یا د اجرائیه رییس په ونډه کې ګومارلي دي. یو شمېر قومي مشران چې له اوسنیو حکومتي مشرانو او د هغه مهال له نوماندانو سره یې قومي آن قبیلوي تړاوونه درلودل بیا بیا یې له حامد کرزي وغوښتل چې هېواد هغوی ته و نه سپاري. ځینو به لکه ډاکتر سپنتا قانون په لاس کې ګرځاوه او غوښتل به یې چې ولسمشر ته واضح کړي چې د قانون له مخې یې د کار موده پای ته نه ده رسېدلې. زه د ولسمشر د کار له دوام سره سخت مخالف وم او په هغو کې مې لویه توطیه لیدله چې په بربادوونکې فاجعه به منتج کېدله.

بل لوري ته ایرانیانو، روسانو، المانیانو او ... د خپلو ځانګړیو دلایلو له مخې او امریکایانو او انګلیسانو هم له حامد کرزي غوښتل چې په واک کې پاتې شي. د روسیې د دوما رییس په هغه سفر کې چې کابل ته یې درلود د دلکشا په ماڼۍ کې یې له ولسمشر سره ولیدل. نوموړي د لیدنې په وروستۍ برخه کې هیله وکړه چې له ولسمشر کرزي سره څو شېبې ځانګړی وګوري. موږ د پلاویو غړي د خبرو له اطاقه را ووتو او په دهلیز کې انتظار شوو. وروسته خبر شوو چې نوموړي د ولسمشر پوتین پیغام ولسمشر کرزي ته راوړی ؤ ویلي یې وو چې د افغانستان د ثبات د ساتنې او د سیمې د هېوادونو د ډاډمن کېدو لپاره ضروري ده چې نوموړی په واک کې پاتې شي ځکه چې افغانستان د مشرتابه بدلون ته چمتو نه دی. وروسته چې د ۲۰۱۴ کال د می په میاشت کې د «سیکا» په غونډه کې د ګډون لپاره موږ شانګهای ته سفر

درلود، ولادیمیر پوتین د افغانستان ثبات ته په اشارې ولسمشر کرزي ته وویل: «درېغه ته پاچا وای او د واک پرېښودو ته نه وای اړ شوی» ایرانیانو هم په افغانستان کې له بدلون وېره درلوده ځکه هغوی باوري شوي وو چې ولسمشر کرزی سره له دې چې هېواد یې په فقر او ناتوانۍ کې دی له امریکا سره یې د ناټړلیو هېوادونو په وړاندې خپلواک سیاست غوره کړی دی. د المان د بهرنیو چارو وزیر ښاغلی شتاین مایر چې د ۲۰۱۴ کال د سپتمبر پر ٦ مه ارگ ته راغی د حرمسرای مانۍ په چمن کې یې له ولسمشر سره ولیدل د ډاکتر عبدالله او ډاکتر اشرف غني تر منځ نه ختمېدونکیو اختلافونو په باب یې د نهیلۍ له څرگندولو سره له ولسمشر وغوښتل چې د ملي حکومت لپاره بدیل پیدا کړي. نوموړي هیله درلوده چې ولسمشر په واک کې پاتې شي خو له دې سره هممهاله له امریکا سره امنیتي تړون لاسلیک کړي. موږ د المان د بهرنیو چارو وزیر د سفر په تړاو داسې گڼله چې نوموړي له حامد کرزي سره د معاملې د ترسره کولو لپاره د امریکایانو پیغام راوړی ؤ. د امریکا او برېتانیا سفیران یوه ورځ یو ځای له ولسمشر سره د لیدو لپاره راغلل او په ویلز کې یې د ناټو د سرمشرانو د غونډې په تیاریو خبرې کولې. هغوی ولسمشر ته وړاندیز وکړ چې د ولسمشرۍ دوو نوماندانو تر منځ یوه توافق ته په رسېدو کې ناکامۍ ته په پام دې سمدستي پر خپل مقام پاتې شي او په یاد کنفرانس کې دې د افغانستان په استازیتوب گډون وکړي. ولسمشر په گواښناک ډول هغوی ته وویل چې که برېتانیا ته لاړ شي او د ناټو په سرمشریزه غونډه کې گډون وکړي رسماً به وغواړي چې د امریکا او د دوی د متحدینو پوځونه دې له افغانستانه ووزي او دا اعلان به وکړي چې امنیتي تړون نه لاسلیکوي او دا د خپل هېواد په خیر نه ویني. له هغې ورځې

وروسته په حیرانوونکي ډول د دواړو نوماندانو د رایو د پلټنو په چارو کې فوق العاده چټکي راغله.

ولسمشر د سپتمبر د میاشتې په رانژدې کېدو سره تقریباً په هره لیدنه کې چې له امریکایانو او برېټانویانو سره یې درلودې د لوړې د مراسمو د نېټې معلومولو خبره یې کوله او گواښ یې کاوه چې که هغوی د انتخاباتو د پایلې د روښانه کېدو او د واک په لېږد کې له صداقت او سرعت څخه کار وانخلي ارگ به پرېږدي او په یوه کرایي کور کې به و اوسي. د دې لپاره چې هغوی د ده گواښونه جدي وگڼي پخپله یې له ما نه وغوښتل چې په شش‌درک او یا وزیر اکبر محمد خان مېنه کې کور ورته ولټوم. هغه پوهېده چې زما د کور لټولو راپور امریکایانو ته ورځي او هغوی په دې تړاو د ولسمشر پر جدي توب باوري کېږي.

د انتخاباتو ترسره کېدل او تر هغو وروسته لانجې

د ولسمشرۍ انتخابات د ۲۰۱۴ کال د اپریل پر ۵ مه یانې د ۱۳۹۳ لمریز کال د وري پر ٦ مه ترسره شول. دا لومړني سل په سلو کې افغاني انتخابات وو. ولسمشر کرزي د امریکایانو پر وړاندې ډېر سخت مقاومت وکړ پرې یې نښودل چې د کمېسیونونو په تېره د شکایاتو په کمېسیون کې بهرنیان غړیتوب ولري. اروپایي هېوادونه او هغه شمېر افغانان چې په شعوري او یا لاشعوري توگه د کمېسیونونو په ترکیب کې د بهرنیانو غوښتونکي وو د پارلمان او له لوېدیز سره له تړلیو رسنیو نه په استفادې یې د نوموړي پر خلاف تونده تبلیغاتي څپه را پورته کړې وه.

د انتخاباتو لپاره د تیارۍ ډېرې چارې ترسره شوې او په دې تړاو ډېرې امنیتي غونډې جوړې شوې. ملي امنیت ریاست وخت پر وخت د امنیتي گواښونو په اړه راپورونه راوړل. د هغو راپورونو له مخې هم طالبانو او هم پاکستان

تصمیم درلود چې انتخاباتي بهیر د کمېسیونونو، حساسو انتخاباتي موادو او نوماندانو په نښه کولو ګډوډ کړي. د کورنیو چارو وزارت، د ملي امنیت ریاست او زما دفتر چې د جګپوړیو چارواکیو د ساتنې څانګه ور پورې تړلې وه مسؤولیت مو درلود چې د کمېشنرانو، کمېسیونونو او نوماندانو ټولې اړتیاوې رفع کړو، ځکه چې حق مو نه درلود چې ډېرې وړوکې کمۍ او ناغېړۍ ته اجازه ورکړو. کله کله له دې نه کمېشنرانو او نوماندانو ناوړه ګټه اوچتوله خپلو خپلوانو او دوستانو ته یې د ساتونکي په نوم تنخواه او دنده ورکوله د خپلو زرهي او تعقیبي موټرونو شمېر یې پرلپسې زیاتوه. استخباراتي راپورونه د استاد سیاف، ډاکتر عبدالله او ډاکتر اشرف غني په اړه زیات وو.

د کورنیو چارو وزارت جنرال احساس د انتخاباتي پروسې د امنیت مسؤول ټاکلی ؤ. په دغه زماني محدوده کې غموونکې ترهګریزې پېښې د کابل په ښار کې وشوې، چې له هغه جملې څخه په وزیر محمد اکبر خان مېنه کې پر لبناني رستورانت او سرینا هوټل ترهګریز بریدونه وو. په سرینا هوټل کې وسله‌والو کسانو د یوې کورنۍ ماشومان چې د ډوډۍ خوړلو لپاره دلته راغلي وو د پلار او مور په مخکې په مرمیو وویشتل او ویې وژل.

پر دې سربېره د انتخاباتو خپلواک کمېسیون وداني د مارچ پر ۲۹ مه نېټه تر ترهګریز برید لاندې راغله. د کورنیو چارو وزیر محمد عمر داوودزي د برید موخه د انتخاباتي پاڼو له منځه وړل هدف وښودل چې د ده په وینا انتخابات په خپله ټاکلې موده کې ترسره نشي.

احمد یوسف نورستاني چې د ملي امنیت شورا ته د مارچ پر ۳۰ مه کوم راپور وړاندې کړ څرګنده یې کړه چې د امنیتي ننګونو په سبب به ٪۱۰ د رایې اچونې مرکزونه تړلي وي. د یادونې وړ ده چې د انتخاباتو له ترسره

کېدو وړاندې مارشال محمد قسیم فهیم د ولسمشر لومړی مرستیال په پروان مېنه کې په خپل کور کې وفات شو او محمد یونس قانوني د نوموړي ځایناستی شو. د ښاغلي محمد یونس قانوني پر ځایناستي کېدو له سیاسیونو په تېره جمعیت اسلامي او نظار شورا سره له څو غونډو او مشورو وروسته وروستۍ پرېکړه وشوه. نوموړی پخوا تر دې چې ملي شورا ته د تایید لپاره لاړ شي د مارچ پر ۱۹ مه ولسمشر ته راغی او د نوموړي له «له مهربانۍ او لطف» یې مننه وکړه وې ویل چې دغه حق به یې ادا کړي.

د اپرېل په پینځمه نېټه مازیګر مهال یانې د انتخاباتو په ورځ، د اروپایي اتحادیې استازی او د هغه اتحادیې د څارونکیو د ټیم مشر د ولسمشر دفتر ته راغلل. دواړو د انتخاباتو پر «فوق العاده» ترسره کېدو خوښي کوله او د دې بریا مبارکي یې موږ ته راکړه. د اروپایي اتحادیې استازي وویل چې په خپله یې څو انتخاباتي سایټونو ته سر ور ښکاره کړ او هغه نظم او دسپلین یې چې هلته لیدلی پرې حیران شوی دی. هغوی د ډاکتر عبدالله د پلویانو د شکایت یادونه هم وکړه چې د رای پاڼو د کمبود په اړه ؤ.

د ملي امنیت شورا په غونډه کې چې د انتخاباتو په سبا ورځ وه ولسمشر ټولو په تېره امنیتي او دفاعي ادارو ته په بري د انتخاباتو په ترسره کېدو مبارکي ورکړه او د مالیې له وزیر نه یې وغوښتل چې که امکان وي د امنیتي او دفاعي سکتور ټولو منسوبینو ته یوه میاشت بخششي معاش ورکړي.

د بریالیو انتخاباتو ترسره کولو، د کمېسیونونو په غړیو، د حکومت په منسوبینو او ټولنه کې د غرور او پر خپل ځان د اعتماد یو احساس را پیدا کړی ؤ. د ملي دفاع وزیر بسم الله محمدي ویل چې د انتخاباتو په ورځ موږ د ملي پوځ اووه تنه شهیدان درلودل چې تر عادي ورځو هم لږ وو، د کورنیو

چارو وزیر محمد عمر داوود زي «د دې بریا ټول ویاړ» د ولسمشر او د ده د مرستیالانو وباله.

د امریکا متحده ایالاتو سفیر او جنرال ډنفورډ چې د اپرېل پر ۸مه د ولسمشر دفتر ته راغلي وو په خپل نوبت یې په بریا د انتخاباتو ترسره کېدل وستایل. د انتخاباتو لومړنیو پایلو وښودله چې ډاکتر عبدالله په لومړي مقام کې دی او ډاکتر اشرف غني احمدزی دوهم او ډاکتر زلمي رسول دریېم ځای نیولی دی.

له انتخاباتو وروسته چې په ارګ کې ډېر بحثونه او کارونه کېدل له همدې پروسې سره یې تړاو درلود. ولسمشر پرلپسې د هغو د پایلو په باب پوښتنې کولې. تر انتخاباتو وروسته د نوماندانو له ډلې څخه لومړی ډاکتر اشرف غني، ورپسې ډاکتر عبدالله او تر هغه وروسته ډاکتر زلمی رسول د ولسمشر کرزي لیدو ته ارګ ته راغلل. ډاکتر عبدالله څرګنده کړه چې ښایي په لومړي پړاو کې د انتخاباتو ګټونکی شي. نوموړي وویل: «د ډاکتر اشرف غني تر څنګ د نا مناسبو څېرو شتون او د زلمي رسول تر څنګ د احمد ضیا شتون زما په ګټه تمام شول » د برېټانیا سفیر ریچارډ سټګ د وروستیو پایلو تر اعلان مخکې د یو ډول «سیاسي تفاهم» په باب خبره وکړه او د ولسمشر پام یې ور واړاوه، واشنګټن پوست ورځپاڼې هم ولیکل چې د امریکا د دولت مامورین د نوماندانو تر منځ د سیاسي تفاهم غوښتونکي دي. له انتخاباتو اته ورځې وروسته د ٪۱۰ شمېرل شویو رایو پایلې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون له لوري اعلان شوې چې د هغو له مخې ٪۴۲ ډاکتر عبدالله، ٪۳۸ ډاکتر اشرف غني او ٪۱۰ ډاکتر زلمي رسول وړې وې. وروستۍ پایلې د اپرېل پر ۲٦ مه اعلان شوې. د هغو پر اساس ولیدل شول چې په لومړي پړاو کې کوم نوماند ګټونکی نه دی.

د مې پر ۴ مه ولسمشر د ولسمشرۍ دوهم مرستیال استاد خلیلي، قاضي القضات عبدالسلام عظیمي، د اساسي قانون پر تطبیق د څار کمېسیون رییس ګلرحمان قاضي، د ولسي جرګې رییس عبدالروف ابراهیمي، د مشرانو جرګې رییس فضل الهادي مسلمیار، د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون رییس ډاکتر یوسف نورستانی، د انتخاباتي شکایاتو د کمېسیون رییس عبدالستار سعادت، د دواړو کمېسیونونو د دارالانشا رییسان ضیاالحق امر خېل او ډاکتر محمد علي ستېغ او بالاخره ډاکتر اشرف غني احمدزی او ډاکتر عبدالله ارګ ته را وغوښتل.

د بحث وړ موضوع د دوهم پړاو انتخاباتو د ترسره کولو څرنګوالی ؤ او دا چې حکومت په کوم ترتیب مناسب شرایط ورته برابر کړي. له ښاغلي سعادت پرته نورو ټولو داسې خبرې کولې چې ګواکې دوهم پړاو ته له تللو پرته بله چاره نشته، ښاغلي امرخېل له یو شمېر دولتي کارکوونکیو څخه پرته په امنیتي او دفاعي برخه کې شکایت وکړ چې په یو شمېر برخو کې یې په تقلب کې لاس درلود. دوو مخکښو نوماندانو هم د هغه څه په باب چې په لومړي پړاو کې لیدلي وو شکایت وکړ. ډاکتر عبدالله وویل چې په اوو ولایتونو کې د انتخاباتي رای پاڼو کمبود ستونزې را منځته کړې، هغوی وتوانېدل چې یوازې په درې پړاوونو کې څارنه وکړي، تر هغه مهاله د یو شمېر صندوقونو برخلیک معلوم نه ؤ، د پلټنې او بیا شمېرلو لایحه ډېره په ځنډ تصویب شوه... ډاکتر اشرف غني له کمېسیونونو شکایت وکړ چې د ده له ټیم سره معلومات نه شریکوي، له رسنیو یې ګیله وکړه چې د ده پر خلاف یې ناوړه تبلیغات کړي «یو مسلمان سړی کافر او یهودی بولي» نوموړي هیله وکړه چې په راتلونکي پړاو کې د حکومت غړي بې طرفه پاتې شي.

پخوا تر دې چې دوهم پړاو انتخابات ترسره شي دوه مخکښ نوماندان هر یو بېل راغی او له ولسمشر سره یې خپل شکایتونه مطرح کړل. ډاکتر عبدالله د ضیا الحق امرخېل د لرې کولو غوښتنه وکړه ځکه چې هغه یې بې طرفه نه باله. ډاکتر اشرف غني د کورنیو چارو له وزیر ښاغلي داوودزي او یو شمېر والیانو او د ولایتونو له امنیه قوماندانانو نه شکایت وکړ چې په انتخاباتو کې د یوه ځانګړي نوماند «ډاکتر عبدالله» په ګټه لاسوهنې کوي.

امنیتي ګواښونه هم مخ پر زیاتېدو وو. د ډاکتر عبدالله د انتخاباتي ټیم کاروان په کابل کې تر یوه ځانمرګي برید لاندې راغی، په دې برید کې نوموړي خپل څو تنه ساتونکي له لاسه ورکړل او د ده د مرستیال انجنیر محمد خان موټر بشپړ له منځه لاړ.

د ولسمشرۍ د انتخاباتو دوهم پړاو د ۲۰۱۴ کال د جون پر ۱۴ مه نېټه د ډاکتر اشرف غني او ډاکتر عبدالله تر منځ ترسره شول.

د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون په دفتر کې د انتخاباتو پر ورځ له ماسپښین وروسته یوه پېښه وشوه چې د افغانستان اسلامي جمهوریت نظام ته د ویجاړوونکیو جنجالونو پیلامه شوه. ضیاالحق امرخېل د سروبي ولسوالۍ او د پلچرخي ساحې د خلکو په غوښتنه چې د رای پاڼو د کمبود په باب یې درلوده پرېکړه وکړه چې له رای پاڼو ډک صندوقونه په هغو سیمو کې یادو مرکزونو ته واستوي. تر دې پېښې مخکې مولوي تره خېل محمدي ما ته زنګ وواهه چې د دوی حق تلف شوی دی. نوموړي وویل چې له څو ساعتونو راهیسې د دوی په محلونو کې رای پاڼې ختمې شوې دي، خلک په کتارونو کې ولاړ دي خو څوک د رای پاڼو د ور استولو په اړه د دوی غوښتنو ته مثبت ځواب نه وایي.

اصولاً باید د رای پاڼو وړونکیو موټرو امنیت باید د پولیسو لخوا نیول شوی وای. د کابل امنیې قوماندان جنرال محمد ظاهر ځان د کمېسیون دفتر ته رسولی ؤ او هلته یې د یو شمېر کامرو په مخکې ښاغلی امر خپل پر دې تورن کړی ؤ چې له رای پاڼو ډک صندوقونه په غیرقانوني ډول یادو محلونو ته استوي. دغه جنجال ډېر لوی شو تر دې چې بالاخره د هغو له خېټې د ملي یووالي حکومت را و ووت.

د یادونې وړ ده چې په هماغه ورځ د ځایي خلکو په غوښتنه رای پاڼې د کابل لوېدیځ، شپږمې ناحیې، خیرخانې کوتل او نورو سیمو ته هم د رایو ورکولو محلونو ته استول شوې وې.

ښاغلي قانوني، ښاغلي داودزي او ښاغلي ډاکتر عبدالله دغه پېښه ډېره جدي وبلله او د هغو د څېړنې غوښتنه یې وکړه. ښاغلي نورستاني هغه انتخاباتي مساله وبلله چې باید د انتخاباتي شکایتونو د کمېسیون لخوا و څېړل شي او که جرمي عناصر په کې ولیدل شي لویې څارنوالۍ ته یې وسپاري.

ولسمشر په هغه غونډه کې چې د جون پر ۱۷ مه ولسمشرۍ د مرستیالانو، د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون غړیو، قاضي القضات، د کورنیو چارو وزیر او د اساسي قانون په تطبیق د څار کمېسیون رییس په ګډون جوړه شوه موضوع یې وڅېړله او وې ویل چې د ډاکتر عبدالله شکایت په دې برخه کې باید جدي ونیول شي، رسیده ګي ورته وشي او د نوموړي ډاډ باید ترلاسه شي.

ډاکتر عبدالله د جون پر ۱۸ مه اعلان وکړ چې له انتخاباتي کمېسیونونو سره خپله اړیکه ځنډوي. نوموړي ولسمشر کرزی تورن کړ چې د انتخاباتو په پروسه کې بې طرفه نه دی ځکه یې د یوناما د مداخلې غوښتنه وکړه او ویې غوښتل چې د انتخاباتي لانجو اړوند مسایل دې د ملګرو ملتونو سازمان تر

اشراف لاندې وځېړل شي. ښاغلي عبدالله سمدستي د انتخاباتو له خپلواک کمېسیون نه خپل څارونکي ور وغوښتل.
د ملګرو ملتونو سازمان را ننه وېستل سړې اوبه وې چې پر ولسمشر کرزي ور تویې شوې. نوموړي ډېرې هڅې او خواری کړې وې چې د انتخاباتو پروسه افغاني کړي او د بهرنیانو له نفوذه یې را وباسي، نوموړی له ډېرو ستونزو ګاللو سره وکولای شول چې کمېسیونونه افغاني کړي او د بهرنیانو غړیتوب پکې له منځه یوسي، خو دا دي یوه تن نوماند نه یوازې دا چې هغه په پلوي توب تورن کړ بلکې د انتخاباتي لانجو د حل کیلي یې د بهرنیانو په لاس کې ورکوله.
د یوناما رییس یان کوبیش په همدې ورځ د امریکا له سفیر سره یو ځای ارګ ته راغی تر څو په هغه غونډه کې چې موږ د ولسمشر همکاران او د نوموړي مرستیالان پکې شامل وو ګډون وکړي. نوموړي د ډاکتر عبدالله لخوا د خلکو د پارولو او «عدالت غوښتنې» په موخه خبرې او له کمېسیونونو سره د کار درول غیر قانوني او خطرناک وبلل خو هممهاله یې د یوې سیاسي پروسې د پیل غوښتنه هم وکړه. د امریکا سفیر د ډاکتر عبدالله تصمیم «لویه غلطي» وبلله او وې ویل «پر یو شخص د بې دلیله تورونو لګول باید ټوله پروسه له پوښتنې سره مخ نه کړي» نوموړي د دواړو نوماندانو د پلویانو په منځ کې د درغلیو شتون یو شان و باله او د کمېسیونونو د کار پر دوام یې ټینګار وکړ. خو ولسمشر کرزي تر هغه وروسته چې ډاکتر عبدالله ته یې زنګ وواهه او پخپله یې د هغه له خولې واورېدل چې د ملګرو ملتونو سازمان د مداخلې غوښتونکی دی له دې غوښتنې سره یې خپل توافق اعلان کړ.

د ضیاالحق امرخېل د ثبت شویو غړونو خبر چې د ډاکتر اشرف غني په پلوۍ د غیر قانوني مداخلې ښکارندوی وو د لومړي ځل لپاره د ایران د سفیر ښاغلي بهرامي لخوا ولسمشر ته ورسول شو. نوموړي په هغه لیدنه کې چې له ولسمشر سره یې درلوده وویل «په داسې حال کې چې امریکا او یوناما د انتخاباتو د پروسې پر نورمال دوام ټینګار کوي نو د پایلو مسوولیت یې هم باید پر غاړه واخلي»

د ولسمشر نوي مرستیال محمد یونس قانوني موږ ته خبر را کړ چې د انتخاباتو د کمېسیون د رییس د غږ سي ـ ډي د جمعې په ورځ د جون پر ۲۰ مه ارګ ته راوړي. سره له دې چې موږ انتظار شوو خو په هغه ورځ د ښاغلي قانوني درک معلوم نه شو.

اعتراضونه او د پرلت خېمې په کابل کې په درېدو وې. د هغو معلوماتو پر اساس چې د هماغې جمعې په ورځ یان کوبیش موږ ته راکړ ډاکتر عبدالله ترلاسه کړی سند یوې امریکایي ورځپاڼې ته سپارلی ؤ.

د ډاکتر عبدالله پلویان د موټرو په کاروان کې چې په منځ کې به یې د دفاع وزارت اړوند موټرونه هم لیدل کېدل په ښارو کې ګرځېدل او هوایي ډزونه به یې کول. د ښار په ځینو برخو کې د پرلت خېمې ودرول شوې، ډاکتر عبدالله ته نژدې رسنیو په ګواښنده بڼه ولیکل چې که کمېسیون ډاکتر غني ګټونکی اعلان کړي ډاکتر عبدالله به خپل بېل حکومت اعلان کړي.

د جون پر ۲۱ مه ښاغلي قانوني د انتخاباتو خپلواک کمېسیون د دارالانشا د رییس د غږ سي ډي موږ ته را وړه چې د ډاکتر غني په ګټه د «درغلیو» ښکارندوی ؤ. ولسمشر هغه کمېسیونونو ته د قانوني ارزونې لپاره واستوله.

د هماغې ورځې په مازیګر د یوناما مرستیال «نیکولاس هایسم» د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې وویل چې که څه هم ډاکتر عبدالله او

ولسمشر کرزي په انتخاباتي لانجه کې د ملګرو ملتونو سازمان د مداخلې غوښتنه کړې خو یوناما دا اراده نه لري چې د افغانانو په کورنیو چارو کې مداخله وکړي. نوموړي له مهالوېش سره سم د انتخاباتي کمېسیونونو د کار له دوام خبر ورکړ خو د پیل شویو لاریونو په اړه یې اندېښنه وښوده. نوموړي د خپلو خبرو په پای کې وغوښتل چې د دوهم پړاو انتخاباتو یوې برخې د پایلو اعلان دې څو ورځې وځنډول شي.

د کورنیو چارو وزیر هره ورځ د کابل د وضعې وېروونکي راپورونه ولسمشر ته را وړل. پر نوماندانو او کمېسیونونو د بریدونو احتمال، او بالاخره دا چې ګواکي په شمالي کې وسله‌وال کسان را ټول شوي او پر کابل یرغل ته تیار دي. د کورنیو چارو وزارت جنرال محمد شفیق فضلي د ډاکتر غني د کور او جنرال زمری پیکان د ډاکتر عبدالله د کور د امنیت مسوول وټاکل.

تر دې پېښې وړاندې یوه ورځ ښاغلی معنوي زما د کار دفتر ته راغی او هیله یې وکړه چې له ډاکتر عبدالله سره وګورم. دا کار مې وکړ او د شپې مې د پروان مېنې په دوهم سړک کې د هغه په کور کې ورسره یوازې ولیدل. په پیل کې نوموړي زما او زما د «پاک» کار ستاینه وکړه. له خبرو یې وپوهېدم چې فکر کوي ښاغلی سعادت او ښاغلی امر خپل له ما سره نژدې دي او زه باید ورته ووایم چې حق مې تلف نه کړي. ما د خپل ځان او ولسمشر د بې طرفۍ ډاډ ورکړ. نه پوهېږم چې له زړه نه یې ومنله که نه، خو لیدنه مو په محترمانه فضا کې ترسره شوه. په همدې ډول مې له حاجي محمد محقق سره د هغه په کور کې وکتل. دا ځل ما وار ړومبی کړ او غوښتل مې چې د خپلې بې طرفۍ ډاډ ورکړم. نوموړي د هغو لانجو یادونه وکړه چې د وزارت پر مهال مې د ولسي جرګې له فرهنګي کمېسیون سره درلودلې او وې ویل: «هغه مهال ته هم بې تجربې وې او موږ هم اشتباه وکړه»

ولسمشر هڅه وکړه چې خپل مرستیالان فعال کړي چې یوه د ډاکتر غني پلوي کوله او بل د ډاکتر عبدالله، چې هغوی د دواړو تر منځ د سیاسي توافق په راوستلو کې رول ولوبوي.
د ضیاالحق امر خپل غږ چې خپل د لاس لاندې کسانو ته یې هدایت ورکاوه چې صندوقونه ډک کړي د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې د ډاکتر عبدالله د پلویانو له لوري خپور شو.
نوموړی غږ څو دوه اړخیزې مکالمې وې، یانې یوه دریم لوري چې د غږ اورېدو توان یې درلود هغه ثبت کړی ؤ. وروسته یوه افغاني نژاده امریکایي ما ته کیسه وکړه چې د یادو خبرو اترو ژباړه او ترانسکپرت ده د امریکایانو په یوه مرکز کې اصلاح کړه او وروسته بیا رسنیو خپرې کړې. د افغانستان په ادارو کې د ملي امنیت عمومي ریاست او د کورنیو چارو وزارت د غږ اورېدو او ثبت (استراق سمع) امکانات درلودل. د دواړو ادارو مسوولینو ولسمشر ته وویل چې د امر خپل او د هغه د همکارانو د غږ ثبتول د دوی کار نه دی. د یادونې وړ ده چې د استاد خلیلي او زما د همکار جاوېد کوټوال غږونه هم ثبت شوي وو. ښاغلي کوټوال له کمېسیون نه یوازې پایلې غوښتې وې او بس.
یان کوبیش څو ځله له ولسمشر څخه وغوښتل چې د ښاغلي امر خپل امنیت او خوندیتوب ته ځانګړې پاملرنه وکړي. استعفا ته د نوموړي د چمتو والي خبر لومړی ځل موږ ته د امریکا سفیر د جون پر ۲۲ مه نېټه را وړ.
د یوې برخې رایو له ځنډولو سره د یوناما موافقې د ولسمشر اندېښنې زیاتې کړې وې. نوموړي د واک د لېږد او د لوړې د مراسمو لپاره د اګست دوهمه نېټه په نظر کې نیولې وه او ډاکتر مدبر ته یې دنده سپارلې وه چې د هغې ورځې لپاره بشپړه لازمه تیاري ونیسي. ولسمشر هیله درلوده چې له بهر نه په

دې مراسمو کې د ګډون لپاره جګپوړي پلاوي کابل ته راشي. د برېتانيا د سفير دغه پوښتنه چې د اپرېل پر ٢٦ مه يې ويلي وو چې څوک به د لوړې مراسم ترسره کوي د خطر د زنګ په څېر د ولسمشر په ذهن کې کړنګېدله. له هغه ليدنې وروسته ولسمشر ما ته وويل: «خُرم صاحب دا مهمه پوښتنه ده، د دې تر شا څه مسايل شته، ښايي هغوی (امريکايان او برېتانويان) وغواړي چې په انتخاباتو کې د يوه نوماند لخوا د غوغا له راپورته کولو وروسته دوی غږ اوچت کړي چې ملګرو ملتونو سازمان بايد د لوړې مراسم تنظيم او ترسره کړي» دا دي اوس د پايلو په اعلان کې د ځنډ منل د هغه انديښنې پر واقعيت د تاييد مهر ږدي.

يوه ورځ ولسمشر د امريکا له سفير کننګهم وپوښتل چې چا ته ورشو چې د ډاکتر عبدالله لخوا جوړې شوې ستونزې حل کړي، نوموړي ځواب ورکړ: «ستاسو لوېديځ ګاونډي ته» ولسمشر وپوښتل: «ايران؟» د سفير ځواب مثبت ؤ.

د امر خېل د غږ خپرېدو په سبا ولسمشر نوموړی له ښاغلي نورستاني سره د خپل کار دفتر ته را وغوښت ښاغلي امرخېل د خپلو خبرو په يوه برخه کې وويل چې درې ځلې يې د لومړي پړاو د پايلو له اعلان څخه مخکې په خصوصي توګه له ډاکتر عبدالله سره يوازې ناستې درلودلې. د نوموړي په وينا ډاکتر عبدلله ويل چې څوک به په پکتيا، پکتيکا او خوست ولايتونو کې د رايو اچولو لپاره له کورونو را و نه وزي او له نوموړي غوښتل شوي وو چې د استاد سياف او ډاکتر زلمي رسول رايې دې باطلې اعلان کړای شي تر څو دی (ډاکتر عبدالله) وکولای شي په لومړي پړاو کې اکثريت رايې وګټي. ښاغلي امر خېل زياته کړه چې د دې کار په بدل کې له نوموړي سره

په غیر مستقیم ډول د مالي امتیازاتو او په پښتنو کې د ځانګړي مقام ژمنه شوې وه.
ولسمشر ښاغلي امر خپل ته ژمنه ورکړه چې د استعفا په صورت کې به یې خوندیتوب ته پام وشي. خو د دارالانشا رییس ډاډه نه و چې د ده له استعفا سره به ډاکتر عبدالله له پروسې سره له مخالفت څخه لاس پر سر شي. نوموړي استعفا ته چمتووالی وښود خو وې ویل چې د یوه خبري کنفرانس په ترڅ کې به د انتخاباتو پروسې له سالمیت نه دفاع وکړي.
د ولسمشر په مرستیالانو کې ښاغلی قانوني د سیاسي حل لارې رامنځته کولو ته ډېر لېوال ؤ. نوموړي ډاکتر اشرف غني ته د صدراعظمۍ د پست جوړولو وړاندیز کړی ؤ چې د نوموړي له خوا منل شوی ؤ. ښایي د قانوني هدف به دا ؤ چې یوه ورځ پخپله دغه مقام ترلاسه کړي ځکه چې د ډاکتر غني په انتخاباتي ټیم کې تاجک مرستیال نه ؤ.
د پایلو اعلان هماغسې ځنډول شوی ؤ او ښاغلي قانوني پرلپسې ګواښونه کول چې که کمېسیون پایلې اعلان کړي بدې پایلې به ولري.
یوناما او امریکایانو د ډاکتر عبدالله د پلویانو لخوا د موازي حکومت د اعلان له اړخه ډېره زیاته اندېښنه درلوده خو ولسمشر ډاډه ښکارېدو او ویل یې چې که د دې دسیسې شا ته امریکایان نه وي موازي حکومت به را منځته نشي.
د انتخاباتو جنجالونو په بهیر کې عجیبې امنیتي پېښې هم وشوې. د جولای پر ۳ مه د دلکشا مانۍ په انګړ کې دوه توغندي ولګېدل. څو نور توغندي د هوایي ډګر په هغه سمځه (هنګر) را پرېوتل چې د ولسمشر ځانګړې الوتکه پکې درېدلې وه، د ولسمشر ځانګړې الوتکې ته زیان هم ورسېد. له

دې سره هممهاله د ارغندۍ په سیمه کې سلګونو د تېلو ډکو ټانکرونو اور واخیست او زیات زیانونه یې واړول.
د جولای پر ٦ مه یان کوبیش یو ځل بیا ولسمشر ته راغی او د پایلو په اعلان کې یې د پینځو ورځو ځنډېدو غوښتنه وکړه. د نوموړي په وینا ډاکتر غني د پایلو په اعلان کې ځنډ نه مانه او ډاکتر عبدالله یې اعلانول!.
دوې ورځې وروسته جان کیري د تیلفون په اړیکه ولسمشر ته په نژدې وخت کې کابل ته د راتلو خبر ورکړ. نوموړي تر دې وړاندې له دواړو نوماندانو سره هم په تیلفون خبرې کړې وې. هغه شېبه چې د جان کیري زنګ راغی ولسمشر او ما د اوبو او انرژۍ له وزیر اسماعیل خان سره ناسته درلوده. ولسمشر هڅه کوله چې نوموړی د مشرانو جرګې ریاست منلو ته غاړه کېږدي. د اساسي قانون له مخې په داسې حال کې چې ولسمشر او د هغه مرستیالان پر خپلو دندو نه وي د مشرانو جرګې رییس د دولت د ریاست پر مقام کښېني. ځکه خو ولسمشر غوښتل چې د نوموړي او د مرستیالانو د کار له پای ته رسېدو وروسته د اسماعیل خان غوندې یو څوک د دغه خطرناکې دندې مسوولیت پر غاړه واخلي.
په دې ترڅ کې یان کوبېش یوه طرحه چمتو کړې وه چې د رایو د بیا څېړنې وړاندیز یې کاوه. دغه نوې څېړنې باید د جولای تر ۲۴ مې پای ته رسېدلې وای.

د امریکا علني مداخله او کابل ته د جان کیري سفر

د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د جولای پر ۱۰ مه له چین نه کابل ته راغی. نوموړی سبا سهار ولسمشر ته په تراټ راغی، کیري د ډاکتر عبدالله له لوري د موازي حکومت د اعلان له اړخه اندېښنه وښودله. سبا ته د ولسمشرۍ له

دواړو نوماندانو سره تر لیدو وروسته بیا ارګ ته راغی او د ډاکتر غني له دې وړاندیز یې خبر راکړ چې سل په سلو کې رایې دې له سره وپلټل شي.
نوموړي زیاته کړه چې د سل په سلو کې رایو پلټل وخت نیسي او ښایي د اګست تر پایه هم پایته و نه رسېږي. ولسمشر په دې صورت کې د امنیتي تړون د برخلیک په باب پوښتنه وکړه، جان کیري ځواب ورکړ: «آیا حامد کرزی به د ناټو سرمشرانو تر غونډې وړاندې د امنیتي تړون لاسلیک ته حاضر شي؟» د ولسمشر ځواب بیا هم هماغه پخوانی ؤ: د سولې د پروسې عملي پیل د مخکیني شرط په توګه! خو له هغه څه چې حامد کرزي وېره درلوده د پېښېدو په درشل کې وو: د لوړې د مراسمو په جوړېدو کې ځنډ او د انتخابي ولسمشر معلومېدل چې باید واک هغو ته ورسپارل شوی وای!.
هېواد په یو ګونګ لانجمن حالت کې ؤ. سره له دې چې موږ په ارګ کې وو او حامد کرزی رسماً د افغانستان ولسمشر ؤ خو په کرار کرار واک زموږ له لاسو وتلو او د نندارچیانو بڼه مو خپلوله. په واقعیت کې افغانستان ډېر ګړندی د بې حکومتۍ او انارشۍ په لور پر مخ تلو. د دغه بې برخلیکه حالت په اوج کې «متیو روزنبرګ» د نیویارک ټایمز ورځپاڼې استازي د سپتمبر د ۱۹ مې په ګڼه کې په یوه لیکنه کې ولیکل چې په افغانستان کې د یو شمېر مهمو وزیرانو لخوا د کودتا او د لنډمهالي حکومت د جوړېدو امکان شته دی. ولسمشر یاد ژورنالیست د ملي امنیت په خطر کې اچولو او استخباراتي فعالیتونو په تور له هېواده وشاړه او ممنوع الدخول یې وګرځاوه. خو چې کله اشرف غني د ولسمشرۍ مقام ترلاسه کړ له لومړنیو اقداماتو څخه یې یو له روزنبرګ نه د پابندیو لرې کول وو.
جان کیري د جولای پر ۱۲ مه د یان کوبېش په کور کې د ولسمشرۍ له دواړو نوماندانو سره اوږد مجلس درلود. تر دې چې نوموړی و نه توانېد چې

د وعدې سره سم ماښام ارګ ته راشي. د هغوی غونډه د شپې تر یوولس نیمو بجو پورې اوږده شوه او د یوه خبري کنفرانس په ورکولو پای ته ورسېده. د شپې په ۱۲ بجو جان کیري ارګ ته راغی او یو کاغذ یې ورسره راوړ. ډاکتر غني او ډاکتر عبدالله د یوه سیاسي چوکاټ پر اساس منلې وه چې د انتخاباتو پروسه او د رایو پلټنه مني. ځکه خو د لوړې مراسم باید یو ځل بیا ځنډېدلي وای.

ښاغلي کیري د یان کوبېش په لاسلیک د یوناما رسمي مکتوب هم ورسره راوړی ؤ چې له ولسمشر پکې غوښتنه شوې وه چې د لوړې د مراسمو له ځنډېدو سره موافقه وکړي هغه یې په خپل لاس ولسمشر ته وسپاره.

د افغانستان لپاره د امریکا ځانګړی استازی جېمز ډوبنز د جولای پر ۲۰ مه له ولسمشر سره د لیدو لپاره راغی. ولسمشر د لومړي ځل لپاره د نوموړي له خولې د دوو نوماندانو د هوکړې له کلیاتو خبر شو، جېمز ډوبنز وویل ډاکتر غني او عبدالله هوکړه کړې ده چې دواړه به د رایو د تفتیش پایلې مني، د ملي یووالي حکومت به په ګډه جوړوي، د دوو کلونو له تېرېدو وروسته به د صدراعظم د پست را منځته کولو لپاره لویه جرګه راغواړي، د امنیتي او اقتصادي سکتور وزارتونه به پخپلو کې مساوي وېشي، لومړی ګټونکی به ولسمشر شي او دوهم ګټونکی به اجرائیه رییس ټاکي او داسې نور.

د رایو د بیا شمېرنې او څېړنې کار پیل شو خو له ډېرو ستونزو او خنډونو سره مخ ؤ. د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون مشرتابه او ډاکتر اشرف غني شکایت درلود چې وسله‌وال کسان هره ورځ د کمېسیون انګړ ته ننوزي، له زور کار اخلي او درایو په بیا شمېرنه کې خنډونه جوړوي. هغوی له فضل احمد معنوي څخه چې د ډاکتر عبدالله د ټیم مشري یې په دې پروسه کې پر غاړه وه سر ټکاوه.

د ملي امنیت شورا په هغه غونډه کې چې د شپې ناوخته د یوه نوماند یانې ډاکتر اشرف غني په ګډون جوړه شوې وه نوموړي په ښار کې له بدنظمۍ او هوایي ډزو، د ډاکتر عبدالله د وسلهوالو کسانو له خوا د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون د څارنوالانو او کارکوونکیو د ګواښلو او د یو شمېر پولیسي منصبدارانو له پلوي توب نه شکایت وکړ. نوموړی د خپلو خبرو په یوه برخه کې ډېر احساساتي شو سوک یې په مېز وواهه او یونس قانوني ته یې په خطاب کې وویل: «په خدای سوګند قانوني صاحب که په دې ډول څو نورې مرکې وشي ستاسو ټولې لاسته راوړنې به برباد شي» نوموړي زیاته کړه چې په فشار او ګواښ به هېڅ شی هم قبول نه کړي. د نوموړي اشاره ښاغلي معنوي او د ډاکتر عبدالله نورو پلویانو ته وه.

ولسمشر د کورنیو چارو له وزیر ښاغلي داودزي وپوښتل چې په ښار کې ولې د فتنه جوړوونکیو کسانو د ګرځېدو او ډزو مخنیوی نه کوي او ولې د پروان د امنیت آمر ښاغلي سیدخیلي نه پوښتنې نه کوي چې د انتخاباتي شکایتونو د کمېسیون مرستیاله ریدا عظیمي یې ګواښلې وه. او ولې د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون د غړې مېرمن لیلا احراري د موټر چلوونکي قاتل نه بندي کوي؟ ښاغلي داودزي په ګواښنده لهجه د استعفا ورکولو خبره وکړه او وې ویل: «د هر څه جلب مې له لاسه تللی دی، زه دا کارونه نشم کولای، څه مصلحتونه په منځ کې دي».

په هغو بېلا بېلو ناستو کې چې ډاکتر غني او ډاکتر عبدالله له ولسمشر سره درلودې بیا بیا به یې نوموړي ته ویل چې ولسمشر شي نوموړی (کرزی) به ملي زعیم اعلانوي او ټولې مهمې ګومارنې به د ده په موافقه ترسره کېږي. د ولسمشر کرزي ځواب به هر ځل دا ؤ چې دی به په راتلونکي کې ملي زعیم نه بلکې تقاعد شوی ولسمشر وي، نوموړي ویل چې د ولس زعامت

په فرمان نه رامنځته کېږي. هغه په گومارنو کې د جهادي مشرانو ترخې تجربې ته په اشارې په دې چارو کې مداخلې منتفي بللې. خو زما په مخکې يې هغوی ته څو ځلې وويل چې په څو مسالو کې به مداخله وکړي:
د ملي يووالي په مساله کې که له گواښ سره مخ شي، د دولت د حاکميت په مساله کې او د ډېورنډ کرښې په باب.
د بهرنيو چارو وزير جان کيري د خپل دوهم سفر په ترڅ کې د جمعې په ورځ د اگست پر ۸ مه ارگ ته راغی او له ولسمشر سره يې وليدل. نوموړي د دواړو نوماندانو تر منځ د وروستۍ هوکړې په باب خوشبيني وښوده او زياته يې کړه چې امريکا غواړي دا وښيي چې پروسه بشپړه افغاني ده او هر ډول توافق د افغانانو کار دی. ولسمشر د «دوه سره» حکومت له رامنځته کېدو اندېښنه وښوده وې ويل چې بايد د راتلونکي ولسمشر لاسونه تړلي نه وي.
بالاخره وروستۍ هوکړه د اگست پر لسمه ترلاسه شوه او جان کيري په داسې حال کې چې يان کوبېش هم ولاړ ؤ د ولسمشرۍ د دواړو نوماندانو ډاکتر اشرف غني او ډاکتر عبدالله لاسونه يې د کامرو په مخکې اوچت کړل د خلکو پر رايو د معاملې او د لاسپوڅي توب تلپاتې ننداره يې وړاندې کړه.
د اگست پر ۱۲ مه سفير کننگهم او جنرال ډنفورډ د ولسمشر دفتر ته راغلل. يو ځل بيا دغه مساله مطرح شوه چې د برېټانيا ويلز ته د ناټو سرمشريزې ته څوک بايد لاړ شي. ولسمشر کرزي وغوښتل چې د لوړې مراسمو په ترسره کېدو کې بايد بيړه وشي. نوموړي گواښ وکړ چې د اگست تر ۲۸ مې نېټې وروسته به ارگ پرېږدي او خپل کور ته به لاړ شي. سفير پوښتنه وکړه چې آيا ولسمشر هغه کور ته چې د ده لپاره نوی جوړ شوی (سپيدار مانۍ) ته ورځي؟ نوموړي ځواب ورکړ: «نه، هلته چې په پام کې ده زما دفتر وي، ما

ته جوړ شوی کور د دولت او راتلونکي ولسمشر لپاره ښه مېلمستون کېدای شي.»

ورځې تېرېدې، دواړو نوماندانو د ملي یووالي حکومت د جوړېدو په باب سیاسي هوکړه‌لیک هم لاسلیک کړی ؤ خو د رایو د پلټنې پایلې نه معلومېدې.

د انتخاباتي کمېسیونونو غړي د ولسمشرۍ د مرستیالانو او یان کوبېش په حضور کې را وغوښتل شول تر څو معلومه شي چې د دوی د کار په مخه کې خنډ څه شی دی او څه ډول لرې شي. ښاغلي سعادت د رایو په تفتیش کې د بهرنیانو په شاملولو نیوکه وکړه وې ویل چې د دوی کمېسیون دا وړتیا درلوده نوموړي تر دې مخکې هم ویلي وو «د انتخاباتو دوسیه باید د ولسمشر د مرستیالانو او سفارتونو د مېز له سره را واخیستل شي»

ولسمشر د اگست پر ۲۱ مه سفیر کننگهم خپل دفتر ته را وغوښت او له نوموړي یې وغوښتل چې په چارو کې بیړه وکړي. سفیر ځواب ورکړ: «دا ستاسو افغانانو کار دی» ولسمشر د سفیر د خبرو په رد کې وویل: «داسې نه ده که داسې وای نو جان کیري به دلته څه کول؟» سفیر وویل: «دا باید روښانه وي چې دا د افغانانو پروسه ده، امریکا په هغو کې مسوولیت نه لري، دواړه نوماندان، د هغو پلویان او ستاسو خلک باید هغو ته حل لاره ولټوي» ولسمشر ځواب ورکړ چې کله د جان کیري او ملگرو ملتونو پښه پکې ور ننوته نور نو پروسه افغاني کېدای نشي. ولسمشر سفیر ته وویل: «(...) ما امنیتي تړون لاسلیک نه کړ، زه په هېواد کې د ناټو د حضور مخالف یم، تاسو غواړئ زما میراث خراب کړئ خو زه نه پرېږدم چې داسې وشي»

سفیر: «تاسو داسې خبرې کوئ چې گواکې زموږ ولسمشر په منځ کې وي»

ولسمشر کرزی (په غوسه ناکه لهجه): «نو زموږ ولسمشر موږ ته راکړئ، زموږ اجرائیه رییس موږ ته راکړئ، زموږ انتخابات موږ ته راکړئ»
ولسمشر یو ځل بیا گواښ وکړ چې که اړ شي د ناټو سرمشریزې غونډې ته لاړ شي نو همالته به له امنیتي تړون سره خپل مخالفت څرگند کړي او له افغانستان نه به د ناټو ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړي. له دې گواښ وروسته د رایو د پلټنې بهیر په حیرانوونکي ډول ډېر چټک شو.
سره له دې چې دواړو نوماندانو سیاسي هوکړه‌لیک لاسلیک کړی ؤ خو د پایلو د اعلان طریقه او د کابینې ریاست دوې داسې مسالې وې چې پر هغو مخالفت کار ډېر ځنډاوه. ډاکتر عبدالله غوښتل چې اجرائیه رییس د کابینې مشري وکړي او د مشروعیت سرچینه هماغه سیاسي هوکړه‌لیک وگرځول شي.
انتخاباتي جنجالونه آن د دې سبب شول چې موږ د سلما بند د پرانیستې لپاره چې د اوبو را ټولېدل پکې بشپړ شوي وو هرات ته سفر ونه کړای شو. د اگست د ۳۰ مې نېټې په شپه کې ولسمشر اوباما ډاکتر غني او ډاکتر عبدالله ته زنگ وواهه او دا یې ورته ویلي وو چې وروستۍ پایلې د ناټو تر سرمشریزې غونډې مخکې را وباسي.
حکومت پرېکړه وکړه چې د ناټو سرمشریزې غونډې ته چې په ویلز کې جوړېده د دفاع وزیر جنرال بسم الله خان واستوي. بسم الله خان برېتانیا ته تر تلو وړاندې له دواړو نوماندانو سره ولیدل او له دواړو یې پیغامونه ترلاسه کړي وو چې د بریالي کېدو په صورت کې به له امریکا سره امنیتي تړون او له ناټو سره به د ځواکونو د وضعیت په تړاو تړون لاسلیکوي. دواړو ډاکترانو پر دې هم بسنه نه وه کړې او په داسې حال کې چې د دوی د مخالفتونو په سبب بشپړ ولس په عذاب کې پروت او د کورنۍ جگړې په درشل ولاړ ؤ

د ناټو د مشرانو په عنوان يې ګډ ليک وليکه او په هغو کې يې ډاډ ورکړ چې د بريا په صورت کې به د دوی هر يو له امريکا سره امنيتي تړون او له ناټو سازمان سره به د ځواکونو د وضعيت تړون لاسليک کړي.
ولسمشر اوباما هم په ويلز کې په خپله وينا کې د ډاکتر غني او ډاکتر عبدالله تر منځ د سياسي هوکړې يادونه وکړه او دا يې د يوه ښه خبر په توګه د ناټو مشرانو ته اعلان کړ.
ښاغلي معنوي چې د ډاکتر عبدالله له لوري د رايو د پلټنې د څارنې مسوولیت ور سپارل شوی ؤ وويل چې که پايلې اعلان شي، و به يې نه مني. ځکه خو ولسمشر له سفير کننګهم او يان کوبېش وپوښتل چې که کمېسيونونه له پلټنو را وتلې پايلې اعلان کړي د دوی دريځ به يې په رد او يا تاييد کې څه وي؟ هغوی سره له دې چې له څرګند ځواب ورکولو ډډه کوله خو وې ويل چې د مشروعيت سرچينه هماغه د انتخاباتي کمېسيونونو اعلان دی او بس! د امريکا سفير ډاډ ورکړ چې دوی د پايلو د اعلان لپاره لازم فورمول چمتو کړی دی. د پايلو د اعلان فورمول امريکايانو وموند او هغه يې نوماندانو او د انتخاباتو خپلواک کمېسيون ته وسپاره. د هغو په پای کې د امريکا سفير کننګهم، د يوناما رييس يان کوبېش، د ډاکتر عبدالله د ټيم په استازيتوب وحيدالله شهراني او د ډاکتر اشرف غني د ټيم په استازيتوب محمد حنيف اتمر لاسليکونه وکړل. نوموړی کاغذ د يان کوبېش لخوا ښاغلي نورستاني ته وسپارل شو. د کابينې د رياست مساله تر هغه مهاله لا حل شوې نه وه.
بالاخره دوی توافق ته سره ورسېدل چې د حکومت غونډې به د ولسمشر تر رياست لاندې د کابينې غونډې بلل کېږي او د حکومت هغه غونډې چې د اجرائيه رياست تر مشرۍ لاندې کېږي د وزيرانو د غونډې په نوم

یاده شي. د دې هوکړې له مخې د وزیرانو شورا غونډه په اونۍ کې یو ځل او د کابینې غونډه به په میاشت کې یو ځل ترسره کېږي. دغه فورمول هم امریکایانو جوړ کړی ؤ، ځکه چې اصلي متن یې په انګرېزۍ ژبه لیکل شوی ؤ، حضرت عمر زاخېلوال چې د ډاکتر غني په انتخاباتي ټیم کې فعال ؤ د سپتمبر پر ۱۳ مه د ولسمشر د کار په دفتر کې په غونډه کې له خپل جېبه را ویوست او موږ ته یې ولوست.

ولسمشر ډېره هڅه وکړه چې د راتلونکي ولسمشر واکونه د اساسي قانون سره سم خوندي پاتې شي او د سیاسي هوکړه‌لیک په واسطه محدود نشي. سره له دې چې د انتخاباتو ګټونکی تر هغه شېبې پورې معلوم نه ؤ خو ټولو د ډاکتر عبدالله په شمول دا حتمي بللې وه چې ډاکتر اشرف غني به ولسمشر او ډاکتر عبدالله به اجرائیه رییس شي.

د سپتمبر پر ۸ مه ډاکتر عبدالله د رایو د پلټنې پر څرنګوالي نیوکه وکړه وې ویل چې د دوی له صبر نه ناوړه ګټه اوچته شوې ده او د ډاکتر غني پلویان هوکړه‌لیک یوازې یوه اعلامیه ګڼي. نوموړي زیاته کړه چې له درغلیو څخه په راوتلي حکومت کې به ونډه وانخلي.

د هغې ورځې په سبا د احمد شاه مسعود د وژل کېدو په تړاو د لویې جرګې په خیمه کې غونډه جوړه شوه، د ډاکتر عبدالله پلوي احساساتي ځوانانو په تالار کې ټینګ د ولسمشر کرزي تصویرونه څیرې او را کوز کړل او حضرت مجددي یې چې د ډاکتر غني له پلویانو څخه ؤ پرېښود چې وینا وکړي.

د واک وېش او د مهمو ګومارنو پر سر د نوماندانو تر منځ چنې وهل د ولسمشر کرزي لپاره دېر ځوروونکي وو ځکه چې د سر په سترګو یې لیدل چې هغه اداره چې په ډېر زحمت د ملکي خدماتو د اصولو سره سمه که هر

څومره په ځنډ جوړه شوې وه اوس له منځه تله او حکومتي مقامونه د متاع په څېر د سیاست په بازار کې د حریصو سیاسي لوبغاړو تر منځ معاملې ته اېښودل شوي وو، امریکایان له خپل لومړي دریځ نه شا ته شول او د سیاسي معاملې له نهایي کېدو مخکې یې د پایلو له اعلان څخه له ملاتړه انکار وکړ.
«دانیل فیلدمن» چې د امریکا د ځانګړي استازي په توګه د جېمز ډوبنز ځایناستی شوی ؤ د سپتمبر پر ۱۷ مه یې له ولسمشر کرزي سره د لیدو پر مهال وویل په داسې صورت کې چې کمېسیون په یو طرفه ډول پایلې اعلان کړي دوی به پرې کار و نه لري ځکه چې انتخابات د افغانستان د خلکو ملکیت دی. ولسمشر یې په ځواب کې وویل: «ټوکې مه کوه، دغه انتخابات د امریکا اړوند دي، افغانستان بې وزله هېواد دی او عام خلک له دې وضعې ډېر ځورېږي»
د هغې ورځې په سبا سیاسي او جهادي مشران د مشورې لپاره د ولسمشر په بلنه ارګ ته راغلل ځکه چې د سیاسي هوکړه‌لیک په شتون کې د انتخاباتي لانجو دوام ډېر د پوښتنې وړ ګرځېدلی ؤ. ولسمشر په ټینګار وویل چې که د انتخاباتو خپلواک کمېسیون را وړاندې شي پایلې اعلان کړي د اساسي قانون له مخې به یې نوموړی و مني او د لوړې او د واک د لېږد مراسم به چمتو کړي. ښاغلي قانوني د ولسمشر له دې نظر سره مخالفت وکړ او د کمېسیون د یو طرفه اعلان پایلې یې خطرناکې وبللې. استاد سیاف وویل: «(...) که د پایلو یو طرفه اعلان وشي هېواد به په همغه ورځ بحران ته لاړ شي او مسوولیت به په مستقیم ډول تاسو (ولسمشر کرزي ته اشاره) ته راجع شي (...) څوک چې په دې انتخاباتو ولسمشر کېږي شرعاً له هغه څخه اطاعت جواز نه لري، په دې کې چې دعوه وشي چا ګټلې، چا بایللې زه یوه میاشت بحث ته حاضر یم. خدای هم پوهېږي، اسمان هم پوهېږي او

ځمکه هم پوهېږي چې آن درې میلیونه رایې نه دي کارول شوي» په دې غونډه کې د استاد سیاف او حضرت مجددي تر منځ لنډه لفظي شخړه هم وشوه. غونډې د ښاغلي قانوني په وړاندیز پرېکړه وکړه چې د انتخاباتو خپلواک کمېسیون ته پیغام ورکړل شي چې سیاسي حل لارې ته تر رسېدو پایلې اعلان نه کړي. ولسمشر کرزی دې پرېکړې هم له ستونزو سره مخامخ کاوه ځکه چې د ده په وینا داسې انګېرنې یې را پیدا کولې چې ګواکي دی د خپل حکومت د دوام هیله لري. ځکه یې وړاندیز وکړ چې نوماندان ارګ ته را وغوښتل شي او دغه مجلس خبرې ورسره وکړي. له هغوی سره تیلفوني اړیکه ټینګه نه شوه، سکرترانو یې ځواب ورکړ چې دواړه ډاکټران د امریکا په سفارت کې په بېلا بېلو اطاقونو کې ناست دي او د سفارت مامورین د دواړو په منځ کې تګ را تګ کوي او د جوړ جاړي پر جوړېدو بوخت دي.

بله ورځ یو ځل بیا جهادي او سیاسي مشران پر دواړو نوماندانو سربېره د دلکشا ماڼۍ ته را وبلل شول. ولسمشر کرزي غوښتل چې غونډه دې د ده په غیاب کې جوړه شي. خو د ډاکتر عبدالله او استاد سیاف په بیا بیا غوښتنه نوموړی د دلکشا ماڼۍ ته راغی او خپل مرستیالان یې هم را وغوښتل. په دې غونډه کې دواړو نوماندانو په خپلو کارونو کې د ډېر پرمختګ خبر ورکړ. د دې خبرې په اورېدو د غونډې ټول برخوال ډېر خوشاله شول او دواړو ډاکترانو ته یې مبارکي وویله. بل لوري ته ښاغلي نورستاني پرلپسې له ما سره اړیکه نیوله او له ولسمشر سره یې د لیدو هیله کوله. ما د تېرې ورځې د غونډې د وړاندیز کیسه ورته وکړه، نوموړی ډېر خپه شو وې ویل: «موږ نن یا سبا لیدل غواړو دغه معامله ډېره شرمناکه شوې ده. هغوی (دواړه نوماندان) سره جوړېدای نشي خو موږ تر دې زیات نشو معطل کېدای، که

پایلې اعلان نه کړو موږ بې حیثیته کېږو پر دې سربېره دوستان هم غواړي چې پایلې اعلان شي» ترې و مې پوښتل: «موخه دې له دوستانو نه بهرنیان او امریکایان دي؟» ځواب یې راکړ: «هوکې» سبا ته یانې د جمعې په ورځ یو ځل بیا نورستاني زنګ وواهه او را ته وې ویل چې یوه ورځ نور به هم معطل شي.

د شنبې په ورځ ډاکتر احمد یوسف نورستاني د انتخاباتي شکایتونو د وروستۍ فیصلې د اعلانولو پرځای د هغه فورمول له مخې چې امریکایانو او یوناما جوړ کړی ؤ او د امریکا سفیر، د یوناما رییس، وحید الله شهراني او حنیف اتمر یې په پای کې لاسلیکونه کړي وو د انتخاباتو او د رایو د پلټنو پایلې اعلان کړې. تر دې وړاندې ډاکتر اشرف غني او ډاکتر عبدالله د سیاسي هوکړه‌لیک متن په ارګ کې د ولسمشر کرزي، سیاسي مشرانو او دولتي چارواکیو په حضور کې لاسلیک کړی ؤ.

ښاغلي نورستاني ډاکتر اشرف غني احمدزی ولسمشر اعلان کړ، شمېرنې یې یادې نه کړې، د درغلیو شتون یې ومانه خو هغه یې دومره ژور وباله چې اړخونه یې نامعلوم پاتې شول. په زړه پورې دا چې ښاغلي نورستاني په خپل اعلان کې ډاکتر عبدالله ته د اجرائیه ریاست مقام مبارکي وویله.

په هغه غونډه کې چې د پایلو له اعلان وروسته د سپتمبر پر ۲۲ مه په ارګ کې جوړه شوه او په هغو کې د دواړو کمېسیونونو ټولو غړیو ګډون کړی ؤ د انتخاباتي شکایتونو کمېسیون رییس عبدالستار سعادت د پایلو د اعلان پر وخت او څرنګوالي توندې نیوکې وکړې او هغه یې پر دواړو انتخاباتي بنسټونو سخت ګوزار وباله. نوموړي وویل: «موږ خپل استقلالیت او عزت و نه ساتلای شو»

ولسمشر اشرف غني ته د واک لېږد

چې څنګه ډاکتر اشرف غني د نوي ولسمشر په توګه اعلان شو، ولسمشر کرزي هدایت وکړ چې نوموړی دې له کورنۍ سره ارګ ته را ولېږدول شي او په الحاقیه ودانۍ کې دې ځای پر ځای شي. له دې سره هممهاله د ولسمشر د ساتنې ریاست PPS وګومارل شو چې د نوموړي امنیت ونیسي. ما مې خپل مرستیال ظاهر غوث ته دنده وسپارله چې ټولې اړوندې چارې تنظیم کړي او ځینې کسان د تشریفاتو په څانګه کې د نوموړي د لیدنو لپاره و ګوماري.

ولسمشر د حکومت په وروستیو میاشتو کې تقریباً هره ورځ ما ته ویل چې ټول یادښتونه مې منظم او په دوسیو کې یې ځای کړم او هغه راتلونکي د دفتر رییس ته وسپارم. همدارنګه رسمي لیکونه لکه د بهرنیو دولتونو او حکومتونو د رییسانو لیکونه، د افغانستان د ولسمشر لیکونه او د مطبوعاتو ریاست ارشیف باید په بشپړ او منظم ډول نوې ادارې ته وسپارم. له ډاکتر اشرف غني سره په یوه وروستۍ لیدنه کې ولسمشر کرزي له هغه نه وغوښتل چې څوک یې د دفتر ریاست ته په نظر کې نیولي ما ته یې معرفي کړي چې د ارګ د ادارې د تسلیمولو مقدمات ورسره تنظیم کړم. ښاغلي غني د مالیې وزارت پخوانی معین ښاغلی عبدالسلام رحیمي ما ته معرفي کړ. تر دوو په زیاتو غونډو کې چې ما له ښاغلي رحیمي سره درلودې د ارګ اداره مې نوموړي ته معرفي کړه او پر هغه څه چې باید پوهېدلی وای ورته تشریح مې کړل. ورته ومې ویل چې یو ارزښتناک شی چې په منظم ډول مې په دوسیو کې درته ایښي زموږ د بهرنیو او کورنیو لیدنو یادښتونه دي.

د دولتي ادارې له جوړېدو سره موازي د ارګ د مسوولینو یادښتونه هم بشپړ شوي وو. ما د پخوانیو د دفتر رییسانو یادښتونه هلته و نه لیدل. د ښاغلي

جاوېد لودین د دورې یادښتونه لږ پیدا شول او د ښاغلي داودزي د دفتر ریاست د دورې یادښتونه منظم شوي وو او هغه څه چې په هغو کې مې وموندل په دوسیو کې مې منظم کړل. ولسمشر ټینګار کاوه چې د دې یادښتونو یوه کاپي د بهرنیو چارو وزارت ته هم واستوم خو دغه فرصت مې ترلاسه نه کړ.

د ډاکتر اشرف غنی مېرمنې او د کورنۍ نورو غړیو د ارګ د لیدو پر مهال له دې سره علاقه ښودلې وه چې د دوی د استوګنې ځای کوټې باغچه و ټاکو. دغه وړوکې مانۍ چې د امیر عبدالرحمان خان پر مهال جوړه شوې وه او نوې یې د بیا رغاونې چارې سر ته رسېدلې وې په ارګ کې زموږ د ټوکرۍ د ګل حیثیت درلود، موږ آن لوحې هلته ایښې وې چې څوک یې نقاشي شویو او په میناتوري شویو تابلو ګانو ښکلیو شویو دېوالونو ته تر یوه متر زیات ور نژدې نشي. دې غوښتنې زه حیران کړم ځکه چې موږ د حامد کرزي له ساده او بې تکلفه ژوند سره بلد وو.

په یوه ځانګړې لیدنه کې مې خپل درې تنه مرستیالان او د بېلا بېلو څانګو رییسان ښاغلي رحیمي ته ور وپېژندل. د ارګ اړوندې بېلا بېلې ادارې، د جګپوړیو چارواکو د محافظت له لسم ریاست نه تر B کنډک، د ولسمشر د محافظت ریاست، د مطبوعاتو څانګه، خدمات او نور مې نوموړي ته ور وپېژندل.

ډاکتر اشرف غني آن د لوړې تر مراسمو وړاندې د ارګ په سلامخانه کې لویې غونډې را بللې او هره ورځ یې له سوونو کسانو سره لیدل. حامد کرزي پخوا د خپل کور کالي او سامانونه په کارتنونو کې ځای پر ځای کړل او اوسني استوګنځي ته یې چې په پیل کې د ده د دفتر په توګه په پام کې نیول شوی ؤ په لېږدولو پیل کړی ؤ. دې ودانۍ چې پخوا د ملګرو ملتونو د

UNDP دفتر پکې ؤ د هغه ودانۍ سره چې د نوموړي د استوګنې لپاره جوړه شوې وه له ځمکې تر اسمانه توپیر درلود. ولسمشر د هغه ودانۍ د جوړولو چارې پخپله څارلې. نوموړې ودانۍ د سردار محمد داود خان د کور پر ځای جوړه شوې وه، تقریباً ټول سامانونه او وسایل یې له بهر نه را وړل شوي او کارول شوي وو. ولسمشر کرزي د خپل حکومت په وروستیو ورځو کې خپله کورنۍ او موږ له دې پرېکړې خبر کړو چې دغې ودانۍ ته نه ورځي. ډاکتر اشرف غني ډېره هڅه وکړه چې حامد کرزی له خپلې دې پرېکړې نه را وګرځوي، بالاخره یې نوموړي ته وویل: «که تاسو دلته را نشئ یا به یې جنرال دوستم او یا ډاکتر عبدالله له ما نه غصب کړي».

د مانیو جګړه هغه وخت پیل شوه چې د لوړې د مراسمو او د واك تر لېږد یوه ورځ وړاندې د جنرال دوستم وسله‌وال کسان د صدارت انګړ ته ننوتل او دفترونه یې ونیول. د صدارت مشهوره مانۍ او احاطه د ولسمشر د مرستیالانو د کار ځای ؤ، ډاکتر عبدالله چې د نوي جوړ شوي اجرائیه ریاست پست مسوول ؤ له صدارت پرته یې بل ځای د خپل دفتر لپاره ونه موند، سره له دې چې د مرمرینې مانۍ وړاندیز یې ورته کړی ؤ خو هغه یې نه وه خوښه شوې، د جنرال دوستم دغه عمل د ډاکتر عبدالله د خپګان سبب شو تر دې چې هغه پرېکړه وکړه چې د لوړې مراسم ترسره نه کړي. خو د ولسمشر کرزي په منځګړیتوب او هڅو هغه دې ته چمتو شو چې د لوړې په مراسمو کې ګډون وکړي. د واك له لېږد وروسته د اختر ورځې راورسېدې. د اختر په ورځو کې ولسمشر کرزي د تقاعد شوي ولسمشر لپاره نوې جوړه شوې مانۍ ډاکتر عبدالله ته ور وښودله او د هغو یې ډېرې ستاینې ورته وکړې.

اجرائیه رییس له هغې ورځې وروسته په اصطلاح دواړه پښې په یوه موزه کې ننه ایستې تر څو له ډاکتر اشرف غني نوي ولسمشر نه دغه ودانۍ ترلاسه کړي او نوم یې پرې «سپېدار ماڼۍ» کېښود. که څه هم ولسمشر کرزي غوښتل چې یاده ودانۍ افغانستان ته د بهرنیو دولتي او حکومتي مشرانو د سفر پر مهال دولتي مېلمستون شي، خو هم د ملي یووالي حکومت د مشرانو شمېر زیات ؤ او هم تر پخوانیو د هغوی د کش او فش او دبدبې اشتها زیاته! له همدې ځایه ویجاړې شوې ودانۍ چې بېرته جوړې شوې او نوې جوړې شوې ماڼۍ د هغوی لپاره کافي نه وې.

بالاخره د سپټمبر پر ۲۹ مه د سلامخانې په ماڼۍ کې د لوړې مراسم ترسره شول. د ملي یووالي حکومت لوېدیزوالو په ځانګړې توګه امریکایانو جوړ کړی ؤ خو د لوړې په مراسمو کې د دوی له جګپوړیو څه آن له ټیټ پوړیو کسانو څخه هم له بهره څوك نه وو راغلي. که څه هم د دې مراسمو د تنظیم د چارو مسوولیت د ډاکتر مدبر پر غاړه ؤ خو د ولسمشر هغه ښه نه اېسېدو د پروګرام چلول، انانسري او د چارو تنظیم یې ډاکتر غلام فاروق وردګ ته سپارلي وو. ښاغلی وردګ په لومړي پړاو کې د ډاکتر زلمي رسول له پلویانو څخه ؤ خو په دوهم پړاو کې له ډاکتر اشرف غني سره یو ځای شو.

د ولسمشر کرزي لنډه وینا ما لیکلې وه، ما قصداً په هغو کې دوه ټکي ځای کړي وو: یو دا چې «که ما هغه تجربه چې نن یې لرم د کار په پیل کې درلودای ډېرې چارې به مې په بل ډول مخ ته وړې وې» او بل دا چې «باور مې دی چې افغانستان به له صفر نه د پیل ترخه تجربه بیا تکرار نه کړي» د تجربې په مساله کې زما له امریکا سره اړیکې د بازار اقتصاد او ... په نظر کې وو.

له امریکا سره اړیکې د طالبانو د رژیم له رانسکورېدو وروسته د غبي توب تر بریده په نیک ګومان، دوستانه شوې وې، له هغو ټولو تجربو وروسته، ډاکتر غني باید له هغه ټکي نه پیل کړې وای چې موږ هلته رسېدلي وو او له صفر نه د پیل په باب، دا لومړی ځل ؤ چې په ارګ کې ناست واکمن له بهرني فشار پرته د انتخاباتو په پایله کې واك نوي ولسمشر ته سپاره. دغه کار زموږ له پېښو په ډك تاریخ کې بې سابقې ؤ. په هغه تاریخ کې چې د واك لپاره له کودتاؤ او وژنو او ړندولو ډك ؤ.

موږ په ارګ کې له کانتینري دفترونو نه پیل وکړ، اعلیحضرت نادرشاه په چور شوي ارګ کې کار پیل کړ او ... ځکه خو دغه د واك لېږد د هېواد لپاره ډېر ښه پیل کېدای شو. ځکه د لومړي ځل لپاره روغه اداره په ډېره خوښۍ او د بشپړې همکارۍ په روحیه نوي واکمن ته سپارل کېدله.

ډاکتر اشرف غني احمدزی د قاضي القضات ترڅنګ ودرېد مراسم یې ترسره کړل. ورپسې د نوموړي مرستیالانو او بیا ډاکتر عبدالله او مرستیالانو یې د لوړې مراسم ادا کړل.

د یادونې وړ ده چې د تاجکانو د استازي د تش ځای د ډکولو لپاره د ډاکتر غني د مشرتابه په ټیم کې وروسته احمد ضیا مسعود د ولسمشر د مرستیال له واکونو او تشریفاتو سره په ښې حکومتولۍ کې د نوموړي د استازي په توګه وټاکل شو او د لوړې مراسم یې ترسره کړل. نوموړی له څه مودې وروسته د ولسمشر لخوا له دندې ګوښه کړای شو.

د سلامخانې په مانۍ کې د مېلمنو شمېر ډېر ؤ، د مراسمو له پایته رسېدو وروسته د ګلخانې مانۍ په لور چې د ولسمشر دفتر هلته ؤ پلي روان شوو. لویه ډله همغه لوري ته روانه وه، هر چا هڅه کوله ځان نوي ولسمشر ته ور ورسوي، جنرال عبدالرشید دوستم له معذرت غوښتلو سره په بیړه زه له مخې

څنګ ته کړم او د ډاکتر غني ترڅنګ يې ځان ته ځای وکړ. د ولسمشر دفتر د دومره کسانو د ځايولو ظرفيت نه درلود، يو شمېر د ګلخانې په دهلېزونو کې انتظار پاتې شول، مولوي تره خېل محمدي اوږدې تسبيح په لاس کې دعا وکړه او ولسمشر کرزي په دواړو لاسونو چوکۍ وړاندې کش کړه له ډاکتر غني يې وغوښتل چې پر هغو کښېني.

کله چې ولسمشر کرزي خدای پاماني وکړه او غوښتل يې له ارګه ووزي ډاکتر اشرف غني ورسره ملګری شو او وې ويل چې تر نوي کوره درسره ملګرتيا کوم. لاندې د ګلخانې مانۍ د دروازې مخې ته خدماتي کارکوونکي، د ارګ د تشريفاتو د ځانګړي کنډك سرتيري او د ولسمشر د محافظت ساتونکي له ولسمشر کرزي سره چې نور پخوانی ولسمشر شوی ؤ له اوښکو په ډکو سترګو خدای پاماني وکړه. زه سنګي مانۍ کې خپل دفتر ته راغلم، شخصي شيان مې راټول کړل، د موټرونو کيلي ګانې مې ادارې ته وسپارلې په خدمتي موټر کې خپل کور ته راغلم د آرامۍ عجيب احساس مې کاوه، د ښې راتلونکې په انتظار وم که هر څو هم انتخاباتي لانجې، د ملي يووالي حکومت معامله او د دغه حکومت د مشرانو شخصيت چا ته اجازه نه ورکوله چې د راتلونکې په باب دې ډېر ښه ګومان وکړي.

څو ورځې وروسته خبر شوم چې د ارګ د جګپوړيو او ټيټ پوړيو مامورينو د لرې کولو لړۍ پيل شوې وه. نوې ادارې هغه کسان بې برخليکه کورونو ته استول چې د اداري اصلاحاتو او ملکي خدماتو له ازموينو وروسته په دندو ګومارل شوي وو او تر درې کلونو پورې د ملکي خدماتو د قانون له مخې هغوی بايد ګوښه او يا تبديل شوي نه وای. نوې ادارې ډېره په بيړه دا پرېکړه وکړه چې د رياست دفتر او د چارې اداره يو

له بل سره مدغم کړي، هغه کار چې ډېره ګډوډي او سرګرداني يې جوړه کړه خو د دې کرښو تر ليکلو پورې يې عملي نکړای شوه.
نوی حکومت په لومړۍ کاري ورځ امنيتي تړون لاسليك کړ. د تلويزيون له لارې د دغه ذلت نه ډکې ننداري ليدلو ډېر ځورولم. ما د دغه ډول تړون او دغه ډول لاسليك په مخالفت کې مبارزه کړې وه او څو ځله مې د وخت ولسمشر ته ور ياده کړې وه، چې په څومره قربانيو، تورونو او سپکاويو زغملو مو چې د هېواد عزت او خپلواکي ساتلې وه په دغه ډول اداره او دې ډول نوماندانو به ډېره ګرانه وي چې خوندي دې پاتې شي، خو يوازې دا نه وه داناروراباکر د امريکا د کانګرس غړی چې په افغانستان کې د اختلافونو په ايجادولو بوخت ؤ او په همدې سبب ممنوع الدخول ګرځېدلی ؤ افغانستان ته راغی او په داسې حال کې چې پکول يې پر سر ؤ په عزت او احترام يې هرکلی وشو او د ملي يووالي حکومت له مشرانو سره يې وکتل.
متيوروزنبرګ چې د ژورناليست په نوم په استخباراتي چارو بوخت ؤ د نظام په تخريب د ليکنو په سبب له هېواده شړل شوی ؤ په احترام افغانستان ته راوبلل شو.
امنيتي تړون لاسليك شو، امريکا په عملياتو کې په بشپړې آزادۍ پوځي اډې لاسته راوړې. زندانونه يې بېرته فعال شول. خو جګړه پايته ونه رسېده، فقر زيات شو، هغو ځوانانو چې د طالبانو له دورې وروسته يې لوړې زده کړې کړې وې له هېواده تېښتې ته اړ شول. لوېديزو هېوادونو آن په خپلو سفارتونو کې د ويزو د اجرا څانګې وتړلې.

متاسفانه دغه لړلیک ډېر اوږد دی. خو په وروستیو معلوماتو کې چې ما له ارګه ترلاسه کړي دي هغه دوسیې چې ما په خپل دفتر کې اېښې وې چا یې پاڼه نه ده اړولې. لکه په افغانستان کې چې کودتا شوې وي.
په دې ډول یو ځل بیا افغانستان یو لوی چانس چې لاسته ورغلی ؤ بیا له لاسه ورکړ بیا یې له صفر نه پیل وکړ ان تر دې هم بدتره ګړندی شاته وګرځېد.

له خپل پلار (عبدالغفور خُرم) سره. پغمان – د سردار محمد داوود خان باغ

ماشومتوب - کور- پروان مېنه

استقلال لېسه – کال - ۱۳۵۹ - له ټولګیوالو سره

د ځدرانو سیمه: د پېښور په لاره له حاجي احمد جان سره

پاریس – سن ژرمن واټ – له ټولګیوالو سره

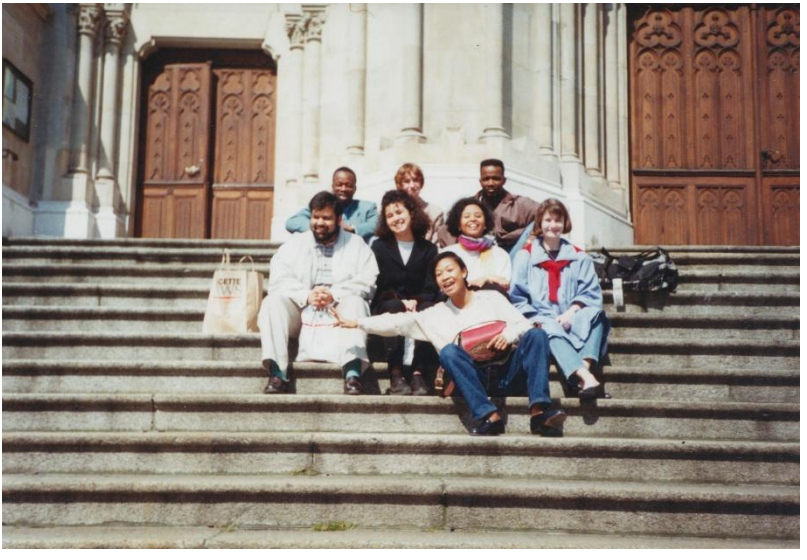

ژنیو – د یوه علمي سفر په جریان کې – له ټولګیوالو سره

د قبرس غونډه

د قبرس غونډه – له پوهاند عبدالاحمد جاوید او د غونډې یو بل ګډونوال سره

د سولې او ملي وحدت د ټولنې جلسه په پېښور کې

د سولې او ملي وحدت د ټولنې غونډه – نشترهال - پېښور

د الفتح غنډ (سپینه شګه) په لار کې – ځاځي – له ډاکټر محمد قاسم همت سره

سرخرود – له طالبانو سره د مذاکرې لپاره د کابل په لار – له سید حامد ګیلاني او وکیل اکبرزي سره

د بن کنفرانس وروستۍ ورځ – کال ۲۰۰۱

د بن کنفرانس وروستۍ ورځ – کال ۲۰۰۱

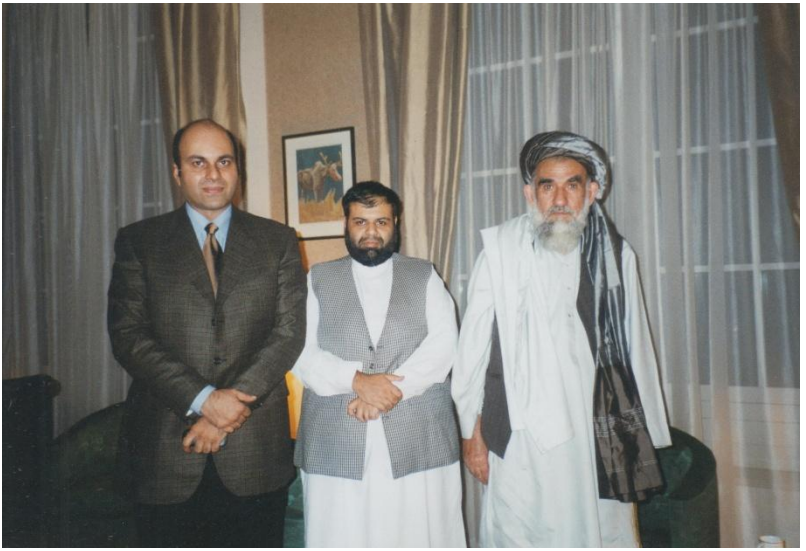

د بن کنفرانس- پترسبرګ مانۍ- له حاجي عطاالله خان او مصطفی ظاهر سره

افغان پوهنتون ـ پېښور – د حقوقو د لومړي کال له محصلینو سره

د امناء هیأت څلورمه غونډه – د ۱۳۸۸ کال نوروز – مزار شریف

د اطلاعات او فرهنګ وزارت لخوا د یوه نندارتون پرانیسته

په ناټو کې د امریکا د سفیر کور –له امریکا او پاکستان سره د درې اړخیزې غونډې پر مهال – بروکسل

د درې اړخیزې غونډې د تفریح پر مهال – بروکسل (په عکس کې ډیویډ پیرس هم لیدل کېږي)

د امریکا له قوماندان او سفیر سره یوه غونډه د ولسمشر په دفتر کې – ګلخانه ماڼۍ

له بارک اوباما سره ملاقات، کابل ته تر پرواز د مخه – د استاد رباني د ترور له پېښې وروسته

د ارگ په حرمسرای کې له بارک اوباما سره د نیمې شپې ملاقات د ستراتیژیک قرارداد د امضا کولو پر مهال

د ولسمشر کرزي له خوا جوړه شوې ماښامنۍ په بلیر هاوس کې – کال ۲۰۱۳ (زبیگنیوبریژنسکي له حامد کرزي سره د نظر تبادله کوي)

له ولسمشر کرزي سره د ده په دفتر کې

د قطر له امیر سره کتنه - امیري دیوان

د امریکا خاص استازی جیمز ډوبنز او سفیر کننگهم سره ملاقات. د ولسمشر د کار دفتر.